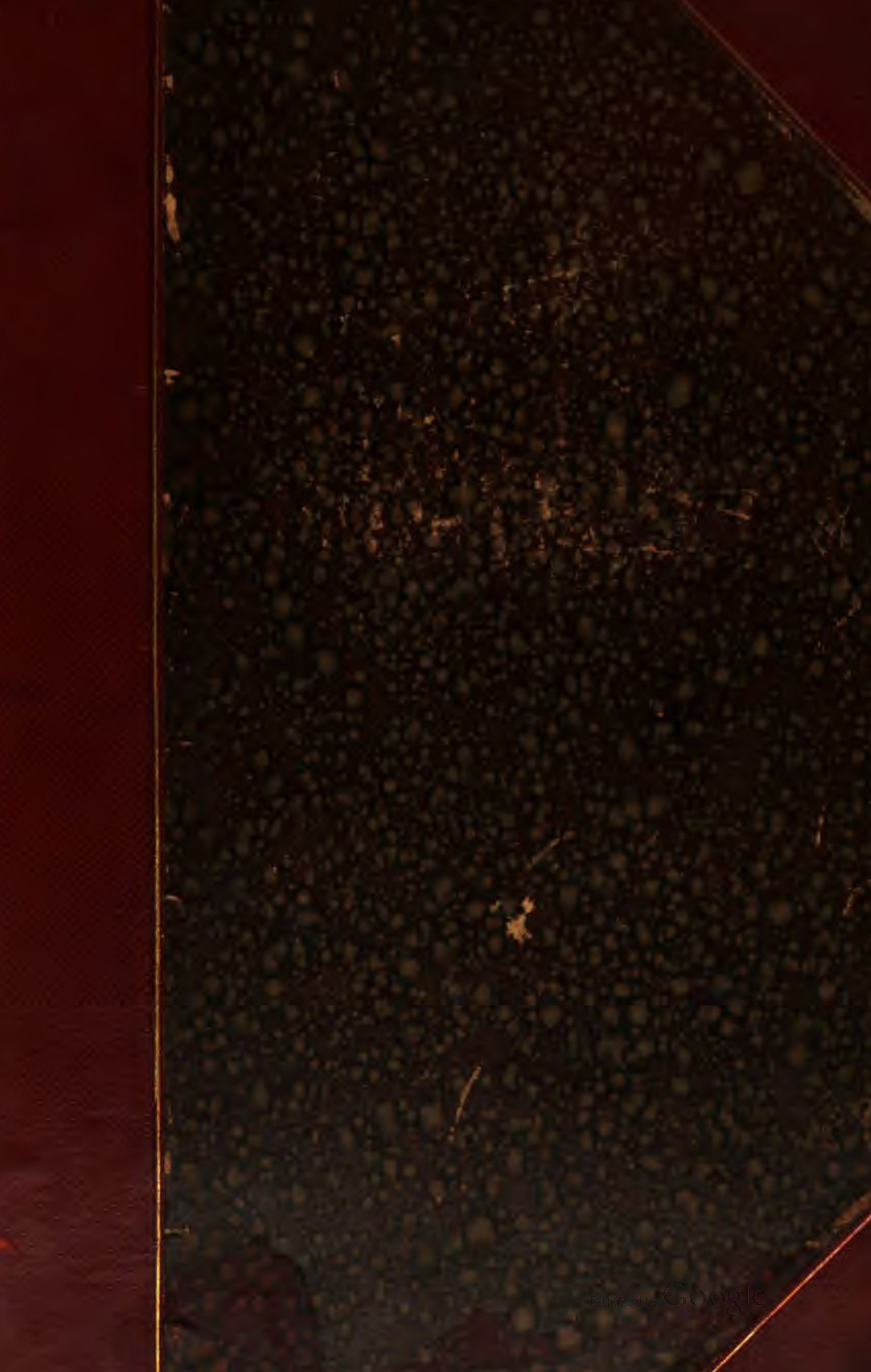

ΠΑΞΟΣ και ΑΝΤΙΠΑΞΟΣ

25—

Η Α. Α. ΚΑΙ Β. ΥΨΗΛΟΤΗΣ

Ο ΑΡΧΙΔΟΥΞ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΣΑΛΒΑΤΩΡ

ΠΑΞΟΣ

ΚΑΙ

ΑΝΤΙΠΑΞΟΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΔΟΥΚΟΣ

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΣΑΛΒΑΤΩΡ

ΕΚ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π. ΜΙΤΣΙΑΛΗ

ΙΑΤΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,,

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1905

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
SEP 23 1970

ΤΗΙ

ΠΕΦΙΛΗΜΕΝΗΙ ΣΚΙΑΙ

ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΟΥ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΙ **ΜΑΡΙΑΣ**

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

Α. Π. Μ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐκ τῆς χορείας τῶν ἡγεμόνων τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος πλεῖστοι ἀπεδείχθησαν εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης ἐξόχως δημιουργικοί. Ἰδίως δὲ ἡ φιλολογία, ἡ ποίησις καὶ ὁ πεζὸς λόγος ἀριθμοῦσι πολλοὺς ἡγεμόνας καὶ ἡγεμονίδας μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων των.

Ἐν πρώτοις ὁ βασιλεὺς τῆς Σαξονίας Ἰωάννης ἐγένετο διάσημος διὰ τὴν μετάφρασιν τῆς «Θείας κωμῳδίας τοῦ Δάντου» καὶ διὰ φιλολογικὰς ἐρεύνας δημοσιευθείσας ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φιλαλήθης». Ἡ ἀδελφή του, πριγκίπισσα Ἀμαλία, εἶναι συγγραφεὺς πολυαρίθμων κωμῳδιῶν μεστῶν πνεύματος καὶ ἐπεράστου χάριτος. Ὁ κόμης Ἀλέξανδρος τῆς Βυρτεμβέργης κατέλιπε πλεῖστα λυρικὰ καὶ πατριωτικὰ ποιήματα, ἐξ ὧν τὸ ᾆσμα «Ἀκόμη ἡ Γερμανία δὲν ἐχάθη» ἦτο εἰς τὰ χείλη πάντων κατὰ τὴν ἐποχήν του. Ὁ δοὺξ Ἐρνέστος τοῦ Κοβούργου περιέγραψεν ἐν ἔργῳ μεγαλοπρεπεῖ τὸ εἰς Αἴγυπτον ταξείδιόν του, καὶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ «Ἐκ τοῦ βίου μου καὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς μου» συνέγραψε πολυτίμους συμβολὰς εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν. Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος III ἔγραψεν «Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς Σεβαστουπόλεως». Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ τῆς Ρουμανίας ἐδωρήσατο εἰς τὴν Γερμανικὴν φιλολογίαν, ὑπὸ τὸ ποιητικὸν ὄνομα Κάρμεν Σύλβα, πολυάριθμα ποιήματα, ἔπη, διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ δράματα. Ὁ πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Πρωσσίας εἶναι γνωστός, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Γεώργιος Κονράδ, ὡς δραμματικὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητής, ἡ δὲ πριγκίπισσα Reuss εἶναι προσφιλὴς συγγραφεὺς μυθιστορημάτων. Τὸ ὄνομα τοῦ εὐπαιδεύτου βασιλέως Ὀσκὰρ τῆς Σουηδίας κέκτηται λαμπρὰν φήμην ἐν τῇ συγγραφικῇ, ἐξόχου δὲ σπουδαιότητος εἶναι τὸ ἔργον «Ταξείδιον εἰς τὴν Ἀνατολὴν» τοῦ μεγάλου Δουκὸς διαδόχου τοῦ θρόνου καὶ νῦν Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας.

Ἀλλὰ καὶ τὸ παλαιὸν γένος τῶν Βιττελσβάχων, ὅπερ ἐξαιρέτως ἐκράδαινεν ἄλλοτε μόνον τὸ ξίφος, ἐχειρίζετο κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους οὐχ ἧττον ἐπιδεξίως τὴν γραφίδα. Τοῦτο μαρτυροῦσι τὰ

ονόματα Λουδοβῖκος Ι, Μὰξ ΙΙ, δοὺξ Μαξιμιλιανός, ἡ πριγκίπισσα Ἀλεξάνδρα καὶ ἡ πριγκίπισσα Θηρεσία, ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Theresa Rayer γνωστὴ συγγραφεὺς περιηγήσεων. Λίαν εὐπαίδευτος καὶ ὀφθαλμίατρος εἶναι ὁ Κάρολος Θεόδωρος, δοὺξ τῆς Βαυαρίας, μεγάλης ἀπολαύων φήμης καὶ ἐκτιμήσεως οὐ μόνον ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν ὁρίων αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου ἀναφέρομεν τὸν νικητὴν τοῦ Ἄσπερ ἀρχιδοῦκα Κάρολον, τὸν αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανὸν τοῦ Μεξικοῦ, ἔξοχον συγγραφέα. Τὸ ἔργον τοῦ πρίγκιπος διαδόχου Ῥοδόλφου «Ἡ αὐστριακὴ μοναρχία διὰ λόγων καὶ εἰκόνων», ἐν ᾧ περιέχονται μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιμελείας συντεθειμέναι ἄπειροι γνώσεις, διήγειρε τὸν γενικὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων του· ὑψίστου δὲ ἐνδιαφέροντος εἶναι καὶ ἡ περιήγησις τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου Φερδινάνδου. Ἀλλ' ὅμως οὐδεμία ἄλλη ἡγεμονικὴ προσωπικότης, οὐδὲ πόρρωθεν, ἀνέπτυξε τόσον εὐρεῖαν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν δρᾶσιν, ὅσον ὁ δεδοκιμασμένος περιηγητὴς καὶ συγγραφεὺς ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατὼρ τῆς Αὐστρίας, ὅστις ἐπιχειρήσας πολυάριθμα ταξείδια εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ γνωρίζων τὴν ὑδρόγειον ἡμῶν σφαῖραν κάλλιον ἴσως παντὸς τῶν συγχρόνων του, περιέγραψε τὸ ἐξαγόμενον τῶν περιηγήσεών του εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐμβριθεστάτων, ἀκριβεστάτων καὶ κατ' ἐξοχὴν καλλιτεχνικῶς διακεκοσμημένων ἔργων. Ἵνα δέ τις δυνηθῇ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς εὐρείας γνώσεις καὶ τὴν ἔκτακτον δραστηριότητα τοῦ ἡγεμονικοῦ συγγραφέως, δέον νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ ἐν τῇ φιλολογικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ, καθὼς καὶ ἐν τῇ εὐρείᾳ ἀλληλογραφίᾳ του, οὐδέποτε μεταχειρίζεται γραμματέα ἢ βοηθόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἰχνογραφίας, δι' ὧν κοσμοῦνται τὰ ἔργα του, ἐκτελεῖ αὐτὸς μόνος. Ἐλάχιστον ὅμως μέρος τῶν ἔργων του καὶ τῶν πορισμάτων τῶν περιηγήσεών του εἶναι γνωστὸν εἰς τὸ μέγα κοινόν, διότι μόνον ὀλίγιστα τούτων ἐφάνησαν εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα, ἐν ᾧ τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων του ἐδημοσιεύθησαν ἐν περιωρισμένῳ ἀριθμῷ, ὡς ἰδιωτικαὶ ἐκδόσεις, ἃς ὁ ἀρχιδοὺξ μεθ' ἡγεμονικῆς μεγαλοδωρίας προσφέρει εἰς τοὺς φίλους του. Κυρίως δὲ ἡ Μεσόγειος θάλασσα, αἱ νῆσοι καὶ τὰ παράλια αὐτῆς εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ὑψηλοῦ ἐρευνητοῦ, ὅστις χαρακτηρίζεται ὡς ὁ βαθύτερος γνώστης τῆς περιοχῆς ταύτης.

Προτάσσομεν τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ περὶ Παξῶν συγγράμματος τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀρχιδουκὸς καὶ τὰς κρίσεις σπουδαίων

ἀνδρῶν περὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ, ἵνα κατανοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὁποίαν ἀντίληψιν τοῦ βίου ἔχει ὁ ὑψηλὸς συγγραφεὺς καὶ ποῖα εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητός του [1].

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατώρ, μέλος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, ὅστις διὰ τῆς ἀκαταπονήτου καὶ σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς δράσεώς του καὶ διὰ τοῦ λαμπροῦ παραδείγματος βίου ἀφιερωθέντος μόνον εἰς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς καλλιεργείας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, κατέλαβεν ἔξοχον θέσιν μεταξὺ τῶν ἐρευνητῶν καὶ τῶν φυσικοϊστορικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν συγγραφέων, εἶναι τρίτος υἱὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Λεοπόλδου II, τῆς Τοσκάνης, γεννηθεὶς τὴν 4ην Αὐγούστου 1847 ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἡ ἐσχάτως ἀποθανοῦσα μήτηρ του, ἡ ἀρχιδούκισσα Μαρία Ἀντωνία, ἦτο θυγάτηρ Φραγκίσκου I, βασιλέως τῶν δύο Σικελιῶν νυμφευθεῖσα ἐν Νεαπόλει τὴν 7ην Ἰουνίου 1833 τὸν Λεοπόλδον II, μέγαν δοῦκα τῆς Τοσκάνης, προαποβιώσαντα αὐτῆς τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1870.

Οἱ Οἶκοι τῆς Λοθαριγγίας καὶ τῆς Τοσκάνης ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας Θηρεσίας συνδέονται διὰ στενῶν σχέσεων. Ἡ Μαρία Θηρεσία ἤρξατο ἡγεμονεύουσα διὰ τῆς κυριαρχίας τῆς Τοσκάνης, διότι σύζυγός της ἦτο ὁ μέγας δοὺξ Φραγκῖσκος II. Τὸν Φερδινάνδον III, ἀποθανόντα τὴν 18ην Ἰουνίου 1824, διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ υἱός του Λεοπόλδος II, πατὴρ τοῦ ἡμετέρου ἀρχιδουκὸς Λουδοβίκου Σαλβατώρ. Ἤδη ἀπὸ τῆς νεότητός του ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος ζωηρὸν ἐξεδήλωσεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἃς ἐξόχως προήγαγεν. Ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν εἰς αὐτὸν ὀφείλει ἡ Τοσκάνη τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐγγείου φόρου καὶ πρὸ παντὸς ὁλόκληρον σειρὰν μεγάλων δημοσίων ἔργων καὶ οἰκοδομῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ εἰσαχθεῖσα καλλιέργεια εἰς μεγάλας ἐκτάσεις νοσηροῦ τελματώδους ἐδάφους, ὅπερ κατέστη κατοικήσιμον, καὶ ἡ διόρυξις μεταλλουργείων ἐξησφάλισαν εἰς τὴν χώραν διὰ παντὸς νέας καὶ πλουσίας προσοδοφόρους πηγάς.

Ἡ Τοσκανικὴ διοίκησις ἦτο ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης,

[1] Ἐλήφθη ἐκ τοῦ συγγράμματος Erzherzog Ludwig Salvator, als Forscher des Mittelmeeres. Leipzig. Woerls Reisebücher - Verlag. 1899.

οὐχ ἧττον ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848 καὶ 49 ἐξηπλώθη καὶ ἐπὶ τῆς Τοσκάνης ὡς ἀπαίσιον ὄνειρον, ἐξ οὗ ὁ λαὸς ἐξηγέρθη αὖθις ὑπὲρ τοῦ μετὰ πατρικῆς μερίμνης κυβερνῶντος ἡγεμόνος του. Ἐπὶ μίαν ἔτι δεκαετίαν ἐβασίλευσε τότε ὁ Λεοπόλδος II, ἐν ἀδιαλείπτῳ δράσει ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς χώρας του, ὁπότε τὰ συμβάντα τοῦ ἔτους 1859 ἐπήνεγκον τὴν ὀλεθρίαν δι' αὐτὸν ἀνατροπὴν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ὑφισταμένης καταστάσεως. Ὁ ἡγεμὼν δ' ἐκεῖνος, οὗτινος ὁ μέγας δοὺξ Λεοπόλδος εἶχε σώσει τὴν ζωήν, ὅταν αἱ φλόγες ἐπενέμοντο τὴν κοιτίδα τοῦ διετοῦς πρίγκιπος, εἰσήλασεν ἤδη εἰς Τοσκάνην. Τὴν 21ην Ἰουλίου 1859 παρῃτήθη ὁ μέγας δοὺξ Λεοπόλδος τῶν κυριαρχικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του πρίγκιπος διαδόχου, ὅστις, ὡς μέγας δούξ, ἔλαβε τὸ ὄνομα Φερδινάνδος IV, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτοῦ Schackenwert ἐν Βοημίᾳ. Ἔν τινι δὲ ἀποδημίᾳ ἐνόσησε τῷ 1869-70 ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. Ἡ μεγάλη δούκισσα Μαρία Ἀντωνία, ἥτις ὑπῆρξε πάντοτε πιστὴ σύντροφος καὶ θερμὴ συμμέτοχος τῆς εὐμεταβόλου ἱστορίας τοῦ σεπτοῦ συζύγου της, ἐξελέξατο ὡς διαμονὴν τῆς χηρείας της τὸ παρὰ τὸ Γμοῦνδεν Ὄρθ, ἔνθα ἐν ἡσύχῳ μονώσει ἔζησε. Τελευτήσασα δ' ἐκεῖ εἰς ἡλικίαν 84 ἐτῶν τὴν 8ην Νοεμβρίου 1898 ἐτάφη ἐν Βιέννῃ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν Καπουκίνων. Ἡ ἀρχιδούκισσα κατέλιπεν ἐν τῷ θανάτῳ της, ἐκ δέκα ἀπὸ τοῦ γάμου της γεννηθέντων τέκνων, μόνον τέσσαρα, δηλονότι, πλὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς Φερδινάνδου, ἀρχηγοῦ τοῦ Οἴκου, τὸν ἡμέτερον ἀρχιδοῦκα Λουδοβῖκον Σαλβατὼρ καὶ δύο θυγατέρας, τὴν ἀρχιδούκισσαν Μαρίαν Ἰσαβέλλαν, κόμησσαν Τραπάνη, χήραν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1892, καὶ τὴν ἀρχιδούκισσαν Μαρίαν Λουΐζαν, χήραν τοῦ κατ' Ἀπρίλιον 1899 ἐν Isenburg-Bristein ἀποθανόντος πρίγκιπος. Ὁ νεώτερος υἱός, ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης (Ἰωάννης Ὄρθ) ἀπωλέσθη ἀπὸ τοῦ 1890 ὡς ναυτικὸς ταξειδεύων ἐν τῷ ὠκεανῷ. Μεγάλην ἀφοσίωσιν εἶχεν ἡ ἀποθανοῦσα μεγάλη δούκισσα πρὸς τὸν ἀρχιδοῦκα Λουδοβῖκον Σαλβατώρ, οὗτινος τὴν συγγραφικὴν δρᾶσιν παρηκολούθει ἡ ὑψηλὴ Κυρία μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος μέχρι τοῦ θανάτου της.

Κατὰ τὸ ἔτος 1870 ἐστράφη ἐκτάκτως ἡ προσοχὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πράγας πρὸς τὸν τότε μόλις 23ετῆ πρίγκιπα Λουδοβῖκον Σαλβατώρ. Μὴ ἔχων οὗτος ἰδιάζουσαν κλίσιν εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα ἀφιερώθη ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς σπουδάς του· ἀνετέθη δ' αὐτῷ καὶ ἡ διοίκησις τῆς Βοημίας, ἵνα γνωρίσῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τρόπον τῆς πολιτικῆς διοικήσεως μεγάλης τοῦ στέμ-

ματος χώρας. Μετὰ μεγάλου ζήλου συνεμορφώθη ὁ φιλομαθὴς ἀρχιδοὺξ πρὸς τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον, καὶ ἂν ἐνίοτε ἐξέπληττον αὐτὸν αἱ ἀκανθώδεις ἀτραποὶ γραφειοκρατικῶν διατάξεων, ἐν τούτοις καὶ αὐτοὶ οἱ ἐμπειρότεροι σύμβουλοι τῆς Διοικήσεως ἐπῄνουν τὴν ὀξυδέρκειαν, μεθ' ἧς ὁ πρίγκιψ ἐγνώριζε νὰ ἐξετάζῃ πᾶσαν ὑπόθεσιν, νὰ ἀποσυνθέτῃ εἰς τὰ στοιχεῖά της καὶ ἐκ τῶν λεπτομερειῶν αὐτῆς νὰ λύῃ ἀκριβέστατα τὸ κύριον ζήτημα. Τοῦτο δ' ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα εὐδοκίμου καὶ ἐμβριθεστάτης ἀνατροφῆς καὶ αὐστηρᾶς διαπαιδαγωγήσεως ἐξόχων φυσικῶν χαρισμάτων.

Ὁ Λουδοβῖκος Σαλβατὼρ ἐξέπληττε πάντας τοὺς ἔχοντας τὴν τιμὴν νὰ τὸν πλησιάσωσι. διὰ τὴν αὐστηρὰν μόρφωσίν του. Εἰς αὐτὴν δ' ὀφείλει κυρίως τὸ ὅτι λίαν πρωΐμως μετ' ἀνδρικῆς σοβαρότητος ἐτράπη ἰδίας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐκλεγείσας ὁδούς. Σύμπας ὁ κλάδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὑπῆρξεν ἀντικείμενον τῶν σπουδῶν του, ἂν δὲ ὁ πρίγκιψ ἐφαίνετο προτιμῶν ὁτὲ μὲν τὴν μίαν, ὁτὲ δὲ τὴν ἄλλην τῶν ἐπιστημῶν ἐκείνων οὐχ ἧττον ἰσχυρὰ κλίσις πρὸς κατανόησιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ συνόλου τῶν φαινομένων αὐτῆς ἐκυριάρχει τῶν πολυειδῶν σπουδῶν του. Ἀόκνως ἐζήτει ὁ ἀρχιδοὺξ πανταχοῦ συστηματικὴν διδαχὴν καὶ εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν ἡ διὰ διδασκάλων ἐκπαίδευσις, ἰδίως εἰς τοὺς πρίγκιπας, δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένη, προσέλαβεν εἰς τακτικὰς παραδόσεις τοὺς σπουδαιοτέρους καθηγητὰς τῆς Πράγας. Πλὴν τῆς κυρίας ἐκπαιδεύσεως προσετέθησαν βαθμηδὸν εἰς τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν του καὶ ἐκεῖναι τῶν βοηθητικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες δύνανται τὴν σπουδὴν τῆς φύσεως νὰ προαγάγωσιν. Εἶναι δ' ὡσαύτως γνωστὸν ὅτι ὁ ἀρχιδούξ, πλὴν τῶν κλασσικῶν, εἶναι κάτοχος τῶν σπουδαιοτέρων νεωτέρων γλωσσῶν, καθὼς καὶ τῆς Ἀραβικῆς. Εἶναι δεξιώτατος ἰχνογράφος καὶ ζωγράφος, ἀπεδείχθη δὲ καὶ δεινὸς ναυτικός, ὥστε ἦτο ἰδιαζόντως προωρισμένος ὅπως γίνῃ περιοδεύων ἐρευνητής. Εὐνόητον, ὅτι τοιαύτη κλίσις ὤθει τὸν σεπτὸν πρίγκιπα εἰς βίον, ὅστις δὲν φαίνεται συνήθης. Ἐν Πράγᾳ συνήντα τις παρ' αὐτῷ πολλοὺς ἀντιπροσώπους τῆς βοημικῆς ἀριστοκρατίας, τοῦ γένους καὶ τοῦ πνεύματος. Ὅτε δὲ βραδύτερον αἱ πολιτικαὶ συνθῆκαι δὲν ἐπέτρεπον τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀρχιδουκῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, ἀπεσύρθη ὁ Λουδοβῖκος Σαλβατὼρ εἰς τὸν ἥσυχον κόλπον τῆς Μουγγίας, ἐγκαταστὰς εἰς τὴν μονήρη καὶ ἀπέριττον ἔπαυλίν του, ἥτις ἐχρησίμευεν αὐτῷ ὡς προσωρινὸν ἐνδιαίτημα, διότι ἡ κυρίως οἰκία τοῦ ναυτικοῦ τούτου ἦτο ἡ ὡραία «Νύμφη», ἐξαίρετος ἀτμοθαλαμηγός, ἐφ' ἧς ὁ ἀρχιδοὺξ διή-

γαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του, μέχρι τῆς καταβυθίσεως αὐτῆς οὐ μακρὰν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀλγερίας. Κατ' ἔτος ἐπεσκέπτετο ὁ πρίγκιψ τὰς Α. Α. Μεγαλειότητας, τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν, τὴν εὐγενεστάτην Μητέρα του καὶ τὰς σεπτὰς ἀδελφάς του. Ἄλλως τε ἡ ἀποστολὴ τοῦ σοφοῦ ἐρευνητοῦ περιώριζε τὴν μετὰ τῶν κύκλων τῆς πατρίδος προσωπικὴν συνάφειαν εἰς ἐφημέρους μόνον συνεντεύξεις. Ἐν τούτοις εἰς σπουδαίας ἐθνικὰς ἢ οἰκογενειακὰς ἑορτὰς ἔσπευδεν ἐξ οἱασδήποτε ἀποστάσεως εἰς τὴν πατρίδα, οὕτω δὲ καὶ ἡ Οὐγγαρία ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ χαιρετίσῃ αὐτὸν εὐσεβάστως κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς χιλιετηρίδος.

Ὁ ἐν τῇ εὐηλίῳ Φλωρεντίᾳ γεννηθεὶς πρίγκιψ προτιμᾷ νὰ διαμένῃ εἰς τὴν θερμὴν καὶ χρυσῆν μεσημβρίαν, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν ἔζη συχνὰ εἰς τὰς Βελεαρίδας, ἔνθα ἔχει πλούσια κτήματα. — Βίος τόσον μονήρης καὶ τόσον αὐστηρῶς κεκανονισμένος παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς εὐρείας σπουδὰς καὶ πολυασχόλους ἐργασίας, οἷα ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἀρχιδουκός, ὅστις εὑρίσκεται εἰς συχνοτάτην ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων λογίων ὅλων τῶν λαῶν. Εἰς θορυβώδεις διασκεδάσεις ὀλίγον ἀρέσκεται, καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς μῆνας, καθ' οὓς δὲν ταξειδεύει, ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀναψυχὴν βραχείας θαλασσίας ἐκδρομῆς, ἱππασίας, ἢ μακροῦ περιπάτου εἰς κήπους, οὓς ὁ ἴδιος περιποιεῖται, ἢ εἰς ὀλίγον συχναζόμενα τοπία. Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου σπανίως ἐγκαταλείπει τὴν οἰκίαν ἢ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν θρησκευτικήν του πεποίθησιν καὶ τὴν εἰς τὴν πίστιν ἀφοσίωσιν ἐκδηλοῖ ὁ ἀρχιδοὺξ διὰ τῆς συχνῆς ἐπισκέψεως τῆς θείας ἱερουργίας καὶ διὰ τοῦ πασιγνώστου γεγονότος ὅτι, ὁπουδήποτε κατὰ τὰς περιοδείας του πατήσῃ τὴν γῆν, κατευθύνει πάραυτα τὸ βῆμά του πρὸς τὸν ἐγγύτερον ναὸν τοῦ Θεοῦ. Μᾶλλον ὅμως ἢ τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα σημεῖα, ἡ ἔκτακτος ἀγαθότης καὶ πρᾳότης τοῦ ἀρχιδουκός, ἡ ἀσυνήθης ἀγαθοεργία του καὶ τὸ θερμὸν καὶ ἐνεργὸν ἐνδιαφέρον του διὰ τὰ παθήματα καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ἀνθρωπότητος, καθὼς καὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων, καταδεικνύουσι τὴν ἐξευγενιστικὴν ἐπιρροήν, ἣν ἐξασκεῖ γνησία θεοσέβεια ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐτράπησαν τὴν ὁδὸν ἐκείνην τοῦ βίου, τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν μόνωσιν καὶ τὴν ἀποκλειστικότητα, ἐν ᾗ κατὰ μικρὸν πᾶσα συμπάθεια πρὸς τοὺς ἄλλους μαραίνεται.

Ὁ ὑψηλὸς Κύριος εἶναι εἰς ἄκρον εὐπροσήγορος καὶ ἀξιαγάπητος ἐν τῇ συναναστροφῇ του, ἀπολαύων μεγάλης ἐκτιμήσεως παρὰ πάν-

των, ὅσοι ηὐτύχησαν νὰ τύχωσι τῆς γνωριμίας του, μένει δὲ πάντοτε ὁ εὐγενὴς προστάτης καὶ διατηρεῖ εὐμενῆ ἀνάμνησιν παντός, ὅστις ἤθελε πλησιάσει αὐτόν. Ἰδιαζόντως ὅμως ὁ λαὸς τῶν Βαλεαρίδων νήσων, ἔνθα συχνότατα εἰς τὰ κτήματά του ἀρέσκεται νὰ διαμένῃ, προσφέρει αὐτῷ ὑψίστην ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν. Ἀλλὰ καὶ οὗτος πράττει διὰ τὴν μικρὰν ἐκείνην χώραν πᾶν τὸ δυνατόν, οὐδεὶς δὲ περιηγητὴς διέρχεται ἐκεῖθεν χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσῃ ὡς εὐφυᾶ, φιλόφρονα καὶ ἀξιαγάπητον ξενιστήν. Περὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώπων μεριμνᾷ πατρικῶς. Τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου του, τὸ ἁπανταχοῦ αὐτὸν συνοδεῦον, οἱ πλεῖστοί τῶν ὁποίων διατελοῦσιν ἤδη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴν οἰκογένειάν του, πάντες δὲ δεικνύουσιν αὐτῷ ἔκτακτον ἀφοσίωσιν καὶ πίστιν.

Χαρακτηριστικὸν διὰ τὸν ἀρχιδοῦκα εἶναι τὸ ἀκόλουθον μικρὸν συμβεβηκὸς τῆς 12ης Ὀκτωβρίου 1896, ὅπερ καὶ αἱ ἐφημερίδες ἀνέγραψαν. —Ἐν Ῥαγούζῃ ἔβλεπέ τις ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα καθ' ἑκάστην δύο ναύτας, φέροντας καλάθους πλήρεις τροφίμων καὶ βαδίζοντας τὴν πρὸς τὴν Γραβόζαν ὁδόν. Συνεπορεύετο μετ' αὐτῶν εἷς πεντηκοντούτης περίπου Κύριος. Ἐν τῷ προαστείῳ Πίλε προσέλαβον ἅμαξαν. Οἱ ναῦται ἐκάθισαν ἐντὸς τῆς ἁμάξης, ὁ δὲ Κύριος ἔλαβε θέσιν παρὰ τῷ ἁμαξηλάτῃ καὶ τοιουτοτρόπως ἐξηκολούθουν πρὸς τὴν Γραβόζαν ὁδεύοντες. Ὁ Κύριος οὗτος, ὅστις καθ' ἑκάστην ἠγόραζεν ἐν τῇ πόλει ὀψώνια, ἦτο ὁ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατώρ, ἐλθὼν διὰ τῆς θαλαμηγοῦ του «Νύμφης» εἰς Γραβόζαν, ἔνθα παρέμεινεν ὑπὸ αὐστηρὸν incognito. Ὁ πρίγκιψ ἀγαπᾷ τοιαύτας ἐκδρομάς, καθ' ἃς ἀπηλλαγμένος πάσης ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ θέσεως ὑποχρεώσεως δύναται νὰ περιφέρηται ἐλευθέρως. Ὁ λιμενάρχης τῆς Γραβόζης μαθὼν ὅτι ἐν Ῥαγούζῃ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς παρουσίας μέλους τινὸς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου, ἦλθεν ἐπὶ τῆς θαλαμηγοῦ, ἵνα τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχιδουκός. Ἐπὶ τοῦ πλοίου εὗρε τὸν ἴδιον ἐκεῖνον κύριον, ὅστις ἐπορεύετο μετὰ τῶν ναυτῶν πρὸς ἀγορὰν τροφίμων, ἐνδεδυμένον καθὼς ὅλοι οἱ λοιποί. «Ποῦ εἶναι ὁ πλοίαρχος;» ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ λιμενάρχης. «Εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος».—«Μανθάνω ὅτι ἐπὶ τοῦ πλοίου εὑρίσκεται μία ὑψηλὴ προσωπικότης». — «Δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ἐδῶ εἴμεθα ὅλοι ἴσοι», ἦτο ἡ λακωνικὴ ἀπάντησις, δι' ἧς ὁ πλοίαρχος ἀρχιδούξ, διακόπτων πᾶσαν περαιτέρω συνομιλίαν, ἀφῆκε σαφῶς νὰ γνωσθῇ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρήσῃ τὸ ἑαυτοῦ incognito.

Καὶ ἓν ἀστεῖον συμβὰν ἔχει νὰ διηγηθῇ ὁ πρίγκιψ κατὰ τὴν ἐν

Νέᾳ Ὑόρκῃ διαμονήν του. Ἐν ᾧ πρωΐαν τινὰ ἐπεσκόπει λεπτομερῶς ἐν τῇ Fifth Avenue ὡραίαν, ἐπιμελέστατα κατασκευαζομένην οἰκίαν, εἰς ἕνα τῶν πλουσιωτέρων ἀστῶν τῆς Νέας Ὑόρκης ἀνήκουσαν, οἰκοδόμημα νεωτέρου Γοτθικοῦ ῥυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ὡραίων στυλίσκων καὶ τῶν ἀναγλύφων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Δογῶν, ἄνθρωπός τις προσέφερεν αὐτῷ 3 ½ δολλάρια τὴν ἡμέραν, ἵνα ἐργασθῇ ἐκεῖ, ἐὰν ἤθελεν, ὡς λιθοτόμος. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἦτο ἡ ἀμερόληπτος ἀπόδειξις τῆς σφριγώσης ἐξ ὑγείας ὄψεως τοῦ νεαροῦ πρίγκιπος, ὅστις καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ περιοδείας πλήρεις στερήσεων οὐδὲν ἀπώλεσεν ἐκ τῆς ῥωμαλεότητός του.

Ὁ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατὼρ εἶναι ἀρχηγὸς καὶ ἰδιοκτήτης τοῦ ὑπ᾽ ἀριθ. 58 συντάγματος, ἱππότης τοῦ αὐστριακοῦ τάγματος τοῦ χρυσοῦ δέρατος κ.τ.λ. Ἤδη δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι πρίγκιψ, ὃν ἡ λάμψις τῆς δόξης, τῶν τιμῶν καὶ τοῦ πλούτου δελεάζει εἰς φαιδροτέραν τοῦ βίου ἀπόλαυσιν, ἐκλέγει τὰς δυσκόλους ἀτραποὺς τῆς ἐπιστήμης καί, θυσιάζων τὴν φιλαυτίαν του, τάσσει ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, παρέχει εἰς τοὺς εὐρυτέρους κύκλους παράδειγμα ἔξοχον καὶ εὐγενές.

Οὐσιῶδες γνώρισμα τοῦ ἀληθοῦς σοφοῦ εἶναι ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ νηφαλιότης, ἥτις τὰς μὲν ἐξωτερικὰς ἐπιτυχίας δὲν ὑπερτιμᾷ, τὴν δὲ πλήρωσιν καὶ μικρῶν κενῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γνώσει τοῦ κόσμου δὲν ὑποτιμᾷ.

Ζῶμεν ἐν μέσῳ ἐποχῆς πολιτισμοῦ προκαλούσης — ὡς οὐδεμία ἄλλη πρότερον — ἀναριθμήτους, ἐν σπουδῇ ἐπακολουθούσας μεταβολάς. Νέαι ἰδέαι ἐνθουσιάζουσι καὶ διεγείρουσι τὴν ἀνθρωπότητα. Νέαι κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ὁδοί, θαυμάσια μέσα συγκοινωνίας δημιουργοῦσι νέας σταδιοδρομίας εἰς τὰς διακυμάνσεις τοῦ βίου τῶν λαῶν, ἀξιοσημείωτοι ἐφευρέσεις γονιμοποιοῦσι πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐνεργητικότητα, ὁλόκληροι ἐκτάσεις τῆς γῆς ἀνθοῦσι, τὰς δὲ ἐρήμους τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου ἐξεγείρει ὁ ὀξὺς συριγμὸς τῆς ἀτμαμάξης ἀπὸ τοῦ ὕπνου πολλῶν χιλιετηρίδων. Οὐδὲν κλῖμα, οὐδεὶς κίνδυνος πτοεῖ τὴν ὁρμὴν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος ἧττον ἐνεργητικῶν ἀνθρώπων. Πανταχοῦ σπεύδουσιν οἱ σοφοί, ὅπως τὰ μήπω, ἢ τὰ ὀλίγον γνωστὰ μέρη τῆς γῆς ἀνερευνήσωσι, καὶ εἰς τὴν θριαμβευτικὴν πορείαν τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐξευγενίσεως τὰς ἀτραποὺς νὰ ἰσοπεδώσωσι, λαοὺς δὲ μέχρι τοῦδε μικρᾶς προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως εἰς κραταιὰς

ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ ἐνισχύουσιν. Οὐδεμία ἡμέρα βυθίζεται εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ χρόνου, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τῆς γῆς καὶ νὰ μὴ ἐγχαράξῃ νέας γραμμὰς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπότητος! — Κατὰ τὸν ἀξιοσημείωτον τοῦτον καιρὸν παρατηροῦμεν τὴν ἐξαφάνισιν ὁλοκλήρων φυλῶν, βλέπομεν πῶς ῥιζικαὶ μεταβολαὶ ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ συναρμογῇ τῆς ἀνθρωπότητος παρασκευάζονται, πῶς ἱστορικὰ πολιτικὰ οἰκοδομήματα κλονοῦνται, πῶς ἔκπαλαι κληρονομηθεῖσαι ἰδέαι, ἤθη καὶ ἔθιμα ἐξαφανίζονται, πῶς ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων κατὰ μικρὸν μεταβάλλεται καὶ πῶς νέαι ἀνάγκαι τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων πανταχοῦ ἐπηρεάζουσι. Καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς μεμονωμένας καὶ τῆς συγκοινωνίας ἐστερημένας νήσους, ἃς ὁ ἀρχιδοὺξ κατὰ προτίμησιν ἐπεζήτησεν, ἄρχεται ὁ νεώτερος χρόνος ἰσχυρῶς τὴν ἐπὶ τῶν κατοίκων ἐπιρροήν του νὰ ἐξασκῇ.

Ἄρα ἐξόχως ἐπαξία προσπάθεια θεωρητέα ἡ διὰ λεπτομερῶν μονογραφιῶν πρόδηλος ὑποστήριξις, καταγραφὴ καὶ διάσωσις ὅλων ἐν γένει τῶν συνθηκῶν τῶν καθ' ἕκαστα λαῶν καὶ χωρῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος κληροδοτηθεῖσιν ἡμῖν ἔργοις ἐπιδιώκεται. Τὴν ἐγκαίνισιν νέας ἐποχῆς ἐξεγείρει καὶ ὑποστηρίζει πανταχοῦ ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ προσπάθεια τῶν λαῶν τοιαῦτα μνημειακὰ ἔργα νὰ δημιουργήσωσι. Βεβαίως εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀντιπροσώπων τοῦ σκοποῦ τούτου εἶναι ὁ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατώρ, ὅστις τὸ εὐγενὲς τοῦτο ζήτημα οὐ μόνον κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀγάπης καὶ διὰ μεγάλης δαπάνης ἔλυσεν.

Εἶναι ὁ ἐρευνητὴς καὶ περιγραφεὺς πολλῶν ἐξόχων σημείων τῆς Ἀδριατικῆς καὶ Μεσογείου θαλάσσης, συγγράψας μεγαλοπρεπῆ σειρὰν ἔργων ὑψίστου ἐνδιαφέροντος, ἐν οἷς παρέχει τόσον πλουσίαν καὶ λεπτομερῆ περιγραφήν, ὥστε μάτην ἤθελέ τις δυνηθῇ νὰ ζητήσῃ ἀντίστοιχον τοσοῦτον πολύχρωμον καὶ ποικίλην ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ καὶ τῇ Ἐθνολογίᾳ. Πρὸς τῇ μεγάλῃ ἀγάπῃ τῆς φύσεως καὶ τῇ κατανοήσει τῶν καλλονῶν αὐτῆς συνενοῖ ὁ ἀρχιδοὺξ σχεδὸν ὑπερβαλλόντως ἐπιφυλακτικὴν ἀντικειμενικότητα, ἀκριβεστάτην, τὸ μοναδικὸν καὶ τὸ ἐλάχιστον μὴ καταφρονοῦσαν ἐπιμέλειαν καὶ εὐσυνειδησίαν. Μὴ παραμελῶν οὐδεμίαν πηγὴν διδαχῆς ζητεῖ ὁ ὑψηλὸς περιηγητὴς τὸν κοινὸν λαὸν ἐν τῇ ἐγχωρίῳ αὐτοῦ περιβολῇ. Συναναστρεφόμενος δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ θεωρούμενος ἀπροκαταλήπτως ὡς εἷς τῶν ἰδικῶν του, δύναται ἐξ ἰδίας ἐπισκοπήσεως νὰ ποιῆται τὰς παρατηρήσεις του περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν λαϊκῶν τύπων, κρίνων πανταχοῦ ἀπὸ

συμπαθοῦς ἀπόψεως. Πάντοτε δὲ κατὰ τὰς μεγάλας καὶ μικρὰς ἐκδρομὰς καὶ τοὺς περιπάτους του συνοδεύουσιν αὐτὸν χάρται καὶ μολυβδίς, ἵνα ὡς ἐπιδέξιος καὶ ὀξὺς τὴν ἀντίληψιν ἰχνογράφος ἀποτυπώσῃ πάραυτα καὶ καλλιτεχνικῶς ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ παρατηρηθέν. Οὕτω προέκυψαν τὰ ἔργα του, ἐν στενῷ συνδέσμῳ μεταξὺ λόγων καὶ εἰκόνων, οἷα δύναται νὰ παραγάγῃ μόνον μακρὰ ἐπὶ τόπου διαμονὴ καὶ ἐνθουσιασμὸς δι' ἀντικείμενον, ὅπερ ἔταξεν ὡς σοβαρὸν τοῦ βίου του σκοπόν. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἡ ἀντίληψις καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα, δι' ὧν γνωρίζει νὰ ἐκλέγῃ τοὺς τύπους του ὁ συγγραφεύς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐσυνειδησία, μεθ' ἧς περιγράφει πᾶν ὅ,τι παρετήρησε καὶ ᾐσθάνθη. Ἐνυπάρχει εἰς τὰς καθαρὰς καὶ πλαστικὰς ταύτας εἰκόνας εὐγλωττία τις, ἐκφράζουσα κἄτι τι περισσότερον ἢ ὁ γραπτὸς λόγος, εἴτε πρόκειται περὶ ἀνθρώπων, εἴτε περὶ ζῴων, τοπίων ἢ ἀρχιτεκτονικῆς. Τὸ πᾶν ἀριστοτεχνικῶς κατανοεῖται καὶ περιγράφεται. Ἅπαντα τὰ ἔργα του ἐμπεριέχουσιν ἐκπληκτικῶς πολυπληθεῖς εἰκόνας, καὶ ἀμέμπτους, καλλιτεχνικὰς καὶ λεπτῶς ἐξεργασθείσας ξυλογραφίας. Τὰ ἐπισυναπτόμενα σχέδια καὶ χάρται κατασκευάζονται ὡσαύτως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως κατ' ἴδια διαγράμματα καὶ βολιδοσκοπήσεις.

Ὡς εἰκοσιτετραετὴς νεανίας ὁ πρίγκιψ ἐξέδωκεν ἤδη τὸ πρῶτον αὐτοῦ φιλολογικὸν δοκίμιον «Εἰς τὴν πάτριον γνῶσιν» τῷ 1870. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, προσέφερε μικρὰν συμβολὴν πρὸς κρείσσονα γνῶσιν μιᾶς τῶν μικροτέρων μέν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν μᾶλλον ἀσημάντων γωνιῶν τῆς μοναρχίας, πρὸς γνῶσιν δηλονότι τοῦ κόλπου Βουκκάρι Πόρτο Ῥέ, οὐ μακρὰν τοῦ Φιοῦμε εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Τῆς πρώτης πτήσεως ὑπὸ ἐπιτυχίας στεφθείσης, ἐξέτεινε τὰς δοκιμὰς αὐτοῦ περαιτέρω. Ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπεχείρησε τῷ 1874 ταξείδιον μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Μπὸν ἀνὰ τὰς ἀφρικανικὰς ἀκτάς, περιγράψας ἁπλῶς μέν, ἀλλ' ἐπαγωγικῶς πᾶν ὅ,τι εἶδε καὶ παρετήρησεν, ἐν τῇ συγγραφῇ «Θαλασσία ἐκδρομὴ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Τύνιδος». Ἐν ἔτει 1876 ἐπεχείρησε ταξείδιον εἰς Καλλιφορνίαν, ἵνα τὴν χώραν καὶ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίσῃ, συγχρόνως δὲ εἰς πρακτικοὺς καὶ φιλανθρώπους ἀποβλέπων σκοπούς, ἠθέλησε νὰ ἀνοίξῃ εἰς τοὺς χρείαν ἔχοντας χώραν, ἥτις νὰ συνδυάζῃ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν εὐκολίαν ἑκάστης βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως μετὰ τῆς ὑγείας, χώραν ἔνθα ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ἡ θερμότης τοῦ θέρους εἶναι σχετικῶς ἄγνωστα. Ταύτην εὗρεν εἰς εὐλογημένην τινὰ γωνίαν τῆς Καλλιφορνίας, δημοσιεύσας πρὸς ὠφέλειαν πάντων τὴν συγγραφὴν «Los Angeles ἐν τῇ νοτίῳ Καλλιφορνίᾳ, ἓν

ἄνθος ἐκ τῆς Χρυσῆς χώρας». Ἕτερον ἔργον φέρει τὸν τίτλον «Γῦρος περὶ τὴν γῆν ἀκούσιος». Ἐν ἔτει 1890 ἐδημοσίευσε μικρὰν ὁδοιπορικὴν σκιαγραφίαν περὶ Ἑλγολάνδης.

Πᾶσαι ὅμως αἱ μνημονευθεῖσαι συγγραφαὶ δὲν ἦσαν εἰμὴ προπαρασκευαὶ διὰ σπουδαιότερα ἔργα. Ὁ πρίγκιψ ἠθέλησε νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰς δυνάμεις του πρὶν ἢ μεῖζόν τι ἀποτολμήσῃ. Ἐν ἡσύχῳ μονώσει εἰς τὴν ἔπαυλίν του Ζίνδις, οὐ μακρὰν τοῦ Σὰν Ῥόκκου τῆς Τεργέστης, καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης κατοικίας του, τῆς ὡραίας ἀτμοθαλαμηγοῦ «Νύμφης», οὐχὶ ἐν ἐρμητικῇ ἀπομονώσει, ἀλλ' ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων, ἀσχολεῖται ἀκαμάτως καὶ μετὰ ζήλου θερμοῦ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἐμβαθύνων εἰς αὐτὰς ὁσημέραι καὶ κάτοχος αὐτῶν γινόμενος.

Ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζεται ἤδη μὲ τρία μείζονα ἔργα, «Θαλάσσιος περίπατος ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ», «Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει», «Αἱ Βαλεαρίδες νῆσοι». Τὸ τελευταῖον εἶναι ἔργον μεγαλοπρεπές, μὲ πολυαρίθμους κεχρωματισμένας εἰκονογραφίας, περιλαμβάνει πλεῖστα δίπτυχα καὶ ἀπῄτησε δαπάνην χρόνου πολλῶν ἐτῶν. — Χαρίεσσαν συμβολὴν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν λαϊκῶν ἠθῶν τῶν Βαλεαρίδων νήσων δίδει ὁ ἡγεμονικὸς περιηγητὴς εἰς τοὺς «Μύθους τῆς Μαγιόρκας». Ἐν ᾧ δ' ἠσχολεῖτο εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν Βαλεαρίδων, μεταβαίνων συχνὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκεῖσε, παρέμεινεν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει Λιπαραίας νήσους, πρὸς βορρᾶν τῆς Σικελίας κειμένας. Οὕτω παρήχθη τὸ νέον ἔργον του τῷ 1893—94 «Αἱ Λιπαραῖαι νῆσοι». Ἑτέρα μικροτέρα ἀλλὰ σπουδαιοτέρα συγγραφὴ εἶναι «ἡ Βιζέρτα», πόλις ἔν τινι λιμένι τῆς Τύνιδος. Μνημονευτέα προσέτι μονογραφία τις περὶ τοῦ θελκτικωτάτου σημείου τῆς νοτίου Δαλματίας «Καννόζα». Ἄλλα ἔργα τοῦ συγγραφέως εἶναι τὰ ἑξῆς: «Λευκωσία πρωτεύουσα τῆς Κύπρου», «Περιήγησις ἀνὰ τὰς Σύρτεις», «Ὀλίγαι λέξεις περὶ τῶν Καϋμένων (Θήρας)», «Αἱ ὁδοὶ τῶν καραβανίων ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς Συρίαν», «Χοβαρτάουν πρωτεύουσα τῆς Τασμανίας», «Χαλαρὰ φύλλα ἐκ τῆς Ἀβαζίας», «Ναυάγιον ἢ ὄνειρον θερινῆς νυκτός», «Κολουμβρέτες», «Ἀλβοράν», «Οὐστίκα», «Περιγραφὴ Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης».

Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ σοφοῦ ἐρευνητοῦ βλέπει τις ἰσάξιον τὸν διὰ ποιητικῆς φαντασίας ὑπερόχου πεπροικισμένον συγγραφέα καὶ καλλιτέχνην. Μεθ' ὑπερηφανείας δὲ καὶ ἱκανοποιήσεως δύναται ὁ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατὼρ νὰ προσβλέπῃ ἐπὶ τὴν τριακονταετῆ

συγγραφικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, διότι τὰ ἐκτάκτως ἀκριβῆ καὶ ὡραῖα αὐτοῦ ἔργα ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν εὐρέων κύκλων πρὸς τὸν ἐπιφανῆ συγγραφέα. Δὲν εἶναι ἁπλῶς τυπικαὶ τιμαὶ αἱ ἀπονεμηθεῖσαι αὐτῷ ὑπὸ πολυαρίθμων ἐπιστημονικῶν καθιδρυμάτων, ἀλλ' ἀναγνωρίσεις ἐπάξιαι σοβαρῶν καὶ σπουδαίων ἔργων καὶ προσπαθειῶν. Καὶ ἡ Βιέννη δὲ ἐτίμησε τὸν ἔξοχον βλαστὸν τοῦ δυναστικοῦ αὐτῆς Οἴκου, διότι ἡ Αὐτοκρατορικὴ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἐν ἔτει 1899 ὠνόμασεν αὐτὸν ἐπίτιμον μέλος, ἡ δὲ Γεωγραφικὴ ἑταιρεία τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου 1898 ἀπένειμεν αὐτῷ τὸ μετάλλιον τοῦ χαυλιόδοντος διὰ τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας του ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς γεωγραφικῆς ἐρεύνης. Ἐπίσης ἡ Γεωγραφικὴ ἑταιρεία τῆς Λίμας τοῦ Περοῦ ἐξελέξατο τὸν σεπτὸν συγγραφέα μέλος αὐτῆς ἐπίτιμον.

ΠΑΞΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΞΟΣ

Τὸ ἔργον τοῦτο συγγράψας ὁ ἀρχιδοὺξ κατὰ τὴν ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους μῆνας ἐν Παξοῖς διαμονήν του ἐν ἔτει 1884—85, ἐξέδωκε τῷ 1887 εἰς τόμον ὀγκώδη ἐκ 500 περίπου σελίδων μετὰ πλείστων εἰκόνων, αἵτινες παριστῶσι τὰ μᾶλλον ἀξιοθέατα μέρη τῶν νήσων, καθὼς καὶ τὰ σπουδαιότερα ἀντικείμενα τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐνασχολήσεως τῶν κατοίκων. Τὸ ἐπὶ τυπογραφικῇ καὶ καλλιτεχνικῇ πολυτελείᾳ διακρινόμενον σύγγραμμα παρέχει λεπτομερῆ περιγραφὴν καὶ ἐπαγωγὸν εἰκόνα τῶν δύο νήσων. Εἰς τὸ γενικὸν μέρος τοῦ βιβλίου ἀφηγεῖται ὁ συγγραφεὺς μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῶν Παξῶν, περιγράφει τὸ κλῖμα, τὰς φυσικὰς συνθήκας, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, τὴν βιομηχανίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ἁλιείαν κ.τ.λ.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος περιγράφει διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ γραφίδος τὰς τοπικὰς καλλονὰς τῶν νήσων, ἰδίως δὲ τῶν ἀκτῶν. Ἐν τέλει δὲ παρουσιάζει ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ χαρακτηριστικάς τινας μορφάς, ἐφελκυούσας ὅλην ἡμῶν τὴν συμπάθειαν. Ἐν ταῖς περιγραφαῖς τῶν τοπίων ἐκδηλοῖ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν καλλονῶν αὐτῆς. Ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ καταδεικνύει τὴν συμπαθητικὴν ἀντίληψίν του περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν λαϊκῶν τύπων. Ἀριστοτεχνικαὶ εἶναι αἱ σκιαγραφούμεναι προσωπογραφίαι τοῦ ἐρημίτου τοῦ χωρίου Μποϊκάτικα, τοῦ γηραιοῦ ναυτικοῦ καλογήρου, τοῦ καπιτὰν Σπύρου, τοῦ παξίου νεανίου Νικήτα, τῆς πλυντρίας Μαρίας, τῆς ὡραίας λιθοφόρου Τασίας, τοῦ γηραιοῦ

καπιτὰν Γεώργη, τοῦ Σιὸρ Κέκκου, τοῦ ἁλιέως Κίκη, τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Κανονᾶ, τῆς μικρᾶς Ἑρμηνίας, τῶν δύο ἐπὶ τοῦ ὕψους, τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους μοναχικὸν διαγουσῶν βίον γηραιῶν ἀδελφῶν, τοῦ Παπᾶ Δημήτρη, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Χριστάκη ἐν τῇ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων οἰκίᾳ αὐτῶν. Ζωηραὶ εἶναι αἱ μορφαί, τὰς ὁποίας βλέπομεν πρὸ ἡμῶν κεκτημένας ζωὴν καὶ ἀντίληψιν, ἣν γνωρίζει νὰ προσδίδῃ ἡ προνομιοῦχος καὶ συμπαθητικὴ γραφίς, δι' ἧς ὁ ὀξύνους ἀνθρωπογνώστης, ὁ ἐπιφανὴς ποιητὴς καὶ ζωγράφος περιγράφει αὐτάς.

Τοιοῦτον τὸ περὶ Παξῶν σύγγραμμα, ὅπερ ἐκ τῆς 4ης Γερμανικῆς ἐκδόσεως μεταφράσαντες καὶ τὴν πρὸς ἔκδοσιν αὐτοῦ ἄδειαν τοῦ ὑψηλοῦ συγγραφέως λίαν φιλοφρόνως λαβόντες, δημοσιεύομεν χάριν τῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν Παξίων, οἵτινες πάνυ εὐλόγως σεμνύνονται ὅτι ηὐτύχησαν νὰ ἀξιωθῶσι τοιούτου ἐρευνητοῦ, ὅπως περιγράψῃ τὴν νῆσόν των.

Ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ πρωτοτύπου εἰκόνων παρελάβομεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκδόσει κατ' ἐκλογὴν τὰς κυριωτέρας.

Ἐν Παξοῖς κατὰ Μάϊον τοῦ 1905.

Α. Π. ΜΙΤΣΙΑΛΗΣ ΝΤΑΤΣΟΛΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Μικραὶ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσήμαντοι αἱ νῆσοι Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος οὐδέποτε αὐτοτελῶς περιεγράφησαν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς πολλὰς περιγραφὰς τῆς μεγάλης καὶ ὡραίας γείτονος νήσου Κερκύρας ἐν παρόδῳ μνημονεύονται· καὶ ὅμως εἶναι θελκτικαὶ νῆσοι, πλήρεις μεγαλοπρεπῶν φυσικῶν καλλονῶν, καὶ ἄξιαι μείζονος ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους τῶν πολλῶν τὰς λοιπὰς Ἰονίους νήσους ἐπισκεπτομένων ξένων.

Προσεπάθησα διὰ λόγων καὶ εἰκόνων νὰ καταδείξω τοῦτο ἐν ταῖς ἑπομέναις σελίσι. Τὸ προσελκύσαι πολλοὺς εἰς τὰς νήσους, ἃς ἠγάπησα, ὅπως διαμένωσι χρόνον τινὰ μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀξιεράστου πληθυσμοῦ, τοιοῦτος εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου.

Ἐκπληρῶ εὐάρεστον καθῆκον ἐκφράζων δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου ἅπασι μὲν τοῖς Παξίοις ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ μεθ' ἧς διηυκόλυναν τὸν σκοπόν μου ὅπως σπουδάσω τὰς νήσους των, ἰδίᾳ δὲ ἀμφοτέροις τοῖς Δημάρχοις, τῷ τότε λιμενάρχῃ Γ. Π. Λεμπέσῃ, ἐπίσης τῷ καθηγητῇ Ι. Ῥωμανῷ ἐκ Κερκύρας, ὅστις οὐ μόνον τὰς ὀλίγας περὶ Παξῶν σημειώσεις συνέλεξεν, ἀλλ'

ἔλαβε καὶ τὸν κόπον ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν κείμενον καὶ τὰ ὀνόματα νὰ ἐπιθεωρήσῃ, καὶ τῷ εὐφυεῖ γνώστῃ τῶν Ἰονίων νήσων Α. Βάρσβεργ, προξένῳ τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐν Κερκύρᾳ, διὰ τὰς πολλὰς πρός με περιποιήσεις.

Ἐπὶ τῆς «Νύμφης» ἐν τῇ Ἀδριατικῇ θαλάσσῃ, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1887.

Τὰ περιγραφόμενα ἀναφέρονται πάντα εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐν Παξοῖς διαμονῆς μου κατὰ τὰ ἔτη 1884-1885.

I

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

I

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΝΥΞΕΙΣ

Ἀμφότεραι αἱ νῆσοι Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης πάντοτε ἀπὸ τῆς Κερκύρας ἐξαρτώμεναι δὲν ἔχουσιν ἰδίαν ἱστορίαν, ἀλλὰ κέκτηνται ταύτην κοινὴν μετὰ τῆς γείτονος νήσου.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀνόματος Παξὸς πολλὰ ἐλέχθησαν. Τινές, ὡς ὁ Μουστοξύδης (Delle cose corciresi), ἠθέλησαν νὰ παραγάγωσι τοῦτο ἐκ τοῦ *πακτὸς* κατὰ δωρικὸν τύπον ἀντὶ *πηκτός,* διότι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ συμπαγεῖς ὄγκοι. Ἐνίοτε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ ξ μετατρέπεται εἰς κ σ καὶ ἀμφότερα ταῦτα εἰς ξ, οὕτως ἀπαντᾶται ἐν τῷ Θησαυρῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου Πακσύης Lydus Herod. I. 153. rogg. Mons Joniae Strabo 14. p. 636, 647, καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον ἡ λέξις *Πακσύης* νὰ μετετράπη εἰς *Παξοί.* Δυνατὸν νὰ παράγηται καὶ ἐκ τοῦ ῥήματος *πηγνύω,* μέλλων *πήξω,* σύμπηξις ἀναφερομένη εἰς τοὺς Ἀντιπάξους, ἢ ἐκ τοῦ *πακσώσας θύρας* (κεκλεισμένας), ὡς ἐκ τῆς ἀσφαλείας τοῦ λιμένος. Ὁ Πλίνιος ὀνομάζει τὰς νήσους ταύτας *Πάξαι,* θηλυκοῦ γένους, ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Δίων ὁ Κάσσιος *Πάξοι,* ἀρσενικοῦ. Ὁ Πλούταρχος ἀποκαλεῖ *Πάξοι* εἰς τὸν πληθυντικὸν μίαν τῶν δύο νήσων, καὶ εἰς τὰ Θαλασσοπορικὰ τοῦ Ἀντωνίου Αὐγούστου ὀνομάζεται ἡ μὲν *Παξός,* ἡ δὲ *Πρόπαξος·* ὥστε δὲν δύναταί τις

νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς, ἂν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀμφότεραι αἱ νῆσοι συμπεριελαμβάνοντο ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. *Ἀντίπαξος* εἶναι νεοελληνικόν. Ὁ Ἡσύχιος ὀνομάζει ταύτας μὲ τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν, καθὼς σήμερον, ἐὰν ὁ τρόπος τῆς ἀναγνώσεως «*Παξοίνης οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν*» μεταβληθῇ εἰς *Παξοὶ νῆσοι κατὰ τὴν Ἰταλίαν.*

Ἀξιομνημόνευτοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ ἐγένοντο οἱ Παξοὶ ἕνεκα τῆς εἰς τὰ ὕδατα αὐτῶν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 229 π.Χ. συγκροτηθείσης ναυμαχίας τῶν Ἰλλυριῶν πειρατῶν, ὧν ἦρχεν ἡ βασίλισσα Τεύτα, καὶ οὓς ἐξαπέστειλεν, ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ἀκαρνάνων, ἐναντίον τῶν Κερκυραίων, τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ μάχη ἀπέβη ὑπὲρ τῶν πειρατῶν καὶ ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν παράδοσιν τῆς Κερκύρας εἰς τούτους καὶ εἰς τὸν Δημήτριον τὸν Φάριον. Οἱ Ῥωμαῖοι τότε ἀποκατέστησαν αὖθις τὴν παλαιὰν τάξιν καὶ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι τὸ παρὰ τοὺς Παξοὺς τοῦτο συμβεβηκὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ ὅπως μεταβιβασθῇ τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτική. Τὴν ναυμαχίαν περιγράφει ἡμῖν λεπτομερῶς ὁ Πολύβιος II. 10 καὶ 11.

«10) Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ συμπαραλαβόντες Ἀκαρνάνων ναῦς » κατὰ τὴν συμμαχίαν, οὔσας ἑπτὰ καταφράκτους, ἀνταναχθέντες συνέβαλον τοῖς τῶν Ἀχαιῶν σκάφεσι περὶ τοὺς » καλουμένους Παξούς. Οἱ μὲν οὖν Ἀκαρνᾶνες καὶ τῶν » Ἀχαϊκῶν νεῶν αἱ κατὰ τούτους ταχθεῖσαι πάρισον ἐποι» οῦντο ἀγῶνα καὶ διέμενον ἀκέραιοι κατὰ τὰς συμπλοκάς, » πλὴν τῶν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας γιγνομένων τραυμάτων. » Οἱ δ' Ἰλλυριοὶ ζεύξαντες τοὺς παρ' αὐτῶν λέμβους ἀνὰ » τέτταρας συνεπλέκοντο τοῖς πολεμίοις, καὶ τῶν μὲν ἰδίων » ὠλιγώρουν, καὶ παραβάλλοντες πλαγίους, συνήργουν ταῖς » ἐμβολαῖς τῶν ὑπεναντίων. Ὅτε δὲ τρώσαντα καὶ δεθέντα » κατὰ τὰς ἐμβολὰς ἐδυσχρήστουν τὰ τῶν ἀντιπάλων σκάφη, » προσκρεμαμένων αὐτοῖς περὶ τοὺς ἐμβόλους τῶν ἐζευγμένων λέμβων, τότ' ἐπιπηδῶντες ἐπὶ τὰ καταστρώματα τῶν

» Ἀχαϊκῶν νεῶν κατεκράτουν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν. » Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τεττάρων μὲν πλοίων ἐκυρίευσαν » τετρηρικῶν, μίαν δὲ πεντήρη σὺν αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσιν » ἐβύθισαν, ἐφ' ἧς ἔπλει Μάρκος ὁ Κερυνεύς, ἀνὴρ πάντα » τὰ δίκαια τῷ κοινῷ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματι πεποιηκὼς » μέχρι τῆς καταστροφῆς. Οἱ δὲ πρὸς τοὺς Ἀκαρνᾶνας δια- » γωνιζόμενοι συνιδόντες τὸ κατὰ τοὺς Ἰλλυριοὺς προ- » τέρημα καὶ πιστεύοντες τῷ ταχυναυτεῖν, ἐπουρώσαντες » ἀσφαλῶς τὴν ἀποχώρησιν εἰς τὴν οἰκείαν ἐποιήσαντο. Τὸ » δὲ τῶν Ἰλλυριῶν πλῆθος, φρονηματισθὲν ἐπὶ τῷ προτε- » ρήματι, λοιπὸν ἤδη ῥαδίως ἐχρήσατο τῇ πολιορκίᾳ καὶ » τεθαῤῥηκότως. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, δυσελπιστήσαντες τοῖς » ὅλοις ἐκ τῶν συμβεβηκότων, βραχὺν ἔτι χρόνον ὑπομεί- » ναντες τὴν πολιορκίαν συνέθεντο τοῖς Ἰλλυριοῖς, καὶ παρε- » δέξαντο φρουρὰν καὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς Δημήτριον τὸν » Φάριον. Τούτων δὲ πραχθέντων εὐθέως οἱ τῶν Ἰλλυριῶν » προεστῶτες ἀνήγοντο, καὶ κατάραντες εἰς τὴν Ἐπίδαμνον » ταύτην πάλιν ἐπεβάλοντο πολιορκεῖν τὴν πόλιν.

» 11) Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς τῶν τὰς ὑπάτους » ἀρχὰς ἐχόντων Γνάϊος Φουλούϊος ἐξέπλει ναυσὶ διακο- » σίαις ἐκ τῆς Ῥώμης. Αὖλος δὲ Ποστούμιος τὰς πεζικὰς » ἔχων δυνάμεις ἐξώρμα· τὴν μὲν οὖν πρώτην ἐπιβολὴν » ἔσχε πλεῖν ὁ Γνάϊος ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ὑπολαμβάνων ἔτι » καταλήψεσθαι τὴν πολιορκίαν ἄκριτον· ὑστερήσας δὲ τοῦ » καιροῦ ὅμως ἐπὶ τὴν νῆσον ἔπλει, βουλόμενος ἅμα μὲν » ἐπιγνῶναι σαφῶς τὰ γεγονότα περὶ τὴν πόλιν, ἅμα δὲ » πεῖραν λαβεῖν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου προσαγγελλομέ- » νων· ὁ γὰρ Δημήτριος ἐν διαβολαῖς ὢν καὶ φοβούμενος » τὴν Τεύταν διεπέμπετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπαγγελλό- » μενος τήν τε πόλιν ἐγχειριεῖν καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα » παραδώσειν, ὧν ἦν αὐτὸς κύριος. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν » παρουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἀσμένως ἰδόντες τήν τε φρου- » ρὰν παρέδοσαν τῶν Ἰλλυριῶν μετὰ τῆς τοῦ Δημητρίου

» γνώμης, αὐτοί τε σφᾶς ὁμοθυμαδὸν ἔδωκαν παρακλη-
» θέντες εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων πίστιν, μίαν ταύτην ὑπολα-
» βόντες ἀσφάλειαν αὐτοῖς ὑπάρχειν εἰς τὸν μέλλοντα χρό-
» νον πρὸς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν παρανομίαν. Ῥωμαῖοι δὲ
» προσδεξάμενοι τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν φιλίαν ἔπλεον ἐπὶ
» τῆς Ἀπολλωνίας, ἔχοντες εἰς τὰ κατάλοιπα τῶν πραγμά-
» των ἡγεμόνα τὸν Δημήτριον».

Δίων ὁ Κάσσιος ἀναφέρει τοὺς Παξοὺς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ στρατοπέδου, ὅπερ ὁ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐκστρατεύσας Αὔγουστος ἐγκατέστησεν ἐπὶ τοῦ ὕψους, ἔνθα βραδύτερον ἐκτίσθη ἡ Νικόπολις, ὁπόθεν τῆς ἐσωτερικῆς καθὼς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς θαλάσσης, τῆς παρὰ τοὺς Παξούς, ἐδέσποζεν.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἀφήγησις τοῦ Πλουτάρχου περὶ τοῦ ἐκ Παξῶν ἀγγέλματος τοῦ θανάτου τοῦ Πανός. Ὁ Ἐπιθέρσης, πατὴρ τοῦ ῥήτορος Αἰμιλιανοῦ, ἐπιβιβασθεὶς ἐπὶ πλοίου, πεφορτωμένου δι' ἐμπορευμάτων καὶ πολλῶν ἐπιβατῶν, ἐπορεύετο εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὅτε περὶ τὴν ἑσπέραν ἔφθασαν ἐγγὺς τῶν Ἐχινάδων, κατέπαυσεν ὁ ἄνεμος, τὸ δὲ τῇδε κἀκεῖσε ὑπὸ τοῦ ῥεύματος φερόμενον πλοῖον ἐπλησίασεν εἰς Παξούς. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν εἰσέτι ἔξυπνοι, πολλοὶ δὲ ἔπινον ἀκόμη μετὰ τὸ δεῖπνον. Τότε ἠκούσθη αἴφνης ἐκ Παξῶν ἰσχυρὰ φωνὴ καλοῦσα *Ταμὼς* τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ πλοίου, ὅστις ἦτο Αἰγύπτιος, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπιβατῶν οὐδὲ τὸ ὄνομά του ἐγνώριζον. Δὶς κληθεὶς ὁ Ταμὼς ὑπὸ τῆς φωνῆς ἐσιώπησε, καὶ τέλος τὴν τρίτην φορὰν ἀπήντησεν, ὁπότε ὁ καλέσας αὐτὸν μὲ φωνὴν ἔτι ἐντονωτέραν εἶπεν: «Ὅταν φθάσῃς εἰς τὸν Πηλώδη λιμένα (τῆς Βουθρωτοῦ), ἀνάγγειλον ὅτι Πὰν ὁ Μέγας ἐτελεύτησε». Τοῦτο σφόδρα συνεκίνησε πάντας καὶ ἤρξαντο συζητοῦντες ἂν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὸ πρόσταγμα, ἤ, ἀμεριμνοῦντες περὶ τούτου νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν περαιτέρω πορείαν. Ὁ Ταμὼς ἀπεφάσισεν, ἐὰν μὲν πνέῃ ἄνεμος, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πλοῦν, ἐὰν ὅμως, κατὰ τὴν εἰς τὸν

Πηλώδη λιμένα ἄφιξίν των, ἤθελε καταπαύσει ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαία, νὰ ἐπαναλάβῃ ὅ,τι εἶχεν ἀκούσει. Πράγματι δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο συνέβη, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν ξηρὰν δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐντελῶς ἀπαγγείλει τοὺς λόγους τούτους, ὁπότε ἠκούσθη θρῆνος καὶ ἔκπληξις πολλῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἄνθρωποι παρευρίσκοντο ἐκεῖ, διεδόθη ταχέως ἡ ἀγγελία μέχρι Ῥώμης, ὁ δὲ Τιβέριος Καῖσαρ προσεκάλεσε παρ᾽ ἑαυτῷ τὸν Ταμών, καὶ τόσον ἐπίστευσε τὸ πρᾶγμα, ὥστε ἐζήτησε πληροφορίας περὶ αὐτοῦ τοῦ Πανός. Οἱ περὶ αὐτὸν σοφοὶ ὑπέθεσαν ὅτι ἦτο ὁ ἐκ τῆς συνουσίας τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Πηνελόπης γεννηθείς. Τὴν ἀφήγησιν ταύτην θέτει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ στόμα Φιλίππου τοῦ ἱστοριογράφου, μαθόντος αὐτὴν παρὰ τοῦ συμπολίτου καὶ διδασκάλου του Ἐπιθέρσου καὶ ἐπιβεβαιουμένην ὑπὸ πολλῶν πεπαιδευμένων, οἵτινες τὴν εἶχον ἀκούσει παρὰ τῶν μαθητῶν των, εἰς οὓς ἐπανειλημμένως ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Αἰμιλιανοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἐπιθέρσου. Κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα ἡ παράδοσις αὕτη ἐθεωρήθη παρὰ τῶν Χριστιανῶν ὡς ἐπιμαρτυρία τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους ἑνὸς ἐθνικοῦ.

Ἐκ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος οὐδὲν λείψανον περιεσώθη ἐν Παξοῖς. Ἐνίοτε εὑρίσκει ὁ γεωργὸς Ἑλληνικὰ ἢ Ῥωμαϊκὰ νομίσματα, ἰδίως εἰς Ἀντιπάξους, ὑπὸ τὴν γῆν τεθαμμένα. Ἐξ ἐπιγραφῶν μία μόνον εἶναι γνωστή, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μουστοξύδου ἐν τοῖς Κερκυραϊκοῖς Πράγμασι καὶ ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

CLXIJ
ΦΟΥΛΚΕΝ
ΝΙΑΦΑΥC
ΤΑΕΤΩΝ
<K<
ΧΑΙΡΕ

Φουλκεννία Φαῦστα, ἐτῶν κ΄, χαῖρε.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐπὶ τεμαχίου πορφυρολίθου ἐγκεχαραγμένη, κατὰ χειρόγραφόν τινα περιγραφὴν τῆς Κερκύρας,

γενομένην ὑπὸ Ἄγγλου στρατιωτικοῦ ἀρχιάτρου, μὴ ποιοῦντος ὅμως μνείαν τοῦ ὀνόματός του, καὶ τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ καθηγητὴς Ι. Ῥωμανός, εὑρίσκετο ἐν ἔτει 1823 εἰς τὴν κώμην Ἅγιος Θεόδωρος ἐν Λευκίμμῃ τῆς Κερκύρας, ὅπου ὁ ἀρχίατρος τὴν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ γνωρίζῃ ὅτι αὕτη ἐκ Παξῶν προήρχετο. Ποῦ ὑπάρχει σήμερον δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω.

Ἐφ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστόν, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα γίνεται κατὰ πρῶτον λόγος περὶ Παξῶν ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἱστορικοῦ Liutprand, ἐπισκόπου Κρεμόνης, ὅστις δὶς ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ἔτος 948 ὑπὸ τοῦ Βερεγγαρίου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον, δεύτερον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 968 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ὄθωνος Ι πρὸς τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν. Ὁ Λιουτπράνδος ἔγραψεν, ὡς γνωστόν, χρονικὰ εἰς τρία βιβλία. Τὸ πρῶτον τῶν βιβλίων τούτων ἤρχισε νὰ συγγράφῃ ἐν Φραγκφούρτῃ ἐν ἔτει 958, πρὸς σύνταξιν δὲ τοῦ τρίτου εἰργάσθη τὸ ἑπόμενον ἔτος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου, ἐν ᾧ εὑρίσκετο, ὡς λέγει, ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Παξῶν, 900 μίλια μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως: «Ἀρ-»ξάμενον ἐν Φραγκφούρτῃ, τόπῳ ἀπέχοντι 20 μίλια τῆς »Μαγεντίας, ἐπεξεργάζεται μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς νήσου »τῶν Παξῶν, ἐννεακόσια καὶ πλέον μίλια ἀπεχούσῃ τῆς »Κωνσταντινουπόλεως» (Liutprand Antapodosis Lib. III p. 303 in Monumenta Germaniæ Historica, edidit G. H. Perz tom. V). Λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ ταξειδίου τούτου γράφει ὁ Perz ἐν τῷ προλόγῳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευομένων χρονικῶν σελ. 265 τὰ ἀκόλουθα: «Τὰ πρῶτα τρία βιβλία, »ἐν οἷς ἀναφέρονται ὅσα ὁ σπουδαιότατος ἀνὴρ ἤκουσε, »περιλαμβάνουσι τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 893 μέχρι »τῆς ἀρχῆς τοῦ 931. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἤρχισεν ἐν »Φραγκφούρτῃ κατὰ τὸ ἔτος 958, τὸ δεύτερον καὶ τρίτον »ἐπίσης πρὸ τοῦ θανάτου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρο-

» γεννήτου ἐν ἔτει 959, τοῦ τρίτου δ' ἐπελήφθη κατὰ τὴν » εἰς Παξοὺς ἀποδημίαν του».

Κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα γίνεται λόγος περὶ Παξῶν εἰς τὰ Gesta regis Henrici secundi Benédicti Abbatis [1]. Ἐνταῦθα ἀναγινώσκομεν: «Εἶτα περὶ τὰ τεσσαρά- » κοντα μίλια ἀπὸ τῆς Κερκύρας ὑπάρχει ὄρος μέγα εἰς τὸ » ἄκρον τῆς Ῥωμανίας, ὅπερ λέγεται Παξὸς... καὶ ἀπὸ τὸ » ὄρος τὸ καλούμενον Παξὸς ἄρχεται ὁ κόλπος τῆς Βενε- » τίας». Ἐκ τούτου βλέπει τις ὅτι ὁ κοινοβιάρχης οὐδόλως εἶχε σαφῆ ἰδέαν ὅτι οἱ Παξοὶ εἶναι νῆσος.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος οἱ Παξοί, ἀκολουθοῦντες πάντοτε τὴν τύχην τῆς Κερκύρας, περιῆλθον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀνδεγαυῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰωάννας I (1380), βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως καὶ κυρίας τῆς Κερκύρας, ἔλαβε τὴν κυριαρχίαν τῆς νήσου ταύτης ὁ Jacob de Beaux (Jacobo del Balzo), ὡς κληρονομίαν τοῦ θείου του Φιλίππου II, πρίγκιπος τοῦ Τάραντος καὶ ἄρχοντος τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1365-1373. Ἡ κυριαρχία ὅμως τοῦ Ἰακώβου ἐπὶ τῆς Κερκύρας διετηρήθη μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1380-1381. Μία τῶν ὀλίγων αὐτοῦ πράξεων κυριότητος ἦτο ἡ ἐκ τοῦ μεγάρου τοῦ Τάραντος τῇ 26 Νοεμβρίου 1381 Indizion V ὑπὲρ τοῦ βαρώνου καὶ τιμαριάρχου Adam von Sant' Ippolito γενομένη παραχώρησις, ὑπὸ τὸ ὄνομα τιμαρίου, καὶ ἄλλων κτημάτων ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχε κληρονομήσει παρὰ τοῦ πατρός του Βερνάρδου, ὅστις ἦτο καὶ πυργοδεσπότης Κερκύρας, δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄρρενας καὶ θήλεις κληρονόμους του. Τὰ κτήματα ταῦτα, ἀποτελοῦντα τὴν ἤδη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Βερόνα, Μαλέρβα καλουμένου, κατεχο-

---

[1] The Chronicle of the reigns of Henry II and Richard I. A. D. 1169-1192, Known commonly under the name of Benedict of Petersborough edited by W. Sfubbs, London 1867, vol. II. p. 205.

γενομένην ὑπὸ Ἄγγλου στρατιωτικοῦ ἀρχιάτρου, μὴ ποιοῦντος ὅμως μνείαν τοῦ ὀνόματός του, καὶ τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ καθηγητὴς Ι. Ῥωμανός, εὑρίσκετο ἐν ἔτει 1823 εἰς τὴν κώμην Ἅγιος Θεόδωρος ἐν Λευκίμμῃ τῆς Κερκύρας, ὅπου ὁ ἀρχίατρος τὴν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ γνωρίζῃ ὅτι αὕτη ἐκ Παξῶν προήρχετο. Ποῦ ὑπάρχει σήμερον δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω.

Ἐφ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστόν, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα γίνεται κατὰ πρῶτον λόγος περὶ Παξῶν ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἱστορικοῦ Liutprand, ἐπισκόπου Κρεμόνης, ὅστις δὶς ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ἔτος 948 ὑπὸ τοῦ Βερεγγαρίου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον, δεύτερον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 968 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ὄθωνος Ι πρὸς τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν. Ὁ Λιουτπράνδος ἔγραψεν, ὡς γνωστόν, χρονικὰ εἰς τρία βιβλία. Τὸ πρῶτον τῶν βιβλίων τούτων ἤρχισε νὰ συγγράφῃ ἐν Φραγκφούρτῃ ἐν ἔτει 958, πρὸς σύνταξιν δὲ τοῦ τρίτου εἰργάσθη τὸ ἑπόμενον ἔτος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου, ἐν ᾧ εὑρίσκετο, ὡς λέγει, ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Παξῶν, 900 μίλια μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως: «Ἀρξάμενον ἐν Φραγκφούρτῃ, τόπῳ ἀπέχοντι 20 μίλια τῆς » Μαγεντίας, ἐπεξεργάζεται μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς νήσου » τῶν Παξῶν, ἐννεακόσια καὶ πλέον μίλια ἀπεχούσῃ τῆς » Κωνσταντινουπόλεως» (Liutprand Antapodosis Lib. III p. 303 in Monumenta Germaniæ Historica, edidit G. H. Perz tom. V). Λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ ταξειδίου τούτου γράφει ὁ Perz ἐν τῷ προλόγῳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευομένων χρονικῶν σελ. 265 τὰ ἀκόλουθα: «Τὰ πρῶτα τρία βιβλία, » ἐν οἷς ἀναφέρονται ὅσα ὁ σπουδαιότατος ἀνὴρ ἤκουσε, » περιλαμβάνουσι τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 893 μέχρι » τῆς ἀρχῆς τοῦ 931. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἤρχισεν ἐν » Φράγκφούρτῃ κατὰ τὸ ἔτος 958, τὸ δεύτερον καὶ τρίτον » ἐπίσης πρὸ τοῦ θανάτου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρο-

» γεννήτου ἐν ἔτει 959, τοῦ τρίτου δ' ἐπελήφθη κατὰ τὴν » εἰς Παξοὺς ἀποδημίαν του».

Κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα γίνεται λόγος περὶ Παξῶν εἰς τὰ Gesta regis Henrici secundi Benédicti Abbatis [1]. Ἐνταῦθα ἀναγινώσκομεν: «Εἶτα περὶ τὰ τεσσαρά-» κοντα μίλια ἀπὸ τῆς Κερκύρας ὑπάρχει ὄρος μέγα εἰς τὸ » ἄκρον τῆς Ῥωμανίας, ὅπερ λέγεται Παξὸς... καὶ ἀπὸ τὸ » ὄρος τὸ καλούμενον Παξὸς ἄρχεται ὁ κόλπος τῆς Βενε-» τίας». Ἐκ τούτου βλέπει τις ὅτι ὁ κοινοβιάρχης οὐδόλως εἶχε σαφῆ ἰδέαν ὅτι οἱ Παξοὶ εἶναι νῆσος.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος οἱ Παξοί, ἀκολουθοῦντες πάντοτε τὴν τύχην τῆς Κερκύρας, περιῆλθον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀνδεγαυῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰωάννας I (1380), βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως καὶ κυρίας τῆς Κερκύρας, ἔλαβε τὴν κυριαρχίαν τῆς νήσου ταύτης ὁ Jacob de Beaux (Jacobo del Balzo), ὡς κληρονομίαν τοῦ θείου του Φιλίππου II, πρίγκιπος τοῦ Τάραντος καὶ ἄρχοντος τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1365-1373. Ἡ κυριαρχία ὅμως τοῦ Ἰακώβου ἐπὶ τῆς Κερκύρας διετηρήθη μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1380-1381. Μία τῶν ὀλίγων αὐτοῦ πράξεων κυριότητος ἦτο ἡ ἐκ τοῦ μεγάρου τοῦ Τάραντος τῇ 26 Νοεμβρίου 1381 Indizion V ὑπὲρ τοῦ βαρώνου καὶ τιμαριάρχου Adam von Sant' Ippolito γενομένη παραχώρησις, ὑπὸ τὸ ὄνομα τιμαρίου, καὶ ἄλλων κτημάτων ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχε κληρονομήσει παρὰ τοῦ πατρός του Βερνάρδου, ὅστις ἦτο καὶ πυργοδεσπότης Κερκύρας, δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄρρενας καὶ θήλεις κληρονόμους του. Τὰ κτήματα ταῦτα, ἀποτελοῦντα τὴν ἤδη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Βερόνα, Μαλέρβα καλουμένου, κατεχο-

---

[1] The Chronicle of the reigns of Henry II and Richard I. A. D. 1169-1192, Known commonly under the name of Benedict of Petersborough edited by W. Sfubbs, London 1867, vol. II. p. 205.

μένην Βαρωνίαν καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος ἀποδοθέντα αὖθις εἰς τὴν φρατρίαν (curia), συνίσταντο ἐκ τῆς νήσου τῶν Παξῶν, διαφόρων ὑδρομύλων καὶ τῆς λίμνης τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἤδη γνωστῆς ὡς Κορισσίας, ἐπὶ τῆς Κερκύρας, καὶ παρεῖχον ἐτήσιον εἰσόδημα 100 χρυσῶν δουκάτων. Τοῦ σπουδαίου τούτου, οὐδέποτε δημοσιευθέντος ἐπισήμου ἐγγράφου, κατέχει ὁ Κος Νικόλαος Βασιλάκης ἐκ Κερκύρας αὐθεντικὸν ἀντίγραφον, ἔχον ὡς ἑξῆς:

Ἀντίγραφον ἐξαχθὲν ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακείῳ τῆς Ἀρχιγραμματείας τῆς ἐνδοξοτάτης Κυβερνήσεως τῆς Κερκύρας εὑρισκομένων βιβλίων.

Jacobus dei gratia imperator Constantinopolitanus, Romanie despotus, Achaie et Tarenti princeps, universis praesens privilegium inspecturis tam praesentibus quam futuris. Exaltat potentiam principum munifica remuneratio subiectorum, quis recipientis fides crescit ex praemio, et alii ad obsequendum devotius animantur exemplo. Sane attendentes sinceritatem devotionis et fidei quam Adam de Sancto Ippolito, miles devotus, daro, et feudatarius noster de civitate nostra Corphoi, quam ad maiestatem nostram gessit continue atque gerit, nec minus grata plurimum utilia et accepta servitia per eundem Adam militem ipsi nostre maiestate, fideli et prompta obsequiositate exhibita, quae vero indistrincter exhibet; perque nostre sibi merentur munificentie gratiam venditari, et quia speramus eundem continuationem landabili de bono in melius praestari posse dante domino in futurum eidem Adam militi tam benemerito (et quia ipsum militavimus) et suis utriusque sexus haeredibus ex suo corpore legitimo descendentibus natis iam et in antea nascituris tantum ex bonis feudalibus, que tenebat et possidebat in civitate et insula supradictis qm Filippus de verona dictus de Malherba revocatis de novo de certa

nostra scientia per maiestatem nostram ad nostra curie manus, que cosistunt in insola Paxoi, aquarum molendinis et pantanis Sancta Anastasie, cum iuribus, fructibus, redditibus et proventibus et pertinentiis omnibus eorumdem, in perpetuum damus, donamus et traddimus et ex causa donationis proprii motus instrictus (sic, instinctu?) de novo concedimus in feudum tenore praesentium de certa nostra scientia, liberalitate mera et gratia speciali et sub servitio contingenti secundum usum et consuetudinem dictarum civitatis et insule Corphiensis quantum ascendat ad annuum valorem ducatorum auri centum; reliqua vero Magister Massarius civitatis et insule supradicte recipiat, teneat et possideat pro parte curie nostre supradicte, declarantes etiam et mandantes, quod, si dicta bona assignanda dicto Adam militi per praedictum Magistrum Massarium excederint summan dictorum ducatorum centum, quod plus idem Magister Massarius recipiat pro parte nostre curie supradicte; ita quidem, quod dictus Adam et praefati sui heredes dicta bona assignanda sibi ut pendeant a nobis et nostris heredibus et successoribus immediate et in capite teneant atque possideant nullumque alium praeter nos et ipsos heredes ac successores nostros immediatim superiorem et dominum eorum recognoscant, et perinde de nostro servitio contingenti Adam miles idem et praefati heredes sui, nobis et dictis nostris heredibus et successoribus teneantur. Quodquidem servitium praenominatus Adam miles in nostra praesentia constitutus pro se et dictis heredibus et successoribus bona gratuita et spontanea voluntate sua nobis nostris que herendibus et successoribus praestare et facere obtulit et promisit. Investientes dictum Adam militem pro se et dictis suis heredibus ex inde per nostrum anulum praesentialiter, ut est moris, superioritate ipsa manu nostra; dictoque feudali servitio perinde contingenti, et debito nostrisque aliis,

et cujuslibet alterius juribus semper salvis quamquidem investituram vigorem et efficaciam vere traditionis et realis assecutionis bonorum praedictorum volumus obtinere a quo quidem Adam milite pro bonis ipsis in manibus nostris superioritatis delate recipimus juramentum. Volumus autem et declaramus expresse quod dictus Adam miles seu praefati heredes sui procurent cum solertia debita et instanti ut infra menses tres a die dactarum praesentium in antea numerandos praesens privilegium nostrum in quaternionibus curie nostre civitatis et insule praedictarum scribi et annotari faciant, ut tempore, quo baronibus et feudatariis singulis dicte insule feudale servitium indicent, praefatum Adam militem et dictos heredes suos tamque novos dictorum bonorum possessores et dominos et praedicti contingentis et debiti feudalis servitii debitores in praeternionibus ipsis manualiter et habiliter reperiri contigat, alias autem praesentis donationis et concessionis gratie nullius volumus esse roboris vel momenti et ad validius robur gratie nostre praesentis omnes ordinationes, litteras suspensiones et mandata quascumque factas per nostram curiam aut in posterum faciendas de renovandis quibuscumque bonis feudalibus sub quacumque forma et expressione verborum, etiam si de toto tenore praesentium facerent mentionem aut expediat in praesentibus nominationem fieri specialiter cum eam ab omnibus suspensionibus et revocationibus de certa nostra scientia decernamus excludi, nullatenus obsistere volumus, aut aliquaters extra re. In cuius rei testimonium praesentes litteras fieri et pendenti majestatis nostre sigillo jussimus communiri. Data in Castro civitatis nostre Taranti per judicem Orlandum Furinam de Neapoli, jurisperitum, viceprotonotarium nostrum et nostre curie magistrum rationalem et nostri hospicii judicem consiliarium, et familiarem nostrum dilectum, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo

primo, die XXVI Novembris, quinte indictionis, imperii et principatus nostrorum secundo.

Registratum in Cancellaria

Domenico Roditi Vic. Copist.

Ἐξ ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς Βαρωνίας ἐξάγεται ὅτι, ἐπειδὴ αἱ πρόσοδοι τῶν Παξῶν καὶ τῆς λίμνης τῆς Κορισσίας ἦσαν μικραί, ὁ Ἄδαμ Σὰντ Ἱππόλυτος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ προσέλαβον ἁπάσας τὰς προσόδους τῶν Παξῶν καὶ τῶν δύο τρίτων τῆς λίμνης. Ὁ Ἄδαμ II Σὰντ Ἱππόλυτος, ἀνεψιὸς τοῦ Ἄδαμ I, παρουσιασθεὶς τῷ 1423 εἰς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν, ἐδήλωσεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ πατρός του Φιοραμόντε, ὅτι «κατέχει νῆσόν τινα καλουμένην Pachassu, δέκα μίλια μακρὰν τῆς Κερκύρας πρὸς ἀνατολάς», ἡ ὁποία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν Μαύρων καὶ τῶν πειρατῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ κτίσῃ ἐκεῖ ἰδίαις δαπάναις φρούριον, «εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἀγρόται τῆς εἰρημένης νήσου νὰ δύνανται νὰ καταφεύγωσιν ἐν καιρῷ ἀνάγκης». Ἡ αἴτησις αὕτη ἐγένετο παραδεκτὴ ὑπὸ τῆς Γερουσίας διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 13ης Ἰουνίου 1423 (Sathas Monumenta Historiae Hellenicae vol. III p. 249).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀτέκνου Ἄδαμ II διεδέχθη τὸ τιμαριωτικὸν δικαίωμα ἡ ἀδελφή του Lucente de Sant' Ippolito, ἡ ὁποία ἐνυμφεύθη τὸν Rizzardo d'Altavilla, ἕνα τῶν ἰσχυροτάτων βαρώνων τῆς Κερκύρας, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ τιμαριωτικὸν δικαίωμα μετέβη εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην. Ὁ Rizzardo ἦτο ἐκ μητρὸς ἀνεψιὸς τοῦ Gino Zenevissi, δεσπότου τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς τὸν πρῶτον ἀνεψιὸν τοῦ Rizzardo Φραγκῖσκον Ἀλταβίλλαν, παραμείναντα ὑπὸ κηδεμονίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, περιῆλθον οἱ Παξοὶ καὶ ἡ λίμνη τῆς Κορισσίας, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1484 εἰς τὸν Φῖσκον, ἐκηρύχθη δὲ ληξιπρόθεσμος τὸ πρῶτον ἡ

νῆσος ὑπὸ τοῦ Δομηνίκου Βολάνη, τότε Συνδίκου, εἶτα δὲ καὶ ἡ λίμνη. Ἡ νῆσος ἐπωλήθη κατόπιν παρὰ τοῦ Φίσκου τῷ 1513 εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀβράμην ἀντὶ 3600 δουκάτων μεθ' ὅλων τῶν τιμημάτων, ἅτινα ἐπλήρωνεν εἰς τὴν Ἐνετικὴν κυβέρνησιν. Προσέτι ὤφειλεν ὁ Ἀβράμης νὰ πληρώνῃ εἰς τὸν Φραγκῖσκον Ἀλταβίλλαν καὶ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ 100 δουκᾶτα ἐτησίως. Τοσαύτη ὅμως ἦτο ἡ πλεονεξία τοῦ Ἀβράμη, ὥστε πολλαὶ οἰκογένειαι ἐκ Παξῶν προὐτίμησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τουρκικὸν ἔδαφος· τούτου ἕνεκα κατὰ τὸ ἔτος 1676 ὁ Γενικὸς Προνοητὴς Πριούλης ὥρισεν εἰς 100 δουκᾶτα τὸ ἐτήσιον ποσόν, ὅπερ οἱ Πάξιοι ὤφειλον νὰ πληρώνωσιν.

Ὑπὸ πολλῶν Ἐνετῶν συγγραφέων γίνεται λόγος περὶ Παξῶν, παράδοσις δὲ συχνάκις ἐπαναλαμβανομένη ἀναφέρει ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἦτο τὸ πάλαι συνηνωμένη μετὰ τῆς γείτονος Κερκύρας. Οὕτω λέγει ὁ Christoph Buondelmonti ἐν τῷ περὶ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους βιβλίῳ αὐτοῦ, ἔκδοσις Sinner, ἐν Λιψίᾳ 1824 σ. 55:

« Πέραν τῆς Κερκύρας πρὸς ἀνατολὰς ἔστι νῆσος Pachi-
» sos, ἐν ᾗ ὑπάρχει ἀτείχιστος κώμη ὑπὸ ὀλίγων κατοι-
» κουμένη ἀνθρώπων, ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρ-
» κων. Κεῖται δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐπίπεδος ἐν μέσῳ τῆς
» θαλάσσης, γόνιμος εἰς ἀμπελῶνας καὶ οἰκιακὰ δένδρα,
» ἔχει δὲ καὶ λιμένα ἀσφαλῆ. Αὕτη, ὡς λέγουσιν, ἦτό ποτε
» μία νῆσος μετὰ τῆς Κερκύρας, ἀλλ' ἕνεκα τῶν συχνῶν
» τρικυμιῶν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Αἰόλου, ἡ στερεὰ γῆ,
» ἡ ἐν μέσῳ τῶν δύο νήσων εὑρισκομένη, ἐγένετο θάλασσα,
» ἡ δὲ Κέρκυρα ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου ἡμέραν καὶ νύκτα
» ἐλαττοῦται».

Ὁ Παῦλος Παρούλας ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Istoria Veneta Lib. VIII λέγει: « Τὰς αὐτὰς συμφορὰς ὑφίσταντο οἱ
» Παξοί, νῆσος κειμένη πρὸς ἀνατολάς, ὀλίγον ἀπέχουσα
» τῆς Κερκύρας, μετὰ τῆς ὁποίας λέγεται ὅτι τὸ πάλαι ἦτο

» συνηνωμένη». Ὁ Κορονέλλης πάλιν ἐν τῷ Μορέᾳ καὶ Νεγροπόντῃ σελ. 139 λέγει: « Παραδέχονταί τινες ὅτι οἱ » Παξοὶ ἦσαν συνηνωμένοι μετὰ τῆς Κερκύρας καὶ ὑπὸ τῆς » ἰσχύος τῶν ὑδάτων ἀπεχωρίσθησαν».

Ὁ Φραγκῖσκος Γριμάνης, Γενικὸς Προνοητὴς τῆς θαλάσσης, ἐν τῇ περὶ τῆς νήσου Κερκύρας ἐκθέσει αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν τῇ 24 Νοεμβρίου 1760 λέγει (F. Grimani Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio, Venezia, Merlo 1856 p. 76), ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν καὶ τῆς Πάργας ὑπολογίζονται εἰς 4151.

Συνεπείᾳ μιᾶς τῶν μυστικῶν ἀποφάσεων τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος παρεχώρησε λίαν αὐθαιρέτως τὰς Ἰονίους νήσους εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις διετήρησε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ δύο ἔτη εἰς τὰς νοτίους νήσους (1807 - 1809), τρία εἰς Λευκάδα καὶ ἑπτὰ εἰς Κέρκυραν καὶ Παξούς.

Ἀφ' οὗ οἱ Ἄγγλοι κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1810 κατέλαβον τὴν Λευκάδα, οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων διασῳζομένων ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἰονίου Γερουσίας ἐν Κερκύρᾳ, ἐπανεστάτησαν τὴν 20ὴν Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατὰ τῆς Γαλλικῆς Διοικήσεως, τῇ ὑποκινήσει τοῦ Νικολάου Κεφαλᾶ, ὅστις εἶχεν ἔλθει ἐκ Ζακύνθου διατεινόμενος ὅτι ἀπεστάλη παρὰ τῶν Ἄγγλων. Ἡ ἀγγλικὴ σημαία ἀνυψώθη, καὶ πρεσβεία ἐξ 6 προσώπων ἐπέμφθη εἰς Λευκάδα, ὅπως προσκαλέσῃ τοὺς Ἄγγλους νὰ λάβωσι κατοχὴν τῆς νήσου. Δυστυχῶς οἱ ἄλλως τε τοσοῦτον ἥσυχοι κάτοικοι παρεξετράπησαν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς παντοειδῆ ἀτοπήματα. Μόλις ὅμως ἐγένετο γνωστὸν ὅτι οἱ Γάλλοι ἔμελλον νὰ ἔλθωσι μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις ἐκ Κερκύρας, ἵνα ἐξαναγκάσωσιν αὖθις τὴν νῆσον εἰς ὑποταγήν, ὁ Κεφαλᾶς παραλαβὼν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ δημόσιον ταμεῖον ἀπέπτη μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν κυρίων ἡγετῶν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Ζάκυνθον.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἑπομένη προκήρυξις τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Donzelot:

ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ἐν ὀνόματι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων, βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ προστάτου τῆς Ὁμοσπονδίας τοῦ Ῥήνου.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Παξῶν.

Κάτοικοι τῶν Παξῶν,

Ὑπήρξατε διαρκῶς τὸ παράδειγμα τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς πίστεως. Ἡ ἁρμονία καὶ ἡ εἰρήνη ἐβασίλευσε πάντοτε μεταξὺ ὑμῶν. Εἴσθε ἄξιοι νὰ ἑλκύσητε τὰ ἀγαθοποιὰ βλέμματα τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ μεγάλου, ἀλλὰ κακόβουλοί τινες φιλόδοξοι ἐτάραξαν τὴν ὑμετέραν πατρίδα. Ὁποία ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἐλπὶς τῶν ἀφρόνων τούτων; Προεκάλεσαν διὰ ψευδῶν ὑποσχέσεων τὴν λεηλασίαν, τὸν ἐμπρησμὸν καὶ τὴν δολοφονίαν. Ἠθέλησαν νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὸ ἀτομικὸν μῖσός των τινὰς τῶν συμπολιτῶν σας. Ὑπήρξατε τὸ ὄργανον τῶν παθῶν των, καὶ ὁ εἰρηνικώτερος τῶν λαῶν κατέστη ὁ μᾶλλον ἔνοχος· ἐστρέψατε τέλος καθ᾽ ὑμῶν αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν τῶν νόμων καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ἐξεπλήρουν ἁπλῶς τὸ καθῆκόν μου, θὰ ἐπέφερον τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν μεταξὺ ὑμῶν. Ἀνεχαίτισα τὴν προσβολήν, ἥτις ὤφειλε νὰ πλήξῃ καὶ τιμωρήσῃ ὑμᾶς. Ἔσχον οἶκτον διὰ τὴν παρεκτροπήν σας ὡς πατήρ, ὅστις σᾶς ἀγαπᾷ. Δὲν ἠθέλησα νὰ συγχύσω τὸν ἔνοχον μετὰ τοῦ ἀθῴου, γνωρίζων ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ ὑμῶν δὲν συμμετέσχον τῶν φρικωδῶν ἐγκλημάτων, ἅτινα διεπράχθησαν.

Οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐξηπατήθησαν, ἀνεγνώρισαν τὴν ἄβυσσον, εἰς ἣν ἄπιστοι ὑποκινηταὶ κατεβύθισαν αὐτούς. Ἐστέναξαν παρευθὺς διὰ τὸ σφάλμα των, καὶ ἐπέμψατε

τὸν ὑμέτερον ἄξιον Πρωθιερέα πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν μετάνοιαν αὐτῶν καὶ ἀνανεώσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς πίστεως ὑμῶν. Θέλω διακρίνει τοὺς ἀποπλανηθέντας ἀπὸ τοὺς ἐξαπατήσαντας αὐτοὺς ἐνόχους.

Κάτοικοι τῶν Παξῶν, ζῆτε ἐν εἰρήνῃ. Ἡ θρησκεία καὶ ἡ εὐτυχία ὑμῶν ἐπιτάσσουσι τοῦτο. Πᾶν δὲ ἰδιαίτερον μῖσος σβεσθήτω. Προσπαθεῖτε ὅπως καταστῆτε ἄξιοι διὰ τῆς διαγωγῆς σας τῆς εὐνοίας τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μοναρχῶν, καὶ πρὸ πάντων ἐνθυμήθητε καλῶς ὅτι, ἐὰν φιλόδοξός τις κατορθώσῃ πάλιν νὰ καταστήσῃ ὑμᾶς ἐπιλήσμονας τῶν ὑμετέρων καθηκόντων, δὲν ἔχετε πλέον νὰ ἐλπίζητε χάριν.

Ἐν τῷ Στρατηγείῳ τῆς Κερκύρας 5 Ἰουλίου 1810.

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς

ΔΟΝΖΕΛΩΤ

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου συνταγματάρχης **ΜΙΝΟΤ**.

[Παραπλεύρως τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου εὑρίσκεται ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις].

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ καὶ ἰταλιστὶ ὁ αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος Μ. Λεσσέψ, πατὴρ τοῦ ἐνδόξου ἰσθμοτόμου, παρομοίαν προκήρυξιν, ἧς ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ δύο ἀκόλουθοι περικοπαί: «Ῥαδιοῦργοί τινες, οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροί σας, παρέσυραν ὑμᾶς εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, φεύγουσι δὲ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἐμόλυναν», ὑπαινιττόμενος προδήλως τὸν Κεφαλᾶν, καὶ «ἰδοὺ ὑμεῖς ἐπανελθόντες εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ νομίμου ὑμῶν Κυριάρχου», ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι οἱ Παξοὶ τὴν 5ην Ἰουλίου 1810 διετέλουν αὖθις ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν κυριαρχίαν. Τὴν 7ην Ἰουλίου 1810 ὁ πρόεδρος τῆς ἰονίου Γερουσίας καὶ οἱ 6 γερουσιασταί, ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι ἐσεβάσθησαν τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑπτανησιακῆς δημοκρατίας καὶ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσίτ, ἐποιήσαντο προκήρυξιν ἑλληνιστὶ πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Παξῶν, δι' ἧς μεμφόμενοι αὐτοὺς διὰ τὴν ἐπανάστασιν, συνεβού-

λευον νὰ πέμψωσιν εἰς Κέρκυραν πρεσβείαν, ὅπως ζητήσῃ συγγνώμην δι᾽ ἀναφορᾶς παρ᾽ ὅλων τῶν κατοίκων ὑπογεγραμμένης.

Συνεπείᾳ τῆς στάσεως ταύτης ὁ γενικὸς διοικητὴς Δονζελὼτ διὰ ψηφίσματος τῆς 25ης Ἀπριλίου 1811 διώρισεν εἰδικὴν ἐξ 7 μελῶν ἀπαρτιζομένην στρατιωτικὴν ἐπιτροπήν, ὅπως δικάσῃ 54 κατοίκους τῶν Παξῶν, ἐξ ὧν 35 ἦσαν φυγόδικοι, οἵτινες ἐν τῇ κατὰ τῆς κυβερνήσεως στάσει κατηγγέλθησαν ἔνοχοι ἐνόπλου ἁρπαγῆς, λεηλασίας, ἐμπρησμοῦ καὶ φόνου.

Ἡ ἐπιτροπὴ συνῆλθε τὴν 23ην Σεπτεμβρίου 1811 ἐν τῷ δικαστικῷ μεγάρῳ τῆς ἀκροπόλεως Κερκύρας ἐν διαρκεῖ συνεδριάσει παραταθείσῃ μέχρι τῆς 2ας ὥρας τῆς ἐπιούσης 24 Σεπτεμβρίου. Διὰ τῆς ἀποφάσεώς της, δημοσιευθείσης τότε, 5 ἠθῳώθησαν ἀφεθέντες ἐλεύθεροι, 5 ἕτεροι κατεδικάσθησαν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα διὰ βίου, 2 εἰς εἱρκτὴν δύο ἐτῶν καὶ πάντες οἱ λοιποὶ εἰς θάνατον καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας των. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔκρινε δίκαιον ὅπως ἀποζημιωθῶσιν οἱ ὑποστάντες βλάβην ἐν τῷ ἰδίῳ προσώπῳ ἢ τῇ περιουσίᾳ των, διαρκούσης τῆς στάσεως, καὶ συνεπῶς διέταξε νὰ πληρωθῶσι τὰ ἀκόλουθα ποσὰ ἐκ τῶν δημευθεισῶν πέριουσιῶν: 20,000 φράγκα εἰς τὴν χήραν τοῦ κόμητος Μακρῆ ὡς ἀποζημίωσις τῆς βλάβης, τῆς προξενηθείσης αὐτῇ τὴν ἡμέραν, καθ᾽ ἣν ὁ σύζυγός της ἐφονεύθη καὶ ἡ οἰκία του ἐπυρπολήθη, 5,000 φράγκα εἰς τὴν χήραν τοῦ Λάσκαρη Γραμματικοῦ φονευθέντος, καὶ 2000 φράγκα εἰς τὸν διδάσκαλον Παχώμιον, οὗτινος ἡ οἰκία ἐλεηλατήθη.

Ἡ Κέρκυρα τὸν Ἰούλιον τοῦ 1814 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐν ᾧ οἱ Παξοὶ ἤδη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐνέπεσον εἰς χεῖράς των. Ἡ διοίκησις τῆς νήσου ἐνεπιστεύθη τῷ ἄγγλῳ στρατηγῷ Garland. Ἀκριβῶς δὲ τότε οἱ κάτοικοι τῆς Πάργας, οὐδὲν πλέον παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐλπίζοντες, ἔπεμψαν μυστικῶς πρεσβείαν εἰς Παξοὺς

πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ὅπως ἐξικετεύσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Ἄγγλων. Ὁ Ἄγγλος ἀντισυνταγματάρχης C. P. de Bosset ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ἡ Πάργα καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, Λονδῖνον 1821, γράφει ἐν σελίδι 67 τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἐν Παξοῖς ἄγγλος ἀρχηγὸς ἀνέφερε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Campbell, βασιλικὸν ἀντιπρόσωπον καὶ ἀρχηγὸν (ἐν Ζακύνθῳ) τῶν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις βρεττανικῶν δυνάμεων. Ἀποφασισθέντος δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον στενοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Κερκύρας, ὁ στρατηγὸς Campbell, μὴ ἀπολέσας καιρόν, ἔπεμψεν ἐνίσχυσιν ἐκ Ζακύνθου εἰς Παξούς, ὅπως ἔχῃ πρόχειρον δύναμιν, ἣν νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐν εὐνοϊκῇ εὐκαιρίᾳ πρὸς κατάληψιν τῆς Πάργας καὶ παράσχῃ βοήθειαν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Ἀρχηγὸς τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ἦτο ὁ ἔντιμος Σὶρ Κάρολος Γόρδων ... Δύο ἀγγλικαὶ φρεγάται ἡ Bacchante, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Hoste, καὶ ἡ Havannah, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Black ἀφίκοντο κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον εἰς Παξοὺς (20 Μαρτίου 1814)». Αἱ φρεγάται αὗται ἐβοήθησαν τὸν Σὶρ Κ. Γόρδωνα τὴν 22αν Μαρτίου 1814, ὅπως λάβῃ κατοχὴν τοῦ φρουρίου τῆς Πάργας. Ὅτε ἡ Ἰόνιος ἕνωσις ἤνθει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, οἱ Παξοὶ ἦσαν μία τῶν ἑπτὰ πολιτειῶν, ἤδη δὲ ἀποτελοῦσι μίαν ἐπαρχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου.

II

ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Αἱ νῆσοι Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος κεῖνται μεταξὺ 39° 7 καὶ 39° 14′ βορείου πλάτους καὶ 20° 8′ καὶ 20° 17′ ἀνατολικοῦ μήκους. Χωρίζονται δὲ ἀπὸ τῆς Κερκύρας διὰ πορθμοῦ μόνον 7 μιλίων πλάτους καὶ 30 ἕως 70 ὀργυιῶν βάθους, οὗτινος ἀκολουθοῦσι σχεδὸν καὶ τὴν διεύθυνσιν, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοανατολικόν. Ἐκτείνονται σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὰς ἠπειρωτικὰς ἀκτάς, ἀφ' ὧν μόνον 10 ἕως 15 μίλια ἀπέχουσιν. Ὁ μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου πορθμὸς ποικίλλει ἀπὸ 40 ἕως 60 ὀργυιάς. Ἀπ' ἀλλήλων αἱ νῆσοι χωρίζονται διὰ πορθμοῦ ἑνὸς καὶ πλέον μιλίου πλάτους καὶ 30-50 ὀργυιῶν βάθους, οἱ δὲ Ἀντίπαξοι χωρίζονται πάλιν ἀπὸ τῶν βράχων τῶν καλουμένων Δασκάλια διὰ πορθμοῦ 6-13 ὀργυιῶν βάθους. Αἱ ἀκταί των εἶναι καθαραί, πλὴν τῆς ἐπικινδύνου σύρτιδος τῆς Παναγίας — secca della Madonna — 2 1/2 μίλια πρὸς ἀνατολὰς τῶν Παξῶν, καὶ τῶν νοτιοανατολικῶς τῶν βράχων Δασκάλια ὑφάλων. Βαθύτατα εἶναι τὰ ὕδατα εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῶν Παξῶν, ἔνθα πλησίον τῆς ξηρᾶς φθάνει τὸ βάθος 70 ὀργυιάς. Ἀμφότεραι αἱ νῆσοι εἶναι λοφώδεις, ἀποτελούμεναι ἐκ μιᾶς μόνης συνεχείας λόφων, ὧν ἡ ὑψίστη κορυφὴ ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς νήσου εἶναι ὁ Ἅγιος Ἴσαυρος, ἔχων ὕψος 809 ποδῶν (247 μέτρα) καὶ ἡ Βίγλα

ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων, πρὸς τὸ βόρειον μέρος αὐτῶν, ἥτις φθάνει μόνον 353 πόδας (109 μέτρα). Οἱ Παξοὶ ἔχουσι σχῆμα ἐπιμήκους ᾠοειδοῦς 5 $^{1}/_{2}$ μιλίων μήκους καὶ σχεδὸν δύο μιλίων πλάτους. Οἱ Ἀντίπαξοι ἔχουσι δύο μιλίων μῆκος καὶ ἑνὸς μιλίου πλάτος. Ἀμφότεραι αἱ νῆσοι περιβάλλονται πρὸς τὰς ἀγρίας δυτικὰς ἀκτὰς δι' ὑψηλῶν, ἀποτόμων, κατακορύφων κρημνῶν, ὧν τὸ ὕψος πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μὲν εἶναι μέγιστον, πρὸς τὸ νότιον δὲ μέρος ἠλαττωμένον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπολεύκων καί τινων ὑπερύθρων τὸ χρῶμα. Κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς παρουσιάζουσιν ἐπικλινεῖς καταφύτους ὄχθας, αἵτινες μακρόθεν φαίνονται μελανωπαί. Ἐπισκοπούμεναι ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῶν ἐγγὺς ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν φαίνονται αἱ νῆσοι καθ' ὅλην τὴν ἐπιμήκη αὐτῶν ἔκτασιν. Τοὐναντίον παρατηρούμεναι ἀπὸ τοῦ νοτίου μέρους φαίνονται ὥςπερ δύο γιγαντώδεις ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνυψούμεναι πυραμίδες·

Τὸ κλῖμα τῶν Παξῶν εἶναι, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὅμοιον περίπου τῷ τῆς Κερκύρας, ἠπιώτερον ὅμως, διότι αἱ νῆσοι αὗται εἶναι μᾶλλον ἀπομεμακρυσμέναι ἀπὸ τῶν ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν καὶ κατὰ τὸ θέρος δὲν εἶναι ἐκεῖ τόσος καύσων, ἕνεκα τῆς περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπικρατούσης βορειοδυτικῆς αὔρας, ἥτις ἐλευθέρα ἐνταῦθα ἐπιπνέει, ἐν ᾧ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας ἔχει ἅπασαν τὴν νῆσον νὰ διατρέξῃ. Καὶ ὁ ἀὴρ εἶναι πολὺ καθαρώτερος ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνον τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Κερκύρας μὲ τὰς ἀναθυμιάσεις τῶν ἀπέναντι κειμένων ἑλῶν τῆς Βουθρωτοῦ. Ὁ ἀπὸ Κερκύρας εἰς Παξοὺς ταξειδεύων παρατηρεῖ λίαν ἐπαισθητὴν τὴν διαφορὰν τῆς ἐλαφρότητος καὶ καθαρότητος τοῦ ἀέρος. Οἱ Ἀντίπαξοι, ἐλεύθεροι κωλυτικῶν ὑψωμάτων, ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ταύτην ἔτι πλουσιωτέραν. Τὸν Ἰούλιον εἶναι ὁ μέγιστος καύσων, τὸν Ὀκτώβριον ἄρχεται τὸ πρῶτον ψῦχος. Ὁ Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος εἶναι οἱ ψυχρότεροι μῆνες. Καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ὃν ἐκεῖ διήλθομεν, ἡ ταπεινοτέρα

μεσημβρινὴ θερμοκρασία ὑπὸ σκιὰν ἔφθασε 5 ½ ⁰ Ῥεωμύρου, καὶ αὕτη εἰς μίαν μόνην ἡμέραν, ποικίλλουσα ἄλλοτε ἀπὸ 12⁰-14⁰, ἐνίοτε 18⁰ Ῥεωμύρου. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ δεικνύων τὴν θερμοκρασίαν, τὴν βαρομετρικὴν θλῖψιν, τὴν κατάστασιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας τοῦ 1884-1885 δὲν θὰ ἦτο ἄνευ ἐνδιαφέροντος.

Θερμομετρικαὶ καὶ βαρομετρικαὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν μεσημβρίαν, κατάστασις τοῦ καιροῦ καὶ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ἐν καιρῷ ἡμέρας κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1884-85 ἐν τῷ λιμένι τοῦ Γαΐου.

Δεκέμβριος 1884.

Ἡμέραι	Θερμοκρασία ὑπὸ σκιάν, Ῥεωμύρου	Βαρομετρικὴ κατάστασις, Βαρόμετρον Aneroid		Καιρὸς	Διεύθυνσις ἀνέμου
21	13	76	1	βροχὴ	ΝΑ.
22	12	77	1	βροχερὸς	ΝΔ.
23	11 ¾	77	6 ½	μέτριος	ΝΔ.
24	10 ½	77	5 ¼	βροχερὸς	ΝΔ.
25	11 ½	77	5	νεφελώδης	ΝΑ.
26	12	78	1 ½	βροχὴ	ΝΔ.
27	12	78	7 ½	βροχὴ	ΝΔ.
28	13	78	6 ½	ὡραῖος	ΒΑ.
29	13	78	4 ½	νεφελώδης	ΝΑ.
30	12 ¾	78	4	νεφελώδης	ΝΑ.
31	13	78	5 ½	νεφελώδης	ΝΑ.

Ἰανουάριος 1885.

Ἡμέραι	Θερμοκρασία	Βαρόμετρον		Καιρὸς	Διεύθυνσις ἀνέμου
1	12 ½	78	5	ὡραῖος	ΒΑ.
2	12	78	6	νεφελώδης	ΒΑ.
3	11	78	6 ½	νεφελώδης	ΒΑ.
4	11	78	6 ½	νεφελώδης	ΝΑ.
5	11	78	7	μέτριος	ΒΑ.
6	11 ½	78	7	μέτριος	ΒΑ.
7	12 ¾	78	3 ½	μέτριος	ΒΑ.
8	10 ½	78		βροχὴ	ΝΔ.
9	10 ¾	78		ὡραῖος	ΒΑ.
10	12	78	4	ὡραῖος	ΒΑ.
11	9	78	4	βροχερὸς	ΝΔ.
12	11 ½	77	8	νεφελώδης	ΝΔ.

Ἡμέραι	Θερμοκρασία ὑπὸ σκιάν, Ῥεωμύρου	Βαρομετρικὴ κατάστασις, Βαρόμετρον Aneroid		Καιρὸς	Διεύθυνσις ἀνέμου
13	12	77	3	βροχερὸς	ΝΑ.
14	10 1/2	77	5	βροχερὸς	ΝΑ.
15	12	78	4	μέτριος	ΒΑ.
16	13	78	6	μέτριος	ΒΑ.
17	12 1/2	78	5	μέτριος	ΒΑ.
18	12 1/2	77	8	μέτριος	ΒΑ.
19	7 1/2	77	6	μέτριος	ΒΑ.
20	5 1/2	77	6	χιὼν	
21	8	78	1	ὡραῖος, νηνεμία	
22	9	78	4	νεφελώδης	ΒΑ.
23	9	77	3	βροχὴ	ΝΑ.
24	10	78	3	νεφελώδης	ΝΑ.
25	11 3/4	78	6 1/2	ὡραῖος	ΒΑ.
26	8	78	1 1/2	νεφελώδης	ΝΑ.
27	11 3/4	77	9	ὡραῖος	ΒΑ.
28	13 1/2	78	3	ὡραῖος	ΒΑ.
29	13 1/4	78	3	ὡραῖος	ΒΑ.
30	15	78	5	ὡραῖος	μεταβλητὸς
31	15 1/2	78	6	ὡραῖος	μεταβλητὸς

Φεβρουάριος.

1	14	78	8	ὡραῖος	μεταβλητὸς
2	13 3/4	78	8	ὡραῖος	μεταβλητὸς
3	12 1/2	78	7	νεφελώδης	ΝΔ.
4	13 1/2	78	3	μεταβλητὸς	ΝΔ.
5	12	78	3	βροχὴ	ΝΔ.
6	13	78	1	νεφελώδης	ΝΔ.
7	14	78	1/2	νεφελώδης	ΝΔ.
8	14 3/4	78		ὡραῖος	
9	12 1/2	78		ὡραῖος	
10	11 1/2	77	6	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
11	11 1/2	77	4	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
12	13	77	6	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
13	12	77	9	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
14	13	78		μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
15	15	78	7	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
16	13 1/2	78	6	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
17	13	78	5	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
18	13	78	4	νεφελώδης	ΝΔ.
19	14 1/2	78	1	μεταβλητὸς	ΒΑ.
20	15	78	5	μεταβλητὸς	ΒΑ.
21	16 1/2	78	6	μεταβλητὸς	ΒΑ.
22	16	78	6	μεταβλητὸς	ΒΑ.

Ἡμέραι	Θερμοκρασία ὑπὸ σκιάν, Ῥεωμύρου	Βαρομετρικὴ κατάστασις, Βαρόμετρον Aneroid	Καιρὸς	Διεύθυνσις ἀνέμου
23	16	78 6	ὡραῖος	ΒΑ.
24	12 ½	78 6	ὡραῖος	ΒΑ.
25	16	78 7	ὡραῖος	ΒΑ.
26	16	78 6	ὡραῖος	ΒΑ.
27	15	78 4	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
28	14	78 2	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς

Μάρτιος.

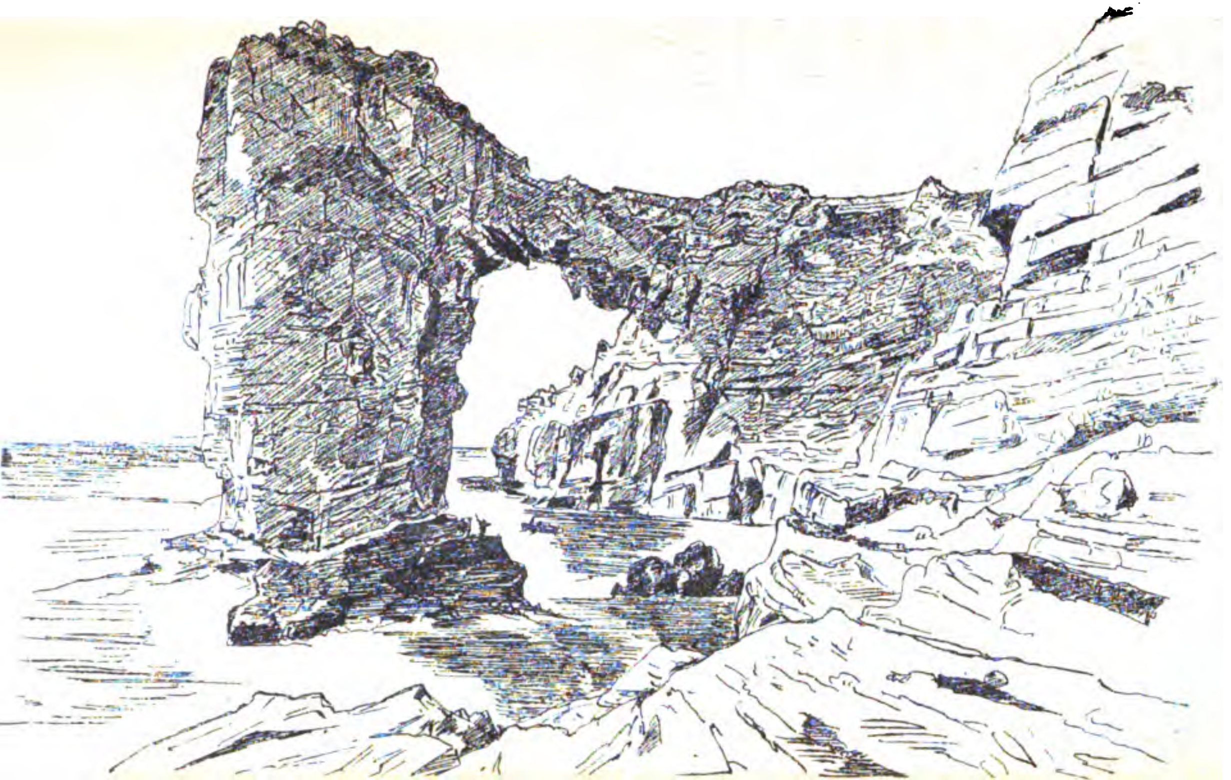
1	9 ½	77 8	βροχὴ	ΝΑ.
2	10 ½	77 8	βροχὴ	ΝΑ.
3	12 ½	78 3	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
4	15	78 4	ὡραῖος	μεταβλητὸς
5	17 ½	78 4	ὡραῖος	μεταβλητὸς
6	15	78 3	ὡραῖος	μεταβλητὸς
7	16	78 4	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
8	16	78 7	ὡραῖος	νηνεμία
9	16 ½	78 9	ὡραῖος	νηνεμία
10	16 ½	78 5	ὡραῖος	νηνεμία
11	18	78 4	ὡραῖος	νηνεμία
12	17 ½	78 4	νεφελώδης	μεταβλητὸς
13	16 ½	77 7	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
14	16	77 5	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
15	12 ½	77 9	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
16	13	78 9	ὡραῖος	μεταβλητὸς
17	16	79	ὡραῖος	μεταβλητὸς
18	14	78 8	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
19	15 ½	78 2	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
20	12	77 1	βροχὴ	
21	15	77 7	ὡραῖος	μεταβλητὸς
22	16	77 8	ὡραῖος	μεταβλητὸς
23	14	77 8	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
24	16	77 7	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
25	19	77 6	ὡραῖος	μεταβλητὸς
26	18	77 6	μεταβλητὸς	μεταβλητὸς
27	17	77 8	ὡραῖος	μεταβλητὸς
28	16	77 8	ὡραῖος	μεταβλητὸς
29	15	77 8	ὡραῖος	μεταβλητὸς
30	15	77 6	ὡραῖος	μεταβλητὸς
31	17	77 9	ὡραῖος	μεταβλητὸς

Ὁ ἀὴρ εἶναι ἐν γένει ὑγρὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τὸν χειμῶνα συχνὰ νεφελώδης. Οἱ μᾶλλον βροχεροὶ μῆνες εἶναι ὁ Ἰανουάριος καὶ ὁ Φεβρουάριος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Νοέμ-

βριον καὶ Δεκέμβριον βρέχει παραπολύ. Πολλάκις συμβαίνει τὸ ἐναντίον, καὶ τότε κατὰ τὸ θέρος ἐπικρατεῖ μεγάλη ξηρασία, μὴ ἐξαρκουσῶν δὲ τῶν δεξαμενῶν, κομίζεται ἐκ Πάργας τὸ ὕδωρ, διὰ γαϊτῶν ἐντὸς μεγάλων πηλίνων λαγήνων καὶ ἀνοικτῶν πίθων. Εὐτυχῶς μόνον δὶς συνέβη τοῦτο κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν. Χιὼν πίπτει σχεδὸν καθ' ἕκαστον χειμῶνα, ἀλλὰ τήκεται μετ' ὀλίγας ὥρας, ἐνίοτε δ' ὅμως ἀποτελεῖ ἀρκούντως παχὺ στρῶμα, καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς εἶδον χιονοστοιβάδα ὑπὲρ τὸν ἕνα πόδα παχεῖαν, ἥτις ὡς ἐκ τοῦ βάρους της προξενεῖ ῥήγματα εἰς τὰ ἐλαιόδενδρα, ὅταν εἶναι κατάφορτα ἐξ ἐλαιῶν. Χάλαζα πίπτει συχνὰ τὸν χειμῶνα, συχνότατα τὸν Ἰανουάριον, ἐνίοτε τὸ φθινόπωρον, οὐδέποτε ὅμως τὸ θέρος. Ἡ ὁμίχλη εἶναι σπανιωτάτη καὶ μόνον κατ' ἐξαίρεσιν διαρκεῖ μίαν ἡμέραν, διότι ὁ ἐλαφρότερος ἄνεμος ἀπελαύνει αὐτήν, παρουσιάζεται δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον, ἐνίοτε καὶ τὸν Μάρτιον. Βροχὴ πίπτει πολλὴ καὶ συνεχής, σπανίως ὅμως βρέχει ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ σχεδὸν πάντοτε ἔχει τις ὥρας, καθ' ἃς δύναται νὰ περιπατήσῃ ἐν στεγνῷ. Μόνον ὁ ΒΒΔ καὶ ΒΔ ἄνεμος δὲν βρέχει, ἄλλως ὅλοι οἱ ἄνεμοι βρέχουσι, κυρίως ὅμως ὁ ΝΑ καὶ ΝΝΑ, οἵτινες ἐνίοτε πνέουσι σφοδρότατοι ἀπὸ τοῦ στομίου τῆς Πρεβέζης καὶ εἶναι δυσάρεστοι εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἀκτάς. Τὸν χειμῶνα ὁ ΝΑ διαρκεῖ ἐνίοτε ἐπὶ 10 ἡμέρας. Εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἀκτὰς εἶναι ὁ ΝΔ σφοδρότατος, ἐπικυλινδῶν ἐκεῖσε κύματα γιγαντώδη, σπανίως ὅμως βρέχει. Τὰς μεγαλειτέρας τρικυμίας ἐπιφέρει ὁ ΝΝΑ, ἐν ᾧ ὁ ΒΒΑ εἶναι ὁ μᾶλλον τρικυμιώδης εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἀκτάς. Τὸν Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον συμβαίνουσι συνήθως αἱ μεγαλείτεραι τρικυμίαι. Τὸ θέρος οἱ σφοδρότεροι ἄνεμοι εἶναι ὁ Δ καὶ ΒΔ ἐνίοτε δροσερώτατοι. Περὶ τὴν 10ην ὥραν ἄρχεται ὁ Ἐμβάτης διαρκῶν μέχρι τῆς 4ης, ἐνίοτε μέχρι τῆς νυκτός.

Μεγάλας πλημμύρας προξενεῖ ὁ ΝΝΑ, αἵτινες ὑπερκλύ-

ζουσιν ἐνίοτε τὸν Μῶλον, πληροῦσι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναλήψεως ἐν Γαΐῳ καὶ φθάνουσι μέχρι τῶν καταστημάτων τῆς πόλεως. Ἐν γένει μὲ ὅλους τοὺς νοτίους ἀνέμους, ΝΑ, Ν καὶ ἰδίως τὸν ΝΔ, ὑψοῦται ἡ θάλασσα, μὲ τοὺς ἀνέμους τῆς ξηρᾶς Β, ΒΑ καὶ Α, καθὼς καὶ μὲ τὸν ΒΔ καὶ Λ καταπίπτουσι τὰ ὕδατα. Τὸ θέρος συμβαίνει ἡ μεγίστη κατάπτωσις τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν Ἰούλιον. Τὰ ῥεύματα ἐγγὺς τῶν Παξῶν εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρά. Ἐν τῷ πορθμῷ τῶν Ἀντιπάξων ἔρχεται κατὰ τὸ θέρος τὸ ῥεῦμα ἐκ δυσμῶν μὲν τὴν νύκτα, ἐκ τοῦ βορειοανατολικοῦ δὲ τὴν ἡμέραν. Κατὰ τὸν χειμῶνα βαίνει τὸ ῥεῦμα τὴν μὲν ἡμέραν ἐκ δυσμῶν, τὴν δὲ νύκτα ἐκ τοῦ βορειοανατολικοῦ. Τὰ ῥεύματα κατὰ Σεπτέμβριον εἶναι ἰσχυρότατα. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν πορθμόν, ὅπου ὑπάρχει ὁ σημαντὴρ τῆς ὑφάλου τῆς Παναγίας, καθὼς ἐπίσης εἰς τὸν μεταξὺ Λάκκας καὶ Λευκοῦ Ἀκρωτηρίου πορθμόν. Ἐν τῷ λιμένι τοῦ Γαΐου τὸ ῥεῦμα φέρεται ἐκ τῶν ἄνω ἐπὶ βορειοδυτικῶν ἀνέμων, τοὐναντίον δὲ ἐκ τῶν κάτω ἐπὶ ἀνατολικῶν. Εἶναι ἐνίοτε ἐν τῷ λιμένι ἰσχυρότατον.

Ὁ Τρυπητός.

III

ΦΥΣΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Αἱ νῆσοι τῶν Παξῶν εἶναι λείψυδροι, ἔχουσαι μόνον ῥύακας, οἵτινες ἐν καιρῷ βροχῆς ῥέουσι καὶ μετὰ τὴν κατάπαυσιν αὐτῆς ἀμέσως ἀποξηραίνονται. Οὐδὲ ἓν ἕλος ὑπάρχει, ἐκτὸς μικροῦ τέλματος (Λίμνη) εἰς τὰς ἐκβολὰς χειμάρρου κατὰ τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῶν Ἀντιπάξων. Αἱ πηγαὶ εἶναι ὀλίγισται καὶ δυστυχῶς ἅπασαι σχεδὸν παρὰ τὴν θάλασσαν, ὥστε δυσκόλως δύνανται οἱ κάτοικοι νὰ χρησιμοποιήσωσιν αὐτὰς καὶ ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰς δεξαμενάς. Ἡ πηγὴ τοῦ Ἐρημίτου, ἡ σπουδαιοτάτη πασῶν, παρέχει κατὰ τὸ θέρος 5 ξέστας τὴν ὥραν, αἱ Πυαλοῦχες παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην παρέχουσι 3 ξέστας τὴν ὥραν. Τὸ φρέαρ τοῦ Βάτου, ἐν τῇ πρὸς τὰ Πετράτικα ὁδῷ, τὸ ἄριστον ὕδωρ τῶν περιχώρων τῆς Λάκκας, παρέχει 36 ξέστας εἰς 24 ὥρας· ἡ πηγὴ τῆς Μυρτιᾶς ἐν Δαλιετάτικα τὸ αὐτό. Ἡ τοῦ Ἀρκουδάκη παρὰ τῷ Ὀρκῷ παρέχει ὕδωρ λίαν σιδηροῦχον μετὰ τῆς θαλάσσης ἀναμεμιγμένον. Εἰς Ἀντιπάξους ὑπάρχουσι τρεῖς μικραὶ πηγαί· ἡ σπουδαιοτέρα, ἡ τοῦ Καλογήρη, παρεῖχε κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ἐπεσκευάσθη, 200 ξέστας τὴν ἡμέραν. Ἡ Πλάκα εἰς τὸν Γκρεμὸν τοῦ Ῥουμανῆ ἐν ὥρᾳ θέρους δίδει 20-30 ξέστας, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐπὶ σφοδρῶν τρικυμιῶν ὑπερκλύζουσα αὐτὴν διασκορπίζει πολὺ ὕδωρ. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου ἡ μικρὰ πηγὴ

'Στοῦ Γκίνη δὲν ἔχει ὕδωρ. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς νήσους οὐκ ὀλίγα φρέατα, Γλύφαι, ἅτινα δὲν πορίζονται τὸ ὕδωρ ἐκ πηγῶν, ἀλλ' εἶναι ἁπλαῖ διηθήσεις τοῦ θαλασσίου ὕδατος.

'Αμφότεραι αἱ νῆσοι συνίστανται κυρίως ἐξ ἀσβεστολίθων, οἵτινες μόνον διὰ τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἀναμίξεως ποσότητος ἀργίλλου διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων. Εἴς τινας ἀσβεστολίθους παρουσιάζονται πολυάριθμα τετρημένα κογχύλια (Foraminifere) πλησίον τεμαχίων ἄλλων ὀργανικῶν λειψάνων, ἅτινα ἐπὶ λείων ἐπιφανειῶν γίνονται καταφανῆ. Σπάνιά τινα εὑρήματα νομισματολίθων, ἐκτὸς τῶν ἐξωτερικῶς ὁμοίων συχνοτάτων κογχιτῶν (orbituliten), ἐπιτρέπουσι νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν τιτανόλιθον ὡς ἀνήκοντα εἰς τὰ ἀρχαῖα ἠωκαινῆ πετρώματα, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐν Δαλματίᾳ συμβαίνοντος, τὰ ἄσφαλτον φέροντα στρώματα θὰ ἀνήκωσιν εἰς τὴν ὑπερκειμένην κρηπῖδα, ὅπου δέον νὰ ταχθῶσι καὶ αἱ ἀφθονοῦσαι πυριτολίθου ἐναποθέσεις. Ὡς γνωστόν, τὰ ἠωκαινῆ (ἀρχαῖα τριτογενῆ) στρώματα κεῖνται ὑπὲρ τὴν ἀνωτέραν κρηπῖδα, ἀποτελοῦντα μετὰ τοῦ τριτογενοῦς σχηματισμοῦ τὴν σύνθεσιν τῆς γείτονος Κερκύρας.

Τὸ ἔδαφος τῶν Παξῶν, καίτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπιπόνως ἀπὸ τοῦ βράχου ἐξάγεται τὸ χῶμα, δέον νὰ ὀνομασθῇ εὔφορον, ἰδίως διὰ τὴν τὸ τιτανῶδες ἔδαφος φιλοῦσαν ἐλαίαν. Τὸ εὐφορώτερον μέρος τῶν Παξῶν εἶναι τὸ ἀνατολικόν. Τὸ ἄριστον ἔδαφος τοῦ δήμου τοῦ Γαΐου, καὶ τῆς ὅλης μάλιστα νήσου, εἶναι τὸ τοῦ Νοζιᾶ. Τὸ παρὰ τὴν Λάκκαν ἔδαφος εἰς τὸν ἕτερον δῆμον τῆς νήσου θεωρεῖται τὸ εὐφορώτερον. Εἰς 'Αντιπάξους τὸ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὸν 'Οβορὸν εἶναι τὸ ἄριστον ἔδαφος.

Τὴν Χλωρίδα καὶ Φαύνην ἔχουσιν, ὡς εὐνόητον, οἱ Παξοὶ κοινὰς μετὰ τῆς γείτονος Κερκύρας. Ἡ ἐλαία κατέχει μεταξὺ τῶν καλλιεργημένων δένδρων τὴν πρώτην θέσιν. Λίαν

πολυάριθμοι εἶναι αἱ ἄγριαι κυπάρισσοι (κυπαρίσσια), καὶ πλησίον τῶν οἰκιῶν πορτοκαλέαι, λεμονέαι καὶ ἰαπωνικαὶ μεσπιλέαι. Μεταξὺ τῶν ἀγρίων δένδρων ἡ ἀειθαλὴς δρῦς (πρινάρι) καὶ πολλοὶ ἀείφυλλοι θάμνοι περιβάλλουσιν ἰδίως τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῶν Παξῶν καὶ τὰς λοχμώδεις κλιτύας μεγάλου μέρους τῶν Ἀντιπάξων. Πρὸ παντὸς πολυπληθεῖς εἶναι οἱ σχοῖνοι (σκινάρι), ὧν ἔνιοι εἰς Ἀντιπάξους ἔχουσι μέγεθος γιγάντειον, αἱ μυρσῖναι (μυρτιά), μεταξὺ τῶν ὁποίων φύονται πολλάκις ἄγρια ῥόδα, ἡ δάφνη, εἶδος δάφνης (φελίκια καὶ ἀλυπίτσα), ῥάμνος ἡ ἀειθαλὴς (σκαραβανόξυλο), ἥτις ἐνίοτε γίνεται δενδροειδής, ἡ ἀγρία ἐλαία (ἀγριλιά), ἡ ἀγρία κερατέα (κουτσουπιά), ἡ κέδρος, ἡ λευκάκανθα (ἀβλογγιά), ἡ ἀγρία ἀπιδέα (ἀγραπιδιά), τὸ σπάρτον, τὸ βάτον (οἱ βάτοι), αἱ ἐρεῖκαι (ρείκια), αἱ πτέριδες (βράχλα), αἵτινες τὸ ἔαρ σχηματίζουσι κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν κοιλάδα Κοντογιαννάτικα μεγαλοπρεπεῖς πρασίνους τάπητας ὑπὸ τὰς ἐλαίας, ὁ κύτισος (ἀσπάλαθρας), αἱ εὐώδεις ἀγριοσκοῦπαι, αἱ ὑπόλευκοι ἀσφάκαι, καὶ εἰς ὑγρὰς θέσεις παρὰ τὴν θάλασσαν οἱ ἄγνοι (ἄγνος)· ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς νήσου ἀπειροπληθεῖς εἶναι οἱ ἀσφόδελοι (φότουλα), οἵτινες παραδόξως εἰς τὸ μέρος τῆς Λάκκας ἐλλείπουσι καθ' ὁλοκληρίαν, πανταχοῦ αἱ σκίλλαι (ἀσκλιδιαὶ) καὶ ὑπὸ τὰς ἐλαίας πολυπληθὴς ἡ βρακοντιὰ μὲ καλυκοειδῆ φύλλα καὶ ἡ τριχωτὴ ἀγριοσταφίδα.

Ὡς ἰατρικὰ φυτὰ χρησιμοποιοῦνται μόνον ἡ ἀκτέα (κουφοξυλιὰ) εἰς πόνους καὶ φλογώσεις, ὁ ὕσσωπος (ἔσσωπος) ὡς ἱδρωτικόν, ὁ ἐλελίσφακος (ἀλιφασκιὰ) μετὰ καπνοῦ μεμιγμένος ὡς μέσον κατὰ τοῦ ἄσθματος, ἡ κοραλλῖνα (λεβιθόχορτον), ἀφθόνως συλλεγομένη εἰς τὸν λιμένα τῆς Λάκκας, κατὰ τῶν ἑλμίνθων, καὶ τέλος ἡ μαλάχη (μολόχα), ὁ ἡδύοσμος (ἄγυασμὸς) καὶ τὸ ἀψίνθιον (ἀψιφιά).

IV

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Σύμπας ὁ πληθυσμὸς τῶν Παξῶν ἀνέρχεται εἰς 5002 ψυχάς. Ἐκ τούτων 4920 ἀποτελοῦσι τὸν ἐγχώριον πληθυσμόν, ἐν ᾧ ὁ πραγματικὸς φθάνει εἰς 5492. Ἀναλογοῦσι λοιπὸν 74,65 κάτοικοι ἀνὰ □ μίλιον. Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων ὑπάρχουσι σήμερον 100 περίπου ἄτομα. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ φθάνει 4,40 $^0/_0$. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ἀνέρχεται εἰς 2651, ὁ τῶν γυναικῶν εἰς 2351, καὶ ὁ τῶν οἰκογενειῶν εἰς 1191. Ἐκ τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἔγγαμοι 970, ἐκ τῶν γυναικῶν 906, ἄγαμοι εἶναι 1578 ἄνδρες καὶ 1073 γυναῖκες, 103 ἄνδρες καὶ 372 γυναῖκες εἶναι ἐν χηρείᾳ· ὥστε ἐπὶ τριῶν ζευγῶν ἀναλογεῖ εἷς γάμος. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀντιπάξων νυμφεύονται συνήθως ἐκεῖ μεταξύ των. Ὑπάρχουν 672 γάμοι, ἐν οἷς ἀμφότερα τὰ μέρη εἶναι πρωτόγαμοι, 62 ἅπαξ καὶ 11 πλεονάκις χηρεύσαντες ἄνδρες, 212 ἅπαξ καὶ 60 πλεονάκις χηρεύσασαι γυναῖκες. Νεαραὶ χῆραι νυμφεύονται πολλάκις, τετάρτην ὅμως φορὰν δὲν δύνανται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας νὰ νυμφευθῶσιν. Ἡ μέση διάρκεια τῶν γάμων εἶναι 55-60 ἔτη. Γεννήσεις λαμβάνουσι χώραν 150-170 κατ᾽ ἔτος. Συνήθως μία οἰκογένεια ἔχει, τὸ πολύ, 6-8 τέκνα, σπανιώτατα 12, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀποδοτέον βεβαίως εἰς τὴν συχνάκις ἐπαναλαμβανομένην μακρὰν ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ τοκετοὶ εἶναι συνήθως εὔκολοι, τὸ πολὺ τίκτονται 10 νεκρογέννητα βρέφη εἰς ἓν ἔτος.

Τὸ κλῖμα τῶν Παξῶν εἶναι εἰς ἄκρον ὑγιεινόν, ὡς ἐκ τούτου οἱ κάτοικοι εἰς ὀλίγας νόσους εἶναι ἐκτεθειμένοι. Συχνότατοι εἶναι οἱ ῥευματικοί, γαστρικοὶ καὶ μιασματικοὶ πυρετοί, εἶτα αἱ γαστραλγίαι. Κυρίως διαλείποντες πυρετοὶ παρουσιάζονται μόνον τὸν Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον, ἐνίοτε καὶ τὸν Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον, συνήθως· ὅμως δὲν εἶναι κακοήθεις, σπανιώτατα μεταπίπτουσιν εἰς τυφοειδεῖς, οἵτινες ἐν γένει κατ' ἐξαίρεσιν μόνον παρουσιάζονται. Ὁ ἐπιλόχειος πυρετὸς δὲν εἶναι σπάνιος. Ἐρυσιπέλατα καὶ ἴκτερος σπάνια, νοσήματα τοῦ ἥπατος οὐχὶ πολὺ συχνά. Ἐνίοτε κατὰ τὸ θέρος εἶναι συχναὶ αἱ διάρροιαι, μεταπίπτουσαι εἰς δυσεντερίας, δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο κατ' ἔτος. Χολέρα οὐδέποτε, χολερίνη μόνον σπανίως παρουσιάζεται. Συμφορήσεις, παραλύσεις καὶ ἀποπληξίαι εἶναι συνήθεις, αἱ τελευταῖαι ἰδίως τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πνεύμονος. Καρδιακὰ νοσήματα οὐχὶ συχνά, καθὼς καὶ μηνιγγῖτις. Κιρσοὶ σπάνιοι καὶ μόνον ἐπὶ ἐγκύων γυναικῶν παρουσιάζονται. Καρκίνοι καὶ φυματιώσεις σπανιώτατα, βρογχίτιδες καὶ πνευμονίαι συχνὰ τὸν χειμῶνα ἐμφανίζονται. Εἰς τὴν βρίχθειον νόσον μόνον ὀλίγοι εἶναι ἐκτεθειμένοι, 4-5 τὸ ἔτος. Παθήσεις τῆς οὐροδόχου κύστεως μετὰ ψαμμιάσεως πολλαί, νευραλγίαι συχναί, ἰδίως παρὰ γυναιξίν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δυνατὸν νὰ συντελῇ ἡ ὑπέρμετρος χρῆσις τοῦ καφέ, ἀπ' ἐναντίας σπάνιαι αἱ ἀρθριτικαὶ ἐξογκώσεις. Ἡ ἐλεφαντίασις ἐξαιρετικῶς παρουσιάζεται, ὁ ἀχὼρ σπανιώτατα, ὑδροκέφαλοι 10-20 περιπτώσεις κατ' ἔτος. Ἡ ῥαχῖτις εἶναι κοινοτάτη, ὥστε οἱ παῖδες, ἰδίως μέχρι τοῦ τρίτου ἔτους, πολὺ ὀλίγον ἀναπτύσσονται. Ἡ σπληνῖτις παρὰ παισὶ κατὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν μετὰ ἐξογκώσεως τοῦ σπληνὸς εἶναι συχνὴ καὶ μόνον 10 % περίπου θεραπεύονται. Νοσήματα τοῦ λαιμοῦ σπάνια, τοῦ δέρματος ὀλίγα καὶ μόνον ἔξωθεν εἰσκομιζόμενα, συχνοτάτη ἡ ἱλαρά. Νοσήματα τῶν ὀφθαλμῶν λίαν σπάνια, ὁμοίως ἡ ψώρα καὶ ἡ ταινία, ἥτις τελευταία μόνον ἅπαξ ἐντὸς 20

ἐτῶν παρουσιάσθη. Τοὐναντίον πολλαὶ ἕλμινθες παρουσιάζονται εἰς τοὺς παῖδας καὶ εἴς τινας ἀκόμη γυναῖκας. Τὸ τρομῶδες παραλήρημα, ἕνεκεν τῆς ὑπερμέτρου χρήσεως τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, δὲν εἶναι σπάνιον.

Οἱ Πάξιοι, χάρις εἰς τὸ ὑγιεινὸν κλῖμα, φθάνουσιν εἰς γῆρας βαθύ. Εἷς ἐπὶ χιλίοις φθάνει τὸ ἑκατοστὸν ἔτος, 2 % ὑπερβαίνουσι τὸ ὀγδοηκοστὸν καὶ ἔτι πέραν ἴσως. Εἰς τὸν δῆμον ὅμως τῆς Λάκκας ἔφθασαν 4 % ὑπὲρ τὰ 80 ἔτη. Εἰς προγενεστέρους χρόνους ἀπεβίωσε γυνή τις 116 ἐτῶν καὶ σήμερον ἀκόμη ζῇ εἷς ἑκατοντούτης. Ὁ πρεσβύτερος ἀνὴρ τῶν Ἀντιπάξων εἶναι ὑπερογδοηκοντούτης, ἕτερος ὑπερέβη τὸ ἑβδομηκοστόν.

Κατὰ βαθμὸν ἡλικίας διῃρέθησαν οἱ κάτοικοι συμφώνως τῇ τελευταίᾳ ἀπογραφῇ ὡς ἑξῆς:

Ἄρρεν φῦλον.

Ἀπὸ	0 — 12	μηνῶν	6		Ἐκ μεταφορᾶς		158
»	1	ἔτους	58	Ἀπὸ	23	ἐτῶν	30
»	2	ἐτῶν	51	»	24	»	26
»	3	»	51	»	25	»	43
»	4	»	55	»	26	»	49
»	5	»	53	»	27	»	41
»	6	»	54	»	28	»	47
»	7	»	49	»	29	»	33
»	8	»	43	»	30	»	54
»	9	»	45	»	30— 35	»	140
»	10	»	40	»	35— 40	»	220
»	11	»	34	»	40— 45	»	200
»	12	»	39	»	45— 50	»	170
»	13	»	34	»	50— 55	»	79
»	14	»	51	»	55— 60	»	123
»	15	»	62	»	60— 65	»	71
»	16	»	60	»	65— 70	»	98
»	17	»	55	»	70— 75	»	30
»	18	»	59	»	75— 80	»	35
»	19	»	46	»	80— 85	»	11
»	20	»	64	»	85— 90	»	4
»	21	»	20	»	90—100	»	1
»	22	»	29		Σύνολον		2563
	Εἰς μεταφορὰν		158				

Θῆλυ φῦλον.

Ἀπὸ	0 — 12 μηνῶν	3		Ἐκ μεταφορᾶς	923
»	1 ἔτους	50	Ἀπὸ	23 ἐτῶν	26
»	2 ἐτῶν	43	»	24 »	49
»	3 »	41	»	25 »	47
»	4 »	37	»	26 »	51
»	5 »	42	»	27 »	26
»	6 »	40	»	28 »	54
»	7 »	40	»	29 »	16
«	8 »	54	»	30 »	84
»	9 »	37	»	30— 35 »	154
»	10 »	42	»	35— 40 »	232
»	11 »	18	»	40— 45 »	138
»	12	46	»	45— 50 »	139
»	13 »	18	»	50— 55 »	167
»	14 »	35	»	55— 60 »	126
»	15 »	40	»	60— 65 »	53
»	16 »	58	»	65— 70 »	79
»	17 »	34	»	70— 75 »	27
«	18 »	55	»	75— 80 »	30
»	19 »	20	»	80— 85 »	2
»	20 »	64	»	85— 90 »	9
»	21 »	58	»	90— 95 »	1
»	22 »	48	»	95—100 »	2
	Εἰς μεταφορὰν	923		Σύνολον	2435

Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν ἀνήκουσιν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν ἀνεξαιρέτως εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν. Ὡς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν κοινωνικὴν τάξιν διαιροῦνται ὡς ἑξῆς:

Βιομήχανοι	406	Ἐκ μεταφορᾶς	1682
Ἔμποροι	184	Μαῖαι	4
Ναυτικοὶ	328	Δικηγόροι	4
Ἰδιοκτήμονες	135	Καλλιτέχναι	7
Γεωπόνοι	130	Μηχανικοὶ	2
Ποιμένες	1	Ἱερεῖς	22
Ἐργάται	220	Δημόσιοι ὑπάλληλοι	25
Διδάσκαλοι	8	Δημοτικοὶ ὑπάλληλοι	13
Μαθητοὶ	249	Στρατιωτικοὶ	6
Μαθήτριαι*	11	Ὑπηρέται	115
Ἰατροὶ (ἰδιαζόντως ἅπαντες ἐκ τοῦ δήμου τῆς Λάκκας).	4	Ὑπηρέτριαι	32
		Παράφρονες	1
Φαρμακοποιοὶ	6	Ἄνευ ὡρισμένου ἐπαγγέλματος	3890
Εἰς μεταφορὰν	1682	Σύνολον	5002

* Μαθητρίας ἔχομεν σήμερον τοὐλάχιστον 100 — 120.

῾Ο χαρακτὴρ τῶν Παξίων εἶναι εἰρηνικὸς καὶ πρᾷος, ἕνεκα δὲ τούτου εἶναι καθ᾽ ἅπασαν τὴν ῾Ελλάδα γνωστοί. Δυστυχῶς, καθὼς συχνὰ συμβαίνει, θέλοντές τινες τὴν ἀγαθότητα εἰς μικρόνοιαν νὰ μετατρέψωσιν, ὁμιλοῦσι πολλάκις περὶ τῶν Παξίων ὡς περὶ Εἱλώτων, διηγούμενοι περὶ αὐτῶν πλαστάς τινας ἱστορίας, αἵτινες δῆθεν ἐπικυροῦσι τοῦτο. ᾽Αλλ᾽ ἡ δοξασία αὕτη οὐδεμίαν ἔχει ὑπόστασιν, τοὐναντίον δὲ ὁ λαὸς τῶν Παξῶν εἶναι εὐφυὴς καὶ ἔξυπνος, πεπροικισμένος δι᾽ ἐξόχων φυσικῶν χαρισμάτων. Δυστυχῶς ἡ ὑπέρμετρος χρῆσις τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν παραλύει εἰς μερικοὺς τὰς ἄλλας αὐτῶν ἀρετάς. Ἔχουσι, καθὼς ὅλοι οἱ νησιῶται, μεγάλην ἀγάπην εἰς τὴν νῆσόν των, ἣν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπαινοῦσιν, ὥστε εὐχαριστοῦνται νὰ λέγωσι τὸ στομφῶδες ῥητόν: « Πάξοι καὶ ᾽Αντιπάξοι Λόνδρες δεκάξι, Λάκκα καὶ Λογγὸ Λόνδρες δεκαοκτώ ». ῾Η φιλοπονία τῶν Παξίων εἶναι μετρία, μεγαλειτέρα εἰς τὰς γυναῖκας ἢ εἰς τοὺς ἄνδρας. Τὸ θέρος ἀσχολοῦνται αἱ γυναῖκες μόνον εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας, τὸν χειμῶνα ὅμως ἡ κυριωτέρα ἀσχολία των εἶναι ἡ συγκομιδὴ τῶν ἐλαιῶν. ᾽Εκτελοῦσιν ἐν γένει παντοίας ἐργασίας, κόπτουσι ξύλα, σκάπτουσι τὸ ἔδαφος τῶν ἀμπελώνων, τῶν ἀγρῶν εἰς οὓς φυτεύονται κύαμοι κ.ο.κ., μετὰ μεγάλης δ᾽ εὐκινησίας ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν, ἵνα κλαδεύσωσιν αὐτάς, ἢ ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων τοίχων, ἵνα ζητήσωσιν ἀγρίας βοτάνας. ῾Η ἠθικότης εἶναι παραδειγματική, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγκλημάτων. ᾽Εντὸς 20 περίπου ἐτῶν μόνον 5 ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν, καὶ δὴ ἁπλῶς ἕνεκα ἐρίδων, αἵτινες προεκλήθησαν ἐκ τοῦ οἴνου ἢ ὑπὸ γυναικῶν, καὶ αἱ ὁποῖαι συχνὰ ἐν Παξοῖς συμβαίνουσιν. Εἰς ᾽Αντιπάξους, ἐφ᾽ ὅσον ἐνθυμοῦνται οἱ ἄνθρωποι, οὐδεὶς ἐφονεύθη ἢ ἐτραυματίσθη. Σήμερον εἷς μόνον ὑπάρχει ἐγκληματίας ἐκ Παξῶν καταδικασθεὶς ἕνεκεν ἀποπείρας φόνου εἰς πενταετῆ καταναγκαστικὰ ἔργα· τούτου ὁ πατὴρ ἦτο ᾽Αλβανός. Κλοπαὶ

εἶναι σπανιώταται, ἀπὸ τριῶν περίπου ἐτῶν οὐδὲν ἐκλάπη, πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχον κλαπῆ δύο καταστήματα εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Γαΐου. Τὸ πολὺ κλέπτεται μία ὄρνις, ἢ εἷς ἀμνός, ἀλλ' οὐχὶ ἐλαῖαι καὶ ἔλαιον. Σταφυλαὶ καὶ ἄλλοι καρποὶ κλέπτονται ἐνίοτε ὑπὸ παίδων καὶ γυναικῶν.

'Αφ' ἑτέρου τὴν ἠθικότητα τῶν Παξίων δεικνύει ὁ μικρὸς ἀριθμὸς γεννήσεων νόθων. Τὸ πολὺ γεννᾶται ἓν νόθον τὸ ἔτος, παρέρχονται δὲ καὶ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα οὐδεμία γέννησις νόθου συμβαίνει. Εἰς 'Αντιπάξους, ἀφ' ὅτου ἐγένετο ἑλληνικόν, οὐδὲν νόθον ἐγεννήθη. Ὅταν συμβῇ νὰ γεννηθῇ νόθον, κρατεῖ συνήθως ἡ μήτηρ τὸ τέκνον πλησίον της. Βρεφοκτονία μόνον ἅπαξ ἔλαβε χώραν, ὁπότε γυνή τις ἔρριψε βρέφος ἐντὸς φρέατος. Πολλάκις συμβαίνει νὰ νυμφεύωνται νεαραὶ γυναῖκες, ἔγκυοι ἤδη οὖσαι. Σχέσεις ἐγγάμων γυναικῶν μετ' ἄλλων ἀνδρῶν ἐκτὸς τοῦ συζύγου των συμβαίνουσι τὸ πολὺ κατὰ 5 τοῖς ἑκατόν. Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ σεμνότης ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι οὐδέποτε νεαραὶ κόραι ἔρχονται εἰς ξένην ὑπηρεσίαν, μόνον ἔγγαμοί τινες ἢ χῆραι μεταβαίνουσιν εἰς Κέρκυραν ὡς παιδαγωγοί.

Ἡ γλῶσσα τῶν Παξίων εἶναι ἡ ἑλληνική· πολλοὶ γνωρίζουσι τὴν ἰταλικήν, μόνον ὀλίγιστοι τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικήν. 'Εν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τῶν Παξῶν ἀπαντῶνται ἰδιωτισμοί τινες καὶ ἰδιάζουσαι φράσεις, ἐξ ὧν αἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ ἑξῆς :

ξερότοιχος	γρέμπα
ὑπόνομος	μποῦζος (ἐνετ. διαλ.)
ὀγλίγωρος	ἀρέντα
ὁ τοῖχος	πύργος
ὁ σιχαμένος	λυμασμένος
Θεὸς νὰ γλυτρώσῃ	Θεὸς νὰ γλύσῃ
ὑπερβολὴ	τέλεια παραχώρησι
ἀρραβωνιασμένος	παομένος
ἀπέθανε	ἐξεποχτίστηκε
τὸ σχοινὶ τὸ λειανὸ	καλάρι

ὁ γάτος	τὸ γατσίνη
ὁ δυστυχὴς	ὁ θλιβερὸς
ἡ πλάτη	ὁ πλάτης
ἀλάργα ἀπ᾽ ἐδῶ	φτοῦ κεῖνα τσου νάηνε
	Ἐπιφώνησις, ὅπως ἀπομακρυνθῇ κακόν, ὑφ᾽ οὗ ἕτεροι προσεβλήθησαν· φτοῦ, ὀνοματοποιΐα τοῦ πτύειν κτλ. σὲ μόνον (ἡ δυστυχία αὕτη) νὰ εὕρῃ, ἢ ἐπὶ σὲ τὸ κακὸν τοῦτο νὰ σταματήσῃ.
τὰ μανιτάρια	ἡ κουκομέλες
ἡ χωρίστρα στὰ μαλλιὰ	μπουλάκα
πρὸ πολλοῦ	μπριχοῦ
τὸ καβουρδιστῆρι	μπρουστολὶ (ἐνετ.)
ἡ φωτιὰ	ἡ στιὰ
σήκω	ἄστα
τὸ μπρίκη	ἡ κούκουμα
τὰ ἐπίθετα	τὰ παρατσούκλια
προσφορίτης	ἀληθινὸς (ὄστρακον)
γαΐδαρος	φόρτωμα
ἐστενοχωρήθηκα	ἐστρυμπονιάχθηκα
κατ᾽ εὐθεῖαν	ρίτα
προβατίνα	ζούλα
διὰ τῆς ἐληές:	τὰ κλωνιὰ σωθήκανε τὰ μοῦτρα κατεβήκανε
τὸ ἀναγκαῖο	τσαγκοῦλι
τὴν τρίτη	γούστερας

Κατάρα: κακὴ λαμπριὰ νὰ τοῦ ἔλθῃ
» » νὰ τῆς ἔλθῃ
Κατάρα: κακὴ ὥρα στὴν κορφή της.

Σημειωτέα καὶ τὰ ἀκόλουθα·

Μῦθος *Παράδειγμα*

Ἔγινε γάμος κ᾽ ἔπεσε τὸ σπίτι κάτω.
Εἰς τοῦ Ἀναγνώστη τὸ παλάτι
πρίτσι, πρίτσι, πᾶνε οἱ πάτοι,
καὶ ὅταν πίναν τὸ κρασάκι
στὸ χρυσὸ τὸ ποτηράκι

καὶ ἐβάλαν τὸ εὐλόγι,
πέσαν ὅλοι στὸ κατῶγι,
ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ ἄλλοι γυρμένοι
στὸ κατῶγι πεσομένοι.

Ὑπαινιγμὸν ἀναφερόμενον εἰς προκαταλήψεις κατὰ οἰκογενειῶν καὶ εἰς αἴσθημα ὑπεροχῆς ἐκφράζουσι τὰ ἀκόλουθα:

Μάστορα, Γραμματικὸ καὶ Ἀνεμογιάννη
τοῦτοι τρὲ ράτζα ντὲ κάνοι (δηλ. ἰουδαῖοι).

Μέρη Βελιαντάτικα.

Βελιαντάτικα καὶ Ζενεμπισάτικα,
Οἱ Τομαῖοι κ' οἱ Μιχαῖοι
κ' οἱ μισοὶ Ζενεμπισαῖοι
μοιάζουν ὅλοι σὰν Ἑβραῖοι

Ὁ συντάκτης ἀρχίσας μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ὁμοιότητα ἐφ' ὅλων τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Βελιαντάτικα καὶ Ζενεμπισάτικα, περιορίζεται ἔπειτα εἰς τὰς οἰκογενείας τοῦ Τόμα καὶ Μίχου, μεταξὺ τῶν διαιρέσεων καὶ τῶν πλαγίων γραμμῶν τῶν οἰκογενειῶν Βελιανίτη καὶ Ζενεμπίση, ἀλβανικῆς καταγωγῆς.

Ἐνδιαφέρουσαι δύνανται νὰ ὦσιν αἱ ἑπόμεναι ἐκ Παξῶν παροιμίαι, ἃς ἐκεῖ ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συλλέξω:

Ἀλλοῦ τὸ ὄνειρο καὶ ἀλλοῦ τὸ θάμμα.
Ἀλλοῦ φωτίζει ὁ Θεὸς καὶ ἀλλοῦ σκοτίζει.
Ἀλλοῦ χτυπάει τὸ νερὸ καὶ ἀλλοῦ ὁ μύλος τρέχει.
Ἄλλο ὁ χῆρος γείτονας καὶ ἄλλο ὁ γείτονας γουροῦνι
(τ. ἔ. δὲν πρέπει νὰ συγχέῃ τις τὰ πράγματα, ἄλλο χῆρος καὶ ἄλλο χοῖρος.)
Ἀλέθει ὁ μύλος ὅ,τι καὶ ἂν τοῦ ῥίξῃς.
Ἀλήθεια χωρὶς ψέμματα, φαγὶ χωρὶς ἁλάτι.
Ἄλλοι πάσκα καὶ ἄλλοι χάσκα.
Ἄλλοι νὰ σὲ παινέβουνε καὶ σὺ νὰ καμαρώνῃς.
Ἄλλοι τάφαγαν τὰ σῦκα καὶ ἄλλοι τὰ πληρώνουν.
Ἂν τινάξῃ ὁ μυλωνᾶς τὰ ῥοῦχά του, κάνει πήττα καὶ κουλούρια.
Ὅποιος πεινᾷ λεφτὲς βλέπει.
Ὅποιος δὲν θέλει νὰ ζυμώσῃ πέντε μέρες κοσκινίζει.

Τὸ μὴ σὲ μέλῃ μὴ ρωτᾷς, ποτέ σου μὴ σκοντάψῃς.
Ἀπὸ πήττα ποῦ δὲν τρῶς, μὴ σὲ μέλῃ καὶ ἂν καῇ.
Μυρτιά μου χρυσοπράσινη, τῆς ἐκκλησιᾶς στολίδι,
χωρὶς ἐσὲ δὲν γίνεται κανένα πανηγύρι.
Στραβὸς βελόνι ἐγύρευε εἰς γουλερὸ χωράφι,
ἄλλος κουφὸς τοῦ ἔλεγε, ἄκου το τσουκανάει.
Ἡ καλὴ μέρα ἀπὸ τὸ πρωῒ φαίνεται.
Τῶν ἀκριβῶν τὰ στάματα (πράγματα) εἰς χαροκόπου χέρια.
Κουφοῦ καμπάνα κι' ἂν βαρῇς,
στραβὸν κι' ἂν θυμιατίζῃς,
καὶ μεθυσμένον κι' ἂν κερνᾷς,
ὅλα χαμένα τἄχεις.
Ὁ κόσμος τὄχει βούκινο, κ' ἐμεῖς κρουφὸ καμάρι.
Ἀλλοῦ τὰ κακαρίσματα, κι' ἀλλοῦ γεννᾷ ἡ κόττα.
Θέλεις, θέριζε καὶ δένε, θέλεις, δένε καὶ κουβάλει
(τ. ἔ. διὰ τὸν θέλοντα νὰ ἐργασθῇ, ὑπάρχει πάντοτε ἑτοίμη ἐργασία).
Πές το, πές το, τὸ κοπέλι κάνει τὴν κυρὰ καὶ θέλει.
Ὅταν ἀνθίσῃ ὁ ἀσπάλαθρας καὶ βγάλῃ κολοκύθια,
τότε θὲ νὰ πιστεύσωμεν τῆς γυναικὸς ἀλήθεια.
Ὅποιος μὲ στραβόνε κοιμηθῇ, ταποταχιὰ καϊδίζει.
Ὅσο ὁ νοῦς μου στὸ χωράφι, τόσο νὰ βρεθοῦν τὰ βῴδια.
Καὶ καλὰ παιδιὰ καὶ ἂν κάμῃς, τὸ πρᾶγμα τί τὸ θέλεις;
καὶ κακὰ παιδιὰ καὶ ἂν κάμῃς, τὸ πρᾶγμα τί τὸ θέλεις;
Ἀγάλι, ἀγάλι ἐφύτευεν ὁ γεωργὸς ἀμπέλι,
καὶ ἀγάλια, ἀγάλια ἐγίνηκεν ἡ ἀγουρίδα μέλι.
Ὁ κάβουρας στραβοπατεῖ, ἴδὲς τὴν προκοπή του.
Τὸν διάβολον ἀπάντησες, καὶ τὸν σταυρό σου κάμε.
Παποῦτσι ἀπὸ τὸν τόπο σου, καὶ ἂς ἦν καὶ μπαλωμένο.
Ἄλλος σκάφτει καὶ κλαδεύει, καὶ ἄλλος πίνει καὶ μεθάει.
Ὅλα τοῦ πρέπουνε τοῦ νιοῦ ἔξω ἀπὸ τὸ κουμάντο.
Ἀπ' τὸ ρόδο βγαίνει ἀγκάθι, καὶ ἀπ' τὸ ἀγκάθι βγαίνει ρόδο.
Ὅσο θέλεις δούλευε, καὶ ὅσο θέλει ὁ Θεὸς σοῦ δίνει.

Ἡ στοιχειώδης μόρφωσις ἐν Παξοῖς εἶναι σχετικῶς καλή, διότι ἡ νῆσος ἀριθμεῖ, ὡς ἡ Ἀττική, 54 % γνωρίζοντας νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ γράφωσι, τὸν ὕψιστον ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἀριθμόν, ἐν ᾧ ἡ γείτων Κέρκυρα παρέχει μόνον 46 %.

Ἐκ τῶν γνωριζόντων ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν 1402 εἶναι ἄνδρες καὶ 110 γυναῖκες· οἱ γνωρίζοντες μόνον ἀνάγνωσιν εἶναι 82 ἄνδρες καὶ 50 γυναῖκες, οἱ μὴ γνωρίζοντες οὔτε ἀνάγνωσιν οὔτε γραφὴν εἶναι 1167 ἄνδρες καὶ 2191 γυναῖκες. Ὑψηλοτέραν μόρφωσιν ὀλίγοι ἔχουσιν, ἐξαιρέσει τινῶν ἐκ τῶν ἱερέων, τῶν ὀλίγων ἰατρῶν καὶ βουλευτῶν· ἰδιαζόντως μεμορφωμένοι φιλολογικῶς ἢ πολυμαθεῖς δὲν ὑπάρχουσιν.

Περὶ τῶν σχολείων ἔχει ληφθῇ ἀρκοῦσα πρόνοια· ὁ ἀκόλουθος πίναξ δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολείων μετὰ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κεῖνται, τῶν διδασκάλων, ἐξ ὧν τέσσαρες εἶναι ἱερεῖς, καὶ τῶν μαθητῶν τῶν Παξῶν καὶ Ἀντιπάξων.

Σχολεῖα, διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ τῶν Παξῶν.

Ἀριθ. τῶν Σχολείων	Ὄνομα τῆς θέσεως ἐν ᾗ κεῖται τὸ σχολεῖον	Ὄνομα τοῦ διδασκάλου	Ἀριθ. τῶν μαθητῶν
1	Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Γαΐῳ	Γεώργιος Βελιανίτης (Διευθυντής) Τηλέμαχος Βελιανίτης Σπυρίδων Ἀνεμογιάννης	32
2	Δημοτικὸν σχολεῖον ἐν Γαΐῳ	Ἱερεὺς Γεράσιμος Μπογδᾶνος Ἀθανάσιος Ἀρβανιτάκης	72
3	Παρθεναγωγεῖον ἐν Γαΐῳ	Σοφία Μιτσιάλη	28
4	ἐν Μακράτικᾳ	Ἱερεὺς Θεόδωρος Βέργος	24
5	ἐν Μιτσιαλάτικᾳ	Εὐάγγελος Κάγκας	45
6	ἐν Λάκκᾳ	Ἱερεὺς Εὐάγγελος Μουρίκης	52
7	ἐν Λογγῷ	Σπυρίδων Ἀντίοχος	24
8	ἐν Ἀντιπάξοις	Ἱερεὺς Κωνσταντῖνος Ἀντίοχος	19

Ἰδιωτικὰ σχολεῖα δὲν ὑπάρχουσι. Σπουδαστὰς ἀριθμοῦσιν οἱ Παξοὶ 260*.

Ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις εἶναι, ὡς ἐν γένει ἐν τῇ ανα-

* Σ. Μ. Σήμερον ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς νήσου ἑπτὰ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα ὡς δημοτικὰ σχολεῖα χρησιμεύοντα, 3 εἰς τὸν Δῆμον Γαϊανῶν καὶ 4 εἰς τὸν Δῆμον Λακκιωτῶν. Ἐκ τούτων 2 εἶναι παρθεναγωγεῖα, ἓν εἰς ἕκαστον δῆμον. Ἅπαντα τὰ σχολεῖα ταῦτα, λαμπρὰ καὶ εὐάερα οἰκοδομήματα, ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 ἐκ τοῦ Ταμείου τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν, ὅπερ ἐνισχύθη καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος Συγγροῦ. Ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις τῶν ἀρρένων φοιτῶσι σήμερον περὶ τοὺς 300 μαθητάς. Ἐν τοῖς παρθεναγωγείοις περὶ τὰς 200 μαθητρίας.

τολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὀλίγον διαδεδομένη μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ὅστις εἶναι ἐν τούτοις τόσῳ μᾶλλον ἀφωσιωμένος καὶ πιστὸς εἰς τὴν πίστιν του, τηρῶν μεθ' ὑπερβαλλούσης ἀκριβείας τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα. Ὑπάρχουν τέσσαρες νηστεῖαι τὸ ἔτος. Μία τεσσαρακονθήμερος πρὸ τῶν Χριστουγέννων, μία 11-40 ἡμερῶν πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἡ ἄλλη δεκαπενθήμερος πρὸ τοῦ θανάτου τῆς Ἁγίας Παρθένου, καὶ μία 7 ἑβδομάδων τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾗ κατὰ τὴν Μεγάλην ἑβδομάδα δὲν τρώγουν οὔτε ἰχθῦς, ἀλλὰ μόνον ὀκτάποδας, καλαμάρια, πεταλίδας, ὄστρεα καὶ ἐχίνους. Μετὰ τὴν αὐστηρὰν ταύτην νηστείαν ἔρχεται ἡ μεγάλη ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, ἥτις ἐξαιρετικῶς ἑορτάζεται. Οἱ πυροβολισμοὶ κατ' αὐτὴν εἶναι ἀτελεύτητοι, πυροβολοῦσι πανταχοῦ ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας διὰ παλαιῶν ὅπλων, ἔχοντες τὸ τουφέκιον δεδεμένον διὰ μανδηλίου, ἵνα μὴ αἱ παρασχίδες κτυπῶσι τὰς χεῖρας. Γενικὴ εὐθυμία καὶ εὐχαρίστησις ἐπικρατεῖ, ἡ ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος πληροῖ ἅπαντας χαρᾶς, ὡς ἀληθεῖς χριστιανούς. Οἱ ἱερεῖς δίδουσιν εἰς πάντας, οὓς συναντῶσι, τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης.

Ἐν Παξοῖς τελοῦνται οὐκ ὀλίγαι λιτανεῖαι. Εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα μεταφέρεται πανηγυρικῶς ἀπὸ τῆς νήσου Παναγίας εἰς Γάϊον διὰ λέμβου ἡ εἰκὼν τῆς ἁγίας Παρθένου, περιστοιχιζομένη ὑπὸ τοῦ ἱερατείου καὶ συνήθως ὑπὸ πολλῶν λέμβων παρακολουθουμένη. Πάντα τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα εἶναι σημαιοστόλιστα, πυροβολοῦσιν ἀπὸ τῶν λέμβων καὶ τῆς παραλίας, ἔνθα πυκνὸς συνωστισμὸς ἀνθρώπων ὑπάρχει. Ὁ κόσμος ἀποκαλύπτεται, ἡ Παναγία ἔρχεται. Ἅμα προσορμισθεῖσα φέρεται ὑπὸ ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀναλήψεως. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν μεταφέρεται ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους ἀπὸ τῆς ὑψηλὰ κειμένης ἐκκλησίας αὐτοῦ εἰς Γάϊον, ὁπότε ἡ λιτανεία διέρχεται τὸ χωρίον Νοζιᾶς. Ἀμφότεραι αἱ εἰκό-

νες μετακομίζονται περὶ τὴν 11ην ὥραν πρὸ μεσημβρίας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐν λιτανείᾳ εἰς τὸ χωρίον Μπογδανάτικα. Ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους κατατίθεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἰς Μπογδανάτικα. Ἡ μετὰ τῆς Παναγίας λιτανεία προχωρεῖ κάτωθεν τοῦ Προφήτου Ἠλία πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον εἰς Βελιανιτάτικα, σταματᾷ πρὸ ἑκάστης ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν εἰσέρχεται εἰμὴ εἰς τὴν τελευταίαν, ἔνθα ἡ εἰκὼν διαμένει ἐπὶ ἕνα σχεδὸν μῆνα καὶ ὅπου καθ' ἑκάστην ἑσπέραν γίνεται παράκλησις. Τὴν Κυριακὴν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, τουτέστι τὴν ἑβδόμην μετὰ τὸ Πάσχα ἡμέραν, φέρεται αὖθις ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους περὶ τὴν 5ην μ. μ. ὥραν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους ἐκκλησίαν της. Ἡ λιτανεία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν λίαν συχναζομένων καὶ ἅπασα ἡ ὁδὸς εἶναι κατειλημμένη ὑπὸ πλήθους ἀνθρώπων, οἵτινες ἀσμένως ἐπωφελοῦνται τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἐκδράμωσι μέχρι τοῦ ὡραίου ὑψώματος, ἔνθα ἤδη πολλοὶ ἀπὸ πρωΐας ἔχουσι σπεύσει. Παῖδες προπορεύονται τῆς λιτανείας, εἶτα ἔρχονται οἱ ὡπλισμένοι ἄνδρες, πυροβολοῦντες δι' ὅπλων ὅλως παλαιῶν, διὰ τοῦ μανδηλίου προσδεδεμένων, μέγας δὲ γίνεται θόρυβος· κατόπιν ἔρχονται οἱ ἱερεῖς, 6 τὸν ἀριθμόν, φέροντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ἑνὸς φέροντος πολυτελῶς δεδεμένον Εὐαγγέλιον, ἔπειτα οἱ ἄνδρες καὶ τελευταῖαι αἱ γυναῖκες. Φύλλα πορτοκαλέας, μυρσίνης καὶ λεμονέας, καθὼς ἐπίσης ἄνθη καὶ εὐώδεις βοτάναι, εἶναι διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν ἀντηχοῦσιν οἱ πυροβολισμοί.

Τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου φέρεται πάλιν ἡ εἰκὼν τῆς ἁγίας Παρθένου ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, διὰ τοῦ χωρίου Νοζιᾶς διερχομένη εἰς Γάϊον, ὁπόθεν ἀμέσως διαπεραιοῦται εἰς τὴν νῆσον τῆς Παναγίας.

Εἰς τὸν δῆμον τῆς Λάκκας τὴν πρωΐαν τῆς Δευτέρας

μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα μεταφέρεται ἡ εἰκὼν τῆς ἁγίας Παρθένου ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου παρὰ τὸν λιμένα τῆς Λάκκας, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος ἀποκομίζεται ἐν λιτανείᾳ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, καὶ διερχομένη διὰ τοῦ χωρίου Μαστοράτικα, μεταφέρεται εἰς τὸν λιμένα Λογγοῦ, ὅπου κατατίθεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Παρθένου, τῆς καλουμένης Ζωοδόχου πηγῆς, ἥτις εἶναι ἐξάρτημα τῆς Ὑπαπαντῆς. Περὶ τὴν 4ην ὥραν μ. μ. τῆς δευτέρας Κυριακῆς μετὰ τὸ Πάσχα ἐπαναφέρεται ἡ εἰκὼν διὰ τῶν χωρίων Φουντάνα, Ἀρβανιτακέϊκα καὶ Μιτσιαλάτικα εἰς τὴν τῆς Ὑπαπαντῆς ἐκκλησίαν της.

Ἐν Παξοῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγαι δεισιδαιμονίαι, αἵτινες τώρα ἔχουσι τόσον γενικευθῆ παρὰ τῷ λαῷ, ὥστε μόλις πλέον ὡς τοιαῦται δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς παραμένουσιν ὡς ἔθιμα.

Τὸ Μέγα Σάββατον, ὁπότε σφάζεται ὁ πασχαλινὸς ἀμνός, ὅστις πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε λευκός, ὁ οἰκοδεσπότης, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνή, κάμνει διὰ τοῦ αἵματος τούτου σταυρὸν ἐπὶ τῆς θύρας. Τὴν πρωΐαν τοῦ Πάσχα κολλῶσι διὰ ζύμης ἐπὶ τῆς θύρας τὸν φλοιὸν τῶν πάντοτε ἐρυθροβαφῶν ᾠῶν. Τὴν 1ην Μαΐου ἀναρτᾷ ὁ οἰκοδεσπότης ἢ ἡ οἰκοδέσποινα εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας ἀνθοδέσμην, ἥτις καθ᾽ ὅλον τὸ ἔτος μένει ἐκεῖ ἀνηρτημένη. Ὅταν τὴν πρώτην τοῦ νέου ἔτους ἡμέραν συναντήσωσι πτωχὸν ἢ ἀνάπηρον, θεωροῦσι τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν. Οἱ ἁλιεῖς, ὅταν μεταβαίνωσι πρὸς ἁλιείαν, συνηθίζουσι νὰ λέγωσι: «καλὸ ἀπάντημα νἄχῃς», ὅταν τὸ πρῶτον εὔπορόν τινα συναντήσωσιν. Ἡ πίστις εἰς τὸ κακὸν βλέμμα εἶναι λίαν διαδεδομένη. Ὅταν, μεταβαίνων τις εἰς τὸ κυνήγιον, συναντήσῃ γυναῖκα κακὸν βλέμμα ἔχουσαν, ἐπιστρέφει πάλιν ἢ κρύπτεται ὥστε νὰ μὴ τὸν ἴδῃ. Πτύουσι κατὰ τοῦ κακοῦ βλέμματος, τινὲς ἀντὶ τούτου ἀσπάζονται τὸ παιδίον, ὅπερ

Μαρία Γριμάνη ἐκ τοῦ χωρίου Φαναριωτάτικα.

ἔχουσι μεθ' ἑαυτῶν. Κατὰ τοῦ κακοῦ βλέμματος ἀναρτῶσι τεμάχιον δικτύου εἰς τὴν θύραν ἢ ἔσωθεν τῶν παραθυροφύλλων, ἐνίοτε δ' εἰς ἀμφότερα, τοῦθ' ὅπερ ἰδίως εἶναι σύνηθες παρὰ τοῖς ἁλιεῦσι. Λίαν διαδεδομένη εἶναι κατὰ τοῦ κακοῦ βλέμματος ἡ χρῆσις κεράτων, ἅτινα τοποθετοῦσιν εἰς τὰ ἐλαιοτριβεῖα κ.ο.κ., μεταχειρίζονται δὲ συνήθως αἰγοκέρατα. Φέρουσιν ὡς προφυλακτήριον περὶ τὸν τράχηλον σακκίδιον, ἰδίως εἰς τοὺς παῖδας ἐν χρήσει, ἐνίοτε δὲ ὁλόκληρον σειρὰν σακκιδίων, πεπληρωμένων διὰ παντοίων ἱερῶν λειψάνων. Τὸ τελευταῖον κατὰ τοῦ κακοῦ προφυλακτήριον δυνατὸν παρά τισι νὰ ἔχῃ ὡς λόγον μόνον τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα.

Ἐν τῇ παρὰ τὸν Γάϊον ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἔνθα, ὡς λέγεται, ἀναπαύεται ὁ ἅγιος Γάϊος, κάτωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης ἀνεγείροντες πλάκα λαμβάνουσι χῶμα, ὅπερ, θέτοντες ἐντὸς ὕδατος, πίνουσιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθιστάμενοι οὕτως ἄτρωτοι κατὰ τῶν ὄφεων. Εἰς τὰ παιδία κρεμῶσιν ὀδόντας κάπρου ὡς προφυλακτήριον κατὰ τῆς ὀφθαλμίας. Ἄλλως τε συνηθίζουσιν ἐπὶ ὀφθαλμίας, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἐρυθροί, νὰ ἐπιθέτωσιν ἐπ' αὐτῶν πανίον μετὰ λευκοῦ ἄρτου καὶ οἴνου. Ὅταν ἔχωσιν ὀδονταλγίαν, ἐπιθέτουσι κοπανισμένον σκόροδον, ἐὰν μὲν ἡ ὀδονταλγία εἶναι δεξιά, εἰς τὸν δεξιὸν βραχίονα, ἐὰν δὲ ἀριστερά, εἰς τὸν ἀριστερόν, καὶ δὴ ὑπὸ τὸν βραχίονα, ὅταν πρόκηται περὶ τῶν κατωτέρων ὀδόντων, καὶ ὑπεράνω τοῦ βραχίονος, ὅταν πρόκηται περὶ τῶν ἀνωτέρων.

Ὅταν ἀσθενήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, προσκαλοῦσιν ἐν πρώτοις τὸν ἱερέα, ὅπως φυγαδεύσῃ τὴν νόσον, εἶτα γόησσάν τινα γραῖαν καὶ τελευταῖον τὸν ἰατρόν. Μεγάλην δ' ἔχουσι πεποίθησιν εἰς ἀλλοδαποὺς ἰατρούς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν εἶναι περιώνυμοι διὰ τὴν καλλονήν των, αἱ γυναῖκες θεωροῦνται ὡς αἱ ὡραιότεραι τῶν Ἰονίων νήσων καὶ ἐκ τῶν περικαλλεστέρων τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Πάξιοι εἶναι μετρίου ἀναστήματος, οἱ ἄνδρες μᾶλλον ἰσχνοί, οἱ νέοι ὅμως καὶ αἱ γυναῖκες μᾶλλον τέλειοι τὴν μορφήν. Ἕνεκα τῶν ἐπανειλημμένων μεταναστεύσεων ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ὁπότε ἡ νῆσος, ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων, ἔμεινεν ἔρημος κατοίκων, ἔλαβε χώραν μεγάλη διασταύρωσις φυλῶν, ἀκριβῶς δ᾽ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔγκειται ἡ αἰτία τῆς καλλονῆς τῶν Παξίων. Ἡ ἑνετικὴ πνοή, ὡς ἐφ᾽ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἐπιπνέει καὶ ἐπὶ τῶν Παξῶν, τινὰ δὲ τῶν χαριεστάτων προσώπων φέρουσιν ἑνετικὰ ὀνόματα. Τὸ χεῖλος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐλαφρῶς παχὺ καὶ ὁ μεταξὺ ῥινὸς καὶ χείλους χῶρος ἐν τῷ μέσῳ ἰσχυρῶς κοῖλος, ὡς ἀπαντῶμεν τοῦτο εἰς τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου καὶ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Belvedere. Κατατομαί τινες τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ μετώπου εἶναι ἐκπληκτικῶς ἀρχαῖαι καὶ θὰ ἐπίστευέ τις ὅτι βλέπει ἐνσεσαρκωμένα ἀρχαῖα ἀγάλματα. Δυστυχῶς πολλοὶ ἔχουσι κακοὺς ὀδόντας, μὲ πλήρη δὲ ὀδοντοστοιχίαν μόνον ὀλίγοι ὑπάρχουσι. Χαριέστατοι εἶναι οἱ μικροὶ παῖδες, συναντώμενοι ἰδίως τὴν ἑσπέραν, ὅταν μεταβαίνωσιν οἴκαδε καὶ μειδιῶντες λέγωσι: Καλὴ ἑσπέρα.

Οἱ ἄνδρες φέρουσι κυρίως μόνον τὸν μύστακα, πολλοὶ ὅμως καὶ ὁλόκληρον τὴν γενειάδα. Δὲν ἔχουσιν ἰδιαιτέραν ἐνδυμασίαν, ἀλλὰ τὴν συνήθη εὐρωπαϊκήν, φοροῦσι δὲ νεωτέρους ἐξ ὑφάσματος πίλους. Μόνον ὀλίγοι γέροντες διετήρησαν ἀκόμη τὴν παλαιὰν πλατεῖαν ἀναξυρίδα καὶ τὸν ἐρυθρὸν κρεμάμενον σκοῦφον, κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἑλλήνων ἀνατολιτῶν. Αἱ γυναῖκες φέρουσιν ἁπλῶς ἐγκεκομβωμένους πλοκάμους, διετηρήθη δὲ εἰσέτι παρ᾽ αὐταῖς ἀμφιεσίς τις ἰδιάζουσα, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὸ μαντήλιον τῆς κεφαλῆς, ὅπερ στερεώνουσι διὰ βελόνης ἐν τῇ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς στρογγυλότητι καὶ εἰς τὰ πλάγια, ἢ ἀφίνουσιν ἁπλῶς νὰ κρέμαται πρὸς τὰ ὀπίσω· ἰδίως ὁ τελευταῖος τρόπος τοῦ ῥίπτειν τὸ μαντήλιον εἶναι ἀπείρως ἐπίχαρις. Τὰ μαντήλια

ταῦτα εἶναι συνήθως κιτρινωπά, τινὰ δὲ χρυσοκίτρινα. Ἄλλως ὁ χιτωνίσκος καὶ ἡ ἐσθὴς εἶναι νεωτέρας κατασκευῆς. Μόνον γηραιότεραί τινες γυναῖκες διετήρησαν τὴν παλαιὰν ἐνδυμασίαν, τουτέστι τὰ φορέματα, ἅτινα διαφυλάττουσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ των, ἀλλὰ δὲν φοροῦσι πλέον καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι σχεδὸν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῆς ἐπὶ τῶν ἀλβανικῶν ἀκτῶν Πάργας. Συνίσταται δὲ ἡ ἐνδυμασία αὕτη ἐκ χιτωνίσκου (τσιπόνι), ἐκ μαύρου ὑφάσματος μετὰ κομψῶν χρυσοποικιλμάτων ἔμπροσθεν, εἰς τὰς χειρῖδας, εἰς τοὺς ἀγκῶνας καὶ κατὰ μῆκος τῶν ὀπισθίων κυρίων ῥαφῶν καὶ τῶν ὑπεράνω τῶν ὤμων. Ἔμπροσθεν μένει ὁ χιτωνίσκος ἀνοικτός, ἐπιτρέπων νὰ φαίνηται τὸ πορφυροῦν, δι᾽ ὀλίγων κομβίων κεκλεισμένον καὶ βαθέως ἐξωμισμένον περιστέρνιον. Μαλακὸν μετάξινον ὕφασμα καλύπτει τὸν τράχηλον καὶ τὸ στῆθος. Ἡ λεία ἐκ μετάξης πολύπτυχος ἐσθὴς ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐρυθροῦ χρώματος grenat. Τὸ μαντήλιον τῆς κεφαλῆς βαθὺ κίτρινον ἐφορεῖτο ὁμοίως καθὼς σήμερον.

Ἐπὶ τῶν Παξῶν δὲν ὑπάρχουσι κυρίως χωρία, ἀλλὰ συμπλέγματα οἰκιῶν τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν, ὥστε εἰς ἕκαστον σύμπλεγμα φέρουσι πάντες ἓν ὄνομα· οὕτως ἐν Μπογδανάτικα εἶναι ὅλοι Μπογδᾶνοι, ἐν Μουρικάτικα ὅλοι Μουρῖκαι κ.ο.κ. Χωρία τινὰ εἶναι πράγματι σημαντικά, ἄλλα τοὐναντίον μικρά, συνιστάμενα ἐξ ὀλίγων οἰκιῶν, ἐνίοτε καὶ ἐκ μιᾶς μόνης, ὥστε ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου οὐδὲ κἂν θὰ τὰ λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψιν. Τὰ Φαναριωτάτικα, Νοζιᾶς ἢ Λεκάτικα, Βλαχοπλάτικα καὶ Μπογδανάτικα εἶναι τὰ μεγαλείτερα, ἀνήκοντα ὅλα εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου· ἐκ τῶν τῆς Λάκκας μεγαλείτερα εἶναι τὰ Δαλιετάτικα καὶ ἡ Φουντάνα. Μόνον κατ᾽ ἐξαίρεσιν συμβαίνει νὰ κατοικῇ τις ἐξ ἄλλης οἰκογενείας εἰς τὸ ξένον χωρίον, τότε δὲ ἡ οἰκία χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ χωρίον του. Μόνον εἰς τοὺς τρεῖς λιμένας Γαΐου, Λογγοῦ καὶ Λάκκας συγκατοικοῦσιν ἄνθρω-

ποι ἐκ διαφόρων οἰκογενειῶν. Ἐν τῷ ἑπομένῳ συμπαραθετικῷ πίνακι εὑρίσκομεν χωριστὰ ὅλα τὰ χωρία τοῦ τόπου μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν, ἃς περιλαμβάνουσι, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες εἰς ταῦτα ἀνήκουσι, κατὰ δήμους καὶ παρεδρεῖα.

	Ὀνομασίαι χωρίων	Ἀριθ. οἰκογεν.	Ὀνομασίαι ἐκκλησιῶν
	Δῆμος Γαϊανῶν.		
	Παρεδρεῖον Λεκάτικα.		
1	Ἀγαθάτικα	3	
2	Κουρτέϊκα *	5	
3	Ἀγκουρακάτικα	7	
4	Ἄνω Λοϊσιάτικα	10	
5	Κάτω Λοϊσιάτικα	14	
6	Λεκάτικα	33	Ἁγία Παρασκευὴ
			Ἅγιος Παντελεήμων
7	Κρασάτικα	9	
8	Κατσιμάτικα	10	
9	Κεφαλάτικα	10	Ἁγία Αἰκατερίνη
10	Τρανακάτικα	14	
	Παρεδρεῖον Βελιανιτάτικα.		
11	Κουρνιακτάτικα	10	
12	Ζενεμπισάτικα	17	Ἁγία Παρασκευὴ
13	Ἀνεμογιαννάτικα	12	
14	Βελιανιτάτικα	29	Ἅγιος Γεώργιος
15	Φαναριωτάτικα	40	
16	Λιναράτικα	6	Ἅγιος Δημήτριος
17	Κουκούλια	9	Ἅγιος Νικόλαος
18	Μακράτικα	17	Παντοκράτωρ
			Ἅγιοι Πάντες
19	Μποϊκάτικα	6	Προφήτης Ἠλίας
20	Κορφιατσέϊκα	6	Παναγιοπούλα

* Παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Νοζιᾶ ὑπῆρχεν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μαρίνης πλησίον τοῦ χωρίου Κουρτέϊκα, καὶ ἑτέρα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, πρὸ ἐτῶν ἐγκαταλελειμμέναι καὶ μόνον ὡς ἐρείπια ὑφιστάμεναι.

	Ὀνομασίαι χωρίων	Ἀριθ. οἰκογεν.	Ὀνομασίαι ἐκκλησιῶν
	Παρεδρεῖον Κοκκινάτικα.		
21	Μπορδοκάτικα	5	
22	Κουτουμέϊκα	4	
23	Πετροπουλάτικα	1	
24	Μπογδανάτικα	33	Ἁγία Παρασκευὴ
25	Κουβάτικα	16	Λαμποβήτισσα
26	Κοκκινάτικα	12	Ἅγιος Σπυρίδων
27	Λυχνάτικα	7	
28	Μπαστάτικα	2	Ἅγιος Ἰωάννης εἰς ταῖς ῥήγανες
29	Κλονάτικα	9	
30	Ἅγιος Χαράλαμπος	1	Ἅγιος Χαράλαμπος προστάτης τῆς Νήσου
31	Βλαχοπλάτικα	36	
32	Κονταράτικα	6	Ἐλεούσης
33	Καλοδικάτικα	3	Ἅγιος Ἀθανάσιος
34	Ἀρβανιτακέϊκα	13	Ἅγιος Ἴσαυρος
35	Γιανιτσάτικα	10	
	Δῆμος Λακκιωτῶν.		
	Παρεδρεῖον Μιτσιαλάτικα.		
36	Μποϊκάτικα	17	Ἅγιοι Ἀπόστολοι
37	Ἀντιοχάτικα	13	Ἅγιος Σπυρίδων
38	Μιτσιαλάτικα	12	Ταξιάρχης
	»	11	Ἅγιος Ἀντώνιος
39	Κουριτέϊκα	8	Εὐαγγελίστρια
40	Μουλονάτικα	1	
41	Ἀγγελάτικα	5	
42	Μανεσάτικα	12	Ἅγιος Νικόλαος
43	Καλοδικάτικα	2	Ἁγία Παρασκευὴ
	»	11	Ἅγιος Ἴσαυρος
44	Γραμματικέϊκα	3	Παντοκράτωρ
	»	18	Ὑπαπαντὴ τοῦ Σωτῆρος
45	Ῥαντάτικα	7	
46	Ἀρωνάτικα	16	Ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος
47	Βασιλάτικα	7	
48	Χορδάτικα	6	

	Ὀνομασίαι χωρίων	Ἀριθ. οἰκογεν.	Ὀνομασίαι ἐκκλησιῶν
49	Δαλιετάτικα	30	Ἅγιος Δημήτριος
50	Λιμὴν Λάκκας	5	Ἅγιος Ἰωάννης
			Ἅγιος Ἀνδρέας
51	Πετράτικα	18	
52	Μουκελάτικα	8	
	Παρεδρεῖον Μαστοράτικα.		
53	Ἀργυράτικα	10	Ἅγιος Γεώργιος
54	Ἀπεργάτικα	20	Ἅγιος Νικόλαος
55	Ἀργυράτικα	10	Ἅγιος Σπυρίδων
56	Μαστοράτικα	12	Ἅγιος Παντελεήμων
	Παρεδρεῖον Λογγοῦ.		
57	Δενδιάτικα	20	Ἅγιος Δημήτριος καὶ Ταξιάρχης
58	Λιμὴν Λογγοῦ	1	Ἅγιος Νικόλαος
			Ζωοδόχος Πηγὴ
59	Κουσάτικα	5	
60	Ἀνεμογιαννάτικα	16	Τρεῖς Ἱεράρχαι
	»	19	Ἀνάληψις
	»	15	Ἁγία Κυριακὴ
61	Καγκάτικα	15	
	Παρεδρεῖον Φουντάνας.		
62	Ζερνάτικα	15	Ἅγιος Γεώργιος
63	Ῥουμανάτικα	6	Ἀνάληψις
64	Στανελάτικα	8	Ἅγιος Ἰάκωβος
65	Φουντάνα	28	Ἐσταυρωμένος
	»	11	Θεοτ. Βλαχέρνης
66	Μουρικάτικα	6	
67	Ἀρβαντακέϊκα	7	Ἅγιος Ἴσαυρος
68	Βερονικάτικα	16	

Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων ὑπάρχουν 26-28 οἰκογένειαι, ἐξ ὧν 4 Ἀρβανῖται, 4 Σουλιῶται, 2 Σουλιῶται ᾽ς τοῦ Δήμα, 4 Βλαχοπλᾶται, 2 Ἀρβαντακέοι, 2 Μπερετουλέοι καὶ 2 Μι-

τσιάλη. Τὸ θέρος μεταβαίνουσι πρὸς τούτοις ἐκεῖ πολλοὶ ἐκ Παξῶν πρὸς θήραν καὶ ἁλιείαν.

Οἱ Παξοὶ ἀριθμοῦσι 1351 οἰκίας, ἐξ ὧν 1163 εἶναι κατῳκημέναι καὶ 188 ἀκατοίκητοι. 500 περίπου οἰκίαι καὶ ἔτι πλέον εἶναι κατηρειπωμέναι. Τοῦτο δ' ἐξηγεῖται κυρίως ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι ὑποδιῃρημένον εἰς πολὺ μικρὰ τμήματα, καὶ ἕκαστος κληρονομῶν τμῆμα γῆς ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ἐκεῖ τὴν κατοικίαν του, τὴν ὁποίαν κατόπιν κληροδοτεῖ εἰς τοὺς συγγενεῖς, οἵτινες κατέχουσιν ἐκεῖ πλησίον καλλιτέραν οἰκίαν, οὕτω δὲ ἀφαιροῦνται αἱ κοῖλαι κεραμίδες, αἱ δοκοὶ καὶ ἡ ἄλλη ξυλεία ἀπὸ τὰς χειροτέρας οἰκίας, αἱ ὁποῖαι ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν καταστροφήν, τοῦθ' ὅπερ τόσῳ μᾶλλον συμβαίνει, καθ' ὅσον πολλαὶ δι' ὀλίγης ἢ ἄνευ ἀμμοκονίας εἶναι ἐκτισμέναι. Εἴς τινας μάλιστα περιστάσεις ἡ ὁλοσχερὴς μετανάστευσις ἢ ἡ μακρὰ ἀπουσία τοῦ ἰδιοκτήτου δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐρείπωσιν τῆς οἰκίας του. Προσέτι οἰκίαι τινὲς εἶναι κατεστραμμέναι ἕνεκα τῆς ἐνδείας τῶν ἰδιοκτητῶν, οὐδεμία ἕνεκα σεισμῶν, οἵτινες ἐν Παξοῖς εἶναι ἐλαφρότατοι.

Πλειότεραι ὅμως οἰκίαι ἐκτίσθησαν, ἢ ὅσαι εἶναι κατηρειπωμέναι, ἐξ οὗ ὑπάρχει αὔξησις. Κατὰ τὰ τελευταῖα 30 ἔτη ἀνηγέρθησαν 200 περίπου. Σπανίως οἰκοδομοῦνται ἐν Παξοῖς 10 οἰκίαι τὸ ἔτος, ἐνίοτε μόνον δύο ἢ τρεῖς, ἀλλὰ πάντοτέ τινες· οὐδὲν ἔτος παρέρχεται ἄνευ νέας οἰκοδομῆς. Ὅταν εἶναι καλὴ ἐλαιοσυγκομιδή, αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκοδομουμένων οἰκιῶν, ἔρχονται δὲ καὶ ἐκ Κερκύρας τεχνῖται. Κτίζονται οἰκίαι καθ' ὅλον τὸ ἔτος, καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος. Ἀπὸ 15 ἐτῶν δὲν ἐκτίσθη νέα οἰκία εἰς Ἀντιπάξους. Αἱ οἰκίαι εἶναι συνήθως μικραί, ἡ μεγαλειτέρα οἰκία τῶν Παξῶν εἶναι ἐν Γαΐῳ, ἐκείνη ἐν ᾗ κατοικεῖ ὁ Διοικητής. Ἔτι μικρότεραι εἶναι αἱ τῶν Ἀντιπάξων, ὅπου κυρίως τρεῖς μόνον, τοῦ Πιτσιτσῆ, Λιχούδη καὶ Μιτσιάλη, εἶναι ἄξιαι νὰ ὀνομασθῶσιν οἰκίαι. Ὅταν τίθηται ὁ θεμέλιος λίθος, χέου-

σιν ἐπ' αὐτοῦ οἶνον, εἰς δὲ τὰ θεμέλια τείχη συνηθίζουσι νὰ θέτωσι κυκλοφοροῦντα νομίσματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα. Κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς στέγης πανηγυρίζουσιν. Ἔθιμον δ' ἐπικρατεῖ, ὅταν οἰκοδομῆται νέα οἰκία, νὰ τίθηται ἐπ' αὐτῆς ἀνθοδέσμη. Ἅπασαι αἱ οἰκίαι εἶναι λίθιναι, πρὸς τοῦτο δὲ ἐξαίρετον εὐκαιρίαν παρέχουσιν οἱ συχνάκις ὁριζοντίως ἐπεστρωμένοι ἀσβεστόλιθοι τῆς νήσου, οἵτινες πολλάκις ἁπλῶς ἐπ' ἀλλήλους τίθενται ἄνευ τῆς βοηθείας ἀμμοκονίας· οἰκονομίας ὅμως χάριν ἐντίθενται καὶ πολλοὶ μικροὶ λίθοι. Τὰ ὑλικὰ εἶναι εὐθηνά, 2-2 $^1/_2$ λεπτὰ τὴν λίτραν πωλεῖται ἡ ἄσβεστος, ἥτις ὁλόκληρος ἐντεῦθεν προέρχεται καὶ μόνον κατ' ἐξαίρεσιν προμηθεύονται αὐτὴν ἐκ Κερκύρας, ὁπόθεν συνήθως μόνον ἐκλεκτοτέρα ἄσβεστος πρὸς λεύκανσιν φέρεται. Ὑπάρχουσι πολλαὶ οἰκίαι, αἱ πλεῖσται μάλιστα, αἵτινες ἁπλῶς ἄσβεστον ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἔχουσιν· εἴς τινας μόνον ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος εἶναι ἐπασβεστωμένος, ἐπὶ τὸ οἰκονομικώτερον. Ὀλίγαι, μόνον ἐν Γαΐῳ, ἔχουσιν ἀμμοκονίαν πανταχοῦ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν τειχῶν. Πολλαὶ τοὐναντίον εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἄνευ ἀσβέστου. Ἐνίοτε διὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους καὶ τὴν ὀροφὴν ἀναμιγνύεται γύψος, κομιζομένη ἐξ Ἄρπιτσας καὶ Σαρακίνικου τῆς Ἀλβανίας, βορειοδυτικῶς τῆς Πάργας. Τὴν ἄμμον προμηθεύονται ἐκ Πάργας, φέρουσι δὲ καὶ ἐξ Ἀντιπάξων, ἀλλ' αὕτη ἀπαιτεῖ πολλὴν ἄσβεστον, ἥμισυ ἐπὶ ἡμίσεος. Ἐν Λάκκᾳ μεταχειρίζονται τὴν ἄμμον τῶν ἐγγὺς ἀκτῶν, ἀλλ', ὅταν ἀνεγείρηται μεγάλη οἰκοδομή, φέρεται ἄμμος καὶ ἐξ Ἀλβανίας. Τεχνίτης ἔχει συνήθως κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν οἰκίας 5-6 ἐργάτας, μόνον σπανιώτατα συμβαίνει, ὅταν ὑπάρχῃ μεγάλη βία, νὰ ἔχῃ μέχρις 20. Ὑπάρχουσι περίπου 16 κτίσται ἐπὶ τῆς νήσου, οἵτινες ὅμως εἶναι συγχρόνως καὶ κτίσται ξηρῶν τοίχων. Κτίστης τεχνίτης κερδίζει 3 $^1/_2$-5 καὶ 6 δραχμὰς τὴν ἡμέραν, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητός του, ἐργάτης 2-2 $^1/_2$ δραχμάς, παῖς ἕως 1 $^1/_2$ δραχμὴν

τὴν ἡμέραν. Πέντε ἐνετικῶν □ ποδῶν τοῖχος στοιχίζει 10 φράγκα. Ἐνίοτε οἱ ἐργάται προσλαμβάνονται ἐπὶ συμφωνίᾳ ὑπὸ τῶν κτιστῶν. Οἰκία 20-25 ποδῶν μήκους στοιχίζει 800 τάληρα, συνυπολογιζομένων ὅλων, τοιχοδομῆς, ξύλων, στεγάσεως κ.ο.κ. Κατεσκευάσθησαν ὅμως οἰκίαι στοιχίσασαι μέχρι τελείας ἀποπερατώσεως 3000 περίπου τάληρα.

Αἱ οἰκίαι, μὴ ἔχουσαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θεμέλιον τεῖχος, στηρίζονται ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ συνήθως εἶναι πετρῶδες, ἢ τὸ πολὺ ἔχει βάθος μιᾶς σπιθαμῆς· μόνον νεώτεραί τινες οἰκίαι ἔχουσι θεμέλια τείχη.

Ἡ δόκωσις γίνεται ἐκ κυπαρίσσων, ἐπὶ τῆς νήσου παρασκευαζομένων, σπανιώτατα δὲ φέρονται ἐκ Βενετίας δοκοὶ ἐκ ξύλου ἐλάτης. Ἡ κυρία δοκός, πατερό, στοιχίζει 5, 7 ἕως 10 τάληρα, αἱ μικρότεραι πλάγιαι δοκοί, κόρδες, 15—19 δραχμάς, αἱ δοκίδες, ψαλίδια, 2, 3—4 δραχμάς. Ὁ τὴν κορυφὴν τῆς στέγης σχηματίζων λοῦρος 1 $^1/_2$—3 τάληρα. Ἐπὶ τῆς στέγης τίθενται κατὰ μῆκος αἱ σανίδες, εἰς μεγαλειτέρας δὲ οἰκίας τίθενται ἐπὶ τῶν δοκίδων μικρότεραι δοκοὶ καὶ αἱ σανίδες καθ᾽ ὕψος. Αἱ ἐκ κυπαρίσσου δοκοὶ ἀφίνονται συνήθως νὰ ξηρανθῶσιν ἐπὶ 4—5 μῆνας, ἐπειγούσης ὅμως τῆς ἀνάγκης, τοῦθ᾽ ὅπερ συχνὰ συμβαίνει, τίθενται ἀμέσως· αἰσθάνεται δέ τις μακρόθεν καὶ μετὰ μῆνας ἀκόμη τὴν ὀσμὴν κυπαρίσσου. Ἡ στέγη ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῶν ξυλουργῶν, σπανίως ὑπὸ τῶν κτιστῶν καὶ μόνον εἰς μικρὰς ἐργασίας. Ἡ ἐπιστέγασις γίνεται πάντοτε διὰ κοίλων κεράμων ἐκ Κερκύρας καὶ Ζακύνθου φερομένων, εἴς τινας δὲ καλύβας διὰ λεπτῶν λιθίνων πλακῶν. Αἱ καπνοδόχοι εἶναι ὁτὲ μὲν τετράγωνοι μετὰ πλαγίων ὀπῶν καὶ πυραμιδοειδοῦς ἐπικεφαλίδος, ὁτὲ δὲ ὀκτάγωνοι μεθ᾽ ὁμοίας ἐπικεφαλίδος· αἱ πλεῖσται ὅμως εἶναι πρὸς τὰ ἄνω εὐρεῖαι καὶ τοξοειδεῖς, μὲ σφαῖραν ἐπάνω. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι ἀφίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνεπίχριστοι, ἐνίοτε, ἰδίως εἰς νεωτέρας οἰκίας, ἐπιχρίονται καὶ λευκαίνονται.

Συνήθως ἐπὶ τῇ οἰκοδομήσει νέων οἰκιῶν, ἓν τμῆμα αὐτῶν πρὸς τὰ ἄνω ἐπιχρίεται, τὸ δὲ λοιπὸν μένει ἀνεπίχριστον ὅπως ταχύτερον ξηρανθῇ. Ἡ ἐπίχρισις τοῦ ἀνωτέρου τμήματος γίνεται μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μὴ ἀναγκασθῶσι νὰ τοποθετήσωσι δὶς πρὸς τὰ ἄνω τὸ ἰκρίωμα.

Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τοίχου παλαιοτέρων οἰκιῶν ὑπάρχουν τετράγωνοι ὀπαὶ πρὸς φώλευσιν περιστερῶν. Ὅμοιαι ὀπαί, ἐνίοτε βαθύτεραι, εὑρίσκονται χρησιμεύουσαι πρὸς τοποθέτησιν τῶν δοκίδων ἄλλοτε ὑπαρχουσῶν ἀμπελοστεγῶν (ἀναδενδράδων), ἢ καὶ ἁπλῶς χάριν ὡραιότητος καὶ καλλωπισμοῦ. Πολλαὶ οἰκίαι ἔχουσιν ἐξωτερικὰς κλίμακας μὲ πλάκας εἰς τὴν γωνίαν, σχηματιζούσας εἶδος κιγκλίδων. Αἱ κλίμακες αὗται εἶναι κεκοσμημέναι μὲ ἀνθοδοχεῖα γαρυφάλλων, βασιλικοῦ καὶ ἄλλων ἀνθέων, ἀποτελούμενα συνήθως ἐκ τοῦ ἀποτεθραυσμένου πυθμένος μεγάλων ἐκ Καλαμῶν ἐλαιολαγήνων, καπάσες καλουμένων. Εἴς τινας οἰκίας βλέπει τις περιελισσόμενον τὸ κύνειον ἀείζωον (sedum caninum), ἥλιος ὀνομαζόμενον. Ἐνίοτε τετράγωνον ἀνθοδοχεῖον εἶναι ἐπὶ στήλης ἐκτισμένον. Πολλαὶ τῶν παλαιοτέρων οἰκιῶν ἔχουσιν ὀκταγώνους, ἄλλαι τετραγώνους, μὲ ἀπεσμιλευμένας γωνίας, στήλας, αἵτινες φέρουσι γραφικωτάτας στοάς· ἕτεραι ἔχουσι μόνον ξύλινα, μὲ ἐγκαρσίας διαδοκίδας στυλώματα, ἅτινα τὴν στέγην ὑποστηρίζουσι, καὶ ἄλλας κυκλοτερεῖς ἁψῖδας μὲ ῥομβοποικίλτους ἀναγλυφὰς κεκοσμημένας, αἵτινες τὴν εἴσοδον εἰς τοιαύτας κλίμακας καὶ στοὰς ἢ προπύλαια ἀποτελοῦσι καὶ ὡς πυλῶνες ἐκκλησιῶν πολλάκις χρησιμεύουσιν. Οἰκίαι τινὲς ἔχουσι θύρας καὶ παράθυρα, μὲ ἐλαφρῶς ἐν τῷ τοίχῳ ἐμπεπιεσμένα τόξα, κατὰ τὸ ἀλβανικὸν ἔθιμον, σήμερον ὅμως δὲν κατασκευάζονται πλέον τοιαῦτα. Τὰ παράθυρα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικρά, ὑπὸ ταῦτα δὲ ὑπάρχουν συνήθως δύο ἐν εἴδει κονσόλας προεξέχοντες λίθοι, ἐφ᾿ ὧν τίθενται πλάκες ἢ ἁπλῶς σανίδες πρὸς ἐναπόθεσιν ἀνθοδοχείων, ἰδίως

γαρυφαλλοδοχείων εὐθαλεστάτων, ἅτινα οὐκ ὀλίγον συντελοῦσι πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῶν οἰκιῶν. Ἐνίοτε ἀντὶ λιθίνων ὑποστηριγμάτων ὑπάρχουν δύο ξύλινοι πάσσαλοι ἁπλῶς ἐν τῷ τοίχῳ ἐμπεπηγμένοι. Τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν ἔχουσι παραθυρόφυλλα μὲ ἰσχυροὺς σύρτας πρὸς τὰ κάτω καὶ ξυλίνους παραθυροστάτας πρὸς στερεὰν συγκράτησιν, ὅταν εἶναι ἀνοικτά. Πολλαὶ οἰκίαι ἔχουσιν ὑάλους εἰς τὰ παράθυρα· ἐκ πανίου παράθυρα (impannate) εἶναι πολλάκις ἐν χρήσει εἰς ἡμιθυρίδας ἰσογείων. Τὸ ἔδαφος τῶν ἰσογείων εἶναι ἐστρωμένον διὰ πλακῶν, αἵτινες παρὰ τοῖς πτωχοτέροις εἶναι ἀκατέργαστοι, ἢ ἐνίοτε ὅλως ἐλλείπουσι καὶ τὸ ἔδαφος συνίσταται μόνον ἐκ πεπιεσμένου χώματος. Τὰ πατώματα εἶναι ὅλα ἐκ σανίδων τῆς Βενετίας, αἱ ὁποῖαι ἀφίνονται ἀχρωμάτιστοι. Αἱ ὀροφαὶ συνίστανται ἐκ λεπτῶν σανίδων (scurette), τὰ τεμάχια τῶν ὁποίων, καθιστάμενα διὰ τῆς σκεπάρνης ὀδοντωτά, καρφώνονται ἐπὶ τῆς δοκώσεως καὶ εἶτα ἐπιχρίονται δι᾽ ἀμμοκονίας· αἱ πλεῖσται ὅμως οἰκίαι εἶναι ἄνευ ὀροφῆς, ἔχουσαι ὁρατὸν τὸ ἰκρίωμα τῆς στέγης, ἄλλαι εἶναι ἐφωδιασμέναι μὲ ὀροφὴν ἐκ σανίδων (tavole), αἵτινες κατ᾽ ἀρέσκειαν χρωματίζονται. Πολλὰ ἐσωτερικὰ διατειχίσματα εἶναι ξύλινα, μὲ ἐπικαρφωμένας δοκίδας, ἐφ᾽ ὧν, ὡς εἰς τὴν ὀροφήν, συγκρατεῖται καλῶς ἡ ἀμμοκονία. Συχνὰ μένουσιν ἀνεπίχριστα· πολλὰ εἶναι ὅλως ξύλινα. Διατειχίσματα κατασκευάζονται μόνον εἰς μεγαλειτέρας οἰκίας, αἱ πλεῖσται ὅμως οἰκίαι ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς μόνου χώρου. Οἱ τοῖχοι εἶναι πάντοτε ἐπικεχρισμένοι καὶ ἐπασβεστωμένοι· οἱ πλουσιώτεροι λευκαίνουσιν αὐτοὺς διὰ γύψου καὶ ὀλίγης ἀσβέστου, οἱ πτωχότεροι ἁπλῶς καὶ μόνον δι᾽ ἀσβέστου. Ἅπασαι αἱ οἰκίαι τῶν Παξῶν, καὶ αἱ πτωχότεραι ἀκόμη, διακρίνονται ἐπὶ ἐκτάκτῳ καθαριότητι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἁρμοὶ τῶν ἐκ πλακῶν λιθοστρώσεων, ἐντὸς καὶ πέριξ τῶν οἰκιῶν, λευκῶς ἐπιχρίονται. Εἶδον ἀνθρώπους, οἵτινες οὐδὲ σάρωθρον πρὸς ἐπάλειψιν εἶχον, καὶ

ὅμως διὰ παλαιοῦ ῥάκους ἐπέχριον τὰ περιθώρια τῶν παραθύρων καὶ τῶν θυρῶν τῆς πενιχρᾶς καλύβης των.

Δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰς οἰκίας οὔτε κάμινοι, οὔτε θερμάστραι· ἡ θέρμανσις γίνεται μόνον ἐν τῷ μαγειρείῳ. Τὰ ἔπιπλα εἶναι ἁπλᾶ καὶ νεωτέρας τέχνης, συνήθως ἐν Κερκύρᾳ ἀγοραζόμενα. Αἱ κλῖναι ἄλλαι μὲν εἶναι ξύλιναι καὶ ἄλλαι σιδηραῖ ἐκ Κερκύρας προμηθευόμεναι. Τὰ λῖκνα (κούνιες) ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ξύλινα, αἰωροῦνται τῇδε κἀκεῖσε· τινὲς θέτουσιν ἐπ' αὐτῶν τὸ θέρος πέπλον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν κωνώπων καὶ τῶν μυιῶν. Ὀλίγοι ἔχουσι τροχοφόρα καθίσματα (carrocci), ὅπως μανθάνωσι τὰ παιδία νὰ περιπατῶσι καὶ τὰ ὁποῖα ἐκ Κερκύρας καὶ Τεργέστης προμηθεύονται. Καθέκλας φέρουσιν ἐκ Κερκύρας, Τεργέστης καὶ Ἰταλίας, κατασκευάζονται ὅμως καί τινες ἐνταῦθα· εἶναι δὲ συνήθως ποικιλόμορφοι, ἀλλὰ πάντοτε ἁπλῶς ἐκ σπαρτίων φοίνικος διαπεπλεγμέναι. Σπάρτία ἢ πλεκταὶ φοίνικος ἔρχονται ἐκ Κερκύρας ἢ Μελίτης, κατασκευάζουσι δέ τινες καὶ ἐνταῦθα τοιαῦτα. Ὑπάρχουν ἐν Γαΐῳ δύο ἄνδρες καὶ ἐν Λάκκᾳ εἷς, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν καθεκλοποιΐαν. Εἰς παλαιοὺς χρόνους μετεχειρίζοντο ἐν Παξοῖς θρανία μὲ κιβώτια ὑπὸ τὴν ἕδραν καὶ τοξοειδεῖς πλαγίους βραχίονας, ἀλλὰ σήμερον ἡ χρῆσις αὐτῶν ἐξέλιπε πλέον. Ἐν πολλῇ χρήσει εἶναι εἰσέτι μικρὰ σκαμνία ξύλινα, *παγκούλια* ὀνομαζόμενα, ἅτινα χρησιμοποιοῦσιν ἰδίως τὸν χειμῶνα, ὅπως κάθηνται πλησίον τοῦ πυρός.

Σχεδὸν ὅλαι αἱ οἰκίαι τῆς νήσου καὶ αἱ μεμονωμέναι τῆς ἐξοχῆς ὅλαι, ἔχουσι κλίβανον (φοῦρνον), κατεσκευασμένον συνήθως ἐξ ἀποτεθραυσμένων παλαιῶν λαγήνων (καπάσες). Ἐκ τῶν οἰκιῶν 150 περίπου ἔχουσι δεξαμενήν. Αἱ δεξαμεναὶ οὐδέποτε εὑρίσκονται κάτωθεν τῆς οἰκίας, ἀλλὰ πάντοτε ἐκτὸς αὐτῆς. Μικρὰ δεξαμενὴ 150 τετραγωνικῶν ποδῶν στοιχίζει 30 τάληρα· μεταχειρίζονται δὲ δι' αὐτὰς θηραϊκὴν γῆν καὶ ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν ἀμμοκονίαν (τσιμέντο). Αἱ

πλεῖσται τῶν δεξαμενῶν εἶναι τετραγωνικαί, ὑπάρχουν ὅμως καὶ στρογγύλαι, αἱ ὁποῖαι, ὅταν εἶναι πολὺ μεγάλαι, ἔχουσι πρὸς τὰ ἄνω στρογγύλον θόλον, ὅταν δὲ μικραί, εἶναι κλεισταὶ πρὸς τὰ ἄνω ἀπιοειδῶς. Διὰ τὸ τεῖχος τῶν δεξαμενῶν μεταχειρίζονται θραύσματα λίθων, πρὸς τὰ ἐντὸς ὅμως τετραπέδους λίθους οἱουσδήποτε. Τὸ ἔδαφος ἐπιστοιβάζουσι διὰ χαλίκων μετ᾽ ἀμμοκονίας, ἀσβέστου καὶ ἄμμου, ἐφ᾽ ὧν τοποθετοῦνται λίθιναι πλάκες.

Ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ εἰς τόπον σχεδὸν ἐστερημένον πηγῶν εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, ὑπάρχουσιν ἐν Παξοῖς παντοῖα μέσα πρὸς συλλογὴν ὕδατος. Τινὲς κατασκευάζουσιν ὑπὸ τὴν στέγην ὑδρορρόην, συνισταμένην ἐκ δύο ἐν γωνίᾳ καθηλωμένων σανίδων, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ἀναρτᾶται χωνίον μετὰ σωλῆνος ἐκ λευκοσιδήρου, ὅστις, δι᾽ ὀπῆς ἐν τῷ τοίχῳ τῆς οἰκίας, φέρει τὸ ὕδωρ εἰς ἐσωτερικὸν δοχεῖον, συνήθως εἰς μίαν τῶν μεγάλων καπασῶν, ὧν ἡ χωρητικότης εἶναι 5—10 βαρελῶν, καὶ εἰς τὰς ὁποίας φυλάττουσι συνήθως ἐν ταῖς οἰκίαις ὕδωρ. Ἕτεροι τοὐναντίον φέρουσι τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ὑπὸ τὴν ὑδρορρόην χωνίου διὰ δύο διατρήτων σωληνωτῶν πασσάλων ἐντὸς λαγήνου· ἄλλοι ἀρκοῦνται εἰς νῆμα ἀπὸ ἑνὸς χωνίου ἢ ἁπλῶς ἀπὸ τῆς ὑδρορρόης ἐντὸς ἀγγείου καταχρεμάμενον. Ἐπίσης διὰ νήματος ἀπὸ τῆς στέγης κατερχομένου ποτίζουσιν αἱ κόραι τὰ ἐπὶ τῶν παραθύρων ἀνθοδοχεῖά των.

Νῦν γνωρίζοντες τὴν κατοικίαν τῶν Παξίων, θέλομεν ῥίψει τὸ βλέμμα ἡμῶν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς των, καὶ δὴ πρὸ πάντων κατὰ τὴν πρώτην τοῦ βίου αὐτῶν περίοδον. Τὰ παιδία θηλάζονται κατὰ κανόνα ἐπὶ ἓν ἔτος, ἐνίοτε 1 ½· κατ᾽ ἐξαίρεσιν θηλάζεται παιδίον 2 ἔτη καὶ σπανιώτατα 2 ½—3. Συνήθως θηλάζονται ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς μητρός, καὶ μόνον ὅταν αὕτη εἶναι ἀσθενική, ὑπὸ ἄλλων ἐκεῖ γυναικῶν. Τροφοὶ οὐδέποτε ἔρχονται ἔξωθεν· πολλαὶ δὲ πτωχαὶ οἰκογένειαι ἀρκοῦνται ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν εἰς τὸ

αἴγειον γάλα. Κατόπιν δίδεται εἰς τὰ παιδία σεμίγδαλις καὶ ὀρύζιον, καθὼς καὶ ὀρυζάλευρον καὶ ἀρτόζωμος· δίδονται εἰς αὐτὰ προσέτι μικρὰ κοχλιάρια ῥοζολίου καρυοφύλλων. Ὅταν ἀρχίζῃ τὸ παιδίον νὰ βαδίζῃ, δίδεται εἰς αὐτὸ οἶνος καὶ ὀρύζιον μετὰ γάλακτος· καὶ καφὲς δὲ μετὰ γάλακτος εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν τροφὴν τῶν ἐνηλίκων. Τὸ θέρος τρώγουν οἱ ἄνθρωποι πολλοὺς ἰχθῦς καὶ παραπολλὰ γεώμηλα, ἰδίως μὲ σκορδαλιὰν (σκόροδον μετ' ἐλαίου), τὴν ὁποίαν κοπανίζουν μέχρις οὗ γίνῃ φυραματώδης, καὶ οὕτω προστίθεται ἐπὶ τῶν κεκομμένων βραστῶν γεωμήλων. Ἐπίσης τρώγουν μικρὰς κολοκύνθας, πολλὰ ἁλατιστὰ σαρδόνια καὶ σαρδέλλας, ἁλατιστὸν τυρὸν ἐκ Παξῶν, καθὼς καὶ ἐξ Ἀλβανίας καὶ Κερκύρας. Τὸ θέρος πίνουν ὀλίγον ῥούμιον καὶ μαστίχαν. Κρέας τρώγουν ἰδίως ἀμνῶν· τὸν χειμῶνα ὄσπρια, κυάμους βραστούς, ἢ ἐνίοτε ἀλεσμένους εἰς ἄλευρον, πολλὰ φασόλια ἐξ Ἀλβανίας καὶ Κερκύρας, πολλοὺς ἐρεβίνθους, πισέλια, ἀνθοκράμβας, κράμβας (brocoli) καὶ ἄλλα λαχανικὰ ἐκ Κερκύρας κομιζόμενα, ἁλατιστοὺς βακαλάους καὶ ξηροὺς stockfisch. Τὰ φασόλια γίνονται βραστὰ μὲ σάλτσαν ἐκ λεπτοκομμένων κρομμύων, ἐρυθροῦ πεπέρεως καὶ ἐλαίου, ἐνίοτε καὶ σελίνου, τὰ ὁποῖα ῥίπτονται ἐντός, ὅταν ἡμιβράσωσι. Τὰ φασόλια τρώγονται καὶ ἁπλῶς βραστὰ μετὰ ἐλαίου καὶ μέλανος πεπέρεως. Ὁμοίως τὰ πισέλια εἰς τὰ ὁποῖα προστίθεται μόνον σκόροδον καὶ ὄχι σέλινον, ὡσαύτως αἱ φακαῖ πάντοτε μὲ ῥίγανην, καθὼς καὶ οἱ ἐρέβινθοι μετὰ σκορόδου καὶ δενδρολιβάνου. Ὁ ξηρὸς βακαλάος γίνεται ἰδίως βραστὸς καὶ τρώγεται μὲ σάλτσαν σκορόδου (σκορδαλιά), ἢ ὡς μπορδέττο (brodetto) μετὰ κρομμύων· τὸ θέρος γίνεται πάντοτε μεγάλη χρῆσις σκορόδου· βραστὸς σκορδαλιὰ τρώγεται συνήθως ὁ ἁλατιστὸς βακαλάος, μερικοὶ δὲ τὸν τρώγουν μετὰ γεωμήλων. Κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν τρώγουν, ὡς ἤδη ἀνεφέραμεν,

ξηρὰς σηπίας μετὰ ὀρυζίου καὶ γεωμήλων, ξηροὺς ὀκτάποδας, οἵτινες, σπανίως παρασκευαζόμενοι ἐνταῦθα, εἰσάγονται ἰδίως ἐξ Ἀλβανίας, ἐπίσης νωπὰς σηπίας καὶ καλαμάρια, πολλοὺς κοχλίας, ἐχίνους, πίννας, καθὼς καὶ παντοειδῆ θαλάσσια προϊόντα καὶ λάχανα (ἀγριολάχανα). Αἱ ἐλαῖαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀποτελοῦσι μίαν τῶν κυρίων τροφῶν.

Τὸν χειμῶνα καταβιβρώσκουσι πολλὰ λουκάνικα ἐκ Λευκάδος καὶ Κερκύρας, ἰδίως τὰ Χριστούγεννα καὶ τὰς ἀπόκρεως. Τὰ Χριστούγεννα τρώγονται πολλαὶ ἰνδικαὶ ὄρνιθες (γάλλοι), τὸ Πάσχα ἀμνοί. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πάσχα τρώγονται προσέτι πολλὰ ταριχευτὰ κρέατα ἐκ Λευκάδος καὶ Κερκύρας καὶ ψήνονται κουλλοῦρες μὲ κόκκινα βαμμένα ᾠά. Τὴν ἄνοιξιν τρώγονται πολλὰ ᾠά. Κουλλούρια μετὰ σησάμου ἐκτίθενται εἰς ὅλας τὰς πανηγύρεις. Κατασκευάζουσι προσέτι παστέλλια ἐκ σησάμου καὶ μέλιτος, ἅτινα βράζονται. Πολλὰ ἐκ καρπῶν γλυκίσματα παρασκευάζονται εἰς τὰς διαφόρους οἰκίας, χρησιμοποιούμενα ὅπως προσφερθῶσιν ἰδίως εἰς τοὺς ἐπισκέπτας κατ' ἔθιμον ἑλληνικόν. Μεταξὺ αὐτῶν τὸ ἀγαπητὸν τριαντάφυλλον ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ἑκατονταφύλλου ῥόδου.

Εἰς τοὺς Παξοὺς δὲν ὑπάρχει ὡρισμένη ὥρα φαγητοῦ, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἀδιαφοροῦσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ τούτου, τρώγοντες ὅταν πεινῶσι. Τὸ θέρος κοιμῶνται ἅμα σκότους γενομένου καὶ ἐγείρονται πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Τὸν χειμῶνα κατακλίνονται περὶ τὴν 9ην ὥραν καὶ ἐγείρονται μίαν ἢ δύο ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Αἱ γυναῖκες δύο ὥρας, ὅπως ἐκτελέσωσιν οἰκιακὰς ἐργασίας καὶ ἰδίως ὅπως ζυμώσωσιν ἄρτον.

Τὴν Κυριακὴν ἰδίως ἐπισκέπτονται ἀλλήλους, τὰς μεγάλας ἑορτὰς μένουσι κατ' οἶκον. Τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα κάμνουν ἐπισκέψεις τὴν πρώτην ἡμέραν οἱ ἄνδρες, τὴν δευτέραν αἱ γυναῖκες. Τὰ παιδία πηγαίνουν τὰ μεγα-

λείτερα μετὰ τοῦ πατρός, τὰ μικρότερα μετὰ τῆς μητρός· ὁμοίως κατὰ τὰ Θεοφάνεια. Τὸ νέον ἔτος πηγαίνουν ἄνδρες καὶ γυναῖκες συγχρόνως.

Τὰ θαλάσσια λουτρὰ ἀρχίζουσί τινες μετὰ τῆς Ἀναλήψεως, τουτέστι κατ' Ἀπρίλιον. Λούονται δὲ πρωΐαν καὶ ἑσπέραν. Αἱ γυναῖκες λούονται μόνον ἐν Γαΐῳ· εἰς τὰ χωρία πράττουσι τοῦτο μόνον πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν. Πολλοὶ γνωρίζουσι νὰ κολυμβῶσι, μερικοὶ ὅμως ὄχι· αἱ γυναῖκες σχεδὸν ὅλαι δὲν γνωρίζουσι, μόλις 3 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ἐν ᾧ ἐκ τῶν ἀνδρῶν 30 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν γνωρίζουσι.

Ὁ τρόπος τοῦ ᾄδειν εἶναι κλαυθμώδης καὶ μονότονος, ὡς ἐν γένει ὁ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' εἶναι ἀπιστεύτως μελῳδικὸς καὶ μελαγχολικῶς ἐπαγωγός, ἰδίως ὅταν ἀπὸ στόματος κορασίων ἀπαρατηρητὶ ἐν ὥρᾳ ἐρημίας ἀντηχῇ. Ὀλίγα ὑπάρχουν ἰδιαζόντως πάξια δημώδη ᾄσματα, τὰ πλεῖστα εἶναι ᾄσματα ἐκ τῆς Ἠπείρου ἢ τῆς Κερκύρας, τὰ ὁποῖα κατόπιν ᾄδονται ἐνταῦθα. Τὸ ἀκόλουθον φαίνεται παλαιὸν πάξιον δημῶδες ᾆσμα ἐν εἴδει διαλόγου. Περιέχει τολμηρὰς μεταφορὰς καί τινας ὅλως νέας λέξεις. Μερικοὶ στίχοι δὲν εἶναι κακοί. Τοῦτο ἀντεγράφη ὑπαγορευθὲν παρὰ γραίας γυναικός, Μαριέττας Κατσίμη.

Ἀχείλη μου μελαχροινό, ἐγὼ γιὰ σένα τ' ἀρχινῶ,
Ἀχειλάκη μου βαμμένο, τί ἔχεις κ' εἶσαι πικραμμένο;
Βουρλίζομαι νὰ σὲ θωρῶ σύντας προβαίνεις στὸ χορό.
Κι' ἂν βουρλίζεσαι τί κάνεις; Ἄδικα τὸν νοῦν σου χάνεις.
Γυρίζω βράδυ καὶ ταχὺ διὰ νὰ σ' εὕρω μοναχή.
Γύριζε μωρ' βουρλισμένε καὶ ἀπὸ νοῦ ξεμυαλισμένε.
Δύο ματάκια ποῦ ἀγαπῶ δὲν εἶναι τρόπος νὰ τὰ ἰδῶ.
Δύο ματάκια σὲ πλανοῦσαν, μὰ ἴδ' αὐτὰ δὲν σ' ἀγαποῦσαν.
Ἔτα ὁποῦ προβάλανε καὶ ἀπὸ τὸ νοῦ μ' ἐβγάλανε.
Ὦ καϋμένε ὀπ' ἐχάθης, γιάτ' ἀμένα ἐζουρλάθης.
Ζητῶ νὰ μὴν τὰ διώξητε, γιατὶ μὲ θανατώνετε.
Ζουρλοπηδημένης γέννα, τί κακὸ εἶδες ἀπτ' ἀμένα;

Παλαιὰ ἐνδυμασία γυναικός.

Εἶσαι ἡ μηλιὰ μὲ τὸν ἀνθὸ καὶ μὲ τρελλαίνεις τὸν πτωχό.
14 Εἶσαι ζουρλοπηδημένος καὶ ἀπ' ἄλλοῦ εἶσαι μαθεμένος.
Θάνατο, θάνατο νὰ ἰδῶ, ἂν ἴσως καὶ δὲ σ' ἀγαπῶ.
16 Θάνατο κ' ἐγὼ νὰ λάβω, ἰσοστὰς καὶ δὲν σὲ πάρω,
Κόκκινο χείλη ὡσὰν βαρζί, κη' ὅπου τὸ ἰδῇ θὰ μαραθῇ.
18 Λωλαίνομαι νὰ σὲ θωρῶ σύντας προβαίνεις στὸ χορό.
Κη' ἂν λωλαίνεσαι, τί κάνεις; ἄδικα τὸν νοῦν σου χάνεις.
20 Μίλησέ μου νὰ χαρῶ, μὴν πάρω πέτρα καὶ δαρθῶ.
Μίλησέ μου διὰ νὰ γειάνω, νὰ μὴν πέσω κη' ἀποθάνω.
22 Νύκτα εἶναι καὶ σ' ἀφίνω γειά,
Πάγω μὲ πόνο στὴν καρδιά.
24 Νύκτα εἶν' καὶ ξημερώνει καὶ ἡ αὐγὴ τὰ φανερώνει.
Ξημέρωσε, δὲν εἶδα 'γὼ δυὸ ματάκια π' ἀγαπῶ.
26 Ξημερώνει καὶ βραδυάζει καὶ καθένας πάει πλαγιάζει.
Ὤμορφη ἐγὼ ἀγάπησα, μὰ δὲν τὴν ἀπαράτησα.
28 Ὤμορφη ἐγὼ θὰ πάρω, εἰδ' ἀλλοιῶς θὲ νὰ ποθάνω.
Ῥοδοσταμένια μίλησες, ὤμορφα ποῦ συντυχίζεις.
30 Ὢ ῥοδόσταμε, γνωρίζεις; γιὰ τ' ἀμένα μαρμαρίζεις.
Τώρα ν' εὑρῆκα τὸν καιρὸ καὶ σὺ μοῦ λὲς γιὰ νὰ διαβῶ.
32 Τώρα ἡ ψυχή μου ἐχάθη καὶ ὀπίσω ἐμεταβάλθη.
Ἤθελα ἐγὼ νὰ ἥμασθε στὴν κλίνη νὰ κοιμώμασθε.
34 Ἤθελα κ' ἐγὼ νὰ γένῃ νὰ ἥμασθε στεφανωμένοι.
Χίλιες χιλιάδες κη' ἂν ἰδῶ, ἄλλην ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ.
36 Χίλιους χρόνους καὶ ἂν ζήσω, ἄλλον δὲν θὲ ν' ἀγαπήσω.
Ψηλή, λιγνή μου πέρδικα, στὰ νύχια σου μπερδεύτηκα.
38 Ὢ ψιλή, λιγνή μου μέση, ποῦ εἶσαι ἀπὸ μεγάλο σόϊ.
Ὢ μέγα τι ἐτέλεσα, τὴν ἀγαπῶ ἐκέρδησα.

Βαυκαλήματά τινα εἶναι ἰδιαζόντως γλυκέα καὶ προθύμως τὰ ἀκροᾶταί τις μετὰ προσοχῆς, ὅταν ἀπὸ τῶν εἰρηνικῶν οἰκίσκων ἀντηχῶσιν ὑπὸ τὰς ἐλαίας τῆς εἰρήνης. Ὑπάρχουσι πολλὰ τοιαῦτα, ἐνίοτε ὑπὸ τῆς μητρικῆς φαντασίας ἐν τῇ μονοτόνῳ λικνίσει τοῦ προσφιλοῦς τέκνου αὐτοσχεδιαζόμενα. Τὸ ἀκόλουθον χρησιμεύει ὡς παράδειγμα.

Νάνι, νάνι τὸ παιδί,
ὅσο νἄλθῃ ὁ τάτας του,
νὰ τοῦ φέρῃ μία κουλλούρα,
νὰ τοῦ φέρῃ τὰ γλυκά.

Οἱ Πάξιοι, ὡς ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἔχουσιν ἰδιαιτέραν ἀγάπην εἰς τὴν μουσικήν. Τὸ βιολίον καὶ τὸ μαντολῖνον εἶναι τὰ δύο κύρια μουσικὰ ὄργανα. Ὅμοιον πρὸς τὸ τελευταῖον εἶναι τὸ μπουζοῦκι, τὸ λαοῦτο καὶ πρωτολαοῦτο, καί τινες κιθάραι, ταμπουρᾶς ὀνομαζόμεναι. Τὰ ὄργανα ταῦτα τὸ μὲν ἐνταῦθα κατασκευάζονται, τὸ δὲ ἐκ Κερκύρας κομίζονται· εἶναι ποικίλα τὸ μέγεθος, συνήθως ὅμως τρία μεγέθη κατασκευάζουσιν. Εἰς Ἀντιπάξους οὐδὲν ὄργανον ὑπάρχει, κατὰ τὴν ἑορτὴν δὲ τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ μεταβαίνουσιν ἐκεῖ παῖκται ἐκ Παξῶν. Ὅλα ταῦτα τὰ ὄργανα παίζονται συνήθως, καὶ δὴ πρὸ πάντων τὸ βιολίον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν χοροδιασκεδάσεων, δι᾿ ὧν συνηθίζουσιν οἱ ἐνταῦθα κάτοικοι νὰ πανηγυρίζωσι μεγάλας ἑορτασίμους ἡμέρας, ἐκκλησιαστικὰς πανηγύρεις, γάμους κ.ο.κ. Ἐν Γαΐῳ, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν παρὰ τοῖς πλουσιωτέροις χορεύουσι κατ᾿ οἶκον, αἱ πλεῖσται ὅμως χοροδιασκεδάσεις, καθ᾿ ἃς λαμβάνουσι συνήθως μέρος ὡς συγχορευταὶ ἢ θεαταὶ πάντες οἱ κάτοικοι τῆς γειτονίας, γίνονται ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ χορὸς γίνεται μὲ τὸ μαντήλιον εἰς τὴν χεῖρα πέριξ τῶν ἐν μέσῳ καθημένων βιολιστῶν. Οὐδὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ἁγνότερον ἢ τὰς διὰ τοῦ βραχίονος συγκρατουμένας παρθένους, τὸ βλέμμα πρὸς τὰ κάτω νευούσας καὶ μονοτόνως ᾀδούσας, ἐν ᾧ ἀμφότερα τὰ ἄκρα σχηματίζει ἀνὰ εἷς ἀνήρ, δίδων μαντήλιον εἰς τὴν τελευταίαν κόρην. Οἱ Πάξιοι χορεύουσι διαφόρους χορούς, κατὰ τὸν κερκυραϊκὸν καὶ τὸν ζωηρότερον ἀλβανικὸν τρόπον. Καλαματιανὸς ὀνομάζεται ὁ χορός, καθ᾿ ὃν αἱ γυναῖκες ᾄδουσι καὶ οἱ ἄνδρες σείονται. Ζωηρότερος τὰς κινήσεις εἶναι ἐκεῖνος, καθ᾿ ὃν ὁ ἀνήρ, κατὰ τὸ κερκυραϊκὸν ἔθος, περισσότερον σκιρτᾷ καὶ ἀναπηδᾷ. Ἐνίοτε περιστρέφεται ὁ ἀνὴρ καὶ ἐπαλλάσσει τὸ μαντήλιον ὄπισθεν τῶν νώτων. Εἰς τὸ Ῥωμαΐϊκο πηδῶσιν ὁμοῦ καὶ αἱ γυναῖκες, ὁ δὲ ῥυθμὸς εἶναι γοργότερος καὶ ζωηρότερος· ὁ εἷς ἀνὴρ ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ,

ἐν ᾧ ὁ ἕτερος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σπειροειδοῦς κύκλου ἀναπηδᾷ καὶ ἐπαλλάσσει τὸ μαντήλιον ὄπισθεν τῶν νώτων· ὁ ῥυθμὸς τοῦ χοροῦ εἶναι μᾶλλον ἢ ἧττον ζωηρός, ναῦται δέ τινες κατὰ τὰς εὐστρόφους ταλαντώσεις ὑπὸ τὸ ὑψηλὰ κρατούμενον μαντήλιον ἐκπέμπουσιν οἱονεὶ πῦρ ἐπὶ τῇ ἄρσει τοῦ ποδὸς καὶ τῷ κτυπήματι τῆς πτέρνης. Ἕκαστος χορεύει συνήθως δύο χορούς, ἐν ᾧ ὁ εἷς χορεύει ἐμπρός, ὁ ἕτερος ἕπεται, κατόπιν ἔρχονται δύο ἄλλοι καὶ οὕτω καθεξῆς. Τινὲς χορεύουσιν ἠπιώτερον, ἄλλοι ζωηρότερον, μὲ ταχύτερον χρόνον, οἱ πρῶτοι ἐκτιμῶνται περισσότερον. Αἱ λοιπαὶ γυναῖκες κάθηνται πέριξ ἐν κύκλῳ, οἱ ἄνδρες ἵστανται ὄρθιοι, ἐπισκεπτόμενοι συχνὰ τὰ πλησίον μαγαζεῖα (καπηλεῖα). Παιδία ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τῶν ἐγγὺς ἐλαιῶν ἵνα κάλλιον τὴν θέαν ἀπολαύσωσι. Πωληταὶ συνήθως δὲν ἐλλείπουσι, τινὲς ἐκθέτουσι πρὸς πώλησιν πλακούντια, ἄλλοι καραμέλλας. Οἱ ἄνδρες, ὅταν χορεύωσι, πληρώνουσιν εἰς τὸν παίκτην τοῦ βιολίου καὶ μαντολίνου ἡμίσειαν ἢ μίαν ὁλόκληρον δραχμήν.

Ἐκ τῶν μᾶλλον συχναζομένων χορῶν εἶναι ὁ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς γινόμενος. Φύλλα δάφνης διασκορπίζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ στέφανοι ἐκ πορτοκαλεῶν καὶ μυρσινῶν ἀναρτῶνται ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας. Κυπάρισσοι χρησιμεύουσιν ὡς σύμβολον μαγαζείων εἰς πολλὰς ἐγγὺς οἰκίας. Τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Παξῶν παρευρίσκεται ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἠχεῖ ὑπόκωφον ᾆσμα καὶ ἐν κυανωπῷ δακτυλίῳ ἀνέρχεται εἰς τοὺς θόλους τὸ θυμίαμα, τὰ παιδία κρούουσι θορυβωδῶς τοὺς κώδωνας, βαθμηδὸν ὅμως ἐπέρχεται ἡσυχία, οἱ ἄνθρωποι συναθροίζονται εἰς τὴν ἔξω τῆς ἐκκλησίας πλατεῖαν, ἔνθα θὰ γίνῃ ὁ χορός. Παστέλλια ἐκ σησάμου καὶ ἀμυγδάλων περιφέρονται πρὸς πώλησιν καὶ τρώγονται. Ὁ χορὸς αὐξάνει πάντοτε, κατ' ἀρχὰς ὑπ' ὀλίγων εὐνοούμενος, εἰς τὸν τελευταῖον ὅμως χορὸν μέχρι 30 γυναικῶν ἐν κύκλῳ χορεύουσιν.

Διασκεδάσεις τοῦ λαοῦ ἄλλου εἴδους δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Παξοῖς. Ἐν Γαΐῳ ὑπάρχει ἓν σφαιριστήριον (Billard), εἰς τὸ ὁποῖον τινὲς διασκεδάζουσι. Τὰ χαρτία παίζουσι πολλοί, ἰδίως τρισέττε, δισκουβέρτο καὶ κοντσῖνα· παίζεται ὀλίγον καὶ τὸ δόμινον. Τὰ παιδικὰ παιγνίδια εἶναι ἐπὶ τῶν Παξῶν ποικίλα καὶ περὶ τούτων θέλομεν ἤδη πραγματευθῆ.

Ἡ Σπάνα δύναται νὰ παιχθῇ μὲ δύο ἢ πλείονας. Κρατεῖται τεμάχιον ξύλου μιᾶς σπιθαμῆς, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ μὴ θραύηται ἐμπηγνύεται πολλάκις εἰς τὸν τοῖχον καὶ δι᾽ αὐτοῦ μετροῦσιν. Ὅταν αἱ δύο πεντάραι εὑρίσκωνται ἐγγύτερον τοῦ μέτρου, κερδίζει τις. Ὁ ῥίπτων πρῶτος ῥίπτει δωρεάν.

Ὁ Τσιοῦκος. Εἷς τοποθετεῖ λίθον, οἱ ἄλλοι ῥίπτουσι πλησίον αὐτοῦ πεντάραν. Ὁ ἐπιτυχὼν νὰ πλησιάσῃ ἐγγύτερον τὸν λίθον ἔχει τὸ προνόμιον νὰ κτυπήσῃ πρῶτος διὰ τοῦ λίθου ἐπὶ τοῦ νομίσματος. Ὅταν ἔλθῃ τὸ πρόσωπον, κερδίζει· καὶ οὕτως ἐξακολουθεῖ ἐπαναλαμβανόμενον τὸ παιγνίδιον.

Τὸ Στήσιμο δύναται νὰ παιχθῇ ὑπὸ δύο ἢ πλειόνων. Τίθεται ἐπὶ ῥαβδίσκου ἐν τῷ ἐδάφει ἐμπεπηγμένου μία πεντάρα· ἐὰν αὕτη δὲν καταρριφθῇ δι᾽ ἀμυγδάλου, ἀνήκουσιν εἰς ἐκεῖνον τὰ ἀμύγδαλα, ὅστις ἔθεσε τὴν πεντάραν· ἐὰν καταρριφθῇ ἡ πεντάρα, ἀνήκει εἰς τὸν παίκτην. Ὁ κερδίζων παίζει ἐκ νέου.

Οἱ Ὁμάδες τοῦ Σάντε. Τοποθετεῖται ἐν πρώτοις λίθος. Ὁ ῥίπτων πλησιέστερον εἰς τὸν λίθον ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ῥίψῃ πρῶτος εἰς τὸ νόμισμα. Ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως ταύτης ῥίπτεται λίθος εἰς τὸ μέρος τοῦ νομίσματος, μέχρις οὗ τὸ πλησίον αὐτοῦ λιθάριον ἀνατραπῇ. Ὅταν ὁ ῥιφθεὶς λίθος ἔλθῃ πλησιέστερον εἰς τὸ νόμισμα ἢ ὁ τοῦ προηγηθέντος, κερδίζει, ἐὰν εἶναι μακρότερον, χάνει.

Ἡ Ὁμαδέλλα. Τίθεται τὸ νόμισμα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ῥίπτουσι πρὸς αὐτὸ διὰ λίθου. Ὅσοι οἱ παῖδες, τόσα καὶ τὰ νομίσματα. Ὁ λίθος τοῦ παιδίου, ὁ πλησιέστερον εἰς τὸ

νόμισμα κερδίζει. Ὅταν δύο λίθοι εἶναι ἐξ ἴσου πλησίον, τὸ παιγνίδιον ἀκυροῦται καὶ ἀρχίζει ἐκ νέου.

Τὸ Κότσι (ὀστάριον). Τὸ μέρος ὅπου ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ὀσταρίου ἡ ὀπὴ ὀνομάζεται *βασιλέας*, καὶ τὸ ἄλλο μέρος *γόμπα*. Κατασκευάζουσι δύο ξυλάρια, ὁ λαμβάνων τὸ μακρότερον παίζει πρῶτος μὲ τὸ ὀστάριον καὶ καλεῖ, ἐὰν θὰ ἔλθῃ γόμπα ἢ βασιλέας. Ὅταν ἔλθῃ τὸ ἰδικόν του, διατάσσει ὁ κερδήσας ποσάκις πρέπει νὰ κτυπηθῇ ὁ ἕτερος διὰ τοῦ στερεῶς δεδεμένου μαντηλίου.

Τὸ Κουλλουράκι. Κατασκευάζονται τρεῖς κύκλοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ῥίπτουσι νομίσματα. Ἐὰν τὸ νόμισμα πέσῃ ἐκτὸς τοῦ κύκλου, χάνει, ἐὰν πέσῃ ἐντός, κερδίζει ὁ παίκτης 3 εἰς τὸν μεσαῖον, 2 εἰς τὸν δεύτερον καὶ 1 εἰς τὸν τρίτον κύκλον. Ὅταν τὸ νόμισμα εὑρίσκηται ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου, ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἀνήκει τοῦτο, τὸ ὠθεῖ δι᾽ ἄλλου νομίσματος· ἐὰν ὑπάγῃ ἐντός, κερδίζει, ἐὰν ἐκτός, χάνει.

Τινὰ τῶν παιγνιδίων τούτων παίζονται ἀντὶ τῶν νομισμάτων δι᾽ ἀμυγδάλων, τὰ ὁποῖα τότε ἀποτελοῦσι τὸ κέρδος.

Ἡ Σκλέντσα παίζεται ἀνὰ δύο. Θέτουσι λίθον καὶ ῥίπτουσι διὰ ῥοπάλου ἐπὶ τεμαχίου ξύλου, τὸ ὁποῖον ὁ ἄλλος ῥίπτει κατ᾽ εὐθεῖαν.

Σγοῦρος (στρόμβος) διὰ νήματος. Κατασκευάζεται ἐνταῦθα ἐκ ξύλου ἐλαίας ἢ πρίνου μὲ σιδηρᾶν ἄτρακτον.

Τὸ Μπαλόνι. Σφαιροπαιγνίδιον διὰ σφαιρῶν ἐξ ὑφάσματος καὶ δέρματος, ἢ κρικέτον.

Οἱ Μπάλλες. Σφαιροπαιγνίδιον καὶ Μόρα ὡς ἐν Ἰταλίᾳ.

Ζωναράκι. Ὅλοι οἱ παῖδες θέτουσι τοὺς σκούφους των ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἑνὸς ἄλλου, ὁ ὁποῖος διὰ ζωστῆρος (ζωναρίου) κρατεῖ ἄλλον παῖδα, ὅστις ἀποδιώκει διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τοὺς λοιπούς, ὅπως μὴ δυνηθῶσι νὰ λάβωσι τοὺς σκούφους. Ὁ κτυπήσας τὸν ἄλλον ὀφείλει νὰ μείνῃ κάτω.

Τὰ Τούμπουλα καὶ βάρει. Μαντευτικὸν παιγνίδιον. Λαμβάνει τις λιθάριον ἐν τῇ χειρί, ἣν δεικνύει μὲ τὴν πυγμὴν κεκλεισμένην, ἐφ' ἧς κτυποῦσι διὰ μαντηλίου. Ὁ κτυπήσας ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς περιεχούσης τὸ λιθάριον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λάβῃ τὸ μαντήλιον καὶ νὰ κτυπήσῃ, ἐρωτῶν περὶ τῶν γνωρισμάτων δένδρου τινὸς καὶ ἐξακολουθῶν νὰ κτυπῇ μέχρις οὗ εἴπῃ τις, ὁποῖον εἶναι τὸ δένδρον, ὁπότε ἔρχεται οὗτος εἰς τὴν σειρὰν τοῦ κτυπήματος.

Τὸ Στραβόνε. Τυφλοποντικός.

Ὁ κόμπος. Εἷς λαμβάνων τὰ ἄκρα τῶν μαντηλίων τῶν παίδων τὰ συνενοῖ· τὸ ἓν τῶν ἄκρων φέρει κόμβον· ὁ λαμβάνων τὸν κόμβον χάνει.

Σάνταλα Μάνταλα. Εἶναι παιγνίδιον παιζόμενον ὑπὸ πολλῶν. Εἷς τηρῶν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω κάμνει τὸν ἵππον, οἱ ἄλλοι παῖδες πηδῶσιν ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του δεικνύοντες τοὺς δακτύλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ὁ κάτω εὑρισκόμενος παῖς ὀφείλει νὰ μαντεύσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Ὁ πλησίον ἱστάμενος φίλος βλέπει ἐὰν ἐμάντευσε τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν οὕτως ἔχῃ, ἔρχεται ὁ ἀντίπαλος κάτω καὶ ὁ ἄλλος πηδᾷ ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν δὲν μαντεύσῃ, πηδῶσιν οἱ ἄλλοι ἀδιαλείπτως ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του.

Τὸ Λιθαράκι. Γίνονται δύο σημεῖα, τὸ ἓν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἵστανται οἱ παῖκται, καὶ τὸ ἄλλο ὅπου ῥίπτουσι μέγαν λίθον· ὁ ῥίπτων ἀπώτερον κερδίζει.

Τὰ κατὰ τοὺς γάμους, τὰς γεννήσεις καὶ τὰς κηδείας ἔθιμα εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἀφ' οὗ οἱ νέοι δώσωσι τὸν δακτύλιον, μένουσιν 6 μῆνας, 2 ἔτη, ἢ καὶ 8 μάλιστα ἔτη, ὡς μεμνηστευμένοι, ἰδίως ὅταν ἀποδημῶσιν. Οὐχὶ σπανίως δείκνυνται ἄπιστοι εἰς τὴν ὑπόσχεσίν των, τοῦθ' ὅπερ, ὡς εἶναι ἑπόμενον, προξενεῖ κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἕτερον μέρος, καὶ ἡ γυνὴ ἐπιστρέφει τότε ὅλα τὰ κοσμήματα, ὅσα ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀνδρός· μετά τινα ὅμως ἔτη, παρ' ὅλον τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, συμφιλιοῦνται

πάλιν. Ἀλλὰ κατὰ παλαιὸν ἔθιμον ἀρχίζει αὖθις νὰ εὐλογῆται ὁ δακτύλιος, ὁπότε δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσι. Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου πέμπεται ἡ προὶξ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, συνήθως τοῦτο γίνεται τὴν Παρασκευήν, διότι οἱ πλεῖστοι νυμφεύονται τὴν Κυριακὴν καὶ δὴ εἴτε τὴν πρωΐαν, εἴτε τὴν ἑσπέραν. Ἡ προὶξ κομίζεται ὑπὸ παίδων, ὧν ἕκαστος φέρει ἐντὸς κανίστρου πλῆθος ἀσπρορρούχων, ἐνδυμάτων κ.ο.κ. Οἱ παῖδες δέον νὰ προσέχωσι πολὺ νὰ μὴ στρέψωσι τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω, διότι τοῦτο θεωρεῖται ὡς κακὸς οἰωνός. Πλὴν τῶν παίδων συμπαρακολουθοῦσι καὶ ἐνήλικοι ἄνδρες. Οἱ νυμφίοι δὲν πρέπει νὰ πορευθῶσι τὴν ὁδόν, ἣν οἱ φέροντες τὴν προῖκα ἠκολούθησαν, τοὐλάχιστον πρέπει τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ νὰ εἶναι διάφορον. Τινὲς νυμφεύονται τὴν Πέμπτην, συνήθως οἱ χῆροι, ἵνα μὴ παρατηρηθῶσιν ὑπὸ πολλῶν, καὶ μάλιστα πάντοτε τὴν ἑσπέραν. Ὅταν ἡ γυνὴ εἶναι ἔγκυος, τοῦθ᾽ ὅπερ συμβαίνει κατὰ 10 % περίπου, ὁ γάμος γίνεται τὸ Σάββατον ἢ τὴν Κυριακὴν τὸ ἑσπέρας. Δύο τρίτα νυμφεύονται κατ᾽ οἶκον. Ἡ νύμφη φορεῖ κατὰ τὸν γάμον κροκοβαφὲς ὕφασμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκ μετάξης ἢ λίνου, ὅπερ καθ᾽ ὅλην τὴν ἡμέραν φέρει. Ἐπ᾽ αὐτοῦ στερεοῦται χρυσοῦν ἄνθος, *τρέμουλα* ὀνομαζόμενον, ἅτε κινούμενον ἐν τῷ βαδίζειν· ἐκ τούτων μόνον 10 ἢ 12 ὑπάρχουσιν ἐφ᾽ ὅλης τῆς νήσου καὶ στοιχίζει ἕκαστον 25 - 30 ἢ καὶ 50 τάληρα. Ἄνωθεν τῆς νυμφικῆς κλίνης διατηροῦσιν, ὡς ἐν Κερκύρᾳ, τοὺς ἐκ κεντητοῦ λινοῦ ὑφάσματος στεφάνους. Εἰς τοὺς γάμους γίνεται μέγα γεῦμα, καθὼς καὶ εἰς τὸ βάπτισμα. Παρακάθηται εἰς τὴν γαμήλιον τράπεζαν ὁ ἱερεύς, ἡ νύμφη, ὁ νυμφίος καὶ οἱ παράνυμφοι. Οἱ τοκετοὶ πάντες λαμβάνουσι χώραν ἐπὶ ξυλίνου βάθρου. Τὰ μικρὰ παιδία ἀπὸ τῆς γεννήσεως φοροῦσι μικρὰ σκουφάκια, ὅλα δὲ μέχρι τοῦ ὀγδόου μηνός, τὸ πολὺ μέχρι τοῦ ἑνὸς ἔτους, ἐνσπαργανοῦνται. Τὰ παιδία, ὅταν εἶναι ῥωμαλέα, βαπτίζονται μετὰ 40 ἡμέρας καὶ πέραν ἀκόμη. Νῦν

βαπτίζονται συνήθως κατ' οἶκον, ἄλλοτε ἐβαπτίζοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ μαῖα, ἐξ ὧν πέντε ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν, φέρει αὐτὰ πρὸς βάπτισιν. Κατ' αὐτὴν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ δὲν εἶναι παρόντες· ὅταν τελῆται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μένουσιν οἶκοι, ὅταν δὲ λαμβάνῃ χώραν ἐν τῇ οἰκίᾳ, μεταβαίνουσιν εἰς ἕτερον δωμάτιον. Εὐθὺς ὡς τὸ τέκνον βαπτισθῇ, τρέχουσι τὰ παιδία πρὸς τοὺς γονεῖς, ἵνα εἴπωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τοῦ βαπτισθέντος, διότι ὁ ἀνάδοχος δίδει αὐτῷ τὸ ὄνομα. Πολλοὶ γονεῖς δίδουσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ παιδίον ἓν ὄνομα καὶ δύνανται νὰ τὸ καλῶσι διὰ τούτου ἢ δι' ἐκείνου τοῦ ἀναδόχου. Μετὰ 8 ἡμέρας φέρεται τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὄχι πλησίον τῶν Ἁγίων, καὶ ὁ ἱερεὺς δίδει τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐκκλησιάσματος.

Ὁ πολιτικὸς βίος ἀπασχολεῖ πολλαχῶς καὶ τοὺς μικροὺς Παξούς, καθὼς ὁλόκληρον τὴν νέαν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὸ πᾶν παρέρχεται ἡσύχως καὶ τὸ ζήτημα περιορίζεται εἰς μακροὺς περιπάτους τῶν ὑποψηφίων, οἵτινες μεταβαίνουσιν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον ὅπως ἀποκτήσωσιν ὀπαδούς. Ὅταν εἶναι ἐκλογαί, οἱ ὀπαδοὶ μιᾶς μερίδος φέρουσι κλάδον ἐλαίας, οἱ τῆς ἑτέρας εἴτε φύλλα πορτοκαλέας καὶ λεμονέας, εἴτε ἄνθη ἢ φύλλα δάφνης. Ὅταν ὑπάρχῃ τρίτον κόμμα, φέρουσι μυρσίνην ἐπὶ τοῦ πίλου. Τοῦτο συμβαίνει εἴς τε τὰς ἐκλογὰς τῶν βουλευτῶν καθὼς καὶ εἰς τὰς τῶν δημάρχων.

Ἐπὶ τῶν δύο νήσων οὐδεμία ὑπάρχει ὡρισμένη ἡμέρα ἀγορᾶς, μόνον τὴν Κυριακὴν ἔρχονται συνήθως οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν εἰς Γάϊον, ὅπως κάμωσιν ἀγορὰς καὶ περατώσωσι τυχούσας ὑποθέσεις.

Ἐν Παξοῖς δὲν ὑπάρχουσιν εὐγενεῖς ἀπὸ γένους. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ κόμητος Μακρῆ ἀποδημοῦσιν εἰς τὴν νότιον Ῥωσίαν. Ἡ σύζυγος τοῦ δημάρχου τοῦ Γαΐου Μπογδάνου, ἡ κόμησσα Καρούσου, κατάγεται ἐκ Κεφαλληνίας, κέκτηται δὲ τὴν μεγαλειτέραν ἐπὶ τῆς νήσου περιουσίαν. Ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν 6 μεγάλαι περιουσίαι, μία μὲ

πρόσοδον 18000 φράγκων κατὰ διετίαν, μία μὲ 14000 καὶ τέσσαρες μὲ 8000 φράγκων.

Ἐν Παξοῖς ὑπάρχουσιν 22 ἱερεῖς, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν οἰκίας καί τινες ἐξ αὐτῶν εἶναι εὔποροι. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔγγαμοι, ἅπαξ δὲ μόνον, ὡς γνωστόν, δύνανται νὰ νυμφευθῶσιν. Εἶναι παρὰ τῷ λαῷ εὐϋπόληπτοι καὶ ἀγαπητοί, ἰδίως ὁ εὐπαίδευτος Παπᾶ-Γεράσιμος, ὁ διευθύνων τὸ ἐν Γαΐῳ δημοτικὸν σχολεῖον. Ὑπάρχουσι προσέτι ἐν Παξοῖς δύο ἐρημῖται καὶ ἐν Ἀντιπάξοις εἷς, μονήρη διάγοντες βίον καὶ συλλέγοντες συνήθως ἔλαιον διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἧς εἶναι φύλακες.

V

ΓΕΩΡΓΙΑ

Ἡ γεωργία ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων τῶν Παξῶν, περιοριζομένη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Τὸ κατὰ μέσον ὅρον ἡμερομίσθιον τῶν ἀνδρῶν εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου ἀνέρχεται εἰς 2 ½ - 3 δραχμάς, εἰς τὸν τῆς Λάκκας 1 ½ δραχμὴ μετὰ φαγητοῦ τὴν πρωΐαν καὶ μεσημβρίαν, σπανίως 2 δραχμαί. Αἱ γυναῖκες λαμβάνουσι 1 ½ - 2 δραχμὰς τὴν ἡμέραν εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου, εἰς τὸν τῆς Λάκκας μόνον 1 δραχμήν, ἐνίοτε ὀλιγώτερον μέχρι 50 λεπτῶν. Εἰς Ἀντιπάξους αἱ γυναῖκες δὲν ἐργάζονται μὲ ἡμερομίσθιον, ἀλλὰ μόνον διὰ λογαριασμόν των.

Ἡ ἔκτασις τῶν γαιοκτησιῶν εἶναι πάντοτε μικρά, διότι, εἰ καὶ ὑπάρχουσιν, ὡς εἴδομεν, πλούσιοι ἰδιοκτῆται, τὰ κτήματά των κεῖνται διεσπαρμένα εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου, 20 ἐλαῖαι ἐδῶ, 30 ἐκεῖ, καὶ δὲν ὑπολογίζονται ἑπομένως κατὰ ἑκτάρια ἐκτάσεως, ἀλλὰ κατ᾽ ἀριθμὸν ἐλαιῶν. Ὁ μεγαλείτερος κτηματίας ἐν Λάκκᾳ Παπαμᾶρκος ἔχει 2000 ἐλαιόδενδρα, ὁ Ἀντώνιος Δαλιέτος 1800. Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων τὴν μεγαλειτέραν ἐδαφικὴν ἔκτασιν ἔχει ἐπιφάνεια, δι᾽ ἣν ἀπαιτοῦνται 50 ἡμέραι, ὅπως γεωργηθῇ δι᾽ ἀρότρου. Ἡ ἀξία τῆς γαιοκτησίας ἐπὶ τῶν Παξῶν δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ, διότι σχεδὸν ἅπασα ἡ νῆσος εἶναι κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν

καὶ τὸ ἔδαφος πωλεῖται μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχόντων ἐλαιοδένδρων, ἅτινα κυρίως κανονίζουσι τὴν ἀξίαν τούτου· ὥστε τὸ ἔδαφος ἐκτιμᾶται καὶ πωλεῖται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλαιοδένδρων, λ. χ. ἐκτιμωμένης μιᾶς ἐλαίας 150 δραχμάς, συμπεριλαμβάνεται εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ τὸ ἔδαφος. Αἱ ἐλαῖαι πωλούμεναι σημειοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου διὰ λείας ἀποτομῆς τεμαχίου τοῦ φλοιοῦ. Αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐπισημειοῦνται συνήθως δι' ἐρυθροῦ σταυροῦ. Συχνάκις ἀνταλλάσσονται ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν, πρὸς μείζονα εὐκολίαν, ἵνα τὰς ἔχωσι πλησιέστερον, τοῦθ' ὅπερ συντελεῖ πρὸς ἐλάττωσιν σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ κακοῦ τῆς διασπορᾶς τῆς ἰδιοκτησίας. Πολλὰ τῶν μικρῶν κτημάτων ἐπιμελοῦνται αὐτοὶ οἱ ἰδιοκτῆται, συλλέγουσι τὰς ἐλαίας, καὶ μάλιστα οἱ κατὰ τὸ θέρος εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν, εἴτε εἰς ἄλλους τόπους ἀσχολούμενοι ἄνδρες, ἐπανακάμπτουσιν εἰς Παξούς, ὅπως ἐκτελέσωσι τὴν ἐργασίαν τῆς ἐλαιοπιέσεως. Οἱ πλουσιώτεροι ἰδίως κύριοι, οἵτινες ἔχουσι διεσπαρμένας ἐλαίας, ἐκμισθοῦσιν αὐτὰς πολλαχῶς.

Πάκτος εἶναι συμβόλαιον μισθώσεως. Δύο ἐκτιμηταὶ ἐκτιμῶσι τὰς ἐλαίας· ἐὰν λ. χ. ἐκτιμηθῶσιν ἀνὰ δύο μέτρα ἑκάστη, ἐπὶ 100 δένδρων ὀφείλει ὁ μισθωτὴς νὰ δώσῃ 200 μέτρα· ἐὰν γίνῃ περισσότερον, εἶναι πρὸς ὠφέλειάν του, ἐὰν ὀλιγώτερον, πρὸς ζημίαν του· ὥστε ἐνίοτε παρέχει οὗτος δωρεὰν ὁλόκληρον τὴν ἐργασίαν του. Τοῦτο ἰσχύει κατὰ κανόνα μόνον δι' ἓν ἔτος. Ὅταν τὸ κτῆμα κεῖται πλησίον ξένης οἰκίας, τὸ δίδει συνήθως ὁ ἰδιοκτήτης κατὰ προτίμησιν εἰς τὸν κάτοχον αὐτῆς, διότι ἐργάζονται ἐκεῖ αἱ γυναῖκές του. Γίνονται πολλοὶ πάκτοι ἄνευ συμβολαίου, ἁπλῶς διὰ λόγου. Οὐδέποτε πληρώνεται χρῆμα, ἀλλὰ πάντοτε ἔλαιον. Δίδονται προσέτι αἱ ἐλαῖαι εἰς μίσθωσιν ἀνὰ τόσα μέτρα τὸ ἔτος, διὰ 8, 10 ἢ 15 ἔτη, οὐδέποτε ὅμως ὑπὲρ τὰ 29, διότι χάνουν τὴν κατοχήν. Πωλοῦνται δὲ καὶ κατὰ μέτρα, λ. χ.

δίδει τις δι' ἓν μέτρον, ὅπερ συνήθως στοιχίζει 2 τάληρα, 25 τάληρα, ὥστε ὀφείλει νὰ πληρώσῃ, εἴτε ἔχει χρήματα, εἴτε δὲν ἔχει, τόσα τὸ ἔτος κατὰ τὸ συμβόλαιον ἐπὶ 10 ἢ 12 π. χ. ἔτη. Πολλαὶ ἐλαῖαι δίδονται εἰς ἡμιμίσθωσιν, ὅταν ὁ καρπὸς εἶναι ἄθλιος· ὅταν ὅμως εἶναι καλλίτερος, δίδει αὐτὰς ὁ ἰδιοκτήτης ἀντὶ δύο τρίτων δι' ἑαυτὸν καὶ ἑνὸς τρίτου δι' ἐκεῖνον, ὅστις τὰς συλλέγει.

Τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα εἶναι ὀλίγα καὶ ἁπλούστατα. Ἔχουσι μόνον τὰ *τσαπιὰ* ἢ *τσάπαν,* πλατεῖαν σκαπάνην· τὸ *σκαλιστῆρι,* χρησιμεῦον μόνον διὰ λαχανοκήπους, τὸ *τσαπόνι* πρὸς ἀνάσπασιν σκληροτέρου ἐδάφους. Ὅταν πρόκηται νὰ ἄρωσιν ἢ θραύσωσι λίθους, μεταχειρίζονται σιδηροῦν ἀκόντιον, *μπάλον* καὶ τὸν *πίγκον,* καθὼς καὶ ἔμβολα *σφῆνες.* Ἔχουσι προσέτι σιδηρᾶς τινας ἀγρίφας, *γράβαλον.* Πρὸς τομὴν κλάδων καὶ ἀποκοπὴν δένδρων μεταχειρίζονται κατὰ τὴν περίστασιν μεγαλειτέρους ἢ μικροτέρους πελέκεις, *τσεκοῦρι* καὶ *τσεκοῦρα.* Πρὸς ἀποτομὴν θάμνων μεταχειρίζονται τὸ *κασσάρι,* συνήθως ἄνευ ξυλίνης λαβῆς καὶ τὸ ὁποῖον εἰς Ἀντιπάξους εἶναι ἰδίως ἐν χρήσει. Πρὸς τομὴν παντοειδῶν ἀντικειμένων τὸ *τρουτσέτο,* καὶ τέλος πρὸς κλάδευσιν τῆς ἀμπέλου τὸ *κλαδευτῆρι.* Εἰς Παξοὺς οὐδὲν ὑπάρχει ἄροτρον, εἰς Ἀντιπάξους ἔχουσι δύο, μὲ δύο βοῦς, καὶ ἓν μὲ ἕνα βοῦν, οὗτινος ὁ ἰδιοκτήτης, ὅταν τὸ μεταχειρίζηται, δανείζεται ἕτερον βοῦν· εἶναι δὲ ἀρχεγόνου κατασκευῆς, πρὸς ἣν ἀνάλογος εἶναι καὶ ὁ ζυγός. Διὰ τὸ ἁλώνευμα ὑπάρχουν στρογγύλα λιθόστρωτα ἁλώνια.

Αἱ κλιτύες εἶναι συνήθως διῃρημέναι εἰς ἐπιπεδόστρωτα (ταράτσες), μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιμελῶς καλλιεργημένα, ἰδίως μὲ τὰ τείχη κατά τι ὑψηλότερα τοῦ ἐδάφους, ἐνίοτε εἶναι μόνον ἡμικυκλικὰ ἐπιπεδόστρωτα ὑποκάτω ἑκάστης ἐλαίας ἐκτισμένα. Τὰ μᾶλλον ἐπίπεδα διαστήματα εἶναι περικεκλεισμένα διὰ ξηρῶν τειχῶν, ὅπως ἐμποδίζηται ἡ εἴσοδος εἰς τὰ ζῷα ἢ τὰ ἐγκλείωσιν ἐντός. Πολλὰ τείχη ἔχουσι πρὸς

τὰ ἄνω προεξέχοντας λίθους διὰ νὰ μὴ ὑπερπηδῶσι τὰ πρόβατα, ἐνίοτε ἔχουσιν ἐπιστεφάνωμα ἐκ χαλαρῶν λίθων, οἵτινες κατακυλιόμενοι ἐπὶ τῇ ἀναβάσει τῶν ζῴων διεγείρουσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἰδιοκτήτου. Τὰ ξηρὰ τείχη ἔχουσιν ἐνίοτε θυραίους πόρους (ποριὲς) μὲ ξυλίνους πασσάλους, οὓς ὠθοῦσιν ἐντὸς τοῦ τοίχου, ὅταν θέλωσι νὰ διέλθωσιν, ἢ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ τοίχῳ παρεμβεβλημέναι προεξέχουσαι βαθμίδες ἐκ πλακῶν, ὅπως ἐπ᾽ αὐτῶν ἀναρριχῶνται. Δι᾽ ἓν τετραγωνικὸν μέτρον ξηροῦ περιτειχίσματος πληρώνουσι συνήθως 3 δραχμάς. Τὰ ἐπιπεδόστρωτα κατασκευάζονται, ὡς προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν, ὑπὸ τῶν κτιστῶν, πολλὰ ὅμως καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν γεωργῶν.

Ὑπὸ τὰς ἐλαίας, ὅταν αὗται εἶναι ὑψηλαὶ καὶ ἀραιαὶ καὶ τὸ ἔδαφος σφριγῶν, φυτεύουσι κυάμους, φακᾶς, πιζέλια καὶ ἐρεβίνθους. Γεωργοῦσιν οὕτω τοὺς ἀγροὺς κατ᾽ ἔτος, οὐδέποτε ἀφίνοντες αὐτοὺς νὰ ἀναπαυθῶσιν, ἐν ᾧ εἰς Ἀντιπάξους οἱ ἀγροὶ γεωργοῦνται ἀνὰ πᾶν δεύτερον ἔτος. Πάντοτε ἔχουσι μίαν μόνον συγκομιδήν, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ἐν Λάκκᾳ ὑπὸ τὰς ἐλαίας δὲν καλλιεργοῦσι συνήθως τίποτε, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς πολλὰς λεπτογαίους θέσεις τοῦ Γαΐου.

Ἅπασα ἡ κόπρος ἡ διὰ τοὺς Παξοὺς χρησιμεύουσα προέρχεται ἐκεῖθεν, καὶ δὴ μόνον ἐκ προβάτων, αἰγῶν καὶ φορτηγῶν ζῴων. Σπανίως τινὲς τῶν πλουσιωτέρων κομίζουσιν ἐξ Ἀλβανίας ὀλίγην κόπρον. Παρέχουσιν αὐτὴν εἰς τὰς ἐλαίας, εἰς τοὺς ἀμπελῶνας τοῦ μέρους τῆς Λάκκας, πανταχοῦ εἰς τὰς πορτοκαλέας καὶ λεμονέας, καὶ πολλὴν εἰς τοὺς ὀλίγους λαχανοκήπους. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μεταχειρίζονται καὶ ἀνθρωπίνην κόπρον. Ἐν Γαΐῳ δύο τερτικὰ πωλοῦνται πρὸς 20 λεπτά, ἐν Λάκκᾳ δὲν πωλεῖται κόπρος, ὁ ἔχων δὲ τοιαύτην τὴν μεταχειρίζεται πρὸς ἰδίαν χρῆσιν. Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων παρέχουσι τὴν κόπρον μόνον τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς βόσκοντα πρόβατα.

Μὴ ὑπαρχουσῶν, οὕτως εἰπεῖν, πηγῶν ἐν Παξοῖς, μόλις δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀρδεύσεως, διότι τὸ ὕδωρ τῶν δεξαμενῶν ὀλίγον βεβαίως βοηθεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Συνήθως ποτίζονται μόνον αἱ νεαραὶ πορτοκαλέαι καὶ λεμονέαι, ἐν Λάκκᾳ δὲ καὶ αἱ μεγάλαι, ἐφ᾽ ᾧ αἱ γυναῖκες φέρουσι στάμνους ὕδατος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς Ἀντιπάξους, ἐπειδὴ εἶναι μεγάλη ξηρασία, αἱ ὀλίγαι πορτοκαλέαι καὶ λεμονέαι ποτίζονται τοιουτοτρόπως, ἢ δι᾽ ὕδατος, ὅπερ κομίζουσιν ὑποζύγια ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Καλογήρη καὶ τῆς Πλάκας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν δεξαμενῶν εἶναι, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς νήσου, λίαν σημαντικός. Ὑπάρχουσι δηλονότι ἐξ αὐτῶν 9 δημόσιαι καὶ 160 ἰδιωτικαί. Ὅλαι σχεδὸν εἶναι κατὰ τὸ αὐτὸ σχέδιον ᾠκοδομημέναι· λιθόστρωτος, ὑπὸ χθαμαλοῦ τείχους περιβαλλόμενος χῶρος, συλλέγει τὸ ὕδωρ, ὅπερ φέρει εἰς τὸ κατώτερον δοχεῖον, ἐξ οὗ ἀντλεῖται δι᾽ ἑνὸς ἢ πλειόνων στομίων. Τινὲς τῶν δημοσίων δεξαμενῶν εἶναι πολὺ μεγάλαι. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι 12 φρέατα, ἐξ ὧν 8 παρέχουσιν ὑφάλμυρον ὕδωρ.

Ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ νῆσος εἶναι καλλιεργημένη. Τὸ καλλίτερον πρὸς καλλιέργειαν ἔδαφος εἶναι τὸ ἐρυθρωπόν· τὸ ὑπόλευκον ἔδαφος, ὅπερ εἶναι λίαν κατάλληλον διὰ τὰς ἐλαίας, δὲν εἶναι πρόσφορον δι᾽ ἄλλας καλλιεργείας. Λάση, ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως, δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ θάμνων κατάφυτοι κλιτύες, ἰδίως εἰς Ἀντιπάξους, οἵτινες παρέχουσι πολλὰ ξύλα εἰς Παξοὺς πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Γαΐῳ κλιβάνων κ.ο.κ. Αἱ ἐκεῖθεν δεσμίδες ξύλων πωλοῦνται πρὸς 5 λεπτὰ ἡ μία. Ἐν Παξοῖς ξύλα ἀγρίων θάμνων δὲν πωλοῦνται, μόνον ἐλαιόξυλα πωλοῦνται, τὸν μὲν χειμῶνα πρὸς 5 - 7 $^1/_2$ δραχμὰς ἀνὰ 1000 λίτρας, τὸ δὲ θέρος εἶναι πολὺ εὐθηνότερα. Ἐκ Λάκκας ὀλίγα ξύλα μεταφέρονται εἰς Κέρκυραν. Κυπάρισσοι ἐνίοτε πωλοῦνται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, παρέχουσι δέ, ὡς εἴδομεν, τὸ σύνηθες πρὸς

οἰκοδομὴν οἰκιῶν ὑλικόν. Ἀνεπτυγμένη κυπάρισσος στοιχίζει 5 ἕως 8 τάληρα. Ἡ ἀειθαλὴς δρῦς θὰ ἠδύνατο νὰ χορηγήσῃ καλὰ σκληρὰ ξύλα, ἀλλὰ μόνον ὀλίγαι ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἀνεπτυγμέναι εἰς τέλεια δένδρα, ἅτε κοπτόμεναι μετὰ τῶν λοιπῶν θάμνων ἁπλῶς διὰ ῥαβδόξυλα.

Τὸ σπουδαιότερον δένδρον καλλιεργείας, μᾶλλον δ᾽ εἰπεῖν, τὸ μόνον σπουδαῖον ἐπὶ τῶν Παξῶν εἶναι ἡ ἐλαία, διότι τὸ δένδρον τοῦτο τῆς εἰρήνης περιβάλλει σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν εἰρηνικὴν νῆσον. Δὲν εἶναι ἀραιαὶ κατὰ σωρείας φυτεῖαι, ἀλλὰ τέλειον δάσος ἐλαιῶν, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ περιφέρηται, ὡς ἐν μεγάλῳ παραδείσῳ, ἐπὶ τῶν ἐξαιρέτως ἐπιμεμελημένων ὁδῶν. Ἐπὶ τῶν Παξῶν ἀριθμοῦνται 440,000 περίπου καλλιεργημέναι ἐλαῖαι καὶ 100,000 ἀκαλλιέργητοι, δηλαδὴ ἐκεῖναι, αἵτινες ἀναθάλλουσι μεταξὺ τῶν βράχων, ἀντλοῦσαι τὴν τροφήν των ἀπὸ τοῦ ἀσβεστολίθου, ἀλλὰ τὰς ὁποίας ὁ γεωργὸς δὲν δύναται νὰ περισκάψῃ. Ἡ μεγάλη καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς νήσου ἀληθῶς ἐκπληκτικὴ πληθὺς τῶν δένδρων ὀφείλεται εἰς τὴν παλαιὰν ἑνετικὴν δημοκρατίαν, ἥτις δι᾽ ἑκάστην φυτευομένην ἐλαίαν ἔδιδεν ἓν τάληρον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, διότι ἦτο βεβαίως γνωστόν, ὁποίαν εἴσπραξιν φόρων ἤθελε παράσχῃ εἰς τὸ κράτος τὸ διὰ τοσούτων ἐλαιῶν πυκνῶς περιβληθὲν ἔδαφος. Ἥμεροι ἐλαῖαι εἶναι ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων μόνον μία δωδεκάς, ἄγριαι ὅμως πολλαί, 80 περίπου μεγάλα δένδρα. Αἱ ἄρισται ἐλαῖαι τῶν Παξῶν εἶναι ἀπὸ Μπογδανάτικα μέχρι Νοζιᾶ, διότι τὸ ἔδαφος εἶναι λιπαρώτερον, ἀσθενέστεραι εἶναι ἀπὸ Μιτσιαλάτικα εἰς Λάκκαν, διότι τὸ ἔδαφος εἶναι ἰσχνότερον. Αἱ πλησίον τῶν οἰκιῶν πεφυτευμέναι ἐλαῖαι ἕνεκα τοῦ ἐπανειλημμένου κοπρίσματος εἶναι ζωηρότεραι καὶ ἔχουσι παχύτερον τὸν καρπόν, ὀνομάζονται δὲ *κοπροελῃές* ἢ *πορτοελῃές*, αἱ ἄλλαι *λαδοελῃές*, ὡς παρέχουσαι περισσότερον ἔλαιον. Ὑπάρχουσι καὶ τοιαῦται φέρουσαι στρογγύλας μεγάλας ἐλαίας *χονδροελῃές*, ἐκ

τούτων ὅμως εἶναι μόνον ὀλίγαι, ἴσως 100 δένδρα ἐφ' ὅλης τῆς νήσου. Αἱ ἐλαῖαι τῶν Παξῶν εἶναι δένδρα ῥωμαλέα καὶ θαλερά, τινὰ γιγαντώδους περιμέτρου. Αἱ χειρότεραι στοιχίζουν 5-6, αἱ καλλίτεραι 15-20 τάληρα ἡ μία, κατ'

Γιγάντειον ἐλαιόδενδρον εἰς Βερονικάτικα.

ἐξαίρεσιν 50-100 τάληρα, συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ περιλαμβάνουσιν. Ἐνίοτε οἱ παλαιοὶ κλάδοι τῶν ἐλαιῶν συνδέονται δι' ἁλύσεων, συχνάκις ὑποστηρίζονται διὰ λίθων. Ἡ μαύρη αἰθάλη, ἣν ἐκεῖ *μελᾶτο* καλοῦσιν,

εἶναι λίαν σπανία. Ὁ καρπὸς ὅμως διατρυπᾶται πολλαχῶς ὑπὸ μικροῦ σκώληκος, *σκουλῆκι* καλουμένου, τοῦθ' ὅπερ ἰδίως συμβαίνει εἰς ὑγρὰς κοιλάδας. Οἱ σκώληκες οὗτοι ἀρχίζουν κατὰ Ὀκτώβριον. Ὅταν εἶναι θερμότης καὶ ὑγρασία, γεννῶνται πολλοί, ὅταν τοὐναντίον οἱ ἄνεμοι μεταβληθῶσιν εἰς βορειοανατολικούς, ἀπαλλάσσεται ἐξ αὐτῶν τὸ δένδρον. Οἱ κορμοὶ καὶ οἱ κλάδοι τῶν ἐλαιῶν καλύπτονται πολλάκις ὑπὸ λειχήνων, εἰς δὲ τὰς κοιλάδας ὑπὸ τριχωτῶν βρύων. Αἱ ἐλαῖαι σκάπτονται συνήθως τὸν Αὔγουστον, πολλοὶ ὅμως δὲν τὰς σκάπτουσι, καθότι εἰς πολλὰς θέσεις εἶναι τοῦτο ἀδύνατον. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ῥίπτουσι πέριξ τῶν ἐλαιῶν χῶμα, τοῦτο ὅμως εἶναι ἐπιβλαβὲς καὶ μόνον οἱ παλαιότεροι τὸ πράττουσιν. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἀντὶ τούτου ἀπομακρύνουσι τὸ χῶμα ἀπὸ τοῦ κορμοῦ, ὅπως προσκομίσωσι τῇ ἐλαίᾳ περισσότερον ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι καλόν· τὸ πράττουσι δὲ καὶ κατ' Ὀκτώβριον, ὅπως ῥίψωσιν ἐντὸς κόπρον, τὴν ὁποίαν ἀφίνουσι νὰ βρέχηται καθ' ἅπαντα τὸν χειμῶνα. Αἱ παρὰ τὴν ῥίζαν τῶν ἐλαιῶν ἐκφυόμεναι ἄγριαι βλαστήσεις πάντοτε ἐπιμελῶς ἀποκόπτονται. Συνήθως κατὰ Μάϊον αἱ ἐλαῖαι περικόπτονται καὶ καθαρίζονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ χειροπρίονος. Ἀφαιροῦνται δὲ μόνον οἱ ξηροὶ κλάδοι, ἀλλ' ὄχι καὶ ὅσοι κατὰ τὴν τέχνην τοῦ κλαδεύειν ἤθελον θεωρηθῆ ἀναγκαῖοι· ὡς ἐκ τούτου τὰ δένδρα φαίνονται ὡραιότερα, καθὸ φυσικώτερα, γίνονται δὲ καὶ μᾶλλον ἐπιτήδεια πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ἀνέμου, ὅστις σπανιώτατα διαρρηγνύει τοὺς κλάδους αὐτῶν· συντελεῖ ὅμως πρὸς τοῦτο καὶ ἡ πυκνότης τῆς ἐλαιοφυτείας, ἕνεκα τῆς ὁποίας τὸ ἓν δένδρον προστατεύει τὸ ἕτερον. Πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ἐλαιῶν λαμβάνουσιν ἀπὸ τῆς ῥίζης μιᾶς παλαιᾶς ἐλαίας ἀγριελαίαν, ἣν ἐγκεντρίζουσιν εὐθὺς ἢ μετὰ τρία ἔτη, ἀφ' οὗ ῥιζοβολήσῃ. Ὑπάρχουσι καὶ ἄγριαι ἐλαῖαι γεννώμεναι ἐκ τῆς καταπτώσεως ἐλαιοκάρπου. Ὁ ἐγκεντρισμὸς

γίνεται πάντοτε διὰ τμημάτων φλοιοῦ ἐπὶ τοῦ νεαροῦ κορμοῦ ἢ ἐπὶ τῆς ῥίζης, οὐδέποτε ἐγκεντρίζουσι διὰ ῥαβδίσκων. Ἡ μεταφύτευσις γίνεται τὸν Ὀκτώβριον συνήθως μετὰ δύο ἔτη· ἐὰν τὸ δένδρον εὑρίσκηται πλησίον τῆς οἰκίας, τὸ ἀφίνουν ὅπου ὑπάρχει. Ἄλλοτε μετέφερον νεαρὰς ἀγριελαίας ἐξ Ἀλβανίας, σήμερον ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο πλέον. Ἐν γένει, ἐπειδὴ ἡ νῆσος εἶναι τόσον πυκνῶς πεφυτευμένη ἐξ ἐλαιοδένδρων, ἡ ἐμφύτευσις νέων τοιούτων μόνον σπανίως λαμβάνει χώραν, ὁπότε περιβάλλουσιν αὐτὰ διὰ περιφράγματος ἐκ ξηρολίθων πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν ζῴων.

Ὅταν ὁ ἐλαιόκαρπος εἶναι διάτρητος, ἀρχίζει νὰ καταπίπτῃ ἤδη κατ' Αὔγουστον, Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον, ἀλλ' ἡ κυρία συγκομιδὴ εἶναι κατὰ Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον, παρατεινομένη, ὅταν τὸ ἔτος εἶναι καλόν, μέχρις Ἀπριλίου καὶ Μαΐου. Αἱ ἐλαῖαι, καθ' ὅσον πίπτουσι, συλλέγονται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὑπὸ γυναικῶν ἐντὸς μικρῶν σακκιδίων, *σακκοῦλες* καλουμένων, ἢ ἐντὸς μικρῶν καλαθίων· κατὰ τὴν συλλογὴν αἱ γυναῖκες ᾄδουσιν ἐν κλαυθμώδει ἀλλὰ γλυκεῖ τόνῳ. Κερδίζουσιν εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου 72 λεπτὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὸ φαγητόν, εἰς τὸν τῆς Λάκκας, ὅπου τὰ πάντα εἶναι εὐθηνότερα, μόνον 60 λεπτά. Ἐργάζονται ὅμως καὶ τόσον τὸ κοφίνιον (Τερτικό), πρὸς 72 λεπτά, καὶ ἐν Λάκκᾳ πρὸς 48, ἢ δύο μέρη διὰ τὸν ἰδιοκτήτην καὶ ἓν δι' ἑαυτάς, *τριτιάρικο* λεγόμενον. Ἐν Λάκκᾳ γίνεται τοῦτο, ὅταν αἱ ἐλαῖαι καταπεσοῦσαι εἶναι ἡμικατεστραμμέναι. Ἐνίοτε πωλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν καρπὸν ἐπὶ τοῦ δένδρου κατ' Ὀκτώβριον μέχρι τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λαμβάνουσι δύο ἐκτιμητάς, ὁ δὲ ἀγοραστὴς δίδει εἰς τὸν ἰδιοκτήτην μόνον ἔλαιον. Τοῦτο πράττουσιν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκτελέσωσιν οἱ ἴδιοι τὴν ἐργασίαν. Μεγάλοι τινὲς κτηματίαι δίδουσι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀλίγας ἐλαίας εἰς μικροτέρους. Ὑπάρ-

χουσιν ἐλαῖαι δίδουσαι εἰς ἔτη εὐκαρπίας ἕως 13 μέτρα ἔλαιον. Κατὰ τὰ τελευταῖα 35 ἔτη ἐγένοντο μόνον δύο πολὺ μεγάλαι ἐσοδεῖαι. Πολλάκις ἐξάγονται 2,000 βαρέλαι ἐλαίου, ἐνίοτε 4,000 ἕως 5,000, ὑπῆρξαν δὲ καὶ ἔτη, καθ' ἃ 11,000 βαρέλαι παρήχθησαν*. Ἡ τιμὴ εἶναι 45-46 δραχμὰς ἡ βαρέλα ἐκ 4 μέτρων, τὸ πολὺ 60, ἔφθασεν ὅμως προηγουμένως καὶ 100 δραχμάς. Ἡ ταπεινοτέρα τιμὴ εἶναι 36-38 δραχμὰς ἡ βαρέλα.

Τὸ ἔλαιον τῶν Παξῶν θεωρεῖται ὡς τὸ ἄριστον τῶν Ἰονίων νήσων, ἡ παρασκευή του ὅμως γίνεται κατὰ τρόπον πολὺ ἀρχαϊκόν. Ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς νήσου 112 ἐλαιοτριβεῖα, 68 εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Λάκκας καὶ τὰ λοιπὰ εἰς τὴν τοῦ Γαΐου. Τὸ ἐλαιοτριβεῖον συνίσταται ἐξ ἑνὸς μεγάλου στρογγύλου λίθου, συγκρατουμένου ὑπὸ καθέτου ἄξονος καὶ ὑπὸ ἡμιόνου ἢ ὄνου περιστρεφομένου. Μέγας τροχὸς δι' ἐλαιοτριβεῖον εἶναι ὁ τοῦ Νικολάου Βελιανίτη εἰς Μπογδανάτικα ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ. Ὁ τροχὸς ἵσταται κάθετος ἐπὶ στρογγύλου ὑψιπέδου, 6 ποδῶν καὶ 2 δακτύλων ὕψους. Κατὰ τὴν γενικῶς ἐκεῖ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν εἶναι ἀνηρτημένα ἐπ' αὐτοῦ δύο αἰγοκέρατα κατὰ τοῦ κακοῦ βλέμματος. Ὁ μέγας λίθος ἐλήφθη ἐκ τῆς παρὰ τὴν δεξαμενὴν τοῦ Μανδροπούλου πλησίον τοῦ Γαΐου θέσεως, ἔνθα ἀπαράσκευος εὑρίσκετο, ὑπὸ 50 ἀνθρώπων διὰ δοκοῦ ἐν τῷ μέσῳ ἀνακομισθείς. Τὸ συντριβὲν φύραμα τίθεται ἐντὸς στρογγύλων καλάθων, *σφαιρίδες* καλουμένων, αἵτινες ἐκπιέζονται ὑπὸ χειροπιεστήριον. Οἱ εἰς τοῦτο ἐργαζόμενοι ἄνδρες πιέζουσι δι' ὅλης τῆς δυνάμεώς των κατὰ τῶν μοχλῶν (λοστῶν) τοῦ πιεστηρίου, συνοδεύοντες τὴν ἐργασίαν των μὲ ἓν ἄγριον *χάϊ, χάϊ*, ὅπερ ἡμέραν καὶ νύκτα ἐν καιρῷ χειμῶνος ἀντηχεῖ εἰς τὰς κοιλάδας τῶν Παξῶν. Ἐν τῇ ἐρημίᾳ

---

* Ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ἐντεῦθεν, ὁπότε ἡ ἐσοδεία γίνεται τακτικῶς ἀνὰ διετίαν, ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐλαίου ὑπερβαίνει συνήθως τὰς 20,000 βαρέλας.

τῆς νυκτὸς ἰσχυρὸν σάλπισμα τρίτωνος (τρουμπέτος) ἀνακαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ ἔλαιον πίπτει ἐντὸς εἴδους τινὸς φρέατος, ἔνθα μένει καὶ διακαθαίρεται. Τὸ ἐκπιεσθὲν φύραμα μεταφέρεται πολλάκις εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἐξάγεται ἀκόμη ἐξ αὐτοῦ ἔλαιον. Ἐν τοῖς νεωτέροις ὅμως χρόνοις κατέφυγον εἰς νεώτερα πιεστήρια, ἐξ ὧν ἤδη ὑπάρχουσι τρία ξύλινα στρεφόμενα δι' ἐξελίκτρου μετὰ σχοινίου. Εἰς τὰ ἐλαιοτριβεῖα μεταχειρίζονται, ὡς ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀρχέγονα φῶτα, ἐκ δύο τετραγώνων σιδηρῶν λεκανίων συνιστάμενα καὶ *φωτιὲς* ὀνομαζόμενα *.

Τὸ ἔλαιον φυλάσσεται ἐντὸς λιθίνου δοχείου (πίλα)· βλέπει δέ τις ἓν τοιοῦτον παλαιὸν παρὰ τὸν Ἅγιον Χαράλαμπον. Ἀπὸ 15 ὅμως ἐτῶν δὲν κατασκευάζονται πλέον τοιαῦται πίλαι ἐν Παξοῖς, ἀλλὰ φέρονται ἕτοιμοι ἐκ Μελίτης. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔχουσι χωρητικότητα 10-15 βαρελῶν καὶ στοιχίζουσι πολύ· μία τῶν 15 βαρελῶν ἔχει ἀξίαν 50 ταλήρων. Αἱ μελιταῖαι ὅμως στοιχίζουσιν ὀλιγώτερον ἢ αἱ ἐγχώριοι, διότι ὁ λίθος εἶναι μαλακώτερος. Ὀλίγαι τώρα εἰσάγονται, διότι ὑπάρχουσι πολλαὶ παλαιαί. Ἐν τοῖς χωρίοις σπανιώτατα εὑρίσκονται τοιαῦτα δοχεῖα, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι συνήθη μόνον ἐν Γαΐῳ, Λογγῷ καὶ Λάκκᾳ. Ἔξωθεν φέρονται μόνον μεγάλαι ῥαβδωταὶ πήλιναι λάγηνοι

* Σ. Μ. Σήμερον ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς νήσου τέσσαρα ἀτμοκίνητα ἐλαιουργεῖα, δύο ἐν Γαΐῳ, ἓν ἐν Λογγῷ καὶ ἕτερον ἐν Λάκκᾳ, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ πίεσις τῶν ἐλαιῶν γίνεται ταχίστη διὰ πιεστηρίων ὑδραυλικῶν. Πρωτεύει ἐπὶ τελειότητι τὸ ἐν Λογγῷ ἐλαιοθλιπτικὸν ἐργοστάσιον τοῦ Στεφάνου Ἀνεμογιάννη, ὅπερ φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν 60 περίπου σιδηρᾶ χειροκίνητα ἐλαιοπιεστήρια, ἅτινα ἀντικατέστησαν τὰ σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἐκλιπόντα σήμερον παλαιὰ ξύλινα πιεστικὰ μηχανήματα.—Διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐλαίου, τῆς ἀμέσου ἅμα τῇ συλλογῇ τοῦ ἐλαιοκάρπου ἐκπιέσεως καὶ τῆς τηρουμένης νῦν καθαριότητος ἐν τῇ ἐργασίᾳ, τὸ ἔλαιον τῶν Παξῶν κατέστη κατ' ἐξοχὴν ἐδώδιμον ἔλαιον, ἀπαράμιλλον ὡς πρὸς τὴν διαύγειαν, τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἀρωματῶδες τῆς γεύσεως. Εἶναι τὸ μόνον ἑλληνικὸν ἔλαιον, ὅπερ ἐν τῇ τελευταίᾳ Παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου τιμηθὲν διὰ μεταλλίου χρυσοῦ.

ἐκ Καλαμάτας, καπάσες καλούμεναι, αἵτινες στοιχίζουσιν 1 ½ - 10 τάληρα, ὅταν ἔχωσι χωρητικότητα 1 ½ - 5 βαρελῶν, αἱ μεγαλείτεραι περιλαμβάνουσι 10 βαρέλας. Ὅλαι αἱ οἰκίαι ἔχουσι τοιαύτας, ἃς χρησιμοποιοῦσιν, ὡς εἴδομεν ἤδη, καὶ ὡς ὑδροδοχεῖα. Αἱ ἐν Παξοῖς ὑπάρχουσαι πίλαι καὶ καπάσαι δύνανται νὰ περιλάβωσι 30,000 βαρέλας ἐλαίου.

Ἡ συκῆ εἶναι ἐπὶ τῶν Παξῶν καὶ τῶν Ἀντιπάξων ἀρκούντως ἐξηπλωμένη· ἐπὶ τῆς πρώτης νήσου ἀριθμοῦνται 800 δένδρα καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας 80 περίπου. Εἶναι γνωστὰ διάφορα εἴδη: *φρακατσάνοι*, λευκοὶ καὶ μεγάλοι, *συκέροι* προσέτι καλούμενοι, οἵτινες ἄρχονται νὰ ὡριμάζωσι τὸν Ἰούνιον, ἐν Λάκκᾳ ὅμως μόνον τὸν Ἰούλιον· *λιβανά*, μαῦρα· σῦκα ἄσπρα ἢ *ἀγοστιάτικα*, λευκά, τὸν Αὔγουστον ὡριμάζοντα, καὶ *καλαματιανά*, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ τελευταῖα, ὡριμάζοντα συνήθως τὸν Σεπτέμβριον. Τὰ πρῶτα σῦκα πληρώνονται μέχρι 15 λεπτῶν τὴν λίτραν, ἐκπίπτοντα κατόπιν μέχρι 3 λεπτῶν. Ἐνίοτε οἱ συκέροι μεταφέρονται εἰς Πάργαν. Ὅταν ἡ συκῆ εἶναι πολὺ δυνατὴ καὶ τὰ σῦκα καταπίπτωσι, κάμνουν τομάς, οἱονεὶ ἓν εἶδος φλεβοτομίας. Ἐγκεντρίζουσιν αὐτὰς ἰδίως διὰ ῥαβδίσκου καὶ τὰς φυτεύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρριζωμένας. Ἐν Ἀντιπάξοις μόνον ὀλίγα σῦκα ξηραίνουσι. Τὰ ἀφίνουσι δὲ νὰ ξηρανθῶσι πολὺ καλά, ἰδίως ὅταν πίπτωσι, καὶ τὰ ἐκθέτουσιν ἐπὶ πλακῶν εἰς τὸν ἥλιον, εἶτα διὰ βούρλου συνδέουσι στέφανον ἐκ 50 σύκων. Καταναλίσκουσιν αὐτὰ μόνον κατ' οἶκον. Ἐν Παξοῖς τὰ σῦκα μόνον ἐνίοτε ὑπὸ παίδων ξηραίνονται.

Ἀμυγδαλαῖ ἀριθμοῦνται ἐπὶ τῶν Παξῶν 800 καὶ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων 70 περίπου. Ὑπάρχουσι τρία εἴδη: τὸ *πικρὸν ἀμύγδαλον*, τὸ *ἀτάλικο* μετὰ μαλακοῦ φλοιοῦ, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων μόνον ὀλίγα ὑπάρχουσι, καὶ τὸ σύνηθες μετὰ σκληροῦ φλοιοῦ. Τὰ ἀμύγδαλα πωλοῦνται πρὸς 15-18 λεπτὰ ἡ λίτρα, ὅλα καταναλίσκονται εἰς τὴν νῆσον. Αἱ πλεῖσται ἀμυγδαλαῖ εὑρίσκονται ἐν Νοζιᾷ, ὀλίγαι εἶναι νεοφυ-

τευμέναι. Τὰς φυτεύουσι δὲ σπείροντες ἁπλῶς τὸ ἀμύγδαλον ἐν τῷ ἐδάφει τὸν Ὀκτώβριον. Κατὰ κανόνα δὲν ἐγκεντρίζονται, μόνον δὲ ἐν Λάκκᾳ γίνεται τοῦτο ἐνίοτε.

Ἡ κερατέα (κουτσουπιὰ) εἶναι λίαν σπανία, βλέπει τις μόνον παλαιά τινα δένδρα εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῶν Παξῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν Ἀντιπάξων. Ἄγρια δένδρα, *κοκκοροφιδιὰ* καλούμενα, ἀπαντῶσι συχνά, ὡς ἤδη ἐμνημονεύσαμεν, μεταξὺ τῶν θάμνων τῶν Ἀντιπάξων. Διακρίνονται δύο εἴδη: ἡ *κεφαλονίτικη* μὲ στενώτερον καὶ ἡ *συνήθης* μὲ πλατύτερον καρπόν· οὐδέποτε φυτεύεται, ἀλλὰ φύεται ἁπλῶς ὡς ἄγριον δένδρον, ὅπερ κατόπιν ἐγκεντρίζεται· αἱ πλεῖσται εἶναι παρὰ τὰ Γιανισάτικα.

Ὀπωροφόρα δένδρα ὀλίγα ἐπὶ τῶν Παξῶν ὑπάρχουσι, σχετικῶς πλείονα ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων, ὥστε ἐκεῖθεν φέρονται ὀπῶραι εἰς Γάϊον καὶ εἰς Πάργαν. Πολυπληθέσταται εἶναι αἱ δαμασκηνέαι, ὧν ἀριθμοῦνται 3,000 ἐπὶ τῶν Παξῶν καὶ 30 περίπου ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων. Τούτων διακρίνονται διάφορα εἴδη: μαῦραι καὶ λευκαὶ *βρουνέλλαι, μαγιάτικες* μαῦραι καὶ στρογγύλαι, *βαρδάτσες,* λευκαὶ καὶ ἐπιμήκεις, μεγάλαι καί τινες μαῦραι. Κορόμηλα, στρογγύλα καὶ κίτρινα· *κάσσια* μικρὰ καὶ στρογγύλη καὶ *δαμάσκηνα μαῦρα,* ἐλαφρῶς ἐπιμήκη, *κλαυδίαι* (claudie), ἐξ ὧν μόνον 150 περίπου δένδρα ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν. Ῥοδακινέαι ἀριθμοῦνται 800 περίπου, ἰδίως εἰς τὸ μέρος τῆς Λάκκας, εἰς τοὺς Ἀντιπάξους εἶναι ὑπὲρ τὰς 200. « Che si lassa » ὀνομάζονται τὰ εὐκόλως χωριζόμενα ροδάκινα. Βερικοκκέαι (ζερβελιὲς) ἀριθμοῦνται 80 περίπου ἐπὶ τῶν Παξῶν καὶ 5 ἢ 6 ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων· εἶναι δὲ δύο εἰδῶν βερίκοκκα, μικρὰ καὶ μεγάλα. Κερασέαι ὑπάρχουσιν ὀλίγισται, διότι τὰ κεράσια εἶναι συνήθως ὄξινα, δὲν εὐδοκιμοῦσι δὲ οὔτε ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων. Ζίζυφοι (ζιζυφιὲς) δὲν εἶναι, εἰμὴ σποραδικαί, καρύαι (καρυδιὲς) περὶ τὰς 100, ἀπιδέαι 1700 περίπου, ἰδίως εἰς τὸ μέρος τῆς Λάκκας, καὶ περὶ τὰς 40 ἥμεροι ἐπὶ τῶν Ἀντι-

πάξων, πλὴν δὲ τούτων εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης 100 περίπου μεγάλαι ἄγριαι ἀπιδέαι. Ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη ἀπιδίων: τὰ μεγάλα *κολοκυθάπιδα*· βασιλάπιδα, ἐπιμήκη, ἐλαφρῶς ἐρυθρὰ καὶ γλυκύτατα· *βολιμάπιδα* μὲ παχὺν καὶ ἰσχυρὸν καυλόν· *μπαστάτικα,* μετρίου μεγέθους, μὲ ἰσχυρὸν καυλόν· *δροσάπιδα,* κατά τι μεγαλείτερα τῶν προηγουμένων· *τρυγονοπόδικα,* μικρότατα καὶ ὀλίγον κιτρινωπά· *κογιὸν δὲ γάλλο,* λευκὰ ἐπιμήκη, ἀλλὰ λίαν ὑπέρυθρα· *ὀνάδες,* κίτρινα καὶ ἐπιμήκη· *στεριώτικα,* μικρὰ καὶ στρογγύλα, ὀλίγον κιτρινωπὰ καὶ ὑπέρυθρα. Μηλέαι ἐπὶ τῶν δύο νήσων εἶναι μόνον ὀλίγαι. Διακρίνονται τὰ ἀκόλουθα εἴδη: *ξινόμηλα,* μέτρια τὸ μέγεθος καὶ ἐλαφρῶς ὄξινα· *ἀσπρόμηλα,* λευκά· *κοκκινόμηλα* ἢ *βενέτικα,* ἐρυθρά. Κυδωνίαι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν δύο νήσων ὀλίγαι τινὲς ἄγριαι καὶ ἥμεροι, ὧν τὰ κυδώνια, μὲ μαύρους καὶ λευκοὺς σπόρους, καταναλίσκονται ἐπὶ τόπου, τρώγονται πολλαχῶς καὶ πωλοῦνται πρὸς 2-3 λεπτὰ τὸ ἕν. Συκαμινέαι (σκαμιὲς) ἀριθμοῦνται ἐπὶ τῶν Παξῶν περὶ τὰς 200, αἱ πλεῖσται εἰς Κατσιμάτικα, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων 12 περίπου. Ῥοιαὶ (ῥοϊδιὲς) ὑπάρχουσιν ὀλίγαι, αἱ πλεῖσται εἰς τὸ μέρος τῆς Λάκκας, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων περὶ τὰς 100.

Πανταχοῦ πλησίον τῶν οἰκιῶν φύονται Ἰαπωνικαὶ μεσπιλέαι, σπανίας ὡραιότητος καὶ εὐρωστίας. Σπείρονται ἐντὸς ἀγγείων καὶ εἶτα μεταφυτεύονται. Ὁ καρπός των πωλεῖται πρὸς 6-12-18 λεπτὰ τὴν λίτραν. Ἐγγὺς τῶν πλείστων οἰκιῶν θάλλουσιν εὔρωστοι πορτοκαλέαι καὶ λεμονέαι, αἵτινες ἐξαιρέτως ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἐλαιῶν εὐδοκιμοῦσιν. Ἀριθμοῦνται ἐπὶ τῶν Παξῶν 1000 περίπου πορτοκαλέαι καὶ 4000 λεμονέαι, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων μόνον ὀλίγαι. Ὑπάρχουσιν αἱματόχροα πορτοκάλια, κόκκινα καλούμενα, τὰ συνήθη, καὶ ὄξινα. Ἐκ τῶν λεμονίων τὰ μὲν ἔχουσι λεπτὸν φλοιόν, τὰ δέ, τὰ καὶ μεγάλα, παχύν· ὑπάρχουσι καί τινα γλυκέα λεμόνια. Κατὰ κανόνα αἱ πορτοκαλέαι καὶ λεμονέαι δὲν ποτίζονται, μόνον δὲ ὅταν εἶναι νέαι ποτίζονται. Ὅταν

φυτεύωνται νεαραί, περιβάλλονται διὰ στρογγύλου περιτειχίσματος ἐκ ξηρῶν λίθων, καθὼς αἱ νεαραὶ ἐλαῖαι, πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν ζῴων· ἐνίοτε κατασκευάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶδος τετραγώνου ἐκ πασσάλων κλωβοῦ, ἀνοικτοῦ πρὸς τὰ ἄνω, ἄλλοτε στρογγύλου ἐκ κλάδων.

Πρὸ 20 ἐτῶν παρῆγον οἱ Παξοὶ πολὺν οἶνον, ἀρκοῦντα διὰ τὴν χρῆσιν τῆς νήσου, πρὸ 100 δὲ ἐτῶν καὶ πρὸς ἐξαγωγήν. Ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς νόσου τῆς ἀμπέλου ἐγκατελείφθησαν πολλοὶ ἀμπελῶνες, τὰ δὲ ἐρημωθέντα ἐπιπεδόστρωτα κατελήφθησαν ὑπὸ ἀγρίων θάμνων. Οἱ πλεῖστοι ἀμπελῶνες ἦσαν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου καὶ εἴς τινας κορυφὰς τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν, πάντες πλησίον τῆς θαλάσσης, ἢ δεσπόζοντες αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων μόνον ἐκτάσεις τινὲς τῶν ἐκεῖ ὑψωμάτων εἶναι κατειλημμέναι ὑπὸ ἀμπελώνων. Σκάπτεται ἡ ἄμπελος κατὰ Φεβρουάριον καὶ ἀρχὰς Μαρτίου, καὶ κλαδεύεται κατὰ Ἰανουάριον, εἰς τὸ μέρος δὲ τῆς Λάκκας καὶ κατὰ Φεβρουάριον. Ὅλοι οἱ ἀμπελῶνες, πλὴν τινῶν παρὰ τὰς οἰκίας ἀναδενδράδων, τηροῦνται χθαμαλοί. Εἰς Παξοὺς καὶ Ἀντιπάξους παρασκευάζεται οἶνος περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου· θέτουσι τὰς σταφυλὰς ἐντὸς καλάθων ἐκ ῥάβδων σχοίνου ἢ κυπαρίσσου, μὲ ξύλινον πυθμένα, φέροντα μικρὰν ἐν τῷ μέσῳ θύραν, τσιπουρίστραν καλουμένην. Εἷς ἀνὴρ πατεῖ διὰ τῶν ποδῶν τὰς σταφυλάς, ὧν ὁ χυμὸς καταρρέει διὰ μικρῶν αὐλακίων ἐντὸς τοῦ ὑποκάτω κειμένου πίθου (σκαφόνι). Ἐν Παξοῖς θλίβονται πολλάκις διὰ τῆς χειρὸς ἐντὸς εὐρέος πρὸς τὰ ἄνω κιβωτίου, σκάφης καλουμένου. Μετὰ τὴν ἔκθλιψιν, ἀνοιγομένης τῆς μικρᾶς θύρας, τὸ πᾶν πίπτει ὑποκάτω, εἶτα ἐξοχετεύεται ὁ οἶνος διὰ κατωτέρας ἐν τῷ σκαφονίῳ ὀπῆς καὶ τίθεται ἐντὸς πίθων, ὧν ἡ πρὸς τὰ ἄνω εὑρισκομένη ὀπὴ ἀφίεται ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀνοικτή, εἶτα ἐπιτίθεται ἁπλῶς τὸ σῶμα ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ μετὰ 15-20 ἡμέρας κατὰ πρῶτον πωματίζεται. Τὰ ὑπόλοιπα ἀπορρίπτονται.

Ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν δύο νήσων ἀναδενδράδες μὲ γιγάντειά τινα κλήματα ἐκ λευκῶν, σχεδὸν δακτυλοειδῶν, ἐπιμήκων σταφυλῶν galletta, *πιπινζόλα* ἐκεῖ καλουμένων. Τὰ εἴδη τῶν σταφυλῶν εἶναι ποικίλα: ***Μαυροστάφυλα,*** διὰ μέλανα οἶνον, *ρομπόλλα ἄσπρη,* λευκή, στρογγύλη καὶ μικρά, *ρομπόλλα κόκκινη,* ἐρυθρά, διὰ λευκὸν καὶ ἐρυθρὸν οἶνον καὶ διὰ φαγητόν, *κοζονίτης,* λευκὸς καὶ στρογγύλος, δι᾿ οἶνον καὶ φαγητόν, *στάκελος* μαῦρος, δι᾿ ἀναδενδράδας καὶ διὰ φαγητόν, πολὺ μεγάλος, σχεδὸν ὡς μικρὸν κάρυον, *φιδιά* μαύρη καὶ μικρά, δι᾿ οἶνον, *πολίτικο* μαῦρον καὶ λευκὸν δι᾿ ἀναδενδράδας καὶ διὰ φαγητόν, ἕκαστον κλῆμα μὲ 15-16 σταφυλάς· *μοσκατέλλο* ἢ *μοσκᾶτο ἄσπρο,* διὰ φαγητόν· εἰς τοῦ Μπιτσιτσῆ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων κατασκευάζουσιν ἐκ τούτου καὶ οἶνον· *κορύθι,* λευκόν, μέγα, διὰ φαγητόν, *πετροκόρυθο,* ὑπέρυθρον καὶ στρογγυλωπόν, δι᾿ ἀναδενδράδας, φαγητὸν καὶ οἶνον· *μαυροδάφνη,* μετρίου μεγέθους, μαύρη, δι᾿ οἶνον, *κόρακας* μαῦρος καὶ ἐπιμήκης, διὰ φαγητὸν καὶ οἶνον, *τρουκανιαστό,* λευκόν, διὰ φαγητόν, *ἀετονύχι,* λευκὸν καὶ μικρόν, ἐλαφρῶς εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον, διὰ φαγητὸν καὶ ὀλίγον δι᾿ οἶνον· *σκοπελίτικο,* μαῦρον, διὰ φαγητόν· *ἄδαμ,* χονδρὸν καὶ λευκόν, δι᾿ οἶνον· *βαρζάμι,* μαῦρον, δι᾿ οἶνον, ἐν Λάκκᾳ· *πλατύφυλλο,* λευκόν, μέγα, διὰ φαγητόν· *γλύκερας,* λευκός, διὰ φαγητόν· *σταφίδα Κορίνθου,* μαύρη, πολὺ μικρά.

Πρὸς κατασκευὴν οἴνου συμμιγνύουσιν ὅλας τὰς σταφυλάς, ἢ παρασκευάζουσι χωριστὰ μαῦρον καὶ λευκὸν οἶνον, ἐξ οὗ τελευταίου ὀλίγος γίνεται. Ὁ περισσότερος οἶνος παρασκευάζεται εἰς τὸ μέρος τοῦ Νοζιᾶ, ἐν Λάκκᾳ πολὺ ὀλίγος γίνεται, ὁ μεγαλείτερος ἰδιοκτήτης ἀπολαμβάνει 9 περίπου βαρέλας. Εἰς Ἀντιπάξους ὅμως κατασκευάζονται 150-200 βαρέλαι οἴνου, πρὸ πάντων μέλανος, ἀλλὰ καὶ λευκοῦ, ὅστις εἶναι ἐξαίρετος τὴν γεῦσιν. Ὁ οἶνος τῶν Παξῶν πωλεῖται πρὸς 30 λεπτὰ ἡ κοτύλη (quartino), ὁ λευκὸς δὲν ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον.

Σταφυλαὶ δὲν ξηραίνονται ἐν Παξοῖς, μόνον ἐνίοτε ἀφίνονται νὰ ξηρανθῶσιν ἐπὶ 4 - 5 ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον πρὸς ἐπίτευξιν καλλιτέρου οἴνου. Εἰς Ἀντιπάξους κρεμῶσι σταφυλὰς ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, *κρεμάθες* καλουμένας, ὅπου ἐπὶ 2 - 3 μῆνας διατηροῦνται· τοῦτο γίνεται καὶ εἰς Παξούς, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Γαΐου, ἰδίως μὲ *κόρακα*, ὅστις καθ᾽ ὅλον τὸν χειμῶνα διατηρεῖται. Ἐν Λάκκᾳ μόνον ὀλίγισται κρεμάθες παρασκευάζονται παρὰ τῶν ἐχόντων ἀμπελῶνας.

Καπνὸς ἐλάχιστος καλλιεργεῖται ἐπὶ τῶν Παξῶν, μόνον εἰς Χουρδάτικα καὶ ὀλίγος εἰς Μαστοράτικα πλησίον τῆς Λάκκας. Λίνον ὀλίγον εἰς τὴν παρὰ τὴν Λάκκαν κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ.

Ξηρὸν χόρτον παράγεται ἰδίως εἰς τὸ δυτικὸν καὶ βόρειον μέρος τῶν Παξῶν. Τριφύλλιον φύεται ἄγριον, οὐδόλως σπείρεται. Ἡ ἀγριάδα καὶ τὸ τριφύλλι παρέχουσι τὸ ἄριστον χόρτον. Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων παρασκευάζεται πολὺ χόρτον, 10,000 περίπου λίτραι· ὅσον δὲν καταναλίσκεται ἐκεῖ, φέρεται εἰς Γάϊον καὶ ὀλίγον εἰς Λάκκαν. Γεννήματα εἰς Παξοὺς δὲν σπείρονται, μόνον κατ᾽ ἐξαίρεσιν ὀλίγη κριθή· εἰς Ἀντιπάξους σπείρονται τρία εἴδη σιτηρῶν, πρὸ πάντων τοῦ Ῥηγίου (Regno), τῆς Λευκίμμης, *ἀσπροσῖτι* ἐξ Ἀλβανίας καὶ Ἄρτης. Τὸ ἄχυρον φυλάσσεται εἰς Ἀντιπάξους διὰ τὰ ζῷα καὶ δι᾽ ἀχυροστρωμνάς, τὰ δὲ γεννήματα πωλοῦνται ἐκεῖθεν ἀποστελλόμενα.

Λαχανόκηποι ὀλίγιστοι ὑπάρχουσι, κυρίως μόνον εἷς, εἰς τοῦ Γιανᾶ, πλησίον τοῦ Γαΐου ἀξίζει νὰ ὀνομασθῇ κῆπος, οἱ λοιποὶ εἶναι ἁπλῶς μικρὰ τμήματα εὐφόρου γῆς, ὅπου ὑπάρχουσιν ὀπωροφόρα τινὰ δένδρα, περιβαλλόμενα ὑπὸ ὑψηλῶν τειχῶν, ἐφ᾽ ὧν τίθενται κλάδοι ἀειθαλοῦς δρυὸς πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ζῴων. Ἐν ἑκάστῳ τῶν μικρῶν τούτων λαχανοκήπων, ἰδίως ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ Γαΐου, ὅπου βοηθεῖ καὶ τὸ ἐξαίρετον ἔδαφος, καλλιεργοῦνται παντοῖα εἴδη λαχανικῶν, *ὑδροπέπονες* καὶ *πέπονες* (χειμωνικὰ καὶ

πεπόνια), *μπακίρια, σικυοὶ* (ἀγγούρια), *λαθυρὶς* (μπάμια), *κολοκύνθαι* (κολοκυθάκια), *μελιντζάναι, χρυσόμηλα* (πομιδόρο), *σεῦτλα* (σέσκλα), *ἐρυθρογγύλαι* (κοκκινογούλια), *ραφανῖδες* (ρεπάνια), *σέλινα,* ἅτινα γίνονται πολὺ μεγάλα, *γεώμηλα* (πατάτες), *ἀραβόσιτος* (καλαμπόκι), κινάραι (ἀγκινάρες), πολλοὶ *κύαμοι* (κουκκιά), ὀλίγα πῖσα (μπίζης), φακαῖ, ἐρέβινθοι, φασίολοι χθαμαλοὶ φυόμενοι, πετροσέλινον (πρεσέμολο), *ὀνόβλιτον* (σπανάκι), *σίναπι, κιχώριον* (ραδίκια), τὰ τρία τελευταῖα καὶ ἐν Λάκκᾳ, *σαλάτα, ἀνθοκράμβη* (καποδεφιόρι), *κράμβη* (μπρόκολες), οὐκ ὀλίγα *κρόμμυα* καὶ *σκόροδα* καὶ *πράσα.* Εἰς Ἀντιπάξους φύονται πολλαὶ ἀγκινάραι, ὧν τρία εἴδη ὑπάρχουσι, *μόρες* αἱ συνήθεις μαῦραι, αἱ πολυπληθέστεραι, *μαυρίτικες,* λευκαί, στρογγυλοειδεῖς, λίαν στερεαὶ καὶ αἱ *ἄσπραι,* ἔχουσαι τὸ σχῆμα τῶν κοινῶν· πολλὰ σκόροδα, ὀλίγα κρόμμυα, ὀλίγα γεώμηλα, πιζέλια καὶ φακαῖ καὶ πολλοὶ κύαμοι. Αἱ κάκτοι (παυλοσυκαῖ) εἶναι ἐπὶ τῶν Παξῶν πολυάριθμοι πλησίον τῶν οἰκιῶν· ὑπάρχουσί τινες τούτων καὶ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων, ὁ καρπός των τρώγεται πολύ.

VI

ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Μέταξα δὲν παρασκευάζεται εἰς Παξούς· μέχρι πρὸ 6 ἐτῶν παρήγαγεν ἐν Κατσιμάτικα ὀλίγην μέταξαν ὁ Μιχαὴλ Βελιανίτης, τώρα ὅμως ὄχι πλέον. Ἐν Κατσιμάτικα ὡσαύτως εὐδοκιμεῖ σήμερον ἡ μελισσουργία. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰωάννου Κατσίμη ποτὲ Ἀποστόλου ὑπάρχουσι πολλαὶ κυψέλαι, ὧν τρεῖς ἔχουσι τὴν θυρίδα προσιτὴν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς οἰκίας. Εἰς τὰς ἐν τῷ τοίχῳ εὑρισκομένας, αἵτινες φέρουσιν ἄνωθεν πλάκας, εἰσέρχονται αἱ μέλισσαι διὰ τῶν ἁρμῶν. Τεμάχιον πλακὸς ἢ τεθραυσμένης ἐλαιολαγήνου χρησιμεύει ὡς σκέπη διὰ τὴν βροχήν. Κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον δίδει ἑκάστη κυψέλη κατὰ μέσον ὅρον 1 $^1/_2$ γαλλόνιον μέλιτος. Πωλεῖται δὲ τὸ μέλι πρὸς 36 - 42 λεπτὰ τὴν λίτραν, τὸ κατ' οἶκον ἐξεργαζόμενον πρὸς 76 λ. Ὁ κηρὸς πρὸς 1 $^1/_2$ περίπου δραχμὴν τὴν λίτραν (ἐκ 12 οὐγκιῶν), χύνεται δὲ εἰς μικροὺς τύπους, καθαριζόμενος ἐν Κερκύρᾳ. Ὅταν αἱ μέλισσαι οὐδὲν ἔχωσι νὰ φάγωσι, δίδονται εἰς αὐτὰς βρασμένα ὑπόγλυκα φυτὰ ἐντὸς πινακιδίου. Ὅταν θὰ ἐξαχθῇ τὸ μέλι, ἀνάπτουσι πῦρ διὰ κόπρου ἡμιόνου καὶ ὄνου. Ὑπάρχει ἡ πρόληψις ὅτι ἄνδρες, οἵτινες οὐδέποτε ἔσχον ἀθέμιτον σχέσιν πρὸς γυναῖκα, δὲν κεντοῦνται ὑπὸ τῶν μελισσῶν. Ῥίπτουσι χῶμα διὰ νὰ ἔλθωσι πλησίον καὶ στερεοῦσιν εἰς μίαν ἐλαίαν κιβώτιον ἐμπεριέχον ὀλίγον μέλι, ἢ κόσκινον διὰ μέλιτος

ἐπικεχρισμένον, καὶ τοιουτοτρόπως τὰς συλλαμβάνουσιν. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Παπαχαρῆ, παρὰ τὴν Ἁγίαν Εὐαγγελίστριαν, ὑπάρχουσιν 20 περίπου κυψέλαι. Εἰς Ἀπεργάτικα πλησίον τῆς Λάκκας 10 καὶ εἰς Δαλιετάτικα 2.

Οἰκόσιτα πτηνὰ ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν μόνον ὀλιγάριθμα. Περιστεραὶ ὀλίγαι σήμερον διατηροῦνται, διότι πυροβολοῦνται πολὺ ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων κυνηγῶν· ἐνίοτε φαίνονται προεξέχοντα ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλινα κιβώτια μὲ κοίλους κεράμους ἄνωθεν πρὸς φώλευσιν τῶν περιστερῶν, ἄλλοτε διετήρουν πολλοὺς τοιούτους, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν ὀπῶν, αἵτινες εὑρίσκονται εἰς πολλὰς οἰκίας, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος εἰς τὸ περὶ οἰκοδομῆς οἰκιῶν κεφάλαιον. Ὄρνιθας διατηροῦσι σχεδὸν ὅλαι αἱ οἰκίαι, ἀλλ' ὀλίγας τὸν ἀριθμόν· βλέπει δέ τις ἀληθῶς ὡραίας ὄρνιθας τοῦ κοινοῦ γένους καὶ πολλοὺς ὅλως ἀκέρκους (κολοβοὺς) ἀλέκτορας καὶ ἀλεκτορίδας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μέλανος χρώματος. Ἔχουσι τὸ ἰδιάζον ἔθιμον νὰ ἐμπηγνύωσι πτερὸν εἰς τὰς ῥινικὰς ὀπὰς τῶν ὀρνίθων διὰ νὰ μὴ ἐπφάζωσιν. Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων ὑπάρχουσι περίπου 200 ὄρνιθες. Τὰ ὀρνίθια πωλοῦνται πρὸς $1^1/_2$ δραχμήν, ὄρνις ἢ ἀλέκτωρ πρὸς 2-3 δρ., εἰς Ἀντιπάξους πρὸς $^1/_2$-2 δραχμάς. Σπανίως ἀποστέλλονται, καὶ μόνον ὡς δῶρα, ὄρνιθες εἰς Κέρκυραν, εἰσάγονται ὅμως τοιαῦται ἐκ Πάργας καὶ Πρεβέζης εἰς Γάϊον καὶ εἰς Λάκκαν. Ἰνδικαὶ ὄρνιθες (γάλοι) ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν 4-5 ζεύγη, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων 150 περίπου κεφαλαί, ἐκ τῶν ὁποίων 80-100 ἐτησίως πέμπονται εἰς Γάϊον. Τὰς μεταχειρίζονται ἰδίως διὰ τὰ Χριστούγεννα, 40-50 στέλλονται κατ' ἔτος εἰς Κέρκυραν. Πωλοῦνται τὸ πολὺ $7^1/_2$ δραχμὰς ἑκάστη, ἡ θήλεια 5. Συνήθως ἓν ζεῦγος πωλεῖται πάντοτε ἀντὶ 12 δραχμῶν καὶ ἐνίοτε μόνον 10.

Βόες ἐπὶ τῶν Παξῶν δὲν ὑπάρχουσιν, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων μόνον 6, φέρονται ὅμως τοιοῦτοι πρὸς σφαγὴν ἐξ Ἀλβανίας καὶ ἐκ τῶν γειτόνων ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐνίοτε δὲ

καὶ νεαροὶ βούβαλοι. Πωλοῦνται οἱ βόες ἀντὶ 12-25 ταλήρων. Τὸ κρέας αὐτῶν πρὸς 60 λεπτὰ τὴν λίτραν, ἐνίοτε πρὸς 42-48 λεπτά. Τὸ λίπος μεταχειρίζονται πρὸς ἐπάλειψιν τοῦ πυθμένος τῶν πλοίων. Τὰ δέρματα ἀποστέλλονται εἰς Κέρκυραν, σπανίως ποτὲ καὶ εἰς Λευκάδα. Σφάζονται 200 περίπου βόες κατ' ἔτος.

Πρόβατα ἔχουσι 3,000 περίπου. Ἐν Λάκκᾳ ὀλίγα εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου, καὶ ἀρκούντως πολλὰ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν αὐτῆς· ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων 250 περίπου, διότι ἑκάστη οἰκογένεια διατηρεῖ συνήθως τινά. Ἐνίοτε ἀπαντᾷ τις ἐν Παξοῖς ἀλβανοὺς ποιμένας. Δύο εἴδη προβάτων ἔχουσι: τὰ καλούμενα *μαλτέζικα* καὶ τὰ συνήθη *στεριώτικα* ἐξ Ἀλβανίας· ἐν Λάκκᾳ εἶναι ὅλα στεριώτικα. Τὰ πρῶτα ἔχουσι βραχύτερον μέν, ἀλλὰ λεπτότερον ἔριον καὶ εἶναι ἄκερα, ἐν ᾧ ἐκ τῶν τελευταίων τὰ πλεῖστα, καὶ ἐκ τῶν θηλέων ἀκόμη, εἶναι κερασφόρα. Πρότερον εἶχον καὶ *καραμανίτικα* μὲ πλατεῖαν καὶ παχεῖαν οὐράν, σήμερον ὅμως δὲν ὑπάρχουν τοιαῦτα. Πρόβατα καὶ ἀμνοὶ εἰσάγονται ἐξ Ἀλβανίας, ἀλλὰ τὰ πρόβατα ἀποθνήσκουσιν ἐνίοτε ἐκ πείνης, διότι, συνειθισμένα ὄντα εἰς καλλιτέραν νομήν, δὲν εὑρίσκουσιν ἐν Παξοῖς τί νὰ φάγωσι. Τὸν χειμῶνα δίδουσιν εἰς τὰ πρόβατα ὀλίγα πίτυρα, τὰ ὁποῖα προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας, τηροῦσιν αὐτὰ ἐγκεκλεισμένα, διότι ἄλλως γεννῶνται ἐξανθήματα ἐπὶ τῶν χειλέων των, καταβιβρώσκουσι δὲ καὶ τὰς ἐλαίας. Εἷς κριός, ἐξ ὧν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Γαΐου μόλις 10 ὑπάρχουσι, στοιχίζει ἕως 25 δραχμάς, ἓν πρόβατον πωλεῖται 12, 15-23 δραχμάς, εἷς καλὸς ἀμνὸς ἕως 15 δραχμάς. Οἱ καλλίτεροι ἀμνοὶ τῆς νήσου εἶναι οἱ ἐκ Νοζιᾶ, διότι ἐκεῖ εὑρίσκουσι τὴν ἀρίστην τροφήν· οὐδέποτε ἐξάγονται ἐκτὸς τοῦ τόπου. Ἐξ Ἀντιπάξων πωλοῦνται ἀμνοὶ εἰς Γάϊον 70-80 περίπου κατ' ἔτος, πρὸς 4-10 δραχμὰς ἕκαστος. Τὸ πρόβειον κρέας πωλεῖται πρὸς 60 λεπτὰ τὴν λίτραν· 300 περίπου πρόβατα σφάζον-

ται ἐτησίως εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Γαΐου. Οἱ ἔχοντες πρόβατα τὰ κείρουσιν ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ἰουλίου. Ὅλον τὸ ἔριον καταναλίσκεται εἰς Παξούς, μεταχειρίζονται δὲ τοῦτο κυρίως πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν, τὸ πωλοῦσιν ὅμως καὶ εἰς ἄλλους πρὸς 72 λεπτὰ τὴν λίτραν ἀκαθάριστον. Ἐν Λάκκᾳ δὲν πωλεῖται ἔριον, εἰς Ἀντιπάξους ἐξεργάζεται εἰς ὑφάσματα καὶ πωλεῖται. Τὰ δέρματα τῶν ἐν Παξοῖς σφαζομένων προβάτων ἁλατίζονται ἐπὶ 20 ἡμέρας καὶ στέλλονται εἰς Κέρκυραν· ἐκ Λάκκας πέμπονται εἰς τὰ μαγαζειὰ πρὸς πώλησιν. Τὰ ἀρνοδέρματα ξηραίνονται καὶ ἀποστέλλονται εἰς Κέρκυραν ἢ τὰ μεταχειρίζονται ὡς ὑποστρώματα εἰς τὰς κλίνας τῶν παίδων διὰ νὰ μὴ ὑγραίνωνται. Δέρμα προβάτου στοιχίζει 3 δραχμάς, δέρμα ἀμνοῦ 1/2 - 1 1/2 δρ. καὶ μετὰ τοῦ ἐρίου ἕως 3 δραχμάς.

Αἶγες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν περὶ τὰς 400 καὶ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων περὶ τὰς 90. Εἶναι δύο εἰδῶν: *αἱ μελιταῖαι* μὲ κρεμάμενα ὦτα καὶ ἀκέρατοι, καὶ *αἱ ἀλβανικαὶ* πάντοτε κερασφόροι. Ἀμφότερα τὰ γένη διασταυροῦνται πολλάκις πρὸς ἄλληλα. Αἱ πλεῖσται εἶναι ποικιλόδερμοι. Μελιταία αἶξ ἀξίζει 25 δρ., ἡ ἀλβανικὴ ἀπὸ 15-20 δρ., τὸ ἐρίφιον ἀπὸ 8-12 δρ. Τὸ αἴγειον κρέας τιμᾶται 45 λεπτὰ τὴν λίτραν· αἶγες σφάζονται 100 περίπου ἐτησίως εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου. Ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν τρεῖς μόνον τράγοι, οὓς ἔχουσιν αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, πληρώνεται δὲ μία δραχμὴ διὰ τὴν ὀχείαν. Πολλαὶ οἰκίαι διατηροῦσι μίαν αἶγα, ἰδίως μελιταίαν, διὰ τὸ γάλα. Ἐν Λάκκᾳ εἶναι ὀλίγαι μελιταῖαι αἶγες καὶ πολλαὶ ἀλβανικαί. Τὸν χειμῶνα ἐγκλείονται αἱ αἶγες, καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, ὅτανὑ πάρχωσιν ἐλαῖαι, ἃς μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καταβιβρώσκουσι, τρέφονται δὲ διὰ πιτύρων, βρόμης καὶ κερατίων. Κόπτοντες τρίχας ἀπὸ τῆς κοιλίας αὐτῶν κατασκευάζουσι τὰ λεῖα σχοινία πρὸς στερεὰν σύνδεσιν τῶν ξυλίνων σαγμάτων. Τὰ αἰγοδέρματα τιμώμενα συνήθως 3 δραχμὰς πέμπονται εἰς Κέρκυραν καὶ

ὀλίγα εἰς Λευκάδα. Ἐκ τούτων κατασκευάζονται καὶ πολλοὶ ἀσκοί. Μόνον εἷς παρασκευάζει αὐτοὺς ἐν Γαΐῳ. Ἕκαστος ἀσκὸς ἐκ τῶν μεγάλων πωλεῖται πρὸς 7 δρ., ἐκ τῶν μικρῶν πρὸς 4-5 δρ. Ὑπάρχουσι καὶ ἀσκοὶ ἐκ δερμάτων τράγων ἐξ Ἀλβανίας κομιζόμενοι. Ἐκ Παξῶν δὲν ἐξάγονται αἶγες, τοὐναντίον εἰσάγονται τοιαῦται ἐκ Κερκύρας, Ἀλβανίας καὶ Πρεβέζης. Ἐν γένει πίνεται ἐν τῇ νήσῳ τὸ πλεῖστον γάλα. Παρασκευάζεται δὲ καὶ τυρός, τιθεμένης πυτίας ἀπὸ στομάχου ἀμνῶν ἐντὸς τοῦ γάλακτος, ὅπερ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας γίνεται τυρός, ὅστις ἐμβάλλεται ἐν μικρᾷ χύτρᾳ καὶ εἶτα ἐντὸς μικροῦ ῥάκους, ἐξ οὗ διατηρεῖ τὸ σχῆμα τῆς πυγμῆς. Οὐδεὶς κατασκευάζει τυρὸν εἰς τύπους. Ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν μένει κρεμάμενος, χωρὶς νὰ πιεσθῇ, ἅτε μὴ ἐξαγομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ βουτύρου. Τὸ ἑσπέρας ἐμβάλλεται ἐν πινακίῳ, ἁλατίζεται καὶ ἀφιέμενος οὕτως ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, τίθεται εἶτα ἐντὸς ἀγγείου μετὰ ἅλατος καὶ ὕδατος, ἔνθα ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς μῆνας διατηρεῖται. Ὁ θέλων νὰ τὸν ἐμβάλῃ εἰς τὸ ἔλαιον τὸν πλύνει δι' ὕδατος καὶ τὸν ἀφίνει νὰ ξηρανθῇ εἰς τὸν ἥλιον, καὶ μάλιστα ἐπὶ καλαμίνου ἐν εἴδει πινακίου κύκλου (τυριῶνα), τὸν ὁποῖον ἀναρτᾷ εἴς τινα ἐλαίαν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, μέχρις οὗ ὁ τυρὸς τελείως ξηρανθῇ· εἶτα τίθεται ὑπὸ τὸ ἔλαιον, διατηρούμενος οὕτως ἀπὸ ἑνὸς ἔτους εἰς ἕτερον καὶ ἔτι πλέον. Ὁ τυρὸς οὗτος εἶναι συνήθως πολὺ ἁλατισμένος, ἡ γεῦσίς του ὅμως εἶναι καλή. Κατασκευάζεται δὲ τυρὸς ἐκ προβείου καὶ αἰγείου γάλακτος, συμμιγνυομένων συνήθως ἀμφοτέρων, ἀλλὰ καὶ ἐκ μόνου αἰγείου ἢ μόνου προβείου κατασκευάζεται τοιοῦτος, καθόσον μία οἰκογένεια κατέχει τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον εἶδος τοῦ ζῴου. Ἐκ μόνου προβείου γάλακτος γίνεται καλλίτερος. Ἐκ 3 προβάτων ἐπιτυγχάνει τις 150-200 λίτρας τυρόν. Πωλεῖται πρὸς 42-48 λεπτὰ τὴν λίτραν. Ὁ ἄριστος τυρὸς παρασκευάζεται ἐν Νοζιᾷ, διότι ἡ βοσκὴ εἶναι ἐκεῖ λιπαρωτέρα. Σχεδὸν ἑκάστη οἰκία κάμνει ἐκεῖ

τυρόν. Ἐν Λάκκᾳ ὁ τυρὸς δὲν πωλεῖται, ἀλλὰ τὸν μεταχειρίζονται μόνον πρὸς ἰδίαν χρῆσιν. Ὀῤῥὸς πίνεται κατὰ Μάϊον, ἐν γένει ὅμως ὀλίγος.

Χοῖροι ὀλίγιστοι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν, οἱ πλεῖστοι ἐν Λάκκᾳ, περὶ τοὺς 20, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων οὐδείς· φέρονται δὲ ἐκ Κερκύρας, Λευκάδος, Πρεβέζης καὶ Ἀλβανίας. Οἱ πρῶτοι, μελιταίας καταγωγῆς, ἔχουσι κρεμάμενα ὦτα καὶ εἶναι μέλανες· οἱ τελευταῖοι εἶναι πολύτριχοι, μὲ ἀνωρθωμένα ὦτα, ἐπίσης μέλανες, ὅμοιοι πρὸς κάπρους. Εἷς χοῖρος πωλεῖται ἀντὶ 6 - 8 ταλήρων, τὸ δὲ κρέας αὐτοῦ πρὸς 54 λεπτὰ τὴν λίτραν. Σφάζονται μέχρις 100 κατ' ἔτος, ὅταν εἶναι μεγάλη ἐλαιοσυγκομιδὴ καὶ συνεπῶς ὑπάρχῃ πολὺ χρῆμα, ἄλλως μόνον 50 καὶ ἔτι ὀλιγώτεροι.

Ὑποζύγια ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν πολλά. Ἐν πρώτοις ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἵππους, δὲν εἶναι εἰμὴ ὀλίγοι καὶ μόνον ἀλβανικοί, στοιχίζοντες 30 - 60 τάληρα ἕκαστος. Ἀγοραζόμενοι ἔχουσι πλῆρες τὸ τουρκικὸν πετάλωμα, τὸ ὁποῖον χάνουν κατόπιν, διότι τὰ ὑποζύγια ἐν Παξοῖς δὲν πεταλώνονται. Εἶναι δὲ ὅλοι εὐνουχισμένοι· φορβὰς σπανιώτατα φέρεται. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶναι γεννημένος ἐπὶ τῆς νήσου. Τοὺς μεταχειρίζονται κυρίως διὰ τοὺς περιστρεφομένους μύλους. Μόνον 10 ὑπάρχουσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Γαΐου καὶ 3 εἰς τὴν τῆς Λάκκας. Ἐκ τῶν ἡμιόνων εἷς ἀνετράφη ἐν Παξοῖς, οἱ λοιποὶ ἔρχονται ἐξ Ἀλβανίας· οἱ ἄριστοι στοιχίζουσιν 70 τάληρα, οἱ κοινοὶ 45. Οἱ ἄῤῥενες εἶναι ὅλοι ἐκτετμημένοι. Ἐκ τούτων ἀριθμοῦνται 52 εἰς τὸν δῆμον τοῦ Γαΐου καὶ 40 εἰς τὸν τῆς Λάκκας, ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων 3 ὑπάρχουσι. Τρέφονται δέ, ὡς οἱ ἵπποι, διὰ ξηροῦ χόρτου, πιτύρων, κερατίων, βρόμης καὶ κυάμων, καθὼς καὶ διὰ κλάδων ἐλαιῶν, ὡς τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἶγες.

Ὄνοι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν 40 εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Γαΐου καὶ 44 εἰς τὴν τῆς Λάκκας, ἐπὶ δὲ τῶν Ἀντιπάξων 20. Καλὸς ὄνος στοιχίζει 15 - 18 τάληρα· οἱ

8

πλεῖστοι εἶναι μυόφαιοι, μερικοὶ φαιοὶ μὲ μαῦρον σταυρὸν ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ὅλοι μικροί. Τινὲς φέρονται ἐκ Κερκύρας, οἱ πλεῖστοι ὅμως εἶναι ἐντόπιοι. Ὀχεύονται δὲ ἐν ὑπαίθρῳ, διότι ἀπολυόμενοι μετὰ τὴν ἐλαιοσυγκομιδὴν βόσκουσιν ἐλευθέρως μέχρι τῆς ἐλευσομένης. Συλλαμβανόμενοι διὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἀπολύονται πάλιν μετὰ τὴν χρῆσιν. Δίδεται δὲ αὐτοῖς μόνον ξηρὸς χόρτος, καὶ ὅταν ἐργάζωνται, ὀλίγη βρόμη. Τὰ δέρματα αὐτῶν, καθὼς καὶ τὰ τῶν ἡμιόνων καὶ ἵππων, κομίζονται εἰς Κέρκυραν· τὰ πρῶτα τιμῶνται 6 δραχμάς, τὰ δύο τελευταῖα 12 - 15.

VII

Θ Η Ρ Α

Ἡ θήρα εἶναι ἐλευθέρα, ἀπαιτουμένης μόνον ἀδείας παρὰ τοῦ Ἐπάρχου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Δήμαρχος ὀφείλει νὰ ἀνακοινώσῃ, ἐὰν ὁ ἀνὴρ εἶναι καλὸς καὶ ἐὰν ἔχῃ ἡλικίαν 21 ἔτους. Κυνηγοῦσι κυρίως διὰ τοῦ τουφεκίου, ὅπερ κατὰ προτίμησιν ἀγαπῶσι, καὶ τὸ ὁποῖον ἤδη παῖδες χειρίζονται μεθ' ὅλην τὴν ἀπαγόρευσιν. Ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν 50 περίπου θηρευτικοὶ κύνες, καὶ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων 6. Πληρώνονται δὲ τὸ πολὺ 3 - 4 τάληρα, ἀλλὰ σπανίως ἀγοράζεταί τις. Ἐν συνόλῳ εἶναι ἐπὶ τῶν Παξῶν 300 περίπου κύνες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρᾷα, ποικίλα τὸ εἶδος ἐκ διασταυρώσεως ζῷα.

Κατὰ Ὀκτώβριον ἀρχίζουσιν οἱ σκολόπακες (ξυλόκοττες), ἐξ ὧν ὅμως ὀλίγαι ὑπάρχουσι· κατὰ τὰ πολὺ ψυχρὰ ἔτη ἔρχονται περισσότεραι. Σπανιώτατα παρουσιάζεται ὁ μικρὸς σκολόπαξ (μπεκανόττο). Κατὰ Ὀκτώβριον ἀρχίζουσιν αἱ κίχλαι, φονευόμεναι, καθὼς οἱ κόσσυφοι, διὰ τοῦ τουφεκίου· σπανίως φαίνεται ἐκεῖ ἡ θαλασσία κίχλα. Κατ' Ἀπρίλιον ἔρχονται αἱ τρυγόνες (τρυγόνια) καὶ οἱ ὄρτυγες (ὀρτύκια), ἐξ ὧν τελευταίων ὀλίγοι καὶ κατὰ Μάϊον ἀκόμη παρουσιάζονται, ἐπιστρέφοντες κατόπιν τὸν Αὔγουστον. Τὰ πτηνὰ ταῦτα φονεύονται διὰ τοῦ τουφεκίου, ἢ συλλαμβάνονται διὰ παγίδων ἐκ πλακῶν μετὰ ξύλου ὑποκάτω καὶ κοιλότητος ἐν τῷ ἐδάφει, εἰς ἣν ῥίπτονται γεννήματα. Ἰδίως δὲ εἰς

Καλκιονῆσι καὶ εἰς Ἀντιπάξους συλλαμβάνονται πολλὰ κατὰ τὸν τελευταῖον τρόπον, τὰ ὁποῖα, τιθέμενα ἐντὸς κλωβῶν ἐκ καλάμου διωρόφων, ἀποστέλλονται εἰς Κέρκυραν κ.ο.κ. Οἱ ὄρτυγες συλλαμβάνονται προσέτι διὰ καλάμου, μήκους μιᾶς ἢ 1 $^1/_2$ ὀργυιᾶς. Ἀνὴρ τετραποδητὶ βαδίζων ῥίπτει περὶ τὸν τράχηλον τοῦ πτηνοῦ ἀγρευτικὸν βρόχον ἐκ νήματος μετάξης (pel di Spagna) καὶ θίγει διὰ τοῦ καλάμου τὸ πτηνόν, ὅπερ, θέλον νὰ φύγῃ, συλλαμβάνεται ἐν τῷ βρόχῳ. Δύναταί τις τοιουτοτρόπως νὰ συλλάβῃ ἐνίοτε ἕως 30 ὄρτυγας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· λίαν δὲ διευκολύνει τὸ ἔργον ἡ κόπωσις τῶν δυστυχῶν πτηνῶν ἐκ μακρᾶς ὁδοιπορίας ἄρτι ἀφικομένων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἄγρας εἶναι καὶ ἐν Λάκκᾳ σύνηθες. Μόνον ἀκανθυλλίδες (γαρδέλλια) καὶ χλωρίωνες (φλῶροι) συλλαμβάνονται κατ᾽ Ὀκτώβριον δι᾽ ἰξοῦ, ἐκτιθεμένου ἑνὸς ἢ δύο παλευτῶν (κρακτῶν). Αἱ ἰξευτικαὶ ῥάβδοι ἐμπηγνύονται ἐπὶ μεγάλου κλάδου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἵσταται τὸ ὡς κράκτης χρησιμεῦον πτηνόν. Συλλαμβάνονται τοιουτοτρόπως 20 - 30 τὴν ἡμέραν καὶ ἰδίως εἰς Μουσμούλην, ὅπου τὸ μέρος εἶναι γυμνότατον. Τὰ πετροχελίδονα ἀγρεύονται δι᾽ ἀγκίστρου μετὰ τεμαχίου βάμβακος ἢ λευκοῦ πτεροῦ, ἰδίως τρυγόνων. Ἐπὶ ἑκάστης ῥαβδοκαλάμου στερεοῦται εἰς μέλαν μετάξινον νῆμα ἄγκιστρον. Ὁ ἀνὴρ κρατεῖ τὸν κάλαμον ἐν τῇ χειρὶ ὑπεράνω τῶν ἀποτόμων κρημνῶν. Ἄριστα ἐκτελεῖται ἡ ἄγρα αὕτη ἐν ἀπογείῳ ἀνέμῳ, ὅστις τηρεῖ τὸ νῆμα μακρὰν τῶν βράχων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου δύναταί τις νὰ ἀγρεύσῃ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 4, 10 καὶ μέχρι 15. Ἐπὶ τῆς νήσου οὐδὲν ὑπάρχει δίκτυον πρὸς ἄγραν πτηνῶν.

Κατ᾽ Ἀπρίλιον καὶ ἰδίως κατ᾽ Αὔγουστον ἔρχονται πολλοὶ χρυσοκόσσυφοι (συκοφάγοι ἢ φλερῶνοι), τρώγοντες κυρίως σῦκα καὶ μόνον διὰ τοῦ τουφεκίου πυροβολούμενοι. Οἱ ἔποπες (γουζιοὶ) ἔρχονται κατὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον πρὸ τῶν τρυγόνων καὶ ὀρτύγων· κατὰ τὸν Αὔγουστον πυροβολοῦνται ὀλίγον πλείονες, διότι εἶναι παχύτεροι, ἐν

γένει ὅμως ὀλίγοι, ὡς μὴ παρέχοντες καλὸν φαγητόν. Μικροὶ ἱέρακες πυροβολοῦνται πολλοὶ κατ' Ἀπρίλιον· μὲ τοὺς νοτίους καὶ νοτιοανατολικοὺς ἀνέμους ἔρχονται τὸ θέρος πολυπληθεῖς ἐπὶ τῆς νήσου. Αἱ μεγάλαι ἄγριαι περιστεραὶ (φάσσες) ἀρχίζουσι τὸν Ὀκτώβριον καὶ διαρκοῦσι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, ἀλλ' ὀλίγαι· ἐν Ὀξωμεριᾷ εἶναι συνηθέστεραι. Αἱ περιστεραὶ τοῦ αἰγιαλοῦ (περιστέρες) παρουσιάζονται καθ' ὅλον τὸ ἔτος, κυρίως ὅμως τὸ θέρος ἀπαντῶσι συχναὶ εἰς τὰς κοιλότητας τῶν δυτικῶν ἀκτῶν. Οἱ μελισσοφάγοι (μελισσουργοὶ) ἔρχονται καὶ ἐπιστρέφουσι μετὰ τῶν τρυγόνων· ἐὰν ἐμπέσωσι κατὰ μελισσῶν, καταστρέφουσιν αὐτὰς ἐξ ὁλοκλήρου. Κυνηγοῦνται διὰ τοῦ τουφεκίου· ἀλλ' εἰ καὶ τόσον μεγαλοπρεπεῖς κατὰ τὸ χρῶμα, δὲν εἶναι ἐν τούτοις κατάλληλοι πρὸς βρῶσιν. Ὅταν βρέχῃ, κάθηνται ὅλοι ὁμοῦ ἐπί τινος ἐλαίας, καὶ διὰ μιᾶς βολῆς δύναταί τις ἐνίοτε νὰ φονεύσῃ 10-12 ἐξ αὐτῶν. Κόκκυγες (κοῦκκοι) ἐμφανίζονται τὸ ἔαρ κατ' Ἀπρίλον καὶ κατόπιν τὸν Αὔγουστον· ἐπίσης ὁ κορακίας (χαλκοκουροῦνα). Ἐρῳδιοὶ ποικίλου εἴδους ὑπάρχουσι πολλοὶ κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸν Αὔγουστον ἐγγὺς τῶν ἀκτῶν. Ὁ μικρὸς ἐρῳδιὸς παρουσιάζεται συχνὰ ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν, δύναται δέ τις νὰ πυροβολήσῃ εὐκόλως πολλοὺς ἐξ αὐτῶν τὴν πρωΐαν περὶ τὸν ὄρθρον· εἶναι καλοὶ πρὸς βρῶσιν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ὄζουσι κακῶς. Ἐμφανίζονται ἐκεῖ ὁ μέγας ἀργυροῦς ἐρῳδιός, ὁ μικρὸς ἀργυροῦς ἐρῳδιὸς καὶ ὁ φαιὸς ἐρῳδιός· ἐπίσης ὁ νυκτόβιος (νυκτικόραξ), ὡς μεταβατικὸν πτηνόν. Καλοῦνται δ' οὗτοι ἀνεξαιρέτως *τσικνιάδες*, καὶ οἱ μικροὶ *τσικνιάδια*. Φαλακροκόρακες (νερόκοττες) προσέτι θηρεύονται, ἀλλ' εἶναι ἀκατάλληλοι πρὸς βρῶσιν. Ὡς σπανιότητα βλέπει τις ἀγρίαν νῆσσαν εἰς τὴν λίμνην 'ς τὸ Βουτοῦμι τῶν Ἀντιπάξων. Μεγάλοι ἱέρακες, συλλαμβάνοντες ὄρνιθας, παρουσιάζονται ἐνίοτε.

Αἱ ἰκτίδες (κουνάδια) πυροβολοῦνται διὰ τοῦ τουφεκίου, ἐν ᾧ ἀναρριχῶνται ἐπὶ δένδρων ἢ βράχων, καταδιωκόμενοι

ὑπὸ κυνῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνίοτε καὶ συλλαμβάνονται. Ὑπάρχουσι καὶ λευκόφαιοι, μελανόστικτοι (δὲν εἶναι ἆρά γε ἡ ἀγρία γαλῆ;), σπανιώταται ὅμως· λέγεται ὅτι τριῶν εἰδῶν χρώματα ὑπάρχουσι· τὸ φαιόν, ὅπερ εἶναι τὸ συνηθέστερον, ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ ἀπέκτησα δύο, εἶναι ἡ mustela foina. Ποντικοὶ εἶναι πλεῖστοι, μεγάλοι καὶ μικροί. Μυωξοὶ πολυαριθμότατοι, ἐπὶ τῶν βράχων Δασκάλια πολυπληθεῖς. Νυκτερίδες μόνον ὀλίγαι παρουσιάζονται, κρυπτόμεναι τὴν ἡμέραν ἐντὸς παλαιῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κλάδων. Φῶκαι εἶναι συχναὶ εἰς τὰς ἐκεῖ ἀκτάς, ἰδίως ἐντὸς τῶν ἀγρίων θαλασσίων ἄντρων τῶν δυτικῶν ἀκτῶν, δύσκολον ὅμως νὰ τὰς εὕρῃ τις. Γηραιὸς ἀνὴρ 65 ἐτῶν εἶδεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ὑπὲρ τὰς 100 φώκας πυροβοληθείσας· εἶδε προσέτι τρὶς ἢ τετράκις ζώσας εἰς Γάϊον κομισθείσας, αἵτινες εἶχον συλληφθῆ εἰς τὴν ἀκτήν. Εἷς 45 ἐτῶν εἶδε 50 περίπου συλληφθείσας. Πυροβολοῦσιν αὐτὰς συνήθως διὰ τοῦ τουφεκίου μὲ τεμάχια σφαιρῶν, ἐντὸς τῶν ἄντρων, ἔνθα εἰς τὴν παραλίαν ἀναπαύονται. Κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονήν μου εἶδον τέσσαρας ἐκ τοῦ πλησίον, δύο ἐν τῇ θαλάσσῃ κολυμβώσας, αἵτινες διὰ τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν των ἔκπληκτοι μὲ προσέβλεπον, καὶ δύο ἐντὸς ἄντρων, μίαν εἰς τὸ ἄντρον τῶν φωκῶν, ἣν κατ' ἀρχὰς ἐξέλαβον ὡς βράχον, καὶ ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἠδυνήθην νὰ γράψω τέσσαρας σελίδας τοῦ σημειωματαρίου μου, ἐν ᾧ οἱ ναῦταί μου μάτην προσεπάθουν νὰ φονεύσωσιν αὐτὴν πλήττοντες διὰ τῶν κωπῶν· ἑτέραν νεαρὰν εἰσέτι εἶδον ἐν τῷ σπηλαίῳ τῶν Ἀντιπάξων, ἣν διὰ τῆς ἁρπάγης τῆς λέμβου δύο ἢ τρεῖς φορὰς ἀνετρέψαμεν, ἅτε ἀβαθοῦς ὄντος τοῦ ὕδατος, κατώρθωσεν ὅμως νὰ διαφύγῃ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν λέμβον.

Αἱ τιμαὶ τῶν διαφόρων ἐν Παξοῖς θηρευμάτων εἶναι αἱ ἑπόμεναι: Οἱ σκολόπακες στοιχίζουσιν $^1/_2$ - 1 - 1 $^1/_2$ δραχμήν, ἐνίοτε στέλλονται εἰς Κέρκυραν. Αἱ κίχλαι, ὅταν εἶναι πολλαί, πωλοῦνται πρὸς 24, ἄλλως πρὸς 30-40 λεπτὰ τὸ

ζεῦγος. Αἱ τρυγόνες 30 - 48 λεπτὰ τὸ ζεῦγος, τὸν Αὔγουστον 50 - 60. Οἱ ὄρτυγες 30 - 36 τὸ ζεῦγος, τὸν Αὔγουστον 60. Ἀκανθυλλίδες καὶ χλωρίωνες 12 - 36 λεπτά. Τὰ πετροχελίδονα δὲν πωλοῦνται. Τρυγόνες καὶ ὄρτυγες πέμπονται εἰς Κέρκυραν καὶ ὀλίγαι εἰς Πάργαν. Ἐνίοτε πυροβολοῦνται ἐξ ἀμφοτέρων ἕως 2000 εἰς μίαν ἡμέραν. Κυνηγὸς ἐφόνευσεν εἰς τρεῖς ὥρας 180 ὄρτυγας. Οἱ χρυσοκόσσυφοι πωλοῦνται πρὸς 30 λεπτὰ τὸ ζεῦγος, ὁμοίως οἱ ἔποπες. Αἱ περιστεραὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς 1,30 - 1,40, αἱ ἄγριαι μέχρι 1,56 δρ. Τὸ χειμερινὸν δέρμα ἰκτίδος πωλεῖται πρὸς 5, ἐνίοτε πρὸς 7 δραχμάς, τὸ θέρος οὐδέν. Πέμπονται δὲ εἰς Κέρκυραν, ὁπόθεν ἀποστέλλονται εἰς Ἀλβανίαν. Δέρμα φώκης στοιχίζει 20 - 25 δρ. Ἐκ τῶν φωκῶν ἐξάγεται ἔλαιον, ὅπερ ὅμως δὲν πωλεῖται.

VIII

ΑΛΙΕΙΑ

Ἕν τῶν σπουδαιοτέρων ἐν Παξοῖς ἐπιτηδευμάτων εἶναι ἡ ἁλιεία. Ὑπάρχουσιν 100 περίπου ἁλιεῖς, ἐξ ὧν μόνον δύο ἢ τρεῖς ἁλιεύουσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος, οἱ ἄλλοι ἐκτελοῦσιν ἐν παρέργῳ ἄλλας ἐργασίας. Ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων ὑπάρχουσι

Ἁλιευτικὸν πλοιάριον (Τράττα).

μόνον δύο ἁλιεῖς δι' ἀγκίστρου ἁλιεύοντες. Ὑπάρχουσιν 7 κυρίως ἁλιευτικὰ πλοιάρια, Τράτται καλούμενα, ἅτινα μὲ τὸ ἔμβολον εἰς τὴν πρῷραν φαίνονται ἀληθῶς κομψὰ τὴν μορφήν, φέρουσι δὲ ἱστίον, καθὼς αἱ Γαΐται. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν 11 μικραὶ λέμβοι, μὲ τετραγωνικὸν τὸ τμῆμα τῆς πρύ-

μνης, ἐν χρήσει πρὸς ἁλιείαν εἰς τὰ ὕδατα τῶν Παξῶν. Ἡ σπουδαιοτέρα, ὡς εἰκός, ἁλιεία εἶναι ἡ διὰ τῶν δικτύων, ὧν πλεῖστα ἤδη ὑπάρχουσι, περὶ τῶν ὁποίων λεπτομερέστερον θέλομεν πραγματευθῆ. Πολλὰ κατασκευάζονται ἐν Παξοῖς, ἀλλ' εὐθηνότερα ὅμως τὰ προμηθεύεταί τις ἐκ Βάρης καὶ Βρινδησίου. Πρὸς παρασκευὴν τούτων μεταχειρίζονται τὰ ἑξῆς ἐργαλεῖα: 1. ***Σαΐτα καλαμένια,*** ἐκ καλάμου. 2. ***Σαΐτα*** ἐκ ***ξύλου μυρσίνης*** ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἀμφότεραι διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν βρόχων· διὰ νὰ ἔχωσι δὲ τὸ ἐπιθυμητὸν μέγεθος ἐνθέτουσιν εἰς αὐτὰς στρογγύλα ἢ ἐπίπεδα τεμάχια ξύλου. 3. ***Πετσάλι.*** 4. ***Κοντραπετσάλι,*** ἀμφότερα ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου. 5. ***Σπιδόνι*** ἐκ καλάμου. 6. ***Κασσαρέτο,*** μέγας, στρογγύλος βρόχος. 7. ***Ῥιαλέλλο,*** μικρότερος βρόχος. 8. ***Σπέσσο,*** μεσαῖος βρόχος· καὶ 9. ***Κιάρο,*** μέγιστος βρόχος. Τὰ δίκτυα βάπτονται ἐν κενῷ χώρῳ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Γιανᾶ διὰ φλοιοῦ πεύκης ἐντὸς ἁπλῆς ἐκ σανίδων σκάφης, ἐν ᾧ φλοιὸς πεύκης, ὃν ἐκ Πατρῶν προμηθεύονται, βράζεται ἐντὸς λευκοσιδηροῦ ἀγγείου, ***καζανίου,*** ὑπὸ τὸ ὁποῖον γηραιὸς ἀνὴρ ἀνάπτει συνήθως πῦρ.

Ὅσον ἀφορᾷ κυρίως τὰς Τράττας, σημειωτέον ὅτι δίκτυον καὶ πλοιάριον δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἁλιεῖς, ἀλλ' εἰς εὐπορωτέρους κυρίους, οἵτινες λαμβάνουσι διὰ τὴν Τράτταν τὸ ἥμισυ τῶν ἐσόδων καὶ διὰ τὸ πλοιάριον ἓν μέρος, ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνο τῶν ἁλιέων. Τὸ εἰς τὸν κύριον ἀνῆκον ἥμισυ διαιρεῖται τότε, καὶ ἓν μέρος λαμβάνει ὁ πλοίαρχος, τὸ ἕτερον τὸ πλοιάριον καὶ τὸ τρίτον ὁ κύριος ἢ ἰδιοκτήτης. Τὰ λοιπὰ δίκτυα ἀνήκουσιν ὡσαύτως εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας. Οἱ ἁλιεῖς δὲν πληρώνονται ὥστε, ἐὰν οὐδὲν ἀγρεύσωσιν, οὐδὲν καὶ ἔχουσιν. Ἡ ἁλιεία εἶναι καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐλευθέρα, σκοποῦσιν ὅμως νὰ ἀπαγορεύσωσι τὴν διὰ Τράττας ἄγραν κατ' Αὔγουστον ἕνεκα τῆς ᾠοτοκίας.

Αἱ Τράτται, τέσσαρες οὖσαι ἐν Γαΐῳ, δύο ἐν Λογγῷ καὶ δύο ἐν Λάκκᾳ, κατασκευάζονται ὅλαι ἐν Παξοῖς· καὶ τὸ νῆμα

ἐκεῖ νήθεται, μόνον τὸ πετσάλι ἔρχεται συνήθως ἐκ Κερκύρας. Τὸ εἶδος τοῦ δικτύου ἔχει κατὰ τάξιν ὡς ἑξῆς: 1. Κιάρο, 2. Σπέσσο, 3. Ῥιαλέλλο, 4. Κασσαρέττο, 5. Μπουδέλι, 6. Σπιδόνι, 7. Κοντραπετσάλι, 8. Πετσάλι, τὸ τελευταῖον, ὅπερ εἶναι καὶ πυκνότερον. Ἕλκονται ἀμφότερα τὰ ἄκρα εἴτε ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, εἴτε ἀπὸ τοῦ πλοιαρίου. Μία Τράττα ἔχει συνήθως 6 ἄνδρας.

Τὸ παλαμυδοδίκτυον εἶναι δίκτυον τοῦ τοίχου, ἁπτόμενον τοῦ πυθμένος διὰ τοῦ μολύβδου, ἐν ᾧ τὸ ἀνώτερον μέρος αὐτοῦ αἰωρεῖται διὰ τοῦ φελλοῦ κατὰ τὸ ὕψος τοῦ ὕδατος μᾶλλον ἢ ἧττον βαθέως· ἔχει 80 ὀργυιῶν μῆκος καὶ 4 ὕψος· τοποθετεῖται δὲ ἐντὸς λιμένων, ἐν Πόρτῳ Σπούτσῳ καὶ εἰς τὸν κύριον λιμένα ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαΐου εἰς νύκτας ἀσελήνους.

Ἁπλάδι, ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ λεπτότερον, πρὸς ἄγραν μελανουρίων (ἐξ οὗ καὶ δίκτυ διὰ μελανούρια καλεῖται) καὶ σαλπῶν, ἐπίσης ὁ μόλυβδος εὑρίσκεται εἰς τὸν πυθμένα, ἐν ᾧ τὸ δίκτυον αἰωρεῖται ἀρκούντως ὑψηλὰ ἐν τῷ ὕδατι, μᾶλλον ἢ ἧττον βαθέως, ἀναλόγως τοῦ βάθους τοῦ ὕδατος. Συνήθως ἔχει 60 ὀργυιῶν μῆκος καὶ 3 ὕψος. Ἁλιεύουσι διὰ τούτου ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαΐου εἰς ἀσελήνους νύκτας.

Βοποδίκτυον εἶναι μικρότερον τοῦ προηγουμένου, μὲ μόλυβδον πρὸς τὰ κάτω καὶ φελλὸν πρὸς τὰ ἄνω· ἐν τῷ ὕδατι μένει, ἀναλόγως τοῦ βάθους, μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλά. Καλεῖται οὕτω, διότι δι' αὐτοῦ ἀγρεύονται ἰδίως βόπες· ἔχει 2 - 2 $^1/_2$ ὀργυιῶν ὕψος καὶ 60 μῆκος. Τοποθετεῖται πάντοτε ἔξω, καὶ ἁλιεύουσι δι' αὐτοῦ ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαΐου. Ὅταν εἶναι σκότος, ἡ ἁλιεία αὕτη ἐπιτυγχάνει κάλλιον.

Βελονιδοδίκτυον, πρὸς ἄγραν βελονίδων· ἔχει ἰσχυροὺς φελλοὺς καὶ ἐπιπλέει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Πρὸς τὰ κάτω δὲν ἔχει εἰμὴ ὀλίγιστον μόλυβδον, μόνον τόσον, ὅσος εἶναι ἀναγκαῖος ὅπως ἐλευθέρως κρέμαται. Ἔχει ὕψος δύο ὀργυιῶν

καὶ μῆκος 100 καὶ ῥίπτεται ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς, ἰδίως πλησίον ἀκρωτηρίου, καὶ αἴρεται εὐθύς. Ἁλιεύουσι δι᾽ αὐτοῦ ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαΐου.

Τὸ μανωμένον ἔχει τρία δίκτυα, δύο πολὺ εὐρέα, μάνες καλούμενα, πρὸς τὰ ἐκτός, καὶ ἓν λεπτὸν ἐν τῷ μέσῳ, κλαπανοδίκτυον ὀνομαζόμενον. Ὁ μόλυβδος ἐφάπτεται τοῦ πυθμένος, οἱ δὲ φελλοὶ εὑρίσκονται μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλὰ ἐν τῷ ὕδατι, ἀναλόγως τοῦ βάθους τούτου. Ὅλοι οἱ ἰχθύες ἀγρεύονται δι᾽ αὐτοῦ. Τὰ μεγάλα δίκτυα χρησιμεύουσιν, ὅπως οἱ ἰχθύες ἐμπίπτωσιν εἰς τοὺς βρόχους, δι᾽ ὧν θέλοντες νὰ διεξέλθωσι σχηματίζουσιν ἐν τῷ λεπτῷ σάκκον, ὃν κρατεῖ τὸ ἕτερον χονδρὸν δίκτυον. Τὸ δίκτυον τοῦτο ἔχει $1\,^1/_2$ - 2 ὀργυιῶν ὕψος καὶ 40 - 50 μῆκος. Τοποθετεῖται συνήθως ἔξω, καὶ ἰδίως τὸ θέρος διὰ τούτου ἁλιεύουσιν.

Καλαμωτοδίκτυον, πολὺ ὀλίγον καὶ μόνον ἐν τῷ λιμένι ἐν χρήσει, εἶναι τοιχοδίκτυον συνδεδεμένον μεθ᾽ ἑνὸς διὰ καλάμων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν κρατουμένου δικτύου, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ διὰ λίθων ἐν τῷ μέσῳ ῥιπτομένων ἐκφοβιζόμενοι ἰχθύες, ζητοῦντες ἐν τῇ φυγῇ σωτηρίαν, συλλαμβάνονται.

Ὁ ἐν χρήσει διὰ τὸ ἁπλάδι, βοποδίκτυον, μανωμένον, βελονιδοδίκτυον κλάπανος εἶναι ξύλινον ἀκόντιον, φέρον στρογγύλον τεμάχιον σκληροῦ ξύλου πρὸς τὰ κάτω, ὅπερ ταχέως ἐν τῷ ὕδατι βυθιζόμενον καὶ αἰρόμενον, παράγει τῇ βροντῇ ὅμοιον κρότον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἰχθύες φυγαδεύονται ἀπὸ τῶν πετρωδῶν κοιλωμάτων τῆς ἀκτῆς καὶ ὠθοῦνται πρὸς τὸ δίκτυον.

Ὅμοιαι τοῖς δικτύοις κατὰ τὴν σπουδαιότητα ἔρχονται αἱ ὁρμιαί, ὧν διακρίνονται δύο εἴδη: 1) Τὰ *βελονιδοπαραγάδια*, μικρά, διὰ φελλῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐπιπλέοντα, δυνάμενα καὶ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς νὰ ῥιφθῶσι, τῇ βοηθείᾳ εἴδους καλαμίνου πλοιαρίου, *καΐκι - παραγαδιοῦ* λεγομένου. Ἐκ τῶν παραγαδίων τούτων ὑπάρχουσι 500 ἐπὶ τῆς νήσου, καὶ ἁλιεύουσι δι᾽ αὐτῶν κατὰ Ἰούλιον, Αὔγουστον καὶ Σεπτέμ-

βριον, ἐνίοτε καὶ τὸν Ἰούνιον, ὅταν δὲν εὑρίσκωνται νεαροὶ ἰχθύες διὰ δόλωμα. 2) *Τὰ μέγιστα παραγάδια,* 900 ὀργυιῶν μήκους, μὲ 300 ἄγκιστρα, ἀνὰ τρεῖς ὀργυιὰς καὶ ἓν ἄγκιστρον ἔχοντα. Τὰ μικρότερα ἔχουσι 200 ἄγκιστρα. Οἱ *κόφες* διὰ παραγάδια ἔχουσι πρὸς τὰ ἔσω ἐπιδεδεμένα τεμάχια φελλοῦ πρὸς στερέωσιν τῶν ἀγκίστρων. Πρὸς ἐπισήμανσιν τῶν παραγαδίων μεταχειρίζονται τὴν *φελλομάννα,* ἐπὶ τῆς ὁποίας τὴν μὲν νύκτα τοποθετεῖται μικρὸς φανός, τὴν δὲ ἡμέραν ἀνυψοῦται λευκὴ σημαία. Πολλάκις μεταχειρίζονται ἁπλῶς φλασκίον (κολόκα). Τὰ παραγάδια ἀνήκουσι γενικῶς εἰς τοὺς ἰδίους ἁλιεῖς, οἵτινες ἁλιεύουσι δι᾿ αὐτῶν παντὸς εἴδους ἰχθῦς, ἐνίοτε καὶ ἀστακούς, οἱ ὁποῖοι τιμῶνται 1 $^1/_2$-2 δραχμὰς καὶ κάποτε πέμπονται ὡς δῶρον εἰς Κέρκυραν.

Ὅταν τὰ παραγάδια συλληφθῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ πυθμένος, ἔχουσι λιθίνους ἢ σιδηροῦς κρίκους, *κουλλούρας* καλουμένους, πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι στοιχίζουσι 2 δραχμάς. Ἁλιεύουσιν ἀπὸ τοῦ πλοιαρίου διὰ τοῦ ἀγκίστρου καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ τοῦ καλαμιδίου. Τὰ ἄγκιστρα προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας, τὰ μεταξονήματα ἐπίσης, ἢ καὶ ἐκ Πατρῶν.

Αἱ τιμαὶ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἁλιευτικῶν ἐργαλείων εἶναι ὁ ἑξῆς:

Τάληρα		ἀριθμὸς τῶν ὑπαρχόντων
120	Τράττα	8
40	παλαμυδοδίκτυον	2
35	ἁπλάδι	7
20	βοποδίκτυον	3
25	βελονιδοδίκτυον	2
10	μανωμένον	7
150	μαριδοδίκτυον	(τώρα δὲν ὑπάρχουσιν)
	παραγάδια	20 περίπου ἐν Γαΐῳ,
	»	10 ἐν Λάκκᾳ καὶ Λογγῷ.

Κύρτοι (κοφίνια) εἶναι ὀλίγον ἐν χρήσει· ἄλλοτε κατεσκεύαζε τοιούτους ἀνήρ τις ἐν Καλκιονῆσι, ἁλιεύων δι᾿ αὐ-

τῶν συγχρόνως. Μετεχειρίζοντο τούτους ἰδίως διὰ τὰς σάλπας καὶ σμέρνας, ἀλλὰ ἀπὸ 20 ἐτῶν δὲν εἶναι πλέον ἐν χρήσει, ἅτε μὴ προσοδοφόροι. Ὑπάρχουσι σήμερον μόνον 6 περίπου κύρτοι ἐκ Κεφαλληνίας, δι' ὧν ἀγρεύονται παντοῖοι ἰχθύες. Κρύφα ἁλιεύουσι καὶ διὰ δυναμίτιδος, ἰδίως εἰς τοὺς τρεῖς λιμένας.

Διὰ τῆς τριαίνης (καμάκι), ἧς ἡ ἀξία εἶναι 2 $^1/_2$ δραχμάς, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι μὲ 5 καὶ ἄλλαι μὲ 2 ὀδόντας, ἁλιεύουσι τὴν νύκτα παντὸς εἴδους ἰχθῦς καὶ ὀκτάποδας μὲ τὴν *φωτιά*, δηλ. τὸν λύχνον, ὃν οἱ ἁλιεῖς κρατοῦσιν ἐν τῇ χειρί, ἢ διὰ πυρὸς ἐκ ξύλων ἀναπτομένων εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ πλοιαρίου ἐπὶ χώματος ἢ σιδηρᾶς πλακός. Οἱ ἐχῖνοι ἀγρεύονται διὰ τῆς σιδηρᾶς *χέρας* καὶ τοῦ *πιννολόγου*, ἐκ τῶν ὁποίων ἔχουσι μεγαλειτέρους καὶ μικροτέρους, μετὰ δικτυωτοῦ σάκκου, χρησιμεύοντος κυρίως πρὸς ἄγραν πιννῶν, διότι δι' αὐτοῦ ἀνασπῶνται τὰ μεγάλα ὄστρακα ἀπὸ τῆς ἰλύος. Στοιχίζουσι 2-3 δραχμάς.

Ἐχῖνοι καὶ πίνναι ἀγρεύονται μόνον κατὰ τὴν τεσσαρακοστήν, τὸ θέρος δὲν ἁλιεύονται. Οἱ ἐχῖνοι εἶναι πλήρεις ἐν πανσελήνῳ. Πρὸς ἄγραν τῶν πιννῶν, καθὼς καὶ τῶν ὀκταπόδων καὶ σπόγγων, μεταχειρίζονται τὸ *ὑαλί*, ὅπερ εἶναι παχεῖα ὕαλος εἰς τὸν πυθμένα στρογγύλου λευκοσιδηροῦ σωλῆνος, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου βλέπει τις καλῶς τὸν πυθμένα καὶ ἐν τεταραγμένῃ θαλάσσῃ. Μεταχειρίζονται προσέτι τὸ *ὑαλὶ* ὅπως ἴδωσιν οἱονδήποτε ἀντικείμενον εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης· στοιχίζει ἓν τάληρον. Οἱ ἐχῖνοι ἀγρεύονται συνήθως ἄνευ ὑάλου εἰς τὰ ἀβαθῆ ὕδατα. Ὀκτάποδες ἀγρεύονται καὶ διὰ τεμαχίου ὑπολεύκου ἀσφάκας μετὰ ἁρπάγης ἐν τῷ μέσῳ. Διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν πρὸς πώλησιν ἐκτιθεμένων ἰχθύων ἔχουσιν ὅλως ἀβαθῆ καλάθια, ***πανάρια*** καλούμενα, ἐκ ῥαβδίων καλάμου καὶ κυπαρίσσου κατεσκευασμένα, τὰ ὁποῖα προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας πρὸ πάντων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ παρασκευάζονται τοιαῦτα.

Εἰς διάστημα ἑνὸς μηνὸς ἀγρεύονται εἰς τὰ ὕδατα τῶν Παξῶν 5,000 λίτραι ἰχθύων. Τὸ θέρος ἀγρεύουσιν ὀλιγωτέρους αἱ Τράτται καὶ περισσοτέρους τὰ Παραγάδια. Οἱ ἄριστοι ἰχθύες εἶναι τὰ φαγκριά, μεγάλα, ὑπερύθρως λευκά, μετ᾽ ἐξαιρέτου σαρκός· ἕτεροι παρόμοιοι, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐρυθροί, εἶναι αἱ συναγρίδαι· ἀμφότερα τὰ εἴδη, καθὼς καὶ οἱ δρόγκοι, κουκάρια, χάνοι, πέρκαι, σκορπιοί, σμέρναι (μύραιναι), σαργοί, βαγιάναι, συλλαμβάνονται διὰ τῶν παραγαδίων εἰς πετρώδεις πυθμένας. Παστενάκες καὶ σελάχια, σκυλόψαρα, σαμπιέροι, κοκκινόψαρα, βακκαλάροι, εἰς ἀμμώδεις πυθμένας. Μὲ τὰς Τράττας ἀγρεύονται γκόφοι, παλαμύδες, μπαρμπούνια, βόπες, μαρίδες, σκορπιοί, κολιοὶ τὸν Αὔγουστον, οἵτινες ἐμβάλλονται καὶ εἰς βαρέλια· ἐπίσης πετρόψαρα διαφόρων εἰδῶν. Κατὰ Μάϊον μέχρις Ἰουνίου καλογρῆτσες, σαυρίδια καὶ μένουλες. Οἱ ἐκλεκτότεροι ἰχθύες πωλοῦνται πρὸς 50 λεπτὰ τὴν λίτραν, οἱ ἄλλοι πρὸς 36. Τὰ σκυλόψαρα στοιχίζουν 20 λεπτά, τὰ σελάχια καὶ αἱ παστενάκες 10-15, καὶ οἱ μικρότεροι ἰχθύες 30-40 λεπτά. Τὸ ὕψος τῆς τιμῆς ἐξαρτᾶται ἐν γένει ἐκ τῆς μεγαλειτέρας ἢ μικροτέρας ἄγρας. Ἐκ τῶν προσφάτων ἰχθύων μόνον μαρίδες, ὅταν πολλαὶ ἀγρευθῶσιν, ἀποστέλλονται εἰς Πάργαν.

Κατ᾽ Αὔγουστον ἁλατίζουσι μεγάλους ἰχθῦς, σχίζοντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ, ἐπωφελούμενοι πρὸς τοῦτο τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας τῆς Παναγίας· ἁλατίζονται δὲ κατ᾽ ἔτος περὶ τὰς 1000 λίτρας, καταναλισκόμενοι ὁλοσχερῶς ἐν τῷ τόπῳ. Κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν παρασκευάζονται ὀξάλμευτοι ἰχθύες, σαβοῦρος καλούμενοι μετὰ σταφίδος (κορινθιακῆς), σκορόδου, δενδρολιβάνου καὶ ὄξους. Ἐν πρώτοις τηγανίζονται οἱ ἰχθύες, καὶ ἀφ᾽ οὗ διὰ τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν σχηματισθῇ ἔμβαμμα (σάλτσα), ῥίπτεται ἐπ᾽ αὐτῶν ὀλίγον τηγανισμένον ἔλαιον, καὶ τίθενται ἐντὸς μικρῶν, ἐκεῖ κατασκευαζομένων, βαρελίων. Ἕκαστον ἐν Γαΐῳ καπηλεῖον ἀποστέλλει κατ᾽ ἔτος 400-600 λίτρας μαρίδας καὶ βόπας, καθὼς

καὶ παλαμύδας εἰς τεμάχια κεκομμένας καὶ ὁμοίως παρεσκευασμένας, ἐκτὸς τοῦ τόπου, ἰδίως εἰς Κέρκυραν. Ἁλατίζονται καὶ σαρδέλλαι, τρεῖς δὲ ὑπάρχουσι τοῦτο πράττοντες, λαμβάνοντες σαρδόνια ἐκ Φαναρίου, ἅτινα ἁλατίζουσιν ἐνταῦθα δι᾽ ἅλατος τῆς Λευκάδος. Εἷς κατασκευάζει 1000 λίτρας, ὁ ἄλλος 1200, ὁ τρίτος μόνον ὀλιγίστας· ἐξοδεύονται ὅλαι εἰς τὸν τόπον καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξαρκοῦσιν εἰς τὴν κατανάλωσιν, εἰσάγονται καὶ ἔξωθεν. Κατ᾽ ἐξαίρεσιν καπνίζονται ἰχθύες. Σπανιώτατα ξηραίνονται ὀκτάποδες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ πλοιάρια, ἅτινα ταξειδεύουσιν εἰς τὰς ἀλβανικὰς ἀκτάς, παρασκευάζουσι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ τοιούτους.

Καίτοι ἐν τοῖς ὕδασι τῶν Παξῶν ἀρκούντως πολλοὶ σπόγγοι εὑρίσκονται, δὲν ὑπάρχει, εἰ μὴ εἷς σπογγαλιεὺς ἐν Γαΐῳ, ὅστις, μόνον ὅταν δὲν ἔχῃ ἄλλην ἐργασίαν, ἐξασκεῖ ἐκείνην, ἄλλως ἁλιεύει ὀκτάποδας, καὶ τὸν χειμῶνα ἐργάζεται εἰς τὸ ἐλαιοτριβεῖον· ἐνταῦθα καθαρισθεὶς σπόγγος στοιχίζει 50 λεπτὰ ἕως 1 δραχμήν. Περίπου 200 σπόγγοι ἀγρεύονται κατ᾽ ἔτος ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Ἀλλ᾽ ἔρχονται πρὸς τοῦτο ἀληθεῖς σπογγαλιεῖς ἐξ Ὕδρας. Ἔρχονται συνήθως μόνον τέσσαρα σπογγαλιευτικὰ πλοιάρια, ἐνίοτε ἓξ καὶ ἓν τρεχαντήριον, ὅπερ παραλαμβάνει τοὺς σπόγγους καὶ φέρει τὰς προμηθείας. Ἔτη τινὰ ἔρχονται πλείονα μὲ ὀλίγα τρεχαντήρια, βλέπει δέ τις ὁλόκληρον στολίσκον μικρῶν, καθαρωτάτων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λευκῶς ἐπικεχρισμένων πλοιαρίων, μετὰ στρογγύλης ὀπῆς ἐν τῷ καταστρώματι, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἵσταται ἀνήρ, ὅστις τῇ βοηθείᾳ τῆς ὑάλου ἁλιεύει διὰ κάμακος ἐν μακρῷ ἀκοντίῳ προσηρμοσμένου. Ἔρχονται δὲ τὸν Ἀπρίλιον καὶ μένουσι μέχρι τοῦ φθινοπώρου, ἁλιεύοντες κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν ἀμφοτέρων τῶν νήσων καὶ ἰδίως τῶν Ἀντιπάξων.

IX

ΘΑΛΑΣΣΟΠΛΟΪΑ ΚΑΙ ΝΑΥΠΗΓΙΑ

Ἡ θαλασσοπλοΐα εἶναι ἐν Παξοῖς ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, τοῦθ' ὅπερ εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς θέσεως αὐτῶν ὡς νήσου· περιορίζεται δ' ὅμως κυρίως εἰς θερινοὺς πλοῦς, τῶν πλοιαρίων μετὰ τὸ Πάσχα ἀπερχομένων καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀφοπλιζομένων, διότι οἱ ἄνθρωποι ἀσχολοῦνται τὸν χειμῶνα εἰς τὴν συγκομιδὴν τῶν ἐλαιῶν καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἐλαίου. Μνημονευτέος ἐνταῦθα ὁ τρόπος τοῦ λέγειν, ὅτι *κάτω* σημαίνει τὸ πρὸς βορρᾶν ταξειδεύειν, *ἐπάνω*, τὸ πρὸς νότον ταξειδεύειν, ἄρα τὸ ἀντίστροφον ἢ παρ' ἡμῖν. Ὡς ἤδη, περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων πραγματευόμενοι, εἴπομεν, ὑπάρχουσι 328 κυρίως ναυτικοί, εἰς Ἀντιπάξους μόνον 8. Ἀλλὰ σχεδὸν πάντες οἱ ἐπὶ τῶν Παξῶν εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ναῦται καὶ τρατταλιεῖς. Οἱ ναυτικοὶ ἐργάζονται μὲ μερίδιον ἢ μὲ συμφωνίαν τόσον τὸ ταξείδιον, οὐδέποτε δὲ μὲ μισθόν. Οἱ πλοίαρχοι, ἐξ ὧν 30 περίπου ὑπάρχουσι, ταξειδεύουσι πάντοτε μὲ μερίδιον. Ἐὰν τὸ πλοῖον εἶναι μεγάλον, λαμβάνει 3-4 μέρη, ἐὰν μικρόν, $1\frac{1}{2}$-2, οἱ ναῦται 1 καὶ ὁ πλοίαρχος 2 μέρη. Πολλοὶ ναῦται, 100 περίπου, ταξειδεύουσιν ἐπὶ ξένων πλοίων, ἰδίως ἐκ Κεφαλληνίας καὶ Γαλαξειδίου, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἐπὶ αὐστριακῶν καὶ ἰταλικῶν.

Τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων τῶν Παξῶν καὶ τὴν χωρητικό-

τητα αὐτῶν εἰς τόννους δεικνύει ἡμῖν ὁ ἀκόλουθος πίναξ, ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ εἰς Λογγὸν καὶ Λάκκαν ἀνήκοντα, ὡς ἐγγεγραμμένα πάντα ἐν Γαΐῳ.

Ἀριθμὸς τοῦ πλοίου	Χαρακτηρισμὸς τοῦ πλοίου	Χωρητικότης εἰς τόννους
1	Κοκορέλλα (καΐκι)	5
2	»	10
3	»	8
4		10
5	»	23
6	»	4
7	τραμβάκολον	6
8	κοκορέλλα	4
9	»	15
10	»	6
11	»	3
12	»	4
13	»	5
14	»	5
15	»	8
16	»	9
17	»	4
18	»	4
19	»	4
20	»	4
21	»	3
22	»	9
23		3
24	»	4
25	»	11
26	»	5
27	»	2
28	»	17
29	»	3
30	»	2
31	»	9
32	»	9
33	»	3
34	»	15

Ἀριθμὸς τοῦ πλοίου	Χαρακτηρισμὸς τοῦ πλοίου	Χωρητικότης εἰς τόννους
35	κοκορέλλα	15
36	»	8
37	»	15
38	»	19
39	τραμβάκολον	11
40	γαΐται	2

Ἀριθμὸς	Χαρακτηρισμὸς	Χωρητικότης
7	γαΐται τῶν Ἀντιπάξων, 2 τόννων ἑκάστη	14
7	τράτται δύο τόννων ἑκάστη	14
3	ἁλιευτικὰ πλοιάρια 1 τόννου	3
2	ταξειδεύοντα εἰς τὸ ἀτμόπλοιον 1 $^1/_2$ τόννου	3
1	πλοιάριον ταξειδεῦον εἰς τὸ ἀτμόπλοιον	2

Εἰς Ἀντιπάξους ὑπάρχουσιν, ἐκτὸς τῶν 7 γαϊτῶν, 2 ἀκόμη πλοιάρια. Ηὔξησαν δέ, διότι πρὸ 20 ἐτῶν ὑπῆρχον μόνον δύο. Ὡς εἴδομεν, ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Παξῶν, ἐὰν ἐξαιρεθῶσι τὰ 2 τραμβάκολα κατὰ τὸν ἀδριατικὸν τρόπον κατεσκευασμένα, εἶναι κοκορέλλαι καὶ ὀλίγα τινὰ γαΐται. Τὰ πρῶτα εἶναι ἀληθῶς κομψὰ καὶ ἐν ἐλαφρῷ ἀνέμῳ ταχυπλοοῦντα σκάφη. Εἶναι ποικιλόχροα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ πρασίνου χρώματος ἐπικεχρισμένα, μὲ τὸ ἀνώτερον τοίχωμα τῶν πλευρῶν μέλαν. Ὁ πυθμὴν περιαλείφεται δι' ὀλίγου λίπους, πολλῆς ῥητίνης καὶ θείου. Ὅταν καθαρισθῇ ὁ πυθμήν, τοποθετοῦνται τὰ πλοῖα ἁπλῶς ἐπὶ τὰ πλάγια καὶ καίονται μὲ σπάρτα, ῥείκια καλούμενα. Ὀλιγώτερον κομψά, ἀλλὰ δεξιώτατα πλοιάρια εἶναι αἱ γαΐται, ἅτινα φέρουσιν ἕνα μόνον ἱστὸν καὶ ἐπιχρίονται μέλανα μετὰ πλατείας λευκῆς ταινίας.

Ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουσιν 7 ναυπηγοί, καλαφάται καλούμενοι, τουτέστιν ὅλοι οἱ ξυλουργοὶ εἶναι καὶ καλαφάται. Κατασκευάζουσι δὲ κοκορέλλας, γαΐτας, τράττας καὶ μικρὰς λέμβους ἐν Γαΐῳ καὶ ἐν Λάκκᾳ· ἐνίοτε καὶ ἐν Λογγῷ κατασκευάζεται κοκορέλλα. Κατ' ἔτος ναυπηγοῦνται ἓν ἕως τρία πλοῖα, μικρὰ καὶ μεγάλα· εἶναι δὲ καὶ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα

οὐδὲν κατασκευάζεται. Μικραὶ λέμβοι, βάρκες, κατασκευάζονται 6-7 τὸ ἔτος, συνήθως λέμβοι διὰ κοκορέλλας. Ἐν Γαΐῳ ναυπηγοὶ εἶναι: ὁ Μαστρο-Νικόλας Δαλιέτος καὶ εἷς ἕτερος· ἐν Λάκκᾳ ὑπάρχουσι δύο τεχνῖται, οἱ λοιποὶ εἶναι ἐργάται. Οἱ κατώτεροι ἐργάται κερδίζουσι 2, οἱ καλλίτεροι 4-4 $^1/_2$ δραχμὰς τὴν ἡμέραν. Τὰ πρὸς ναυπήγησιν ξύλα προμηθεύονται ἰδίως ἐκ Λευκίμμης, ὀλίγα ἐξ Ἀλβανίας καὶ πολλὰ ἐγχώρια. Οἱ ἱστοί, πάντες ἐκ κυπαρίσσου κατεσκευα-

Κοκορέλλα.

σμένοι, διατηροῦνται ἐπὶ μακρότατον χρόνον, ἕως 80 ἔτη. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποστέλλονται κυπάρισσοι καὶ εἰς Λευκάδα καὶ Πρέβεζαν. Αἱ ἱστοκεραῖαι μετὰ τῆς καμπῆς των ἐκζητούμεναι, ὡσαύτως ἐκ κυπαρίσσου. Τὸ κατάστρωμα ἐκ τοῦ ἰδίου ξύλου κατασκευάζεται. Τὸ ὑπεράνω τῆς γραμμῆς τοῦ ὕδατος σανίδωμα ἐπίσης ἐκ κυπαρίσσου, τὸ ὑποκάτω ταύτης ἐξ ἰταλικῆς πίτυος, λάρικος ἢ ἄλλων σανίδων, ἃς προμηθεύονται ἐκ Λευκίμμης καὶ Ἠπείρου. Αἱ πλευραὶ κατασκευάζονται ἐκ πριναρίου (ἀειθαλὴς δρῦς) καὶ δρυὸς

(βαλανιδιά), ἀπὸ ἀριάδες (μετὰ μικρῶν βαλάνων καὶ φύλλων) καὶ ἡμεροδένδρι. Τὰ τεμάχια τῶν γωνιῶν ἐκ πίτυος καὶ παντὸς εἴδους ξύλου. Μία μόνη κοκορέλλα εἶναι διὰ χαλκοῦ καθηλωμένη, ἡ τοῦ Ἀνεμογιάννη· πολλαὶ ὅμως βραδύτερον καθηλοῦνται αὖθις διὰ χαλκοῦ ἐπὶ τοῦ σιδήρου. Οἱ πρὸς τοῦτο χάλκινοι ἧλοι κατασκευάζονται ἐν Γαΐῳ ὑπὸ δύο σιδηρουργῶν. Πρὸς πάκτωσιν (καλαφάτισιν) μεταχειρίζονται λίπος καὶ ῥητίνην· τινὲς ἀντὶ τοῦ λίπους λαμβάνουσι πετρέλαιον. Διάκενά τινα τοῦ καταστρώματος κατασκευάζονται ὑπὸ ξυλουργῶν, τὰ χονδρότερα ὑπὸ τῶν ἰδίων τεχνιτῶν. Ἡ τρόπις ἐξ ἐλαίας εἶναι καλλιτέρα, σπανίως ὅμως εὑρίσκεται κατάλληλον πρὸς τοῦτο ξύλον, διὸ αἱ πλεῖσται εἶναι ἐκ πρίνου. Τὸ πηδάλιον κατασκευάζεται ἐκ ξύλου καρύας, δρυὸς καὶ πίτυος. Οἱ πελέκεις καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα τῶν πακτωτῶν ἐπεξεργάζονται ὑπὸ ἐγχωρίων τεχνιτῶν. Στυππεῖον ἔρχεται ἐκ Βενετίας εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παξούς. Ὑγρόπισσαν προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας καὶ Πατρῶν, πολλάκις δὲ ἐκ Πάργας καὶ Πρεβέζης. Τὰ σχοινία τοῦ πλοίου ἐκ Κερκύρας. Τὰ σιδηρᾶ μέρη τῶν πλοίων κατασκευάζονται ἐν Γαΐῳ, ἄγκυραι ὅμως ἔρχονται ἐκ Κερκύρας καὶ Πατρῶν· ἐπίσης αἱ ἁλύσεις ἔξωθεν εἰσκομίζονται. Ἐντὸς τριῶν περίπου μηνῶν ναυπηγεῖται μία κοκορέλλα, ἐντὸς 1 - 1 $^{1}/_{2}$ μηνὸς μία τράττα, καθὼς καὶ μία γαΐτα. Διατηροῦνται δὲ 30 περίπου ἔτη. Μία λέμβος ναυπηγεῖται εἰς 10 - 14 ἡμέρας. Ἡ δι' ἱστῶν ἐξάρτησις γίνεται ὑπὸ τῶν ναυτῶν. Ἡ ξυλεία μιᾶς κοκορέλλας 10 τόννων ἔχει ἀξίαν 500 ταλήρων, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ 300 ταλήρων· πάντα δὲ τὰ λοιπά, σίδηρος, ἄγκυρα, καλῴδια κ.ο.κ. στοιχίζουσι 400 περίπου τάληρα. Μία γαΐτα, ὁμοία μὲ ἐκείνας τῶν Ἀντιπάξων, 3 τόννων, στοιχίζει 120 - 140 τάληρα, τὰ δὲ λοιπά, σίδηρος κ.τ.λ. 60-70 τάληρα περίπου. Πλοιάριον τράττας ἀξίζει 100 - 140 τάληρα, κοινὴ λέμβος 10 ποδῶν μήκους 20 - 30 τάληρα.

Πλοῖον καθελκυόμενον εἰς τὴν θάλασσαν εὐλογεῖται

πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἱερέως, εἶτα ὁ ναυπηγὸς κτυπεῖ διὰ τοῦ πελέκεως τὸν σίδηρον τῆς πρύμνης καὶ τοῦ πηδαλίου, ὁ δὲ ἰδιοκτήτης ῥίπτει ἐντὸς δίσκου (γουαντιέρας), ἐπὶ τῆς πρύμνης τοποθετημένου, τὸ δῶρον ἐκ 10, 20-30 ταλήρων, εἶτα πάντες οἱ ἄλλοι φίλοι του, οἱ μὲν ἓν τάληρον, οἱ δὲ καὶ μίαν μόνον δραχμήν. Ῥίπτονται δὲ χάρτινα καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, οὐδέποτε χάλκινα. Κατὰ τὴν καθέλκυσιν τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν, ὁπότε, ἐὰν εἶναι μεγάλον, ἐπιβοηθοῦσι διὰ τῶν χειρῶν, διότι ἡ κλίσις τῆς ἀκτῆς δὲν εἶναι ἀρκοῦσα, ποιεῖ ὁ ναυπηγὸς διὰ τοῦ πελέκεως δύο σημεῖα ἐν σχήματι σταυροῦ καὶ πάντες ζητωκραυγάζουσι μεγαλοφώνως. Ὅλα τὰ παιδία εἶναι ἐντὸς τοῦ πλοίου, ἐνίοτε 40-50, καὶ ὅλα ῥίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν, τοῦθ᾽ ὅπερ εἶναι εὔκολον, διότι κατὰ τὸ θέρος ναυπηγοῦσιν. Ὁ ἰδιοκτήτης καὶ ὁ ναυπηγὸς μένουσιν ἔξω, ὁ τελευταῖος ὅμως ῥίπτεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν ἄλλων εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ μικρὰ πλοιάρια δὲν εὐλογοῦνται κατὰ τὸν καθελκυσμόν, ἐν ᾧ ἡ κοκορέλλα εὐλογεῖται δίς, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸν καθελκυσμόν, καὶ πρότερον ἤδη κατὰ τὴν ἀρχικὴν συναρμογὴν καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν πρώτων πλευρῶν. Πρὸ τῆς πρώτης εὐλογίας τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς πρῴρας σταυρὸς καὶ ἄνθη, ἐπίσης κατὰ τὴν καθέλκυσιν, ὁπότε προστίθενται διπλαῖ ἐπάλληλοι ἀνθοδέσμαι ὑπὸ τὴν πρῷραν. Πάντα τὰ πλοῖα ἔχουσι τὸ ὄνομά των καὶ συμφώνως πρὸς τοῦτο τὸν Ἅγιόν των, τὰ πλεῖστα τὸν Ἅγιον Νικόλαον, πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ὁποίου ἀνάπτεται μικρὰ λυχνία. Πολλάκις δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἔτους εὐλογοῦνται τὰ πλοῖα πρὸ τοῦ ἀπόπλου, ὁπότε ὁ ἱερεὺς μεταβαίνει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπὶ τοῦ πλοίου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐχόντων πλοιάριον εἶναι καὶ πλοίαρχοι τούτου, εἶναι δὲ πολὺ ὑπερήφανοι εἰς τὸ νὰ τηρῶσιν αὐτὸ καθάριον καὶ ἐν πληρεστάτῃ τάξει.

X

ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ

Μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν ἐλαιῶν σπουδαιοτάτη ἐπὶ τῶν Παξῶν εἶναι ἡ λατομία, ἥτις ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει αὐτῆς μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἀπασχολεῖ καὶ εἰς τὰς νήσους ταύτας φήμην τινὰ προσεπορίσατο. Συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν πλακῶν ἢ λιθοπλακῶν, ὧν τὴν παρασκευὴν λίαν διευκολύνει ὁ κατὰ λεπτὰ στρώματα διατεθειμένος ἀσβεστόλιθος, καὶ τῶν ἐκ τοῦ πυκνοῦ, σχεδὸν μαρμαροειδοῦς ἀσβεστολίθου *μαρμάρων*, στύλων κ. ο. κ. Λατομεῖα ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ ἄφθονα, διότι σχεδὸν πᾶς, ὁ ἔχων μικρὸν τμῆμα γηπέδου, σκάπτει πρὸς εὕρεσιν λίθων, ὅταν δὲν ἔχῃ ἄλλην ἐργασίαν. Αἱ ἄρισται *κάβαι* διὰ μάρμαρα εἶναι ἐκεῖναι τῆς Καστανίδας εἰς τὸ μέρος τῆς Λάκκας, ἐξ ὧν περὶ τὰς 15 ὑπάρχουσι. Κατόπιν ἔρχονται τὰ λιθοτομεῖα τῆς Γόβρενας, τὰ ἄριστα διὰ πλάκας. Εἰς Ἀντιπάξους ὅπου παραπολλὰ λιθοτομεῖα εὑρίσκονται, ἐξ ὧν τινὰ ἔχουσι μεγάλους ὑπογείους βόθρους, τὰ τῆς Καλαμίτσας εἶναι τὰ ἀνώτερα πάντων. Πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἄνωθεν τῶν λίθων χώματος μεταχειρίζονται τὸ *φτυάρι*, πτύον ἐκ Κερκύρας καὶ τὸ ἤδη ἡμῖν γνωστὸν *τσαππόνι*· Πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν λίθων ἔχουσι τὸν *μπάλον* (ἀκόντιον)· *σφῆνας*, κανιέρες (σφῆνες), *σφόγια* (μικροὶ πλάγιοι σφῆνες). Πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν λίθων μεταχειρίζονται μικρὸν τε-

τραγωνικὸν σφυρίον, ὅπως κτυπῶσι τὴν σμίλην (σκαρπέλλο) καὶ τὴν γλυφίδα (πόντα), *τὸ σφυρί, ματσὶ* (σφηνοειδὴς σφῦρα), μεγαλείτερον καὶ μικρότερον *πίγκον*, ὅν ἤδη γνωρίζομεν καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεξεργάζονται τὰς στήλας, διπλῆν ὀδοντωτὴν σφῦραν (ταράκι), κτένια καὶ μαρτελλῖνα προσέτι καλουμένην, *σκάραν* (γωνιόμετρον), ἐκ ξύλου ἢ σιδήρου, καὶ *καδενέλλαν*, ἰσομετρικὴν στάθμην ἐκ ξύλου. Αἱ πλάκες εἶναι πολλάκις δίχρωμοι, λευκοκύανοι καὶ κιτρινωπαί, αἱ πρῶται ἰσχυρότεραι. Πληρώνονται συνήθως 36-40 λεπτὰ ἀνὰ ἕκαστον ἑνετικὸν πόδα· ἡ συνήθης τιμὴ εἶναι 34 λεπτά, ἄλλοτε ἐπωλοῦντο 48 λεπτά, εἴς τινα ὅμως ἔτη φθάνουσιν ἕως 80 λ. Ὡς πλακόστρωσις ἰσογείων τοποθετούμεναι, ἔρχονται, ὅλων συμπεριλαμβανομένων, πρὸς 1 δραχμὴν τὸν πόδα ἢ 6 δραχμὰς τὸ μέτρον. Οἱ στῦλοι (μάρμαρα παραθύρων κτλ.) τιμῶνται συνήθως 15 λεπτά, πρότερον δὲ 1 - 1 $^1/_2$ δραχ. τὸν πόδα, διότι ἡ Κέρκυρα ἐπρομηθεύετο πολλούς, σήμερον ὅμως μικρὰν ποιεῖται χρῆσιν αὐτῶν. Τὰ ἐκ Παξῶν μάρμαρα, σκληρότερα ὄντα, τιμῶνται ἕως 2 δραχμὰς τὸν πόδα. Διακρίνονται τετράγωνα καὶ τρίγωνα. Ἐν Λάκκᾳ κατασκευάζουσι τρίγωνα πρὸς εὐκολωτέραν φόρτωσιν, στοιχίζουν ὅμως ὅσον καὶ τὰ τετράγωνα· Ὅταν ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ εἶναι ἐξ ἴσου πλατεῖαι, στοιχίζουν περισσότερον, ὅταν ἡ μία πλευρὰ εἶναι στενωτέρα, ὀλιγώτερον. Εἷς ἀνὴρ δύναται νὰ κόψῃ εἰς μίαν ἡμέραν μάρμαρα 3-4 ποδῶν, ἐν Καστανίδᾳ συνήθως μόνον 3, ἐπειδὴ ὁ λίθος εἶναι σκληρότερος, πλάκας δὲ 8-9 ποδῶν. Ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν Παξῶν 150 περίπου ἄνδρες λιθοτόμοι, ἀλλ᾽ οἱ καλῶς ἐξεργαζόμενοι τὸν λίθον εἶναι περὶ τοὺς 50. Ἀληθεῖς τεχνῖται λιθουργοὶ ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς νήσου μόνον 10. Οἱ πλεῖστοι ἐργάζονται καὶ εἰς ἐλαιοτριβεῖα ἢ εἶναι ναυτικοί. Γυνὴ οὐδεμία ἐργάζεται εἰς τοὺς λίθους. Ἰγδίον ἐξ Ἀντιπάξων στοιχίζει 2 δραχμάς, ἀλλὰ καὶ 5-7, ἐνίοτε καὶ μέχρις 20 ἀναλόγως τοῦ μεγέθους. Κατασκευά-

ζονται στρογγύλα μετὰ τεσσάρων προεξοχῶν, ἰδίως διὰ καφέν, *γουδὶ τοῦ καφὲ* καλούμενον, ἢ καὶ τετράγωνα, πρὸς τὰ κάτω ἐστρογγυλευμένα ἢ ἐλαφρῶς κωνικά· τοῦ τελευταίου δ' ὅμως σχήματος ὀλίγιστα ὑπάρχουσιν. Ὀνομάζεται *γουδὶ τῆς σκορδαλιᾶς* τὸ ἐν χρήσει ἰδίως πρὸς κοπάνισιν τοῦ σκορόδου. Τὰ μάρμαρα πωλοῦνται ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων ἐνίοτε περὶ τὰς 2 $^1/_2$ δραχμὰς τὸν ἐνετικὸν πόδα. Τὰ τρίγωνα ἀξίζουσι 50-60 λεπτά, τὰ τετράγωνα 1 δραχμὴν τὸν πόδα· αἱ πλάκες 30-36 λεπτὰ τὸν □ πόδα. Ἄνδρες 50 περίπου ἐργάζονται εἰς τὰς *κάβας* τῶν Ἀντιπάξων, ἔνθα περὶ τοὺς 200 βόθρους ὑπάρχουσι. Τὰ μαρμαροστρώματα ὀνομάζονται *καματερό*, ὑπεράνω δὲ τούτων εἶναι στρώματα ἀσβεστολίθου, *σκαρφολίθρι* λεγόμενα, μετὰ χώματος ἀνάμικτα. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην οὐδέποτε μεταχειρίζονται πυρίτιδα, ἀλλὰ τὸ πᾶν γίνεται διὰ τῆς χειρός. Τὰ στρώματα τοῦ καματεροῦ καὶ τὸ σκαρφολίθρι ἐναλλάσσονται μεταξύ των, πολλάκις δὲ τέσσαρα ἕως πέντε στρώματα ἐναλλάσσονται. Μία ἡμέρα ἀπαιτεῖται πρὸς κατασκευὴν ἑνὸς μεγάλου ἰγδίου. Αἱ μεγάλαι πρὸς πλύσιν σκάφαι (κορύττοι) πωλοῦνται πρὸς 25 δραχμάς, αἱ μικραὶ πρὸς 10-15· ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δύναται εἷς ἀνὴρ νὰ ἐξεργασθῇ τοιαύτην. Ἐκ λίθων ἤδη κεκομμένων παρασκευάζει εἷς ἀνὴρ 10 ποδῶν πλάκας καὶ 10 ποδῶν μάρμαρα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ὁ κυανοῦς λίθος εἶναι σκληρότερος, ὁ λευκὸς μαλακώτερος πρὸς ἐργασίαν. Τὰ μεγάλα θραύσματα παρέχουσι τοὺς καλλιτέρους λίθους. Οἱ ἀπὸ Καστανίδας εἰς Λάκκαν μεταφέροντες λίθους κερδίζουσιν 6 καὶ εἴς τινα ἔτη 9 λεπτὰ τὸν πόδα. Πάντοτε γυναῖκες ἐκτελοῦσι τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐνῷ τὰ μάρμαρα φέρουσι μόνον ἄνδρες πρὸς 60-70 λεπτὰ τὸ τεμάχιον (3-3 $^1/_2$ περίπου ποδῶν). Εἷς ἀνὴρ κάμνει ἀπὸ Καστανίδας εἰς Λάκκαν τέσσαρας δρόμους ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, μία γυνὴ τρεῖς δρόμους, δηλαδὴ 6-8 πόδας τὴν ἡμέραν. Αἱ εἰς Γάϊον πλάκας καταβιβάζουσαι κόραι κερδίζουσι 5 λεπτὰ τὸν πόδα

καί, ὅταν τὸ διάστημα εἶναι μακρότερον, 8· ἀπὸ Μπογδανάτικα κάμνουν 8 δρόμους, μεταφέρουσαι 20, τὸ πολὺ 25 πόδας τὴν ἡμέραν. Ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον κερδίζουν 10 λεπτά. Φέρουσι συνήθως δύο πλάκας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καί, ὅταν εἶναι πολὺ μεγάλαι, μόνον μίαν, ταχεῖαι δὲ καὶ εὐκίνητοι κατέρχονται βαδίζουσαι ἐπὶ τῶν κρασπεδούντων τὰ πλάγια τῆς ὁδοῦ πλακῶν. Ἐν Λάκκᾳ φορτώνουσι σχεδὸν ὅλους τοὺς λίθους εἰς τοὺς δύο λιμένας Λάκκας καὶ Λογγοῦ, ὀλιγίστους εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς νήσου, ἅτε συνήθως ἐπικρατούσης ἐκεῖ θαλασσοταραχῆς. Ἐν Ἀντιπάξοις φορτώνονται πολλαὶ εἰς Καλαμίτσαν, Σαρακίνικο καὶ Ῥοδοβάνι καθὼς καὶ εἰς τὸν κύριον λιμένα. Ἔμποροι πλακῶν καὶ μαρμάρων ὑπάρχουσιν 6, ἀγοράζοντες πλάκας παρὰ τῶν χωρικῶν καὶ ἐξ Ἀντιπάξων καὶ φορτώνοντες διὰ λογαριασμόν των πλοιάρια ἢ πωλοῦντες εἰς πλοῖα, ἅτινα λαμβάνουσι ταύτας ὡς ἕρμα. Μάρμαρα ἐξάγονται κυρίως εἰς Κέρκυραν, Πάργαν, Πρέβεζαν· πλάκες εἰς Κέρκυραν, πλειότεραι εἰς Πάτρας, Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον, εἰς Πρέβεζαν, Πάργαν, Κατάκωλον, Ἰθάκην, Αἴγιον, Μεσολόγγιον, Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ Λευκάδα. Συνήθως λαμβάνουσι τὰ πλοῖα ἥμισυ φορτίον, διότι εἶναι πολὺ βαρεῖαι, τοποθετοῦσι δὲ ἐπ' αὐτῶν ἕτερα ἐμπορεύματα. Ὁ πρῶτος ἔμπορος λαμβάνει 10-15,000, ὁ ἀδελφός του ἐπίσης τὸ αὐτὸ ποσόν, καὶ οἱ τέσσαρες ἄλλοι ἔμποροι ὁμοῦ 30,000 περίπου.

Πυριτόλιθοι εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν Παξῶν πολλοί, ἰδίως οἱ καλλίτεροι εἰς τοὺς βόθρους τῆς Καστανίδας, σήμερον ὅμως δὲν εἶναι ἐν χρήσει.

Ξηρόπισσα ἢ ἄσφαλτος εὑρίσκεται εἰς τοὺς βόθρους τῆς Καλαμίτσας τῶν Ἀντιπάξων κατὰ τὴν λιθοτομίαν. Εἰς Ῥοδοβανόπουλον ἀπαντᾶται καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν ἄσφαλτος καὶ ἰδίως εἰς τὸν Γκρεμὸν τοῦ Ῥουμανῆ. Εἰς τὸν Γκρεμὸν τῆς Πλάκας, πρὸ τῆς ἄκρας αὐτῆς εὑρίσκουσιν ἄσφαλτον οἱ λιθοτομοῦντες. Καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Πλάκας βλέπει

τις μέλανα τεμάχια, εἰς δὲ τὸν Γκρεμὸν τοῦ Κέδρου κατασταλάζει τὸ θέρος. Ἴσως 10 λίτραι τὸ ἔτος ἀποξέονται διὰ μαχαιρίου, ὅταν ἐκρέῃ. Πωλεῖται δὲ εἰς τοὺς ὑποδηματοποιούς, οἵτινες ἀναμιγνύοντες αὐτὴν μετὰ κηροῦ, ἐπαλείφουσι τὸ νῆμα κατὰ τὴν ῥαφὴν τῶν ὑποδημάτων· τοῦτο ὅμως ἐξέλιπε σήμερον σχεδὸν παντελῶς. Ἐπὶ τῶν Παξῶν ἄσφαλτος εὑρίσκεται παρὰ τὴν Λάκκαν, ἰδίως εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ Ὀρκοῦ, ἀλλ᾽ οὐχὶ εἰς τὰ λατομεῖα· ὀλιγίστη δὲ συλλέγεται. Ἐπίσης εἰς τὸν Ἅγ. Νικόλαον ἐν Γαΐῳ ἀποστάζει ἄσφαλτος.

Ἡ ἀσβεστοποιΐα εἶναι ἐπὶ τῶν Παξῶν λίαν διαδεδομένη. Ὑπάρχουσι στερεῶς ἐκτισμέναι στρογγύλαι ἀσβεστοκάμινοι μετά τινων ἀναβαθμίδων ἐπὶ τῆς καμαρώσεως, δύο, τριῶν, ἐνίοτε μάλιστα πέντε. Μόνον δύο τειχοποιοὶ τεχνῖται εἶναι ἐπὶ τῶν Παξῶν ἱκανοὶ νὰ οἰκοδομῶσι καμίνια. Ἐκ τούτων 6 ὑπάρχουσιν ἐργαζόμενα: 1ον, εἰς τοῦ Γραμματικοῦ παρὰ τὴν Καστανίδαν, 2ον, εἰς Κόρδες παρὰ τὰ Καλοδικάτικα, ἄνωθεν τῆς Καστανίδας, 3ον, εἰς Ἅγιον Ἀθανάσιον παρὰ τὰ Μιτσιαλάτικα, 4ον, εἰς Μεροβίγλι παρὰ τὴν κακὴν Λαγκάδα, 5ον, εἰς τοῦ Γιαννᾶ παρὰ τὸν Γάϊον, 6ον, παρὰ τὴν ἀποβάθραν τῆς Λάκκας· ὑπάρχουσι δὲ καὶ 25 παλαιά, μὴ ἐργαζόμενα. Ἐν Ἀντιπάξοις εἶναι 8 παλαιά, ἐξ ὧν πολλὰ ἡμικατεστραμμένα· ἓν μόνον εἰς Ἀγραπιδιὰν ἐργάζεται εἰσέτι. Ὁ καίων ἀσβεστοκάμινον, τοῦθ᾽ ὅπερ πάντοτε κατὰ τὸ θέρος συμβαίνει, ἀγοράζει συνήθως ξύλα. Τὰ χονδρὰ ξύλα τιμῶνται 5 ἢ 6 - 6 1/2 δραχμὰς αἱ χίλιαι λίτραι, τὰ λεπτὰ 42 λεπτὰ αἱ 100 λίτραι. Συνήθως καίεται ἄσβεστος εἰς ἕκαστον καμίνιον μόνον ἅπαξ, ἐνίοτε δὶς τοῦ ἔτους.

Ἅλας ὀλίγον πορίζονται ἐξ ἰδιωτικῆς πηγῆς, τὸ πλεῖστον εἰσάγεται ἐκ Λευκάδος. Κοράσια ἐκ Παξῶν φέρουσιν ἐντὸς πηλίνων λαγήνων ἅλμην, ἣν ἀφίνουσιν ἐντὸς μικρῶν παλαιῶν δοχείων ἢ ποτιστηρίων νὰ ἐξατμισθῇ, οὕτω δὲ ἀποκτῶσιν ἅλας. Ἐν Λάκκᾳ συλλέγουσιν αἱ γυναῖκες ἅλας εἰς τὴν ἀκτήν, ἔνθα ἡ θάλασσα ῥίπτει ὕδωρ. Ἐπὶ τῶν Ἀντι-

πάξων ἑκάστη οἰκογένεια παρασκευάζει ἅλας πρὸς ἰδίαν χρῆσιν καὶ πρὸς πώλησιν εἰς Γάϊον. Πορίζονται καὶ παρασκευάζουσιν αὐτὸ εἰς Ἁλυκιές, εἰς Κέδρον, ἐντὸς φυσικῶν πετρωδῶν κοιλωμάτων (γοῦρνες), ἅτινα πληροῖ ὕδατος ἡ τρικυμιώδης πλήμμυρα, φέρουσι δὲ καὶ θαλάσσιον ὕδωρ οἴκαδε πρὸς παρασκευὴν ἅλατος.

XI

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ὑπάρχουσιν ἐν Παξοῖς τέσσαρες ὑπὸ ἵππων περιστρεφόμενοι μύλοι*, τρεῖς ἐν Γαΐῳ καὶ εἷς ἐν Λάκκᾳ. Ἕκαστος μύλος ἔχει δύο ἵππους καὶ ἀλέθει 100-200 ὀκάδας τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ ὥραν 2-3 κοιλά. Οἱ ἄνθρωποι φέρουσι τὸν σῖτον, ὃν ὁ μυλωθρός, συνήθως εἷς μόνος ἀνήρ, ἀλέθει λαμβάνων 72 λεπτὰ δι' ἕκαστον κοιλὸν (20 ὀκάδας). Αἱ μυλόπετραι προέρχονται ἐκ Μήλου, συναρμόζονται ὅμως ἐνταῦθα. Οἱ ὀδοντωτοὶ τροχοὶ κατασκευάζονται ἐν Κερκύρᾳ. Μύλος τέλειος μετὰ λίθων στοιχίζει 200 περίπου τάληρα. Ἀνεμόμυλοι ὑπάρχουσιν ἑπτά, ἐξ ὧν τρεῖς μόνον ἐργάζονται, δύο ἐν Λογγῷ καὶ εἷς ἐν Λάκκᾳ, οἱ ἄλλοι εἶναι ἐγκαταλελειμμένοι. Στρογγύλοι τὴν κατασκευήν, φέρουσι ξυλίνην, ὁλόγυρα περιστρεφομένην στέγην, πάσσαλον πρὸς τὰ ἔξω εἰς τὴν μυλόπετραν ἐστερεωμένον καὶ μεγάλα, διὰ σχοινίων συγκρατούμενα ἱστία· εἷς ἔχει ἀντὶ σχοινίων σιδηρᾶ καλῴδια. Οἱ μύλοι οὗτοι εἶναι διῃρημένοι εἰς δύο πατώματα, εἰς τὸ ἄνω ὑπάρχει χῶρος διὰ τοὺς σάκκους καὶ διὰ τὴν διπλῆν μυλοχοάνην, ἥτις προσκομίζει εἰς τὸν μύλον τὸν σῖτον, καὶ εἰς τὸ κάτω εὑρί-

* Σήμερον οὐδεὶς ἱπποκίνητος ἀλευρόμυλος ὑπάρχει. Τὰ ἄλευρα ἔρχονται ἕτοιμα ἐκ Πειραιῶς, Πατρῶν καὶ Κερκύρας· ἐκ τῶν ἀνεμομύλων μόνον εἷς ἐν Λογγῷ σπανίως ἐργάζεται.

σκεται τὸ κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πίπτει τὸ ἄλευρον. Οἱ λίθοι εἶναι ἐκ Μήλου καὶ συναρμόζονται ἐνταῦθα. Τὸ μεσαῖον αὐτῶν κέντρον εἶναι σιδηροῦν. Ζυγόσταθμος ἐκ σανίδων συμπληροῖ τὴν ἐπίπλωσιν. Οἱ μύλοι ἔχουσι τέσσαρα παράθυρα μετὰ παραστάδων ἀνοίγοντα πρὸς τὰ ἔνδον. Ξυλίνη κλῖμαξ ἄγει εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Ἀλέθουσι 1 $^{1}/_{2}$ - 2 κοιλὰ τὴν ὥραν.

Χειρόμυλοι εἶναι πλεῖστοι· πολλαὶ οἰκίαι ἔχουσι τοιούτους, ἰδίως εἰς Βλαχοπλάτικα. Εἰς Ἀντιπάξους εἶναι περὶ

Ἀνεμόμυλος ἐν Λογγῷ.

τοὺς 10. Οἱ χειρόμυλοι συνίστανται ἐκ δύο λίθων φερόντων ἐν τῷ μέσῳ σίδηρον, ὅστις πάλιν εἶναι πεποικιλμένος διὰ διπλοῦ τοξοειδοῦς ξύλου, *χελιδονιὰ* καλουμένου, τὸ ὁποῖον εἰσέρχεται εἰς ὁμοίαν κοιλότητα τοῦ ἀνωτέρου μέρους. Ὁ ἀνώτερος λίθος ἔχει εἰς τὸ χεῖλος δύο ὀπάς, εἰς τὴν μίαν τῶν ὁποίων ἐμβάλλεται ῥάβδος ἢ πάσσαλος ἐκ καλάμου, ἐφαρμοζόμενος πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ στηρίγματός τινος φέροντος ὀπὴν καὶ περιστρεφόμενος διὰ τῆς χειρός. Ὑπάρχουν δύο ὀπαὶ διὰ νὰ εἶναι ὁ λίθος χρήσιμος ἀκόμη, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ μία ἤθελε θραυσθῇ. Τὸ ἄλευρον καταπίπτει

εἰς τὰ πλάγια ἐπὶ λείων, ὑποκάτω εὑρισκομένων, λίθων. Δύο γυναῖκες ἀλέθουσι διὰ τοιούτου μύλου 60 περίπου λίτρας τὴν ἡμέραν. Ἐπὶ τῶν Παξῶν σχεδὸν πᾶσα οἰκία τῆς ἐξοχῆς ἔχει κλίβανον, ἐπὶ δὲ τῶν Ἀντιπάξων ἅπασαι. Ἐν Γαΐῳ οἱ πλεῖστοι ὀπτῶσιν εἰς τοὺς δημοσίους κλιβάνους, ὧν ἓξ ὑπάρχουσιν. Ἐπίσης δύο εἶναι ἐν Λογγῷ καὶ δύο ἐν Λάκκᾳ. Ἄλευρον ἔρχεται ἐκ Πατρῶν καὶ Κερκύρας, πολὺ ὀλίγον ἐξ Ἀντιπάξων. Εἰς ἕκαστον κλίβανον ἀσχολοῦνται δύο ἄνδρες, καὶ εἰς τοὺς μεγαλειτέρους τρεῖς. Πρὸς ἐξόγκωσιν τῆς μάζης τοῦ ἄρτου μεταχειρίζονται παλαιὰν ζύμην. Ζυμώνουσι δὲ εἰς μεγάλας ξυλίνας σκάφας. Ὁ ἄρτος πωλεῖται πρὸς 14-15 λεπτὰ τὴν ἀγγλικὴν λίτραν, παρασκευάζονται δὲ 600 περίπου λίτραι καθ' ἑκάστην. Κατασκευάζεται ἄρτος ἐπιμήκης τεσσάρων λιτρῶν καὶ τετράγωνος ἴσου βάρους, ἐπίσης εὐχώριστος ἐκ μιᾶς λίτρας καὶ διάτρητος ἐν τῷ μέσῳ ἐκ δύο λιτρῶν, *κουλλοῦρα* καλούμενος· ὁ ἐπιμήκης ὀνομάζεται *μπαστοῦνι*, ὁ μικρὸς ἐκ μιᾶς λίτρας *φέττα*, καὶ ὁ μέγας, 14 λεπτὰ τιμώμενος, *λεφτῆ*. Ἅλας πολὺ ὀλίγον προστίθεται. Μέλας ἄρτος παρασκευάζεται εἰς τοὺς κλιβάνους τῶν οἰκιῶν, σπανιώτατα εἰς τοὺς δημοσίους· κατασκευάζεται ἐπίσης γλυκὺς ἄρτος διὰ τὰς ἐκκλησίας πρὸς εὐλογίαν. Τὰ πρὸς ὄπτησιν ξύλα προμηθεύονται ἐν Γαΐῳ ἐξ Ἀντιπάξων, οἱ ἄλλοι κλίβανοι, ἐν Λογγῷ καὶ Λάκκᾳ, ἐκ Λογγοῦ. Πάντοτε γίνονται δύο ὀπτήσεις, ἡ μία τὴν νύκτα καὶ ἡ ἄλλη τὴν ἡμέραν*.

Ῥακῆ παρασκευάζεται ὀλίγη. Ἐν Γαΐῳ τέσσαρες ἔχουσιν ἄμβικα (λαμπίκον), δύο ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐργάζονται. Τὸ οἰνόπνευμα προμηθεύονται ἐξ Ἑλλάδος, κατασκευάζουσι δὲ καὶ ἀνισοῦχον ῥακῆν. Ἐν Φουντάνᾳ εἷς, ἐν Λογγῷ δύο καὶ ἐν Λάκκᾳ εἷς κατασκευάζουσι ῥακῆν ἐξ οἴνου, ὃν ἐκ Κερκύ-

* Σήμερον ὑπάρχουν ἐν Γαΐῳ δύο ἐργοστάσια ἀρτοποιΐας, ἓν ἀτμοκίνητον καὶ ἕτερον ἱπποκίνητον, παρασκευάζοντα ἀμφότερα περὶ τὰς 3,000 λίτρας ἄρτου καθ' ἑκάστην.

ρας πορίζονται. Ὄξος δὲν παρασκευάζεται, ἀλλὰ φέρεται ἐκ Λευκίμμης.

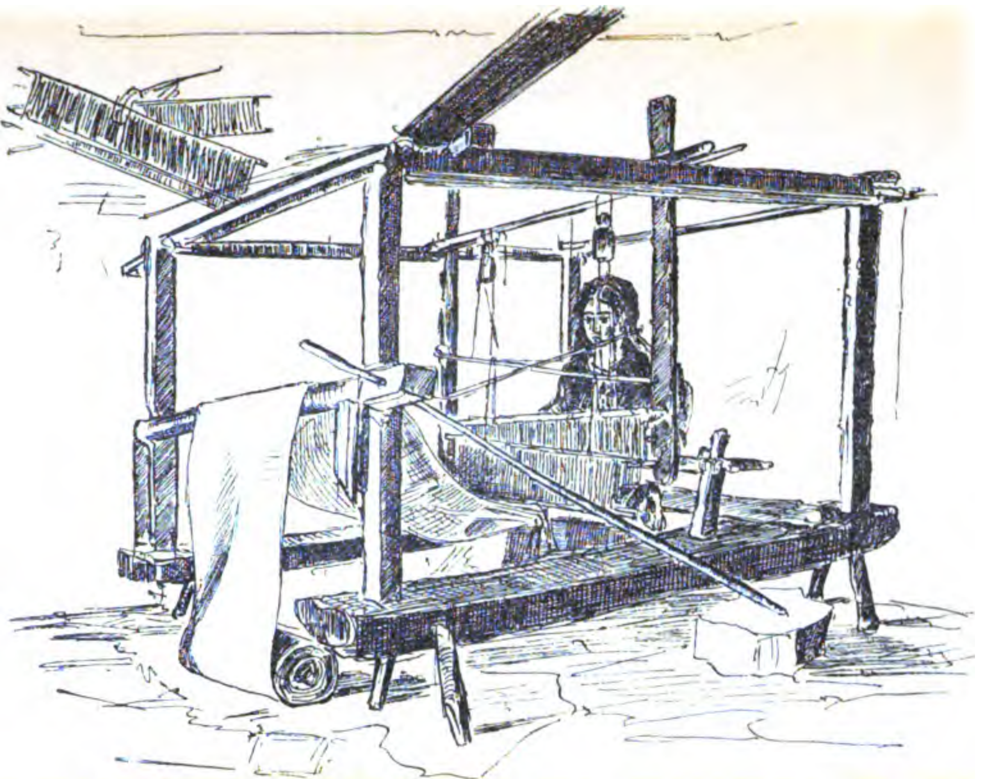
Κηρὸς ὀλίγος παρασκευάζεται, ὡς προηγουμένως εἴδομεν, καὶ μόνον εἰς Κέρκυραν πωλεῖται.

Τὸ σαπωνοποιεῖον τοῦ Ἰωάννου Κατσίμη πολὺ ὀλίγον ἐργάζεται, καὶ μάλιστα οὐχὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἀλλὰ μόνον ἀφ' οὗ παρέλθῃ ἡ ἐλαιοεσοδεία, μετὰ τὸ Πάσχα συνήθως. Ἔχει δύο δεξαμενὰς καὶ ἕνα μέγαν ξύλινον κάδον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θέτουσι δύο τρίτα ὕδατος καὶ ἓν τρίτον ἐλαίου. Τὸ φύραμα (καλιὰ) προμηθεύονται ἐκ Βενετίας, Ἀγγλίας καὶ Τεργέστης, κομίζεται δὲ ἐνταῦθα ἐκ Κερκύρας καὶ πληρώνεται 65 - 70 δραχμὰς τὸ βαρέλιον. Εἰς ἕκαστον βαρέλιον καλιᾶς προστίθενται 200 λίτραι ἀσβέστου. Ὅταν τὸ ἔλαιον εἶναι καλόν, ἀπαιτοῦνται 10 βαρέλια, ὅταν εἶναι ἀκάθαρτον, 12 - 13. Ἡ βράσις ἀπαιτεῖ τρεῖς ἕως τέσσαρας ἡμέρας, ῥίπτουσι δὲ ἐντὸς καὶ ὀλίγην πότασσαν. Ἑτοιμασθεὶς ὁ σάπων τίθεται εἰς ξυλίνας ἀβαθεῖς θήκας, ἔνθα σχηματοποιεῖται καὶ διὰ ξυλίνης σφύρας σφραγίζεται, καὶ μάλιστα, ἐὰν μὲν εἶναι προωρισμένος διὰ τὴν Τουρκίαν, σφραγίζεται διὰ τουρκικῆς σφραγῖδος, ἐὰν δὲ θὰ ἀποσταλῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, δι' ἐντοπίου σφραγῖδος. Κατ' ἔτος κατασκευάζονται 6000 ὀκάδες σάπωνος, μεταφερομένου τοῦ πλείστου εἰς Ἤπειρον καὶ εἰς Πελοπόννησον. Πολλάκις πλοῖα ἀποκομίζουσιν ὁλόκληρα φορτία. Εἶναι δύο εἰδῶν, 1ης καὶ 2ας ποιότητος, κατὰ τεμάχια ἐξ $^1/_2$, 1, 1 $^1/_2$ καὶ 2 ἀγγλικῶν λιτρῶν, πωλεῖται δὲ καὶ εἰς μακρὰ τεμάχια. Ἡ τιμὴ τῆς πρώτης ποιότητος εἶναι 32, τῆς δευτέρας 30 λεπτά. Δύο τεχνῖται εἶναι ἐγχώριοι, οἱ ἄλλοι δύο ἢ τρεῖς ἔρχονται ἐκ Κερκύρας. Τέσσαρα μόνον ἄτομα ἐργάζονται συνήθως εἰς τὸ ἐργοστάσιον. Ὅταν ἐργάζωνται μὲ ἡμερομίσθιον, ὁ τεχνίτης ἔχει 2 τάληρα, οἱ ἐργάται 4 δραχμάς· πολλάκις ὅμως ἐργάζονται δυνάμει συμβολαίου καὶ λαμβάνουσιν 6 τάληρα τὴν ἡμέραν. Εἰς τὸ μικρὸν ἐργοστάσιον ὑπάρχει φρέαρ ἐκ διηθήσεως

ἅλμης ἀποτελούμενον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὑφάλμυρον ὕδωρ εἶναι χρήσιμον πρὸς τὸν σκοπόν.

Πλὴν τοῦ μικροῦ τούτου ἐργοστασίου, τὸ ἥμισυ σχεδόν, δύναταί τις εἰπεῖν, τῶν οἰκιῶν τῶν Παξῶν βράζουσι σάπωνα. Αἱ γυναῖκες παρασκευάζουσι τοῦτον ἐντὸς μικροῦ λέβητος, ἐν ᾧ κατασκευάζουσι στακτὴν κονίαν (ἀλυσίβαν), μεταχειρίζονται δὲ πρὸς ἀποθήκευσιν λάγηνον. Ἀντὶ τῆς καλιᾶς χρησιμοποιοῦσι τέφραν ἐλαιοπυρήνων καὶ ξύλων, ὀλίγην ἄσβεστον καὶ πολὺ ἔλαιον. Ὁ σάπων παρασκευάζεται πολλάκις εἰς μεγάλας πλάκας, αἵτινες εἶτα κατατέμνονται. Πωλεῖται δὲ πρὸς 35 - 40 λεπτὰ τὴν λίτραν καὶ θεωρεῖται ὡς καθαρίζων καλλίτερον ἐκείνου τοῦ ἐργοστασίου.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ ταμβάκου εἶναι ἁπλουστάτη. Τὰ καυλία τοῦ καπνοῦ, ἀφ' οὗ μείνωσιν ἐν τῷ κλιβάνῳ ἐπὶ 24 ὥρας, φέρονται εἰς τὸν τρίπτην. Μετὰ τὴν κατατριβὴν κοσκινίζονται ἐπί τινος τραπέζης καὶ ἀποχωρίζονται τρία εἴδη ταμβάκου, χονδροτέρου καὶ λεπτοτέρου. Ὁ ταμβάκος πωλεῖται ἐνταῦθα ἐντὸς πηλίνων ἀγγείων ἐκ Κερκύρας, καὶ δὴ πρὸς $^1/_2$ δραχμὴν τὴν λίτραν ἐξ 140 δραμίων (1,30 τὸ λίτρον, πρότερον 1,90). Ἕκαστον τῶν δύο ἐργοστασίων παρασκευάζει 1000 λίτρας τὸ ἔτος. Τὸ κατὰ τὴν κοσκίνισιν ἐναπολειπόμενον βάλλεται ἅπαξ ἔτι εἰς τὸν κλίβανον, ὅπως ἐκ νέου κοπανισθῇ. Δύο ἄνδρες κοπανίζουσιν, ἐν ᾧ εἷς ῥαντίζει τὰ φύλλα ὑγραίνων αὐτὰ διὰ θαλασσίου ὕδατος. Διὰ στρογγύλων λιθαρίων ἀριθμοῦσι πόσας ἑκατοντάδας φορὰς οἱ ἄνδρες ἐκοπάνισαν. Διὰ παλαιᾶς λόγχης ῥίπτονται τὰ φύλλα ἐντὸς καὶ αἴρονται. Τὸ ξύλον ὑποστηρίζεται διά τινος στηρίγματος, ὅπως μὴ διὰ τοῦ σιδηροῦ πλήκτρου κτυπῇ δυνατὰ εἰς τὴν σιδηρᾶν χοάνην. Πρὸς κοπὴν καπνοῦ μεταχειρίζονται τὰς αὐτὰς κοπτικὰς χειρομηχανάς, οἵας καὶ ἐν Τουρκίᾳ· πρότερον ἦσαν πολλαὶ τοιαῦται, περὶ τὰς 10 ἐν Γαΐῳ, καὶ ἄλλαι ἐν Λάκκᾳ καὶ Λογγῷ, σήμερον εἶναι ἐκεῖ μόνον μία. Τοποθετοῦσιν ἐντὸς τοῦ μηχανήματος τὸ ἀρι-

Ἀργαλειὸς ἐν Βλαχοπλάτικα.

στερὸν γόνυ, κόπτοντες διὰ τμητικοῦ μαχαιρίου τὸν καπνόν, ὃν κατὰ μικρὸν ὠθοῦσι πρὸς τὰ πρόσω. Ὑπῆρχον ἐναποθηκευμέναι πλῆθος ὁλόκληρον τοιούτων κοπτικῶν μηχανῶν, αἵτινες, ἐπειδὴ ἦσαν ἰδιωτικαί, ἠγοράσθησαν ἅπασαι ὁμοῦ. Ὁ καπνὸς εἶναι Ἑλληνικὸς ἐκ Μεσολογγίου καὶ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Σήμερον κόπτονται ἐν Γαΐῳ 100 περίπου ὀκάδες κατὰ μῆνα. Κατασκευάζουσι σακκίδια (πακέτα) ἐκ χάρτου ἐπί τινος προτύπου καὶ ἐπιθέτουσιν εἶτα τὴν σφραγῖδα. Πρὸς τοῦτο δύο ἄνδρες ἐργάζονται ἐναλλάξ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἐργασία. Ἐκεῖ εἶναι καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπαλλήλου, ὅστις τηρεῖ σημειώσεις, καὶ ὅστις εἶναι ταυτοχρόνως πράκτωρ τῶν ἑλληνικῶν ἀτμοπλοίων.

Ἡ ὑφαντουργία εἶναι ἰδίως εἰς Βλαχοπλάτικα λίαν διαδεδομένη, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλως ἠλαττώθη, καθ' ὅτι πρὸ 20 ἐτῶν ἦσαν ἴσως 300 ἱστοὶ (ἀργαλειά), ἐν ᾧ σήμερον μόνον 60 περίπου ὑπάρχουσιν, ἐξ ὧν 5 ἐν Λάκκᾳ. Οἱ ἱστοὶ τοποθετοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς σκοτεινὸν δωμάτιον, ἔνθα ἰδίως τὸ θέρος ὑφαίνουσιν ἢ καὶ τὸν χειμῶνα, ὅταν δὲν εἶναι ἐλαιοεσοδεία· χρωματίζουσιν ἐνταῦθα καὶ κυανᾶ ὑφάσματα δι' ἰνδικοῦ, ὅπερ ἐκ Κερκύρας προμηθεύονται. Ἔριον ὑφαίνεται πρὸς 20 λεπτὰ τὸν πῆχυν, λίνον πρὸς 18, τὸ αὐτὸ ἀπαιτοῦσι διὰ τὸν βάμβακα, συχνὰ δὲ ἀμφότερα συμμίγνυνται. Τὰ μεγάλα κλινοσκεπάσματα ὑφαίνονται πρὸς 36 λεπτὰ τὸν πῆχυν, ὁλομάλλινα, εἰς τὰ σκεπάσματα διὰ τὰ ζῷα ἀναμιγνύεται καὶ ὀλίγη κάνναβις. Αἱ τιμαὶ κανονίζονται διδομένου τοῦ ἐρίου ἤδη κεκλωσμένου ὑπὸ τοῦ παραγγελιοδότου. Τὸ θέρος ὑφαίνουσι 10 πήχεις ἐρίου εἰς μίαν ἡμέραν, βάμβακος καὶ λίνου 8, ὅταν αἱ ἡμέραι εἶναι μεγάλαι. Τὰ μέγιστα πρὸς ὑφαντουργίαν κτένια εἶναι 5 σπιθαμῶν καὶ ἔχουσι 15 νήματα, τὰ μικρὰ 12 ἢ 10. Ἐξεργάζονται δὲ τὰ κτένια μόνον ἐν Κερκύρᾳ, πρότερον ὅμως κατεσκεύαζεν ἐνταῦθα τοιαῦτα εἷς ἀνήρ, ὅστις ἤδη ἀπεβίωσε. Τὰ παρακτένια, *μιτάρια* καλούμενα, ἅτινα κινοῦν-

ται μὲ τὸν πόδα διὰ σχοινίων, εἶναι ἐξειργασμένα ἐνταῦθα. Κατασκευάζονται λευκὰ ἐπικαλύμματα τραπέζης καὶ κλίνης, τὰ πρῶτα ἐκ λίνου καὶ βάμβακος, ἢ ὅλως ἐκ βάμβακος, καὶ πολλαὶ σινδόνες ἐκ λίνου, καννάβεως καὶ βάμβακος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνάμικτοι. Κάμνουν καὶ χονδροειδῆ μάλλινα ὑφάσματα, *τσοῦκνα* καλούμενα, διαφόρου εἴδους, βαπτόμενα ἐνταῦθα μὲν ἐρυθρὰ καὶ μέλανα, ἐν Λευκάδι δὲ κυανᾶ. Κατασκευάζονται προσέτι χονδρὰ σκεπάσματα μὲ κράσπεδα ἐκ λίνου καὶ τὸ ἀνώτερον μέρος ἐξ ἐρίου, ἀληθῶς θερμά. Σάκκοι ἐκ καννάβεως κατασκευάζονται, καθὼς καὶ ζωστῆρες (ζωνάρια) δι' ἄνδρας ἐκ βάμβακος καὶ ἐρίου, ὧν τὰ κράσπεδα εἶναι ἐκ καννάβεως μετὰ ὑπερύθρων καὶ κυανωπῶν ταινιῶν καὶ ἐκ τῶν ὁποίων συνήθως ἓν εἰς μίαν ἡμέραν κατασκευάζεται· φαίνονται δὲ τὰ ζωνάρια ταῦτα ὡς παιδίων φασκιαί, ἐξ ὧν ἐπίσης πολλαὶ κατασκευάζονται.

Τὸ νῆμα νήθεται καὶ στρέφεται ἐνταῦθα. Αἱ διὰ λίνον καὶ βάμβακα ἠλακάται εἶναι ἐκ καλάμου ἐσχισμένου, αἱ δι' ἔριον εἶναι ἐκ ξύλου εἰς τρία κεχωρισμένου καὶ ἀποτελοῦντος τρίκρανον. Τὸ ἔριον νήθεται διὰ σιδηρῶν ἀτράκτων φερουσῶν στρογγύλον κύκλον καὶ ἄγκιστρον πρὸς πλοκὴν δύο ἢ τεσσάρων νημάτων εἰς ἕν. Ὅλοι οἱ ἔχοντες ἀργαλειὸν κέκτηνται ἐξέλικτρον, *ἀνεμοῦρι,* ἵνα πηνίζωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὸ νῆμα.

Πολλὰ περιστήθια πλέκονται ἐξ ἐρίου διὰ πλεκτοβελονῶν, πολὺ θερμὰ διὰ τὸν χειμῶνα· πλέκονται ἐπίσης περικνημῖδες ἐξ ἐρίου καὶ βάμβακος, καθὼς καὶ φασκιαὶ διὰ παιδία· Παρασκευάζονται διὰ κομψῶν ὑποδειγμάτων ὡραῖα ἔργα ἀγκιστροβελόνης (croché), ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ποικίλματα προσκεφαλαίων, ὡς κράσπεδα γυναικείων φορεμάτων, καθὼς καὶ διὰ σκουφάκια παιδίων. Κατασκευάζονται ὡσαύτως δι' ἀγκιστροβελόνης λίαν κομψὰ λευκὰ κλινοσκεπάσματα ἐκ βάμβακος, ἐξ ὧν τινὰ μὲ πολλὰ τετράγωνα, συνενούμενα κατόπιν, ἐπάκρως κομψοτάτου σχεδιάσματος.

Κεντοῦνται δὲ δι' ἀγκιστροβελόνης καὶ φασκιαὶ διὰ παιδία, τὸ θέρος ἐκ λίνου, τινὲς λευκαί, ἄλλαι χρωματισταί.

Ῥάπται ὑπάρχουσι τέσσαρες τεχνῖται· τρεῖς ἐργάζονται μόνοι καὶ εἷς μόνον ἔχει ἕνα ἐργάτην καὶ ἓν παιδίον. Ὅλα τὰ ὑφάσματα προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας καὶ σπανίως κατά τινα ἔτη ἐκ Πάργας. Εἷς ἔχει ῥαπτικὴν μηχανήν *, οἱ ἄλλοι ἐργάζονται διὰ τῆς χειρός. Εἰς τὰ χωρία κόπτουσιν αὐταὶ αἱ γυναῖκες τὰ φορέματα ὅλως δωρεάν. Οἱ ῥάπται ἐργάζονται μόνον δι' ἄνδρας, πρότερον ὅμως παρεσκεύαζον καὶ τὰ χρυσοΰφαντα φορέματα τῶν γυναικῶν. 14 τάληρα ἐστοίχιζεν ἓν φόρεμα καὶ εἷς χιτωνίσκος (τσιπόνι).

Ὑπάρχουσιν ἐν Γαΐῳ ἑπτὰ ὑποδηματοποιοί, ἐν Λογγῷ εἷς καὶ ἐν Λάκκᾳ δύο. Δέρματα ἔρχονται ἐκ Κερκύρας καὶ Σύρου· τὰ πρῶτα προέρχονται ἐκ Μασσαλίας. Κατὰ τὴν ῥαφὴν τῶν ὑποδημάτων μετεχειρίζοντο ἄλλοτε, ὡς εἴπομεν, *ξεροπίσσι* ἐξ Ἀντιπάξων μετὰ κηροῦ μεμιγμένον, σήμερον ὅμως μόνον εἷς παλαιὸς ὑποδηματοποιὸς τὸ μεταχειρίζεται, γίνεται δὲ χρῆσις ῥητίνης μετὰ κηροῦ, ἅτινα ἀμφότερα ἐκ Κερκύρας πορίζονται. Τὰ ὑποδήματα ἐξοδεύονται ὅλα ἐπιτοπίως, μόνον μία δωδεκὰς ζευγῶν ἀποστέλλεται εἰς Κέρκυραν πρός τινας γνωρίμους. Ἓν ζεῦγος στιβαλέτων στοιχίζει 15-16 δραχμάς. Τρεῖς τεχνῖται ἔμαθον ἐν Κερκύρᾳ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες εἰργάσθησαν ἐκεῖ.

Ὑπάρχουσιν ἓξ ξυλουργοὶ ἐν Γαΐῳ, δύο ἐκ Λογγῷ, δύο ἐν Φοντάνᾳ καὶ δύο ἐν Λάκκᾳ. Τινὲς ἀπέρχονται ἐκτὸς τοῦ τόπου, ὅπως ζητήσωσιν ἐργασίαν, εἴτε εἰς Πάτρας, εἴτε εἰς Κέρκυραν. Ἐν Γαΐῳ εἶναι δύο κυρίως καταστήματα, ὧν τὸ ἓν ἔχει τρεῖς, τὸ ἄλλο δύο νεαροὺς ἐργάτας. Τὸ ἐκ Βενετίας ἐρχόμενον ξύλον προμηθεύονται ἀπ' εὐθείας ἐκ Κερκύρας.

---

* **Σ. Μ. Σήμερον αἱ ῥαπτομηχαναὶ εἶναι πάγκοινοι. Σχεδὸν ἑκάστη οἰκογένεια ἔχει τοιαύτην.**

Αἱ δοκοὶ εἶναι ἐκ κυπαρίσσου, τὰ πλαίσια τῶν παραθύρων ἐπίσης, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἐκ μαλακοῦ ξύλου. Τὰ τρία ἐν Γαΐῳ καταστήματα (τὸ ἓν εἶναι μικρότερον) ἔχουσι τόρνους, καθὼς καὶ τὸ ἓν τῆς Φοντάνας. Τορνεύουσι δὲ ἐλαιόξυλον διὰ τοὺς πόδας τῶν ἱματιοθηκῶν (κομῶν), διὰ τὰς λαβὰς τούτου, ἐνίοτε σανιδοπλάκας τραπεζῶν, καθὼς καὶ κοχλίας δι' ἐλαιοτριβεῖα, οἵτινες ὅμως κατασκευάζονται κυρίως ἐξ ἀειθαλοῦς δρυὸς (πρινάρι), διότι εἶναι σπάνιον νὰ εὑρεθῶσιν εὐθέα ἐλαιόδενδρα. Ξύλα καρύας, ἀνακάρδου (μόγανον) καὶ ὀξύας, διὰ πόδας τραπεζῶν χρησιμεύοντα, ἔρχονται ἐκ Κερκύρας. Ἐξ ἀνακάρδου κατασκευάζονται, ὅταν εἶναι καλὴ ἐλαιοσυγκομιδή, πολλὰ κομὰ διὰ μεμνηστευμένους, τινὰ λίαν ἐπιμελῶς ἐξειργασμένα. Σπανιώτατα ἐξάγονται μερικὰ ἔπιπλα διὰ Πάργαν. Ἓν κομὸν στοιχίζει 20 τάληρα, ἕως 30 ὅταν εἶναι ἐξ ἀνακάρδου, γίνονται δὲ μόνον ἐπὶ παραγγελίᾳ. Σπανιώτατα κατασκευάζονται ἑρμάρια, σπανίως καθέκλαι, ἃς σχεδὸν ὅλας ἐκ Κερκύρας προμηθεύονται. Τὸ διὰ κοχλίαν ἐλαιοτριβείου ξύλον στοιχίζει 5 τάληρα, ἡ ἐργασία 2 ½, ἄρα τὸ ὅλον 8 περίπου τάληρα. Ὑπὸ δύο τεχνιτῶν ἐν Γαΐῳ ἐπεξεργάζονται κορμοὶ δένδρων διὰ πλοῖα. Ὁ κορμὸς εἶναι ἐκ ξύλου δρυὸς (φτελιὰ) ἢ ὀξύας. Αἱ τροχαλίαι κατασκευάζονται ἐκ ξύλου ἐλαίας ἢ ἀειθαλοῦς δρυός, ἀλλὰ σχεδὸν ὅλαι ἔρχονται ἐκ Τεργέστης. Τὸν πρὸς ἐργασίαν σίδηρον προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας.

Ὁ Σπυρίδων Γραμματικὸς ποτὲ Φραγκίσκου, παρὰ τὴν Ὑπαπαντὴν κατοικῶν, κατασκευάζει βιολία καὶ μαντολῖνα. Ἐπὶ ξυλίνου προτύπου τοποθετοῦνται ἐπ' ἀλλήλων λεπιδοειδῶς αἱ λεπταὶ πλάκες. Τὸ λευκὸν ξύλον εἶναι κυπάρισσος, τὸ σκοτεινὸν καρύα, πριονίζεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ὅστις κατασκευάζει, ὡς προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν, μαντολῖνα, βουζούκια τριῶν μεγεθῶν, λαοῦτα καὶ πρωτολαοῦτα τριῶν ἐπίσης μεγεθῶν. Πολλαὶ κιθάραι, *ταμπουρᾶς* ὀνομαζόμεναι, κατασκευάζονται εἰς τὸ χωρίον Μαστο-

ράτικα ὑπὸ τοῦ Σπύρου Μάστορα, ἐν Λευκίμμῃ διδαχθέντος.

Ὑπάρχουσι δύο μόνον βαρελοποιοὶ ἐν Γαΐῳ καὶ εἷς ἐν Λάκκᾳ, ἄρα τρεῖς ἐφ' ὅλης τῆς νήσου, κατασκευάζοντες *μαστέλλας* καὶ *μαστελλάκια*, διὰ ξύλου ἢ σιδήρου περιζωννυόμενα, καὶ βαρέλια μεγάλα καὶ μικρά, κατὰ τὴν παραγγελίαν, διὰ σιδήρου ἢ ξύλου συνδεόμενα. Κατασκευάζουσι προσέτι διὰ σιδήρου περιβαλλόμενα *πείρια*, ἐξ ὧν ἓν στρογγύλον καὶ κοῖλον χρησιμεύει πρὸς πλήρωσιν βαρελίων, καὶ ξύλινα καβαλλέττα πρὸς κένωσιν ἐλαιοασκῶν.

Καλάθια (κοφίνια) πλέκονται ἐκ κυπαρίσσου, σχοίνου (σκινάρι), μυρσίνης (μυρτιά), κερατέας (κουτσουπιά), ἀμυγδαλέας, ἀγρίας ἐλαίας (ἀγρίλι), ἐνίοτε ἐξ ἀειθαλοῦς δρυὸς (πρινάρι), ἄγνου, πολλὰ ἐκ καλάμου, ὅστις ὀλίγος ὑπάρχει, ἰδίως εἰς Ἀντιπάξους καὶ Νοζιᾶν, καὶ τὸν ὁποῖον προμηθεύονται ἐκ Κερκύρας, πληρώνοντες 30-150 λεπτὰ τὰ 100 τεμάχια. Τὰ ῥαβδία λαμβάνονται ἐκ κυπαρίσσου μεγάλης διὰ τὰ μεγάλα καὶ μικρᾶς διὰ τὰ μικρὰ καλάθια. Ἓν *τερτικὸν* κατασκευάζεται εἰς μίαν ἡμέραν, *μουσσουροκόφινα* δύο τὴν ἡμέραν, *πινάκια* 3-4 εἰς μίαν ἡμέραν. Φέρονται καὶ καλάθια ἐκ Κερκύρας, ἰδίως πινάκια καὶ τερτικά, οὐδὲν δὲ ἐκτὸς τοῦ τόπου ἐξάγεται, τὰ ἐντόπια εἶναι συνήθως κάλλιον ἐξειργασμένα· 30 περίπου ἄνδρες ἐργάζονται ἐν Παξοῖς πρὸς κατασκευὴν καλαθίων, ἰδίως εἰς τὸν δῆμον τῆς Λάκκας. Ὁ ἄριστος καλαθοπλέκτης εἶναι εἰς Μαγαζειά. Αἱ τιμαὶ καὶ τὰ ὀνόματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1ον Τερτικό, ὁτὲ μὲν χωρὶς ζώνην, ὁτὲ δὲ μετὰ μιᾶς ἢ δύο ζωνῶν ἐν τῷ μέσῳ, στοιχίζει 1-1 1/2 δρ. (ἓν ζεῦγος 3 δραχμάς).
2ον Γουλοκόφινο ἢ πετροκόφινο, ἰδίως πρὸς μεταφορὰν λιθαρίων διὰ τὰς ὁδούς, 50-60 λεπτὰ μέχρι 1 δραχμῆς.
3ον Πινάκι, 36-50 λεπτά.
4ον Μισοπινάκι, 20-30 λεπτά.
5ον Μουσσουροκόφινο, 1 1/2 δραχμήν.
6ον Μισομουσσουροκόφινο, 1 δραχμήν.
7ον Κανίστρι, 1 1/2 δραχμήν.

8ον Κουσαουρί, (πολὺ μικρὸν διὰ παιδία) 20 - 25 λεπτά.
9ον Κόφφα, 1 - 1 ½ δρ., ἐνίοτε 60 - 80 λεπτά.
10ον Κανιστράκι, 50 - 60 λεπτά.

Μνημονευτέαι προσέτι κόφφαι ἀβαθεῖς δι᾽ ἰχθῦς, κόφφαι μὲ 4 λαβάς, ὡς ἐν Κερκύρᾳ, καὶ κανίστραι ἐξ ἀποφλοιωμένων κυπαρίσσων. Πανάριά τινα πρὸς ἐναπόθεσιν ἰχθύων κατασκευάζονται καὶ ἐνταῦθα.

Τὰ βοῦρλα, ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς πλοκὴν τῶν διὰ τὴν πίεσιν τῶν ἐλαιῶν καλαθίδων (σφαιρίδων) προμηθεύονται ἐξ Ἀλβανίας, Φαναρίου, Πάργας, Γουμενίτσης καὶ Ἄρτης. Δύο μεγάλαι δέσμαι στοιχίζουσι 3 δραχμάς, καὶ ἐνταῦθα μεταφερόμεναι 5. Ἑκάστη καλαθὶς στοιχίζει 2 δρ. καί, ὅταν τὰ βοῦρλα εἶναι εὐθηνότερα, κάτω τῶν 2 δραχμῶν. Εἷς ἀνὴρ δύναται 2 ἐξ αὐτῶν εἰς μίαν ἡμέραν νὰ κατασκευάσῃ, μία γυνὴ συνήθως μόνον μίαν. Περίπου 10 ἄνδρες καὶ 2 γυναῖκες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην. Κατασκευάζουσι προσέτι τετραγώνους ἢ καὶ στρογγύλας ψιάθας. Μία ἐπιμήκης ψίαθος διὰ τοὺς πόδας στοιχίζει 3, μία στρογγύλη 2 δραχμάς.

Κατασκευάζουσιν ἐν Γαΐῳ χάλκινα τήγανα, *τηγάνι* καὶ *ταψί*. Ὑπάρχουσι δύο σιδηρουργοί, προμηθευόμενοι τὰ ὑλικὰ ἐκ Κερκύρας, καὶ ἔχοντες ἕνα μόνον παλαιὸν φυσητῆρα, ἐκτὸς τούτου οὐδέν. Ἐν Παξοῖς μόνον εἷς χρυσοχόος ὑπάρχει, ὁ Δημήτριος Ἀνεμογιάννης, σπουδάσας ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἔχων βοηθὸν τὸν υἱόν του, ὅστις σήμερον ἐργάζεται ἐν Ἀθήναις πρὸς τελειοποίησιν. Ἔχει ἀκατέργαστον τράπεζαν πρὸς κατασκευὴν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν ἐλασμάτων, ἔχουσαν τροχαλίαν καὶ δύο σχοινία, ἅτε κατασκευάζων χρυσόστικτα τεχνουργήματα μικροτάτου εἴδους. Βλέπει δέ τις ἐκεῖ τετραλόβους βελόνας, μικρὰς στηθοβελόνας μὲ τὸ ἰδιόσημον τῶν Ἰονίων νήσων ἐν τῷ μέσῳ, δακτυλήθρας ἀργυρᾶς, τεμάχια ἠλέκτρου ἐξ Ἀντιπάξων, ὅπου πολλὰ εὑρέθησαν, δακτυλίους, ἐνώτια, ὧν τινα χρυσόστικτα, δακτυλίους τινὰς μὲ

ἅλυσιν καὶ καρδίαν, ἄλλους μὲ δύο συνθλιβομένας χεῖρας, σταυροὺς χρυσοστίκτους μὲ μικρὰ μετάλλια, ἔχοντα τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα. Κανονίζει καὶ διευθετεῖ ὡρολόγια ἐνταῦθα καὶ ἐν Πάργᾳ. Πωλεῖ ἀντικείμενα ἀξίας 100-120 ταλήρων κατ' ἔτος, ἐργάζεται δὲ καὶ διὰ τὴν Πάργαν, ὅπου φέρει τοιαῦτα, καθὼς καὶ εἰς Πρέβεζαν, μένων ποτὲ μὲν εἰς τὴν μίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν ἄλλην πόλιν ἐπὶ 3 - 4 μῆνας.

Πήλινα ἀγγεῖα δὲν κατασκευάζονται εἰς Παξούς. Ὅλαι αἱ πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν καὶ πρὸς ἄντλησιν ὕδατος λάγηνοι κατασκευάζονται ἐν Κερκύρᾳ, αἱ δὲ μεγάλαι πρὸς ἐναπόθεσιν ἐλαίου καὶ ὕδατος λάγηνοι, *καπάσες*, ὡς ἤδη προηγουμένως ἀνεφέραμεν, ἐν Καλάμαις.

XII

ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ὁ ἀκόλουθος πίναξ δεικνύει ἡμῖν τὴν ἐτησίαν ἐξαγωγὴν καὶ εἰσαγωγὴν τῶν Παξῶν.

Ἐτησία ἐξαγωγή:

Ἔλαιον: Ἀνὰ πᾶσαν διετίαν 5, 10, 15, 20, 25 χιλιάδες βαρέλαι (ἑκάστη βαρέλα ἐκ 50-51 ὀκάδων). Ἐκ τοῦ κατὰ πᾶσαν διετίαν παραγομένου ἐλαίου καταναλίσκει ὁ τόπος 3,500 βαρέλας εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν δύο ἐτῶν διὰ φαγητὸν καὶ φωτισμόν.

Λίθιναι πλάκες: ἕκαστον ἔτος ἐξάγονται 20,000 πόδες (ἕκαστος ποὺς ἔχει 12 ἐνετ. δακτύλους).

Μάρμαρα:	ἐτησία	ἐξαγωγὴ	2,000	πόδες
Ἐλαῖαι:	»	»	2,000	ὀκάδες
Ἀκατέργαστα δέρματα:	»	»	400	τεμάχια
Σάπων:	»	»	2,500	ὀκάδες
Λεμόνια:	»	»	12,000	»

(Ἡ νῆσος παράγει ἕως 200,000)

Ἐλαιοπυρῆνες: Ἡ ἐξαγωγὴ κανονίζεται κατὰ τὸ παραγόμενον ἔλαιον.

Ἐλαιότρυγον (μοῦργα): ἕκαστον ἔτος 100 βαρέλαι.

Ἐτησία εἰσαγωγή:

Σῖτος καὶ ἄλευρον: 20,000 κοιλὰ (ἕκαστον κοιλὸν ζυγίζει 20 ὀκάδας).

Ἕτερα δημητριακὰ	400	κοιλὰ
Λάχανα	200	»
Οἶνος	2,000	βαρέλαι
Καφὲς	5,000	ὀκάδες

Σάκχαρον	9,000	ὀκάδες
Πνευματώδη ποτὰ	10,000	»
Τυρὸς	2,000	»
Σφάγια	300	ζῷα
Κρέας νωπὸν	600	ὀκάδες
Ὀρύζιον	10,000	»
Θαλάσσια προϊόντα	2,000	»
Ἁλατιστοὶ ἰχθύες	1,400	»
Ἅλας	16,000	»
Ὑγρόπισσα	800	»
Δέρματα κατειργασμένα	800	»
Φύλλα καπνοῦ	2,500	»
Χρώματα	500	»
Σήσαμον	1,000	»
Ὄσπρια	300,000	
Μίλτος καὶ κρητὶς	20	δωδεκάδες
Κρόμμυα	3,000	ὀκάδες
Σκόροδα	1,000	»
Στίλβωτρον ὑποδημάτων	100	»
Διπυρίτης	2,000	»
Μαντήλια τῆς κεφαλῆς	3,000	
Ῥινόμακτρα	5,000	
Ψιάθινοι πῖλοι	1,000	τεμάχια
Ὑαλικὰ	100	ὀκάδες
Ὕαλοι παραθύρων	600	»
Λουκούμια	100	»
Στυπτεῖον	600	»
Πίσσα	1,000	»
Ὑφάσματα	600	»
Βακαλάος	1,000	»
Ξυλεία	1,000	τεμάχια
Χάρτης	300	ὀκάδες
Σχοινία	400	»
Γεώμηλα	20,000	
Πυρῖτις	600	»
Σφαιρίδια (σκάγια)	1,500	»
Πυρεῖα	100	»
Πέπερι	400	»

Κηρὸς	1,500	ὀκάδες
Γλυκίσματα	300	»
Νήματα	100	»
Ἀπεξηραμμένοι καρποὶ	1,000	»
Μέλι	600	»
Φάρμακα	100	»
Ὑποδήματα	1,000	ζεύγη
Πήλινα ἀγγεῖα	600	ὀκάδες
Βούτυρον	100	»
Ξηροὶ ὀκτάποδες καὶ σηπίαι	400	»
Σιδηροὶ ἧλοι	800	»
Πετρέλαιον	1,000	»
Ταριχευτὰ κρέατα	70	»
Σάρωθρα	400	τεμάχια
Σιγαρόχαρτον	60	ὀκάδες
Θεῖον	1,000	»

XIII

ΚΑΦΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

Καφενεῖα ὑπάρχουσιν ἐν Γαΐῳ 6, ὅλα λίαν ἁπλᾶ καὶ πενιχρά, καὶ τέσσαρα πανδοχεῖα, ἐξ ὧν μόνον δύο μένουσιν ἀνοικτὰ κατὰ τὸ θέρος, ὁπότε ἀναχωροῦσι τὰ πλοῖα, ἅτινα σχεδὸν ὅλα πρὸ τοῦ Πάσχα καθαρίζονται καὶ προετοιμάζονται ὅπως μετὰ τὸ Πάσχα ἀποπλεύσωσι καὶ ἀρχίσωσι τὸ θερινὸν αὐτῶν ἐμπόριον. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις διάφορα ἐδωδιμοπωλεῖα, 5 ἐν Γαΐῳ. Εἰς τὰ προμνημονευθέντα πανδοχεῖα παρασκευάζονται ἐντόσθια, κεφαλὴ καὶ πόδες αἰγός, κριοῦ καὶ βοός, τηγανηταὶ μαρίδες, κρέας μετὰ σελίνων καὶ γεωμήλων, φασίολοι, πισέλια, ἐρέβινθοι, λαχανικὰ μετὰ σκορόδου καὶ ἐλαίου καὶ πολλοῦ ἐρυθροῦ πεπέρεως, βραστοὶ κύαμοι, οὓς τρώγουσι καὶ ἁπλῶς μαλακυνθέντας ἐν θαλασσίῳ ὕδατι, ἐν ᾧ ἀφίενται ἐπὶ δύο ἡμέρας νὰ παραμείνωσι. Κατασκευάζουσι προσέτι *μπροδέττο* ἐξ ἥπατος, βραστούς, τηγανητούς, ὀπτοὺς καὶ μπροδέττο ἰχθῦς, σηπίας καὶ ὀκτάποδας. Εἰς τὰ πανδοχεῖα ταῦτα εἶναι ἀνηρτημένη μικρὰ εἰκὼν Ἁγίου τινὸς οἱουδήποτε μετὰ λυχνίου ἔμπροσθεν. Μερικαὶ ἀκατέργαστοι τράπεζαι καὶ μικρὸν ἑρμάριον τοῦ τοίχου, ὅπου εἶναι κατὰ σειρὰν τεταγμένα τὰ ὀλίγα πινάκια, ἀποτελοῦσιν ὅλην αὐτῶν τὴν ἐπίπλωσιν. Ὀνομάζονται δὲ ἁπλῶς κατὰ τὸ παρωνύμιον τοῦ ἰδιοκτήτου. Δὲν πωλοῦσι συνήθως οἶνον, διότι ὑπάρχουσιν ὄχι ὀλιγώτεραι ἢ 10 ταβέρ-

ναι (μαγαζειά), ἐν αἷς ἰδίως τὸ Σάββατον συνηθίζουσι νὰ συναθροίζωνται οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς ἐξοχῆς, ζητοῦντες ἐν τῷ πίνειν τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς ἑβδομάδος ἀνάπαυσιν, διότι τὸ πίνειν εἶναι ἐν Παξοῖς λίαν ἐξηπλωμένον. Οἶνος πίνεται ἐν γένει ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ πολὺ ῥοῦμι καὶ μαστίχη καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν γυναικῶν. Εἰς ἄκρον σπάνιον εἶναι νὰ εὑρεθῇ τις, πίνων μόνον ὕδωρ καὶ καφέν.

XIV

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ὑπάρχουσιν εἰς Παξοὺς δύο ὁδοί, ὧν ἡ μία κατευθύνει εἰς Λάκκαν, ἡ δὲ ἄλλη ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰς Λογγόν, τρίτη τις ἀπὸ Γαΐου εἰς Νοζιᾶν καὶ ἄλλα χωρία, ἀποτελοῦσα εὐρὺ τόξον, ἐπανάγει εἰς Γάϊον, καὶ τέλος τετάρτη κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης ἄγει εἰς Γιαννᾶν· ταύτην διανοοῦνται νὰ ἐπεκτείνωσι μέχρι τοῦ Ὀζώδους λιμένος (Porto Spuzzo). Ἅπασαι ἐπιμελῶς κατεσκευασμέναι κρασπεδοῦνται διὰ λιθίνων πλακῶν καὶ εἶναι ἄριστα περιποιημέναι· πρὸς τοῦτο δὲ συντελεῖ βεβαίως πολὺ τὸ ἐξαίρετον ὑλικὸν καὶ ἡ περίπτωσις, ὅτι ἐν Παξοῖς δὲν ὑπάρχουσι φορτηγοὶ ἅμαξαι. Αἱ πρῶται κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, αἱ δύο τελευταῖαι κατὰ μέγα μέρος τοὐλάχιστον, ἀφ᾿ ἧς αἱ νῆσοι ἐγένοντο Ἑλληνικαί. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι πολλαὶ ἐν μέρει λιθόστρωτοι καὶ εἰς βαθμίδας διῃρημέναι ἀτραποί, διελαύνουσαι πανταχοῦ τὴν νῆσον καὶ ἀκολουθοῦσαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ῥάχιν τῶν λοφοσειρῶν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν Ἀντιπάξων, ἔνθα μόνον τοιαῦται ἀτραποὶ ὑπάρχουσιν.

Τὴν μεταφορὰν ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων ἐκτελοῦσι μόνον ὑποζύγια, φέροντα ξύλινον σάγμα, *σαμάραν* καλούμενον. Τὰ σάγματα κατασκευάζονται ὅλα ἐν Κερκύρᾳ, ἐν Παξοῖς δὲ μόνον ἐπισκευάζονται. Τὰ μεγαλείτερα δι᾿ ἡμιόνους στοιχίζουσι 3 τάληρα, τὰ μικρότερα δι᾿ ὄνους 2 τάληρα. Πρὸς

μεταφορὰν τῶν πλακῶν ἔχουσι τοιαῦτα μὲ διπλοῦν *πατάρι* καὶ τοξοειδεῖς ἱμάντας. Πρὸς μεταφορὰν τοῦ χόρτου θέτουσιν ἐπ' αὐτῶν δίκτυα μὲ δύο ἀκόντια, *φρεζόνια* καλούμενα.

Ἡ μετὰ τῶν ἔξω συγκοινωνία γίνεται μόνον διὰ δύο ἀτμοπλοίων, ἑνὸς τοῦ Αὐστριακοῦ Λόϋδ, τοῦ καὶ ἀπὸ Κερκύρας εἰς Ἁγίους Σαράντα ταξειδεύοντος, καὶ ἑνὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας. Τὸ πρῶτον ἔρχεται ἐκ Κερκύρας, προσεγγίζει εἰς Λευκάδα καὶ Πρέβεζαν καὶ ἐπανακάμπτει αὖθις εἰς Κέρκυραν. Τὸ δεύτερον ἔρχεται ἐκ Κορίνθου, καὶ προσεγγίζον εἰς Πάτρας καὶ εἰς τὰς διαφόρους Ἰονίους νήσους, μεταβαίνει εἰς Κέρκυραν, ὁπόθεν πάλιν ἐπιστρέφει. Ἀμφότερα ἔχουσιν ἀναλάβει τὴν φροντίδα τῆς ταχυδρομικῆς συγκοινωνίας, ἥτις εἶναι μικρᾶς σπουδαιότητος. Ἐκτὸς τούτων ταξειδεύουσιν ἑβδομαδιαίως κοκορέλλαι εἰς Κέρκυραν ἢ εἰς Πάργαν, διατηροῦσαι οὕτω τακτικὴν τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν δύο τούτων μερῶν· τὰ εἰς Κέρκυραν συνήθως ταξειδεύοντα πλοῖα μεταφέρουσιν ἐκεῖ ἔλαιον καὶ ἐπιστρέφουσι μὲ λάχανα καὶ παντὸς εἴδους πράγματα, τὰ δὲ εἰς Ἀλβανίαν μεταβαίνοντα κομίζουσι κυρίως ἐκεῖθεν ζῷα διὰ τὴν κατανάλωσιν τῆς νήσου. Ἐξ Ἀντιπάξων ἀποπλέουσι τρεῖς Γαΐται τὴν ἑβδομάδα εἰς Γάϊον, κατά τινας δὲ ἑβδομάδας διαπεραιοῦνται ὅλαι· τὸν χειμῶνα ὅμως μένουσι καὶ 15 ἡμέρας χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ ταξειδεύσωσιν εἰς Γάϊον.

Μεταξὺ Παξῶν καὶ Κερκύρας ὑπάρχει ὑποβρύχιον καλῴδιον, πλησίον τοῦ Λογγοῦ, τοῦ Λευκοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς Λευκίμμης διερχόμενον, ὅπερ διατηρεῖ τὴν τηλεγραφικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Συχνὰ ἕνεκα τρικυμίας οἱ τηλεγραφικοὶ στῦλοι ἀνατρέπονται εἴτε εἰς Κέρκυραν εἴτε εἰς Παξούς, ἡ δὲ συγκοινωνία μένει ἐπί τινας ἡμέρας διακεκομμένη. Ὡς εἶναι εὐνόητον, ἡ τηλεγραφικὴ ἀνταπόκρισις εἶναι πολὺ μικρά.

XV

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ, ΦΟΡΟΙ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ, ΙΔΙΟΣΗΜΟΝ

Ὑπάρχει ἐν Παξοῖς εἷς Διοικητὴς ἢ Ἔπαρχος, ὑπαγόμενος εἰς τὸν Νομάρχην Κερκύρας, Ἐπισκοπικὴ ἐπιτροπή, ἐκ τεσσάρων ἀπαρτιζομένη μελῶν, ὑγειονομεῖον καὶ πᾶσαι αἱ τοπικαὶ ἀρχαί. Ὑπάρχουσι δύο δῆμοι, Γαϊανῶν καὶ Λακκιωτῶν, ὁ τοῦ Γαΐου καὶ τῆς Λάκκας, περιλαμβάνοντες ἀμφότεροι 67 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, ὧν σχεδὸν ἀκριβῶς τὸ ἥμισυ ἀναλογεῖ εἰς ἕκαστον, καὶ διαιρούμενοι εἰς Παρεδρεῖα. Εἰς Ἀντιπάξους, ἓν ἀποτελοῦντας Παρεδρεῖον, ὑπάρχει εἷς Πάρεδρος ἄνευ μισθοῦ. Εὐτυχῶς φυλακαὶ εἶναι περιτταί· μόνον εἰς τὸ ἐν Γαΐῳ Δικαστήριον ὑπάρχει μικρὰ φυλακὴ δι' εἰκοσιτετράωρον κράτησιν.

Οἱ φόροι τῶν Παξῶν δὲν εἶναι ἄμεσοι, ἀλλ' ἔμμεσοι. Κατὰ τὸν νόμον δηλονότι αἱ Ἰόνιοι νῆσοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀμέσων φόρων, ἐλεύθεραι ἀπέναντι τῆς μεγάλης ἐξαγωγῆς οἴνου καὶ ἐλαίου διὰ ξένην κατανάλωσιν. Ἐπὶ τῶν προϊόντων ὅμως τούτων ἐπιβάλλεται φόρος 18 %, ὃν λαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παρὰ τοῦ τελωνείου. Πλὴν τούτου λαμβάνει τὸν συμφώνως τῇ διατιμήσει αὐτῆς δασμὸν ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς παντοίων ἐμπορευμάτων καὶ ἄλλων πραγμάτων. Οἱ δῆμοι ἀπαιτοῦσιν ὡσαύτως ἐξ ὅλων τῶν πρὸς

ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν εἰσαγομένων ὠνίων καὶ ἐμπορευμάτων παρὰ τοῦ τελωνείου φόρον, ὅστις δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ δεκατημόριον τοῦ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως λαμβανομένου. Ὑπάρχουσι προσέτι ὑπὸ τοῦ τελωνείου ἐναποτεταμιευμένοι φόροι πρὸς ἐπισκευὴν τῆς προκυμαίας, τῶν ὁδῶν κ.τ.λ.

Αἱ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν νῆσον γινόμεναι δαπάναι ἀφορῶσιν εἰς τοὺς μισθοὺς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, εἰς τὴν ὑπαλληλίαν τοῦ ὑγειονομείου καὶ τηλεγραφείου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐνοικίου τῶν μὴ ἀνηκουσῶν τῇ Κυβερνήσει οἰκοδομημάτων κ.ο.κ.

Τὰ ἀγγλικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ εἶναι εἰσέτι εἰς Παξοὺς ἐν χρήσει, τουτέστι τὸ μίλιον, ὁ πούς, ἡ γιάρδα πρὸς καταμέτρησιν ἀποστάσεων. Ἡ λίτρα (ἐκ 12 οὐγκιῶν) καὶ ἡ οὐγκία διὰ τὰ βάρη· ἡ βαρέλα, τὸ μέτρον (ξέστα) καὶ τὸ γαλόνιον διὰ τὰ ὑγρά. Μεταχειρίζονται ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνετικοὺς πόδας, τὴν λίτραν καὶ τὸ μέτρον (4 γαλόνια ἓν μέτρον, 1 λίτρα 16 οὐγκίας).

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἰονίου συμπολιτείας εἶχον οἱ Παξοὶ ὡς ἁρμόδιον ἰδιόσημον τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος, ἐκ χρυσοῦ ἐπὶ κυανῆς βάσεως.

Ὁ λιμὴν καὶ ἡ κωμόπολις τοῦ Γαΐου.

II

ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

II

ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

I

ΓΑΪΟΣ

Γάϊος ἤ λιμὴν τοῦ Γαΐου, οὕτω καλούμενος ἐκ τοῦ Ἁγίου Γαΐου, ὅστις, καθὰ λέγεται, μετὰ τοῦ Κρίσπου ἐκεῖ ἀπέθανεν, εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῶν Παξῶν, ἐν ᾗ ἑδρεύουσιν αἱ ἀρχαί, καὶ τὸ κύριον κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς νήσου. Κεῖται δ᾽ ἡ πόλις εἰς τὰς ἀνατολικὰς τῆς νήσου ἀκτάς, ἐν τῇ ἀβαθεῖ παραλίᾳ τοῦ ὁμωνύμου καὶ διὰ τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Νικολάου σχηματιζομένου μηνοειδοῦς λιμένος, ᾧτινι γειτνιάζει διὰ λιθοστρώτου προκυμαίας. Καίπερ ἐξ ὀλίγων συνισταμένη οἰκιῶν, εἶναι χαρίεσσα τὴν θέαν καὶ μὲ ὁλόκληρον τὴν ἐκτεταμένην σειρὰν τῶν πρὸς τὸν λιμένα οἰκιῶν φαίνεται μεγαλειτέρα ἢ ὅσον πράγματι εἶναι. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει μίαν κυρίαν ὁδόν, σχεδὸν παραλλήλως τῇ προκυμαίᾳ διερχομένην, καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ἔνθα ἡ μεγάλη ἀπὸ τῆς ἐξοχῆς ἀφικνουμένη ὁδὸς ἐκβάλλει εἰς αὐτήν, φέρει τὸ ὄνομα ἀγορὰ—piazza.— Αἱ λοιπαὶ ἀγυιαὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στεναὶ καὶ ἄθλιαι ἢ ὅλως ἀλιθόστρωτοι, φωτιζόμεναι τὴν νύκτα διὰ 10 φανῶν πετρελαίου, οἵτινες, ὅταν μὲν εἶναι σελήνη, δὲν ἀνάπτονται, ὅταν δὲ σκότος, ἀφίνονται καθ᾽ ὅλην τὴν νύκτα ἀνημμένοι. Αἱ οἰκίαι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικραί, μόνον τρεῖς εἶναι τριώροφοι, οὐκ ὀλίγαι διώροφοι, αἱ πλεῖσται ὅμως μονώροφοι, ὅλαι ἁπλαῖ καὶ ἀπέριττοι, λείως διὰ κονιάματος καὶ λευκῶς ἐπικεχρισμέ-

ναι. Ὅλαι αἱ κλίμακες καὶ τὰ δάπεδα εἶναι ἐκ ξύλου, τινὲς ἔχουσιν ἀκατέργαστον ξύλινον ἐξώστην μετὰ προστεγάσματος ἄνωθεν· ὑπὸ τὰ παράθυρα βλέπει τις πολλὰ ἀνθοδοχεῖα, ἰδίως γαρυφάλλων. Εἴς τινας ὁδοὺς ὑπάρχουσιν ἐμπορικὰ καταστήματα ἰδίως ἐκ τροφίμων καὶ ὑφασμάτων, πάντα ὅμως πενιχρά.

Τὸ πρῶτον, ὅπερ ἀπαντῶμεν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Γαΐου ἅμα τῇ ἀποβάσει, εἶναι τὸ μικρὸν παλαιὸν λοιμοκαθαρτήριον, ἔχον ἐπὶ τῶν βράχων ἐκτισμένον μεθόριον τεῖχος καὶ διπλοῦν οἰκοδόμημα μετὰ κυκλικοῦ περιτειχίσματος ἐν τῇ θαλάσσῃ προεξέχοντος, καὶ κατεστραμμένην προκυμαίαν, εἰς ἣν ἀνέλκονται συνήθως τὰ πλοῖα καὶ ἥτις εἶναι τὸ νεώριον τοῦ Γαΐου. Πρὸς τοῦτο ἐξετοπίσθησάν τινες τῶν κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς εὑρισκομένων τετραπέδων λίθων, ὅπως εὐκολώτερον ἀνασύρωνται τὰ πλοῖα εἰς τὴν παραλίαν. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ περιτειχίσματος, ἔνθα εὑρίσκεται καὶ ὁ παλαιὸς σημαντὴρ τῆς σύρτιδος τῆς Παναγίας καὶ ἀποβιβάζεται σίδηρος ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, τοῦ ἐξοκείλαντος ἐπὶ τῶν βράχων, οἵτινες καλοῦνται Λασκάλια, κεῖται ἕτερον ἐπίσης ἑτοιμόρροπον οἰκοδόμημα μετὰ στοᾶς πλησίον, ἐξ ἧς μόνον τρεῖς τετραγωνικοὶ λιθόκτιστοι στῦλοι ἐναπομένουσιν. Ὑπεράνω ὑπάρχει κατηρειπωμένον μικρὸν φυλακεῖον, ὅπερ δεσπόζει τοῦ περιφράγματος. Τεῖχος μετὰ θύρας χωρίζει τὸν χῶρον τοῦτον τῶν καθάρσεων (quarantina) ἀπὸ στοᾶς, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ὑψοῦται τὸ ἄλλοτε διὰ τὰς καθάρσεις χρησιμεῦον οἰκοδόμημα, νῦν δὲ ταχυδρομεῖον. Ἡ στοὰ αὕτη εἶναι ἁπλῆ στεγοσκιάς, ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τεσσάρων, πρὸς τὰ ὀπίσω δὲ ὑπὸ τριῶν τετραγώνων ὑποβασταζομένη στηλῶν. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἐκτείνεται διπλοῦν τεῖχος μετὰ κενοῦ ἀνὰ μέσον χώρου, ὥστε οἱ ἐλευθέραν κοινωνίαν λαμβάνοντες νὰ ἵστανται ἐκτός, ἐν ᾧ τὸ πρὸς τὰ ἔνδον ἦτο καθαρὸν (netto). Ἑτέρα θύρα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ 1837 ἀποφράσσει τὸν περαιτέρω

χῶρον, καὶ ἄλλη τοιαύτη πρὸς τὸ ἄνω μέρος, δι᾽ ὧν πάλιν ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τὸ Ὑγειονομεῖον ἐν τῷ καθαρῷ ἄκρῳ τοῦ ὑγειονομικοῦ περιβόλου ἐμπερικλείονται, καὶ ὅπου ἵστανται τὰ ξύλινα γεράνια τῆς ποτὲ λέμβου τοῦ Ὑγειονομείου, ἥτις νῦν χρησιμεύει πρὸς μεταφορὰν τοῦ ταχυδρομείου ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου. Μετὰ τὸν περίβολον τοῦτον ἕπεται ἡ καλλίκτιστος διώροφος οἰκία τοῦ Σιὸρ Τίτα μετὰ ἐξώστου καὶ σιδηρῶν κιγκλίδων. Μετὰ τὴν οἰκίαν ταύτην ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω ἀνερχομένη κλῖμαξ μετὰ δεκαπέντε, διὰ κυλινδρικῶν λιθαρίων ἐπεστρωμένων βαθμίδων. Κατόπιν ἔρχεται ἡ μεγάλη οἰκία τοῦ Διοικητοῦ, οὖσα ἰδιοκτησία χήρας τινὸς ἐκεῖθεν καὶ χρησιμεύουσα ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἄγγλων ὡς κατοικία τοῦ Τοποτηρητοῦ, ὑφ᾽ ἑνὸς τῶν ὁποίων καὶ εἶχεν οἰκοδομηθῇ. Ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας ὑπάρχει κηπάριον μετά τινων πορτοκαλεῶν, μιᾶς λεμονέας καὶ μιᾶς ἀμυγδαλέας. Τὸ κηπάριον τοῦτο ἔχει πρὸς τὴν Μῶλον καλουμένην προκυμαίαν κιγκλιδωτὴν εἴσοδον μεταξὺ δύο λιθίνων στηλῶν καὶ μικροῦ καγκελλωτοῦ τείχους, φέροντος πρὸς τὰ ἄνω λογχοειδεῖς κιγκλίδας. Δύο κλίμακες μετὰ κομψῶν σιδηρῶν κιγκλίδων ἀνάγουσιν ἀπὸ τοῦ κήπου εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα. Ἡ οἰκία ἔχει πέντε κατὰ τὴν πρόσοψιν παράθυρα καὶ τρία πατώματα. Εἰς τὸ μεσαῖον παράθυρον τοῦ τρίτου πατώματος ὑπάρχει σιδηροῦς ἐξώστης. Πρὸς τὰ ἄνω ἔχει ἀμφοτέρωθεν δύο ὑψηλὰ ἀετώματα, μεθ᾽ ἑνὸς παραθύρου ἕκαστον, συνδεόμενα ἐν τῷ μέσῳ διὰ τείχους ἐκ τριῶν πλινθίνων τόξων. Εἰς τὰ πλάγια ἔχει ἡ οἰκία τέταρτον πάτωμα, ἐὰν συνυπολογίσῃ τις καὶ τὰ ἑκατέρωθεν ἀετώματα. Πρὸς τὰ ὀπίσω ὑπάρχει στενὴ ὁδός, διὰ στρογγύλων ἐστρωμένη λιθαρίων, ὑπεράνω τῆς ὁποίας γέφυρα ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Διοικητοῦ ἄγει εἰς μικρὸν τετειχισμένον κηπάριον μετὰ τριῶν τετραγωνικῶν στηλῶν ἔμπροσθεν καὶ μιᾶς ἀμπελοστέγης. Εἰς τὸ κηπάριον τοῦτο ἀνάγει ἐκ τῶν ἔξω κλῖμαξ καὶ ἐκ τῶν ἔνδον

δύο βαθμίδες. Μετὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Διοικητοῦ ἕπεται αὖθις ὁμοία τῇ πρὸ αὐτῆς κειμένῃ ἀνωφερὴς κλῖμαξ. Ἐντεῦθεν καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Μώλου, σχηματίζοντος εἰσέχουσαν γωνίαν παρὰ τὸ νῦν Λιμεναρχεῖον, εἶναι προσδεδεμένα τὰ πολλὰ μικρὰ ἀκτοπλοϊκὰ πλοῖα, ζωηρὰ δὲ κίνησις ἐπικρατεῖ εἰς τὴν παραλίαν ταύτην. Πλησίον τοῦ Λιμεναρχείου εἶναι τὸ Τελωνεῖον, ἔχον πρὸς τὰ ἄνω στοὰν καὶ ξύλινον ἐξώστην, ὃν ὑποβαστάζουσι ξύλινοι στῦλοι, ἔχοντες σχῆμα Τ, οἵτινες καὶ τὴν στέγην πρὸς τὰ ἄνω ὑποστηρίζουσιν. Ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς γωνίας τοῦ Μώλου ἀρχίζουσι πολλαὶ τοξοειδεῖς τρυπηταὶ ὀπαί, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐπὶ πλημμυρίδος αἱ ὁδοὶ κατακλύζονται, τοῦθ᾽ ὅπερ ἰδίως συμβαίνει εἰς τὴν Ἀγορὰν (piazza), ἥτις εἶναι ὁπωσοῦν μεγάλη καὶ ἀλιθόστρωτος, περιλαμβάνουσα ἐν τῷ μέσῳ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως, πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁποίας, καὶ τοῦ πρὸς τὸν λιμένα ἀτενίζοντος, ὑπάρχουσι διάφοροι ταβέρναι καὶ καφενεῖα μὲ ἀκατεργάστους, ὑπὸ τετραγώνων στύλων ὑποβασταζομένας ξυλίνας στέγας, αἵτινες ὡσαύτως μετὰ τοῦ ὑπὸ ὁμοίων στύλων φερομένου προοικοδομήματος τοῦ πρώτου καφενείου ἀποτελοῦσιν εἶδος σκεπαστῆς στοᾶς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν συναθροίζονται συνήθως οἱ ἄνθρωποι καὶ συχνάκις οἱ ἁλιεῖς ἐπισκευάζουσιν ἢ κατασκευάζουσι τὰ δίκτυά των.

Οἱ λίθοι τῆς ἀκτῆς τοῦ Μώλου εἶναι κακῶς συνηρμοσμένοι, τινὲς δὲ τούτων καὶ τεθραυσμένοι· εἴς τινας θέσεις ὑπάρχουσι καὶ μερικοὶ ἐξέχοντες λίθοι πρὸς ἀπόβασιν, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τόσον ἀβαθές, ὥστε μόλις εἶναι δυνατὴ ἡ προσόρμισις. Αἱ τοξοειδεῖς καί τινες τετραγωνικαὶ ὀπαὶ ἐξακολουθοῦσιν ἔτι περαιτέρω ἔμπροσθεν μερικῶν ὁδῶν. Ἀπὸ τῆς πλατείας ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τοῦ Μώλου αἱ καλλίτεραι οἰκίαι· ἡ τοῦ Καφήρη, ἔχουσα εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα ἐξέχοντα ὑποστηρίγματα ἐξώστου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδέποτε ἐτοποθετήθη ἐξώστης, εἶναι ἡ

μεγαλειτέρα, διότι πλὴν τοῦ ἰσογείου ἔχει τρία πατώματα, καὶ μετὰ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς πλατείας οἰκίας, ἥτις ἔχει ὀροφιαῖον δῶμα, εἶναι ἡ μόνη τριώροφος τοῦ Γαΐου οἰκία, ἐκτὸς ἐκείνης τοῦ Διοικητοῦ. Κατὰ μῆκος τοῦ Μώλου ἐκτείνονται προσέτι πολλαί, μέγαν κενὸν χῶρον ἀνὰ μέσον ἔχουσαι, οἰκίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ Δεσπότη, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ζῶντος ἐπισκόπου Χρυσάνθου καὶ ὀλίγον περαιτέρω τὸ Τηλεγραφεῖον, εἶτα ἕπεται εὐρὺς κενὸς χῶρος, ἔνθα χρωματίζουσι δίκτυα, ἄγων εἰς τὸν περίπατον τοῦ Γιαννᾶ, μεταξὺ τοῦ Παρθεναγωγείου, ὅπερ εἶναι ἡ τελευταία οἰκία, καὶ ἑνὸς ἐλαιοτριβείου τοῦ Παναγιώτου Βελιανίτη, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀψιδωτὴν θύραν, κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐν Πάργᾳ, καὶ κεῖται εἰς τὸ ἄκρον πρὸ τοῦ εὐρέος χώρου τοῦ λαχανοκήπου. Ἐπὶ τῆς τῆς ἰδίας θέσεως κεῖνται τὰ συντρίμματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ πηδάλιον, τοῦ μετὰ φορτίου μαρμάρων παρὰ τὸ ***Πόρτο Σποῦτσο*** ἀπολεσθέντος Γαλαξειδιωτικοῦ πλοίου.

Ἀπὸ τῆς ἐξοχῆς ἄγουσιν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Γαΐου τέσσαρες ὁδοί, αἵτινες συνενοῦνται εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ἁγίου Προκοπίου: Ἡ εἰς Μακράτικα ἢ ὁδὸς τῆς Μεγάλης Γεφύρας, ἡ εἰς Νοζιᾶν, ἡ πέραν τῆς Μικρᾶς Γεφύρας εἰς Μπογδανάτικα καὶ Λάκκαν, καὶ ἡ πρὸς τὸ Νεκροταφεῖον ἄγουσα. Πρὸς τὰ κάτω τῆς μικρᾶς γεφύρας εἶναι ἡ Γλύφα ἡ μεγάλη, μεταξὺ δὲ τῶν ἐλαιῶν ἐκτείνεται ἡ λιθώδης κοίτη τοῦ Τράφου τῆς Μεγάλης γεφύρας, ἀποτελοῦσα οὕτω τὴν ἀρχὴν τῆς κυρίας κοιλάδος, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπεκτείνεται, ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ κοιμητηρίου, ἡ πλαγία μικρὰ κοιλὰς τοῦ Τράφου πρὸς τὴν δεξαμενὴν τοῦ Μανδροπούλου. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη κειμένη πέραν τῆς χειμαρρώδρυς κοίτης, εἰς ἣν ἄγει τμῆμα ὁδοῦ, εἶναι στρογγύλη οἰκοδομὴ ἐν τῇ μονήρει ἡσυχίᾳ τῆς ἐλαιοκοιλάδος. Ὁ λιθόστρωτος χῶρος περιβάλλεται κύκλῳ ὑπὸ στηθαίου τείχους· 6 βαθμίδες ἄγουσι πρὸς τὰ ἄνω καὶ δύο στῆλαι πλινθόκτιστοι μετὰ λιθίνων γωνιῶν,

φέρουσαι ἀγγειοειδῆ κιονόκρανα, ἀποτελοῦσι τὴν εἴσοδον. Ἀνυψωμένη ὁδὸς φέρει εἰς τὸν μεσαῖον ἐπίσης ὑψηλὸν χῶρον, ἔνθα ὑπάρχει στρογγύλον φρεατοστόμιον διὰ θυρῶν ἀποφρασσόμενον. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει μικρὰ τετραγωνικὴ θυρίς, ἄλλοτε κεκλεισμένη, σήμερον ὅμως ἀνοικτή, ὅπου κεῖται ἡ τὴν δεξαμενὴν τρέφουσα μικρὰ πηγή, ἥτις λίαν γλίσχρως ῥέει τὸ θέρος. Ἐπὶ τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή

In honour of
His Excellency
The Resident Capt. Capt.
Thomas Ll. Galloway
10th Reg^t the
People of Paxo
Have inscribed
This in token of
Their gratitude to
Him in the year of
Our Lord 1832

Πρὸς τὰ δεξιὰ ἀναγινώσκεται ἑλληνιστί:

ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ
ΤΟΥ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ
ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ ΘΩΜΑ
ΛΛ ΓΑΛΛΟΥΙΟΥΕΥ^{ΛΟΥ} 10 ΤΑ^{ΤΟΣ}
ΚΑΙ ΕΙΣ ΣΗΜΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ
ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ
Ο ΛΑΟΣ ΤΩΝ ΠΑΞΩΝ
ΕΧΑΡΑΞΑΤΟ ΕΝ ΕΤΕΙ
ΣΩΤΗΡΙΩι 1832.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κωμοπόλεως Γαΐου ὑπάρχουσι διεσπαρμέναι οἰκίαι, μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκανονίστως, εἰς τὰ πλάγια τῶν δύο εἰς Νοζιᾶ ἀγουσῶν κυρίων ὁδῶν, εἰς τὸ μέρος τὸ

Παρὰ τὸν Γάϊον.

καλούμενον *Ὀπίσω 'στὲς ἐλιές*, ἐν ᾧ τὸ ἕτερον μέρος τῶν *Ἁγίων Ἀποστόλων* ἢ τοῦ *Μάρκου* ὀνομάζεται, ἔνθα ὑπάρχει μικρὸν φρέαρ ἢ *πηγάδι Γλύφα τοῦ Μάρκου* καλούμενον. Τὸ φρέαρ τοῦτο ἔχει καὶ κατὰ τὸ θέρος ὕδωρ, ἀλλὰ κακὸν καὶ ὑφάλμυρον ὡς ἐκ τῆς διηθήσεως τῆς θαλάσσης, χρησιμοποιεῖται δὲ καθ' ὅλον τὸ θέρος πρὸς πόσιν τῶν ζῴων. Τὸ ἀνώτερον φρέαρ, ἡ *Μεγάλη Γλύφα* ἔχει χρήσιμον ὕδωρ, ὡς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένη τῆς θαλάσσης· φέρει δὲ καὶ αὕτη ἀνυψωμένον λιθόστρωτον περιθώριον καὶ τετράγωνον στόμιον.

Ἡ κυρία ὁδὸς τῆς Λάκκας ἐκβάλλει εἰς Γάϊον ὁμοῦ μὲ ἐκείνην τοῦ Ἁγίου Προκοπίου καὶ ἔχει τὰ πλεῖστα καταστήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἷς κουρεύς, ἐξ ὧν τρεῖς ἐν Γαΐῳ ὑπάρχουσι, παρ' οἷς τὸ Σάββατον πολλοὶ συνήθως προσέρχονται, διότι, πλὴν ἑνὸς ἐν Λογγῷ καὶ ἑτέρου ἐν Λάκκᾳ, οὐδεὶς ἄλλος ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ. Ἡ προμνημονευθεῖσα ὁδὸς ἄγει εἰς τὴν κυρίαν ἀγυιάν, τὴν καλουμένην ἁπλῶς *Πιάτσαν*, ἔνθα πολλαὶ οἰκίαι μὲ τετραγώνους στήλας καὶ ἀψῖδας σχηματίζουσι στοάς. Ἐκεῖ εὑρίσκονται πολλαὶ ταβέρναι καὶ πανδοχεῖα, εἰς τὸ ἄκρον δὲ μικρὰ πλατεῖα, ἡ τῆς *Ἁγίας Τριάδος*, ἐγγὺς τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας. Δύο ἀγυιαὶ ἄγουσι νῦν σχεδὸν παραλλήλως τῇ κεντρικῇ τῆς εἰσόδου ὁδῷ, ὧν ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τῶν Ἀλογομύλων, οὕτω καλουμένη ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκεῖ τεσσάρων ἱπποκινήτων ἀλευρομύλων, καὶ ὅπου κεῖται καὶ τὸ σχολεῖον. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀγυιᾶς ταύτης ἤρξατο κατασκευαζομένη στοὰ μὲ 7 τετραγώνους στύλους, καὶ οἰκία μὲ ἀψιδωτὴν στοάν, ἥτις ἦτο προωρισμένη ὡς ἀγορά, ἐξ οὗ καὶ Νέος Μαρκᾶς ὀνομάζεται, ὅστις ὅμως οὐδόλως ἐπερατώθη. Ἡ πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ὁδὸς ἐκπορεύεται ἀπὸ τῆς τῶν Ἀλογομύλων καὶ διερχομένη τὸ νεκροταφεῖον συνενοῦται παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Ἁγίου Προκοπίου μὲ ἐκείνην τῆς Λάκκας. Ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἄγει ἑτέρα εἰς τὴν δεξιᾷ κειμένην *Στέρναν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων*. Ἡ ὁδὸς εἶναι ἀνωφερὴς ἔχουσα μικρὰν γέφυραν ὑπεράνω

τοῦ χειμάρρου τοῦ Μανδροπούλου. Ἡ δεξαμενὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἶναι ἡ μεγίστη τοῦ Γαΐου καὶ ἡ δευτέρα τῆς νήσου κατὰ τὸ μέγεθος, διότι πρώτη εἶναι ἡ τοῦ Τσίλιου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Λογγοῦ. Κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ εἰς βραχέα ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένου γηλόφου. Μεγαλοπρεπὴς κλῖμαξ εἰς δύο σειράς, ὧν ἡ πρώτη ἔχει 20 βαθμίδας, ἡ δὲ δευτέρα 15, καὶ εἶτα διπλῆ σειρὰ ἐξ 9 βαθμίδων ἑκάστη, ὁπόθεν μεταξὺ δύο τετραγωνικῶν στηλῶν ἑκατέρωθεν, φερουσῶν πυραμιδοειδῆ κιονόκρανα, φθάνει τις ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου ἐπιπέδου τῆς δεξαμενῆς. Αἱ πλάκες τῆς λιθοστρώσεως εἶναι μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ μεταξὺ κενὰ εἶναι ἐκ στρογγύλων λίθων καὶ ἀσβέστου πεπληρωμένα. Ἡ δεξαμενὴ ἔχει δύο στρογγύλα, διὰ ξυλίνων θυρῶν κεκλεισμένα φρεατοστόμια. Τρεῖς τετρυπημέναι λίθιναι πλάκες χρησιμεύουσι πρὸς ἐπίρρευσιν τοῦ ὕδατος, ἔχουσαι τρεῖς θύρας ἔμπροσθεν, ἵνα ἀνοίγωνται πρὸς καθαρισμόν. Κύκλῳ τοῦ ἐπιπεδοστρώτου διατρέχει μικρὸν τεῖχος μὲ ἐπικλινεῖς πρὸς τὰ ἔσω λίθους, νῦν ὀλίγον τεθραυσμένους. Ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ λόφου πρὸς τὰ ἔνδον ὑπάρχει λιθόστρωτος, εἰς ὀξὺ ἀπολήγων χῶρος, μὲ αὔλακα πέριξ, ἐν ᾗ συλλέγεται τὸ ἐκ τῶν ἄνω κατερχόμενον ὕδωρ. Τέσσαρες σιδηραῖ κιγκλίδες ἐμποδίζουσιν ἐν μέρει τὴν ἀπὸ τῆς πετρώδους κατωφερείας τοῦ λόφου κατερχομένην ἀκαθαρσίαν. Πλησίον τῆς δεξαμενῆς ὑπάρχει μικρὸς λαχανόκηπος. Ὡραῖον εἶναι τὸ θέαμα νὰ βλέπῃ τις ἀπὸ τοῦ ἐπιπεδοστρώτου κάτω τὰς ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν προεξεχούσας οἰκίας τοῦ Γαΐου, τὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸν πορθμόν, καὶ τὰς ἠπειρωτικὰς ἀκτὰς ὄπισθεν εἰς τὸ βάθος. Ἡ δεξαμενὴ τὸν χειμῶνα μένει ἀνοικτή, κλείεται δὲ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου, καὶ μόνον κατὰ Σάββατον ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ὥρας ἀνοίγεται. Τότε δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἀληθῆ λιτανείαν γυναικῶν, ἐκεῖ ὁδεύουσαν καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω πορευομένην· Ἡ δεξαμενὴ τοῦ Μανδροπούλου καὶ ἡ τῶν Ἁγίων Ἀναρ-

γύρων ἀνοίγονται ὡσαύτως κατὰ τὸ θέρος μόνον εἴς τινας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος.

Ἀπὸ τῆς μικρᾶς ὁδοῦ τῶν Ἀλογομύλων ἄγει μία τῶν κυρίων ὁδῶν πρὸς βορρᾶν ὄπισθεν τῶν οἰκιῶν τῆς προκυμαίας καὶ τῆς κατοικίας τοῦ Διοικητοῦ. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ ταύτης, πρὶν ἢ φθάσῃ τις εἰς τὴν διὰ μικρῶν στρογγύλων λιθαρίων διάστρωτον ἀναβάθραν τοῦ Διοικητοῦ, ὑπάρχει ἀνὰ μία μικρὰ πλατεῖα μετὰ κληματοστέγης, ἰδίως δὲ ἡ πρώτη ἔχει ἓν μέγιστον παλαιὸν κλῆμα. Κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτῆς δεικνύει ἡμῖν ἡ ὁδὸς αὕτη πολλάς, μετὰ περιελισσομένων ἀμπελοκλημάτων οἰκίας, ὧν κομψοτέρα εἶναι ἡ τοῦ Σιὸρ Τάση Βελιανίτη, ἔχουσα πέριξ κηπάριον μὲ ὑψηλὴν ζίζυφον καὶ σιδηροῦν κιγκλίδωμα, ἄγον εἰς ἐξωτερικὴν κλίμακα, πρὸς δὲ σιδηροῦν ἐξώστην.

Ἀκολουθοῦντες τὴν εἰς Νοζιᾶν διεύθυνσιν ἀπαντῶμεν πρὸς τὰ δεξιὰ βραχώδη λόφον, μὲ μᾶλλον ἢ ἧττον οριζοντίους πετρώδεις πλάκας. Καλεῖται δὲ τὸ μέρος τοῦτο *εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους,* ἔνθα παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου κεῖται ἡ οἰκία τοῦ δημάρχου Ἀλεξάνδρου Μπογδάνου, μὲ μικρὸν κηπάριον ἔμπροσθεν. Κατόπιν ἔρχεται ἡ ἀπέριττος οἰκία τοῦ Δικαστηρίου, ἔχουσα στοὰν μὲ τέσσαρας τετραγωνικοὺς στύλους. Οἰκίαι τινὲς ἔχουσιν ἐνταῦθα ἀψιδωτὴν εἴσοδον καὶ παράθυρα ἰσόγεια κατὰ τὸ ἀλβανικὸν ἔθιμον. Ἐνιαχοῦ εὑρίσκει τις οἰκίαν μὲ ἐξέχουσαν στοὰν ὑπὸ ἀκατεργάστων ξυλίνων ὑποστηριγμάτων βασταζομένην· Δύο ὁδοὶ βαίνουσι τοξοειδῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Νοζιᾶ· ἑτέρα δὲ πρὸς τὴν *Πιάτσαν,* καλουμένη *καινούργιος δρόμος τοῦ Νοζιᾶ,* ὄπισθεν τοῦ ὁποίου κεῖται, ἐπὶ ἐπικλινοῦς πετρώδους μέρους, ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

Ἀμέσως πρὸς τὰ ἄνω ἔρχεται ἡ δεξαμενὴ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Ἀμυγδαλέαι τινές, συκαμινέαι, λεμονέαι καὶ συκαῖ προεξέχουσιν ἐνταῦθα τῶν οἰκιῶν. Ἰσχυρὸν τεῖχος, μετὰ χλοηφόρου κεκλιμένου ἐπιπέδου ἄνωθεν, ὑποστηρίζει τὴν

δεξαμενήν. Ἄνοδος ἐξ 7 βαθμίδων ἄγει εἰς Χειδῆ, μετ᾽ ἐπιμήκων καὶ κυλινδρικῶν λίθων ἐντέχνως ἐστρωμένην ἀναβάθραν, ἔχουσαν ἐπιμελῶς ἐκτισμένον τεῖχος ἑκατέρωθεν καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας 7 βαθμίδες ἀνάγουσιν εἰς τὴν δεξαμενήν, ἥτις εἶναι στρογγύλη καὶ περιβάλλεται ὑπὸ χθαμαλοῦ τείχους μὲ λιθίνας πλάκας ἄνωθεν, καὶ δύο ἀνυψωμένων στηλῶν, ἀποτελουσῶν τὴν εἴσοδον. Ἀνυψωμένη λιθόστρωτος ὁδὸς ἄγει εἰς τὸ ἐν μέσῳ ἐπὶ δύο βαθμίδων ἱστάμενον φρεατοστόμιον, ὅπερ φέρει τὴν ἐπιγραφήν: ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ 1837. Ἐξ προσκεφαλοειδῶς ἀνυψούμενοι λίθοι μὲ καλὴν λιθόστρωσιν ἀποτελοῦσι τὴν πρὸς συρροὴν ὕδατος εἴσοδον· Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ πετρώδους καὶ ἐξ ἐλαιῶν καταφύτου λόφου δύο λιθόστρωτα ἀποκλίματα μετὰ κοίλου ὀχετοῦ, προσκομίζοντος εἰς τὴν δεξαμενὴν τὸ ἔξωθεν τοῦ ἐπιπεδοστρώτου αὐτῆς συλλεγόμενον ὕδωρ. Ὡραία εἶναι ἀπὸ τῆς δεξαμενῆς ἡ θέα πρὸς τὰ κάτω ὑπεράνω τῶν ἐγγὺς πρασινιζουσῶν δαφνῶν καὶ λεμονεῶν, ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τῆς κωμοπόλεως τοῦ Γαΐου, τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μὲ τὸ ἀκριβῶς ἀπέναντι κείμενον ἐκκλησίδιον καὶ ἁπάσης τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Ὄπισθεν τῆς δεξαμενῆς ἐκτείνονται προσέτι οἰκίαι τινὲς ἀκανονίστως διεσπαρμέναι ἐπὶ τοῦ πετρώδους καὶ μόνον δι᾽ ὀλίγων ἀσφοδέλων πεφυτευμένου ἐδάφους· πρὸ τῆς εἰσόδου τινῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν τούτων ἀνελίσσονται κλήματα, ἢ ἐκτείνεται βραχὺ ἐπιπεδόστρωτον. Πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Νοζιᾶ ὑπάρχει μεγαλειτέρα οἰκία μὲ εὐρεῖαν στοὰν πέριξ, κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον, μὲ ξύλινα ὑποστηρίγματα καὶ μὲ 7 στρογγύλας στήλας ἐκ μελιταίου λίθου ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Μετ᾽ αὐτὴν ἔρχεται στρογγύλη δεξαμενή, τοῦ Ζίμπα καλουμένη, μὲ μικρὸν φρεατοστόμιον ἐν τῷ μέσῳ καὶ ὑποκάτω αὐτῆς τὸ Σχολεῖον. Εὐθὺς περαιτέρω φθάνει τις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κουτσονίκου μὲ τὸν μέγαν λαχανόκηπον καὶ τὴν ἀναδενδράδα, μὲ 20 τετραγωνικὰς στήλας ἐν τῷ μέσῳ καὶ μεγάλην

δεξαμενὴν ὑπεράνω, ἧς τὸ ὕδωρ πωλεῖ ὁ ἰδιοκτήτης πρὸς 30 λεπτὰ τὸ βαρέλιον. Ἰδιάζουσαι εἶναι τοῦ κήπου αἱ εἴσοδοι, ἥ τε ἄνω καθὼς καὶ ἡ κάτω εἰς τὴν ὁδὸν Γιαννᾶ, ἔχουσα ἀέτωμα καὶ τρεῖς στρογγύλους λίθους, ὡς κορωνὶς χρησιμεύοντας, καὶ οἵτινες ἦσαν, ὡς φαίνεται, παλαιοὶ στυλίσκοι προκυμαίας πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πλοίων.

Οἱ Παξοὶ ἔχουσιν, ὡς ἤδη ἐμνημονεύσαμεν, πολλὰς ἐκκλησίας. Μητρόπολις εἶναι ἡ ἁπλῆ ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀγορᾶς, ἔχουσα ἔμπροσθεν μικρὸν ἀψιδωτὸν πυλῶνα, ὀπὴν πρὸς τὰ ἄνω, μικρὰν θύραν, καὶ ἀπὸ ξυλίνων πασσάλων κατακρεμαμένους κώδωνας, πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἓν τετράγωνον παράθυρον καὶ δύο ἀψιδωτά, πρὸς τὰ δεξιὰ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ δύο ἀψιδωτοὺς πυλωνίσκους μετὰ ρομβοειδῶν ποικιλμάτων, ἡμικεκαλυμμένων ἐν τῇ λευκῇ ἐπιχρίσει. Κύκλῳ διατρέχει τετειχισμένον ἑδώλιον, καθὼς ἐπίσης καὶ περὶ τὸ ἁπλῶς προέχον Ἅγιον Βῆμα, ὅπερ ἔχει μικρὸν ἀψιδωτὸν παράθυρον. Τρεῖς βαθμίδες ἀνόδου ἄγουσι διὰ τοῦ τετειχισμένου ἑδωλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ δύο καθόδου. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ἁπλῆν μὲν ἀλλὰ καλὴν πλακόστρωσιν, ξυλίνην ὀροφὴν καὶ ὑπεράνω τῆς εἰσόδου γαστρωτὸν κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον, ὅπερ προεκτείνεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς. Κύκλῳ ὑπάρχουσι ξύλινα στασίδια, καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἓν ὑψηλότερον κατὰ τὴν ἑλληνικὴν συνήθειαν. Ἀμφότεραι αἱ πλάγιαι θύραι ἔχουσι παραθύρας πρὸς καλλιτέραν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου προφύλαξιν. Τὸ εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἀνάγουσι δύο βαθμίδες, εἶναι ἀκατέργαστον, λίθινον, μὲ κακὰς εἰκόνας ἐπὶ χρυσῆς βάσεως. Δεξιᾷ εἶναι ὁ λίθινος μικρὸς βωμὸς τῆς Ἀναλήψεως. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι λευκῶς ἐπικεχρισμένον.

Ἡ νέα ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἡ μεγαλειτέρα τοῦ Γαΐου, ἀλλὰ μὴ περατωθεῖσα εἰσέτι. Ἔχει ἔμπροσθεν οὐχὶ ἄσχημον πυλῶνα μετὰ δύο πλαγίων στηλῶν ἐκ τιτανώδους νομισματολίθου, ἀκόμψου τέχνης, καὶ πρὸς τὰ ἄνω

ἀέτωμα μετὰ τριγλύφου γείσου, δύο τετραγωνικὰ παράθυρα μετὰ λιθίνου γείσου καὶ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς κωδωνοστάσιον, ἔχον δύο τόξα διὰ τοὺς κώδωνας, πρὸς τὰ ἄνω δύο ἐξεχούσας ἕλικας (volute) καὶ ἀνεμοδείκτην. Τὸ κωδωνοστάσιον τοῦτο εἶναι ἀπειροκάλως κεχρισμένον λευκὸν καὶ κυανοῦν. Ἀριστερᾷ πρὸς τὴν μικρὰν πλατεῖαν ἔχει ἕτερον πυλῶνα ὅμοιον τῷ προσθίῳ, δύο τετραγωνικὰ παράθυρα ὅμοια τοῖς προσθίοις καὶ τρεῖς μηνοειδεῖς θυρίδας, ὧν μία ἄνωθεν τοῦ πυλῶνος. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἔχει μόνον δύο τετραγωνικὰ παράθυρα καὶ δύο τετραγωνικὰς θύρας, καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω μόνον ἓν μικρὸν τετραγωνικὸν παράθυρον. Πρὸς τὰ ἄνω περιθέει κύκλῳ γεῖσον. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι εἰσέτι ἐντελῶς γυμνόν. Δύναταί τις νὰ περιέλθῃ κύκλῳ τὴν ἐκκλησίαν ἐλευθέρως· κρῖμα δὲ ὅτι αἱ οἰκίαι γειτνιάζουσιν αὐτῇ τοσοῦτον, ὥστε δὲν φαίνεται ὁλόκληρος.

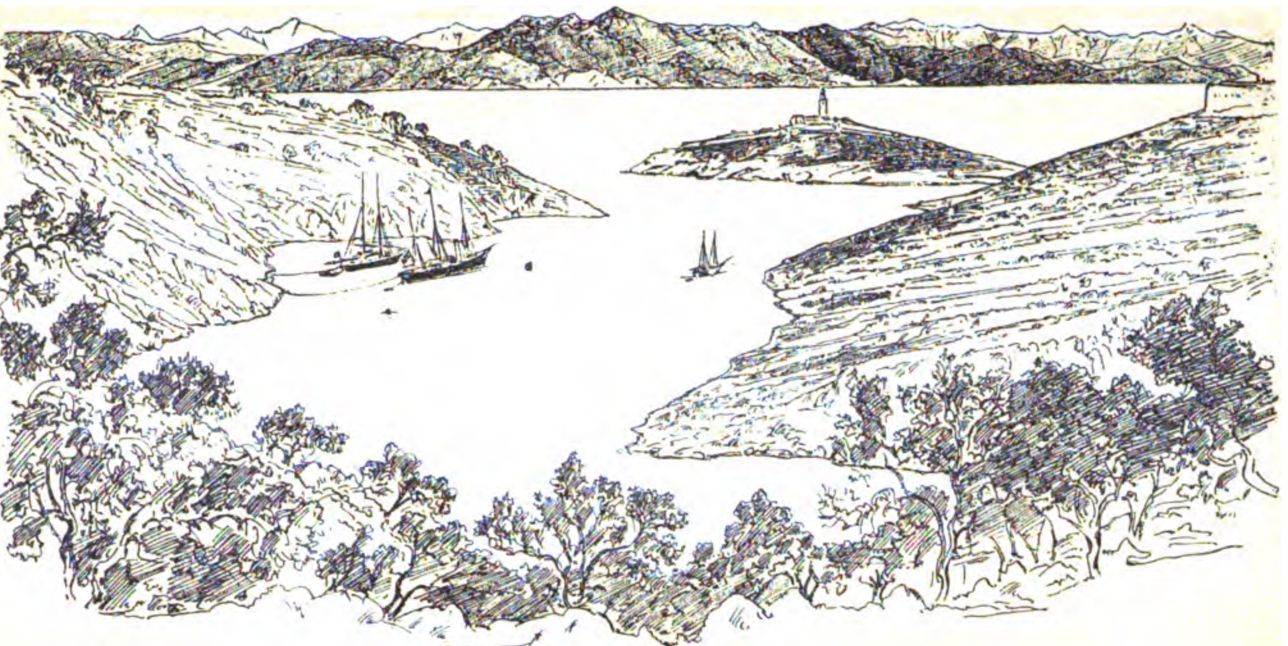
Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἔχουσα προεξέχον Ἅγιον Βῆμα, μετὰ μικροῦ σταυροειδοῦς παραθύρου, κεῖται γραφικωτάτη ἐπὶ βράχων, πλησίον τοῦ Μώλου καὶ ἐκτὸς τοῦ Λιμεναρχείου. Ἔχει πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπιπεδόστρωτον μετὰ στοᾶς ἐχούσης τέσσαρας λιθίνας στήλας μὲ ἐπιπεδωμένας γωνίας, ὁπόθεν καταθεᾶταί τις ὡραῖα τὸν τοξοειδῆ μυχὸν τοῦ λιμένος· ἐγγὺς ὑπάρχει ὁ ἁπλοῦς ἁψιδωτὸς πυλών, φέρων ἔπακρον λίθον μετὰ σταυροῦ, ἄγουσι δὲ ἐντὸς δύο βαθμίδες. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἔχει ἓν ἁψιδωτὸν παράθυρον καὶ τὸν ἀπὸ πασσάλου κρεμάμενον κώδωνα. Ἔμπροσθεν ἔχει τὸ ἐκκλησίδιον πρὸς τὴν ὑψηλὰ κειμένην ὁδόν, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦ ἐπιπεδοστρώτου ἀνάγουσι πέντε βαθμίδες, μόνον ἓν μικρὸν στρογγύλον καὶ ἓν μηνοειδὲς παράθυρον. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἁπλοῦν καὶ φωτίζεται ἐκ τῶν πλαγίων δι᾽ ἁψιδωτοῦ παραθύρου, ἔμπροσθεν δὲ διὰ τῆς μηνοειδοῦς θυρίδος. Ἔχει ξύλινα κύκλῳ στασίδια, ἐν μέρει ἀνεπεξέργαστα καὶ μέλανα χρωματισμένα, ἐπίπεδον ξυλίνην ὀροφήν, καλὴν πλακόστρωσιν καὶ ἀκατέργαστον λίθινον εἰκονοστάσιον

μετὰ τοιχογραφιῶν, εἰς ὃ ἄγουσι δύο βαθμίδες, καὶ μικροῦ ξυλίνου βωμοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ τὸν Ἅγιον. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι ἁπλῶς λευκὸν ἐπικεχρισμένον.

Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἁπλῆ οὖσα, ἔχει πρὸς τὰ ἀριστερὰ μικρὰν ἀνυψωμένην πλατεῖαν, εἰς ἣν ἀνάγουσι τρεῖς βαθμίδες καὶ ὅπου εὑρίσκεται τετράγωνος θύρα. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης εἶναι δύο μηνοειδεῖς θυρίδες καὶ δύο ἀπὸ ξυλίνων πασσάλων κατακρεμάμενοι κώδωνες. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει τετράγωνος θύρα καὶ μικρὰ μηνοειδὴς θυρὶς ἐντὸς τόξου. Δεξιὰ ὑπάρχουσι προέχοντες λίθοι πρὸς περαιτέρω ἐποικοδόμησιν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα ἐξέχει ἁπλῶς εἰς δύο βαθμίδας διῃρημένον. Τέσσαρες βαθμίδες ἄγουσιν εἰς τὸ ἁπλούστατον ἐσωτερικόν. Ἡ πλακόστρωσις εἶναι καλή, ἡ ὀροφὴ ἐπίπεδος, κύκλῳ εἶναι ξύλινα στασίδια μὲ ἓν ὑψηλότερον πρὸς τὰ δεξιά. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον, εἰς ὃ ἀνάγει ξυλίνη κλῖμαξ. Διάφορα ἐπίχρυσα ποικίλματα μὲ φανταστικοὺς ἰχθῦς, συχνὰ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν Παξῶν ἀπαντώμενα, εὑρίσκονται ἄνωθεν τοῦ ἄλλως τε ἁπλοῦ εἰκονοστασίου, εἰς ὃ ἀνάγουσι δύο βαθμίδες. Ὑπάρχουσι προσέτι πολλαὶ παλαιαὶ ἄτεχνοι εἰκόνες, περισυλλογαί, ὡς φαίνεται, οὖσαι ἐκ διαφόρων εἰκονοστασίων.

Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐντὸς τοῦ τετειχισμένου κοιμητηρίου, κεῖται ἐν τῇ σκιᾷ τῶν ἐλαιῶν, ὅπου πολλοὶ ἡλίανθοι ἐκβλαστάνουσι. Τὴν εἴσοδον ἀποτελεῖ τὸ ἀρκετὰ ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον, ὅπερ πρὸς τὰ κάτω ἔχει ἁψιδωτὴν πύλην εἰσόδου, πρὸς τὰ ἄνω τὴν χρονολογίαν 1860 ΙΟΥΝΙΟΥ 28 καὶ δικέφαλον ἀετὸν ἐν τῷ μέσῳ· ὑπεράνω διπλοῦν τόξον μὲ κεφαλὰς ἀγγέλων, δύο κώδωνας καὶ ἕτερον τόξον ἀνωτέρω. Ἡ ἐκκλησία ἔχει λιθόστρωτον πεζοδρόμιον ἐξ ἐπιμήκων καὶ στρογγύλων λίθων, κύκλῳ δὲ περιτείχισμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πάλιν τεῖχος, μὲ τὴν χρονολογίαν 1837 ὑπεράνω τῆς δι᾿ ἑνὸς σιδηροῦ σταυροῦ προεξεχούσης εἰσόδου, διαχωρίζει τὸ ποτὲ κοιμητήριον, ὑπό τινων

κυπαρίσσων καὶ ῥοιῶν καὶ ἀρτιβλαστῶν ἡλιάνθων κατάφυτον, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν θέλουσι πλέον οἱ ἄνθρωποι, ἐπιθυμοῦντες νὰ ὦσι πλησιέστερον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἤδη εὑρίσκονται πολλαὶ πλάκες τάφων, ὧν μία μετὰ σιδηροῦ κιγκλιδώματος τῆς οἰκογενείας Καφήρη. Ἡ Ἐκκλησία δεικνύει ἡμῖν πρὸς τὴν εἴσοδον τὸ ἁπλῶς προέχον Ἅγιον Βῆμα, ὅπερ ἔχει ἁπλοῦν ἁψιδωτὸν παράθυρον. Εἰς τὴν δεξιὰν κυρίαν πλευρὰν ἔχει τετραγωνικὴν θύραν μετὰ γείσου ἐπὶ κονσόλας στηριζομένου, τρία τετραγωνικὰ παράθυρα καὶ μίαν μηνοειδῆ θυρίδα· εἰς τὴν ἀριστερὰν τρία τετραγωνικὰ παράθυρα καὶ δύο τετραγωνικὰς ἁπλᾶς θύρας. Ἔμπροσθεν ἔχει ἡ ἐκκλησία μόνον ἓν τετραγωνικὸν μικρὸν παράθυρον. Τὸ ἐσωτερικὸν παρουσιάζει σανιδωτὴν ὀροφὴν μὲ ζωγραφίας νεωτέρας τέχνης, πέριξ ξύλινα στασίδια, μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιά, καλλιτεχνικῆς ἐργασίας τῆς Ἀναγεννήσεως, ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τὸ κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον, πάντα μετ᾽ αὐλακωτῶν στυλίσκων. Τὸ λίθινον εἰκονοστάσιον ἔχει παλαιὰς θύρας· ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑπάρχουσιν ἐλαιογραφίαι, ὑποκάτω ἡ Παναγία μὲ τὸν παῖδα Ἰησοῦν καὶ ὁ Χριστὸς ἐπὶ θρόνου· ὑπὲρ τὴν μεσαίαν θύραν εἶναι ἐζωγραφημένη κεφαλὴ Χριστοῦ ἐν τῷ πέπλῳ τῆς Βερενίκης, ὑπὸ ἀγγέλων βασταζομένη, πράγματι ὡραία εἰκών. Αἱ παλαιαὶ αὗται ζωγραφίαι εἶναι καλαὶ καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὰς καλλιτέρας τῆς νήσου. Ὑπεράνω τοῦ πρώτου γείσου τοῦ εἰκονοστασίου ἐκτείνεται ὁλόκληρος σειρὰ μικρῶν εἰκόνων Ἁγίων ὑπὸ μικρὰ τόξα. Πρὸς τὰ ἄνω Χριστὸς ἐπὶ θρόνου μετὰ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Βαπτιστοῦ, εἶτα πολλαὶ νεώτεραι εἰκόνες. Δεξιᾷ εἶναι οἱ ξύλινοι μετὰ ἀετώματος βωμοὶ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ ἀριστερᾷ τῶν Ἁγίων Γαΐου καὶ Κρίσπου, οἵτινες κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκεῖ ἐτάφησαν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι λευκῶς ἐπικεχρισμένον. Μία βαθμὶς ἄγει ἄνω μεταξὺ τῶν δύο πλαγίων θυρῶν, μία ἄλλη εἰς τὸ εἰκονοστάσιον. Ἡ ἐκκλησία, ἥτις φαίνεται πολὺ καθαρά, ἀνεκαινίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1858.

Ὁ λιμὴν τοῦ Γαΐου.

Ὁ Γάϊος ἔχει τρία σχολεῖα. Τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, οὐ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀναλήψεως κείμενον, εἶναι εἰς οἰκίαν μὴ ἀνήκουσαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ μεμισθωμένην. Ἔχει τρεῖς αἰθούσας, διότι τρεῖς εἶναι καὶ αἱ τάξεις. Ἡ πρώτη αἴθουσα εἶναι διὰ τὴν πρώτην, ἡ τελευταία διὰ τὴν τρίτην τάξιν, φωτίζονται δὲ ἑκατέρωθεν διὰ παραθύρων. Ὑπάρχουσι σήμερον 33 ἐγγεγραμμένοι μαθηταί. Τὸ ὑπὸ τοῦ Παπᾶ Γερασίμου διευθυνόμενον δημοτικὸν Σχολεῖον ἐν τῇ ὁδῷ τῶν Ἀλογομύλων εἶναι μεγάλη αἴθουσα μὲ ὀροφὴν ἐκ σανίδων καὶ δοκῶν, μὲ ἁπλᾶ θρανία ἐν τῷ μέσῳ, 4 παράθυρα καὶ 2 θύρας. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι ξύλινος τοῖχος μὲ ὑψηλὰ κειμένην ἕδραν διὰ τὸν διδάσκαλον. Τὸ Παρθεναγωγεῖον, εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς προκυμαίας κείμενον καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς ἤδη εἴπομεν, εἶναι ἡ τελευταία εἰς τὸ μέρος τοῦτο οἰκία τοῦ Γαΐου, ἔχει μόνον ἓν μικρὸν δωμάτιον διὰ τὰς μαθητρίας, τὴν κατοικίαν καὶ τὸ μαγειρεῖον τῆς νεαρᾶς διδασκαλίσσης. Ἡ κλῖμαξ εἶναι ἐκ ξύλου· ξύλινος δέ, τώρα πλέον κατεστραμμένος, ἐξώστης ἐξεῖχε πρὸς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ περιπάτου τοῦ Γιαννᾶ ἐλαιοτριβεῖον κεῖται ἡ ἐκβολὴ τοῦ Τράφου *Σταυρός*, προασπιζομένη ὑπὸ μεγάλου ἐπικλινοῦς τείχους, κωλύοντος τὸν ἀντίκτυπον τῶν στρογγύλων λίθων, ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ ἐκχεῖται διὰ δύο μικρῶν γεφυρωμάτων. Εὐθὺς ὄπισθεν τοῦ κολπώματος τούτου ἐξέχει μικρὰ πετρώδης κορυφὴ καὶ περαιτέρω, ἐπὶ βράχου ᾠκοδομημένη ἡ οἰκία τοῦ ἁλιέως Ζούμπου πλησίον μεγάλης συκῆς. Ὀλίγον ἀνωτέρω εἶναι δύο εὐθαλεῖς συκαῖ πλησίον δύο ἄλλων οἰκιῶν. Ἡ ὡραία ὁδὸς τοῦ Γιαννᾶ, σχηματίζουσα ἐνταῦθα εὐρὺ τόξον, ἄγει εἰς τὴν παλαιὰν καὶ εἰς τρεῖς βαθμίδας διῃρημένην κάμινον, *καμῖνι τοῦ Μπακίκια* λεγόμενον, ἔμπροσθεν ἀστέγου οἰκίσκου. Οἱ γειτονικοὶ βράχοι συνίστανται ἐκ συμφυρματώδους πετρώματος (conglomérat). Τεῖχος εἰς μακρὰς βαθμίδας διῃρημένον, μὲ πολλὰς

δενδροφύτους πέτρας, δεσπόζει τῶν ὑποκάτω βράχων, μεγαλοπρεπὴς δὲ εἶναι ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω θέα τῆς κωμοπόλως Γαΐου, τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Παναγίας. Ἀσμένως περιπατεῖ τις ἐνταῦθα εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἀναπνέει τὴν ἀναψυκτικὴν αὔραν. Ἡ ὁδὸς βαίνει ἠρέμα ἀνυψουμένη· μικρὰ δὲ ἐν τῷ τείχει θύρα ἄγει εἰς τὴν ὑποκάτω εὑρισκομένην πετρώδη ἄκραν, ᾽ς *τὸ Ψηλὸ* καλουμένην. Ἑτέρα μικρὰ θύρα φέρει εἰς τὴν κάτω βραχώδη ἀκτήν. Εἶτα ἡ ὁδὸς ὑψοῦται ἐλαφρῶς παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ἐπιπεδοστρώτων τῶν ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καί τινα νεαρὰ ἐλαιόδενδρα, στρέφεται δὲ τοξοειδῶς μέχρις ἄνωθεν τῆς μικρᾶς *Δεύτερης Σπιάντσας*, ἔνθα ἔχει τρυπητὰς διὰ τὸ ὕδωρ ὀπάς· κάτω δὲ εἰς τὴν κροκαλώδη ἀκτὴν εἶναι δύο ἰσχυρῶς προεξέχοντες βράχοι. Ἐντεῦθεν ἡ ὁδὸς ἐλαφρῶς ἀνυψουμένη καταλήγει ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἑπομένης μικρᾶς βραχώδους ἄκρας, ἣν στέφουσί τινα ἐλαιόδενδρα. Ἐντεῦθεν μεγαλοπρεπὴς φαίνεται ἐπιπλέουσα ἡ νῆσος τῆς Παναγίας μὲ τὸν λευκὸν φάρον καὶ αἱ μαγευτικαὶ ἠπειρωτικαὶ ἀκταὶ ὄπισθεν εἰς τὸ βάθος ἐν τῷ διπλῷ κυαναυγεῖ χρώματι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τῆς ὑποκάτω τῆς ὁδοῦ ἄκρας ὑπάρχουσιν ἐλαῖαί τινες, χαριεστάτη δὲ εἶναι ἡ θέα τοῦ στομίου τοῦ λιμένος. Εἶτα ἡ ὁδός, λίαν ἀνωφερὴς καθισταμένη, καταλήγει, δεξιᾷ καμπτομένη, εἰς ξηρὸν τοῖχον μετὰ μικρᾶς θύρας. Ἐντεῦθεν βλέπει τις ἀπὸ τοῦ ὕψους, ὁπόθεν ὡραῖα ἐπισκοπεῖται ὁ νότιος πορθμός, τὰς ἐξεχούσας ἀκτὰς τοῦ Ὀζώδους λιμένος (Πόρτο Σποῦτσο), μέχρι τοῦ ὁποίου, ὡς ἤδη εἰς τὸ γενικὸν μέρος ἐμνημονεύσαμεν, σκοποῦσι νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ὁδὸν ταύτην.

II

Ο ΛΙΜΗΝ ΤΟΥ ΓΑΪΟΥ

Τὸ σπουδαιότερον τοῦ Γαΐου εἶναι ὁ λιμήν του, περὶ τοῦ ὁποίου ἀξίζει βεβαίως εἰδικώτερον νὰ πραγματευθῶμεν. Προφυλαγμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνέμους, εἶναι ἐξαίρετος διὰ μικρὰ πλοῖα· ἀνοικτὸς δὲ ἀμφοτέρωθεν, ἔχει τὸ μέγα πλεονέκτημα, ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, διηνεκῶς ἀνανεούμενον, μένει καθαρὸν καὶ δροσερόν.

Τὸ βόρειον μέρος τοῦ λιμένος εἶναι καταλληλότερον διὰ πλοῖα, τὸ δὲ νότιον εἶναι λίαν ἀβαθὲς καὶ μόνον διὰ μικρὰ ἀκτοπλοϊκὰ πλοιάρια εὐπρόσιτον. Ὁλόκληρον τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ λιμένος καλεῖται *Μανέσκος*. Ἐξερχόμενοι εἰς τὸ μέρος τῆς ἀποβάθρας τὸ καλούμενον *'ς τὴν Μπαραταριά*, ἀπαντῶμεν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Μανέσκου βράχους ἀποκρήμνους μὲ ἀγρίας συκᾶς, ἐξ οὗ ἡ θέσις αὕτη *'ς τὴ Συκιὰ* ὀνομάζεται. Ὁ λιμὴν καθίσταται εὐρύτερος δεξιᾷ τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου τὸ μικρὸν ἀκρωτήριον, τοῦ *Κατεργάρη* καλούμενον, καὶ ἀριστερᾷ, ὅπου ὁ κύριος ὅρμος τῆς *Μάνδρας*, ᾗ ἕπεται ἡ μικρὰ προεξοχὴ τοῦ *Καρακατσάνη*. Δεξιᾷ κεῖται τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου μετὰ τοῦ φυλακείου καὶ τοῦ οἰκίσκου τῆς *Γουαρδιόλας*, εἶτα ἀκολουθεῖ τὸ τεῖχος τοῦ λαχανοκήπου, *περιβόλι τοῦ Παπᾶ*, καὶ ἡ ἀσβεστοκάμινος. Ἀριστερᾷ κεῖται ὁ ὁρμίσκος τῆς *Κουτσουπιᾶς*, μεθ' ὃν ἕπεται ἡ ἄκρα ἡ καλουμένη *'ς τὴν Ἐληὰ τοῦ*

Μαστροβαγγέλη, ἐν ᾧ δεξιᾷ εἶναι ὁ *Κάβος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου*· ἀμφότερα δὲ τὰ μέρη ταῦτα δεικνύουσι τὸ στόμιον τοῦ ἐσωτερικοῦ βορείου λιμένος. Μετὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ᾽ς *τὰ Καλάμια* καλούμενον, τὸ σχηματίζον τὸν μεταξὺ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς Παναγίας πορθμόν, ἕπεται ἡ ὁμώνυμος παραλία παρὰ τοὺς πόδας τοῦ τείχους τοῦ *περιβολίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου,* ὑπεράνω τοῦ ὁποίου κεῖνται ὁριζοντίως πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπικλινῆ στρώματα. Τὸ πέρας τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς νήσου, *κάβος τοῦ Μελισσιοῦ* καλούμενον, εἶναι ἀποτεθραυσμένον καὶ σπογγῶδες, μετὰ μακρᾶς κατωφερείας ἀπὸ τοῦ φρουρίου πρὸς τὰ κάτω. Εἶτα ἔρχονται κάθετοι ἀπόκρημνοι βράχοι, μεθ᾽ οὓς χωματώδεις τοιοῦτοι, καὶ κατόπιν ἡ *Σπιάντσα ᾽ς τὸ Μελίσσι*, πρὸ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἔδαφος πετρῶδες καὶ πολλαὶ κατακυλισθεῖσαι πέτραι εἰς τὴν ἀκτήν. Εἰς τοὺς προμνημονευθέντας ἀποκρήμνους βράχους ὑπάρχει ἐνδιαφέρουσα, ὑπὸ ἀγρίων περιελισσομένη ἀμπελοκλημάτων, κοίλη σχισμή, ἐν ᾗ συνήθως ἄγριαι περιστεραὶ φωλεύουσιν. Ἄνωθεν τῆς πρὸς τὸ πέρας τῆς παραλίας ἀποτεθραυσμένης ἄκρας φαίνονται τὰ λείψανα περιφράσσοντος τείχους. Οἱ γεώδεις κρημνοὶ εἶναι ὑπὸ σπάρτων κατάφυτοι. Μεταξὺ τῶν κατακυλισθέντων στρωμάτων τῆς ἄκρας ὑπάρχουσι καὶ στρώματα ἀμυγδαλίτου λίθου, ἅτινα ἐναλλάσσονται μετὰ τῶν ἄλλων, τινὰ μὲν ἐκ μεγαλειτέρων, ἕτερα δὲ ἐκ μικροτέρων τεμαχίων ἀποτελούμενα, θαλασσίου σχηματισμοῦ, καί τινα μετὰ λειψάνων κτενίων (κογχῶν). Τινὲς τῶν ἐξ ἀμυγδαλίτου βράχων κεῖνται ἐν τῇ θαλάσσῃ. Μετὰ τὴν ἀποτεθραυσμένην ταύτην ἄκραν ἔρχεται πάλιν μικρὰ κροκαλώδης ἀκτὴ * παρὰ τοὺς πρόποδας ὁριζοντίων κρημνῶν, οἷς ἕπεται πλακώδης θώραξ βράχων, περατούμενος εἰς τὴν λεπτοτάτην τοῦ Ἁγίου Νικο-

* Ἡ ἐκ στρογγύλων χαλίκων (κροκαλῶν) σπιάντσα (spiazzia) καλουμένη παραλία.

λάου ἄκραν, οὕτω καλουμένην ὡς ἐκ τῆς ἐκεῖ ὄπισθεν ξηροῦ τοίχου τὴν κατωφέρειαν ἐπιστεφούσης ἐκκλησίας. Ἡ ἄκρα αὕτη σχηματίζει μετὰ τοῦ ἀπέναντι *Κάβου τῆς Μπούκας τοῦ Γιαννᾶ* τὴν εἴσοδον τοῦ νοτίου λιμένος. Ἡ ἀκτὴ τῆς νήσου περιβάλλεται ἐνταῦθα διὰ ξηροῦ τείχους ὑπεράνω τῶν ἐπικλινῶν στρωμάτων ἐκτισμένου. Τὰ πλησίον ὕδατα εἶναι λίαν ἀβαθῆ. Πρὸς τὰ ἔνδον τὸ τεῖχος καὶ τὰ ἐλαιόδενδρα φθάνουσι μέχρι τοῦ λιμένος· ὑποκάτω ὑπάρχει λίθος ἐν τῇ θαλάσσῃ εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Γλυφάδα, ἔνθα τὰς Τράττας σύρουσιν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Νικολάου καλεῖται Κάβος τοῦ Μανέσκου, οὕτω δὲ φθάνομεν εἰς τὴν ἀφετηρίαν ἡμῶν.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ἀκριβέστερον τὴν 46 μέτρα ὑψηλὴν καὶ ὑπὸ τοῦ φρουρίου στεφομένην νῆσον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, *νησίδιον τοῦ Φρουρίου* προσέτι καλουμένην. Ὁδὸς ἀπέναντι τῆς πόλεως, εἰς βαθμίδας διῃρημένη, ἀνάγει ἐπὶ τὴν βραχώδη καὶ ἐξ εὐφορβίων καὶ ἀσφοδέλων κατάφυτον κλιτύν, ἥτις ὅμως πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα περιβάλλεται ἐξ ὡραίων ἐλαιῶν, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων ὑπάρχει δεξαμενὴ καὶ εἷς οἰκίσκος. Περαιτέρω εὑρίσκονται τέσσαρες ἰταλικαὶ πίτυες. Ἡ ὁδὸς εἶναι τοξοειδής· ὡραία δὲ παρουσιάζεται ἡ ἄποψις τῆς κωμοπόλεως μετὰ τῶν πυκνῶς ἐλαιοφύτων κλιτύων ὄπισθεν. Ἀπὸ τῆς δευτέρας καμπῆς ἔχει τις ὡραίαν τὴν θέαν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Λευκάδος, καθὼς καὶ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος μὲ τὴν νότιον αὐτοῦ ἄκραν, ἥτις ἄγει κατὰ μῆκος τοῦ περιπάτου τοῦ Γιαννᾶ, καὶ τῆς ἄκρας τῆς νήσου μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐντὸς τοῦ περιτειχίσματος τοῦ ἄλλοτε καλλιεργουμένου ἀγροῦ· Ἄνωθεν τοῦ πέρατος τῆς ὁδοῦ, ἀχρήστου ἤδη οὔσης, ὑπάρχει κατεστραμμένος πλέον, ἄστεγος ἀνεμόμυλος, μὲ ἰσχυρὸν στρογγύλον ὑψίπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς κωμοπόλεως ἄγει κλῖμαξ πρὸς τὴν ἀψιδωτὴν θύραν τῆς εἰσόδου. Ἐπὶ τοῦ εὐρέος ὑψιπέδου τοῦ φρουρίου εἶναι τὸ

κοιμητήριον τῶν Ἄγγλων, πλησίον δύο μεγάλων ἐλαιῶν καί τινων ἐν αὐτῷ κυπαρίσσων, ἔχον ἁπλοῦν περιτείχισμα. Τὸ φρούριον ἐκτισμένον δι᾽ ἀτέχνου ἐκ μικρῶν λίθων τειχοδομῆς, σχηματίζει ἐξέχουσαν εἴσοδον μὲ ἀψιδωτὴν πύλην καὶ πολλὰς πολεμίστρας. Δεξιᾷ ὑπάρχει προστέγασμα ὡς προφυλακτήριον τῶν ἐκεῖ νεμομένων αἰγῶν καὶ προβάτων. Ἔνδον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ μετώπου ἐπερείδονται τὰ ὡς στρατῶνες χρησιμεύοντα οἰκοδομήματα, ὧν τὰ καλλίτερα εἶναι δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τῆς πύλης. Ὀροφιαῖαι ὑδρορρόαι φέρονται ἐξ αὐτῶν εἰς λιθόστρωτον λαιμόν, ὅστις κατευθύνεται εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ δεξαμενήν, ἡ ὁποία ἔχει ἀνυψωμένον στρογγύλον ὑψίπεδον καὶ φρεατοστόμιον τετραγωνικὸν πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἥτις εἶναι τόσον εὐρεῖα, ὅσον ἡ ἐξωτερικὴ στρογγυλότης, καὶ τρεῖς ὀργυιὰς βαθεῖα. Πρὸς τὰ ἔξω ὑπάρχουσιν εἰς τὸ κεκλιμένον ἐπίπεδον τρεῖς ἀνιοῦσαι κλῖναι τηλεβόλων, ὧν ὅμως μόνον δύο παλαιὰ σιδηρᾶ ἐναπομένουσιν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἐπικλινοῦς ἐπιπέδου μαγευτικὴ εἶναι ἡ θέα τοῦ στομίου τοῦ λιμένος, τῆς νήσου Παναγίας μὲ τὴν μακρὰν κειμένην καὶ διὰ σημαντῆρος δηλουμένην σύρτιδα τῆς Παναγίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπωλέσθησαν ἓν ἀγγλικὸν καὶ δύο ἑλληνικὰ πλοῖα, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ἀλβανικῶν ἀκτῶν. Τὰ τείχη τοῦ φρουρίου εἶναι παχέα ἀλλ᾽ ἑτοιμόῤῥοπα, πρὸς τὰ ἄνω κατεστραμμένα. Πρὸς τὸ κύριον τοῦ λιμένος στόμιον προέχουσι γωνιωδῶς διὰ τετραγωνικοῦ, πυργοειδοῦς ἐπιτειχίσματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξέχει στρογγύλον, μετὰ κατεστραμμένου θόλου, φυλακεῖον· Ἐφ᾽ ἁπάσης τῆς ἄλλως τε πετρώδους καὶ γυμνῆς κλιτύος τῆς νήσου φύονται ἀσφόδελοί τινες καὶ εὐφόρβια. Εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς τὸ νησίδιον τῆς Παναγίας ἄκρας ὑπάρχει μικρὸς περίφρακτος χῶρος παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον καὶ τὴν ἀσβεστοκάμινον, περὶ οὗ βραδύτερον ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος. Ἡ ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου θέα τοῦ λιμένος εἶναι ἰδιαζόντως ὡραία. Πρὸς τὸ στενώτερον στόμιον τοῦ λιμένος βαίνει τὸ τεῖχος στρογ-

γυλευόμενον καὶ ἔχον εὐρείας πολεμίστρας πρὸς τὸ μέρος τοῦ τηλεβολοστασίου. Ἡ ἀριστερὰ αὕτη πλευρὰ τοῦ φρουρίου περιλαμβάνει ἑτέραν, μὲ λιθόστρωτον τετράγωνον χῶρον δεξαμενήν, εἰς τὴν ὁποίαν συρρέει τὸ ὕδωρ ἐκ τριῶν μερῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς πύλης οἰκοδομῶν. Ἡ δεξαμενὴ ἔχει μικρὸν στρογγύλον λίθον ὡς ἐπιστόμιον καὶ σιδηρᾶν ἀντλίαν, εἶναι δὲ τόσον εὐρεῖα, ὅσον τὸ πρὸς συναγωγὴν τοῦ ὕδατος χρησιμεῦον τετράγωνον καὶ ἔχει εἴσοδον μὲ τρεῖς σιδηρᾶς κιγκλίδας πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ἀκαθαρσιῶν. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐνῷ ἡ πρότερον μνημονευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Ἡ τελευταία παρέχει καλλίτερον ὕδωρ. Πρὸς τὸ πέρας τοῦ τείχους ὄπισθεν τοῦ ἀνεμομύλου ὑπάρχει προσῳκοδομημένη οἰκία διὰ πολεμεφόδια καὶ ὡς πυριτιδαποθήκη χρησιμεύουσα. Ἐκεῖ πλησίον ἀνυψοῦται ὁ κοντὸς τῆς σημαίας. Σήμερον τὸ φρούριον φαίνεται τελείως ἐγκαταλελειμμένον. εἰς τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ χῶρον φύεται πόα καί τινες ἀσφόδελοι, καὶ μόνον τρεῖς ἀκόμη στρατιῶται κατοικοῦσιν εἰς τοὺς ἑτοιμορρόπους στρατῶνας.

Κατέλθωμεν νῦν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, εἰς τὰς πρὸς τὸ μέρος τοῦ λιμένος ἐντὸς τείχους κειμένας ἐλαιοφυτείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καί τινες συκαῖ καὶ ἀπιδέαι. Ἐνταῦθα ἄγουσι δύο θύραι, παρὰ τῇ πρώτῃ τῶν ὁποίων ὑπάρχει εὐθαλὴς πορτοκαλέα. Ἡ ἀκτὴ συνίσταται ἐξ ὑπολεύκων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποτεθραυσμένων, λιθαρίων, καὶ ἔχει πολλὰ φύκη καὶ ἀβαθὲς ὕδωρ. Τὸ ἀρκετὰ καλὸν λιθῶδες ἔδαφος εἶναι διῃρημένον εἰς χθαμαλὰ ἐπιπεδόστρωτα. Παλαιαί τινες ἐλαῖαι μὲ γογγρώδεις κορμοὺς φύονται παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἥτις ἔχει περιτειχισμένον χῶρον, ἑδώλιον ἔμπροσθεν καὶ κώδωνα δεξιᾷ, ἄνωθεν δὲ τῆς θύρας μικρὰν ὀπὴν καὶ δύο παράθυρα εἰς τὰ πλάγια. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ξυλίνην ὀροφήν, ἄτεχνον εἰκονοστάσιον καὶ πέριξ ξύλινα στασίδια, ὧν ἓν μὲ

δὲν εἶναι καλλιεργημένα. Ὑπάρχουσι προσέτι ἐνταῦθα πορτοκαλέαι τινὲς καὶ λεμονέαι καὶ τὰ ὑπὸ τῆς μόνης Μοναχῆς τῆς ἐξ ἰδίων μέσων συντηρουμένης, περιποιούμενα ἴα. Ἡ καλὴ γυνή, ἀπὸ 26 ἐτῶν ἐκεῖ διαμένουσα, ζῇ ἀπὸ 6 ἤδη ἐτῶν ὅλως μόνη, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ναὸν τῆς λατρευτῆς καὶ προσφιλοῦς Παναγίας της καὶ μεταβῇ εἰς ἕτερον μοναστήριον. Παρὰ τὸ μοναστήριον ὑπάρχει μικρὰ δεξαμενὴ ἐντὸς ἀνοικτοῦ πρὸς τὰ ἄνω ἐξ ἀσβεστολίθου θόλου, μὲ στρογγύλον φρέαρ, ὅπερ ἔχει τετράγωνον στόμιον μετ' ἐπιστομίου. Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς αὐλῆς, τουτέστι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ἐκκλησίας, κεῖται ὁ τετράγωνος, λευκός, 20 μέτρα ὑψηλὸς πύργος, πλησίον τοῦ εἰς τρεῖς βαθμίδας διῃρημένου καὶ στρογγύλως προέχοντος Ἁγίου Βήματος, ὅπερ ἔχει μικρὸν ἁψιδωτὸν παράθυρον. Ὁ πύργος οὗτος μετετράπη ἤδη εἰς φάρον. Κάτω εἶναι τὸ δωμάτιον τῶν τριῶν φαροφυλάκων μὲ χθαμαλὴν ἑστίαν. Ἐκεῖθεν μικρὰ θύρα ἄγει διὰ τῆς ἐπικλινοῦς βάσεως εἰς ξυλίνην κλίμακα, ἥτις διὰ τεσσάρων πατωμάτων ἄγει ἄνω εἰς τὸν φανόν, ὅστις ὑψούμενος 31 μέτρα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ἔχει σιδηροῦν κιγκλίδωμα πέριξ καὶ φανὸν μὲ σιδηροῦν ἰκρίωμα καὶ ἀντανακλαστικὸν δίσκον διὰ τὴν συσκευήν, ἥτις παρέχει σταθερόν, 10 μίλια μακρὰν ὁρατόν, φῶς. Ἀπὸ τοῦ φανοῦ ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος καὶ τὸ περιτειχισμένον γήπεδον τοῦ μοναστηρίου, πρὸς τὰ ἐκτὸς δὲ τὸν βράχον *Ζουάνε* καὶ τὰς μαγευτικὰς Ἀλβανικὰς καὶ Κερκυραϊκὰς ἀκτάς.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ μοναστηρίου ἄγει πρὸς τὰ δεξιὰ εὐρεῖα, καλή, ἀλλὰ πετρώδης ὁδὸς κατὰ μῆκος τοῦ λευκῶς ἐπικεχρισμένου καὶ πρὸς τὰ ἄνω δι' ὑαλοσυντριμμάτων κύκλῳ πεπληρωμένου περιτειχίσματος, δεσπόζουσα τῶν πρὸς τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς ἀποκρήμνων βράχων τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς βαίνει ὅλως κατὰ μῆκος τῆς νήσου, ἐπισκοποῦσα τὸν μετὰ ἑλιγματωδῶν καὶ ἀποτεθραυσμένων στρωμάτων

βράχον Ζουάνε. Αἱ κατωφέρειαι τῆς νήσου εἶναι πετρώδεις καὶ κατάφυτοι ἀπὸ ἐλελισφάκους ἀγρίας καί τινας σκίλλας. Πρὸς βορρᾶν ἔχει ὁ περίβολος τοῦ μοναστηρίου μικρὰν θύραν εἰσόδου. Περὶ τὸ τέλος τῆς κυκλοτεροῦς ταύτης ὁδοῦ ὑπάρχουσι θάμνοι σχίνου, ῥάμνου τῆς ἀκανθώδους καὶ βάτου, καθὼς καὶ μία μόνη κυπάρισσος πλησίον οἰκίσκου, χρησιμεύοντος ὡς κατάλυμα εἰς τὰ τὴν πενιχρὰν νομὴν τῆς νήσου ἀπολαύοντα πρόβατα. Ἑτέρα μικρὰ μάνδρα εἶναι πλησίον τοῦ περιτειχίσματος, ὀλίγα βήματα περαιτέρω πρὸς τὴν κυρίαν εἴσοδον.

Περιπλέοντες τὴν νῆσον παρατηροῦμεν ἐξακολουθοῦντα τὰ στρώματα, ἐπικλινῶς διατεθειμένα, ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας τῆς καλουμένης *'ςτὰ Καπόνια*, μὲ ὑψηλοτέρους κατά τι κρημνούς, ὧν τινες εἶναι ἑλιγματώδεις, μεθ' οὓς ἕπεται ἡ κατακυλισθεῖσα ἄκρα τῆς Ἀγριαπιδιᾶς. Οἱ τοῖχοι τῆς βορείου πλευρᾶς ἐπιστέφονται ὑπὸ τοῦ λευκοῦ περιτειχίσματος, δεικνύοντες κατακορύφους κρημνοὺς μὲ δύο βραχείας κροκαλώδεις ἀκτὰς ὑποκάτω. Εἶτα ἀκολουθοῦσιν ἐπικλινῆ πρὸς τὴν θάλασσαν εὐρέα στρώματα εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον *Πλάκα τῆς Παναγίας*. Μίαν τοιαύτην βραχώδη ἔπαλξιν παρουσιάζει ὁλόκληρος ἡ ἀκτὴ πρὸς τὸν βράχον Ζουάνε ἢ Λιθάρι, ὅστις ἔχει ἀποτεθραυσμένας ἀκτὰς καὶ ἐπικλινῆ πρὸς τοὺς Παξοὺς ἀνιόντα στρώματα, ἐπάνω ὀλίγην χλόην καὶ περὶ τὸν ὁποῖον συνήθως οἱ θαλάσσιοι λάροι περιΐπτανται. Ἡ μεταξὺ Παναγίας καὶ Λιθαρίου δίοδος, ἔχουσα μικράς τινας ὑφάλους, δεικνύει μόνον 6 ποδῶν ὕδωρ, πλησίον δὲ τῆς ἀκτῆς πρὸς νότον μὲν 3, πρὸς ἀνατολὰς δὲ 5 ὀργυιῶν. Ἐντεῦθεν ὁρωμένη ἡ νῆσος Παναγία παριστᾷ κεκλιμένον ἐπίπεδον, οὗτινος δεσπόζει τὸ ἁπλοῦν περιτείχισμα καὶ ὁ φάρος καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει παρὰ πόδας τὸ ἐξ ἐπαλλήλων βραχωδῶν πλακῶν ἐσχηματισμένον θωράκιον τῆς ἀκτῆς. Τὸ νότιον ἄκρον ἀποτελεῖ τὸν Κάβον τοῦ Λιθαρίου, ὅπου ἀναβαίνουσι τὰ στρώματα τοῦ θωρακίου καὶ οἱ κρημνοὶ ἐπικλινῶς φερόμε-

νοι παρουσιάζουσιν ἐναλλὰξ ὑπέρυθρα καὶ ὑπόλευκα στρώματα μέχρι τῆς ἐπακολούθου ἄκρας τῆς καλουμένης *Καινούργιος βόλος,* πρὸς τὴν βάσιν τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὰ κροκαλώδης ἀκτή. Μετὰ τὸν Καινούργιον βόλον ἕπονται προσκλινῆ μεγαλείτερα καὶ μικρότερα στρώματα, ἅτινα πρὸς τὰ ἄνω ἠρέμα ἐπικλίνοντα καταλήγουσιν εἰς τὸν Κάβον τοῦ Διαπορίου, ὅστις εἶναι χθαμαλός, μελανωπὸς καὶ σπογγώδης καὶ πρὸς τὸ ἄκρον εἰς μικροὺς ἀπολελυμένους βράχους κεχωρισμένος. Κεῖται δὲ ἀπέναντι τοῦ ἀπὸ τῆς νήσου τοῦ Ἁγίου Νικολάου προεξέχοντος *Κάβου 'ςτὰ Καλάμια,* ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ μικροτέρου στομίου τοῦ βορείου λιμένος, ἔνθα τὸ βάθος ποικίλλει ἀπὸ 2 μέχρι 2 $^1/_2$ ὀργυιῶν καὶ μόνον ὀλίγον περαιτέρω πρὸς τὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Νικολάου φθάνει μέχρι 3 $^1/_2$ ὀργυιῶν.

III

ΤΟ ΝΟΤΙΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

Ἐὰν ἀπὸ τοῦ Γαΐου τὰ ἡμέτερα βήματα πρὸς νότον στρέψωμεν, μετὰ τὴν ἤδη γνωστὴν ἡμῖν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἄγουσαν ὁδὸν τοῦ περιπάτου τοῦ Γιαννᾶ, τὴν τοῦ Νοζιᾶ κατὰ πρῶτον ἀπαντῶμεν. Ἐρχόμενοι ἄνωθεν τοῦ μεγάλου λαχανοκήπου τοῦ Κουτσονίκου, καθορῶμεν ὁλόκληρον τὴν εἴσοδον τοῦ νοτίου λιμένος τοῦ Γαΐου. Ἡ ὡραία πλατεῖα ὁδὸς κατευθύνεται ὑποκάτω εὐρυκλάδων καὶ χθαμαλῶν ἐλαιῶν, κάμπτουσα δεξιᾷ κατὰ μῆκος τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου τοῦ Σταυροῦ, πέραν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μικρός, ὑπὸ ῥόδων περιβαλλόμενος κῆπος τοῦ δημάρχου Μπογδάνου. Εὐθὺς μετ᾿ ὀλίγον, ἐγκαταλείποντες τὴν ἁμαξιτὸν ὁδόν, κάμπτομεν ἀριστερᾷ, ἔμπροσθεν τῆς δεξαμενῆς τοῦ Παπᾶ Δημήτρη, πρὸς τὰ Λοϊσάτικα, κατὰ μῆκος τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου, εἰς τὴν ἐξ εὐθαλῶν ἐλαιῶν κατάφυτον κοιλάδα, ὧν πολλαὶ ἔχουσι κυκλοτερεῖς περιβολάς. Ἡ κοίτη τοῦ χειμάρρου, ὃν ὑπερπηδῶμεν, ἔχει ἐν μέρει τετειχισμένην ὄχθην. Προχωροῦντες διερχόμεθα ἔμπροσθεν ἐλαιοτριβείου. Ἐκεῖ, ἔνθα ἡ κοίτη τοῦ χειμάρρου διαιρεῖται εἰς δύο βραχίονας, κεῖται εἰς τὴν κατωφέρειαν τοῦ δεξιοῦ βραχίονος (τ. ἔ. ἀριστερᾷ) τὸ χωρίον Λοϊσάτικα, οὗτινος οἰκίαι τινὲς ἐν μέσῳ τοῦ ἄλσους τῶν ἐλαιῶν περιβάλλονται ὑπὸ κήπων ἐκ πορτοκαλεῶν, λεμονεῶν, μεσπιλεῶν, κυπαρίσσων καὶ μιᾶς

κερασοφόρου πτελέας (κουκουκιά). Κατὰ μῆκος τοῦ χειμάρρου ἄγει ἡ κυρία ὁδὸς εἰς τὸν Ὀζώδη λιμένα. Ἐπὶ τοῦ περιτειχίσματος τῆς αὐλῆς τῶν οἰκιῶν ὑπάρχουσι κατώτερά τινα τμήματα καπασῶν τοποθετημένα ὡς ἀνθοδόχαι. Ἀνώμαλοι πετρώδεις ὁδοὶ διελαύνουσι μεταξὺ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ξηρῶν διατειχισμάτων. Τὸ κατώτερον ἄκρον τοῦ χωρίου καλεῖται Κάτω Λοϊσάτικα· ἐντεῦθεν δὲ ἄγει πάλιν ὁδὸς πρὸς τὸν Ὀζώδη λιμένα. Ἀτραπὸς φέρει ἄνω εἰς Ἀγγουρακάτικα, μικρὸν χωρίον, μεταξὺ τῶν οἰκιῶν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι καί τινες ὡραιότεραι καὶ πρὸς ἀλλήλας συνεχόμεναι, μὲ εὐθαλεῖς πορτοκαλέας, λεμονέας καὶ μεσπιλέας καὶ μὲ κομψὴν τοῦ προαυλίου πλακόστρωσιν. Συχνὰ ὁ φυσικὸς βράχος σχηματίζει τὰς βαθμίδας μεταξὺ τῶν ἐλαιοφύτων ἐπιπεδοστρώτων, ἅτινα κατὰ σειρὰν ἐπαλλήλως τεταγμένα, τὴν κοιλάδα καὶ τὴν κατωφέρειαν περιβάλλουσι. Πέραν τῆς ὄχθης τοῦ χειμάρρου, ὅστις εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς βραχίων τοῦ Σταυροῦ, κεῖται τὸ χωρίον Τρανακάτικα, ἐξ ἑπτὰ οἰκιῶν συνιστάμενον. Ὁ ὄπισθεν κείμενος λόφος καλεῖται Μπάλος· Βαθμιδωτὴ εἰς τὸν φυσικὸν βράχον ὁδός, ἔμπροσθεν τῶν οἰκιῶν διερχομένη, ἀνάγει ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου, ἔνθα φύονται κυπάρισσοί τινες, ἰδίως εἰς τὴν κατωφέρειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπισκοπεῖ τις μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν μεγαλοπρεπεῖς τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτάς. Πρὸς τὰ ἄνω ὑπάρχει μικρόν, ἀκατέργαστον ἐκ λίθων ἐκτισμένον ἁλώνιον, μὲ χθαμαλὸν τεῖχος πέριξ. Βαίνων τις ὀλίγον περαιτέρω παρατηρεῖ τὸ ὕψωμα τοῦ Μογγονησίου καὶ τοὺς ἀπέναντι κειμένους Ἀντιπάξους, ἀλλὰ τὸ πᾶν βλέπει κατ᾽ ἀρχὰς διὰ τῆς ἀνὰ μέσον τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν ὑπαυγείας, καίτοι εἰς τὴν γωνίαν ὑπάρχει μικρὸν διάστημα, ὁπόθεν φαίνεται ἡ Λευκάς, ὁ κόλπος τῆς Πρεβέζης καὶ οἱ ἐγγὺς Ἀντίπαξοι, καταβαίνων δὲ ἀφικνεῖται εἰς τὴν ἀπὸ Λεκάτικα εἰς Λοϊσάτικα βαίνουσαν καλὴν ὁδόν, ἥτις εἶναι ἡ μόνη σήμερον ἄγουσα εἰς τὸν Ὀζώδη λιμένα· εἶτα διέρχεται ἔμπροσθεν

μιᾶς οἰκίας, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ ὁδὸς ὑπερπηδᾷ τὴν ῥάχιν κατευθυνομένη ἀτείχιστος πρὸς τὸν Ὀζώδη λιμένα. Δεξιᾷ εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἥτις παρουσιάζει κατεστραμμένον νάρθηκα, εἶτα εἶδος θαλάμου καὶ κατόπιν τὸν χῶρον τῆς ἐκκλησίας, ἐχούσης εἰς δύο βαθμίδας διῃρημένον τὸ ἐξέχον Ἅγιον Βῆμα καὶ διπλῆν ἀψῖδα. Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ μέρους τούτου, ἰδίως εἰς τὸ τελευταῖον μνημονευθέν, ἀναθάλλουσι παλαιαὶ ἐλαῖαι, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ ἀληθῶς γραφικὴν εἰκόνα. Πλησίον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου φαίνονται μικραὶ ἄμπελοι. Ὁ γυμνὸς βράχος καὶ εἶτα μεγάλαι λίθιναι πλάκες χρησιμεύουσι περαιτέρω ὡς ἔδαφος τῆς ὁδοῦ. Ἀπὸ πετρώδους κατωφερείας, ὑπὸ πολλῶν χθαμαλῶν θάμνων μυρσινῶν καὶ σχίνων κατεχομένης, καθορᾷ τις μεγαλοπρεπῶς τὸν Ὀζώδη λιμένα καὶ τὴν ***Μποῦκαν τῶν Παργινῶν***. Ἔμπροσθεν κατεστραμμένης οἰκίας μέ τινας κερατέας διελαύνουσα ἡ ὁδὸς κατάγει εἰς τὸν Ὀζώδη λιμένα. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ ὕψωμα ὀνομάζεται τοῦ *Σγούμπου τὰ καλύβια*.

Ὅπως φθάσῃ τις εἰς τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια, διέρχεται τὴν Γόβραιναν, ἐπίπεδον διάστημα μὲ ἐλαιοφυτείας ἐπὶ κατακρημνισμένων ἐπιπεδοστρώτων, εἶτα ἀπαντᾷ καλὴν ὁδὸν ἄγουσαν ἀπὸ τοῦ Ὀζώδους λιμένος εἰς Ἀγγουρακάτικα. Ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια, ἔνθα ὑπάρχουσι κατεστραμμέναι τινὲς καλύβαι, ὡραία εἶναι ἡ θέα τοῦ Μογγονησίου καὶ τῶν Ἀντιπάξων, ὧν τοὺς λευκοὺς τοίχους ἔχει τις ἀκριβῶς ἐνώπιόν του, καθὼς καὶ τῶν μακρὰν κειμένων νήσων καὶ τῶν ὡραίων ἀλβανικῶν ἀκτῶν, πρὸς τὰ ὀπίσω δὲ τοῦ ὑψίστου λόφου τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου καὶ τοῦ μετ' ἐκεῖνο τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια ἐρχομένου ὑψώματος τῆς *Ἐξωμεριᾶς*, μεθ' ὃ ἕπεται τὸ τῆς ***Καμάρας***. Ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια πρὸς τὴν κατωφέρειαν τῆς Γόβραινας, ὑπάρχουσι καλὰ λιθοτομεῖα, μὲ μεγάλα διαστυλώματα καὶ τμήματα βαθμίδων, καθὼς

ἐπίσης καὶ εἰς τὴν κλιτὺν τῆς Ἐξωμεριᾶς, τῆς ἐχούσης εὐρυκλάδους χθαμαλὰς ἐλαίας καί τινας κυπαρίσσους ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας. Τὸ ὕψωμα τῆς Ἐξωμεριᾶς, σπουδαιότερον ἐκείνου τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια, οὗτινος δεσπόζει, ἀποτελεῖ διπλῆν ἀκρώρειαν, ἧς ἡ δευτέρα, τουτέστιν ἡ βόρειος, εἶναι ὑψηλοτέρα. Ἀπὸ τῆς πρώτης, τῆς ἐχούσης ὁμαλῶς ἐπικλινῆ πετρώδη στρώματα καὶ μικρὸν χωράφιον, ἐπισκοπεῖται ὡραῖα ἡ ἀλβανικὴ ἀκτή. Ὁ κατὰ λεπτὰ στρώματα διατεταγμένος ἀσβεστόλιθος εἶναι λίαν πρόσφορος διὰ λιθίνας πλάκας. Ὁδός τις ἄγει δεξιᾷ εἰς Ἀγγουρακάτικα, ἐν ᾧ δὲ ἀριστερᾷ κάμπτομεν ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς δευτέρας ἀκρωρείας, ἑτέρα ὁδὸς κατάγει εἰς Λεκάτικα. Πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἑτέρα ἀπότομος ὁδὸς φέρει κάτω εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν πρότερον ὑπῆρχον ἀμπελῶνες, *Τσενοῦ* καλουμένην. Πρὸς τὰ ἄνω εἶναι κατεστραμμέναι τινὲς καλύβαι. Τὰ ἐπιπεδόστρωτα ἔχουσιν ἀραιὰν ἐλαιοφυτείαν, ὀλίγον δὲ χθαμαλώτερον ὑπάρχει λιθόστρωτον ἁλώνιον. Συναντῶν τις ἔρημον καλύβην, ἔχουσαν διὰ πλακῶν κεκαλυμμένην τὴν στέγην, φθάνει εἰς *Καμάραν*. Αἱ ἐλαῖαι καθίστανται ὡραιότεραι, ἀλλὰ πρὸς τὴν Καμάραν αἱ κλιτύες εἶναι γυμνότεραι καὶ εἰς μικρὰ ἐγκαταλελειμμένα ἐπιπεδόστρωτα ἀμπελώνων διῃρημέναι. Δεξιᾷ, ἔμπροσθεν λιθοστρώτου ἁλωνίου, διελαύνει ὁδὸς κατάγουσα εἰς Λεκάτικα. Ἀπὸ τῆς ὁμαλῆς κατωφερείας τῆς Καμάρας, τῆς ἐχούσης στρογγύλην ἑτοιμόρροπον καλύβην εἰς τὸ ἄκρον καὶ λευκωπόν, εἰς ἐγκαταλελειμμένους ἀμπελῶνας διῃρημένον γήπεδον, ἀγρία εἶναι ἡ θέα τῶν μεγαλοπρεπῶν φυσικῶν τόξων τοῦ Τρυπητοῦ μὲ τοὺς ὑπολεύκους εἰς τὴν ἀκτὴν κρημνούς, τῆς ἀκρωρείας τῆς Ἐξωμεριᾶς, τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια, καθὼς καὶ τῶν Ἀντιπάξων, οἵτινες ἐντεῦθεν ἰδιαζόντως ὡραῖοι φαίνονται μὲ τὰς ὄπισθεν εἰς τὸ βάθος μακρινὰς νήσους. Ἰδίως τὸ ἑσπέρας περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἶναι εὐχάριστον νὰ κάθηταί τις ἐνταῦθα καὶ νὰ ῥίπτῃ λίθους κάτω εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας του

ἐξαπλουμένην θάλασσαν. Ἀειθαλεῖς δρύες, σπάρτα, θάμνοι σχίνων καὶ ἀκανθῶν σχηματίζουσι τῇδε κἀκεῖσε πυκνὰ λοχμία Στρεφόμεθα ἤδη πρὸς τὴν ἐπακόλουθον ὑπὸ ἀνεμομύλου στεφομένην ἀκρώρειαν τοῦ *Λεσσανίτη*, ἔνθα βλέπομεν δρῦς τινας κοινὰς καὶ ἀειθαλεῖς. Μία ὁδὸς κατευθύνει εἰς τὸν Τρυπητόν, ἔνθα ὕδωρ ῥέει ἀπὸ πηγῆς ἐγγὺς τῇ θαλάσσῃ, ὁπόθεν κατὰ τὸ θέρος, ὅταν αἱ δεξαμεναὶ ἐξαντληθῶσι, παραλαμβάνουσιν ὕδωρ. Ἡ θέσις αὕτη καλεῖται *σταυρωτὴ* (σταυροδρόμιον), διότι τρεῖς ὁδοὶ ἐνταῦθα διασταυροῦνται· λιθοτομοῦσι δὲ εἰς διαφόρους ὑπὸ τὰς ἐλαίας θέσεις. Ἡ ὁδὸς ἐξακολουθεῖ περαιτέρω κατευθυνομένη πρὸς τὰ Κατσιμάτικα, ἐνῷ ἐπὶ στενῆς βαθμιδωτῆς ἀτραποῦ ἀνερχόμεθα εἰς τὸ ἐγγὺς ὕψωμα τοῦ μύλου Λεσσανίτη. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ εὐρεῖαν στρογγύλην βάσιν ἔχοντος ἀνεμομύλου, εἰς ὃν ἀνάγει κλῖμαξ, ἔχει τις ὡραίαν τὴν θέαν τοῦ πρὸς τὸν Γάϊον κολπίσκου, τῶν δύο νήσων τοῦ λιμένος, τοῦ Μούρτου μὲ τὸν λευκοβολοῦντα φανόν, καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν, ἰδίως ὅταν τὰ χιονοσκεπῆ ὕψη ὡς ἀδάμαντες μαρμαίρωσιν. Εἶναι ἓν τῶν ἀρίστων σημείων, ὅπως ἐπισκοπήσῃ τις τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους ἕως τοῦ Σγούμπου τὰ καλύβια, τὴν εὐρεῖαν θάλασσαν, τοὺς ἐγγὺς ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπιπλέοντας Ἀντιπάξους καὶ τὰ πολλὰ ἐλαιόφυτα λεκανοπέδια. Εἶναι μαγευτικὸν νὰ κάθηταί τις ἐκεῖ τὴν πρωΐαν, ὅταν λάμπωσιν αἱ ἀκταί, ἢ τὴν ἑσπέραν, ὅταν ὁ ἥλιος πυρακτοῖ τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ καταθεᾶται ἰδίως ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ νῦν ἀστέγου καὶ εὐρέα ἐν εἴδει τοξοτίδων παράθυρα ἔχοντος πύργου. Πρὸς τὴν θάλασσαν ὑπάρχουσι πυργοειδεῖς τινες καλύβαι διὰ τοὺς πολλοὺς ἀμπελῶνας, οἵτινες εἰσέτι καλλιεργοῦνται.

Ὄπισθεν τοῦ Λεσσανίτη κεῖται ὁ Μουσμούλης, τὸ ὑψηλότερον τῶν γειτονικῶν ὑψωμάτων, μεγαλοπρεπὲς τὴν θέαν. Ἀπὸ τοῦ μύλου τοῦ Λεσσανίτη κατέρχεταί τις πρὸς τὰ Τρανακάτικα, ἅτινα ἔχουσιν ὡραίας πορτοκαλέας καὶ λεμο-

νέας, εἰς θέσιν, ἐν ᾗ πολλαὶ πτέριδες φύονται. Ἐπὶ βαθμιδωτῆς, ἀνὰ μέσον τῶν οἰκιῶν ἀγούσης ὁδοῦ, ἀφικνεῖταί τις εἰς τὴν παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης νέαν ἁμαξιτὸν ὁδὸν τοῦ Νοζιᾶ. Ἔμπροσθεν τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Κατσιμάτικα διερχομένη ὁδὸς κατευθύνεται διὰ τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος μέχρι τῆς Μεγάλης Γεφύρας, ἔνθα συναντᾷ τὴν λεωφόρον τοῦ χωρίου Μακράτικα.

Διελαύνουσα τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου Κουρνιακτάτικα ἄγει ἡ κυρία ὁδὸς εἰς Μουσμούλην, ἐν ᾧ ἑτέρα δεξιᾷ ἀνάγει εἰς Βελιανιτάτικα, ἔνθα ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἀριστερᾷ δὲ ὁδός τις φέρει εἰς Κεφαλάτικα καὶ Μύλον Λεσσανίτη. Ἡ πρώτη ὁδὸς προχωρεῖ κατ' εὐθεῖαν μέχρι τῶν φοβερῶν, τῆς θαλάσσης δεσποζόντων κρημνῶν, οἵτινες εἶναι σπανίας ἀγριότητος, ἰδίως ὅταν ἡ θάλασσα ἐκεῖ ὁρμητικῶς θραύηται, μὲ τὸ προέχον ἀκρωτήριον τοῦ Χοίρου, βαίνουσα δὲ ἡ ὁδὸς αὕτη ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς Στέρνας, φθάνει εἰς τὰ Φαναριωτάτικα καὶ προχωρεῖ περαιτέρω εἰς τὴν κατωφέρειαν τῶν ἠμελημένων καὶ ἐγκαταλελειμμένων ἀμπελοφύτων γηλόφων, ἔνθα τῇδε κἀκεῖσε εὑρίσκονται ἑτοιμόρροποι καλύβαι. Μεμονωμέναι ἵστανται ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ἅτε προσβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν ἐπικρατούντων δυτικῶν ἀνέμων. Μετὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Χοίρου ὑπάρχει ὁμώνυμος μικρὰ κοιλὰς ἀπότομος, μεθ' ἣν ἕπεται ἡ προεξοχὴ τῆς ἀκτῆς καὶ τῆς πετρώδους γυμνῆς κλιτύος καὶ μεμονωμέναι συκαῖ κάτωθεν τοῦ Μύλου Λεσσανίτη. Οἱ ἄλλοτε ἀμπελῶνες εἶναι πλέον ὅλως ἐγκαταλελειμμένοι, ὁ δὲ ὑπόλευκος ἀσβεστόλιθος εἶναι, ὡς συνήθως, ἀργιλλομιγής. Ἀπὸ τοῦ Μύλου Λεσσανίτη κατάγει ἡ ὁδὸς διὰ τῶν ἐλαιοφύτων ἐπιπεδοστρώτων εἰς Κεφαλάτικα ἔμπροσθεν οἰκίας ἀστέγου. Αἱ οἰκίαι περιβάλλονται ἐξ εὐθαλῶν τινων πορτοκαλεῶν καὶ λεμονεῶν καὶ προεξεχόντων ἀνθοδοχείων. Εἰς πολλὰς θέσεις βλέπει τις ὑπὸ τὰς ἐλαίας συμπλέγματα πτερίδων καὶ ἀπαντᾷ ἐρήμους τινὰς οἰκίας· προχωρῶν δὲ πρὸς τὴν Στέρναν

φθάνει εἰς εὔγαιον κοιλάδα μὲ ὡραίους ἀμπελῶνας, ἀμυγδαλέας τινὰς καὶ κινάρας, μεθ' ἣν ἕπεται ἡ ἐλαιόφυτος προεξοχὴ τοῦ χωρίου Φαναριωτάτικα, εἰς ὃ ἄγει ἀτραπός. Οἱ ἐνταῦθα λίθοι σύγκεινται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἀργιλλατιτάνου, ἀπαντῶνται δὲ καὶ τεμάχια ἀμυγδαλίτου (breccie), χρησιμεύοντα διὰ μυλοπέτρας. Ἀγρία εἶναι ἐντεῦθεν ἡ θέα τοῦ Χοίρου μὲ τὴν θραυομένην θάλασσαν. Μυρσίναι τινές, ἐρεῖκαι, ἄγριαι ἐλαῖαι καὶ θαμνώδεις σχῖνοι φύονται ἐπὶ τῆς πετρώδους κατωφερείας, ἥτις ἔχει ὁριζόντια πρὸς τὴν ἄκραν τῆς Στέρνας στρώματα. Λαμπρὰ εἶναι ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἡ θέα τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Χοίρου καὶ τῶν προεξεχόντων Ἀντιπάξων. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ὑπάρχει μεγαλοπρεπὴς δεξαμενὴ τελείως στρογγύλη καὶ χωνοειδῶς λιθόστρωτος, ὅπως εἰσρέῃ τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν βαθμίδα τοῦ φρεατοστομίου. ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ 1837 εἶναι κεχαραγμένον ἐπὶ πλακός. Λέγεται ὅμως ὅτι ἡ ἐν τῷ βράχῳ κοιλότης τῶν δεξαμενῶν ταύτης εἶναι ἀρχαίας ἐποχῆς, ἐξ οὗ καὶ καλεῖται Στέρνα Ἑλληνική. Κατόπιν ἔρχεται ἀρκετὰ ἀπότομος αὖλαξ μετὰ στενοῦ πετρώδους κολπώματος, ἔνθα φύονταί τινες ἐλαῖαι, σχῖνοι, συκαῖ καὶ ῥοιαί.

Εἷς τῶν ὡραιοτέρων περιπάτων εἶναι ἡ κυκλοτερὴς ὁδὸς τοῦ Νοζιᾶ, ἧς τὸ μεσαῖον διάστημα νεωστὶ κατεσκευάσθη. Κατ' ἀρχὰς θέλομεν τραπῇ τὴν ἰδίαν ὁδόν, τὴν ἄγουσαν εἰς τὸν Ὀζώδη λιμένα. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς Στέρνας τοῦ Παπᾶ Δημήτρη ἡ ὁδὸς καθίσταται ἠρέμα ἀνωφερής, δεσπόζουσα τῆς κοιλάδος τοῦ χειμάρρου τοῦ Σταυροῦ καὶ ἔχουσα παραπλεύρως λευκοτάτας πέτρας καὶ πολλοὺς ὑπὸ τὰς ἐλαίας φυομένους ἀσφοδέλους. Ἐνιαχοῦ βλέπει τις παρὰ τὴν ὁδὸν μικρὰ ῥήγματα ἀργιλλοκιμωλιούχου γῆς πρὸς ἐπισκευὴν αὐτῆς κατασκευασθέντα. Δεξιᾷ ὑπεράνω τῆς ὁδοῦ φαίνονται ἤδη αἱ οἰκίαι τοῦ Νοζιᾶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινες κατεστραμμέναι. Τὸ χωρίον τοῦτο, ἔχον μεσπιλέας τινάς, λεμονέας καὶ πορτοκαλέας, εἶναι ἓν τῶν δύο μεγίστων τῆς νήσου,

καθὼς καὶ τὰ Βλαχοπλάτικα. Ἡ ὁδός, δεσπόζουσα πάντοτε τῆς κοιλάδος, ἀνέρχεται διὰ δύο καμπῶν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἧς τὸ ἁπλοῦν στρογγύλον Ἅγιον Βῆμα, ἔχον ἓν ἀψιδωτὸν παράθυρον, δεσπόζει τῆς ὁδοῦ. Σειρὰ βαθμίδων ἄγει ἀπὸ τῆς ὁδοῦ εἰς τὸ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν εὐρὺ τετράγωνον ἐπιπεδόστρωτον, ἔνθα ὑπάρχουσι πλάκες τινὲς τάφων, μετὰ τὸ ὁποῖον, τ. ἔ. πρὸς τὰ δεξιά, παρουσιάζει ἡ ἐκκλησία δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ μίαν τετράγωνον θύραν. Κώδων κρέμαται ἐξ ἁπλοῦ πασσάλου ἀπὸ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἔχει ὡσαύτως πρὸς τὰ ἀριστερὰ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα, δύο τετραγώνους θύρας καὶ νεωστὶ τετειχισμένον κοιμητήριον, ἔμπροσθεν δὲ τετράγωνον γεισωτὴν θύραν καὶ μηνοειδὲς παράθυρον ἄνωθεν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ἀσκεπὲς καὶ ὁρατὸν τὸ ἰκρίωμα τῆς στέγης καὶ καλὴν πλακόστρωσιν. Ἔχει λευκῶς ἐπικεχρισμένον Ἅγιον Βῆμα καὶ εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἄγουσι δύο βαθμίδες, ἐν ᾧ μία βαθμὶς ἀπὸ τῆς πλαγίας θύρας ἄγει ἐπὶ τὰ ἄνω. Δεξιᾷ εἶναι ὁ βωμὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, εἰς τὰ πλάγια ξύλινα στασίδια καὶ ἓν ὑψηλότερον πρὸς τὰ δεξιά. Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου ὑπάρχει κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐπίσης κιγκλίδωμα. Περαιτέρω προχωροῦντες ἀφίνομεν δεξιᾷ οἰκίας τινὰς τοῦ Νοζιᾶ, διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ παλαιὰ πετρώδης ὁδὸς καὶ αἵτινες ἔχουσι κυπαρίσσους τινάς, ὡραίαν τὴν θέαν τῶν πέριξ καὶ κηπίσκους πορτοκαλεῶν καὶ λεμονεῶν· καὶ ἀμυγδαλέαι δέ τινες ἀναθάλλουσιν ἐγγὺς τῶν οἰκιῶν. Ἡ ὁδὸς καταλαμβάνει σχεδὸν τὴν ὑψίστην θέσιν τοῦ λόφου, ἔνθα ὑπάρχουσιν οἰκίαι τινὲς μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν. Ἀριστερᾷ βλέπει τις τὸ ἤπιον λεκανοπέδιον τοῦ Ματέρι, εἰς ὃ κατάγει ἀπότομος βαθμιδωτὴ ὁδός. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐθαλοῦς καὶ δασώδους ἐλαιοκοιλάδος, ὄπισθεν τῆς ὁποίας κεῖνται τὰ κάτω Λοϊσάτικα, εὑρίσκεται λιθόστρωτος δεξαμενή, μὲ τετραγωνικὸν φρεατοστόμιον πρὸς τὰ δεξιά. Ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχει

φρέαρ, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ θέρους χορηγεῖ καλὸν ὕδωρ. Χαρίεσσαν δὲ παρέχουσιν εἰκόνα τὴν ἑσπέραν ἐν τῇ σκιᾷ τῶν ἐλαιῶν αἱ ἐκεῖ μὲ τὰς στάμνους των ἐρχόμεναι γυναῖκες τῆς γειτονίας. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἁμαξιτὸν λεωφόρον.

Κατόπιν ἀπὸ ὀλίγα Μαγαζεῖα κεῖται δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἔχουσα ἀσθενῶς προέχον Ἅγιον Βῆμα μὲ μικρὸν σταυροειδὲς παράθυρον, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ῥομβωτὴν ἀψῖδα καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα, καὶ κάτω πρὸς τὴν ὁδὸν ἑδώλιον. Ἔμπροσθεν, ἔνθα ὑπάρχει μικρὸν κοιμητήριον μὲ πλάκας, ἔχει ἡ ἐκκλησία δύο τετραγωνικὰς θύρας, ἓν μηνοειδὲς παράθυρον καὶ ἀπὸ διχαλωτοῦ πασσάλου ἐξηρτημένον κώδωνα. Ἀριστερᾷ εἶναι δύο μηνοειδῆ παράθυρα, μία τετραγωνικὴ θύρα καὶ ἐγκαταλελειμμένον, χθαμαλῶς τετειχισμένον κοιμητήριον. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ὁρατὴν τὴν δόκωσιν, καλὴν πλακόστρωσιν καὶ λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον. Τὰ πρὸς τὰ ἔνδον τετραγωνικὰ μηνοειδῆ παράθυρα δὲν φαίνονται κομψά. Κύκλῳ εἶναι τὰ στασίδια, μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου ὑπάρχει κιγκλιδωτὸν γαστροειδῶς προέχον ὑπερῷον· ἀλλὰ καὶ κάτω ὁ ὄπισθεν τῶν στασιδίων χῶρος εἶναι κιγκλιδωτός. Τρεῖς βαθμίδες ἄγουσιν εἰς τὸ εἰκονοστάσιον. Πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ τῆς θύρας εἶναι μικρὸν παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ λόφου ἐκτείνονται οἰκίαι τινὲς τοῦ χωρίου Λεκάτικα. Ἀπὸ τῆς ὄπισθεν τοῦ λόφου κλιτύος, τῆς ἐχούσης ὁριζόντια στρώματα, ἐπισκοπεῖ τις μεγαλοπρεπῶς τὴν κοιλάδα ἀπὸ τοῦ Μύλου Λεσσανίτη μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἠλία, τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην, τὸν Ἅγιον Ἴσαυρον καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην μὲ τὰ κάτωθεν ἐλαιόδενδρα. Δεξιᾷ ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας εὑρίσκονται οἰκίαι μὲ πορτοκαλέας, λεμονέας, κάκτους καί τινας κυπαρίσσους. Ἀπὸ τοῦδε ἡ ὁδὸς κατευθύνεται πρὸς τὰ κάτω ἀποτελοῦσα ἤπιον τόξον καὶ ὑπερπηδῶσα, ἄνωθεν τρυπητῆς ὀπῆς πρὸς δίοδον τοῦ

ὕδατος, τὸ βάθος τῆς κοιλάδος κάμπτει δεξιᾷ πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου. Αἱ κατωφέρειαι καὶ ἡ κοιλὰς εἶναι κατάφυτοι ἐξ ἐλαιῶν μὲ πολλὰς κυκλοτερεῖς ἐπιπεδοστρώσεις. Ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει μεγάλη ῥοιά, δεξιᾷ μία κυπάρισσος καὶ μία κερατέα. Ἀριστερᾷ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου εἶναι πολλαὶ οἰκίαι τοῦ χωρίου Κρασάτικα, καὶ δεξιᾷ κάτωθεν τῆς ὁδοῦ, πλησίον πολλῶν νεαρῶν κυπαρίσσων, ὑπάρχει δεξαμενὴ μὲ τετραγωνικὸν στόμιον, πρὸς τὸ ὁποῖον κλίνει κοίλη πεταλοειδὴς πλακόστρωσις. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη ὀλίγιστον περιέχουσα ὕδωρ τὸ θέρος, ὀνομάζεται *τοῦ Νάκη* ἢ *τοῦ Μάνδουκα*. Βλέπει δέ τις τμῆμα τῆς πέραν φαλακρᾶς κατωφερείας καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐνιαχοῦ καί τινες κυπάρισσοι παρουσιάζονται, ἐξέχοντα ὕψη τῆς ἀλβανικῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τῆς ὁδοῦ καθορᾶται ἡ κάτωθεν προεξοχή, ἡ νῆσος τῆς Παναγίας, καὶ ἡ ἀλβανικὴ ἀκτή. Πρὸ αὐτοῦ ἔχει τις τὸν Ἅγιον Ἠλίαν μὲ τὰς μεγάλας του κυπαρίσσους, τὴν φαλακρὰν κλιτὺν τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους μὲ τὸ κωδωνοστάσιον καὶ τὸν Μύλον, καὶ τὴν ὑψηλὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, ἐξ ἧς κυπάρισσοι ἐξέχουσιν ἐνταῦθα, ἡ ἐν τῷ λεπτοκόκκῳ ἀσβεστολίθῳ κατασκευαζομένη ὁδός, εἶναι ἐπί τι διάστημα ἀτελής, χρησιμοποιεῖται δὲ ἀκόμη καὶ ἡ παλαιὰ τετειχισμένη, ἥτις λίαν κατωφερὴς κατέρχεται κάτωθεν τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Κρασάτικα πρὸς τὰ Κατσιμάτικα, ἔνθα ἡ οἰκία τῆς Σιόρα Κόρης Βελιανίτη μὲ τὸν ἐκ πορτοκαλεῶν κῆπόν της κάτωθεν· ὀλίγα ἔτι βήματα καὶ φθάνει τις εἰς τὸ ἐν Κατσιμάτικα ἐκκλησίδιον. Δωδεκὰς βαθμίδων ἄγουσι κάτω εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἥτις ἔχει ἐπιπεδόστρωτον τεῖχος πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τὰ δεξιά. Τὸ ἐκκλησίδιον παρουσιάζει στρογγύλον, μόνον ἐλαφρῶς βαθμιδωτὸν Ἅγιον Βῆμα, μὲ σταυροειδὲς ἐκ πέντε ὀπῶν συνιστάμενον παράθυρον, καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τετραγωνικὴν θύραν καὶ

δύο τετραγωνικὰ παράθυρα, καὶ ἄκομψον ἐξωτερικὴν κλίμακα. Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν, καθὼς καὶ ὑπὸ τὸ ἀπέναντι τεῖχος εἶναι τοποθετημένα κτιστὰ ἑδώλια, ἔμπροσθεν δὲ ὑπάρχει περιτειχισμένον κοιμητήριον. Ἡ ἐκκλησία δεικνύει ἐνταῦθα τετραγωνικὴν θύραν καὶ δύο τετραγωνικὰ παράθυρα, πρὸς τὰ ἄνω στρογγύλην ὀπὴν καὶ ἀριστερᾷ δύο μηνοειδῆ παράθυρα. Τὸ ἐσωτερικόν, εἰς ὃ κατευθύνουσι δύο βαθμίδες, ἔχει ἐπίπεδον σανιδωτὴν ὀροφήν, λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἄγουσι δύο βαθμίδες, ξύλινον βωμὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης δεξιᾷ, ξύλινα στασίδια μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ γαστροειδῶς προέχον ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου. Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ταύτης διερχόμενός τις ἔμπροσθεν κομψῶν τινων οἰκιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία παλαιὰ μὲ στοὰν καὶ μέγαν κῆπον πορτοκαλεῶν, ἢ διὰ τῆς κοιλάδος, ἐν ᾗ πολλαὶ φύονται πτέριδες, δύναται νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν παρὰ τὸν Γάϊον γέφυραν. Ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἄρχεται πάλιν ἡ νέα ὁδός, ἥτις δι' ἑνὸς ἑλιγμοῦ καταβαίνει τὸν λόφον. Ἓξ βαθμίδες κατάγουσιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁδόν, ἥτις περιβάλλουσα τὴν ἐλαιόφυτον κοιλάδα ἀνέρχεται εἶτα ἠρέμα ἔμπροσθεν κατεστραμμένης οἰκίας. Ἀριστερᾷ ἀπαντᾷ τις εὐαρίθμους οἰκίας, ὧν μία παλαιὰ ἑτοιμόρροπος, καὶ φθάνει εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ Μαλέθωνος, ἥτις ἔχει εὐρεῖαν, λιθόστρωτον πλατεῖαν καὶ διπλοῦν κεκλεισμένον φρεατοστόμιον. Τὸ ὕδωρ ἔρχεται ἐκ τῆς βροχῆς δι' αὐλάκων. Ἄνωθεν τῆς δεξαμενῆς ὑπάρχει παλαιὸν βαθὺ φρέαρ ἐπιστρωννύμενον διὰ τριχωτῆς πτέριδος (ἀδιάντου), ὅπερ ὅμως δὲν ἐμπεριέχει καλὸν ὕδωρ, καὶ τὸ θέρος εἶναι σχεδὸν ξηρόν· τροφοδοτεῖται δὲ διὰ μικρᾶς πηγῆς. Διερχομένη ἔμπροσθεν παλαιῶν τινων γραφικῶν οἰκιῶν καὶ ἑνὸς ἐλαιοτριβείου, ἀφικνεῖται ἡ ὁδὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωρίου Ζενεμπισάτικα, ἥτις ἔχει γραφικὴν προστάδα καὶ κωδωνοστάσιον μὲ διπλῆν ἁψῖδα, στήλην ἐν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἁψῖδα, ἧς ἐξέχει σιδη-

ροῦς σταυρός. Τὸ ἐσωτερικὸν λίαν ἁπλοῦν ἔχει λίθινον εἰκονοστάσιον. Τέσσαρα παράθυρα, ἀνὰ δύο εἰς ἑκάστην πλευράν, ἐξ ὧν τὰ ἀριστερὰ μηνοειδῆ, μικρὸς βωμὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς δεξιᾷ, ἐφ' ἧς πλευρᾶς εὑρίσκεται πλαγία πύλη. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου ὑπάρχει κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον. Ὄπισθεν δὲ τοῦ κυκλοτερῶς προέχοντος Ἁγίου Βήματος καὶ ἀριστερᾷ, εἶναι μικρὸν κοιμητήριον· ἐπὶ τῆς προστάδος ὑπάρχει λίθος μὲ τὴν χρονολογίαν 1700.

Ἀφίνων τις τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ φθάνει τὴν νέαν ὁδόν, ἥτις συναντᾷ τὴν ἤδη παλαιάν, ἀπὸ Ζενεμπισάτικα εἰς Γάϊον κατάγουσαν λεωφόρον, πρὸ τῆς ὁποίας σχηματίζει διπλῆν ὀξεῖαν καμπήν, διερχομένη ἔμπροσθεν εὐπόρων, εἰς τὰ Βελιανιτάτικα ἀνηκουσῶν, οἰκιῶν, αἵτινες ἔχουσι προσθίας στοάς. Ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ κεῖνται αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Μακράτικα μέ τινας ὑψηλὰς κυπαρίσσους. Ἡ ὁδὸς ἐκτείνεται ἀνὰ μέσον χαρίεντος ἐλαιοφύτου λεκανοπεδίου, ἔνθα αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Ζενεμπισάτικα ἑνοῦνται πρὸς ἐκείνας τοῦ χωρίου Ἀνεμογιαννάτικα, αἵτινες κεῖνται δεξιᾷ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, μὲ εὐθαλεῖς πορτοκαλέας πλησίον καὶ ὅπου μόνον 5 ἢ 6 οἰκογένειαι κατοικοῦσιν· ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου ἄγει βαθμιδωτὴ ὁδὸς εἰς Ζενεμπισάτικα. Ἀριστερᾷ ἀφίνει τις βραχίονα τῆς παλαιᾶς λεωφόρου, καὶ κατερχόμενος ἠρέμα, βλέπει τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν ὁδόν, τὴν κατὰ μῆκος τοῦ χειμάρρου εἰς Κατσιμάτικα ἄγουσαν, καὶ φθάνει εἰς τὴν ἔχουσαν μίαν ἁψῖδα καὶ βαθμιδωτὰ θωράκια παραπλεύρως γέφυραν, *Γεφῦρι μεγάλο* καλουμένην, ἐφ' ἧς ὑπερπηδᾷ τὸν χείμαρρον τοῦ Τράφου τοῦ Γαΐου. Ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ λόφος παρουσιάζει εὐθαλῆ ἐλαιόδενδρα καὶ κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένον ὀδοντωτὸν βράχον, ᾧτινι ὅμοιος εἶναι καὶ ὁ πρὸς τὰ ἀριστερά. Κατὰ μῆκος τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου ἥτις ἐνιαχοῦ διαχωρίζεται ὑπὸ τῶν τειχῶν τῶν ἐπιπεδοστρώτων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσιν ὅπως μὴ παρασύρηται

τὸ χῶμα τῶν ἐλαιῶν, ἀφικνεῖταί τις ὑπὸ τὰς σκιερὰς ἐλαίας αὖθις εἰς Γάϊον.

Ἀπὸ τῆς πρώτης καμπῆς τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰ Ζενεμπισάτικα, μετὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν γέφυραν, ὁδός τις, ἐν μέρει λιθόστρωτος καὶ εἰς βαθμίδας διῃρημένη, ἄγει ἐπὶ τὴν ἐλαιόφυτον κλιτὺν τοῦ χωρίου Κατσιμάτικα, δεσπόζουσα τῆς κάτωθεν ἐπιπεδοστρώτου κοιλάδος. Τὰ ἐπικλινῆ βραχώδη στρώματα ἀπετέλεσαν φυσικὰς βαθμίδας, ἀφικνεῖται δέ τις εἰς διαφόρους οἰκίας ὑπὸ εὐθαλῶν πορτοκαλεῶν καὶ λεμονεῶν περιβαλλομένας. Ἐπὶ τῆς ἡσύχου καὶ ἀπομεμονωμένης ταύτης θέσεως ἐξέχουσιν ἐνιαχοῦ ὑπὲρ τὰς κορυφὰς τῶν ἐλαιῶν κυπάρισσοι. Βλέπει δέ τις οἰκίαν μὲ ἀξέστους στήλας, εἶτα ἄλλην εἰς τὴν αὐλήν, ἐν ᾗ αἱ πολλαὶ κυψέλαι τοῦ Ἰωάννου Κατσίμη, ἔνθα ὑπάρχει τετραχῶς ἐγκεντρισμένη πορτοκαλέα, παρέχουσα γλυκέα καὶ ὄξινα πορτοκάλια καὶ λεμόνια μετὰ καὶ ἄνευ χυμοῦ. Κατόπιν ἔρχεται οἰκία μὲ στοὰν φερομένην ὑπὸ 5 στηλῶν, ὧν μία ἔχει ὡραῖα ποικίλματα καὶ ἀπεσμιλευμένας γωνίας. Ἀμέσως ὄπισθεν ἀφικνεῖταί τις εἰς τὴν ἤδη γνωστὴν ἡμῖν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωρίου Ζενεμπισάτικα.

Ἀπὸ τὸ *Μεγάλο Γεφῦρι* δύναταί τις ἐν ὀλίγοις βήμασι νὰ φθάσῃ εἰς θέσιν *Πλακωτὰ* καλουμένην, ἔνθα ἐν θολωτῇ οἰκίᾳ δύο δεξαμεναὶ ὑπάρχουσιν, εἰς τὸν Βελιανίτην ἀνήκουσαι· εὑρίσκονται δ᾽ ἐκεῖ καὶ τρεῖς μικρότεραι ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμέναι δεξαμεναί, εἰς ἃς πάσας καταρρέει τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ αὐλακωτοῦ πετρώδους ἐδάφους, ὅπερ ὁλόκληρον γιγάντειον πλάκα σχηματίζει. Ἀνερχόμενος ἄνωθεν ἀπὸ τὰ Πλακωτὰ καὶ ἀκολουθῶν τετειχισμένην ὁδόν, φθάνει ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας εἰς παλαιόν τινα μύλον, *Παληόμυλον* καλούμενον, πρὸ τοῦ ὁποίου δεξιᾷ κεῖται ἡ οἰκία τοῦ Σιὸρ Σταματέλου Βελιανίτη ἔχουσα στοὰν ὑπὸ 5 ἀπεσμιλευμένων στηλῶν φερομένην, ὡραῖον κῆπον πορτοκαλεῶν καὶ λεμονεῶν, ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ νῦν ἰδιοκτήτου κατασκευασθέντα. Ἡ

τοποθεσία εἶναι ὡραία καὶ τὸ ἔδαφος ἐξαίρετον. Διάφορα ἐπιμεμελημένα ἐπιπεδόστρωτα ἐκτείνονται κάτω πρὸς τὴν κοιλάδα, μέ τινας κομψὰς πορτοκαλέας, γλυκυτάτους καρποὺς παρεχούσας. Ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ μύλου καταθεᾶταί τις πάντα τὰ πέριξ, τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην, Ἅγιον Ἰωάννην, Ἅγιον Ἠλίαν, τὸν Μύλον τοῦ Λεσσανίτη, τὴν ἐλαιόφυτον ἀκρώρειαν τοῦ Νοζιᾶ καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν τὸ φρούριον, τὴν νῆσον τῆς Παναγίας καὶ τὰς ἀλβανικὰς ἀκτάς.

Τὸ πρὸ τῶν δύο λεωφόρων, τῆς εἰς Ζενεμπισάτικα-Βελιανιτάτικα καὶ τῆς εἰς Λάκκαν, κέντρον, ὅπερ ἐκπέμπει εἰς Γάϊον ἐλαιόφυτον κυκλοτερῆ ἀκρώρειαν, κατέχεται ὑπὸ τοῦ χωρίου Μακράτικα. Πετρώδης ὁδὸς ἀπὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Νοζιᾶ - Λεκάτικα ἄγει ἐκεῖσε, συνδέουσα τοιουτοτρόπως ἀμφοτέρας τὰς ἁμαξιτοὺς λεωφόρους. Ἀριστερᾷ ἐγκαταλείπει τις τὴν οἰκίαν τοῦ Σπύρου Ζίμπα, ἔχουσαν ὡραῖον κῆπον πορτοκαλεῶν, λεμονεῶν καὶ μεσπιλεῶν. Ἡ ὁδὸς ἐκτείνεται κατ' ἀρχὰς ἐπίπεδος, εἶτα ἐλαφρῶς ἀνωφερὴς ἀφικνεῖται εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου Μακράτικα, αἵτινες κατέχουσαι τὸ ὕψος τῆς ἀκρωρείας κεῖνται κομψαὶ μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν. Ἀριστερᾷ ἄγει ἡ ὁδὸς εἰς Κουκούλια, ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐν ᾧ ἡ ἑτέρα ὁδὸς εἰσέρχεται δεξιᾷ εἰς Μακράτικα. Ἐνιαχοῦ φύεται ὀξίνη πορτοκαλέα, ἀμυγδαλέα καὶ ὑψηλὴ κυπάρισσος μεταξὺ τῶν οἰκιῶν, ἃς αἱ ἐλαῖαι ἐπισκιάζουσι. Τὴν ὑψίστην κορυφὴν τῆς ἀκρωρείας φθάνει ἡ ὁδὸς παρὰ τὰς παλαιὰς οἰκίας τοῦ Κόντε Μακρῆ, ἀμφοτέρας ἀστέγους καὶ ἐγκαταλελειμμένας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἀκόμη ἡ ἐκκλησία, ἧς ἔμπροσθεν κεῖται θολοειδῶς ἐπεστεγασμένη δεξαμενή, μὲ θολωτὴν εἴσοδον, σήμερον ἄχρηστος πλέον. Ἡ ἐκκλησία ἔχει στρογγύλως προέχον Ἅγιον Βῆμα, μὲ σταυροειδὲς παράθυρον ἐν τῷ μέσῳ, πρὸς τὴν ὁδόν, μὲ ὀδοντωτὸν γεῖσον καὶ λεπιδοειδῆ βαθύσματα, ἐρυθρῶς ἐν τῷ λευκῷ ἐπικεχρισμένα.

Δεξιᾷ εὑρίσκονται οἱ δύο κομψοί, λευκῶς καὶ ἐρυθρῶς χρωματισμένοι πυλῶνες. Ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ἀνυψοῦται τὸ κωδωνοστάσιον μὲ διπλῆν ἁψῖδα ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐπιπέδου, ἁπλῆν ἐπὶ τοῦ τρίτου, μὲ ἑλικοειδῆ κοσμήματα εἰς τὰ πλάγια καὶ σιδηροῦν ἀκτινωτὸν σταυρὸν πρὸς τὰ ἄνω. Εἰσερχόμενός τις διὰ τῆς μεγάλης ἁψῖδος βλέπει πρὸς τὰ δεξιὰ τὴν μεγάλην πρόσοψιν τῆς οἰκίας τοῦ Μακρῆ, ἔχουσαν κομψὸν μετὰ ῥόμβων παράθυρον καὶ ἐρυθρόν, ὀδοντωτὸν ἐκ πλίνθων χεῖλος πρὸς τὰ ἄνω. Ἀριστερᾷ εἶναι ἡ ἐκκλησία, ἔχουσα ἐρυθρῶς χρωματισμένον κτιστὸν ἑδώλιον, ἁψῖδα μετὰ ῥόμβων, εἰς ἣν δύο βαθμίδες ἄγουσι, δεξιᾷ ὑπάρχει κομψὸς μετὰ ρόμβων πυλών, ὅστις ἦγεν εἰς τὸν μακρόν, ἁψιδωτὸν ἐξώστην τῆς ἄλλης οἰκίας Μακρῆ, τὸν ἔχοντα 11 τόξα μὲ κονσόλας ὡς ἔπακρον λίθον καὶ ἓν πεποικιλμένον ῥομβωτὸν τόξον μὲ συμπληρώσεις τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μὲ ὀδοντωτὸν χεῖλος πρὸς τὰ ἄνω, καθὼς καὶ πολλὰ τετραγωνικὰ παράθυρα. Εἰς πλοκαμῶδες ἀέτωμα τοῦ πυλῶνος θὰ ἦτο ὁ Μαρκολέων. Μεγάλη ὀξίνη πορτοκαλέα εὑρίσκεται ἐκεῖ πλησίον, καθὼς καί τινες ἄλλαι κατεστραμμέναι οἰκίαι. Εἰσερχόμενός τις ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν κατάγουσι δύο βαθμίδες καὶ ἥτις ἔχει κακὴν πλακόστρωσιν καὶ ὁρατὴν τὴν δόκωσιν, βλέπει τοὺς ἀποσυντεθειμένους τοίχους κεκοσμημένους μὲ ἐρυθρὰς ζωγραφίας ἀνθοποικιλμάτων ἐπὶ λευκοκιτρίνης βάσεως, καὶ εἰκονοστάσιον μὲ τὴν χρονολογίαν 1804 καὶ 1805, ὑποκάτω δὲ τέσσαρας ἀτέχνους τοιχογραφίας. Πέριξ εἶναι ξύλινα στασίδια, ὧν ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ. Τὸ ξύλινον εἰκονοστάσιον ἔχει συνεστραμμένας στήλας πρὸς τὰ δεξιά, ἔνθα εὑρίσκεται ὁ μικρὸς βωμὸς τοῦ Παντοκράτορος καὶ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Γερασίμου ὡς προστάτου τοῦ οἴκου. Τὸ Ἅγιον Βῆμα ἔχει ἀτέχνους τοιχογραφίας, ὑποκάτω τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ἄνωθεν τὴν Παναγίαν μὲ τὸν παῖδα Ἰησοῦν. Ὑπάρχει ἐκεῖ ξύλινος βωμὸς μὲ οὐρανίσκον, ἔχων ὀδοντωτὰς πλευρὰς καὶ ἰσχυρὰς στρογγύλας

στήλας. Ἔμπροσθεν ἄγει ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μικρὸς πυλὼν εἰς ἄστεγον στοάν, εἰς ἣν προσαρτᾶται ἡ μεγάλη προμνημονευθεῖσα μετὰ στοᾶς οἰκία τοῦ Μακρῆ. Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας ἐκτείνεται ἡ ἤπιος λεκάνη τοῦ Στέφου, κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν, ἀριστερᾷ κεῖται ἡ οἰκία τοῦ Παπᾶ Γρηγόρη μὲ τετραγωνικὰς στήλας, αἵτινες φέρουσιν ἀναδενδράδα. Ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μακρῆ εὑρίσκεται τὸ σχολεῖον. Αἱ οἰκίαι σχηματίζουσιν ἐνταῦθα εἶδος ἀγυιᾶς μὲ διάφορα κτιστὰ ἑδώλια καὶ λιθοστρώτους πλατείας, ὧν μία ἐκτείνεται πρὸς τὰ ἀριστερά, ἔμπροσθεν δύο συκαμινεῶν, ἔνθα ὑπάρχει περιτετειχισμένη καὶ ὀλίγον ἀνυψωμένη θέσις, ἐφ' ἧς ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Πάντων εὑρίσκεται. Εἶναι δ' αὕτη ἁπλῆ, μακρὰ οἰκοδομή, ἧς ἡ προσθία πρὸς τὴν ὁδὸν πλευρὰ ἔχει ἄτεχνον ἁψῖδα καὶ δύο τετραγωνικὰ παράθυρα. Ἡ δεξιὰ πλευρὰ δεικνύει κατεστραμμένον παροικοδόμημα, τετράγωνον παράθυρον, τοὺς ἀπὸ ξυλίνων πασσάλων κατακρεμαμένους κώδωνας, δύο ἁψιδωτὰ μετὰ ῥόμβων παράθυρα καὶ μίαν μετὰ ῥόμβων θύραν, ἥτις ἄγει ἐντὸς δύο βαθμίδων. Ὀδοντωτὸν γεῖσον περιθέει πρὸς τὰ ἄνω. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς ἔχει ἡ ἐκκλησία δύο ἄκομψα ἁψιδωτὰ παράθυρα, μίαν τετραγωνικὴν θύραν, ἥτις διὰ δύο βαθμίδων ἄγει ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐξωτερικήν, εἰς τὸ ὑπερῷον ἄγουσαν κλίμακα, καθὼς καὶ ἐγκαταλελειμμένην μικρὰν πλατεῖαν περιτετειχισμένην. Τὸ ἀστέγαστον Ἅγιον Βῆμα προέχει ἁπλῶς μὲ ἓν ἁψιδωτὸν παράθυρον. Ἡ ἐκκλησία ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν μὲ μίαν βαθμίδα μετὰ τοὺς δύο πλαγίους πυλῶνας, ἔχει ἐπίπεδον ἐκ σανίδων ὀροφὴν καὶ ξύλινα στασίδια πέριξ μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ, μίαν θύραν ἔμπροσθεν πρὸς τὴν στοὰν καὶ ὑπεράνω κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον. Τὸ εἰκονοστάσιον εἶναι λευκῶς ἐπικεχρισμένον μὲ εἰκόνας νεωτέρας τέχνης. Δεξιᾷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἡ τοιχογραφία τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ θρόνου καθημένου μετὰ πολλῶν πέριξ Ἁγίων. Ἡ ἀγυιὰ

βαίνει πρὸς τὰ κάτω μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ λόφου, ὅστις δεσπόζει τῆς ἐλαιοφύτου κοιλάδος. Ὁδός, ὑποκάτω κειμένη, ἄγει εἰς τὸν Τράφον πρὸς τὸν Γάϊον.

Ἀπὸ τῶν Ἁγίων Πάντων ἡ ὁδὸς ἐξακολουθεῖ ἀνωφερής, ἐγκαταλείπουσα ἀριστερᾷ ὑψηλὴν ἀκρώρειαν, ἐπὶ τῆς κατωφερείας τῆς ὁποίας κεῖται κομψὴ οἰκία μὲ ῥομβοποίκιλτον ἀψῖδα καὶ στοάν, δεξιᾷ δὲ κατεστραμμένας τινὰς οἰκίας, καὶ εἶτα ἐκτείνεται ὁμαλή, παρέχουσα θελκτικήν, μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν, τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἀκτῆς τὴν θέαν. Κατόπιν ἡ ἐν μέρει λιθόστρωτος καὶ εἰς βαθμίδας διῃρημένη ὁδὸς καθίσταται ἐλαφρῶς ἀνωφερής. Ἀριστερᾷ ἀφίνει τις τὴν εἰς Ἅγιον Ἠλίαν ἄγουσαν ὁδόν, ἥτις διερχομένη ἔμπροσθεν κατεστραμμένων τινῶν οἰκιῶν, κατέρχεται εἶτα πρὸς τὴν κυρίαν λεωφόρον, εἰς ἣν ἀφικνεῖταί τις ἐπὶ λιθοστρώτων βαθμίδων. Ἑτέρα μακροτέρα ὁδὸς ἄγει ὁμαλωτέρα πρὸς τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν εἰς Μπογδανάτικα.

Ἄνωθεν τοῦ χωρίου Μακράτικα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος κεῖνται τὰ Κουκούλια μὲ τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰ σύνορα τῶν δύο χωρίων. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔχει ἁπλῶς προέχον ἡμικατεστραμμένον Ἅγιον Βῆμα, τὸ ἐσωτερικὸν ἐκτάκτως μικρὸν μὲ διπλῆν θύραν εἰσόδου καὶ πλαγίαν δεξιᾷ, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων κατάγουσι τρεῖς βαθμίδες. Ἔχει λίθινον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἀνάγουσι δύο βαθμίδες καὶ ἄτεχνον τοιχογραφίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου πρὸς τὰ δεξιά. Κύκλῳ ἀνεπεξέργαστα στασίδια διανοιγόμενα κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος, καὶ ἁπλοῦν ὑπερῷον ὑπεράνω τῆς εἰσόδου. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει παρῳκοδομημένος οἰκίσκος, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος παλαιαὶ κατεστραμμέναι οἰκίαι, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγκατεστάθησαν οἱ πρῶτοι ἄποικοι τῶν Παξῶν. Ἡ γωνία μιᾶς οἰκίας παρουσιάζει εἰσέτι ἐν εἴδει ἐξωστέγου προέχον μέρος, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καπιτὰν Δολφὶν οἰκοδομηθέν. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς

πρὸς τὴν γωνίαν ὑπάρχει καὶ ἕτερον προέχον ἐξώστεγον. Ἐν τῇ ἀρχῇ κλίμακος εὑρίσκεται μικρόν, ἐπιμήκως τετραγωνικὸν ἀγγεῖον, ὡσεὶ δι' ἄνθη προωρισμένον, ἀρχαῖον, καθὼς φαίνεται, λείψανον, δυνατὸν ὅμως καὶ ἔξωθεν νὰ μετηνέχθη ἐκεῖσε. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Καπιτὰν Δολφὶν ἐνυμφεύθη γυναῖκα ἐκ τῆς οἰκογενείας Βελιανίτη, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν ἕνα υἱὸν φονευθέντα ἕνεκα τῶν κακῶν πράξεών του ὑπὸ τῶν Μπογδάνων. Ὁ λαὸς λέγει ὅτι ὁ Καπιτὰν Δολφὶν ἦτο Γάλλος ἡγεμονόπαις, ὅστις εἶχε διαπράξει ἔγκλημα.

Κάτωθεν ἀπὸ τὰ Κουκούλια κατάγει στενωπὸς εἰς τὸν ὑπὸ πολυαρίθμων πτερίδων κατεχόμενον Τράφον τοῦ Στέφου, τὸν ὑπὸ τὰ Φαναριωτάτικα χείμαρρον. Ἡ κοιλὰς ἔχει ἐξαίρετον ἔδαφος καὶ εὐρείας ἰσοπεδώσεις, κατεχομένη μέχρι τοῦ βάθους ὑπὸ ἐλαιῶν, ὧν πολλαὶ ἔχουσι κυκλοτερῆ τειχίσματα. Περαιτέρω παρουσιάζονται μυρσίναι τινὲς καὶ θαμνώδεις σχῖνοι, ἡ δὲ κοιλάς, στενωτέρα καθισταμένη, ἔχει δεξιᾷ τὰς πετρώδεις καὶ κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένας φαιὰς κατωφερείας, ἐν ᾧ αἱ πρὸς τὰ ἀριστερὰ κατωφέρειαι περιβάλλονται ὑπὸ ἐλαιῶν, ἀμφότεραι ὅμως εἶναι ἀπότομοι καὶ ἡ κοιλὰς στενή, εὐρυνομένη εἶτα ὀλίγον καὶ ἔχουσα μικρὰν εἰς τὸ βάθος ἐλαιοφυτείαν. Ἡ στενωπὸς μένει πάντοτε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Εἰς τὸ ἄκρον ἐκτείνεται ὁ χείμαρρος ὀφιοειδῶς ἑλισσόμενος καὶ δεχόμεμενος δεξιᾷ παραποτάμιον, περιζωννύον μεγάλην ἀκρώρειαν, ὅλως φαλακρὰν καὶ κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένην. Ἄνωθεν τῆς στενωποῦ, ἥτις ἄγει εἰς τὴν ἀριστερὰν κατωφέρειαν τῆς κοιλάδος, εὑρίσκονται ἐπιπεδόστρωτά τινα ἀμπελώνων. Εἰς τὸ ἄκρον ὑπάρχει κροκαλώδης παραλία, κατὰ τῆς ὁποίας, εἰς ἡμέρας τρικυμιώδεις, ἡ μαινομένη θάλασσα θραύεται εἰς μακρὰν ἀπόστασιν. Ἰδιαζόντως ἀγρίαν παρέχει θέαν ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄκρας τὸ Αὐλάκι τῆς θέσεως Φαναριωτάτικα.

Ὄπισθεν τῆς ἤδη μνημονευθείσης δεξαμενῆς τοῦ Μαλέθωνος ἐπὶ τῆς κυκλοτεροῦς ὁδοῦ τοῦ Νοζιᾶ ἄγει εἰς Βελιανιτάτικα ἀνωφερὴς βαθμιδωτὴ ὁδός, ἣν ἀκολουθεῖ ἑτέρα λιθόστρωτος, ἐν μέρει φυσικὴ καὶ πετρώδης, ἔνθα μεγάλαι πορτοκαλέαι καὶ λεμονέαι φύονται, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία μεγαλοπρεπής, ἐπὶ ἀνυψωμένου κυκλοτεροῦς ἐπιπεδοστρώτου, ἐν τῷ μέσῳ μικρᾶς πλατείας μὲ ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον εἰς τὸ ἄκρον, ἀνῆκον εἰς τὴν ὀλίγα βήματα ὄπισθεν κειμένην ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔχει ἁπλῶς προέχον στρογγύλον Ἅγιον Βῆμα καὶ μεγάλην πλαγίαν θύραν κατὰ τὸν τρόπον τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ἐπίπεδον ξυλίνην ὀροφήν, ἀνυψωμένον πρεσβυτέριον μὲ ξύλινον κυγκλίδωμα καὶ στασίδια πέριξ. Τὸ ἀρκετὰ μεγαλοπρεπὲς εἰκονοστάσιον, νεωτέρας τέχνης, ἔχει τὸν Παντοκράτορα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὸν μικρὸν βωμὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου δεξιᾷ, μὲ οὐχὶ κακὴν κεφαλίδα. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει ὑπερῷον μὲ διπλοῦν κιγκλίδωμα, μία θύρα, καὶ ἐγκαταλελειμμένον, ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας προσιτὸν κοιμητήριον, ὁλόκληρον περιτειχισμένον, πρότερον, ὡς φαίνεται, ἐπικεκαλυμμένον καὶ χρησιμεῦον ὡς πρόδομος. Ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχουσι προσέτι πλάκες τάφων.

Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἄγει ἡ ὁδὸς ἐπίπεδος μέχρι Φαναριωτάτικα. Δεξιᾷ κεῖται ἐλαιόφυτον εἰς ὁμαλὰ ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένον, λεκανοπέδιον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου βλέπει τις πυργοειδῶς ἀνυψούμενον τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Ἠλία καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην ὄπισθεν. Τινὲς τῶν οἰκιῶν εἶναι ἐπιμελῶς ἐκτισμέναι, μία δὲ λευκῶς ἐπικεχρισμένη. Εἰς τὸ τέλος τοῦ χωρίου ἐπὶ μικρᾶς πλατείας, εἰς ἣν κατάγει σειρὰ βαθμίδων, ἀποτελουμένη ἐκ μακροῦ ἐπικλινοῦς τοίχου, κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἔχουσα ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς εἶνε ἁπλοῦν, ἔχει ξυλίνην ὀροφὴν καὶ ἀπέριττον εἰκονοστάσιον μὲ βωμὸν τοῦ

Ἁγίου Δημητρίου ἐντὸς αὐτοῦ. Κύκλῳ στασίδια καὶ κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον ὑπὲρ τὴν εἴσοδον. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει στοὰ μὲ κοιμητήριον καὶ ἐξωτερεκὴ κλῖμαξ ἄγουσα εἰς τὸ ὑπερῷον. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ χωρίου ἀρκούντως βαθεῖα κοιλὰς εἶνε ἡ τοῦ Στέφου, περὶ ἧς ἤδη ἐπραγματεύθημεν. Τὸ μικρὸν χωρίον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὑψηλοῦ λόφου, ὅστις δεσπόζει τῆς κοιλάδος, εἶναι τὰ Λιναράτικα, ἀποτελούμενα ἐξ 9 οἰκιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία κομψοτάτη. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἀρκετὰ ὁμαλῆς ὁδοῦ λιθοτομοῦσι γωνιώδη τεμάχια καὶ πλάκας, ἅτινα μεταφέρουσιν εἰς Γάϊον. Ὡραία εἶναι ἡ θέα τοῦ κολπίσκου τοῦ Αὐλακίου μὲ τοὺς λευκωποὺς καὶ ὑπερύθρους κρημνούς του, καθὼς καὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους μὲ τὸν ἀνεμόμυλον καὶ τὰς κυπαρίσσους τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου. Ἰδίως ἀπὸ τῆς τραπεζοειδοῦς προεξοχῆς τῶν ἐχόντων ὁριζοντίαν τῶν στρωμάτων τὴν διάταξιν βράχων, ὧν τινες ἐπαλλάσσονται μετὰ λευκοτέρων ὁριζοντίων στρωμάτων, ἅτινα ἀποχωρίζουσι τὰ ὑπέρυθρα, ὡραία εἶναι ἡ θέα τῆς εὐρείας θαλάσσης καὶ τῶν ἀγρίων βραχωδῶν προεξοχῶν. Τὸ ὕψος τῆς ἀκρωρείας κατέχουσιν εὐάριθμοι κυπάρισσοι, κερατέαι τινὲς καὶ ὀλίγαι κομψαὶ ἰταλικαὶ πίτυες. Καλὴ ὁδὸς ἄγει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἄκρον ὑψώματος, εἰς μικρὰ ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὡραία εἶναι ἡ θέα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, τῶν κρημνῶν τοῦ Αὐλακίου, τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν φαλακρῶν ὑψωμάτων τοῦ Μουσμούλη, τῶν Ἀντιπάξων, τῆς Λευκάδος, Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας καὶ ὑπεράνω τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν ἐνίοτε ἰταλικαὶ πίτυες καὶ κυπάρισσοι, τμήματος τῆς ἀλβανικῆς ἀκτῆς.

Ἡ πρὸς τὸν ἅγιον Ἠλίαν ὁδὸς κάμπτει ἀριστερᾷ ἐκείνης τῆς Λάκκας διὰ τοῦ ἐλαιοφύτου δάσους, τὸ μὲν ἔχουσα ὡς πλακόστρωσιν τὸν βράχον, τὸ δὲ εἰς ἀκατεργάστους βαθμίδας διῃρημένη· εἶτα διερχομένη τὰ Κουτουμέϊκα, ἔχει βαθμιδωτὸν διάστημα καλῶς πλακόστρωτον καὶ ἀρι-

στερᾷ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἀνήκουσαν εἰς τὰ Μπογδανάτικα, ἁπλοῦν ἐκκλησίδιον μὲ ἐρείπια ἔμπροσθεν, ἔχον ἀπὸ δερματίνου τεμαχίου κατακρεμάμενον κώδωνα, μὲ τὴν χρονολογίαν 1691, μικρὸν σκοτεινὸν πρόναον, εἰς ὃν ἄγει θυρὶς καὶ τρεῖς βαθμίδες, αἵτινες ἄγουσι κάτω ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ· ἔχει ἁπλῆν ξυλίνην στέγην, ἀνεπεξέργαστον ἐπικλινὲς εἰκονοστάσιον καὶ εὐτελῆ στασίδια εἰς τὰ πλάγια. Ἀριστερᾷ εἶναι ὁ μικρὸς βωμὸς τῆς Παναγίας. Περαιτέρω πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, ἔνθα ὑπάρχουσι κομψαί τινες, λευκῶς ἐπικεχρισμέναι οἰκίαι, ἀπολαύουσαι τῆς ὡραιοτάτης πρὸς τὴν θάλασσαν θέας τῆς ἀκτῆς, βλέπει τις ἀνὰ μέσον τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν λεμονέας, κάκτους καὶ πορτοκαλέας, ἐξ ὧν τινες, νεαραὶ οὖσαι, περιβάλλονται διὰ μικρῶν στρογγύλων τειχῶν, ἵνα μὴ βλάπτωνται ὑπὸ τῶν ζῴων. Ἡ ἀτραπὸς προχωρεῖ σχεδὸν ἐπίπεδος ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ λόφου, διερχομένη ἔμπροσθεν κατεστραμμένης οἰκίας. Ὁδός τις κάμπτει ἀριστερᾷ κάτω πρὸς τὰ Μακράτικα, ὧν αἱ οἰκίαι ἀρχίζουσιν εὐθὺς πλησίον τοῦ χωρίου Μποϊκάτικα, ὅπερ ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ λόφου, ἔνθα πάλιν οἰκίαι εὑρίσκονται μὲ λεμονέας καὶ ἰαπωνικὰς μεσπιλέας, ἐπὶ φυσικῶν πετρωδῶν βαθμίδων. Δεξιᾷ ἄγει ἡ ὁδὸς εἰς Μπογδανάτικα, ἔμπροσθεν τῆς λευκῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐν ᾧ ἀριστερᾷ κάμπτομεν πρὸ ἑνὸς ἐλαιοτριβείου. Ὀλίγον ἀνωτέρω, μεταξὺ ἐπιμελῶς ἐκτισμένων τοίχων μὲ προεξέχοντας λίθους, φθάνει τις ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας τοῦ Ἁγίου Ἠλία, ὅπου φύονται κυπάρισσοί τινες πρὸς τὰ κάτω κλίνουσαι. Ἐρυθρῶς ἐπικεχρισμένος πυλὼν μετὰ ἀετώματος ἄγει ἡμᾶς ἐντὸς τῆς αὐλῆς τοῦ Ἁγίου Ἠλία, ἔνθα δύο γιγάντειαι κυπάρισσοι φύονται. Δεξιᾷ εὑρίσκεται στοὰ μὲ δύο ἁψῖδας καὶ ἄνωθεν ἐπιπεδόστρωτον μὲ τμῆμα στήλης, εἰς ὃ ἀνάγει κλῖμαξ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου βλέπει τις ἀνὰ μέσον τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν τὴν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν θάλασσαν. Κατόπιν ἔρχεται τὸ ὑψη-

λὸν κωδωνοστάσιον, καὶ πρὸς τὴν πλατεῖαν, εἰς ἣν ἄγει ἕτερος, κομψός, ἐπίσης ἐρυθρῶς ἐπικεχρισμένος ἁψιδωτὸς πυλὼν μὲ τὴν χρονολογίαν 1700, εἶναι ἡ κυρία εἴσοδος τῆς ἐκκλησίας. Ὁ πλοκαμώδης οὗτος πυλὼν ἔχει τεθραυσμένον ἀέτωμα, δικέφαλον ἀετὸν ἐν τῷ μέσῳ καὶ στήλας εἰς τὰ πλάγια μὲ μεγάλα σπειροειδῆ κιονόκρανα, φέροντα ἐν τῷ μέσῳ κεφαλὰς ἀγγέλων. Δεξιᾷ ὑπάρχει ἐπίσης μικρὸς ἁψιδωτὸς πυλών, ἄγων εἰς τετειχισμένον περὶ τὴν ἐκκλησίαν διάδρομον, χρησιμεύοντα ὡς κοιμητήριον καὶ μικρὰ αὐλὴ μὲ παλαιὰν ὀξίνην πορτοκαλέαν. Κλῖμαξ ἄγει ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον προστεγάσματος, ὑπὸ δύο φερομένου στηλῶν, ὁπόθεν θύρα φέρει ἐπὶ τὸ ὑπερῷον· ὄπισθεν δὲ τῆς στοᾶς ὑπάρχει κατεστραμμένος οἰκίσκος, ὡς ἀποθήκη ὀστῶν χρησιμεύων, καὶ τὸ κοιμητήριον μὲ τεθραυσμένας πλάκας. Τὸ καλῶς ἐπιμεμελημένον ἐσωτερικὸν εἶναι εὐρύχωρον καὶ φωτίζεται διὰ τεσσάρων παραθύρων· ἔχει στασίδια πέριξ, ὧν ἓν δεξιᾷ μὲ οὐρανίσκον. Τὸ λίθινον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ τρεῖς βαθμίδες ἄγουσιν, εἶναι ἁπλοῦν. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ εἶναι δύο μικροὶ βωμοὶ μὲ τεθραυσμένα τόξα, δεξιᾷ ὁ Ἅγιος Ἠλίας, ἀριστερᾷ ἡ Παναγία. Τὸ Ἅγιον Βῆμα δεικνύει ἐφθαρμένας τοιχογραφίας μὲ μεγάλην Παναγίαν, φέρουσαν τὸν παῖδα Ἰησοῦν ἐν τῷ μέσῳ καὶ διαφόρους Ἁγίους. Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου ὑπάρχει μέγα γαστρωτὸν ὑπερῷον. Ὁδὸς ἄγει μεταξὺ τοίχων, διὰ μέσου τῶν ἐλαιῶν, διερχομένη ἔμπροσθεν οἰκίας ἀνηκούσης ἤδη εἰς τὰ Μπογδανάτικα. Πρὸς τὰ κάτω ἐκτείνεται ἡ ἀρχὴ τῆς κοιλάδος τοῦ Στέφου, Μουρκάτικα καλουμένη, ἐν ᾧ ἀτραπὸς κάτωθεν ἡμιαψῖδος πλησίον ἐλαιοτριβείου κατευθύνεται πρὸς τὴν λεωφόρον τῆς Λάκκας μὲ μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς νήσου Παναγίας.

Ἑτέρα τὴν ῥάχιν ἀκολουθοῦσα ὁδὸς ἄγει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ χωρίου Μπογδανάτικα, ἥτις ἔχει πλακόστρωτον ἐπίπεδον καὶ πλησίον τεῖχος, ἐν ᾧ *ἀθάνατοι* ἀναβλαστάνουσιν. Ὁ κώδων κατακρέμαται δι᾿ ἀλύ-

σεως ἀπὸ ξυλίνου πασσάλου. Ἁπλῆ ἀψιδωτὴ πύλη, τὰ συνήθη ῥομβοποικίλματα φέρουσα, ἄγει ἐντός. Ἀνὰ δύο μηνοειδῆ καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα εὑρίσκονται ἑκατέρωθεν. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει μία κεκλεισμένη καὶ μία ἀστέγαστος στοά. Τὸ ἐσωτερικὸν δεικνύει λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ προεξέχον μέρος ἐν τῷ μέσῳ καὶ εἰκόνας νεωτέρας τέχνης. Πέριξ ἔχει στασίδια, δεξιᾷ ἓν ὑψηλότερον μὲ οὐρανίσκον καὶ γαστρωτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου. Δεξιᾷ εἶναι ὁ βωμὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μὲ εἰκόνια, παριστῶντα συμβεβηκότα τοῦ βίου της, ἐπὶ χρυσῆς βάσεως. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἀφικνεῖταί τις ἐπὶ τῆς κυρίας λεωφόρου.

IV

Η ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΛΑΚΚΑΝ ΛΕΩΦΟΡΟΣ
ΚΑΙ
ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

Διὰ τῆς λεωφόρου τῆς συνδεούσης τὸν Γάϊον καὶ τὴν Λάκκαν, τοὺς δύο κυρίους λιμένας, διαιρεῖται ἡ νῆσος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν εἰς δύο περίπου ἡμίση, ὧν τὸ μεγαλείτερον εἶναι τὸ δυτικόν. Ἡ λεωφόρος αὕτη ἀνέρχεται σχεδὸν τὸ σημαντικώτερον ὕψωμα τῆς νήσου, βαίνουσα ἐπί τι διάστημα περίπου ἰσοϋψῶς καὶ δεσπόζουσα πόρρω τῆς δυτικῆς θαλάσσης, μέχρις οὗ δεξιᾷ καμπτομένη κατέρχεται πρὸς τὴν Λάκκαν. Ἀπὸ Γαΐου στρέφεται δεξιᾷ πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὴν κοιλάδα, ἥτις διαιρεῖται εἰς ἐπιπεδόστρωτα μεγαλοπρεπῶν, ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ φαιοῦ βράχου ἀναθαλλουσῶν, ἐλαιοφυτειῶν. Ὁδὸς ἄγει δεξιᾷ εἰς τὴν μεγάλην δεξαμενὴν τοῦ Μανδροπούλου, ἣν ἤδη γνωρίζομεν. Ἡ ὁδὸς κατ' ἀμφότερα τὰ πλάγια κρασπεδοῦται διὰ λιθίνων πλακῶν καὶ εἶναι ἐξαίρετα ἐπιμεμελημένη. Πρὸς τὰ δεξιὰ φαίνεται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ λόφου κειμένη. Ἀριστερᾷ ἐγκαταλείπει τις οἰκίαν καὶ τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν λιθόστρωτον ὁδόν, τὴν εἰς Μακράτικα ἄγουσαν. Βαθμηδὸν δὲ ἀρχίζει νὰ παρατηρῇ μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν τὴν κυανῆν θάλασσαν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ βλέπει 30 περίπου

οἰκίας τοῦ χωρίου Κουτουμέϊκα, ὧν αἱ κατώτεραι ἡμικεκαλυμμέναι ὑπὸ τῶν ἐλαιῶν, ἔχουσιν ἔμπροσθεν εὐθαλεῖς τινας πορτοκαλέας, ἐλαίας, ἰαπωνικὰς μεσπιλέας καὶ κάκτους. Πολλὰ ἐπιπεδόστρωτα εἶναι μικρά, πρὸ πάντων δὲ ὑπάρχουσιν ἐπιμελῶς ἐκτισμένοι περὶ ἑκάστην ἐλαίαν κυκλοτερεῖς τοῖχοι, ὑψηλότεροι τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ κοιλάδα εἶναί τινες κυπάρισσοι. Ἀριστερᾷ ἀφίνει τις οἰκίας τινὰς τοῦ χωρίου Μπογδανάτικα μὲ πολλὰς μεγαλοπρεπεῖς πορτοκαλέας καὶ ὀλίγας συκαμινέας ἔμπροσθεν. Ἐν τῇ σκιᾷ τῶν ἐλαιῶν ἀνυψοῦνται εὐθαλεῖς πλατύφυλλοι ἰαπωνικαὶ μεσπιλέαι. Μετὰ εὔρυνσιν τῆς ὁδοῦ, διερχόμενός τις ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων τοῦ χωρίου, ἀπαντᾷ τὸ ἄκομψον ἐκκλησίδιον τῆς Παναγίας, ἁπλῆν οἰκίαν, μὲ στρογγύλον προέχον Ἅγιον Βῆμα. Ἡ ἐκκλησία ἀνήκουσα εἰς τὸ χωρίον Κουβάτικα, ὅπερ καὶ διερχόμεθα, ἔχει ἐσωτερικῶς ὅλως ἄτεχνον ξυλίνην ὀροφήν, στασίδια πέριξ, ὧν ἓν ὑψηλότερον πρὸς τὰ δεξιά. Μικρὸν βωμὸν τῆς Παναγίας δεξιᾷ καὶ λίθινον εἰκονοστάσιον ἀκατέργαστον. Ὁ κώδων κατακρέμαται πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ πασσάλου. Κύκλῳ παρὰ τὴν ὁδὸν ὑπάρχει μικρὸς πλακόστρωτος χῶρος.

Πρὸ τῶν οἰκιῶν, ἃς καθ' ὁδὸν ἀπαντῶμεν ἀκολουθοῦντες περαιτέρω τὴν πρὸς τὴν Λάκκαν ἄγουσαν λεωφόρον, εὑρίσκονται ἐνίοτε αὐλαὶ μὲ ὡραίας πορτοκαλέας, συκᾶς τινας καὶ ἀμυγδαλᾶς, πάντα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους τῶν ἐλαιῶν. Ἀριστερᾷ ἔχει τις τὴν θέαν τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης καὶ διέρχεται ἔμπροσθεν τῆς ἐν Κοκκινάτικα ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, τῆς ἐχούσης τμῆμα τοῦ ἰσχυροῦ κωδωνοστασίου ὡς θύραν εἰσόδου. Τὰ λοιπὰ τεμάχια τοῦ ὑπὸ θυέλλης κατεδαφισθέντος κωδωνοστασίου εὑρίσκονται εἰς περικεκλεισμένον πρὸ τῆς ἐκκλησίας χῶρον. Ἀπέναντι τοῦ κωδωνοστασίου εἶναι μικρὸς πλάγιος πυλών. Ἄνωθεν τῆς κυρίας πύλης τῆς εἰσόδου ὑπάρχει μηνοειδὴς θυρὶς καὶ ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας ἐξωτερικὴ λιθίνη κλῖμαξ πρὸς ἄνοδον

εἰς τὸ ὑπερῷον. Ἡ ἐκκλησία φωτίζεται ἔνδον διὰ δύο μικρῶν, μὲ στρογγύλας ὑάλους, παραθύρων, ἔχει ἑδώλια πέριξ, ἄκομψον ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου καὶ ξυλίνην ὀροφήν. Ἐπὶ λίθου ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλακοστρώσεως ὑπάρχει ἡ χρονολογία 1793. Δεξιᾷ τοῦ λιθίνου εἰκονοστασίου, εἰς ὃ ἀνάγουσι τρεῖς βαθμίδες, εἶναι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων ἐν τῇ λάρνακι ἐπὶ χρυσῆς βάσεως. Εἰς τὸ μέσον τοῦ εἰκονοστασίου εἶναι ὁ μαστιγωθεὶς Σωτήρ.

Ἡ ὁδὸς ἐξακολουθεῖ νῦν ἐπί τι διάστημα ὁμαλή. Τὰ ἐξ ἐλαιῶν κατάφυτα σκιερὰ ἐπιπεδόστρωτα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαφαίνονται αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Λυχνάτικα, ἔχουσιν ἰδιάζουσαν κηποειδῆ ὄψιν, εἶτα ἕπεται μεγαλειτέρα οἰκία πλησίον καπηλείου (μαγαζὶ) μὲ βαθύτερον τῆς ὁδοῦ εὑρισκόμενον λιθόστρωτον χῶρον. Ἀριστερᾷ βαθμιδωτὴ ὁδὸς ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη ἄγει εἰς Βλαχοπλάτικα. Ἡ ὁδὸς στρέφει δεξιᾷ ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ Παπᾶ Γερασίμου, τῆς ἐχούσης μεγαλοπρεπῆ πορτοκαλέαν καὶ ἐλαιόδενδρα, ὧν ἓν μέγιστον ἐγκαταλείπουσα ὀλίγον ἀνωτέρω τὴν ἐλαιοφυτείαν καὶ διὰ δύο ἑλιγμῶν ἀνερχομένη φαλακρὸν καὶ κατὰ ὁριζόντια στρώματα διῃρημένον ὄρος, ἐν ᾧ μόνον μερικαὶ ἐλαῖαι καὶ κυπάρισσοι φύονται. Δεξιᾷ εὑρίσκεται παλαιὰ λιθίνη Πίλα δι' ἔλαιον. Παρὰ τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει μικρὰ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη δεξαμενή, εἰς ἣν φέρουσι τὸ ὕδωρ αἱ αὔλακες τῶν ἐγγὺς βράχων. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου ἀπολαμβάνει τις μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τοῦ κατωτέρω ἐλαιοδάσους καὶ τῆς μακρὰν Κεφαλληνίας, Λευκάδος, τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Ἡ δεξιᾷ κειμένη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους ἔχει ἀνυψωμένον ἐπιπεδόστρωτον πρὸς τὰ ἀριστερά, πλαγίαν θύραν μετὰ ἀετώματος καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει νεωστὶ κατεσκευασμένος πύργος μὲ μηνοειδῆ παράθυρα καὶ ἀψῖδα πρὸς τὰ κάτω. Τὸ ἐσωτερικόν, εἰς ὃ ἄγουσι τρεῖς θύραι, εἶναι ἁπλοῦν, ἔχει στασίδια πέριξ, ὧν ἓν δεξιὸν ὑψηλότερον καὶ

κιγκλιδωτὸν γαστρωτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου, ἐπίπεδον ὀροφήν, ἐξ ἧς κατακρέμανται σχοινία μὲ ταινίας χάρτου πρὸς ἀνάρτησιν τῶν λυχνιῶν. Ἀριστερᾷ εἶναι ὁ βωμὸς τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους μὲ ἀκατέργαστα ἑλικοειδῆ κιονόκρανα καὶ ὀδοντωτὸν γεῖσον πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ λίθινον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἀνάγουσι τρεῖς βαθμίδες, ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τὴν Παναγίαν. Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν εὑρίσκεται μικρὰ δεξαμενή, ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου οἰκίσκος. Ὁ κώδων κατακρέμαται ἀπὸ ἐλαιοδένδρου. Τὸ Ἅγιον Βῆμα ἐλαφρῶς μόνον προέχει.

Ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας φύονται ὀλίγαι μεγάλαι ἀειθαλεῖς δρύες, πρὸ τῶν ὁποίων διέρχεται τὸ τηλεγραφικὸν σύρμα, κάτωθεν τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἔνθα κεῖνται αἱ εἰς τὰ Βλαχοπλάτικα ἀνήκουσαι δύο οἰκίαι τῶν ἀδελφῶν γυναικῶν. Δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ εὑρίσκεται ἑτοιμόρροπος οἰκία. Ἡ ὑποκάτω κειμένη κοιλάς, Αὐλάκι καλουμένη, εἶναι ἐκ πολλῶν κυπαρίσσων κατάφυτος. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης δύναταί τις ἄριστα νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς νήσου. Εἰς τὰς φαλακρὰς κοίλας πέτρας φύονται ἀραιῶς χθαμαλαὶ ἀειθαλεῖς δρύες καὶ θαμνώδεις σχῖνοι. Ἐπὶ τῆς πρὸς νότον κατωφερείας ὑπάρχει ἐγκαταλελειμμένος ἀνεμόμυλος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου στενὴ πετρώδης ὁδὸς μεταξὺ δύο ξηρῶν τοίχων, οἵτινες ἀφορίζουσι τὰς ἐλαιοφυτείας, ἀναβιβάζει ἐπὶ τοῦ ὄρους. Ἐπὶ τοῦ ὑψίστου καὶ ἀρκούντως ὁμαλοῦ τούτου λόφου κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, ἐν μέσῳ τῶν ἐλαιῶν, ἔχουσα γραφικὸν κωδωνοστάσιον, ἄστεγον πρόναον, ἄνυδρον δεξαμενὴν καὶ πλάγιον μέρος. Ἀριστερᾷ εἶναι κατεστραμμέναι ἄστεγοι οἰκίαι, ὧν τὰ κελλία ἐχρησίμευον διὰ μοναχούς, ἔμπροσθεν δὲ πλάκες τάφων, ὧν μία μὲ δικέφαλον ἀετόν· εἰς τὸ ἄκρον εἶναι μία οἰκία. Κατὰ μῆκος τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν εἶναι ἐκτισμένα λίθινα ἑδώλια. Τὸ Ἅγιον Βῆμα προέχει στρογγύλον. Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας φύονται κυπάρισσοί τινες, ἔμπροσθεν ὑπάρχουσιν ὁμοίως κυπάρισ-

σοι, ἐν αἷς πολλαὶ νεαραὶ ἀναβλαστάνουσι μεταξὺ τῶν στρόγγύλων λιθαρίων καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἐκεῖσε ἀγούσης εὐρείας ὁδοῦ. Ἡ ἐκκλησία ἔχει εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς ὃ ἄγουσι δύο ἀψῖδες, ἁπλῆν ἄτεχνον στέγην, ἧς ὁρατὴ ἡ ξύλωσις, καὶ καλὴν πλακόστρωσιν. Ἑκατέρωθεν ἀνὰ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ κάτω στασίδια, ὧν ἓν πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ οὐρανίσκον. Δεξιᾷ ὑπάρχει λίθινος βωμὸς τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου μὲ κρεμαστὴν λυχνίαν ἔμπροσθεν. Τὸ λίθινον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἀνάγουσι τρεῖς βαθμίδες, ἔχει πρὸς τὰ ἄνω πολλὰς μικρὰς εἰκόνας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὸν μαστιγωθέντα Σωτῆρα. Ἐπὶ τῶν δύο πλαγίων θυρῶν εἶναι δύο Ἅγιοι ἐπὶ χρυσῆς βάσεως ἀρκετὰ καλῶς ἐζωγραφημένοι. Τὸ Ἅγιον Βῆμα ἔχει ἐν τῇ στρογγυλότητι γιγάντειον Παναγίαν μὲ τὸν παῖδα Ἰησοῦν, τέσσαρας Ἁγίους ὑποκάτω καὶ ἓξ πτερωτοὺς ἀγγέλους· ὁλόκληρος ἡ τοιχογραφία δὲν εἶναι κακή· ἀριστερᾷ μικρὸν παρεκκλήσιον μὲ τὸν μαστιγωθέντα Σωτῆρα καὶ Ἁγίους πλησίον.

Ἀπὸ τοῦ ὑψίστου λόφου τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου πρὸς τὸν Λογγὸν κατάγει ἡ ἀρκετὰ ἀπότομος καὶ ἐν μέρει βαθμιδωτὴ ὁδὸς εἰς τὸ χωρίον Ἀρβαντακέϊκα κάτωθεν εὐθαλῶν ἐλαιοφυτειῶν. Ἐκεῖ ὑπάρχει μία γραφικὴ οἰκία μὲ ἐξέχουσαν κλίμακα, δύο μικρὰς στήλας, ἐφ᾽ ὧν εἶναι λευκῶς ἐπικεχρισμένα ἀνθοδοχεῖα ἐκ παλαιῶν λαγήνων, καὶ μέ τινας πορτοκαλέας καὶ κάκτους πλησίον. Ὁ φυσικὸς βράχος σχηματίζει ἐν μέρει κατὰ τὰ ὁριζόντια αὐτοῦ στρώματα τὰς βαθμίδας τῆς ὁδοῦ. Κάτω εἰς τὴν κοιλάδα φαίνονται αἱ διασταυρούμεναι λεωφόροι, ὧν ἡ μὲν ἄγει εἰς Λογγόν, ἡ δὲ εἰς Λάκκαν. Αἱ ἐλαῖαι ἐνταῦθα εἶναι θαλερώταται, τὰ δὲ στενὰ τείχη τῶν ἐπιπεδοστρώτων καὶ τῶν περιβολῶν τῶν ἐλαιῶν λίαν ἐπιμεμελημένα. Ὡραία εἶναι ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου ἡ θέα τοῦ Λευκοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Κερκύρας, ἰδίως ὅταν ὁ ἑσπερινὸς ἥλιος φωτίζῃ ἀνὰ μέσον τῶν ἐλαιοφυτειῶν. Ἄνωθεν τῆς κλιτύος τῆς νοτίου ἀκτῆς ὑπάρχει ἥσυχος, ἥρεμος, ἀπομεμονωμένη

θέσις, καθὼς εἶναι ὅλαι τῶν Παξῶν. Ἀνὰ μέσον τοῦ ἀτμοῦ τῆς μακρινῆς ἀποστάσεως βλέπει τις τὸ φρούριον τῆς Κερκύρας καὶ τὸν φανόν. Τὸ τηλεγραφικὸν σύρμα κατευθύνεται ἀπὸ ἐλαίας εἰς ἐλαίαν πρὸς τὴν Κέρκυραν. Αἱ οἰκίαι φθάνουσι κάτω μέχρι τῆς διασταυρώσεως τῶν δύο ὁδῶν, ἐν ᾧ μικραὶ τετειχισμέναι ἀτραποὶ διελαύνουσι μεταξὺ τῶν ἐλαιοφυτειῶν.

Μεγαλοπρεπὲς εἶναι τὸ διάστημα τῆς μεγάλης ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἀνεμομύλου μέχρι τῆς πρὸς τὸν Λογγὸν διασταυρώσεως, ἐν ἀπολαύσει τοῦ εὔρέος, ἀπεράντου θαλασσίου ὁρίζοντος πρὸς δυσμάς. Μικραὶ ἐκτάσεις εἶναι κατάφυτοι ἐξ ἀειθαλῶν δρυῶν καὶ θάμνων, ἰδίως σχίνων. Περαιτέρω μετὰ τὸν ἀνεμόμυλον, ἔνθα παρὰ τὸν οἰκίσκον ὑπάρχουσι παλαιοί τινες *ἀθάνατοι*, εἶναι ἰδίως ὡραία ἡ θέα τῶν κάτω κλιτύων τῶν Παξῶν, τῶν Ἀντιπάξων καὶ τῆς μεμακρυσμένης ἀκτῆς ἀπὸ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς ὁδοῦ. Κάτωθεν τοῦ μύλου εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης. Ἀλλὰ νῦν θέλομεν ἐπὶ μικρὸν ἐγκαταλείψει τὴν ἁμαξιτὸν ὁδόν, ἵνα τὰς πρὸς δυσμὰς ταύτης κατωτέρας κλιτύας ἐπισκοπήσωμεν.

Κάτωθεν τῶν βράχων τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, ἀπέναντι τῆς οἰκίας τοῦ Παπᾶ Γερασίμου ἐν Μπογδανάτικα, βαίνει ἀριστερᾷ ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ Βλαχοπλάτικα, ἀριστερᾷ δὲ ταύτης ἑτέρα ἄγει εἰς Κοκκινάτικα. Αἱ ἐλαιόφυτοι κατωφέρειαι σχηματίζουσιν ὕστερον ἰσοπέδωσίν τινα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους. Πολλὰ εὐρύκλαδα ἐλαιόδενδρα ὑποστηρίζονται διὰ πασσάλων καὶ λίθων. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κλίσεως τῆς κοιλάδος κεῖται δεξιᾷ ἡ προμνημονευθεῖσα ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης. Τὸ εἰς μικροὺς κυκλοτερεῖς τοίχους διῃρημένον λεκανοπέδιον καλύπτεται ὑπὸ ἀκμαίων καὶ ἐκτεταμένων ἐλαιῶν. Ἡ ἐκκλησία κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τῶν βράχων τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολυάριθμοι κυπάρισσοι ἀναθάλλουσιν, ἔχει δύο μεγίστας ἀκμαίας κυπαρίσσους πλησίον καὶ πορτοκαλέαν

παρὰ τὸ Ἅγιον Βῆμα, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κομψὸν κωδωνοστάσιον μὲ διπλοῦν τόξον κάτω καὶ ἁπλοῦν ἄνω. Εἰς τὴν πλευρὰν ταύτην πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι χθαμαλὴ λιθόστρωτος μικρὰ πλατεῖα μὲ κτιστὸν ἑδώλιον, ἔνθα γειτνιάζει πυλὼν μὲ τὰ συνήθη ῥομβοποικίλματα καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα. Εἰς τὰ ἔμπροσθεν ὑπάρχει ἕτερος ἀψιδωτὸς μικρὸς πυλὼν βλέπων εἰς τετειχισμένον κοιμητήριον μὲ τεθραυσμένας λιθίνας πλάκας, καὶ ὑπεράνω τούτου μικρὸν μηνοειδὲς παράθυρον. Πρὸς τὰ δεξιὰ εὑρίσκεται προσέτι τμῆμα κοιμητηρίου εἰς δύο ἐπίπεδα καὶ ἐξωτερικὴ κλῖμαξ ἄγουσα εἰς τὸ ὑπερῷον. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας μὲ λίθινον εἰκονοστάσιον, μὲ προεξέχον θολωτὸν μέρος, μὲ Παναγίαν ἐξ ἀργυροῦ πετάλου ἔμπροσθεν, ἔχει δύο βωμοὺς εἰς τὰ πλάγια μὲ ἀψιδωτὸν ἀέτωμα, δεξιᾷ μὲ τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ἀριστερᾷ μὲ τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην. Ἀριστερᾷ εἶναι ἐπὶ τοῦ τοίχου δύο τοιχογραφίαι Ἁγίων. Εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι ἐζωγραφημένη μεγάλη Παναγία. Πέριξ στασίδια. Ξύλινον κιγκλίδωμα χωρίζει τὸ πρεσβυτέριον, εἰς ὃ ἄγει μία βαθμὶς καὶ ὅπου εἶναι τὸ ὑψηλότερον στασίδιον. Ἡ ἐκκλησία ἔχει ὀροφὴν περιβαλλομένην διὰ στρογγύλων φατνωμάτων καὶ προεξέχον ὑπερῷον, μὲ χῶρον ὑποκάτω ἔχοντα ὁμοίως εἰς φατνώματα διῃρημένην ὀροφήν.

Ἄνωθεν τῆς Ἁγίας Ἐλεούσης ὑπάρχουσι 18 ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμέναι δεξαμεναὶ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ πετρώδους ὄρους, κάτωθεν τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ὅλαι εἰς τὰ Βλαχοπλάτικα ἀνήκουσαι· τινὲς τούτων ἔχουσι τετραγωνικὸν στόμιον καὶ ἄνω θύραν μὲ σύρτην, ἄλλαι ἐπιστεγάζονται δι' ὑπερκειμένης προοικοδομῆς μὲ λιθίνας πλάκας καὶ μικρὰν θύραν ἔμπροσθεν. Ἡ μεγαλειτέρα, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀνήκουσα, εἶναι οἱονεὶ οἰκίσκος διὰ πλακῶν ἐστεγασμένος. Κακὴ ἀτραπὸς μὲ ἀνωμάλους βαθμίδας ἄγει ἀπὸ τῆς μεγάλης λεωφόρου κάτω εἰς τὰς δεξαμενάς.

Αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Βλαχοπλάτικα κεῖνται ἐπὶ ῥάχεως,

ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν δεσπόζει τῆς ἐλαιοφύτου κοιλάδος τοῦ Τράφου τοῦ Παληάμπελου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ Τράφου Σκάρπες. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικραί, μερικαὶ λευκῶς ἐπικεχρισμέναι, μὲ πορτοκαλέας καὶ λεμονέας τινὰς πλησίον. Ὑπάρχουσιν ὀλίγαι κατεστραμμέναι οἰκίαι καὶ φυσικῶς λιθόστρωτοι στενωποί. Τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ὀνομάζεται Βλαχοκονταράτικα. Ὁδὸς κάμπτει δεξιᾷ διὰ τῆς στενωποῦ, ἐν ᾧ ἡ κυρία ὁδὸς τηρεῖ πάντοτε τὸ ὕψος τῆς ῥάχεως. Τὸ ἐξ εὐθρύπτου, ὑπολεύκου ἀργιλλοτιτάνου ἄκρον τῆς ῥάχεως κατέχεται ὑπὸ ἰσχνῶν ἐλαιῶν καὶ πολλῶν κυπαρίσσων, καθὼς καί τινων ἀειθαλῶν δρυῶν καὶ κερατεῶν, δεσπόζει δὲ μακρόθεν τῆς δυτικῆς θαλάσσης, τῆς Λευκάδος καὶ τοῦ ὁρμίσκου τοῦ παρὰ τὰ Βλαχοπλάτικα Αὐλακίου. Ἀπὸ τῆς δευτέρας τ. ἔ. πρώτης λοφώδους προεξοχῆς τοῦ χωρίου Βλαχοπλάτικα, μᾶλλον πρὸς τὸν Τράφον τῆς Κιούρκας, ἔνθα φύονται κυπάρισσοί τινες καὶ ὀλίγαι ἀειθαλεῖς δρύες, ἔχει τις ὡραίαν τὴν θέαν τοῦ παρὰ τὰ Φαναριωτάτικα Αὐλακίου, τῆς πρώτης κοιλάδος τῆς Κιούρκας, εἶτα τῆς διπλῆς τοῦ Στέφου μὲ τὴν φαλακρὰν ῥάχιν τοῦ λόφου ἐν τῷ μέσῳ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς προεξοχῆς ὑπάρχουσιν ὀλίγαι τινὲς παλαιαὶ ἀειθαλεῖς δρύες πλησίον κατεστραμμένης οἰκίας.

Ἀπὸ τὰ Βλαχοπλάτικα ἄγει ἀνὰ μέσον τοῦ δάσους τῶν ἐλαιῶν καλὴ ὁδὸς εἰς Κοκκινάτικα· φαίνονται δὲ λαχανόκηποί τινες, διὰ τείχους περιβαλλόμενοι, μὲ ἀκανθώδεις θάμνους πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα μὴ εἰσορμῶσι τὰ ζῷα. Τὰ Κοκκινάτικα εἶναι χωρίδιον ἐπὶ τῆς λοφοκλιτύος, ἐν μέρει μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν κεκρυμμένον. Ὁδός τις ἄγει εἰς τὴν λεωφόρον, ἣν συναντᾷ παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Παπᾶ Γερασίμου εἰς Μπογδανάτικα. Εἰς τὸ τέλος τοῦ χωρίου Κοκκινάτικα εἶναι παλαιὰ οἰκία μὲ ἐξωτερικὴν κλίμακα ἀνάγουσαν εἰς ἐξώστην καὶ δύο μεγαλοπρεπεῖς πορτοκαλέαι. Οἰκίαι τινὲς ἀκόμη ἐκτείνονται ἐπὶ τῆς κατωφερείας, ὁπόθεν διαφαίνεται ἡ

θάλασσα καὶ ἡ Ἀλβανικὴ ἀκτή. Ἡ κατιοῦσα ὁδός, διερχομένη ἔμπροσθεν οἰκίας μὲ παλαιὸν ἀμπελόκλημα, ἄγει τὸ μὲν ἐπὶ φυσικῶν, τὸ δὲ ἐπὶ τεχνητῶν βαθμίδων, τὸ δὲ ἐπὶ πλακῶν, εἰς διαφόρους θέσεις τεθειμένων, εἰς τὸν σκιερὸν ῥύακα τοῦ Τράφου τοῦ Ῥίζου, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἀρχίζουσι τὰ Μπογδανάτικα, καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὴν ἤδη γνωστὴν ἡμῖν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ.

Ἀπὸ τὰ Βλαχοπλάτικα ἄγει ἀπότομος, κακή, βαθμιδωτὴ ὁδὸς κάτω εἰς τὸν Τράφον τοῦ Παληάμπελου, μὲ πολλὰ κυπαρισσόφυτα ἐπιπεδόστρωτα. Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μέρους εἶναι πολλὰ λατομεῖα πλακῶν, ἐνιαχοῦ δὲ ἀπαντῶνται καί τινες ἀειθαλεῖς δρύες. Ἡ κακίστη ὁδὸς ὑπερπηδᾷ τὸν χείμαρρον ἐπὶ πλακοειδῶν βράχων μὲ θαμνώδεις βάτους ἀνὰ μέσον. Ἐνιαχοῦ βλέπει τις κερατέαν, ὑπὸ αἰγοκλήματος ἐνίοτε περιπλεκομένην. Ἡ ὁδὸς κατευθύνεται ἤδη ἐπίπεδος μέχρι τῆς ἀκρωρείας τοῦ Ὀρθολίθου διὰ μέσου τῶν κυπαρισσοφύτων ἐπιπεδοστρώτων, τῶν ἄλλοτε ἀμπελώνων, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἰσχνά, ὡς ἐκ τοῦ ἀθλίου ἐδάφους, πενιχρὰ ἐλαιόδενδρα. Πρὸς τὰ κάτω ἡ κοιλὰς καθίσταται στενωτάτη· ἄνευ ἐπιπεδοστρώτων, κάμπτουσα ἀριστερᾷ, ὀλίγον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔνθα παρουσιάζει μικρὰν κόλπωσιν. Ἐρχόμενός τις δεξιᾷ εἰς τὴν ῥάχιν τῆς τελευταίας ἀκρωρείας τοῦ Ὀρθολίθου, ἥτις εἶναι κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἓν γιγάντειον δένδρον, ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ ὁδὸν ἄγουσαν εἰς τὴν Βρύσιν τοῦ Ἀχαΐου, ἐν ᾧ ἄλλη φέρει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκρώρειαν, ἔνθα πολλαὶ νεαραὶ κυπάρισσοι φύονται. Μεγαλοπρεπὴς δ' εἶναι ἐντεῦθεν ἡ θέα τοῦ κόλπου εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Πράσσες καὶ ἐν τῷ βάθει τῆς Λευκάδος καὶ τῶν Ἀντιπάξων. Ἡ προεξοχὴ τοῦ Ὀρθολίθου μὲ πολλοὺς ἐγκαταλελειμμένους ἄλλοτέ ποτε ἀμπελῶνας, ὀνομάζεται οὕτως, ὡς ἐκ τοῦ ὑποκάτω ἐν τῇ θαλάσσῃ εὑρισκομένου πετρώδους κώνου. Πρὸς

τὰ δεξιὰ ἐκστομοῦται μικρὸν λεκανοπέδιον μὲ εὐαρίθμους ἐλαίας. Οἱ θαμνώδεις σχῖνοι, οἱ κύτισοι, αἱ μυρσίναι καὶ ἐρεῖκαι ἀποτελοῦσι τὴν φυτείαν τοῦ ἰσχνοῦ ἐδάφους. Κατόπιν ἔρχεται κἄπως μακρά, στενὴ κοιλὰς μέ τινας ἐλαίας εἰς τὸ βάθος, ἔνθα δευτέρα προεξοχὴ τοῦ Ὀρθολίθου προέχει, μεθ' ἣν βαθεῖα κοιλὰς προχωρεῖ ὑποκάτω ἀπὸ τὰ Μποϊκάτικα, ὧν τὸ χωρίον ἐπιστέφει τὰ ὕψη. Ἡ προεξοχὴ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Μποϊκάτικα ἐκτείνεται πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀποτελοῦσα μικρὸν ἀκρωτήριον, παρουσιάζον μικρὸν θαλάσσιον σπήλαιον. Λίαν δύσβατος, ἀπότομος ὁδὸς ἄγει ἐντεῦθεν, κάτω εἰς τὴν Βρύσιν τοῦ Ἀχαΐου, ὑπερπηδῶσα μικρὰν ῥάχιν, ἔνθα ἐν τῷ τοίχῳ ἐπὶ συμφυρματώδους πετρώματος ὑπῆρχε μία Παναγία. Ἡ ἀτραπὸς ἄγει κάτω ἐπὶ τὴν κατωφέρειαν τῶν περιβαλλόντων τὸν κόλπον τοῦ Ἀχαΐου ἀποκρήμνων τοίχων. Ἡ πηγή, εἰς ἣν κατευθύνουσι βαθμίδες, κεῖται ἄνωθεν τῶν σκοπέλων καὶ κάτωθεν προέχοντος βράχου, ὅστις ἀποτελεῖ εἶδος ἐπιστεγάσματος. Τὸ ὕδωρ, περικλειόμενον διὰ μικροῦ τείχους, ῥέει γλίσχρον, ἀλλ' οὐδέποτε στειρεύει. Τότε μόνον ἐκτιμᾷ τις ἑκάστην δεξαμενήν, ὅταν πλήρη στάμνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀνακομίσῃ ἐντεῦθεν. Μεγάλα τινὰ εὐφόρβια φύονται ἐν μέσῳ τοῦ θαμνώδους σχίνου καὶ τῆς ἀγρίας ἐλελισφάκου (ἀσφάκας). Εὐώδη φυτὰ ἀναθάλλουσι μεταξὺ τῶν σχισμῶν τῶν βράχων. Ἡ θέσις εἶναι ἐκτάκτως ἀγρία, ἀσμένως δὲ διαμένει τις ἐνταῦθα ἀκροώμενος γηθοσύνως τὴν κατὰ τῶν ἐγγὺς βράχων κυματαγωγήν.

Ἐπανέλθωμεν νῦν ἐπὶ τὴν εἰς Λάκκαν ἄγουσαν λεωφόρον, καὶ δὴ ἐκεῖ, ἔνθα δεξιᾷ χωρίζεται ἀπὸ ταύτης ἐκείνη τοῦ Λογγοῦ. Ἡ πρὸς τὴν Λάκκαν ὁδὸς κατευθύνεται ἐκεῖσε ἐπίπεδος, ἑκατέρωθεν δὲ φαίνεται ἀνὰ μέσον τῆς λόχμης τῶν ἐλαιῶν ἡ θάλασσα. Ἓν ἐλαιοτριβεῖον μὲ σιδηροῦν πιεστήριον κεῖται ἀριστερᾷ ταύτης. Αἱ ἐλαῖαι εἶναι χθαμαλαὶ καὶ εὐρύκλαδοι. Δεξιᾷ ὑψοῦται ἡ Κουτρουλή, ἡ ἀκρώρεια τῆς

θέσεως Βερονικάτικα, μὲ πολλὰ ἐλαιόφυτα ἐπιπεδόστρωτα καί τινας κυπαρίσσους, οὖσα ἡ ὑψηλοτέρα τῆς νήσου μετ' ἐκείνην τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τῆς ὁδοῦ Λογγοῦ. Εὐκολωτάτη εἶναι ἡ εἰς Κουτρουλὴν ἀνάβασις ἀπὸ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ παρὰ τὰς πρώτας οἰκίας μετὰ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὸ ὁμαλὸν ὕψωμα, φέρον ἐπὶ τῆς κατωφερείας αὐτοῦ θαμνώδεις τινὰς ἀειθαλεῖς δρῦς, ἔχει ἄνω μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν σχεδὸν κυκλοτερῆ κενὴν πλατεῖαν, ἧς τὸ μέσον κατέχει παλαιός, νῦν ἐγκαταλελειμμένος, ἀνεμόμυλος, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποίου ἔχει τις ὡραίαν θέαν ὅλων τῶν πέριξ. Καταθεᾶται μακρόθεν τὴν θάλασσαν, τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς μὲ τὰς ὀξείας κορυφὰς καὶ τὰ ὕψη των, τὸν προεξέχοντα Μοῦρτον, τὸν νότιον πορθμὸν τῆς Κερκύρας, τοὺς λόφους καὶ τὰ ἀκρωτήρια τῆς νήσου, τὰς ἀκρωρείας ὁλοκλήρου τοῦ βορείου μέρους αὐτῆς, ἅπασαν τὴν ἐγγὺς ἐλαιόφυτον ῥάχιν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ Ἁγίου Νικολάου, τὰς κυπαρίσσους τοῦ χωρίου Καγκάτικα καὶ τὰ ἀνατολικῶς πρὸς τὴν Φουντάναν κατώτερα ὑψώματα. Ἡ θέα ἐντεῦθεν εἶναι σχεδὸν ὡραιοτέρα ἢ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, διότι εἶναι καθαρωτέρα, καὶ ἰδίως, διότι ἀπὸ τοῦ ἀνεμομύλου ἔχει τις καλὴν ἐλευθέραν τὴν ἄποψιν.

Μετὰ τὴν ἀκρώρειαν τῆς Κουτρουλῆς, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦδε ἡ ὁδὸς κατωφερὴς πρὸς τὴν Λάκκαν. Ἀριστερᾷ ἄγει ἀτραπὸς μὲ ὀλίγας τινὰς βαθμίδας εἰς τὴν λευκόχριστον ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἥτις ἔχει ἀρκετὰ εὐρεῖαν πλατεῖαν, ἀψιδωτὸν μετὰ ῥόμβων πυλῶνα, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπὶ πλακὸς κεχαραγμένη ἡ χρονολογία 1837. Ἔχει γεῖσον πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸ πέρας τῆς στέγης καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα εἰς ἑκάστην πλευράν. Πρὸς τὰ ὀπίσω προέχει ἁπλοῦν, στρογγύλον Ἅγιον Βῆμα, ὄπισθεν δὲ ὑπάρχει κατεστραμμένη οἰκία. Ἔμπροσθεν μικρὸς ἀψιδωτὸς πυλών, μία θύρα καὶ δύο μικρὰ παράθυρα. Ὁ κώδων κατα-

κρέμαται ἀπὸ ἐλαίας. Ἡ ἐκκλησία ἔχει ἔνδον ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης, λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ προέχον ἑλικοφόρον διάστημα, καὶ τρεῖς ἄνω ἀγούσας βαθμίδας, μικρὸν βωμὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ παλαιὰ στασίδια, ὧν ἓν δεξιᾷ μεγαλείτερον, κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου καὶ καλὴν πλακόστρωσιν.

Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ὁδός, διερχομένη ἔμπροσθεν παλαιοῦ σχίνου καὶ μιᾶς δεξαμενῆς, ἄγει εἰς τὸ χωρίον Ἀντιοχάτικα, ὅπερ ἔχει οἰκίας τινὰς μὲ ὀπὰς πρὸς φώλευσιν περιστερῶν, κάκτους, μεσπιλέας καὶ πορτοκαλέας. Αἱ ἐλαῖαι εἶναι ἀκμαιόταται καὶ εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημέναι. Μετά τινας παρὰ τὴν ὁδὸν οἰκίας συναντᾷ τις τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν τῷ χωρίῳ Μιτσιαλάτικα, μὲ οἰκίας ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ. Νῦν ἡ βαθμιδωτὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἄγει πρὸς τὰ κάτω, φέρουσα ἐπὶ ἀκρωρείας, ἔνθα ἤδη κεῖνται αἱ πρῶται οἰκίαι τοῦ χωρίου Ἐπάνω Μποϊκάτικα, ἐξ ὧν τινες ἔχουσιν ἐπιμελῶς πλακοστρωμένην αὐλήν, λεμονέας καὶ εὐρυκλάδους ἐλαίας ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀνθοδοχεῖα πέριξ. Ἐκεῖ πλησίον εὑρίσκονται μερικαὶ κατεστραμμέναι οἰκίαι. Ἡ ἐν μέρει φυσικῶς λιθόστρωτος ὁδὸς κατευθύνει εἰς τὸ μέσον τοῦ λόφου, ὅστις ἔχει πολλὰς μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν κυπαρίσσους. Ἀτραπὸς κατάγει εἰς Ἀχάϊον. Περαιτέρω κάμπτει ἡ ὁδὸς δεξιᾷ, ἔνθα ὑπάρχουσιν οἰκίαι τινὲς τοῦ χωρίου Μποϊκάτικα, ἔχουσαι χαρίεσσαν τὴν θέαν τῆς θαλάσσης, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐκείνη τοῦ Καλογήρου, κομψὴ οἰκία, ἀπὸ ἀμυγδαλέας, λεμονέας καὶ πορτοκαλέας περιβαλλομένη. Ὁ καλὸς οὗτος ἐρημίτης ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Δημήτριος Μηλιώτης, νῦν δέ, ὡς μοναχός, Δωρόθεος· 300 τάληρα ἐστοίχισεν αὐτῷ ἡ οἰκία, a forza di fortuna del mare οἰκοδομηθεῖσα, καθὼς λέγει. Ἐντεῦθεν ἄρχονται τὰ κάτω Μποϊκάτικα καὶ ἡ ὁδὸς κατέρχεται ἐπὶ τῆς κατωφερείας, παρέχουσα ὡραίαν τὴν ἐπὶ τὰ ὄπισθεν θέαν τῆς ἀκρωρείας καὶ τοῦ πετρώδους κώνου τοῦ Ὀρθολίθου. Ἡ

ῥάχις προχωρεῖ ἐκεῖσε, μὲ ὡραίαν τὴν θέαν τῆς Βρύσης τοῦ Ἀχαΐου. Τέλος ἄγει ἡ ὁδὸς εἰς μακρὰν προέχουσαν ῥάχιν, εἰς ὡραῖα ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην καὶ ἐλαιόφυτον, μεταξὺ τῆς ὁποίας κεῖνται οἰκίαι καὶ οἱ μεγαλοπρεπεῖς καὶ λευκοφαεῖς κρημνοὶ τοῦ Ἐρημίτη διαφαίνονται. Πρὸς τὰ ἔξω ἀνυψοῦται ἡ ῥάχις στεφομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Τὸ ἐκκλησίδιον, παρὰ τὸ ὁποῖον ὀλίγαι παλαιότεραι καὶ πολλαὶ νεαραὶ κυπάρισσοι φύονται, ἔνθα εὑρίσκεται καὶ ὁ τάφος τῆς γυναικὸς τοῦ Καλογήρου καὶ πλὰξ δι' ἐκεῖνον μὲ σιδηροῦν σταυρὸν ἐπ' αὐτῆς, ἔχει ἁπλοῦν, προέχον Ἅγιον Βῆμα μὲ σταυροειδῆ θυρίδα, τρία μηνοειδῆ παράθυρα καὶ μίαν ἁπλῆν θύραν. Ὁ κώδων εἶναι ἀνηρτημένος ἐπὶ δύο πασσάλων. Δεξιᾷ ἔμπροσθεν εἶναι ἑτοιμόρροπος οἰκίσκος, ἐν ᾧ ὑψηλὴ κυπάρισσος φύεται, δύο δὲ ἕτεροι κυπάρισσοι εὑρίσκονται ἔμπροσθεν, ἔνθα ὑπάρχει τετραγωνικὴ θύρα καὶ ἓν ἀψιδωτὸν παράθυρον. Ἔνδον ἔχει ὁρατὸν τὸ ἀπέριττον σανίδωμα τῆς στέγης, στασίδια πέριξ, ὧν ἓν δεξιᾷ μὲ οὐρανίσκον, λίθινον μὲ τοιχογραφίας εἰκονοστάσιον καὶ παλαιὸν διαβεβρωμένον Ἅγιον Βῆμα.

Ὁδὸς ἄγει κάτωθεν τῆς ῥάχεως μέχρι τῆς Στέρνας, μικρᾶς δεξαμενῆς μὲ τετραγωνικὸν στόμιον εἰς κτενοειδῶς προέχοντα ἐξ ἀσβεστολίθου βράχον, ἡ ὁποία ἐκ τῶν αὐλάκων τῶν πετρῶν περιλαμβάνει τὸ ὕδωρ. Ἐγγὺς φύονται πολλαὶ μυρσίναι. Ἐντεῦθεν ἡ ὁδός, παρέχουσα μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τῆς θαλάσσης, κάμπτει κάτωθεν θαμνοφύτου κατωφερείας, ᾗ ἕπεται προεξοχή, ἔχουσα ἐγκαταλελειμμένους ἀμπελῶνας καί τινα ἐλαιόδενδρα. Πλησίον τῆς θαλάσσης, εἰς θέσιν καλουμένην *'ς τὸ Νερό*, ῥέει ὀλίγον ὕδωρ. Θαυμασίως ὡραία εἶναι ἀπὸ τῆς δεξαμενῆς ἡ θέα τῶν κλιτύων τοῦ Ἐρημίτη καὶ τῆς μακρὰν κειμένης Κερκύρας. Ἐρεῖκαι, σχῖνοι, κέδροι καὶ ἀειθαλεῖς δρύες ἀποτελοῦσι τὴν φυτείαν. Αἱ κατωφέρειαι τῆς ἐν Μποϊκάτικα προεξοχῆς, ἔνθα ἄγει κακὴ ἀτραπός, εἶναι διῃρημέναι εἰς ἐπιπεδόστρωτα, ἅτινα

Ὁ Ἐρημίτης ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους.

ἄλλοτε ἦσαν ἀμπελῶνες, τώρα πλέον ἐγκαταλελειμμένοι, μικρὸς φοῖνιξ φύεται ἐκεῖ, ἔνθα εἶναι ὡραία τῆς θαλάσσης ἡ ἄποψις. Εἶναι ἐν συνόλῳ φαιδρὰ ὡραία κατωφέρεια, τερπνότατον δὲ εἶναι τὸ περιπατεῖν ἰδίως εἰς τὰ Κάτω Μποϊκάτικα.

Ἡ τελευταία ἄκρα, Ποῦντα καλουμένη, ἔνθα ἀνεμόπληκτοί τινες ἐλαῖαι καὶ κερατέαι φύονται, σχηματίζει πρὸς τὰ ἔξω δύο προεξοχάς, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τῶν ὁποίων διελαύνει ὁδός, ἥτις βλέπει πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἅπαν τὸ μέρος τοῦτο, ἐν μέρει φαλακρόν, ἐν μέρει ὑπὸ μυρσινῶν, ἐρεικῶν, ἀειθαλῶν δρυῶν καὶ θαμνωδῶν σχίνων κατάφυτον, εἶναι διῃρημένον εἰς ἐπιπεδόστρωτα ἤδη πλέον ἐγκαταλελειμμένων ἀμπελώνων. Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς προεξοχῆς ἐπισκοπεῖ τις μεγαλοπρεπῶς τὸν μεμονωμένον Ὀρθόλιθον, τὸν κολπίσκον τοῦ Ἀχαΐου μὲ τὴν βρύσιν αὐτοῦ, τὰ θαλάσσια ἄντρα καὶ τὰς ἀκτὰς τῶν Ἀντιπάξων, εἰς τὰ ἐνδότατα δὲ τὴν Λευκάδα καὶ τὴν Κεφαλληνίαν. Ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ κόλπου τοῦ Ἀχαΐου φαίνεται ἐν τοῖς πρώτοις ἐξέχων ὁ Ἅγιος Ἴσαυρος, εἶτα ὁ μύλος καὶ ἡ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους οἰκία τῶν Ἀθανάτων, ἐγγὺς δὲ αἱ κατωφέρειαι τῆς περιοχῆς Μποϊκάτικα. Ἀπὸ τῆς ἑτέρας προεξοχῆς, ἐφ᾽ ἧς ἰδίως πολλαὶ ἐρεῖκαι καί τινες κέδροι φύονται, ἀγρία εἶναι ἡ θέα τῶν λευκῶν τοίχων τοῦ Ἐρημίτη, ὁμοία πρὸς ἐκείνην, ἣν ἀπολαύει τις ἀπὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκτεταμένη μὲ τὴν κεχωρισμένην χαρίεσσαν Κέρκυραν, ὄπισθεν τῆς διπλῆς ὑφάλου καὶ τῆς κητωδῶς προεχούσης τελευταίας ἄκρας τῆς νήσου. Ἡμιανήκων εἰς τὰς γηΐνας σφαίρας ἐξέχει μακρόθεν ὁ φανός.

Ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ καλογήρου ἀτραπός, ἐπὶ τῆς ἐκ κυπαρίσσων καὶ ἀραιῶν ἐλαιῶν καταφύτου κλιτύος, διὰ ξηρῶν τοίχων περιβαλλομένη, κατάγει ἐπὶ ἐλεεινῶν βαθμίδων εἰς Ἀχάϊον, ὑπερπηδῶσα τὰς ἐξ ἐρεικῶν καί τινων μυρσινῶν καταφύτους κατωφερείας τοῦ Τράφου τῆς Πλαγιᾶς, ὅστις

πρὸς τὰ ἄνω χωρίζεται εἰς δύο, καὶ φθάνουσα εἰς τὰς ἄνωθεν τοῦ Ἀχαΐου ἀσβεστοκαμίνους, ὧν ἡ μὲν εἶναι παλαιά, ἡ δὲ νέα. Ἐπὶ τῆς ἐκ μυρσινῶν ἰδίως καὶ πολλῶν κέδρων καταφύτου κλιτύος πρὸς τὸν Τράφον, ὑπάρχουσιν εἰς τὸ ἄκρον περιφράγματος δύο ἡμικατεστραμμέναι καλύβαι, ἄστεγοι πλέον καὶ ἐγκαταλελειμμέναι, ἐν αἷς κατῴκουν ποτὲ οἱ ἀσβεστοποιοί, καὶ τῶν ὁποίων ἡ μία εἶναι ἐν μέρει ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη καὶ διὰ πλακῶν ἐστεγασμένη. Ἐπὶ τοῦ ὕψους ἵστατο τῆς θαλάσσης δεσπόζων εἷς τῶν τεσσάρων σταυρῶν, οἵτινες πρὸς τὰς τέσσαρας διευθύνσεις τοῦ κόσμου τοὺς Παξοὺς ἐπροστάτευον. Τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται ʼςτὴν Ἄγκαλην, ὁπόθεν θαυμασίως ὡραῖα ἐπισκοπεῖ τις τὸν Ὀρθόλιθον, ἀγρία δ᾽εἶναι ἐντεῦθεν ἡ θέα τῶν ἀποκρήμνων τοίχων, τῆς θαλάσσης καὶ τῶν μακρὰν κειμένων νήσων. Ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τῆς ῥάχεως, τῆς καλουμένης Μελίσσι, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἐγκαταλελειμμένοι ἀμπελῶνες, ἔχει τις ὡραίαν τὴν ἄποψιν ὁλοκλήρου τῆς Πούντας μετὰ τῶν ἄντρων αὐτῆς, ὧν ἓν θὰ φθάνῃ μέχρις Ἐρημίτη, ὁλοκλήρου τοῦ κολπίσκου τοῦ Ἐρημίτη καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους, τοῦ ἀγρίου Ὀρθολίθου. Ἡ ὁδὸς συναντᾶται μετὰ τῆς ἤδη γνωστῆς ἡμῖν τοῦ Ἀχαΐου πλησίον ὀγκώδους παρὰ τὸν Ὀρθόλιθον ἐλαιοδένδρου.

Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Μιτσιαλάτικα κατέρχεται ἡ ὁδὸς εἰς Ἐρημίτην, διὰ μέσου κοιλάδος ἐξ ὡραίων ἐλαιῶν καὶ πολλῶν πτερίδων κατεχομένης καὶ εἰς μικρὰ ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένης. Εἶτα μένει ἡ ὁδὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς κοιλάδος, ἥτις καθίσταται κατόπιν στενωτέρα διὰ τῆς θέσεως τῆς καλουμένης Κατσαμπᾶ. Δεξιᾷ ἀνυψοῦται ὁ ὁμώνυμος λόφος, ἔχων πολλὰς νεαρὰς κυπαρίσσους, αἵτινες μεταξὺ τῶν πτωχῶν τῶν σχεδὸν ὁριζοντίων στρωμάτων τῶν πετρῶν ἀναβλαστάνουσι. Πολλαὶ κυπάρισσοι εὑρίσκονται καὶ ἐντεῦθεν τῆς κοιλάδος ἐπὶ τῆς κατωτέρας κατωφερείας. Εἰς τὸ βάθος ὑπάρχει ἀσβεστοκάμινος, εἶτα εὐρύνεται ἡ κοιλὰς μεγάλως, ἔχουσα δεξιᾷ πολλὰς νεαρὰς κυπαρίσσους καὶ

καλουμένη Νώμαλη, ἐν ᾧ πρὸς τὰ ἀριστερὰ περιβάλλεται ὑπὸ πολλῶν, εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένων ἀμπελώνων. Ἡ ὁδὸς ἐπί τι διάστημα λιθόστρωτος οὖσα, συναντᾷ κάτωθεν μικροῦ τείχους κήπου τὴν ἀπὸ Μποϊκάτικα κατερχομένην. Ἀριστερᾷ εἶναι μικρὰ ἐλαιοφυτεία, ἐντὸς τῆς ὁποίας λέγουσιν ὅτι ἔχει τὴν προέλευσιν αὐτῆς ἡ πηγή. Ἡ κυβέρνησις ἤθελε νὰ σκάψῃ ἐκεῖ, δὲν τὸ ἔπραξεν ὅμως μέχρι τοῦδε. Περιπλοκάδες ἀκανθωδῶν θάμνων φύονται πέριξ τοῦ ὕψους τῶν τειχῶν, ἅτινα περιβάλλουσι τὴν ὁδόν, ἥτις λιθόστρωτος καὶ βαθμιδωτὴ φέρει, ἐνώπιον τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀποκρήμνων τοίχων, κάτω εἰς τὴν δεξαμενήν. Τὸ κατώτερον ὅμως μέρος τῆς ὁδοῦ εἶναι ἀπεσπασμένον καὶ ἐφθαρμένον ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Εἰς τὴν πηγὴν εὑρίσκομεν διπλῆν περιτείχισιν μὲ ὡραίαν τετράγωνον δεξαμενὴν ὑποκάτω καὶ δύο μεγάλα, εἰς ὀξὺ ἀπολήγοντα τόξα, εἰς τὸ ἄνω μέρος, ἐξ ὧν ἐκρέει ἡ πηγή, ἰδίως ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ. Τὸ περισσεῦον ὕδωρ κατασταλάσσει ὑπεράνω τῶν βράχων τῆς ἀκτῆς πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐργασία ἐγένετο ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.

Εἴχομεν ἐγκαταλείψει τὴν λεωφόρον παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Μιτσιαλάτικα. Ἡ ἐκκλησία αὕτη κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως, εἰς ἣν ἀνάγουσι τέσσαρες βαθμίδες καὶ ὅπου ὑπάρχει ἐλαία, ἐξ ἧς κατακρέμαται ὁ κώδων. Ἔχει ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, ἀριστερὰ ἀψιδωτὸν πυλῶνα μὲ τὰ συνήθη ῥομβοποικίλματα, δύο ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα. Ἄνωθεν τοῦ πυλῶνος ὑπάρχει ἡ χρονολογία 1844. Ἔμπροσθεν ἔχει ἕνα ὅμοιον πυλῶνα καὶ 4 τετραγωνικὰ παράθυρα, δεξιᾷ μόνον δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα. Ἔμπροσθεν, ἔνθα κατάγει εἰς τὴν ὁδὸν κλῖμαξ, εἶναι τὸ κοιμητήριον μὲ τεθραυσμένας πλάκας καὶ σωροὺς λίθων. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ὁρατὸν τὸ σανίδωμα τῆς στέγης, λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ ἰωνικὰς στήλας, εἰς ὃ τρεῖς βαθμίδες ἀνάγουσι. Δεξιᾷ εἶναι ὁ ἐπίσης ἰωνικὰς στήλας ἔχων

βωμὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχει τοιχογραφία τῆς Παναγίας μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ. Εἰς τὰ πλάγια ἔχει ξύλινα ἀνυψωμένα στασίδια, ἔμπροσθεν ἁπλοῦν ὑπερῷον μὲ κλίμακα ἀνόδου ἐκ τῶν ἔνδον.

Ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχει παλαιὰ οἰκία, ἔχουσα παλαιὰν ἀψιδωτὴν ῥομβοποίκιλτον πύλην, τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου Μαγαζειά, οὐ μακρὰν δὲ στρογγύλον ἀνοικτὸν φρέαρ, περιέχον βροχερὸν ὕδωρ, διὰ τὸ παρακείμενον ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Παναγιώτου Ντάτσολου.

Ἡ ὁδὸς βαίνει ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἠρέμα ἀνωφερής. Δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει ἀληθῶς γραφικὴ οἰκία, ἔχουσα δεξαμενὴν καὶ προέχοντα ἐξώστην μὲ ἐξέχοντα ἀνθοδοχεῖα, εἰς τὴν εὔπορον οἰκογένειαν Μιτσιάλη ἀνήκουσα. Ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ εἶναι οἰκίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἓν μαγαζὶ μὲ ἡλιακὸν ὡρολόγιον, μὲ προέχουσαν στοὰν καὶ ἁψῖδας, ἄλλαι μὲ ἐξώστας καὶ θόλους καὶ ἀνθοδοχεῖα ἐκ παλαιῶν καπασῶν, αἵτινες, λευκῶς ἐπικεχρισμέναι, φαίνονται μὲ τὰς ῥαβδώσεις των ἀληθῶς γραφικαί. Οἰκία τις ἔχει ἄκομψον κιγκλίδωμα. Ὁλόκληρον τὸ χωρίον καλεῖται ὡς ἐκ τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων καπηλείων, Μαγαζειά. Ἐντεῦθεν ἡ ὁδὸς προχωρεῖ ἀνωφερής, ἀφίνουσα δεξιᾷ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ταξιαρχῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀτραπὸς κατάγει εἰς Λογγὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔχει δύο ἀψιδωτοὺς ῥομβοποικίλτους πυλῶνας πρὸς τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα ἑκατέρωθεν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ἀνυψωμένην βαθμίδα ἀπὸ τοῦ πυλῶνος πρὸς τὸν βωμόν, ἔνθα ὑπάρχουσι στασίδια, ὧν ἓν ὑψηλότερον, ἔχει ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης καὶ ἁπλοῦν λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον. Δεξιᾷ εἶναι ὁ βωμὸς τῶν δύο ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχει μεγάλη τοιχογραφία τῆς Παναγίας. Ἔμπροσθεν εἶναι τὸ γυναικεῖον ὑπερῷον ἀτελείωτον. Ὄπισθεν παρὰ τὸ Ἅγιον Βῆμα κατακρέμαται ὁ κώδων ἀπὸ ἐλαιοδένδρου.

Ἀμφοτέρωθεν βλέπει τις ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου τὴν θάλασσαν καὶ ἀνὰ μέσον τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν διαβλέπει ὀλίγον τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτάς. Ἀριστερᾷ ἀτραπὸς ἄγει κάτω εἰς Ἐρημίτην καὶ ἡ ὁδὸς καθίσταται νῦν ἠρέμα κατωφερής, ἐκεῖ δέ, ἔνθα πρὸς τὰ δεξιὰ κάμπτουσα, γίνεται κατωφερεστέρα, ἄγει ἀριστερᾷ βαθμιδωτὴ ὁδὸς πρὸς τὴν Καστανίδαν, ἐπίσης ἀριστερᾷ ἀφίνει τις ἑτέραν κατάγουσαν εἰς Μποϊκάτικα.

V

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

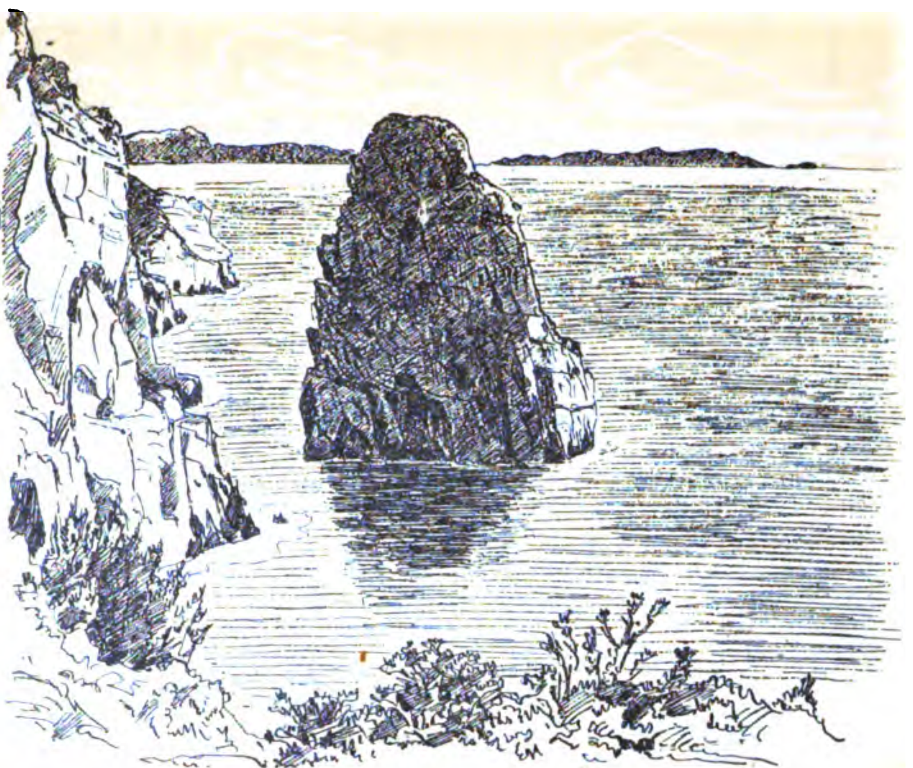
Διερχομένη οἰκίας τινὰς τοῦ χωρίου Μιτσιαλάτικα βαίνει ἀπὸ τῆς λεωφόρου ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Καστανίδαν. Ὀλίγαι κυπάρισσοι φύονται μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν. Δεξιᾷ, οὐ μακρὰν τῆς κυριοδρομίας, κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, παρέχουσα ὡραίαν τὴν θέαν τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν ἀνὰ μέσον τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν. Εἶναι δ' αὕτη λίαν πενιχρά· ὁ κώδων κατακρέμαται ἀπὸ ἐλαιοδένδρου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου εἶναι τοποθετημένοι τρεῖς μεγάλοι λίθοι διὰ νὰ δύνανται νὰ φθάνωσι καὶ κρούωσιν αὐτόν. Τὸ ἐκκλησίδιον ἔχει τετειχισμένην πλατεῖαν πέριξ, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἐγκαταλελειμμένα μνήματα, τινὰ ἐκ πλακῶν, ἄλλα ἐκ τεμαχίων λίθων καὶ πολλαὶ κυπάρισσοι· ἔχει ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα μὲ σταυροειδῶς διάτρητον θυρίδιον, ἁπλῆν τετράγωνον θύραν ἔμπροσθεν καὶ μικρὰν θύραν δεξιᾷ, ἥτις δίδει τὸ μόνον φῶς. Ἡ στέγη εἶναι ὁρατὴ μετὰ τῆς δοκώσεως, ἡ πλακόστρωσις ὅλως ἄτεχνος, τὸ ἁπλοῦν εἰκονοστάσιον κτιστὸν μὲ τοιχογραφίας. Δεξιᾷ ἡ τοιχογραφία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἐν ᾗ ὁ Ἅγιος δεικνύει εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ, μέ τινα ἀναθήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀργυροῦν πλοῖον (chebec). Ὄπισθεν τοῦ εἰκονοστασίου ἀριστερᾷ ὁ μαστιγωθεὶς Σωτήρ.

Ἡ ὁδὸς ἐξακολουθεῖ περαιτέρω πλησίον κατεστραμμένων

τινῶν οἰκιῶν. Ἐπισκοποῦσα ἀμφοτέρωθεν τὴν θάλασσαν, ἀνέρχεται ἐλαφρῶς καὶ καταλαμβάνει τὸ μέσον περίπου τῆς ῥάχεως. Μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν βλέπει τις ἀκόμη οἰκίας τινὰς τοῦ χωρίου Μιτσιαλάτικα. Ὁ ὅλος ἐλαιόφυτος ὕψιστος λόφος τῆς ἀκρωρείας πρὸς τὰ δεξιὰ δεικνύει ὀλίγα λιθοτομεῖα. Εἰς τὸ τέλος τοῦ λόφου, ἔνθα εἶναι ἡ τελευταία ἀκρώρεια, εὑρίσκονται αἱ οἰκίαι τῆς Καστανίδας καὶ τοῦ χωρίου Μανεσάτικα, ἐν ᾧ δεξιᾷ ἐκτείνονται ἀκόμη αἱ τοῦ χωρίου Μιτσιαλάτικα. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου λόφου, ἔνθα κυπάρισσοί τινες φύονται, κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τετράγωνος στήλη καὶ ἡμίξηρος κυπάρισσος χρησιμεύουσιν ὡς κωδωνοστάσιον. Ἡ νεωστὶ ἐπιχρισθεῖσα λευκὴ ἐκκλησία ἔχει στρογγύλως προέχον Ἅγιον Βῆμα, ἁπλῆν ἀψιδωτὴν θύραν καὶ τέσσαρα ἀψιδωτὰ παράθυρα, μὲ εὐρεῖαν λιθόστρωτον πλατεῖαν πλησίον, ὅπου εὑρίσκεται μία ἐλαία. Ἡ δόκωσις τῆς στέγης εἶναι ὁρατή, πέριξ ὑπάρχουσι στασίδια, τὸ λευκόχριστον εἰκονοστάσιον ἔχει μικρὰς εἰκόνας ἐπὶ χρυσῆς βάσεως. Ἀριστερᾷ εἶναι τρία ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ ὁ πυλών, ἔμπροσθεν μία τετράγωνος θύρα καὶ τρία παράθυρα. Παρατηρῶν τις πρὸς τὰ κάτω βλέπει τὸν ἀνεμόμυλον τῆς Λάκκας. Τὰ ἐλαιόφυτα ἐπιπεδόστρωτα εἶναι μὲ ἱκανὴν ἐπιμέλειαν ἐκτισμένα, ἀπό τινων δὲ ἄγει εἰς ἕτερα βαθμιδωτὴ ὁδός. Ἀπὸ τοῦδε τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς τὴν Καστανίδαν, πόρρω δὲ φαίνεται ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἡ ὁδὸς ἄγει πρὸς τὰ κάτω διερχομένη ἔμπροσθεν δεξαμενῆς. Κατερχόμενός τις ἔχει πρὸ αὑτοῦ μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν τῆς Κερκύρας καὶ τῶν μαγευτικῶν ἀλβανικῶν ἀκτῶν, ἀριστερᾷ δέ, τὴν τῆς προεξοχῆς τῆς Λουρίδας. Ἡ ῥάχις τῆς νήσου καθίσταται νῦν στενωτέρα καὶ ἡ ὁδὸς κατευθύνεται σχεδὸν ἐπίπεδος. Δεξιᾷ κατάγει ὁδὸς εἰς Γραμματικέϊκα. Συναντᾷ τις πολλὰ λατομεῖα εἰς τὴν Καστανίδαν ἀνήκοντα, καὶ τὰ ὁποῖα ὡς τὰ ἄριστα τῆς νήσου θεωροῦνται, ἰδίως δὲ ἡ πρὸς τὴν Κέρκυραν κλιτὺς εἶναι ὁλόκληρος

ἀνεσκαμμένη. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι πρὸς τὰ κάτω ἡ θέα τῆς Κερκύρας, τῶν ἀποκρήμνων ἀκτῶν καὶ τοῦ βορείου ἄκρου τῆς νήσου. Κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν ὑπάρχει παλαιὸν ἐρείπιον μὲ θύραν, *Σπίτια ἑλληνικὰ* καλούμενον, ὅπερ ὅμως ἦτο ἁπλῶς εἶδος φρουρίου καταφυγῆς, ἐκτισμένον ἔμπροσθεν ἀπροσβάτου σχεδὸν κοιλώματος, ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι τῆς γειτονίας κατέφευγον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποβάσεων τῶν Μαύρων καὶ Τούρκων πειρατῶν.

Ὁ δεσπόζων τοῦ Ἐρημίτη λόφος, ἐφ' οὗ κεῖνται οἰκίαι τινὲς τοῦ χωρίου Μιτσιαλάτικα, ἀριστερᾷ τῆς εἰς Κασταντίδαν ὁδοῦ, παρέχει καλὴν τὴν ἐπισκόπησιν τῆς κάτω κοιλάδος· εἶτα ἄρχεται ἐλαιόφυτος προεξοχὴ καὶ μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἢ τῆς Λουρίδας τοῦ Κάμπου, φαλακρὰ καὶ πετρώδης καὶ μόνον ἐξ ὀλίγων σχίνων, μυρσινῶν, σκιλλῶν, ὀλίγων νεαρῶν κυπαρίσσων καί τινων ἐλαιῶν κατάφυτος, πλήρης δὲ μικρῶν λατομείων. Εἶναι ἡ μεγίστη προεξοχὴ ὑπεράνω τῆς ὀξείας σειρᾶς, κειμένη ἀκριβῶς ἄνωθεν τῶν κρημνῶν τοῦ ὄρους τοῦ Ἐρημίτη. Μεγαλοπρεπεστάτη εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ κολπίσκου τοῦ Ἐρημίτη μὲ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐστεμμένην προεξοχὴν τοῦ χωρίου Μποϊκάτικα, τοῦ ἰλιγγιώδους βάθους πρὸς τὰ κάτω, καὶ τῶν λευκῶν, ἐνιαχοῦ σκωριοχρόων, κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένων κρημνῶν, οἵτινες περικυκλοῦνται ὑπὸ λάρων καὶ τὸ θέρος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ φωλευουσῶν πετροχελιδόνων. Ἡ ὑψίστη ἀκρώρεια εἶναι πρὸς τὰ ἔξω κατάφυτος ὑπὸ πολλῶν χθαμαλῶν ἀειθαλῶν δρυῶν. Ἐντεῦθεν ἀγρεύονται τὸν Αὔγουστον διὰ καλαμιδίου μετὰ λευκοῦ πτεροῦ αἱ χελιδόνες, ὅταν, ὡς προηγουμένως εἴπομεν, ὁ ἄνεμος πνέῃ ἐκ τῶν ἔνδον, ὁπότε τὸ νῆμα ἀπομακρύνεται πρὸς τὰ ἐκτός. Μεγαλοπρεπὲς εἶναι νὰ κάθηταί τις ἐνταῦθα καὶ νὰ καταθεᾶται τὴν Κέρκυραν, τὴν προεξοχὴν τοῦ Φάρου καὶ τοὺς κρημνοὺς τῆς Κασταντίδας. Τὰ ὑψώματα τοῦ Κάμπου σχηματίζουσι πρὸς τὸ

Ὁ Ὀρθόλιθος ἀπὸ τὰ ὄπισθεν τῆς καμίνου τοῦ Ἀχαΐου ὑψώματα.

μέρος τοῦτο εἶδος κοιλάδος μὲ πολλὰ λιθοτομεῖα, φαλακρᾶς πρὸς τὰ ἄνω. Πρὸς τὰ ἔνδον εἶναι κατάφυτα ἐξ ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν ὑψηλαί τινες κυπάρισσοι. Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Κάμπου εὑρίσκεται εἶδος ἀμυγδαλολίθου.

Ἡ Καστανίδα, ὡς ἤδη εἰς τὸ γενικὸν μέρος εἴπομεν, φημίζεται διὰ τὰ λατομεῖα αὐτῆς, ἅτινα παρέχουσι λεπτόκοκκον ἀσβεστόλιθον ἀργιλλοῦχον ἐν τῷ μέσῳ, πολυάριθμα τετρημένα κογχύλια, πυκνόν, λευκόκοκκον καὶ ὀλίγον ἀργιλλοῦχον ἀσβεστόλιθον, ἀφθονοῦντα κογχιτῶν, πλησίον τῶν ὁποίων παρουσιάζονται σπανίως νομισματόλιθοι καὶ τετρημένα κογχύλια. Μετὰ τὴν Καστανίδαν, ἐπὶ τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ κατωφερειῶν τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι πολλαὶ δρύες, ἡ ἀτραπὸς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἀγρίων κρημνῶν διατρέχει κατὰ μῆκος τῶν ἀποτόμων, γυμνῶν, κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένων, ὑπολεύκων κλιτύων, ἐν ᾧ πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν κοιλὰς εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένη κατευθύνεται πρὸς τὴν Λάκκαν. Τὰ ὑψώματα, φαλακρὰ καὶ ἀκαλλιέργητα, ἔχουσι μόνον ὀλίγας μυρσίνας καὶ σχίνους. Κατὰ μῆκος τῶν ἰλιγγιωδῶν κρημνῶν βαίνει ἡ ὁδὸς ἐνώπιον τῶν ἀγρίων βράχων. Μετὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν κοιλάδα ἕπεται ἀκρώρεια, ἐφ᾽ ἧς ἄλλοτε ἦσαν ἀμπελῶνες, νῦν ἐγκαταλελειμμένοι, ἔχουσα ὑψηλὴν κορυφὴν καὶ δρεπανοειδεῖς κρημνοὺς πρὸς τὰ ἔξω Ῥόγγι καλουμένους. Ἐντεῦθεν βλέπει τις μεγαλοπρεπῶς τοὺς κρημνούς, ἔνθα εὑρίσκονται τὰ *Σπίτια τὰ Ἑλληνικὰ* καὶ ὄπισθεν τὰς προεξοχὰς τοῦ Κάμπου. Ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς ἀκρωρείας, ἐν ᾗ ὁ μύλος τῆς Καστανίδας, ἔχει τις γελόεσσαν τὴν ἄποψιν τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν, τοῦ λιμένος τῆς Λάκκας, τῆς μακρὰν κειμένης Κερκύρας, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Μούρτου. Ἡ κλιτὺς τῆς ἀκρωρείας ἔχει πρὸς τὰ ἔσω πολλὰ λατομεῖα καὶ δύο ἀσβεστοκαμίνους. Φέρει δὲ τὸ ὄνομα Μαστελὰ καὶ ἔχει πρὸς τὰ ἐντὸς μικρὰν κορυφὴν ἐλαιόφυτον, ὁπόθεν ἀπολαύει τις ὡραίαν τὴν ἄποψιν τῆς Λάκκας καὶ τῆς προεξο-

χῆς τοῦ Φάρου. Ἐντεῦθεν κατέρχεται ἡ ὁδὸς ἐπὶ ἐλαιοφύτου κατωφερείας πρὸς τὸν Τράφον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐπὶ τῆς ὡραίας κλιτύος, ἥτις πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ εὐθαλῶν ἐλαιῶν περιβάλλεται, κεῖνται αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Βασιλάτικα, δώδεκα περίπου τὸν ἀριθμόν, ἐν τῇ σκιᾷ τῶν ἐλαιῶν ἡμικεκρυμμέναι. Βαθμίδες τινὲς ἄγουσι, δι' ἀψιδωτοῦ ῥομβοποικίλτου πυλῶνος, εἰς τὴν γραφικὴν οἰκίαν τοῦ Δημάρχου, ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων δωματίων τῆς ὁποίας ἔχει τις μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν τοῦ πορθμοῦ τῆς Κερκύρας, τῆς ἀπέναντι ἄκρας τοῦ Μούρτου, τοῦ Φάρου καὶ τοῦ Λευκοῦ ἀκρωτηρίου. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς ὑπάρχει μεγάλη συκαμινέα. Ὄπισθεν τῆς οἰκίας, ἔνθα λιθόστρωτος ὁδός, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας εὑρίσκεται δεξαμενή, κλῖμαξ ἀνάγει διὰ τῶν τειχῶν τῶν ἐπιπεδοστρώτων ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ λόφου εἰς ἡμικατεστραμμένον οἰκίσκον, διὰ σταῦλον κτισθέντα, ὁπόθεν ἀπολαύει τις ἐκτεταμένην τὴν θέαν τῆς ἀπεράντου θαλάσσης, τοῦ μεγάλου κυματοπλήκτου σκοπέλου, τοῦ καλουμένου Κάτεργον, καὶ τῆς βορείου ἄκρας τῆς νήσου. Βλέπει τις μερικὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1865 πολὺ καλῶς κτισθέντα ἐπιπεδόστρωτα, εἰς τὰ κατώτερα τῶν ὁποίων φύονται ὀπωροφόρα τινὰ δένδρα, τὰ ἀνώτερα χρησιμεύουσιν ὡς λαχανόκηποι. Πρὸς τὰ ἔξω περιβάλλουσι τὸν κῆπον μεγάλοι θαμνώδεις σχῖνοι καὶ ἀειθαλεῖς δρύες, αἵτινες προστατεύουσι τὸν ἐρατεινὸν κῆπον ἀπὸ τοὺς θαλασσίους ἀνέμους, ἔνθα θάλλουσιν ὀπούντια, γεράνια, ἀψίνθιον καί τινες πορτοκαλέαι.

Τρεπόμενός τις τὴν ὁδὸν δεξιᾷ τῆς εἰς Μανεσάτικα ἀγούσης πρὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κατέρχεται μεταξὺ ξηρῶν τοίχων διὰ μέσου τῶν ἐκ πολυκλάδων ἐλαιῶν καταφύτων κλιτύων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι πολλαὶ οἰκίαι τοῦ χωρίου Μανεσάτικα, ἐξ ὧν τινὲς μὲ λιθόστρωτον πλατεῖαν καὶ δεξαμενὴν ἔμπροσθεν. Βραδύτερον ἡ ὁδὸς διαιρεῖται εἰς βαθμίδας, τὸ μὲν φυσικῶς, τὸ δὲ τεχνητῶς λιθόστρωτος

οὖσα· ἀριστερᾷ ὑπάρχει ὁδὸς εἰς Καστανίδαν ἄγουσα. Ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας, ἐν μεγαλοπρεπεστάτῃ τοποθεσίᾳ, δεσποζούσῃ ὁλοκλήρου τοῦ πορθμοῦ καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀλβανίας, κεῖται ἡ Ἁγία Παρασκευή, τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ καλογήρου Ἀαρών. Μικρὰ θύρα δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, ἔχουσα ξυλίνας κιγκλίδας καὶ σταυρὸν ἐπάνω, ἄγει εἰς περιτετειχισμένον προαύλιον, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἐγκαταλελειμμένα τινὰ μνημεῖα. Δύο παλαιαὶ ἰσχναὶ κυπάρισσοι, ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ ἀνηρτημένον πάσσαλον, χρησιμεύουσιν ὡς κωδωνοστάσιον. Πέριξ τοῦ ἄνευ ἀσβέστου οἰκοδομηθέντος λευκοχρίστου ἐκκλησιδίου ὑπάρχει λίθινον ἑδώλιον. Ἔχει ἔμπροσθεν τετράγωνον θύραν καὶ δύο τετράγωνα παράθυρα. Δύο βαθμίδες ἄγουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπερ ἔχει ὁρατὴν τὴν ξύλωσιν τῆς στέγης. Μελανόχροα στασίδια ὑπάρχουσιν εἰς τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν πλευράν. Ἡ πλακόστρωσις καλή· ἀριστερᾷ ἔχει πλάγιον πυλῶνα καὶ ἀψιδωτὸν μικρὸν παράθυρον ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος. Τὸ λίθινον εἰκονοστάσιον ἔχει παλαιὰς μελανόχρους θύρας. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι λευκόχριστον, ἀριστερᾷ δὲ ὑπάρχει παλαιὰ τοιχογραφία ἐν τῷ σηκῷ. Δεξιᾷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ νεωτέρας τέχνης εἰκὼν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Μικρὰ θύρα ἄγει ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας δεξιᾷ ἔμπροσθεν εἰς τὴν μικρὰν καλύβην τοῦ Καλογήρου. Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας, ἐχούσης ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα μὲ τρυπητὸν παραθυρίδιον καὶ λίθινα ἑδώλια πέριξ, εὑρίσκονται ὀλίγα καλὰ λιθοτομεῖα πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἐλαῖαί τινες φύονται ἐν τῷ περικλείστῳ χώρῳ. Ἐν γένει εἶναι εἰρηνική, ὡραία θέσις, ἀληθὲς ἀσκητήριον. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἀπὸ τοῦ πρὸς βορρᾶν τείχους ἡ θέα τῆς προεξοχῆς τοῦ Φάρου, τῶν λόφων τῆς Λάκκας καὶ τῆς Κερκύρας. Ὁ καλὸς καλόγηρος καλλιεργεῖ μεταξὺ τῶν μνημείων ὀλίγα κρόμμυα καὶ παρασκευάζει ὁ ἴδιος τὰς πλάκας καὶ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα πωλεῖ.

Ἀπὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἄγει ἡ ὁδὸς ἐπὶ τοῦ ὕψους

τῆς ῥάχεως πάντοτε πρὸς τὰ κάτω, ἀριστερᾷ δὲ φαίνεται ἡ πρώτη οἰκία τοῦ χωρίου Γραμματικεῖκα. Κυπάρισσοί τινες φύονται μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν. Βαθύτερον ἐκτείνεται ἐπὶ μᾶλλον ἡ ὑπὸ ἐλαιῶν περιβαλλομένη ῥάχις, ἀριστερᾷ δὲ τῆς ὁδοῦ κεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Παντοκράτορος, λίαν ἀπέριττον ἐκκλησίδιον, ἔχον ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, βρυοφόρον πλατεῖαν πρὸς τὰ ἀριστερά, ῥομβοποίκιλτον πλάγιον πυλῶνα καὶ τετράγωνον θύραν μὲ στρογγύλην ὀπὴν ἄνωθεν καὶ δύο τετράγωνα πλάγια παράθυρα ἔμπροσθεν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν, λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον μὲ τέσσαρας μόνον εἰκόνας, ἄτεχνον εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορος πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ὁρατὴν τὴν ξύλωσιν. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ὑπάρχουσιν ἄτεχνα στασίδια καὶ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ. Μαγευτικὴ ἐντεῦθεν εἶναι ἡ θέα τῆς ἀπέναντι ἀκρωρείας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τμήματος τοῦ ἡσύχου λιμένος τῆς Λάκκας καὶ ἐν τῷ βάθει τῆς Κερκύρας μὲ τὸν ὑψηλὸν Παντοκράτορα. Ἀπό τινος οὐ μακρὰν κειμένης οἰκίας ἔχει τις ὡραίαν τὴν ἄποψιν τοῦ χωρίου Μαστοράτικα μετὰ μιᾶς λευκῆς οἰκίας καὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διαβλέπει δὲ ἀνὰ μέσον τῶν κυπαρίσσων τὴν ὡραίαν τῆς Ἀλβανίας ἀκτήν. Ὁδὸς εἰς βαθμίδας διῃρημένη ἄγει κάτω, μεταξὺ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Μαστοράτικα, ἐπὶ τὴν εἰς ἐπιπεδόστρωτα καλῶς διῃρημένην κατωφέρειαν, κάμπτουσα εἶτα ἀριστερᾷ, φαίνεται δὲ ἤδη ὁ πύργος τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Ὑπαπαντῆς, εἰς ἣν κατάγει λιθόστρωτος, εἰς πολλὰς βαθμίδας διῃρημένη, ὁδὸς κατὰ μῆκος πολλῶν οἰκιῶν.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς κεῖται ἐπὶ γραφικωτάτης κατωφερείας, πλησίον χειμάρρου, ἔνθα ῥέει δροσερὸν ὕδωρ. Τὸ πρῶτον ὅπερ ἀπαντῶμεν, εἶναι ὁ ὑψηλὸς πύργος τοῦ κωδωνοστασίου, ἔχων μικράν, ἀψιδωτὴν ῥομβοποίκιλτον εἴσοδον, μὲ πλάκα ἄνωθεν, φέρουσαν τὴν χρονολογίαν 1774. Ἀριστερᾷ τούτου ὑπάρχει οἰκία, εἰς τὴν ἐκκλησίαν

ἀνήκουσα, μὲ εἶδος ἐξώστου, δεσπόζοντος τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσόδου. Ὁ πύργος ἔχει κάτω εἰς ἑκάστην πλευρὰν ῥομβοποίκιλτον θύραν μετὰ διόδου, πλὴν τῆς προμνημονευθείσης, εἰς ἣν ἄγει μικρὸν τόξον· ἔχει ἐπικλινῆ βάσιν καὶ τέσσαρα τόξα ἐν τῷ πρώτῳ πατώματι. Ἐπὶ τοῦ τοξοειδοῦς φατνώματος, ὅπερ εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπάρχει μικρὸν ἀψιδωτὸν παράθυρον μὲ συμπληρωτικὰς προσθήκας τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἄνω ὑπάρχει στοά, ἔχουσα ἀνὰ δύο ἀψῖδας εἰς ἑκάστην πλευρὰν καὶ ψευδοαγροικικὰς στήλας ἐν τῷ μέσῳ· τὸ τρίτον πάτωμα ἔχει γωνίας μὲ ἐξέχοντας λίθους καὶ ἀνὰ ἓν ὀπαῖον. Εἰς τὸ ἄκρον ἐπάνω ὑψοῦται ὀκταγώνιος μικρὸς θόλος μὲ σταυρὸν καὶ ἀνεμοδείκτην. 11 βαθμίδες κατάγουσιν ἀπὸ τοῦ πύργου εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἐκκλησίας. Εὐρὺς τοῖχος, ἔχων ἓν τῶν συνήθων μετὰ ἐξέχοντος σταυροῦ τόξον, ὅπερ ὅμως ἀντὶ ῥόμβων δεικνύει κυκλοτερῆ συμπληρώματα τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τέσσαρα ὀπαῖα μὲ σιδηροῦν σταυρὸν ἐν τῷ μέσῳ, κλείει τὴν πλατεῖαν τῆς ἐκκλησίας. Τρεῖς βαθμίδες ἄγουσι διὰ τῆς ἀψιδωτῆς εἰσόδου κάτω εἰς τὴν πλατεῖαν, ἥτις ἔχει ὡραίαν πλακόστρωσιν, λίθινα ἑδώλια ἀριστερᾷ καὶ κοιμητήριον ἐπάνω, καθὼς καὶ ἐκτὸς τοῦ τείχους πρὸς τὰ δεξιὰ σταυρὸν ὑπεράνω τῆς θύρας. Ἁπλῆ τετράγωνος θύρα μὲ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα εἰς τὰ πλάγια, καὶ θύρα πρὸς τὰ δεξιά, ὁπόθεν ἡ ἄνοδος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ἄγει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ δὲν εἶναι μὲν μέγα, ἀλλὰ λαμπρὸν μὲ πολυτίμους τοιχογραφίας, ἔχον δύο θόλους, ἐπὶ γωνιαίων προσθεμάτων στηριζομένους, καὶ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος εἶναι μεγαλείτερος· φωτίζεται δὲ ἕκαστος διὰ τριῶν θυρίδων, μικρῶν σχισμῶν. Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ πρώτου θόλου εἶναι ἡ Παναγία, εἰς τὸν τοῦ δευτέρου ὁ Σωτήρ, ἀμφότεροι ὑπὸ χοροῦ ἀγγέλων περιβαλλόμενοι. Κρῖμα, ὅτι πολλαὶ τῶν ζωγραφιῶν τούτων ἐπισκευασθεῖσαι παρεφθάρησαν. Μεγαλοπρεπεῖς εἶναι αἱ ἐπὶ τοῦ μεγάλου τόξου, τοῦ

χωρίζοντος τοὺς δύο θόλους, τοιχογραφίαι, ἰδίως ὁ Χριστὸς ἐν Θαβὼρ καί τινες κεφαλαὶ Ἁγίων εἰς τοὺς δύο πλαγίους χώρους τοῦ τόξου τοῦ δευτέρου θόλου. Μορφαί τινες ὁμοιάζουσιν ἐντελῶς ταῖς τοῦ Γιόττου, ἀκουσίως δὲ ἀναπολεῖ τις τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀρένας ἐν Παδούῃ. Τὸ λίθινον εἰκονοστάσιον τῆς Ἀναγεννήσεως, εἰς ὃ ἄγουσι τρεῖς βαθμίδες, εἶναι φαιῶς ἐπικεχρισμένον καὶ δι' εἰκόνων ἐξ ἐλάσματος καθαροῦ ἀργύρου κεκοσμημένον. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχει μεγάλη Παναγία. Ἐν τῇ ἀψῖδι ὡραιόταταί τινες εἰκόνες, καθὼς καὶ ἐν τῷ μικρῷ τόξῳ ἀριστερᾷ. Ὁ βωμός, ἐξέχων διὰ ξυλίνου οὐρανίσκου, ἔχει ἔμπροσθεν στήλας ἐν εἴδει ἰνδοκαλάμου. Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ βωμοῦ εἶναι χωριστὰ ἡ εἰκὼν τῆς Ὑπαπαντῆς, μία παλαιὰ ἐπὶ ὅλως διαβρώτου σανίδος, καὶ ἑτέρα ἀργυρᾶ ἄνωθεν. Πινάκιον μὲ ἀναγλυφὴν τῶν Εἰσοδίων εὑρίσκεται ἐκεῖ. Ἀναθήματα κρέμανται ὑποκάτω. Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ξύλινον κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον μὲ ἐπίπεδον ὀροφήν. Ὑπὸ τοῦτο ἄγει ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας θύρα πρὸς τὰ ἄνω· κάτω, καθὼς καὶ εἰς τὰ πλάγια τῆς ἐκκλησίας, εἶναι ξύλινα στασίδια καὶ δεξιᾷ ἓν ὑψηλότερον. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει ἐπὶ πλακὸς εἰκὼν καὶ δύο μεγάλα ὀρειχάλκινα κηροπήγια ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πρεσβυτερίου, εἰς ὃ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ μεσαίου τόξου μία βαθμὶς ἀνάγει. Κατὰ τὰς ἑορτὰς τοποθετεῖται μεγάλη ἀργυρᾶ κρεμαστὴ λυχνία. Ἡ ἐκκλησία ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα προεξέχει ἁπλῶς, ἔχον μηνοειδὲς παράθυρον νεωτέρας τέχνης. Πρὸς τὰ ἐμπρὸς βλέπει ἡ ἐκκλησία, διὰ δύο μηνοειδῶν παραθύρων καὶ ἑνὸς ἀψιδωτοῦ, εἰς εὐρὺ ἐπιπεδόστρωτον, ὅπερ δεσπόζει τοῦ κατωτέρω Τράφου, ἔνθα ὑπάρχουσι δύο κυπάρισσοι καὶ μία πορτοκαλέα. Εἰς τὸν τοῖχον, ὅστις πρὸς τὰ ἄνω χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κοιμητηρίου, εἶναι τέσσαρα μηνοειδῆ τόξα.

Ἐν τῇ παρὰ τὴν Ὑπαπαντὴν οἰκίᾳ τοῦ Σπύρου Γραμματικοῦ διαφυλάττονται τὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀνήκοντα ἀρχιε-

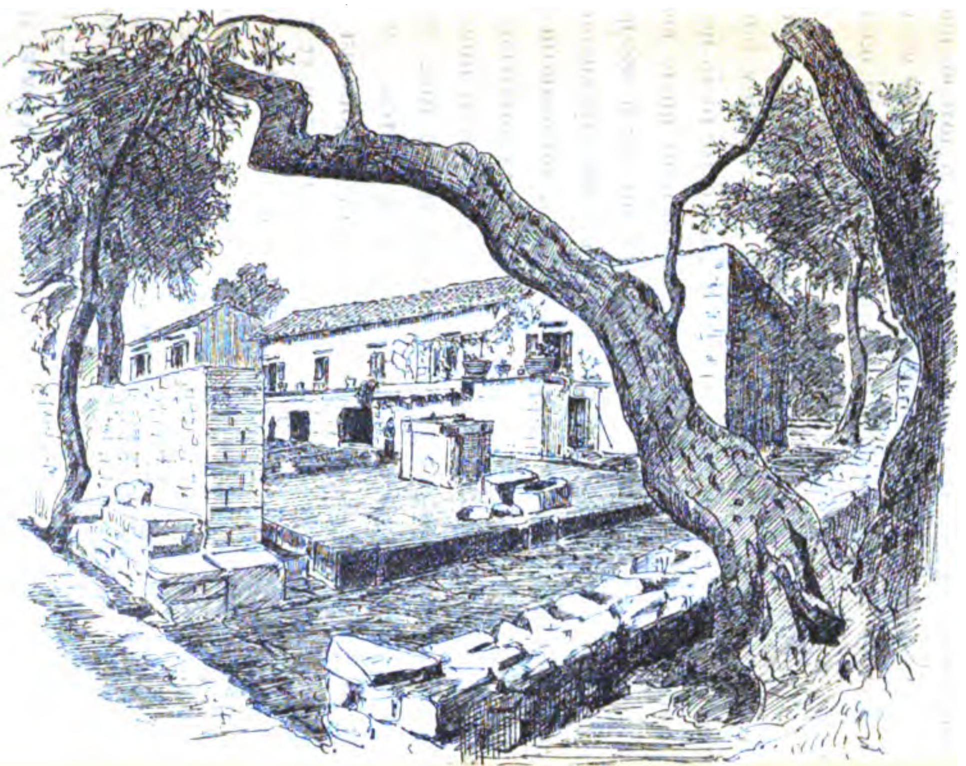
ρατικὰ ἐνδύματα τοῦ τελευταίου ἐπισκόπου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ μίτρα, ἔχουσα τοὺς εὐαγγελιστὰς καὶ τὸν δικέφαλον ἀετὸν ὑπεράνω, καὶ ἐξέχοντα διὰ κοραλλίων κεκοσμημένον σταυρόν. Μία θήκη λειψάνων μὲ συντετριμμένον τεμάχιον τοῦ Ἁγίου Σάββα, διὰ ῥουβινίων καὶ σμαράγδων κεκοσμημένη. Κεντητὰ ἄμφια μὲ κώδωνας, φελόνιον καὶ ὀρειχάλκιναι, ἐνετικαί, κατὰ τὸ φαινόμενον, λυχνίαι, μὲ κεφαλὰς δρακόντων πεποικιλμέναι, κατὰ τὸν τρόπον τῆς Ἀναγεννήσεως.

Λιθόστρωτος ὁδὸς ἄγει κάτω εἰς τὸν Τράφον Σκανδάλι, χαραδρώδη χείμαρρον ἐξ ἐλαιῶν κατάφυτον, εἰς τὴν ἑτέραν πλευρὰν τοῦ ὁποίου ἐξέχουσι κυπάρισσοί τινες, στέφουσαι τὰ γραφικὰ ὁριζόντια στρώματα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ῥέουσι πηγαί, συντηροῦσαι τέσσαρα φρέατα (πηγάδια). Ἡ εἰκὼν εἶναι ἀγρία καὶ μεγαλοπρεπής. Παρὰ τὸ πρῶτον φρέαρ ὑπάρχει μεῖζον ἐπιπεδόστρωτον, πρὸ τοῦ ὁποίου διέρχεται βαθμιδωτὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἄγουσα εἰς Καστανίδαν καὶ Λάκκαν. Τὸ δεύτερον φρέαρ εἶναι ἀνοικτόν, ὑπὸ τριχωτοῦ ἀδιάντου στεφόμενον τέλμα, εἰς ὃ τὸ ὕδωρ ῥέει δι᾽ αὔλακος ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένης. Τὸ κάτωθεν τῶν βαθμίδων τρίτον, ἔχον στόμιον ἐν εἴδει παρεκκλησίου, εἶναι τὸ ἀφθονώτερον ὕδωρ παρέχον· τούτου ὁ κατώτερος λίθος ἐλειάνθη ὁλοσχερῶς καὶ ἐκοιλάνθη ὡς ἐκ τῶν ἐπ᾽ αὐτοῦ τοποθετημένων στάμνων. Τὸ τέταρτον, ἔχον στρογγύλον στόμιον, ῥέει λίαν γλίσχρως.

Ἀπέναντι τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Ὑπαπαντῆς ὁδὸς βαθμιδωτὴ καὶ ἐν μέρει λιθόστρωτος κατάγει πρὸς τὴν Λάκκαν, συναντῶσα τὴν ἐν Ῥαντάτικα νέαν ἁμαξιτὸν ὁδόν. Κατ᾽ εὐθεῖαν βαίνει ἑτέρα ὁδὸς πρὸς τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον, διερχομένη ἔμπροσθεν τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Γραμματικέϊκα. Τὰ ἐλαιόδενδρα εἶναι ἰδιαζόντως ὑψηλὰ καὶ ἀκμαῖα, φαίνονται δὲ πολλαὶ κατεστραμμέναι οἰκίαι καί τινα παλαιά, ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν περιπλεκόμενα κλήματα, καὶ ἐνιαχοῦ κυπάρισσοι. Τὸ κατωφερὲς ἔδαφος εἶναι εἰς εὐρέα

ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένον καὶ οὕτω φθάνει τις κάτω εἰς τὸν Τράφον Κουναδότρυπες. Βαθμιδωτὴ ὁδὸς ἄγει ἄνω εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ χωρίου Μαστοράτικα, περὶ ἧς βραδύτερον θέλει γίνει λόγος. Ἀκολουθοῦντες τὴν κοίτην τοῦ χειμάρρου καὶ ἀνερχόμενοι τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν κατωφέρειαν (τὴν δεξιὰν τοῦ χειμάρρου), φθάνομεν εἰς τὴν λεωφόρον καὶ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου μετ' ὀλίγον θέλομεν ὁμιλήσει.

Ἡ πρὸς τὴν Λάκκαν λεωφόρος ἀπὸ τοῦ μέρους, ἔνθα ἡ περὶ ἧς ἐγένετο λόγος ὁδὸς ἄγει εἰς Καστανίδαν, βαίνει δεξιᾷ ἐπὶ τῆς κλιτύος τῶν λόφων. Εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ μέρος ἐκτείνεται πρὸς τὰ κάτω κοιλάς, ἐν ᾧ ἀριστερᾷ ἡμῶν εὑρίσκονται αἱ οἰκίαι τῆς Ἁγίας Εὐαγγελιστρίας, ἧς ἡ ἐκκλησία κεῖται δεξιᾷ, οὐ μακρὰν τῆς ὁδοῦ, μὲ τρεῖς ὑψηλὰς κυπαρίσσους ἔμπροσθεν, ὧν δύο χρησιμεύουσιν ὡς κωδωνοστάσιον, καὶ μίαν οἰκίαν πλησίον τῆς τρίτης πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἡ ἐκκλησία κεῖται ἐπὶ ἀκρωρείας ἐν δεσποζούσῃ τοποθεσίᾳ, μεταξὺ δὲ τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν βλέπει τις τοὺς ἐγγὺς λόφους, τὸν πορθμὸν καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτάς. Ἐν τῷ μικρῷ προμνησθέντι οἰκίσκῳ, ὅστις νῦν χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη ἐλαιοπυρήνων, κατῴκει πρὸ 60 ἐτῶν ἐρημίτης τις Ἰωακεὶμ Κάγκας. Ἡ ἐκκλησία ἔχει πρὸ αὐτῆς χθαμαλὴν μικρὰν πλατεῖαν καὶ ἀψιδωτὴν θύραν, ἔμπροσθεν τέσσαρα τετράγωνα παράθυρα, μίαν μικρὰν μηνοειδῆ θυρίδα καὶ διαβεβρωμένην ἐπιγραφὴν ὑπεράνω τῆς θύρας. Τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἔχον μικρὸν ἀψιδωτὸν παράθυρον, προέχει ἁπλοῦν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης, τέσσαρα ἀψιδωτὰ παράθυρα, δύο ἑκατέρωθεν, λίθινον εἰκονοστάσιον, μὲ προέχον τμῆμα ἐν τῷ μέσῳ καὶ κορωνίδα ἐν τῷ κέντρῳ καὶ δύο παραδόξους ἰχθῦς εἰς τὰ πλάγια. Δεξιᾷ εἶναι ὁ βωμὸς τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἀγγέλου. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ἄτεχνος οὐρανίσκος ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει πυλὼν εἰσόδου, ὑπεράνω τῆς ὁποίας

Ἡ οἰκία τοῦ Σταμάτη Μιτσιάλη εἰς Μιτσιαλίτικα.

ἁπλοῦν κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον. Εἰς τὰ πλάγια ξύλινα στασίδια, ὧν ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ. Ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας εἶναι κοιμητήριον, ἔχον τεθραυσμένας πλάκας καὶ μίαν ὑψηλὴν ἀειθαλῆ δρῦν.

Παρὰ τὴν Ἁγίαν Εὐαγγελίστριαν, δεξιᾷ τῆς λεωφόρου, ὑπάρχει, πλησίον οἰκίας τινὸς τοῦ χωρίου Κουρτέϊκα, ἐκτάκτως μέγα ἐλαιόδενδρον, ὅπερ ὅμως ἐσωτερικῶς εἶναι ἐντελῶς κοῖλον.

Προχωροῦντες ἀπὸ τῆς Ἁγίας Εὐαγγελιστρίας περαιτέρω ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ εἶτα στρέφοντες δεξιᾷ, ἀφικνούμεθα εἰς τὸν Τράφον τοῦ Λογγοῦ, κατὰ τὴν ἀπότομον ἀρχὴν τοῦ ὁποίου γλίσχρα πηγὴ μεταξὺ ἀδιάντων, Πλακωτὴ καλουμένη, ῥέει ἔν τινι λεκάνῃ, ἐχούσῃ ἐπὶ τοῦ προσθίου τοίχου δύο τοξοειδεῖς κοιλάνσεις πρὸς εὐκολωτέραν ἄντλησιν τοῦ ὕδατος, μὲ ὅλως ἰδιάζοντα, σχεδὸν καρυοειδῶς ἐσχηματισμένα στρώματα ἄνωθεν. Τὸ θέρος κυρίως ὑπάρχει μόνον ὀλίγιστον ὕδωρ ἐν τῇ λεκάνῃ ταύτῃ. Ἐντεῦθεν βαίνων τις ἐπὶ ἀποτόμου ὁδοῦ, παρεχούσης τὴν θέαν τοῦ λόφου, ἐφ᾽ οὗ κεῖνται τὰ Καγκάτικα, μέ τινας κυπαρίσσους, ἀνέρχεται εἰς τὴν Ἁγίαν Ἀνάληψιν, ὁπόθεν ἐπισκοπεῖ ἐξαίρετα τὴν διαδρομὴν τοῦ βαθέος Τράφου τῆς Κρεμισμένης ἢ τοῦ Λογγοῦ, ὅστις ἄνω διαιρεῖται εἰς δύο καὶ διὰ τῆς προεξοχῆς τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως διαχωρίζεται. Ἐν ἀρχῇ αἱ ὄχθαι τοῦ Τράφου εἶναι μᾶλλον φαλακραὶ πρὸς τὰ δεξιά, ἔχουσαι μόνον ἀραιάς τινας ἐλαίας καὶ κυπαρίσσους. Ἀριστερᾷ φαίνεται ὁ λόφος τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου μὲ τὴν οἰκίαν τοῦ Παπᾶ-Γερασίμου, εἶτα ὁ λόφος, ἐφ᾽ οὗ κεῖνται τὰ Μαστοράτικα, ἐγγὺς δὲ τὰ Καγκάτικα. Τὸ ἐπὶ μικρᾶς πλατείας, ὑπὸ ἐλαιῶν περιβαλλομένης, ἐκκλησίδιον τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως εἶναι ἁπλούστατον. Ἔχει ἁπλῆν ἀψιδωτὴν θύραν ἔμπροσθεν καὶ ἑτέραν ἀριστερᾷ, πλησίον τῆς ὁποίας ἀπὸ δύο πασσάλων κρέμαται ὁ κώδων. Τὸ Ἅγιον Βῆμα προέχει ἁπλοῦν. Τὸ ἐσωτερικόν, ὅπερ ἔχει ἄκομψον πλακόστρωσιν, φωτίζεται

μόνον διὰ τῶν δύο θυρῶν καὶ μιᾶς στρογγύλης ὀπῆς ὑπεράνω τῆς προσθίας θύρας· ἔχει ἁπλοῦν, λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον τῆς Ἀναγεννήσεως, μὲ ἐπιστεφάνωμα, μὲ τοὺς δύο ἰχθῦς ἄνω καὶ ἄτεχνον τοιχογραφίαν τῆς Ἀναλήψεως πρὸς τὰ δεξιά. Πέριξ στασίδια μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ ὁρατὴν τὴν ξυλίνην στέγην.

Ἀπὸ τῆς Ἁγίας Εὐαγγελιστρίας βαίνει ἡ ὁδὸς κατωφερής, ἔν τινι δὲ καμπῇ κατευθύνεται ἀριστερᾷ ἡ εἰς Ὑπαπαντὴν ἄγουσα, ὑπερπηδῶσα μικράν, πρὸς τὴν Λάκκαν ἐκτεινομένην κοιλάδα, τὸν Τράφον Κουναδότρυπες. Αἱ ἐλαῖαι εἶναι μεγαλοπρεπεῖς, ἔχουσαι πολλὰς κυκλοτερεῖς περιβολὰς καὶ ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὺς προεξέχοντας πλακώδεις βράχους. Ἀριστερᾷ κεῖται ὁ λόφος τοῦ χωρίου Ἀγγελάτικα μέ τινας ἀειθαλεῖς δρῦς καὶ κυπαρίσσους. Ἡ ὁδὸς μένουσα ἐπὶ ὑψώματος μεταξὺ τοῦ βαθέος Τράφου τῆς Κρεμισμένης, ὅστις κατευθύνεται εἰς Λογγόν, καὶ τοῦ προμνημονευθέντος Τράφου Κουναδότρυπες, ἀνέρχεται εἶτα ἐλαφρῶς συναντῶσα τὰς οἰκίας ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Ζιζυφιές, ἕνεκα τῶν πολλῶν μεγαλοπρεπῶν ζιζύφων, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ ἀκατεργάστως λιθοστρώτου πλατείας μὲ λαμπρὰν τὴν θέαν τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν καὶ τοῦ πορθμοῦ. Ὑπάρχουσι προσέτι ἐκεῖ καί τινες λεμονέαι, μεγάλαι ὄξιναι πορτοκαλέαι καὶ συκαμινέαι. Ἀριστερᾷ εἶναι κῆπος μὲ συκᾶς καὶ μεσπιλέας, ἡ δὲ ὁδὸς ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς κατωφερείας τῆς κοιλάδος, δεσπόζουσα τοῦ βάθους τοῦ Λογγοῦ, μὲ τὸν ἀνεμόμυλον αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ θέαν τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν.

Ἀφικνεῖταί τις, πάντοτε κατερχόμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ὑπεράνω τῆς ῥομβοποικίλτου θύρας τῆς εἰσόδου αὐτῆς ὑπάρχει ἡ χρονολογία 1720, δύο δὲ ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἔνθα ὑπάρχουσι μνημεῖα μετὰ πλακῶν καὶ ὑψοῦται τὸ ἐκ δύο κατωτέρων τόξων καὶ ἑνὸς ἀνωτέ-

ρου συνιστάμενον, ἐπικεχρισμένον, οὐχὶ κομψὸν κωδωνοστάσιον. Τὸ Ἅγιον Βῆμα προέχει ἁπλοῦν μὲ μικρὸν σταυροειδὲς παράθυρον. Ἔμπροσθεν ἔχει ἡ ἐκκλησία μικρὰν ἀψιδωτὴν θύραν καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα. Ἔνδον ἔχει ἐπίπεδον ὀροφήν, διπλοῦν λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ εἰκόνας νεωτέρας τέχνης, εἰς ὃ ἀνάγουσι δύο βαθμίδες, ἄτεχνον τοιχογραφίαν τῆς Παναγίας καὶ Ἁγίους ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι, καὶ μικρὸν βωμὸν τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης μετὰ φοίνικος ἄνωθεν. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν καλῶν στασιδίων, ὧν ἓν δεξιᾷ ὑψηλότερον, ὑπάρχει ὑπερῷον μὲ διπλοῦν κιγκλίδωμα. Δύο πλοῖα, ἐξ ἀναθημάτων, κρέμανται ἀπὸ τῆς ὀροφῆς. Ἐπὶ τῆς μεσαίας πλακὸς τῆς λιθοστρώσεως ὑπάρχει δικέφαλος ἀετὸς μὲ τὴν χρονολογίαν 1835.

Παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον ἀπαντῶνται πλησίον τῆς ὁδοῦ οἰκίαι τινές, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ μετὰ ξυλίνου ἐξωστώου γραφικὸν παλαιὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ ὁ ἀποθανὼν Παπᾶ-Γεράσιμος ἐδίδασκεν ἄλλοτε. Ἡ μεγάλη νεόδμητος οἰκία, ἐν ᾗ οὗτος κατῴκει, κεῖται ὀλίγον περαιτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ. Καθ᾽ ὅσον κατέρχεταί τις, βλέπει τὰ σπανίας θαλερότητος ἐλαιόδενδρα, ἅτινα παρέχουσι μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα μετὰ τῶν ἡμικεκρυμμένων οἰκιῶν τοῦ χωρίου Μαστοράτικα.

Ἀριστερᾷ τῆς λεωφόρου παρουσιάζεται ἡμῖν ἡ ὑψίστη ἐν Μαστοράτικα ἀκρώρεια, ἔχουσα οἰκίας τινάς, ὑπὸ ὀλίγων λεμονεῶν περιβαλλομένη, καὶ παλαιὰν ζίζυφον ὑπὸ τὰς ὑψηλὰς ἐλαίας. Μετὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον ἀνυψοῦται ἡ δευτέρα ὑψηλὴ κορυφή, ἡ ἔχουσα τὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀπέναντι, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπισκοπεῖ τις καλῶς ἀπὸ τοῦ ὁμαλοῦ εὐρέος ἐπιπέδου, ὅπερ ἔχει κυπαρίσσους τινάς, μέχρι τοῦ Φάρου, τὸ κατώτερον πρὸς τὴν Ὑπαπαντὴν λεκανοπέδιον καὶ τὸν μύλον τῆς Καστανίδας.

Δεξιᾷ τῆς λεωφόρου ὑπάρχει κῆπος μὲ πορτοκαλέας καὶ μεσπιλέας, ἐκεῖ δὲ πλησίον δεξαμενὴ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων οἰκοδομηθεῖσα· καὶ εἰς τὰ Μαστοράτικα ἀνήκουσα. Εἶναι

δ' αὕτη τετραγωνική, καλῶς πλακοστρωμένη πλατεῖα, ἔχουσα στρογγύλον φρέαρ ἐν τῷ μέσῳ, λίθινα ἑδώλια πέριξ καὶ δύο πυραμιδοειδεῖς στήλας, κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ λίθων καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ πλίνθων, ὡς εἴσοδον, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἀριστερᾷ μὲν ἡ ἐπιγραφή: Built by the Royal bounty 1862· δεξιᾷ δέ: ΕΚΤΙΣΘΗ ΒΑΣΙΛΙΚῌ ΜΕΓΑΛΟΔΩΡΙᾼ 1862.

Δεξιᾷ βαίνει ὁδὸς πρὸς τὰ κάτω εἰς Λογγόν, ἐν ᾧ ἀριστερᾷ ἑτέρα, ἔμπροσθεν ἐγκαταλελειμμένης οἰκίας διερχομένη, ἀνάγει εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον· ἀπὸ ταύτης διακλαδοῦται ὁδὸς πρὸς τὰ Μαστοράτικα. Ἐκτείνεται δὲ ἡ ὁδὸς σχεδὸν ἐπίπεδος ἐπὶ τῶν ἐλαιοφύτων κλιτύων τοῦ χωρίου Ἐπάνω Μαστοράτικα, διερχομένη πρὸ τῆς παρὰ τὴν λεωφόρον κειμένης ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τῆς ἐχούσης μικρὸν πυλῶνα, ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, μίαν τῶν συνήθων ῥομβοποικίλτων θυρῶν, εἰς ἣν, ἀπὸ τοῦ ἀκόμψου ἐπιπεδοστρώτου τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἀνάγουσι τρεῖς βαθμίδες, δύο ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα. Ἔμπροσθεν, ἔνθα δωδεκὰς βαθμίδων ἀναβιβάζει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πρὸς τὸ ἀπέριττον κοιμητήριον, ὑπάρχει εἶδος στοᾶς, μὲ τρεῖς ἁψῖδας, μίαν ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς, δύο τετραγωνικὰ παράθυρα καὶ κλῖμαξ ἀνάγουσα εἰς τὸ ὑπερῷον. Ὁ κώδων κατακρέμαται δι' ἁλύσεως ἀπό τινος ἐλαίας. Ὑπὸ τὴν στοάν, ἀπὸ τῆς ὁποίας μία τετράγωνος θύρα καὶ δύο παράθυρα βλέπουσι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, εὑρίσκονται καί τινα μνημεῖα. Μία βαθμὶς ἄγει ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν, πλάκα φέρουσαν ἀναγεγλυμμένον τὸν δικέφαλον ἀετὸν ἐν τῷ μέσῳ, λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ παλαιὰς εἰκόνας ἐπὶ χρυσῆς βάσεως καὶ μικρὸν βωμὸν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μὲ κομψὸν ὀρειχάλκινον διπλοῦν κηροπήγιον, μὲ ἕνα ψιττακὸν μεταξὺ δύο κηρίων ἔμπροσθεν. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχουσιν ἄθλιαι ἀποσυντεθειμέναι τοιχογραφίαι, πέριξ στασίδια κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον, καὶ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ ἀτέχνως κιγκλιδωτὸν

ὑπερῷον. Πλησίον τῆς ἐκκλησίας εὑρίσκονται πολλαὶ οἰκίαι. Ὁδὸς ἄγει ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας εἰς Λογγόν. Ὡραῖα δὲ ἐπισκοπεῖ τις ἐντεῦθεν τὸν λόφον τοῦ Παντοκράτορος, τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὴν Ὑπαπαντήν. Περαιτέρω ἡ ὁδός, ἐν ᾗ κεῖνται κατεστραμμέναι τινὲς οἰκίαι, εἶναι φυσικῶς λιθόστρωτος. Ἐντὸς περικλείστου ὀπωροκήπου πρὸς τὰ δεξιὰ ἐξέχει φοῖνιξ. Ἡ ὁδὸς στρέφεται εἶτα δεξιᾷ. Τὰ ὑψώματα τῆς ῥάχεως, ἔνθα εἶναι αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Ἀργυράτικα, ἔχουσιν ὡραίας τινὰς πορτοκαλέας καὶ ὀλίγας μεγάλας οἰκίας. Πρὸς τὰ ὀπίσω εὑρίσκεται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἔχουσα ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα μὲ σταυρωτὴν θυρίδα καὶ ἓν ἀψιδωτὸν παράθυρον ἐπὶ ἑκάστης πλευρᾶς. Ἔμπροσθεν ἔχει τετράγωνον θύραν καὶ μικρὸν στρογγύλον παράθυρον, πολλαὶ δὲ ἐγκαταλελειμμέναι πλάκες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς πλησίον πλατείας. Ἀψιδωτὴ θύρα τῆς Ἀναγεννήσεως, εἰς ἣν ἀνάγουσι τρεῖς βαθμίδες, γειτνιάζει πρὸς τὴν πλατεῖαν, ἐξ ἧς ὁδὸς διὰ τῶν Κάτω Μαστοράτικα ἄγει πρὸς τὰ κάτω. Ὁ κώδων κατακρέμαται ἀπό τινος δένδρου. Ἔνδον ἔχει ἡ ἐκκλησία ἁπλοῦν λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ ἀτέχνους εἰκόνας, στασίδια πέριξ μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ γαστρωτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου, εἰς ὃ ἄγει ἐξωτερικὴ κλῖμαξ.

Ὁδὸς βαθμιδωτὴ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ χωρίου Ἀργυράτικα ἄγει ἄνω πρὸς τὴν γειτονικήν, εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην, καὶ ὑπὸ ἐλαιῶν καί τινων κυπαρίσσων κατεχομένην ἀκρώρειαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ὑπάρχει φαλακρὸν πεδίον, ἔνθα νεαραί τινες κυπάρισσοι φύονται, ἐξ οὗ ἐπισκοπεῖ τις ὡραιότατα τὰ πέριξ. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι, ἰδίως ὀλίγον κατωτέρω ἀπὸ τῆς ὑπὸ πολλῶν νεαρῶν κυπαρίσσων κατεχομένης κλιτύος, ἡ ἄποψις τοῦ λιμένος τῆς Λάκκας μετὰ τοῦ νοτίου πορθμοῦ τῆς Κερκύρας μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ Μούρτου, εἶτα τῶν μεγαλοπρεπῶν Ἀλβανικῶν ὀρέων μὲ τὰς χιονοσκεπεῖς αὐτῶν κορυφάς. Κάτω εἰς τὴν κοιλάδα

εἶναι ἡ λευκὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἐξ 25 περίπου οἰκιῶν συνιστάμενον χωρίον Ἀπεργάτικα. Ὑπὸ τὴν ἀκρώρειαν, ἄνωθεν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κεῖνται τὰ ἐκ τεσσάρων μόνον οἰκιῶν ἀποτελούμενα Κατεργαράτικα. Πρὸς βορρᾶν βλέπει τις τὴν προεξοχὴν τῆς Λάκκας, τὸν Φάρον, τοὺς λόφους τοῦ Μπαλλερίνου, ἐκείνους τῆς Καστανίδας, τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ ὁλόκληρον τὴν ἐλαιόφυτον κατωφέρειαν, μέχρις ἄνω εἰς τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου. Ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου, ἔνθα ὑπάρχει παλαιὸς ἀνεμόμυλος, εἶναι μαγευτικὴ ἡ θέα τοῦ δυτικοῦ μέρους, ἐν ᾧ πρὸς ἀνατολὰς μαγευτικωτάτη εἶναι ἡ ἄποψις τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν, ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Μούρτου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτης καὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Λευκάδος, ἅτινα κλείουσι τὸν ὁρίζοντα. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔχουσα ἀνοικτὴν στοὰν ἔμπροσθεν, εἰς ἣν ἄγει τετράγωνος θύρα, ἐμπρὸς δύο παράθυρα, καὶ παρὰ τὴν ὁποίαν παλαιαί τινες ἐλαῖαι φύονται, παρουσιάζει μικρὰν ἀψιδωτὴν ῥομβοποίκιλτον θύραν, ἀριστερᾷ δὲ ἐπίσης μίαν ἀψιδωτὴν μετὰ ῥόμβων θύραν καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα. Τὸ Ἅγιον Βῆμα προέχει ἁπλῶς. Ὁ κώδων κατακρέμαται ἀπὸ ἐλαίας. Ἐσωτερικῶς ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν καὶ νέον λίθινον εἰκονοστάσιον μέ τινας παλαιὰς εἰκόνας. Δεξιᾷ ὑπάρχει βωμὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μετὰ ἀετώματος. Πέριξ στασίδια ξύλινα μὲ ἓν ὑψηλότερον πρὸς τὰ δεξιά. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι τοιχογραφία τῆς Παναγίας καὶ ξύλινος θόλος ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Ὡραία εἶναι ἡ θέα πρὸς τὴν Λάκκαν, ἰδίως ἀπὸ τῆς πλατείας τῆς ἐκκλησίας. Τὸ πᾶν εἶναι ἀκανονίστως περιτετειχισμένον καὶ ὑπό τινων κυπαρίσσων πρὸς τὰ ἔξω περιβαλλόμενον.

Ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατωφερείας, τῆς ἐχούσης πρὸς τὴν θάλασσαν τρεῖς ὑπὸ ἐλαιῶν περιβαλλομένας ἀκρωρείας, ἀφ᾽ ὧν ἐξέχουσι κυπάρισσοί τινες, καὶ ἥτις ἄρχεται ὁμοῦ μὲ ἐκείνην τῆς Λάκκας, ἦσαν ἄλλοτε

ἀμπελῶνες, νῦν ἐγκαταλελειμμένοι. Ἡ λευκόχριστος ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔχει πλατεῖαν μὲ λίθινα ἑδώλια καί τινα ἐγκαταλελειμμένα μνημεῖα μετὰ πλακῶν καὶ λίθων, μίαν ῥομβοποίκιλτον θύραν μὲ τὴν χρονολογίαν 1803 καὶ ἄνωθεν αὐτῆς πλάκα μὲ τὸν δικέφαλον ἀετὸν καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα. Ἔμπροσθεν ἔχει θύραν μετὰ ῥόμβων καὶ δύο τετραγωνικὰ παράθυρα. Ὁ κώδων κατακρέμαται δι' ἁλύσεως ἀπό τινος ἐλαιοδένδρου. Τὸ Ἅγιον Βῆμα ἐξέχει ἁπλοῦν. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ δεικνύει τρία ἀψιδωτὰ παράθυρα, ὧν ἓν ῥομβοποίκιλτον. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν μὲ τὴν χρονολογίαν 1827 ἐπὶ τῆς μεσαίας πλακός, ἐπίπεδον, μετὰ ξυλίνης περιβολῆς, ὀροφήν, ἐξ ἧς κρέμανται δύο, ἐξ ἀναθήματος προερχόμενα, πλοῖα, ὧν τὸ ἓν κομψοτάτης κατασκευῆς, λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ δύο μικροὺς βωμοὺς εἰς τὰ πλάγια, ὧν ὁ ἀριστερὸς εἶναι τῆς Παναγίας, ἐξ ἀργυροῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένος, ξύλινα στασίδια πέριξ καὶ ἁπλοῦν κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον ἄνω. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχει μεγάλη τοιχογραφία τῆς Παναγίας καὶ ξυλίνη σκευοθήκη ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Οὐ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας, ὀλίγον κατωτέρω, εὑρίσκεται μικρὰ δεξαμενὴ μὲ τετράγωνον στόμιον. Εὐθὺς ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας ἀρχίζουν αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Ἀργυράτικα, ἔνθα ἀνάγει καλὴ ὁδὸς ἐπὶ τοῦ εὐθρύπτου, ὑπολεύκου, ἀργιλλοτιτανώδους ἐδάφους. Ἡ ἡμετέρα κατευθύνεται διὰ τοῦ λεκανοπεδίου, ὅπου εὑρίσκονται καλαί τινες οἰκίαι μὲ πολλὰς μεσπιλέας, ἀφικνουμένη ἀμέσως ἐπὶ τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα.

Ἐπανακάμπτοντες εἰς τὴν ἀγγλικὴν δεξαμενήν, ὅπως ἀκολουθήσωμεν περαιτέρω τὴν μεγάλην λεωφόρον, ἀφίνομεν ἀριστερᾷ ὁδὸν εἰς Ὑπαπαντὴν ἄγουσαν, ἐν ᾧ ἀριστερᾷ κατερχόμεθα εἰς τὸ ὡραῖον ἐλαιόφυτον δάσος τῆς διὰ πολλῶν περιβολῶν καὶ ἐπιπεδοστρώτων διῃρημένης κοιλάδος, εἰς τὴν δεξιὰν κατωφέρειαν τῆς ὁποίας σταματῶμεν. Ἡ

ὁδὸς ἄγει κάτω εἰς τὸν Τράφον Ῥαντάτικα, ἔχουσα τὴν ὑπὸ τοῦ μύλου τῆς Καστανίδας στεφομένην ἀκρώρειαν πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀπὸ τῆς εὐθαλοῦς ἐλαιοφύτου κοιλάδος παρατηρεῖ τις τὸν ὑπεράνω τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν ἐξέχοντα πύργον τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἐκεῖ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀναβλαστάνουσι πολλαὶ νεαραὶ κυπάρισσοι μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν. Τὸ σκιερὸν βάθος τῆς κοιλάδος καθίσταται σχεδὸν ἐπίπεδον μὲ τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου Ῥαντάτικα ἡμικεκρυμμένας ὑπὸ τὴν πυκνὴν ἐλαιοφυτείαν. Μία οἰκία μετὰ ἀναδενδράδος κεῖται δεξιᾷ ἐπὶ τῆς κατωφερείας καὶ ὑπὸ τὰς ἐλαίας φύονται θαλεραὶ αἱ πτέριδες καὶ αἱ μυρσίναι.

Ἐγκαταλείποντες τὴν λεωφόρον ὑπερπηδῶμεν τὴν κροκαλώδη κοίτην τοῦ χειμάρρου τῆς Λάκκας καὶ ἀναβαίνομεν διὰ πλαγίας κοιλάδος κατὰ τὴν διαδρομὴν χειμάρρου ἐπὶ τὸν Τράφον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὑπὸ θαλερὰς ἐλαίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλαὶ μυρσίναι φύονται. Ὁ χείμαρρος χωρίζεται κατόπιν εἰς δύο μικρὰς κοιλάδας, ἀκολουθοῦμεν δὲ τὴν μεγάλην πρὸς τὰ δεξιὰ κοιλάδα. Διὰ τοῦ χειμάρρου ῥέει πολὺ ὕδωρ, ἄλλοτε δὲ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ὑδρόμυλος, οὗτινος ὅμως οὐδὲν ἴχνος εἶναι πλέον ὁρατόν. Αἱ γυναῖκες τῆς γειτονίας πλύνουσιν ἐκεῖ τὰ ἀσπρόρρουχά των.

Ἀφικνούμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἔχουσαν στρογγύλως προέχον Ἅγιον Βῆμα μὲ θυρίδιον ἐκ τεσσάρων ὀπῶν ἀποτελούμενον, καὶ δεξαμενὴν πλησίον, πρὸ τεσσάρων περίπου ἐτῶν οἰκοδομηθεῖσαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει φρέαρ καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω ἕτερον, ἀμφότερα μὲ τετράγωνον στόμιον καὶ τὸ θέρος σχεδὸν ἄνυδρα. Ἡ μετὰ μικρᾶς πλατείας ἔμπροσθεν ἐκκλησία ἔχει θύραν εἰσόδου μὲ τὰ συνήθη ῥομβοποικίλματα, δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ ἓν τετραγωνικὸν μᾶλλον πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὑπεράνω ἑτέρας μικρᾶς ἀψιδωτῆς θύρας. Ἔμπροσθεν ἔχει ἀπέριττον κωδωνοστάσιον καὶ δύο τετραγωνικὰ μικρὰ παρά-

θυρα. Ἡ ἄλλως λευκόχριστος ἐκκλησία εἶναι κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην ἀνεπίχριστος. Δεξιᾷ ὑπάρχει περιτετειχισμένον κοιμητήριον μετὰ δάφνης, μιᾶς ἐλαίας καὶ ἐγκαταλελειμμένων μνημείων. Ἐπὶ τῆς δεξιᾷ τῆς ἐκκλησίας κατωφερείας εἶναι τρία τετειχισμένα ἐπιπεδόστρωτα, ἔνθα καλλιεργοῦσι κυάμους καὶ ἄλλα τινά. Τὸ ἐξ εὐθρύπτου λίθου λίαν λευκωπὸν ἔδαφος κατέχεται ὑπὸ πολλῶν μικρῶν κυπαρίσσων.

Ἀπότομος ὁδὸς ἄγει ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοῦ ὕψους Καλανδάρι, οὗτινος ἡ φαλακρὰ κορυφὴ ἀνέρχεται ἀριστερᾷ, ἔμπροσθεν τοῦ ἐκ 10 περίπου οἰκιῶν ἀποτελουμένου χωρίου Χουρδάτικα. Ἡ ὁδὸς κατερχομένη κατόπιν, διέρχεται ἔμπροσθεν μικρᾶς, λευκῶς ἐπικεχρισμένης στήλης, παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, μὲ δύο εἰκόνας Ἁγίων, ὧν ἡ μία ἐξ ἀργυρᾶς πλακός, καὶ παλαιᾶς Παναγίας. Πλησίον τοῦ παρεκκλησίου ὑπάρχουσι δύο δενδροειδεῖς σχῖνοι, ὄπισθεν δὲ τούτου ἐκτείνεται πρὸς τὰ κάτω μικρὰ κοιλάς, ἐν ᾗ κυπάρισσοί τινες φύονται. Ἀριστερᾷ κεῖται ὑποστρόγγυλος ἀκρώρεια, Ἁλῶνι καλουμένη, ὡς ἐκ τοῦ ἐκεῖ λιθοστρώτου ἁλωνίου, ὁπόθεν ἐπισκοπεῖ τις μεγαλοπρεπῶς τὰ πέριξ. Φαίνεται ὁλόκληρος ἡ κατωφέρεια τοῦ χωρίου Βασιλάτικα μὲ τὰ κάτωθεν τοῦ Μύλου τῆς Καστανίδας ἐλαιόδενδρα αὐτῆς, ὁλόκληρος ἡ ἐλαιόφυτος κοιλάς, δι᾿ ἧς ἡ ὁδὸς στρέφει κάτω πρὸς τὴν Λάκκαν, κατόπιν ἡ κορυφὴ μὲ τὸν παλαιὸν μύλον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς ἐγγὺς ἐλαιοφύτου κλιτύος τμῆμα τῶν σκοτεινῶν φαινομένων ὀρέων τῆς Ἀλβανίας, εἶτα ὁ μύλος τῆς Λάκκας, τὸ Λευκὸν ἀκρωτήριον τῆς Λευκίμμης καὶ ὁ νότιος πορθμὸς εἰς τὸ βάθος. Ἕπεται κατόπιν, μετὰ ἐλαιόφυτον κοιλάδα, ἡ φαλακρὰ ἀκρώρεια τοῦ Φάρου, ἔχουσα δεξιᾷ μικρὸν περίφρακτον χῶρον μετὰ κυπαρίσσων καὶ ἐλαιῶν. Ἡ ὁδὸς προχωρεῖ δεξιᾷ, ἐπισκοποῦσα τὴν ἐλαιόφυτον λεκάνην πρὸς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Φάρου, καὶ ἄγει ἐπὶ ἐλαιοφύτου λόφου εἰς τὰς

οἰκίας τοῦ χωρίου Πετράτικα, 6 περίπου τὸν ἀριθμόν, δεσπόζουσα τοῦ μεγαλοπρεποῦς πρὸς τὴν Λάκκαν ἐλαιοφύτου λεκανοπεδίου· ἀφίνουσα δὲ ἀκρώρειάν τινα πρὸς τὰ δεξιά, μέ τινας οἰκίας, 20 περίπου, τοῦ χωρίου Δαλιετάτικα, κατευθύνεται πρὸς τὸν Φάρον. Ἀκρώρειάν τινα δεξιᾷ ἐγκαταλείπουσα, κατάγει ἡ ὁδὸς περαιτέρω λίαν ἀπότομος εἰς τὸ λεκανοπέδιον, διερχομένη δὲ ἔμπροσθεν πολλῶν ὑψηλῶν σχίνων ἀφικνεῖται εἰς μικρὰν κοιλάδα παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου καὶ ὑπὸ πολλῶν νεαρῶν κυπαρίσσων περιβαλλομένης ἀκρωρείας. Ἡ στενὴ ὁδὸς προχωρεῖ μεταξὺ σχίνων εἰς τὰς ὑπὸ πολλῶν σχίνων, εὐφορβίων καὶ νεαρῶν κυπαρίσσων κατεχομένας κλιτῦς τῆς φαλακρᾶς ἀκρωρείας, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ ἐκείνης τοῦ Φάρου διὰ ῥάχεως, ἐν ᾗ ὀλίγαι τινὲς ἐλαῖαι φύονται. Ἡ τελευταία ἀκρώρεια, ἡ τοῦ Φάρου, περιβάλλεται πρὸς τὸ μέρος τῆς Λάκκας ὑπὸ πολλῶν, ἐν μέρει εὐρυκλάδων κυπαρίσσων. Τὸ τελευταῖον διάστημα τῆς ὁδοῦ ἔχει τὸ ἔδαφος βαθμιδωτόν.

Ὁ φανὸς τοῦ ἄκρου τῆς Λάκκας, 36 μ. ὕψους, ὑψοῦται 108 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἀπὸ τοῦ ὀκταγώνου ἐξώστου τοῦ φάρου, τοῦ ἔχοντος 8 ἀνταναχλαστικὰς λυχνίας καὶ ξύλινον ἰκρίωμα μὲ στέγην ἐκ ψευδαργύρου, ἔχει τις μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν τοῦ νοτίου πορθμοῦ τῆς Κερκύρας, τῆς ἐγγὺς Λάκκας, εἶτα τῶν ὡραίων ἀκτῶν τῆς Ἀλβανίας, τῶν ἐλαιοφύτων λόφων μὲ τὴν κατωφέρειαν τοῦ χωρίου Μιτσιαλάτικα πρὸς τὰ ἔνδον, τῆς ἀκρωρείας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀριστερᾷ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοιλάδος τῆς Ὑπαπαντῆς, τῶν ὑψωμάτων μετὰ τοῦ μύλου τῆς Καστανίδας, κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῆς ἐγγὺς ἀκρωρείας καλυπτομένου, καὶ τῶν κλιτύων τοῦ χωρίου Βασιλάτικα μετὰ τῆς οἰκίας τοῦ Δημάρχου. Ἰδιαζόντως ἀγρία εἶναι ἡ θέα πρὸς τὴν θάλασσαν μέχρι τοῦ φανοῦ καὶ τῶν κατωτέρων κρημνῶν, οὓς στέφουσι σχῖνοι. Ὁ φάρος εἶναι τετραγωνικὴ πρὸς τὰ κάτω, λευκῶς ἐπικεχρισμένη οἰκοδομή, ἔχουσα

τετράγωνον θύραν, μικρὸν λιθόστρωτον χῶρον ἔμπροσθεν, καὶ δεξαμενήν, χωρητικότητος 50 περίπου βαρελῶν, κάκτους τινὰς καὶ τρεῖς μεγάλους σχίνους. Ὁ φάρος, οἰκοδομηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1832, ἔχει ὑπὸ τὴν κλίμακα μικρὰν ἐλαιαποθήκην καὶ δεξιᾷ μικρὸν δωμάτιον ὡς κοιτῶνα καὶ μαγειρεῖον. Παρ᾽ αὐτῷ ὑπάρχει πρόσθετον μικρὸν παρεκκλήσιον, ἔχον ἀψιδωτήν, μετὰ σταυροῦ πρὸς τὰ ἄνω, θύραν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀριστερᾷ μικρὰ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Νικολάου· νῦν εἶνε ἐγκαταλελειμμένον. Οἱ Ἄγγλοι, ὅτε κατέλαβον τοὺς Παξούς, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν παραλίαν τὴν καλουμένην Πλάνους. Εἰς τὴν ὑποκάτω μικρὰν κοιλάδα, Μοθωνιὸ ὀνομαζομένην, εἶναι τὸ ὁμώνυμον φρέαρ μετὰ τετραγώνου στομίου καὶ μικροῦ λιθοστρώτου διαστήματος πλησίον.

Βαίνοντες περαιτέρω ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ φάρου πρὸς τὴν κυρίαν ἀκρώρειαν, ἔχομεν ἐκτεταμένην τῆς θαλάσσης τὴν ἄποψιν. Ἡ σχεδὸν ἐπίπεδος πλευρὰ τῆς ράχεως εἶναι κεχωρισμένη πρὸς τὰ ἔξω διὰ βαθείας σχισμῆς, πρὸ ἐτῶν ἤδη ὑφισταμένης, ἡμέραν δέ τινα θέλει βεβαίως κατακρημνισθῇ. Ὡραιοτάτη εἶναι ἐντεῦθεν ἡ ἀνασκόπησις τοῦ φάρου. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς μεγάλης ἀκρωρείας, Ῥάχη τοῦ Μπαλλερίνου καλουμένης, καὶ μόνον ὑπὸ ἀρωματικῶν βοτανῶν περιβαλλομένης, ὡραία εἶναι ἡ θέα πρὸς τὰ ἔξω, ἔνθα ὑπάρχει περιτετειχισμένη συστὰς ἐλαιῶν. Ὑπῆρχον καί τινες ἐκτάσεις, ἔχουσαι παλαιοὺς ἀμπελῶνας, ἤδη ἐγκαταλελειμμένους, καί τινας ἀπιδέας. Ἡ κλιτὺς τῆς μεγάλης ἀκρωρείας πρὸς τὸ βάθυσμα τὸ καλούμενον Καμπιά, ἔχει ὡραίους ἀμπελῶνας, διῃρημένους εἰς ἐπιπεδόστρωτα καὶ περιβαλλομένους διὰ τειχῶν. Ἀκολούθως ἔρχεται ἡ ἀκρώρεια τῆς Κορακόκονδρας, φαλακρά, μὲ ἐγκαταλελειμμένους ἀμπελῶνας, διὰ τοῦ βαθέος, ἀποτόμου, εἰς τὴν θάλασσαν ἀπολήγοντος Τράφου τοῦ Κολοσύρτη, σχηματιζομένου ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ χωρίου Βασιλάτικα, μὲ τὴν γυμνὴν προεξοχὴν Βραχλερό, πρὸ τῆς ὁποίας ὑπὸ τὰ Βασιλάτικα ὑπάρχει μέρος ἐκ πολλῶν

νεαρῶν κυπαρίσσων κατάφυτον. Ἐπὶ τῆς ἤδη εἰς τὸ Καλανδάρι ἀνηκούσης ράχεως, εὑρίσκεται καλός, περιτετειχισμένος ἀμπελών, καὶ κάτω ἀπὸ τὰ Βασιλάτικα κεῖται μικρὸς λαχανόκηπος μὲ δεξαμενὴν εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν ἐλαιοφυτειῶν. Δύο ὁδοὶ κατάγουσιν εἰς Ἅγιον Ἰωάννην, ἐν ᾧ λιθόστρωτος ὁδός, τὰ γνωστὰ ἤδη ἡμῖν Βασιλάτικα διελαύνουσα, καὶ εἰς βαθμίδας διῃρημένη, ἄγει ἄνω εἰς τὴν Καστανίδαν.

Ἐκεῖ, ἔνθα ἡ ὁδὸς μετὰ τὸν Τράφον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἀριστερᾷ ἀνέρχεται, ὁ κυριώτερος εὐρὺς χείμαρρος κατασκιάζεται ἑκατέρωθεν ὑπὸ ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι θάμνοι σχίνων καὶ μυρσινῶν. Ἡ ὁδὸς ἄγει ὁμαλὴ πρὸς τὰ δεξιὰ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὑπὸ νεαρῶν κυπαρίσσων περιβαλλομένου λόφου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἀριστερᾷ ἐκτείνεται λεκανοπέδιον ἐξ εὐθαλεστάτων ἐλαιῶν πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην διὰ τοῦ Τράφου Πιαλοῦχες. Ἡ ὁδὸς στρέφει ὁμαλῶς, ἀποτελοῦσα εὐρύτοξον, διὰ θαλερωτάτου δάσους ἐξ ἐλαιῶν, ὧν οἱ κορμοὶ κλίνουσι πρὸς τὸν κροκαλώδη Τράφον. Ἀριστερᾷ ὑψοῦται λόφος, Μόρος καλούμενος, ὑπὸ θάμνων ἰσχνῶν μυρσινῶν, σχίνων, πτερίδων, ἀγρίων ἐλαιῶν καί τινων κυπαρίσσων περιβαλλόμενος, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποίου ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὰ πέριξ, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας, πλησίον τῆς ὁποίας κεῖνται οἰκίαι τινὲς τοῦ χωρίου Χουρδάτικα, ἡ κυκλικὴ θέα τῶν πέριξ εἶναι ἐξαίρετος. Βλέπει τις ὁλόκληρον τὴν εὐθαλῆ ἐλαιόφυτον κοιλάδα, τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐκτεινομένην μέχρι τῆς Ὑπαπαντῆς, ἧς ἐξέχει τὸ κωδωνοστάσιον, τὰς ὄπισθεν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐγγὺς κατωφερείας, ὄπισθεν ἡμῶν ἐκείνας τῆς Καστανίδας μετὰ τοῦ ὑψιθρόνου Μύλου, καὶ παρὰ τοὺς ἡμετέρους πόδας τὰς γελοέσσας τῆς Λάκκας κλιτῦς μὲ τὸ σπανίας θαλερότητος ἐλαιόφυτον λεκανοπέδιον, τμῆμα τοῦ ἠρέμου λιμένος, καὶ ἐν τῷ βάθει τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἀκτὰς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς

Κερκύρας, τόσον ὡραίας εἰς γραμμάς, ὥστε θὰ παρεσύρετό τις εἰς τὸ νὰ ἰχνογραφῇ αὐτὰς ἐπανειλημμένως ἑκάστοτε. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἡ λοφοσειρὰ εἰς τέσσαρα μεγάλα ὑψώματα, ὧν τὸ τελευταῖον στρέφεται ὑπὸ τοῦ ἀνεμομύλου, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ ὑπάρχει μεγάλη ἀκρώρεια, εἰς δύο χωριζομένη λόφους, ὧν ὁ πρὸς τὰ ἔνδον ὑψηλότερος ἔχει παρὰ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ λευκάς τινας οἰκίας.

Ἡ ὁδὸς προχωρεῖ περαιτέρω ἠρέμα καμπτομένη διὰ τῆς εὐθαλοῦς ἐλαιοφύτου λεκάνης. Τὰ δένδρα εἶναι εὐρύκλαδα καὶ γραφικῶς συνεστραμμένα, διότι ἕκαστος κορμὸς τείνει ἰδιαζόντως πρὸς τὸ φῶς. Δεξιᾷ ἄνω, εἰς τὰ Ῥόγγια, κεῖται μία οἰκία καὶ εἶτα ἔρχονται τὰ Πετράτικα. Ἡ ὁδὸς ἐξακολουθεῖ ὁμαλὴ καὶ ἠρέμα καμπτομένη διὰ τῆς ἐπιπέδου εὐρυτάτης κοιλάδος, τῆς ἐχούσης σπανίας θαλερότητος ἐλαιόδενδρα, καὶ τοιουτοτρόπως ἀφικνούμεθα εἰς Λάκκαν.

Τὸ πρῶτον, ὅπερ ἀπαντᾷ τις ἐν Λάκκᾳ, ἧς τὸ ὄνομα θὰ ἔχῃ τὴν προέλευσίν του ἐκ τῆς Λάκκας τοῦ Βότσαρη, εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, θεωρουμένη ὡς ἡ ἀρχαιοτέρα τῆς νήσου, εἰς ἣν ἀπὸ τῆς μεγάλης λεωφόρου δεξιᾷ ἄγει καλὴ ὁδός. Ἔχει αὕτη μικρὰν ὀλίγον ἀνυψωμένην τετράγωνον πλατεῖαν ἔμπροσθεν, ἀψιδωτὴν ῥομβοποίκιλτον, νῦν ἐφθαρμένην, θύραν, δύο μικρὰ τετραγωνικὰ παράθυρα, ἓν στρογγύλον ἐν σχήματι ὀπῆς καὶ ὑπὸ τὰ παράθυρα δύο ἐξέχοντας στρογγύλους λίθους, ὧν ὁ μὲν δεξιὸς συνεστραμμένος, ὁ δὲ ἀριστερὸς ἔχει τὸ σχῆμα τηλεβόλου. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑψοῦται κωδωνοστάσιον μὲ δύο τόξα καὶ μὲ μεγάλην, ὡς γεῖσον χρησιμεύουσαν πλάκα, ἥτις βαθέως ἐνεγλύφη ὑπὸ τῆς κατακρεμαμένης ἁλύσεως τοῦ κώδωνος. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὑπάρχει περιτετειχισμένον κοιμητήριον μὲ ἄκομψον ἀψιδωτὴν εἴσοδον, πρὸ τῆς ὁποίας εὑρίσκονται μνημεῖά τινα. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει ἐξωτερικὴ κλῖμαξ ἄγουσα εἰς τετράγωνον θύραν, τὴν εἴσοδον τοῦ ὑπερῴου, καὶ δύο

ἀψιδωτὰ παράθυρα. Τοῦτ' αὐτὸ δεξιᾷ, ἔνθα ὑπάρχει προσέτι ἓν μηνοειδὲς παράθυρον καὶ ἓν ῥομβοποίκιλτον τόξον, ἄγον εἰς τὸ κοιμητήριον. Τὸ ἐσωτερικόν, ἔχον λοξὴν πλακόστρωσιν, δεικνύει ἐπίπεδον ὀροφήν, γαστροειδῶς προέχον κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου καὶ ξύλινα στασίδια πέριξ, ὧν ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ. Ἐπὶ τῆς πλακοστρώσεως ὑπάρχει δικέφαλος ἀετός, δεξιᾷ εἶναι ὁ βωμὸς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἀριστερᾷ ὁ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀμφότεροι πλοκαμώδεις, ὁ τελευταῖος ἐκ ξύλου κατεσκευασμένος, μὲ ἄτεχνα ἑλικοειδῆ κοσμήματα καὶ κιονόκρανα, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου εἶναι λίθινος, καθὼς καὶ τὸ λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἄγουσι δύο βαθμίδες. Τὸ πρὸς τὰ ἔξω ἀκόμψως προέχον Ἅγιον Βῆμα ἔχει ἓν τετράγωνον παράθυρον, μίαν Παναγίαν μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ καὶ ἕνα Ἅγιον, τὸ πᾶν ἀτέχνως ἐξειργασμένον. Πρὸς τὰ ἄνω τοῦ εἰκονοστασίου εἶναι ἐζωγραφημένοι δύο ἰχθύες κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, διότι, ὡς λέγεται, ὁ Ἅγιος ἦτο ἁλιεύς. Ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας εἶναι φρέαρ, Γλύφα εἰς τὸ Λιβάδι καλούμενον, ὅπερ ὅμως δὲν ἔχει καλὸν ὕδωρ· ἔχει τετράγωνον στόμιον ἐπὶ στρογγύλης βάσεως.

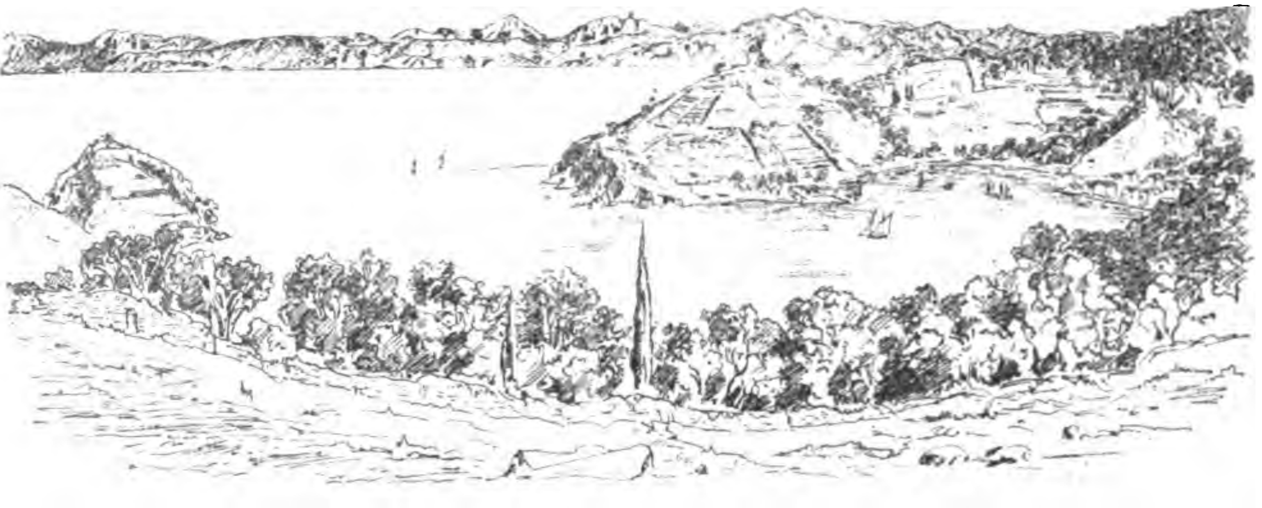
Ἡ λεωφόρος καταλήγει εἰς τὰ Μαγαζεῖα τῶν οἰκιῶν τοῦ λιμένος, μέχρι τῶν ὁποίων αἱ ἐλαῖαι τῆς ὁμαλῆς κοιλάδος φθάνουσι. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἐξέχουσιν αἱ πέτραι, ἐκτεινόμεναι μέχρις ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς, ἔνθα ἀνασύρονται τὰ πλοῖα. Ὅλαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι ἔχουσι λιθόκτιστα ἑδώλια καὶ ἰσοπέδους κενὰς πλατείας, εἰς ἃς ἐπὶ μεγάλης πλημμύρας ἀνέρχεται ἡ θάλασσα, ἥτις ἄλλοτέ ποτε ἀφικνεῖτο μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Πρὸς τὰ ὀπίσω σχηματίζουσιν αἱ οἰκίαι εἶδος μικρᾶς πλατείας μετὰ σταυρωτῆς λιθοστρώσεως ἐξ ἐπιμήκων καὶ στρογγύλων λίθων, καὶ ὀλίγων οἰκιῶν, αἵτινες ἔχουσιν ἔξω προσηρτημένα κλήματα καὶ λιθόκτιστα ἑδώλια. Γραφικωτάτη εἶναι ἡ οἰκία τοῦ Καπετὰν Σπύρου, ἔχουσα ἐξώστην, ἀνθοδοχεῖα καὶ ἀναδενδράδα, ἧς τὸ κλῆμα κάτω-

θεν ἀνέρχεται· τὸ πᾶν ἔχει κατάλευκον τὴν ἐπίχρισιν. Ὑπάρχουσι πολλαὶ οἰκίαι ἔχουσαι βαθύτερον εἰσεχούσας ἀψῖδας, καθὼς ἐκεῖναι τῆς Πάργας, καὶ λίαν προέχον γεῖσον, ἔμπροσθεν ὅλως ἐπίπεδοι καὶ πρὸς τὰ ἔσω πλαγιαζόμεναι, ὅλαι χθαμαλαί.

Κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ λιμένος ἐκτείνεται λιθόστρωτον τμῆμα, ὅπερ ἔχει κατὰ θέσεις σταυροειδῆ ἐκ στρογγύλων λίθων διάστρωσιν καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐλαιοτριβεῖον. Ἡ ἐν τῷ ἀβαθεῖ λιμένι καλὴν πλακόστρωσιν ἔχουσα προκυμαία, ἥτις ὑπ' ἀμβλεῖαν γωνίαν ἐκτείνεται, παρουσιάζει τέσσαρας οἰκίας μὲ προέχουσαν ἐξωτερικὴν κλίμακα, ἐξ ὧν ἡ μία εἶναι Τελωνεῖον καὶ ἡ ἄλλη Δημαρχεῖον. Ἐπὶ τῆς προκυμαίας ταύτης ἵστανται πέντε στυλίσκοι, ὅπως προσδέωσι τὰ πλοῖα. Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς προκυμαίας βλέπει τις πέραν τὸ Λοιμοκαθαρτήριον, παρὰ τῶν Ἄγγλων οἰκοδομηθέν, ἔχον στοὰν μὲ τρεῖς τετραγώνους στήλας καὶ ἑτοιμόρροπον περιτείχισμα. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὑπάρχει νεώριον, Σκιέρος καλούμενον, ἔνθα εὑρίσκεται παλαιὰ ἀσβεστοκάμινος καί τινες κοιλότητες· ἐκεῖ ἀνελκύονται τὰ πλοῖα. Ἔξωθεν τούτου εἶναι τὸ ἑτοιμόρροπον οἰκοδόμημα τοῦ Ὑγειονομείου ἀπὸ τῶν ἐνετικῶν χρόνων. Ἄνωθεν τοῦ Σκιέρου κεῖται τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἁπλῆ οἰκία, ἔχουσα ἀπέριττον, προεξέχον Ἅγιον Βῆμα, τετραγωνικὴν θύραν καὶ ἔξω ἀπὸ πασσάλου κρεμάμενον κώδωνα. Μεγάλη συκῆ φύεται ὑπὸ τοὺς ἐκεῖ πλησίον τοίχους. Κλῖμαξ ἐξ 25 ἀκατεργάστων βαθμίδων ἄγει ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὁπόθεν μεγαλοπρεπῶς ἐπισκοπεῖ τις τὸν λιμένα καὶ ἔχει ὡραίαν τὴν θέαν τοῦ στομίου μετὰ τῆς προεχούσης Κερκύρας. Τὸ ἐσωτερικόν, εἰς ὃ ἀνάγουσι δύο βαθμίδες, ἔχει γυμνὴν στέγην, ἄτεχνα στασίδια εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς, λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ τοιχογραφίας Ἁγίων πρὸς τὰ ἄνω, καλὴν πλακόστρωσιν καὶ ἔμπροσθεν μικρὰν τετράγωνον θύραν μὲ

οπὴν ἄνωθεν καὶ δύο, πεφραγμένα διὰ τειχίσματος, τετραγωνικὰ παράθυρα εἰς τὰ πλάγια.

Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἄγει ἀπότομος ὁδὸς διὰ τῆς ἐλαιοφύτου κλιτύος, ἐν ᾗ πολλαὶ ἐρεῖκαι, πτέριδες καὶ σχῖνοι φύονται καὶ ὁπόθεν μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ στομίου τοῦ λιμένος καὶ τῆς ἐν τῷ βάθει ἐμφανιζομένης Κερκύρας, καθὼς καὶ τοῦ νοτίου πορθμοῦ. Εἶτα εἰς βαθμίδας διῃρημένη ἄγει μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν, κατὰ μῆκος περιτετειχισμένων γηπέδων, ἅτινα περιέχουσι μεσπιλέας καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα, καθὼς καὶ ἀμπελῶνάς τινας, καρύας, ἀμυγδαλέας καὶ δαμασκηνέας. Αἱ κατωφέρειαι καθίστανται ὁμαλώτεραι, αἱ βαθμίδες καλλίτεραι, ἄρχονται δὲ αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Δαλιετάτικα, ὧν ἡ πρώτη ἔχει κῆπον καὶ ἔμπροσθεν ἐπιμελῆ πλακόστρωσιν, μὲ νεαρὰν συκαμινέαν, ὑπὸ εἴδους πυργίσκου περιβαλλομένην. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς ἀκρωρείας, τῆς ἐχούσης συγκριματώδη πετρώματα, κεῖνται πολλαὶ χθαμαλαὶ οἰκίαι, ὄπισθεν τῶν ὁποίων εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν δύο ἐκκλησίαι τοῦ χωρίου, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας κείμεναι. Ἐν πρώτοις ἀπαντᾷ τις τὸν Ἅγιον Βασίλειον, ἔχοντα ἐγγὺς πλατεῖαν, ἁψιδωτὴν ῥομβοποίκιλτον θύραν, δύο ἁψιδωτὰ παράθυρα, ὑπερκείμενον γεῖσον, κάτω λίθινα ἑδώλια πρὸς τὰ δεξιά, τρία ἁψιδωτὰ παράθυρα ἀριστερᾷ, ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα καὶ ἀνεπίχριστον μέτωπον μὲ τετραγωνικὴν θύραν, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας, καθὼς καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν, εἶναι πολλὰ μνημεῖα μετὰ πλακῶν ἢ συντριμμάτων λίθων. Τὸ ἐσωτερικόν, εἰς ὃ δύο βαθμίδες ἄγουσιν, ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν μὲ δικέφαλον ἀετὸν ἐν τῷ μέσῳ, ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης, εἰς τὰ πλάγια καὶ ἔμπροσθεν ξύλινα στασίδια, ὧν ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ, ἔνθα ὑπάρχει μικρὸς βωμὸς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου· ἔχει λίθινον λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον μὲ εἰκόνας νεωτέρας τέχνης. Τὸ Ἅγιον Βῆμα, εἰς ὃ ἄγει μία βαθμίς, ἔχει Ἁγίαν Τράπε-

Ἡ Λάκκα ἀπὸ τὸν Παλαιὸν Μύλον.

ζαν μετὰ κιβωρίου, ἄτεχνον εἰκονογραφίαν τῆς Παναγίας μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ καὶ Ἁγίους ὑποκάτω. Ἔμπροσθεν ὑπεράνω τῆς εἰσόδου εἶναι ἀνοικτὸν ὑπερῷον. Ἀπὸ τῶν πέριξ τῆς ἐκκλησίας ἔχει τις ὡραίαν τὴν θέαν τῆς κατωτέρω κοιλάδος, τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς.

Ὀλίγα βήματα μακρὰν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ταύτης κεῖται μικρόν τι ὑψηλότερον, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκρωρείας, ἡ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἧς, καθὼς καὶ τῆς προηγουμένης, ὁ κώδων κατακρέμαται ἀπὸ ἐλαιοδένδρου. Κεῖται δὲ ἐπὶ ἀνυψωμένου κατά τι ἐπιπέδου, ἔχουσα τὴν κυρίαν πλαγίαν πρόσοψιν πρὸς τὰ ἀριστερά, λιθόκτιστα ἑδώλια καὶ κιτρινόχρουν, ἀψιδωτὴν ῥομβοποίκιλτον θύραν, εἰς ἣν τρεῖς βαθμίδες ἄγουσι, δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ ἓν μηνοειδές. Δεξιᾷ ἔχει δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα, ἔμπροσθεν μόνον μίαν τετράγωνον θύραν καὶ ὀπὴν ἄνωθεν. Ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτῆς πλατείας ὑπάρχουσι μνημεῖά τινα. Τὸ καλῶς πλακοστρωμένον ἐσωτερικὸν ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τὸν δικέφαλον ἀετόν, πέριξ ξύλινα στασίδια, ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης καὶ ἀνοικτὸν ὑπερῷον ὑπεράνω τῆς εἰσόδου. Τὸ ἄτεχνον, μὲ τοὺς ἰχθῦς πρὸς τὰ ἄνω, λίθινον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ τρεῖς βαθμίδες ἄγουσιν, ἔχει κιτρίνην ἐπίχρισιν. Δεξιᾷ εἶναι ὁ μικρὸς βωμὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Τὸ λευκῶς ἐπικεχρισμένον Ἅγιον Βῆμα ἔχει μόνον ἀτέχνους τοιχογραφίας πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας κεῖνται διάφοροι, εἰς τὰ Δαλιετάτικα ἀνήκουσαι οἰκίαι, μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν, καί τινες παλαιοὶ παχύκορμοι σχῖνοι καὶ κάκτοι. Ἀπὸ τῆς θέσεως δὲ ταύτης ὡραία εἶναι ἡ θέα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἐγγὺς κειμένου λόφου τοῦ Φάρου, χωριζομένου διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μοθωνιοῦ, ἄνωθεν τῆς ἀκτῆς, εἰς ἣν οἱ Ἄγγλοι ἀπεβιβάσθησαν, καὶ διῃρημένου εἰς πολλά, ἐκ κυπαρίσσων ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, κατάφυτα ἐπιπεδόστρωτα. Σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλάδος κεῖται τὸ

προμνημονευθὲν φρέαρ τοῦ Μοθωνιοῦ. Ἀφικνούμεθα δὲ εἰς τὴν ἤδη γνωστὴν ἡμῖν, πρὸς τὸν Φάρον ἄγουσαν, ὁδόν, ἥτις κάτωθεν τῆς ὑψίστης ἐλαιοφύτου ἀκρωρείας φέρει εἰς τὸ μέρος τῆς κοιλάδος.

Ἀπὸ τῆς Λάκκας βαίνει ἀτραπὸς πρὸς τὸ ἤδη κατεστραμμένον φυλακεῖον, εἰς θέσιν Κανόνι καλουμένην, κατὰ μῆκος τοῦ μεγαλοπρεποῦς λιμένος, καὶ τούτου δεσπόζουσα. Ἰδιαζόντως ὡραία εἶναι ἡ μετὰ τὴν κροκαλώδη παραλίαν, *σπιάντσα 'ς τὸ Κανόνι,* ἐρχομένη *ἄκρα 'ς τὸ Βαθύ.* Ἡ ὄπισθεν τῆς ἀκτῆς ταύτης ἐκτεινομένη μικρὰ κοιλὰς εἶναι ἐξ ἐλαιῶν κατάφυτος, μυρσίναι ἀναθάλλουσιν εἰς τὴν ἀκτήν, ἐπιστέφουσαι τὰ βραχώδη τοιχώματα, καθὼς καὶ κέδροι τινές, ἐρεῖκαι καὶ πτέριδες. Κατόπιν ἔρχεται κατά τι εὐρυτέρα ἐλαιόφυτος κοιλάς, μὲ κροκαλώδη ἀκτήν, 'ς τοῦ Χαραμῆ τὸ Γουλὶ καλουμένην, ἔνθα φαίνονται τοῖχοί τινες μὲ προεξέχοντας λίθους. Ἀπὸ τῆς κοιλάδος ἄγει ἄνω ἡ ἀτραπός, στέφουσα τοὺς βραχώδεις τοίχους, εἰς τὸν παλαιὸν μύλον (Παληόμυλος τοῦ Κόερα) ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων τοῦ χωρίου Κοεράτικα, ὅπερ ἔχει μόνον δώδεκα οἰκίας. Ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου ἀκρωρείας τοῦ παλαιοῦ μύλου εἶναι μεγαλοπρεπὴς ἡ ἄποψις· ἐπισκοπεῖ τις ἀφ' ἑνὸς τὴν εὐρεῖαν ἀνοικτὴν θάλασσαν, εἶτα τὴν ἀνωφερῆ ἀκρώρειαν τοῦ Φάρου καὶ τὴν ἠπίως στρέφουσαν κοιλάδα μέχρι τῶν λόφων τοῦ μύλου τῆς Καστανίδας, τὴν Κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν ὑποκάτω κειμένην ἐλαιόφυτον κοιλάδα, τοὺς λόφους τοῦ χωρίου Πετράτικα καὶ ὁλόκληρον τὴν προεξοχὴν μέχρι τοῦ μύλου μετὰ τοῦ ἠρέμου λιμένος παρὰ τοὺς πόδας ἡμῶν, κατόπιν τὰς τρεῖς λευκὰς ἀκρωρείας, ὧν ἡ τελευταία ἐπιστέφεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, μακρὰν δὲ εἰς τὸ βάθος τὴν μεγαλοπρεπῆ Κέρκυραν μετὰ τοῦ Λευκοῦ ἀκρωτηρίου, καὶ τὰς νοτίους ἀκτὰς τῆς νήσου, τὴν ἐγγὺς ἄκραν τοῦ Μούρτου καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς Ἀλβανικὰς ἀκτάς. Ἀπὸ τῆς ἐγγὺς προεξοχῆς τοῦ μύλου πρὸς τὴν

θάλασσαν, ἔνθα ἐλαῖαί τινες καὶ κυπάρισσοι φύονται, δεσπόζει τις μακρόθεν τῆς θαλάσσης μετὰ τῶν δύο ἐγγὺς ὑφάλων καὶ τῆς ἀκτῆς, ἐν ᾗ οἱ Ἄγγλοι ἀπεβιβάσθησαν, μετὰ τῆς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ φανοῦ ἐκτεινομένης κατωφεροῦς πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἀποκρήμνου πρὸς τὰ ἔξω κοιλάδος τοῦ Μοθωνιοῦ.

Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ μύλου ἐκτείνεται μικρὰ κοιλὰς μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἀκρωρείας, ἔχουσα πρὸς μὲν τὰ ἔξω ἐγκαταλελειμμένους τινὰς ἀμπελῶνας, πρὸς δὲ τὰ ἔσω ἐλαίας. Ἡ ὅλως ἐξ ὑπολεύκων, εὐθρύπτων πετρῶν, ἀκρώρεια ἔχει ἀραιὰν φυτείαν ἐξ ἀνεμοπλήκτων βοτανῶν καὶ θαμνωδῶν σχίνων. Ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου λόφου, ἐφ' οὗ σχῖνοί τινες θάλλουσιν, ἀγρία εἶναι ἡ θέα τῶν κατωτέρων ἀποτόμων, χωματωδῶν τοίχων, τῆς μεμονωμένης τραπεζοειδοῦς ὑφάλου Ἐξωλίθαρον καὶ τῆς Κερκύρας. Ἡ κοιλὰς μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἀκρωρείας ἐκβάλλει πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ κοίτης χειμάρρου. Ἀπὸ τῆς τρίτης ἀκρωρείας εἶναι ἰδιαζόντως ὡραία ἡ θέα τῆς ἐγγὺς ἀκτῆς, ὑπεράνω τῶν ἀγρίων κρημνῶν, τῶν ὑπὸ σχίνων καὶ κέδρων στεφομένων, ἐπίσης τῆς Κερκύρας καὶ τοῦ Νοτίου πορθμοῦ. Ἐκεῖ πλησίον ὑπάρχουσι προσέτι ἀμπελῶνές τινες. Χθαμαλὴ ῥάχις, μὲ τέσσαρα ἐπιπεδόστρωτα πρὸς τὸν λιμένα καὶ χθαμαλὸς κρημνὸς πρὸς τὴν θάλασσαν, χωρίζει τὴν τρίτην ἀκρώρειαν ἀπὸ τῆς τετάρτης ἢ τελευταίας, ἔνθα εἶναι ἡ ἐκκλησία. Μυρσίναι καὶ ἐρεῖκαι ἀποτελοῦσι τὴν ἀραιὰν βλάστησιν. Ἀγρία ἀτραπός, τοῦ πεταλοειδοῦς λιμένος δεσπόζουσα, ἄγει διὰ ταύτης ἐπὶ τοῦ ὑπολεύκου ἐδάφους. Κυπάρισσοι καὶ δενδρολίβανος σχηματίζουσιν ἐπὶ τοῦ ὕψους μικρὰν δενδροστοιχίαν, προφυλάττουσαν συκᾶς τινας καὶ ἀμπελῶνας, ἔνθα ἵσταται ἡ νέα ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ μεσημβριανθέμου τοῦ κυνώδους (mesebrianthemum caninum) περιβαλλόμενα ἐπιπεδόστρωτα. Τὸ ἐκκλησίδιον ἔχει μικρὸν Ἅγιον Βῆμα, χωριζόμενον διὰ τοίχου εἰκονοστασίου, ἔχει ἱερὸν

κυτίον καί τινας σταυρούς. Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὰ ἐκτὸς ὑπάρχει μικρὰ δεξαμενὴ μὲ τετραγωνικὸν στόμιον, μεγαλοπρεπεστάτη δὲ εἶναι ἐντεῦθεν ἡ ἄποψις τοῦ πορθμοῦ καὶ τῆς θαλάσσης.

Ἐπιχειροῦντες διὰ λέμβου τὸν γῦρον τοῦ λιμένος καὶ ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὸ Μισοράχη ἀπαντῶμεν ἐν πρώτοις τὴν ῥάχιν τῆς Ἀγριλίδας, εἶτα τὴν κλιτὺν τῆς δευτέρας ἀκρωρείας, τῆς ἐχούσης ἑλικοφόρα στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν, τοῦ *Χαραμῆ τὸ Γουλὶ* καλουμένην, ἔπειτα τὴν βραχώδεις κρημνοὺς ἔχουσαν ἄκραν 'ς *τὸ Βαθύ*, κατόπιν τὴν κροκαλώδη ἀκτὴν 'ς *τὸ Κανόνι*, ἔνθα φύονται ἄγνοι, καθὼς καὶ εἰς πολλὰς θέσεις τῆς Λάκκας καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀκόμη τῶν οἰκιῶν, εἶτα τὴν ἀκτὴν τῆς προκυμαίας καὶ τὰς Γλυφάδας, ἔνθα ἄλλοτε ἦτο τὸ λοιμοκαθαρτήριον. Τέλος ἔρχεται ὁ κρημνὸς τῆς ἄκρας τοῦ μύλου, τῆς καλουμένης *Πέτρας τοῦ Πετρούκα*, κατόπιν ὁ *Βράχος τῆς Βίγλας*, κατακυλισθεὶς κρημνός, μὲ τοὺς ἀπομεμονωμένους ἐν τῇ θαλάσσῃ βράχους, *Νησὶ* καλουμένους, μὲ πολλοὺς πλησίον κατακρημνισθέντας, ὀγκώδεις λίθους καὶ θαμνώδεις σχίνους, οἵτινες τοὺς βράχους ἐπιστρωννύουσι. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἀπὸ τοῦ στομίου ἡ θέα τοῦ λιμένος τῆς Λάκκας μὲ τὸν ἐξέχοντα ἐν τῷ βάθει πύργον τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἄριστα ἀγκυροβολεῖ τις ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀπέναντι τῆς προκυμαίας, ἔνθα εἶναι τὸ βαθύτερον ὕδωρ. Μολονότι δὲ ὁ λιμὴν εἶναι ἀρκετὰ προφυλαγμένος, φυσᾷ ἐν τούτοις σφοδρότατα ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπειδὴ ὁ πυθμὴν δυστυχῶς δὲν εἶναι καλός, ἅτε ἀμμώδης, μόνον δὲ πρὸς τὴν προκυμαίαν καθίσταται ὀλίγον ἀργιλλώδης, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσδέῃ τις ἰσχυρὰ παλαμάρια εἰς τὴν ξηράν.

Δεξιᾷ τῆς εἰς Λάκκαν λεωφόρου, μικρὸν πρὶν ἢ φθάσῃ τις εἰς τὸ τελευταῖον χωρίον, βαίνει ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ Πετράτικα, ὁπόθεν ἀφικνεῖται μέχρι Λογγοῦ. Ἡ ἀρχὴ εἶναι τόσον εὐρεῖα ὡς ἡ ἄλλη, σχηματίζουσα τέσσαρας δυσβάτους ἑλιγ-

μούς· ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ κατόπιν νὰ εἶναι εὐρεῖα, ἀλλὰ λιθόστρωτος καὶ βαθμιδωτή. Δεξιᾷ εἶναι τὸ φρέαρ τοῦ *Βάτου,* ἔχον στρογγύλον στόμιον, ὁπόθεν ὁδὸς εὐρεῖα καὶ καλὴ ἄγει εἰς τὴν μεγάλην οἰκίαν τοῦ Ἀνεμογιάννη, ἥτις δεσπόζει τῆς κοιλάδος. Πάντοτε δὲ λιθόστρωτος, φθάνει εἰς τὴν ἐπίπεδον ῥάχιν, ἔνθα ἀρχίζουσιν αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Πετράτικα. Ἀριστερᾷ προχωρεῖ ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ῥάχεως πρὸς τὸν Λογγόν, ἐν ᾧ δεξιᾷ κεῖνται αἱ οἰκίαι. Βλέπει δέ τις πολλὰς νεαρὰς κυπαρίσσους καὶ πλησίον δύο μεγάλων τοιούτων, ὑπάρχει παλαιὸς φαινόμενος πύργος, μὲ λιθίνας πλάκας κεκαλυμμένος, εἴς τινα γωνίαν λευκῆς οἰκίας, εἰς ἄλλην γωνίαν τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἕτερος πύργος μὲ πολεμίστρας. Ἀμφότεροι ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ, τὸ 86^{ον} ἔτος ἄγοντος, πλουσίου Παπαμάρκου, ὅστις καὶ ἄνωθεν τῆς θύρας ἔκαμε νὰ ἀνεγερθῇ σκοπιά, δι' ἧς δύναταί τις νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν εἴσοδον. Πρὸς μείζονα ἔτι ἀσφάλειαν κατεσκεύασε δωμάτιον, ἐν ᾧ τὸ ἔδαφος κατὰ βούλησιν κατακρημνίζεται. Εὐτυχῶς κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς ζωῆς του ἐπὶ τῶν ἡσύχων Παξῶν οὐδέποτε ἔκαμε χρῆσιν τοῦ προφυλακτικοῦ τούτου μέτρου. Ὑπεράνω τῆς ὁδοῦ Λάκκας Λογγοῦ διερχόμενός τις ἔμπροσθεν οἰκίας μὲ πολλὰς κυπαρίσσους καὶ ἐξωτερικὴν κλίμακα, εἶτα πρὸ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Γεωργουτσάτικα, ἀφικνεῖται ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας Παλαιὰ Μουκελάτικα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα. Τὸ ἐλαιόφυτον ὕψωμα τῆς ῥάχεως εἶναι ἀρκετὰ ἐπίπεδον. Ἡ τελευταία κατωφέρεια μέχρι τοῦ ἀνεμομύλου ἄρχεται ἀπὸ λόφου, ἐκ πολλῶν κυπαρίσσων καταφύτου, *Βίγλα* καλουμένου, ἐν ᾧ ἡ ἀκρώρεια ὀνομάζεται Ὀρκός, ἔνθα ὑπάρχει ἕτερος λευκὸς οἰκίσκος τοῦ Παπαμάρκου μεταξὺ ἐλαιοφύτων κλιτύων μὲ μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν τοῦ πορθμοῦ καὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν. Τὸ κτῆμα εἶναι ὅλως περίφρακτον, ὁ δὲ πυργοειδὴς οἰκίσκος ἔχει μόνον ἀνὰ ἓν παράθυρον ἐπὶ ἑκάστης πλευρᾶς, ὧν τὸ ἕν, τῇ βοηθείᾳ αἱρετῆς γεφύρας ἐκ σανίδων

χρησιμεύει ὡς θύρα εἰσόδου. Περαιτέρω προχωροῦσα ἡ ὁδὸς ἔμπροσθεν παλαιῶν τινων ἀπιδεῶν, ἐκβάλλει εἰς τὴν κυρίαν ὁδόν, τὴν ἄγουσαν εἰς τὸν Μύλον, ὁπόθεν μεγαλοπρεπῶς ἐπισκοπεῖ τις τὴν ἐλαιόφυτον κοιλάδα, ἀπὸ τοῦ μύλου τῆς Καστανίδας μέχρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὁλόκληρον τὸν λιμένα τῆς Λάκκας μετὰ τοῦ ὄπισθεν ἐμφανιζομένου φανοῦ. Πρὸ τοῦ ἀπὸ 20 ἐτῶν οἰκοδομηθέντος μύλου εὑρίσκονται ἀπιδέαι τινές. Ἀπότομος πετρώδης ἀτραπός, διερχομένη ὀλίγους ἀθανάτους, κατάγει, μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν πλησίον ἀσβεστοκαμίνου, εἰς τὸν λιμένα, ἔνθα ὑπάρχει μικρὸν φρέαρ ἐγγὺς τῆς ἀκτῆς.

VI

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

Ὅπως διατρέξῃ τις τὰς μεταξὺ Λάκκας καὶ Λογγοῦ κειμένας κλιτῦς, ἄριστα θέλει πράξει ἀκολουθῶν ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἀτραπόν, εὑρισκομένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς κατωφερείας τοῦ δεξιᾷ πρὸς τὸν Λογγὸν στρεφομένου Τράφου, οὗτινος αἱ ὄχθαι ἐν ἀρχῇ λίαν ἀπότομοι, καθίστανται εἶτα ὁμαλώτεραι, ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ ὡραίαν ἐλαιόφυτον λεκάνην καὶ τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν σκιαγραφούμενον μύλον τοῦ Λογγοῦ. Ἡ δύσβατος ἀτραπὸς βαίνει ἀνωφερὴς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς κλιτύος. Ὑπὸ τὰς ἐλαίας φύονται πολλαὶ πτέριδες, ἐνιαχοῦ δὲ παρουσιάζονται θάμνοι σχίνων, ἀειθαλῶν δρυῶν καὶ μυρσινῶν. Διὰ βραχέων ἑλιγμῶν καὶ κακῶν βαθμίδων κατάγει ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν χείμαρρον, ἀριστερᾷ τοῦ ὁποίου πρὸ ὁριζοντίων στρωμάτων καταρρέει μικρὸς ῥύαξ. Μεγαλοπρεπεῖς εἶναι αἱ ἐλαῖαι, αἱ φυόμεναι εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, ἑκατέρωθεν τοῦ χειμάρρου, ὃν ὑπερπηδῶμεν, ἵνα τὴν ἀριστερὰν ὄχθην ἀκολουθήσωμεν. Ὀλίγον ἀπωτέρω ἐπισκοποῦμεν αὖθις τὸν ἠπίως ἑλισσόμενον Τράφον τοῦ Λογγοῦ. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει μικρὰ κοίτη ῥύακος, ἔν τινι κατωφερείᾳ, ἐχούσῃ ὁδὸν εἰς Ἅγιον Κωνσταντῖνον ἀνάγουσαν. Δεξιᾷ συναντῶμεν τὴν ἀπὸ Καγκάτικα κατερχομένην ὁδόν. Ἡ κοίτη τοῦ χειμάρρου εἶναι μέχρις ἐνταῦθα λίαν κροκαλώδης, εἶτα ὅμως πανταχοῦ ἐλαιόφυτος. Ἡ ἐπὶ τὰ

δεξιὰ τοῦ χειμάρρου διήκουσα ὁδός, διερχομένη ἔμπροσθεν φρέατος, ἔχοντος τετράγωνον στόμιον, ἐκβάλλει παρὰ τὴν θάλασσαν εἰς Λογγόν. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς κατωφερείας τῆς κοιλάδος ἐκτείνεται ἡ ὁδὸς εἰς τὸ δάσος τῶν ἐλαιῶν, ἀνερχομένη εἰς τὰ Δενδιάτικα, μέ τινας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατασκευασθέντας ἑλιγμούς· ἐν ἀρχῇ ὡς εὐρεῖα ὁδός, ἀναβαίνει εἶτα λιθόστρωτος καὶ βαθμιδωτὴ, ἔχουσα ὡραίαν τὴν θέαν τοῦ Λογγοῦ, ὁλοκλήρου τῆς κοιλάδος τοῦ Τράφου αὐτοῦ, τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Καγκάτικα, τοῦ παλαιοῦ μύλου Κουκούγερα καὶ τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ἀφικνούμεθα εἰς τὸ χωρίον Δενδιάτικα. Ἀριστερᾷ ἄγει ὁδός, ὑπεράνω τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας ταύτης, εἰς τὰς οἰκίας, ἐν ᾧ ἑτέρα κατευθύνει πρὸς τὰ κάτω εἰς τὴν λίαν προεξέχουσαν ἀκρώρειαν, ἔνθα εὑρίσκεται ἡ ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν. Κεῖται δ' αὕτη ἐν λαμπρᾷ τοποθεσίᾳ, δεσπόζουσα μακρόθεν τοῦ πορθμοῦ, καίτοι ἐν μέρει ὑπὸ ἐλαιῶν καλυπτομένη. Βλέπει τις πρὸς τὴν Λάκκαν ὡραῖα ἀκρωτήρια, μικρὰν ἀμμώδη ἀκτήν, τὴν Κέρκυραν, ἀπὸ τοῦ ἑτέρου δὲ μέρους τὸν μύλον τοῦ Λογγοῦ καὶ εἰς αἰθρίας ἡμέρας μεγαλοπρεπεῖς τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτάς. Πλησίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπάρχει πρὸς τὰ δεξιὰ περιτετειχισμένον, ὑπὸ ἐλαιῶν κατεσκιασμένον κοιμητήριον καὶ λιθόκτιστον ἐδώλιον· δεξιᾷ δὲ παρὰ τὸ ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, ὅπερ ἔχει μικρὸν παράθυρον ἐκ τεσσάρων στρογγύλων ὀπῶν ἀποτελούμενον, ὑπάρχει κωδωνοστάσιον μὲ δύο ἀψῖδας πρὸς τὰ κάτω καὶ μίαν πρὸς τὰ ἄνω, οὗτινος ἡ ῥομβοποίκιλτος θύρα ἄγει εἰς περιτετειχισμένον κοιμητήριον πλησίον τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἔνθα κυπάρισσοί τινες φύονται. Πρὸς τὸ μέρος τῆς πλατείας ἔχει ἡ ἐκκλησία πλαγίαν θύραν, δύο ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα μὲ συμπληρώσεις τῆς Ἀναγεννήσεως, ἔμπροσθεν δύο μηνοειδῆ παράθυρα καὶ μίαν τετράγωνον θύραν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει στασίδια πέριξ, ὧν ἓν ὑψηλότερον πρὸς τὰ δεξιά, σανιδωτὴν ὀροφὴν καὶ διὰ ξυλί-

Ὁ Λογγὸς ἀπὸ τοὺς Μύλους.

νων δοκίδων χωριζόμενον Πρεσβυτέριον. Τὸ ἁπλοῦν εἰκονοστάσιον ἔχει ἄνω πρὸς τὰ πλάγια τοὺς ἐζωγραφημένους ἰχθῦς, εἶναι λευκῶς ἐπίχριστον καὶ ἐν μέρει χρωματισμένον. Δεξιᾷ εἶναι ὁ μικρὸς Βωμὸς τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, ἀριστερᾷ ὁ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ἀπεικονίζεται ἄτεχνος τοιχογραφία τῆς Παναγίας, ἐχούσης ἐν τῷ μέσῳ τὸν παῖδα Ἰησοῦν καὶ ἀκτινοβολούσης ἔν τινι τετραγώνῳ, ὑποκάτω δὲ Ἅγιον. Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου ὑπάρχει γαστροειδῶς προέχον ὑπερῷον. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Δενδιάτικα εὑρίσκονταί τινες κομψαί, λευκῶς ἐπικεχρισμέναι νεώτεραι οἰκίαι, ἀνὰ μέσον τῶν ἐλαιῶν, ὑπὸ πορτοκαλεῶν περιβαλλόμεναι.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἔχει ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, πλησίον τοῦ ὁποίου κρέμαται ἀπὸ πασσάλου ὁ κώδων, ἔχει δύο ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα, ἀψιδωτὴν καὶ τετράγωνον θύραν πλησίον τῆς πλατείας ἀριστερᾷ, λίθινον τεῖχος ὡς ἑδώλιον, καὶ ἔμπροσθεν τρία τετράγωνα παράθυρα. Ἐσωτερικῶς ἔχει ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης, νέα στασίδια μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ, ἄκομψον ὑπερῷον, λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον μὲ ἐξέχον σπειροειδὲς κόσμημα ἐν τῷ μέσῳ καὶ βωμὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου δεξιᾷ, μέ τινα ἀναθήματα. Ἐντεῦθεν ἀφικνεῖται ἡ ὁδὸς ἐπὶ ῥάχεως, ὁπόθεν μία ἄγει ἄνω εἰς Μαστοράτικα, ἡ δὲ ἑτέρα ὑπερκειμένη μικρᾶς, εἰς μεγάλον Τράφον ἐκβαλλούσης κοιλάδος, φέρει κατ᾽ εὐθεῖαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν δεξαμενήν.

Παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὑπὸ τὴν Κουτρουλήν, ἄγει ἀπὸ τῆς λεωφόρου τῆς Λάκκας καλὴ ὁδὸς εἰς Φουντάναν, ἐν ἀρχῇ ἱκανῶς ὁμαλὴ οὖσα καὶ μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν παρελαύνουσα. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει λεκανοπέδιον. Διερχόμενοι ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων καὶ ὀλίγων κυπαρίσσων, καταβαίνομεν βαθμηδὸν ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους καὶ μετά τινας βαθμίδας διαβαίνοντες ἔμπροσθεν τεσσάρων

μεγάλων ἐλαιῶν ἀφικνούμεθα εἰς Βερονικάτικα. Αἱ ἐλαῖαι αὗται εἶναι ἐκ τῶν μεγίστων τῆς νήσου· ἡ μία ἔχει 9 μέτρων περιφέρειαν. Ἐν Βερονικάτικα ὑπάρχουν μόνον ὀλίγαι, 15 περίπου, οἰκίαι, ἔχουσαι τὴν θέαν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Ἀλβανίας. Τινὲς τῶν οἰκιῶν ἔχουσιν εἰσέχοντα τόξα· ἐνιαχοῦ δὲ ἀπαντῶνται συμπλέγματα κυπαρίσσων μεταξὺ τῶν ἐπιμεμελημένων ἐπιπεδοστρώτων περιβολῶν. Ἐπὶ ῥάχεως πρὸς τὸν λόφον, ἔνθα εἶναι τὰ Καγκάτικα, κεῖνται αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Μουρικάτικα, ἔχουσαι κυπαρίσσους τινάς, μίαν δρῦν καὶ πολλὰς λεμονέας. Τῇδε κἀκεῖσε βλέπει τις ὀπούντια καὶ μεσπιλέας· Εἰς τὸ ἄκρον κεῖται ἡ πρώτη οἰκία τῆς Φουντάνας πλησίον λιθοστρώτου μικρᾶς πλατείας, ἀληθῶς γραφικὴ οἰκία, ἔχουσα μεγάλην συκαμινέαν καὶ ἀνοικτὴν στοὰν μὲ τετραγωνικὰς στήλας ἔμπροσθεν καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν ἄλλοτε πλούσιον Μουρίκην, ὅστις νῦν ἐπτώχευσε πλέον, καίτοι ἔχει πολλὰ ἐπὶ τῆς νήσου κτήματα. Συχνὰ τὸν συνήντων καὶ μοὶ διηγεῖτο τὰς περιπετείας του. Ὅτε ἡμέραν τινὰ ἤμην παρ' αὐτῷ, μοὶ ἐδείκνυε, μετὰ πατρικῆς ἱκανοποιήσεως, τὸν υἱόν του, ἐνυπῆρχε δὲ δυσθυμία τις εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ πτωχεύσαντος εὐπατρίδου, ὅταν οὗτος ἀνυψῶν τὸν ξανθότριχα μικρόν του παῖδα ἔλεγεν: « Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἄνθρωπος, ὅστις μὲ ἀγαπᾷ ».

Ἄνω ἐπὶ τῆς ῥάχεως κεῖται ἡ ἐκκλησία τῆς Φουντάνας καὶ οὕτως ἀφικνούμεθα εἰς τὴν πρὸς τὸν Λογγὸν λεωφόρον.— Ἡ εἰς Λογγὸν μεγάλη ἁμαξιτὸς ὁδὸς ἀποφύεται, ὡς ἤδη πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, ἀπὸ ἐκείνης τῆς Λάκκας ἀνατολικῶς, ὑπερπηδῶσα τὴν μεταξὺ τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου καὶ τῆς Κουτρουλῆς κειμένην ῥάχιν. Ἐν μέσῳ εὐθαλῶν ἐλαιῶν, ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων τοῦ χωρίου Ἀρβαντακέϊκα ὁδός τις ἀνέρχεται δεξιᾷ εἰς τὸ κυρίως χωρίον. Ἑκατέρωθεν βλέπει τις μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν τὴν θάλασσαν. Ἡ ὁδὸς στρέφουσα δεξιᾷ κατέρχεται, σχηματίζουσα εἶτα δύο ἀποτό-

μους ἑλιγμοὺς ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων, καὶ πάντοτε βαίνουσα ἐν μέσῳ τῶν ὡραίων εὐθαλῶν ἐλαιῶν. Δεξιᾷ, πλησίον κατηρειπωμένων οἰκιῶν, εὑρίσκεται, ὑπὸ κεραυνοῦ ἡμικαταστραφεῖσα κυπάρισσος, εἰς ἣν ἀνέρπει παλαιὰ κληματίς. Μία ἐλαία ἵσταται ἐνταῦθα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἥτις στρέφει δεξιᾷ, κάμνει ἑλιγμόν, ἀφίνει δεξιᾷ ὁδὸν εἰς Ἅγιον Χαραλάμπην ἄγουσαν καὶ ἀφικνεῖται εἰς τὰς οἰκίας τῆς Φουντάνας. Μετὰ δύο ὀξεῖς ἑλιγμοὺς ἀριστερᾷ ὑπάρχει λιθοτομεῖον. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Φουντάνας κεῖται δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, ἔχει ὡραῖον κωδωνοστάσιον, ἁπλῆν ἀψιδωτὴν θύραν πρὸς τὴν πλατεῖαν, ἔμπροσθεν μίαν μικρὰν ἀψιδωτὴν θύραν καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα, φωτίζεται δὲ διὰ δύο ἀψιδωτῶν παραθύρων καὶ ἑνὸς μηνοειδοῦς ἑκατέρωθεν. Ἔνδον ἔχει ἄκομψον εἰκονοστάσιον, ἐπίπεδον ὀροφήν, ἁπλοῦν ὑπερῷον, ὀλίγα στασίδια εἰς τὰς πλευράς, μὲ ἓν ὑψηλότερον πρὸς τὰ δεξιά, μίαν βαθμίδα ἀψιδωτὴν ἐν τῷ μέσῳ, εἰς τὸν πυλῶνα ἀνάγουσαν, καὶ μικρὸν βωμὸν τῆς Παναγίας μὲ τὸν παῖδα Ἰησοῦν καί τινας Ἁγίους ὑποκάτω. Πρὸ τῆς ἐκκλησίας φύεται πλάτανος καὶ ἡ ὁδὸς στρέφει ἀποτόμως πρὸς τὰ ἀριστερά. Παρ᾽ αὐτὴν κατευθύνεται ἑτέρα ὁδὸς συνδεομένη μὲ ἐκείνην τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους.

Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς Φουντάνας ἄγει ὁδὸς εἰς τὴν Ῥάχιν τῆς Φουντάνας, ἔνθα ὑπάρχει νέα ὁδός. Εἶναι δ᾽ αὕτη ὑποστρόγγυλος, πρὸς τὰ ἄνω ἀρκετὰ ἐπίπεδος ἀκρώρεια, ἐκπέμπουσα πρὸς τὰ ἔξω ἐπιμήκη προεξοχήν, ἐφ᾽ ἧς κεῖνται αἱ οἰκίαι τῆς Ἐπάνω Φουντάνας, ἃς διελαύνει ἡ ὁδός, ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ῥάχεως σχεδὸν παραμένουσα. Πολλαὶ οἰκίαι ὑπὸ τὰς εὐθαλεῖς ἐλαίας εἶναι κατηρειπωμέναι. Ἀπὸ τῆς ἐξωτάτης κλιτύος, ἥτις κάτωθεν κυπαρίσσων τινῶν εἶναι ἐν μέρει ἐλευθέρα ἐλαιῶν, ἐπισκοπεῖ τις μεγαλοπρεπῶς τὸν Τράφον τῆς Κακῆς Λαγκάδας, ὅστις πρὸς τὰ ἄνω διχάζεται, χωριζόμενος ὑπὸ καταφύτου ἐξ ἐλαιῶν, κυπαρίσσων καὶ ἀειθαλῶν δρυῶν προεξοχῆς, ἐκπεμπομένης ἀπὸ τοῦ

Ἁγίου Ἰσαύρου, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὁ μύλος τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους στίλβει καὶ ἀκτινοβολεῖ. Ἡ ὁδὸς διέρχεται κατὰ μῆκος τὴν κλιτύν, δεσπόζουσα τοῦ βαθέος, μεγάλου Τράφου, καὶ καταβαίνει εἰς Κακὴν Λαγκάδα. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄκρου, ὅπερ ἄνω εἶναι ὡσεὶ ἀκρώρεια ἐπίπεδον καὶ ἐκ πολλῶν νεαρῶν κυπαρίσσων κατάφυτον, ἔχει τις μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν καὶ τῆς νήσου Παναγίας.

Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Φουντάνας ἀκολουθοῦντες περαιτέρω τὴν εἰς Λογγὸν ἄγουσαν λεωφόρον, ἀπαντῶμεν ἀριστερᾷ αὐτῆς μαγαζεῖά τινα μὲ λίθινα ἐδώλια. Δεξιᾷ ὑπάρχει γραφικὴ οἰκία, ἔχουσα τὰς συνήθεις, μὲ ὁμαλὰς γωνίας καὶ τετραγωνικὰ βάθρα καὶ κιονόκρανα στήλας, καὶ μὲ λεμονέας καὶ πορτοκαλέας πλησίον· πέραν εἶναι ὀλίγαι κυπάρισσοι, κατεστραμμέναι οἰκίαι, καὶ μία κομψὴ γραφικὴ οἰκία. Ἡ ὁδὸς στρέφει ἠπία καὶ ὁμαλὴ μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν, ἔμπροσθεν εὐπόρων τινῶν οἰκιῶν. Ἀριστερᾷ ἐκτείνεται ἐπίπεδον λεκανοπέδιον, διελαυνόμενον ὑπὸ χειμάρρου, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου εἶναι τοῦ χωρίου Μουρικάτικα αἱ οἰκίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων μία μεγαλειτέρα, ἄλλοτε ἰδιοκτησία τοῦ τελευταίου ἐπισκόπου, ἔχουσα ἐξώστην μὲ ἀψιδωτὴν εἴσοδον καὶ ἀναδενδράδα. Πορτοκαλέαι, νεαραὶ μεσπιλέαι καὶ κάκτοι φύονται κατὰ μῆκος τοῦ χειμάρρου. Οὐ μακρὰν ὑπάρχει κατηρειπωμένον φρέαρ, πέριξ τοῦ ὁποίου λίθιναι πλάκες ἀποτελοῦσι φυσικὴν πλακόστρωσιν. Δεξιᾷ ἄνωθεν τῆς ὁδοῦ εὑρίσκεται σύμπλεγμα πολλῶν οἰκιῶν, ὧν τινες ἔχουσι κληματίδας μὲ τεμάχια ξύλων ἢ ἀκατεργάστους στήλας, καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἐσταυρωμένου, εἰς ἣν ἀνάγουσι βαθμίδες τινές, ἔχουσα μίαν μεγαλοπρεπῆ γιγάντειον πορτοκαλέαν πρὸς τὰ δεξιά. Ἀριστερᾷ ταύτης εἶναι μικρὰ πλατεῖα, ἐν ᾗ ὑπάρχει ἁπλοῦν κωδωνοστάσιον μὲ τὸν δικέφαλον ἀετόν. Ἡ ἁπλῆ καὶ λευκῶς ἐπικεχρισμένη ἐκκλησία ἔχει ἀριστερᾷ ἀψιδωτὸν ῥομβοποίκιλτον πυλῶνα, ἄνωθεν τοῦ

ὁποίου εἶναι ἡ χρονολογία 1859, δύο ῥομβοποίκιλτα ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα, ἔχοντα κυανοῦν καὶ κίτρινον χρωματισμόν. Ἔμπροσθεν ἔχει ἡ ἐκκλησία ἁπλῆν ἀψιδωτὴν θύραν καὶ δύο ῥομβοποίκιλτα μηνοειδῆ παράθυρα. Ἐσωτερικῶς ἔχει ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης, νέον λίθινον εἰκονοστάσιον, ἄτεχνον Παναγίαν καὶ τοιχογραφίας Ἁγίων ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι, ὅπερ ἔχει μηνοειδὲς παράθυρον καὶ οὐρανίσκον ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης, καὶ εἰς ὃ ἀνάγουσι δύο βαθμίδες, ἐν ᾧ μία ἄγει εἰς τὸ Πρεσβυτέριον. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει βωμὸς τοῦ Σταυροῦ μετὰ ὑαλωτῆς εἰκόνος. Πέριξ στασίδια, ὧν ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ, καὶ ἄκομψον ὑπερῷον μὲ δύο πλαγίας ἐξοχὰς ὑπεράνω τῆς εἰσόδου. Ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει οἰκία μὲ ξύλινα ἐν σχήματι Τ ὑποστηρίγματα ὑπὸ τὸν ἐξώστην.

Ἡ ὁδὸς δεξιᾷ στρέφουσα, ἄγει ὁμαλῶς πρὸς τὰ ἄνω, δεσπόζουσα τῆς ἀριστερᾷ κειμένης χειμαρρώδους κοιλάδος. Ὀλίγα βήματα ὄπισθεν τῆς ἄνω μνημονευθείσης ἐκκλησίας τοῦ Ἐσταυρωμένου κεῖται εἰς τὸ ἄκρον μικροῦ ἐλαιοφύτου ἐπιπέδου, ἐξαιρέτου ἐδάφους, ἡ ἑτέρα εἰς τὸ χωρίον Στανελάτικα ἀνήκουσα ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἥτις ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κατωφερείας κεῖται καὶ εἰς ἣν τέσσαρες βαθμίδες ἀνάγουσιν· ἔχει δ' αὕτη λευκὴν ἐπίχρισιν καὶ δεξιᾷ πρὸς τὰ ὀπίσω οἱονεὶ προσῳκοδομημένον ἁπλοῦν κωδωνοστάσιον μὲ δύο ἀψῖδας καὶ ἄνω ἐντετειχισμένα πινάκια, τοῦθ' ὅπερ μετὰ τοῦ ἁπλῶς προέχοντος Ἁγίου Βήματος καὶ μιᾶς ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς ἀκρωρείας κειμένης οἰκίας μετὰ στηλῶν, παρέχει ἐξαίρετον εἰκόνα. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς παρουσιάζει ἁπλῆν ἀψιδωτὴν πύλην, δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα καὶ μικρὰν τετραγωνικὴν θύραν. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει καλὴν πλακόστρωσιν, ἐπίπεδον ξυλίνην ὀροφὴν καὶ λίθινον εἰκονοστάσιον μὲ ποικίλας ζωγραφίας, μὲ τοὺς ἰχθῦς ἄνω καὶ ἐζωγραφημένον Ἅγιον Βῆμα μὲ τὴν Παναγίαν. Δεξιᾷ εἶναι τοιχογραφία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου,

εἰς ὃν εἶναι ἀφιερωμένη. Ὑπὲρ τὴν εἴσοδον ἁπλοῦν ὑπερῷον. Ἔμπροσθεν εἶναι προσῳκοδομημένη ξένη οἰκία. Ἀπὸ τῆς προμνημονευθείσης οἰκίας μὲ τὰς στήλας, εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Ῥουσέϊκα, ἐπισκοπεῖ τις καλῶς τὴν γραφικὴν κλιτὺν τῆς ἀκρωρείας. Μεγάλαι τινὲς λεμονέαι καὶ πορτοκαλέαι φύονται μεταξὺ τῶν φυσικῶς λιθοστρώτων ὁδῶν. Ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου, κάτωθεν τοῦ χωρίου Μουρικάτικα, ὑπάρχει φρέαρ μὲ τετραγωνικὸν στόμιον καὶ πλακόστρωσιν πέριξ, ἐν ᾧ εὑρίσκεται συνήθως μέχρι τοῦ μηνὸς Μαΐου ὕδωρ καλὸν πρὸς πόσιν. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι μικρὸς τετειχισμένος λαχανόκηπος.

Ἀκολουθοῦντες περαιτέρω τὴν κεντρικὴν ὁδόν, ἀφικνούμεθα ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς κλιτύος, ὁπόθεν ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ πορθμοῦ καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀλβανίας. Ἀριστερᾷ ὑψοῦται ἡ ἀκρώρεια τοῦ χωρίου Ῥουμανάτικα, ἡ ὑψίστη τῶν πέριξ. Ἐντεῦθεν ἐπισκοπεῖ τις ἐξαίρετα τὴν κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου μὲ τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου Ἀρβανιτακέϊκα. Βορείως ἀπὸ τοῦ μεγαλειτέρου ὑψώματος, Ντζουγάνα καλουμένου, ἔνθα κυπάρισσοί τινες φύονται, εἶναι πολὺ ὡραία ἡ θέα τῶν ἐγγὺς λόφων ἀνὰ μέσον τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν, μεγαλοπρεπεστάτη ὅμως εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ Τράφου τοῦ Λογγοῦ μετὰ τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως, καὶ ἀπέναντι ἡ θέα τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Καστανίδας μὲ τὸν ἐγκαταλελειμμένον αὐτῆς ἀνεμόμυλον καὶ τῆς θαλάσσης. Ἀτραπὸς ἀκολουθεῖ τὸ ὕψος τῆς ῥάχεως, ἔνθα λατομοῦνται μεγάλα τεμάχια καλῶν λίθων καὶ εὑρίσκονται ὀλίγαι οἰκίαι ἀνήκουσαι εἰς τὰ Ἀνεμογιαννάτικα καὶ Γιαννουλάτικα, τινὲς τῶν ὁποίων, ἐπὶ τῆς κλιτύος κείμεναι, ἔχουσιν ὡραίαν τῆς θαλάσσης τὴν ἄποψιν. Τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἔχει πλησίον ὀλίγας μεγάλας πορτοκαλέας καὶ λεμονέας, ἔμπροσθεν ἐγκαταλελειμμένα τινὰ μνημεῖα, τετραγωνικὴν θύραν καὶ δύο μικρὰ τετραγωνικὰ παράθυρα. δεξιᾷ ἐξωτερικὴν κλίμακα, ὡς

ἄνοδον εἰς τὸ ὑπερῷον. Ἀριστερᾷ ἔχει περιτετειχισμένην πλατεῖαν μὲ ῥομβοποίκιλτον θύραν, ἓν τετράγωνον ῥομβοποίκιλτον παράθυρον, δύο ἁπλᾶ ἁψιδωτὰ καὶ ἓν μηνοειδές. Ὁ κώδων κατακρέμαται ἀπὸ πασσάλου. Πέντε βαθμίδες ἄγουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἔχει λίθινον εἰκονοστάσιον, ἐν μέρει μετὰ τοιχογραφιῶν, ξύλινον μικρὸν βωμὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς τὰ δεξιά, στασίδια πέριξ, μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ γαστροειδῶς προέχον κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου. Ἐν τῷ ἁπλῶς προέχοντι Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχει τοιχογραφία τῆς Παναγίας μετὰ Ἁγίων καὶ ξύλινος οὐρανίσκος ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Βαθμιδωτὴ ἐν μέρει ἀτραπὸς κατάγει ἐντεῦθεν εἰς τὴν λεωφόρον.

Συνεχίζοντες τὴν τῆς Φουντάνας μεγάλην ὁδὸν καὶ παρερχόμενοι κατηρειπωμένας τινὰς οἰκίας, ἐπισκοποῦμεν κατόπιν τὸν βαθύν, ἀπότομον Τράφον τῆς Δάφνης καὶ τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ διασκόπησις μεταξὺ τῶν ἐλαιοκορυφῶν, ὄπισθεν τῶν ὁποίων φαίνεται ἡ θάλασσα. Διερχόμεθα ἔμπροσθεν πολλῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Ζερνάτικα, ὧν μία ἔχει στοὰν μετὰ στηλῶν. Δεξιᾷ ἄγει ὁδὸς εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν δεξαμενὴν πρὸς τὸν Λογγόν. Ἀριστερᾷ ἀφίνομεν τὸ ὕψωμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὃν ἤδη γνωρίζομεν. Ἡ ὁδὸς στρέφει εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀποτελοῦσα εὐρὺ τόξον καὶ δεσπόζουσα τοῦ μύλου τοῦ Λογγοῦ. Ἀριστερᾷ, ἔνθα ἄνωθεν τῆς λεωφόρου, πλησίον βαθμιδωτῆς ὁδοῦ καὶ λατομείου μαρμάρων, ὑπάρχουσι τρεῖς μεγάλοι κυπάρισσοι, ὧν μία παλαιὰ καὶ εὐρύκλαδος, κάμπτει ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ Καγκάτικα.

Τὸ χωρίον Καγκάτικα, οὗτινος αἱ οἰκίαι συνδέονται ἀλλήλαις διὰ βαθμιδωτῶν ὁδῶν καὶ πολλαπλῆς φυσικῆς πετρώδους λιθοστρώσεως, ἔχει λεμονέας τινὰς καὶ μερικὰς ὡραίας οἰκίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ βουλευτοῦ Κάγκα, μὲ μεγάλην ἐλαίαν, διὰ τειχίσματος περιβαλλομένην, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς, κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον. Οἰκίαι τινὲς

ἔχουσι μικρὰν προέχουσαν στέγην, στηριζομένην ἐπὶ τῆς θύρας δι' ὀδοντωτῶν ἢ ἁπλῶν δοκίδων, ἐν ᾧ ἄλλαι ἔχουσιν ὑδρορρόην ἐκ λευκοσιδήρου. Ἐνιαχοῦ ἐξέχουσι κυπάρισσοι ἢ ἀνέρπουσι κληματίδες ἐπὶ τῶν ἐγγὺς τῶν οἰκιῶν ἐλαιῶν. Παλαιὰ οἰκία, μέ τινας ἀψιδωτὰς θύρας, μὲ εἰσέχον τόξον, κεῖται ἐπὶ τῆς κλιτύος ἔτι ὑψηλότερον, ἐν χαριεστάτῃ τοποθεσίᾳ, ἔχουσα ὀκταγώνους στήλας καὶ μεγάλην λεμονέαν, εἰς ἕτερον κύριον Κάγκαν ἀνήκουσα καὶ ἔξοχον εἰκόνα παριστῶσα. Τετράγωνοί τινες στῆλαι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν ἐγγὺς κῆπον. Ἀπὸ τοῦ ἐξώστου ἐπισκοπεῖ τις μακρόθεν τὴν θάλασσαν καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτάς. Ἀπὸ τῆς γειτονικῆς, ὀλίγα βήματα ὄπισθεν τῆς οἰκίας ταύτης κειμένης πρώτης ἀκρωρείας τοῦ χωρίου Καγκάτικα, καταθεᾶταί τις μεγαλοπρεπῶς τὴν Κέρκυραν, καὶ τὸν νότιον πορθμόν, ἀπό τινων κενῶν χώρων, οὓς ἀφίνουσιν ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἐλαῖαι καὶ ἔνθα λιθοτομοῦνται πλάκες. Ἐπὶ τοῦ ὑψίστου λόφου, οὗτινος αἱ κλιτύες εἶναι κατάφυτοι ἐξ ἐλαιῶν, ὅπου τοῖχοί τινες μὲ προεξέχοντας λίθους εὑρίσκονται, ὑπάρχει ἐντὸς περιφράγματος σκιερὰ πλατεῖα, ἐν ᾗ φύονται κυπάρισσοι. Ἡ θέσις αὕτη, οὖσα τὸ ὕψιστον σημεῖον, εἶναι ἐξαιρέτως κατάλληλος πρὸς ἐπισκόπησιν τῶν πέριξ, διότι δεσπόζει ὁλοκλήρου τῆς κοιλάδος τοῦ βαθέος Τράφου τῆς Κρεμισμένης, ὅστις ῥέει παρὰ τοὺς πόδας ἡμῶν, ἔχει ἀπέναντι τὸ ἐκκλησίδιον τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως, ὁλόκληρον τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Κουτρουλῆς λεκάνην καὶ τὸν Ἅγιον Ἴσαυρον. Ἡ ἐκκλησία τοῦ χωρίου Καγκάτικα, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, εἶναι μικρὸν πενιχρὸν ἐκκλησίδιον, ἔχον ἄκομψον πλακόστρωσιν, εἰκονοστάσιον μὲ ποικίλας εἰκονογραφίας καὶ τοιχογραφίας, μικρὸν βωμὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου δεξιᾷ καὶ ξύλινον θόλον ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Πέριξ ἄκομψα στασίδια καὶ ἀνοικτὸν ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου. Ἐξωτερικὴ κλῖμαξ ἀναβιβάζει δεξιᾷ εἰς τὸ ὑπερῷον, πλησίον τῆς μικρᾶς ἀψιδωτῆς θύρας, ἐξ ἧς τρεῖς βαθμίδες

ἄγουσιν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. Ἀριστερᾷ εἶναι ἄλλη ἀψιδωτὴ θύρα καὶ τρία φεγγιτοειδῆ ἀψιδωτὰ παραθυρίδια.

Ἀπὸ τῆς θέσεως, καθ' ἣν ἡ εἰς Καγκάτικα ἀποφύεται ὁδός, κατέρχεται δεξιᾷ στρέφουσα ἡ πρὸς τὸν Λογγὸν λεωφόρος, δεσπόζουσα ἀποτόμου ἐλαιοφύτου κοίτης ῥύακος, ἔνθα πολλαὶ πτέριδες καὶ σκίλλαι φύονται, μὲ ὡραῖον σύμπλεγμα κυπαρίσσων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς αὐτῆς. Εἶτα ποιεῖ ἡ ὁδὸς τέσσαρας ὀξεῖς ἑλιγμοὺς μεταξὺ ἀκμαίων ὀζωδῶν ἐλαιῶν, δεσπόζουσα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων τοῦ χωρίου Ἀνεμογιαννάτικα, ἔνθα αἱ ὀζώδεις καὶ ὀγκηροὺς κορμοὺς ἔχουσαι ἐλαῖαι ἐν μέρει ἐπὶ τῶν ἀποτόμων πετρωδῶν πλακῶν φύονται. Ἀριστερᾷ ἄγει ὁδὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως ἐν ᾧ ἡ ὁδὸς δεξιᾷ τὸ μὲν ἐκ φυσικῶν πετρῶν, τὸ δὲ ἐπὶ κακῶν βαθμίδων κατάγει εἰς Κοῦτσι· αἱ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὅμως οἰκίαι ἀνήκουσιν εἰσέτι εἰς τὰ Ἀνεμογιαννάτικα. Οἱ Ἀνεμογιάνναι κατάγονται, καθὰ λέγεται, ἀπὸ τοῦ Ἀνέμου, τοῦ πρώτου αὐτῶν γενάρχου, ὃν ὁ ἄνεμος εἰς Παξοὺς ἔφερε, νῦν δὲ εἶναι οἱ πολυπληθέστεροι ἐπὶ τῆς νήσου. Διερχόμεθα πρὸ ἑνὸς ἐλαιοτριβείου μετὰ σιδηροῦ πιεστηρίου. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως κεῖται ἐπὶ μιᾶς ῥάχεως τοῦ προεξέχοντος λόφου, εἴς τινα μεθ' ἑνὸς ἐλαιοδένδρου πλατεῖαν· ἔχει δὲ περιτετειχισμένην μικρὰν πλατεῖαν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἔμπροσθεν λιθόκτιστον ἑδώλιον εἰς τὰ πλάγια τῆς ἐκκλησίας, ῥομβοποίκιλτον πυλῶνα, εἰς ὃν τέσσαρες βαθμίδες ἄγουσι, δύο ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα καὶ ἀριστερᾷ δύο ἀψιδωτά. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει ἀνυψωμένον κωδωνοστάσιον, ἄνευ κώδωνος, ὅστις κρέμαται ἀπὸ ἐλαιοδένδρου, καὶ τετραγωνικὴ θύρα. Τὸ ἁπλῶς προέχον Ἅγιον Βῆμα ἔχει σταυροειδὲς μικρὸν παράθυρον. Τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει σανιδωτήν, λείαν ὀροφήν, καλὴν πλακόστρωσιν, ἁπλοῦν λίθινον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ τρεῖς βαθμίδες ἄγουσι, ξύλινον ἰωνικὸν βωμόν, δεξιᾷ τῆς Ἀναλήψεως,

ἀριστερᾷ τοῦ Παντοκράτορος, λάμπας μὲ φὰ στρουθοκαμήλου, στασίδια πέριξ, μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ ὑπερῷον μὲ διπλῆν κιγκλίδωσιν ἄνωθεν τῆς εἰσόδου. Ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας εἶναι τὸ μικρὸν κοιμητήριον.

Ἀπὸ τῆς ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας ἀκρωρείας, ἔνθα εἶναι ὁ μύλος τοῦ Κουκούγερα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ μύλου, ἔχει τις μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν ὅλων τῶν πέριξ, τοῦ λόφου τοῦ χωρίου Μαστοράτικα μέχρι τῆς ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν, ὁλοκλήρου τῆς ὄπισθεν ἐλαιοφύτου κατωφερείας, τοῦ νοτίου μέρους τοῦ πορθμοῦ, τῆς ἐγγὺς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Κυριακῆς καὶ τῆς μακρὰν κειμένης Λευκάδος. Πρὸς τὰ ἐκτὸς προέχει ἐπίπεδος ὁ λόφος, ἐφ᾽ οὗ ἀτραπὸς ἄγει εἰς Λογγόν. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἐνταῦθα λίαν λευκωπὸν καὶ κρητιδοῦχον. Περίπου 15 οἰκίαι ἀποτελοῦσι τὸ χωρίον Κοῦτσι. Ἀτραπὸς ἄγει ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἀναλήψεως ὑπεράνω μικρᾶς κοίτης χειμάρρου μετὰ ἰσχυροῦ διατειχίσματος, εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει φρέαρ μὲ τετράγωνον στόμιον καὶ ὀλίγον ὕδωρ τὸ θέρος, καλούμενον δὲ νέον (Καινούριο). Εὐθὺς κατόπιν ἀπαντῶμεν τὴν λεωφόρον, διαγράφουσαν μεγάλην καμπὴν παρὰ τὴν μεγάλην δεξαμενὴν τοῦ Τσίλιου, ἥτις κεῖται δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ. Εἶναι δ᾽ αὕτη καλὴ οἰκοδομή. Μεγάλη, ὡραία λιθόστρωτος πλατεῖα, περιβάλλεται ὑπὸ λιθοκτίστου ἑδωλίου μετὰ πλακῶν πρὸς τὰ ἔσω κλινουσῶν καὶ μετὰ δύο στηλῶν ἐχουσῶν πυραμιδοειδῆ κιονόκρανα εἰς τὴν εἴσοδον, ἔνθα ἀγγλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ εἶναι ἐγκεχαραγμένον: «Οἰκοδομήθη 1837». Ἔχει δύο στρογγύλα φρεατοστόμια, ἓν ἑκατέρωθεν. Ἡ λιθόστρωσις εἶναι ἐν τῷ μέσῳ βεβυθισμένη. Ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος τοῦ λευκωποῦ ἐδάφους κεῖται ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἀπέναντι τοῦ μύλου, ἐπὶ πλατείας περιβαλλομένης ὑπὸ τείχους ἐπιπεδοστρώτου. Ἡ ἐκκλησία ἔχει ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, ἔμπροσθεν μικρὰν ἁψιδωτὴν θύραν καὶ ἀπὸ πασσάλου κατακρεμάμενον κώδωνα, ἀριστερᾷ μίαν

ἀψιδωτὴν θύραν, δύο ἀψιδωτὰ καὶ δύο μηνοειδῆ παράθυρα· ἔχει μικρὸν πρόδομον ὑπὸ τὸ ὑπερῷον, ὅπερ εἶναι τετραγωνικόν, γαστροειδῶς προέχον καὶ κιγκλιδωτόν, σανιδωτὴν λείαν ὀροφήν, ἁπλοῦν εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ δύο βαθμίδες ἄγουσι, καὶ τοιχογραφίας. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ὑπάρχει Παναγία καὶ ξύλινος θόλος ὑπεράνω τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Πέριξ στασίδια, μὲ ἓν ὑψηλότερον δεξιᾷ καὶ μικρὸς βωμὸς τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας πρὸς τὴν θάλασσαν, ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας εὑρίσκεται ἐλαιοτριβεῖον. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο σχηματίζει ἡ προεξοχὴ δύο κορυφάς, χωριζομένας ἐν τῷ μέσῳ διὰ λεκανοπεδίου, Κάμπος καλουμένου. Ἡ πρώτη στέφεται ὑπό τινων οἰκιῶν, αἵτινες δεσπόζουσι τῆς ὑπὸ τῆς λεωφόρου διελαυνομένης κοιλάδος. Αἱ ἐλαῖαι πρὸς τὴν λεκάνην τοῦ Κάμπου, ὅπου ὑπάρχει ἐλαιοτριβεῖον, εἶναι ἰδιαζόντως ἀκμαῖαι. Ἡ δευτέρα κορυφὴ στέφεται ἐπίσης ὑπὸ ὁμάδος οἰκιῶν τοῦ χωρίου Κοντογιαννάτικα, ἔνθα ὑπάρχει μικρὸς κῆπος, πορτοκαλέαι τινὲς καὶ λεμονέαι καὶ ἀναδενδρὰς μετὰ ὀγκωδῶν στηλῶν. Ὑψηλότερον ἐπὶ τοῦ λίαν πετρώδους ἐξ ἀσβεστολίθου λόφου εἶναι ὀλίγαι ἰαπωνικαὶ μεσπιλέαι, ἀμυγδαλέαι καὶ κάκτοι. Θελκτικὴ εἶναι ἐντεῦθεν ἡ μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν θέα τοῦ Λογγοῦ, τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν καὶ τῆς Κερκύρας. Ἀφικνεῖται δέ τις ἐπί τινος εἰς τὴν ῥάχιν λόφου ἐπιπέδου, ἔχοντος φρέαρ μὲ τετράγωνον πρὸς τὰ ἄνω στόμιον καὶ τὸν ἀνεμόμυλον ὄπισθεν. Ἰδίως ἀπό τινων οἰκιῶν, ἐχουσῶν πορτοκαλέας ἔμπροσθεν, μεγαλοπρεπὴς εἶναι τῆς θαλάσσης ἡ ἄποψις. Ἡ ἀκρώρεια, παρουσιάζουσα μικρὰν πλαγίαν ἀνύψωσιν, παρέχει πάλιν πρὸς τὰ ὀπίσω οἰκίας τινὰς καὶ κυπαρίσσους, μεταξὺ τῶν ὁποίων θάμνοι μυρσινῶν φύονται. Τὸ ἔδαφος σύγκειται ἐκ σκληρῶν πετρῶν, ἐν αἷς μικρά, στρογγύλη δεξαμενὴ εἶναι λελαξευμένη. Πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐκπέμπει ἡ ἄκρα αὕτη ἐλαιόφυτον, εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην προεξοχήν, Πούντα καλουμένην, ἐπὶ

τῶν ἐξωτερικῶν κλιτύων τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ὡραῖα, νῦν πλέον ἐγκαταλελειμμένα, ἀμπελώνων ἐπιπεδόστρωτα.

Μετὰ τὰς ἤδη μνημονευθείσας ἐπὶ τῶν βραχωδῶν πλακῶν τοῦ χωρίου Ἀνεμογιαννάτικα ἐλαίας, ὑπάρχει ἐπὶ τῆς μεγάλης λεωφόρου ἰσχυρὰ ὑψηλὴ γέφυρα, ἔχουσα ἓν μόνον τόξον καὶ βαθμιδωτὸν διὰ πλακῶν κεκαλυμμένον στηθαῖον εἰς τὰ πλάγια, κάτωθεν κομψῶν κυπαρίσσων. Ἡ γέφυρα αὕτη καλεῖται Γεφῦρι τοῦ Τσίλιου. Εἶτα ἡ ὁδός. παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει μικρὸν ἀμμωρυχεῖον, ποιεῖ εὐρύτοξον καμπὴν πρὸς τὰ δεξιά, ἔνθα εὑρίσκονται οἰκίαι τινές, πλησίον τῶν ὁποίων πολλαὶ πτέριδες καὶ ὀλίγαι κυπάρισσοι φύονται. Εἶτα ἐν ἐλαφρῷ τόξῳ στρέφουσα ἡ ὁδός, ἀφικνεῖται εἰς τὴν προηγουμένως περιγραφεῖσαν δεξαμενήν, οὐ μακρὰν τῆς ὁποίας λεμονέαι τινὲς φύονται. Κάτωθεν ταύτης ἐκτείνεται ὁ Τράφος ἐπὶ κρητιδώδους βράχου. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει χθαμαλὸν μαγαζεῖον. Ἡ ὁδὸς διατρέχει ἠρέμα κατὰ μῆκος τὴν κλιτὺν τῆς ἀκρωρείας τοῦ Μύλου, ἣν ἀκολουθεῖ δευτέρα ἐλαιόφυτος ἀκρώρεια, ἐφ' ἧς ἀριστερᾷ ἀναβιβάζει ὁδὸς ἔμπροσθεν οἰκίας μετὰ εὐθαλῶν πορτοκαλεῶν. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους γειτνιάζει τῇ ὁδῷ μικρὸς περιτετειχισμένος λαχανόκηπος, ἔχων ἐκ μικρῶν λίθων ἐπιμελῶς ἐκτισμένα ἐπιπεδόστρωτα καί τινα ὀπούντια πλησίον. Ἡ ὁδὸς κατέρχεται ἠπίως κάτωθεν τοῦ λόφου μὲ τοὺς δύο ἀνεμομύλους, κάμπτουσα εἶτα τοξοειδῶς πρὸς τὸν Λογγὸν ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ Ἀνεμογιάννη, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει ἐπιπεδόστρωτον μὲ 11 τετραγώνους λιθίνας στήλας, κομψὴν ἀναδενδράδα φερούσας, καὶ μὲ κτιστὰ ἀνθοδοχεῖα εἰς τὴν βάσιν τῶν λευκῶς ἐπικεχρισμένων τοίχων. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας ἄποψις εἶναι μεγαλοπρεπής, δεσπόζουσα τῆς ἐγγὺς προεξοχῆς, τῶν δύο μύλων καὶ τοῦ λιμένος, μόλις δὲ εἶναι ὁρατὴ ἡ ἄκρα τῆς Κερκύρας. Ἀντὶ τούτου ὅμως μεγαλοπρεπὲς ἐκτυλίσσεται τὸ πανόραμα τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς. Εὐθαλεῖς μεγάλοι σχῖνοι φύονται ὑποκάτω μεταξὺ τῆς λεω-

φόρου καὶ τῆς θαλάσσης, ἔνθα ὑπὸ σκέπην εἶναι ἀνηρτημένη ἡ λέμβος τῆς οἰκίας. Δευτέρα νέα οἰκία κεῖται πλησίον, κῆπος δὲ ἐκ πορτοκαλεῶν καὶ λεμονεῶν καὶ μεσπιλεῶν καὶ εὐθαλῶν συκῶν, εἰς ἐπιμεμελημένα ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένος, ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κλιτύος. Μεταξὺ μεγαλοπρεπῶν σχίνων καὶ ὡραίων ἐλαιῶν ἀφικνεῖταί τις εἰς Λογγόν.

Ὁ λιμὴν τοῦ Λογγοῦ, οὗτινος τὸ ὄνομα θὰ προέρχηται ἐκ τοῦ λόγγος (δάσος), ἀποτελούμενος ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Κουκούτσας καὶ τοῦ Λοβρεχιοῦ, ἔχει μόλον μὲ μικρὰν κλίμακα πρὸ τοῦ Ὑγειονομείου, καὶ ἱκανῶς ἀβαθῆ πυθμένα, ὥστε μόνον εἰς ἀκτοπλοϊκὰ πλοῖα εἶναι προσιτός, ἰδίως δὲ ἀβαθὴς τυγχάνει ἐν τῇ ὑπὸ δύο προκυμαιῶν σχηματιζομένῃ γωνίᾳ. Ἔχει οἰκίας καὶ ἀκτινωτὴν λιθίνην ἄνοδον πρὸς τὴν κυρίαν λεωφόρον, μετὰ γεωδῶν κρημνῶν, οὓς στέφουσιν ἐλαῖαι καὶ ἀληθῶς γραφικοὶ φαίνονται. Ὑπάρχουσι τριάκοντα περίπου οἰκίαι, ὧν τινες ἔχουσι κομψοτέραν λευκὴν ἐπίχρισιν, καὶ πολλαὶ γεῖσον, κείμεναι ἐν τῷ βάθει εὐρείας πλατείας, ἐχούσης ὑψωμένον λιθόστρωτον ἐπίπεδον ἔμπροσθεν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ ἐκκλησίδιον. Ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσι παρὰ τὴν προκυμαίαν τρεῖς λίθινοι στυλίσκοι, καί τινες ξύλινοι πρὸς στερέωσιν τῶν πλοίων. Πρὸς τὸ ἄκρον σχηματίζει τὸ πολίχνιον εἶδος ἀγυιάς, μὲ διάφορα μαγαζεῖα, καὶ ἔν τινι γωνίᾳ μίαν οἰκίαν, ἔχουσαν στοὰν μὲ τέσσαρας λιθίνας ὁμαλὰς στήλας· Ἑτέρα τις ἔχει μεγάλην κληματίδα μετὰ στέγης ὑπὸ δύο πασσάλων φερομένης καὶ ὑπὸ δύο ἁλύσεων στηριζομένης· Μετὰ τὸ κατεστραμμένον ἄκρον τῆς προκυμαίας ἔρχεται ἡ κροκαλώδης ἀκτὴ τῆς κοιλάδος, ἔνθα ὑπάρχει παλαιόν, μικρὸν στρογγύλον φυλακεῖον καὶ ὅπου ἄγνοι τινὲς φύονται· εἰς τὸ τέλος δὲ ταύτης εὑρίσκεται ἀσβεστοκάμινος. Μετὰ τὴν παραλίαν ταύτην ἕπονται τοῖχοι κρημνώδεις, ὑπὸ θαμνωδῶν σχίνων κατάφυτοι, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἄκραν *Στέο* καὶ ἐξέχουσιν ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πρώτου παλαιοῦ

ἀνεμομύλου, εἶτα πάλιν ἀκολουθεῖ στενωτάτη παραλία εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ῥάχεως, ἔνθα ὑπάρχει οἰκία, 'ς *τὸ Βράχο* καλουμένη, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ λόφος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνεμομύλου, ὅστις ἐκπέμπει πρὸς τὸν λιμένα τὴν πετρώδη ἄκραν τῆς Πλάκας τῆς Κουκούτσας, στεφομένης πρὸς τὰ ἄνω ὑπό τινων σχίνων θαμνωδῶν.

Ἡ Ποῦντα τῆς Κουκούτσας, διαυλακιζομένη ἐν τῷ μέσῳ, σχηματίζει δύο ἀκρωρείας, ὧν ἑκάστη στέφεται ὑφ' ἑνὸς ἀνεμομύλου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρὸς τὰ ὀπίσω δὲν εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ, ὡς ἀνήκων εἰς πολλοὺς ἰδιοκτήτας. Αἱ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Λογγοῦ κρητιδώδεις καὶ ἀργιλλοτιτανώδεις κλιτύες ἔχουσι καλλιεργημένους ἀμπελῶνας καὶ εἶναι κατάφυτοι ἐξ εὐθαλῶν συκῶν, μεγάλων σχίνων καὶ κάκτων. Ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν ῥάχεως ὑπάρχουσιν ἐλαῖαι. Μεγαλοπρεπὴς δὲ εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ λιμένος τοῦ Λογγοῦ, τῶν λόφων τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου καὶ τῆς Κουτρουλῆς καὶ τῆς ἐγγὺς ἐκκλησίας τῶν Ταξιαρχῶν, ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ χονδρὰ σχοινία ἔχοντος ἐπὶ τῶν πτερύγων, ἀνεμομύλου, εἰς ὃν ἄγει ὁμαλὴ ὁδὸς καὶ ὅστις ἐστοίχισε 1200 τάληρα. Μαγευτικωτάτη ὅμως εἶναι πρὸς τὴν θάλασσαν ἡ θέα τῆς ἀκτῆς τῆς Κερκύρας, τοῦ νοτίου πορθμοῦ, τῆς ἄκρας τοῦ Μούρτου, τῆς Πάργας καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς, εἶτα τοῦ κόλπου τῆς Πρεβέζης, τῆς Λευκάδος καὶ τῆς νήσου Παναγίας, μὲ τὸν σκόπελον Ζουάνε. Ἐπὶ ὥρας θὰ ἠδύνατο νὰ καθίσῃ τις ἐνταῦθα καταθεώμενος τὰ καλλίμορφα ὑψώματα.

Τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔχει ἔμπροσθεν μικρὸν ὑψωμένον ἐπίπεδον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὸν λιμένα. Ἔχει τὴν πρόσοψιν ἀπέριττον, μὲ ῥομβοποίκιλτον ἀψιδωτὴν θύραν ἐν τῷ μέσῳ, δύο ἐφθαρμένα ῥομβοποίκιλτα ἀψιδωτά, καὶ δύο, ἐπίσης μετὰ ῥόμβων, μηνοειδῆ παράθυρα. Λιθόκτιστον ἑδώλιον ἐκτείνεται κατὰ μῆκος ταύτης, πέντε δὲ βαθμίδες ἀνάγουσιν εἰς τὸν πυλῶνα. Ἔμπροσθεν, ἔνθα βαθμίδες τινὲς φέρουσι πρὸς τὰ ἄνω,

ὑπάρχει τετραγωνικὴ θύρα. Τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἔχον ὀπὴν ὡς παράθυρον, προέχει ἁπλοῦν. Τὸ ἐσωτερικὸν δεικνύει ἐπίπεδον ὀροφὴν μὲ ξύλινον περίβολον, γαστροειδῶς προέχον ὑπερῷον ἄνωθεν τῆς εἰσόδου, ξύλινα στασίδια πέριξ, ὧν ἓν δεξιὸν μεγαλείτερον, καὶ κομψότατον εἰκονοστάσιον πρὸ δύο ἐτῶν κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Σίμου Σαμουὴλ ἐκ Λευκίμμης, μὲ κομψοπρεπεῖς στήλας, αἵτινες παριστῶσι σταφυλάς, μὲ χαριεστάτας περιπλοκὰς τῶν φύλλων. Ὑπάρχουσι δύο σειραὶ ἐκ δύο τόξων μὲ ὀδοντωτὰς φυλλοφόρους στήλας καὶ ἓν τρίτοξον ἐπίβλημα μὲ σπειροειδῆ κοσμήματα εἰς τὰ πλάγια. Τὸ πᾶν ἔχει εἰσέτι τὸ φυσικὸν χρῶμα τοῦ ξύλου. Πρὸς τὰ δεξιὰ εἶναι ὁ ἄκομψος λίθινος βωμίσκος τοῦ Ἁγίου Νικολάου μὲ εἰκόνα νεωτέρας τέχνης. Ἔνδον τοῦ εἰκονοστασίου, εἰς ὃ δύο βαθμίδες ἄγουσιν, ὑπάρχει ἄτεχνος βωμίσκος μὲ παλαιὰν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Ἀνωφερὴς λιθόστρωτος ὁδὸς ἄγει ὄπισθεν τοῦ Ἁγίου Νικολάου πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἀνάληψιν, ἐν ᾧ ἑτέρα, μὲ ἀποτόμους ἑλιγμοὺς καί τινας βαθμίδας, ἀνάγει εἰς τὸν παλαιὸν μύλον. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς κεῖται ἀνεμόμυλος, μὲ σιδηρᾶ ἐπὶ τῶν πτερύγων σχοινία, μὴ ἐργαζόμενος σήμερον. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι ἀσβεστοκάμινος. Μεγαλοπρεπὴς δὲ εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ νοτίου πορθμοῦ, τῆς λεκάνης τοῦ Λογγοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁλοκλήρου τοῦ βαθύσματος τῆς ὁδοῦ μὲ τὴν στρογγυλοειδῆ προεξοχὴν ἐν τῷ μέσῳ καὶ τῶν διεσπαρμένων ὑφάλων, Ξέρες εἰς τὰ λιθάρια. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἐπίσης ἡ θέα τῆς μεμακρυσμένης ἀκτῆς.

Ἀπὸ τῆς κυρίας πρὸς τὸν Λογγὸν λεωφόρου, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς Φουντάνας, ἄγει ἄνω πρὸς τὸν Ἅγιον Χαράλαμπην ὁδὸς ἐπὶ ἐλαιοφύτου κλιτύος, ἔνθα πολλαὶ πτέριδες φύονται. Ἀριστερᾷ ἀφίνει τις ὁδόν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Φουντάνας κατάγουσαν, καὶ βλέπει τὸν ἀπέναντι κείμενον λόφον, μὲ τὰς νέας οἰκίας τῆς Ἐπάνω Φουντάνας, ἀνερχόμενος δὲ ἐπὶ κακῶν βαθμίδων μεταξὺ ἰσχνῶν ἐλαιῶν, ἔχει

χαρίεσσαν τὴν θέαν τοῦ κάτω γηλόφου, καὶ τῆς διστεμνομένης ὑπὸ τῆς ἀκρωρείας τῆς Φουντάνας Κερκύρας καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς, ἣν οὐ κορέννυται θεώμενος. Μακρὰν βλέπει τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐπισκοπεῖ τὰς ἀκτὰς τῶν Παξῶν μέχρι τοῦ Τράφου τῆς Λαγκάδας. Ἡ ἀνάβασις καθίσταται ἤδη ὁμαλωτέρα, ἡ ὁδὸς βαίνει ἐπίπεδος, περιβαλλομένη ἑκατέρωθεν ὑπὸ ξηρῶν τοίχων, καί, διερχομένη ἔμπροσθεν ἀειθαλῶν δρυῶν, ἀφικνεῖται διὰ μέσου τῶν ἰσχνῶν ἐλαιῶν, ἀριστερᾷ τῆς εἰς Ἅγιον Ἴσαυρον ἀγούσης, εἰς τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην.

Τὰ Κάτω Γιαννισάτικα, εἰς ἃ ἄγει ἀπὸ τῆς Φουντάνας ὁδὸς μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν, ὀλίγον βαθύτερον κειμένη τῆς παλαιᾶς πρὸς τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην, ἐν ᾗ εὑρίσκονται τὰ ἐξ 6 οἰκιῶν ἀποτελούμενα Ἐπάνω Γιαννισάτικα, κεῖνται ἐπὶ ὁμαλῆς κατωφερείας καὶ ἔχουσι δύο οἰκίας, ὧν ἡ μία περιβάλλεται ὑπὸ μεγάλης ἀναδενδράδος. Ἀτραπὸς ἄγει ἐντεῦθεν ἐπὶ πλακωδῶν βράχων, δεσπόζουσα τοῦ Τράφου τῆς Λαγκάδας, περὶ τὸ χεῖλος μικροῦ δάσους, ἔχοντος ὑψικόρμιους, νεαράς, ἀειθαλεῖς δρῦς. Ὑπεράνω βράχων ἐκβάλλει ἡ ὁδὸς παρὰ τὸν πρῶτον ἑλιγμὸν τῆς λεωφόρου, ἄνωθεν τῆς οἰκίας τοῦ Παπᾶ Γερασίμου ἐν Μπογδανάτικα, δεσπόζουσα τοῦ μικροῦ πλαγίου χειμάρρου.

Ἀπὸ τῆς ἄρτι μνημονευθείσης οἰκίας τοῦ Παπᾶ Γερασίμου, πετρώδης ἀτραπὸς βαίνει μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν, ἐπὶ τοῦ κροκαλώδους ἐδάφους, εἰς τὸν Σκάρον, ἢ τὸ ἁπλῶς Ῥάχη καλούμενον ὕψωμα, ὅπερ ἐξέχει ὡς μικρὰ ἀκρώρεια μεταξὺ τῶν λόφων τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους καὶ τοῦ πρὸς τὸν Γάϊον Ἱερομονάχου, καὶ ἐπὶ τῆς πετρώδους κορυφῆς τοῦ ὁποίου φύονται κερατέαι τινές, κυπάρισσοι καὶ ἀειθαλεῖς δρύες, καὶ ἔτι περαιτέρω θαμνώδεις σχῖνοι καὶ μυρσίναι. Αἱ κοῖλαι πέτραι ἔχουσι πολλὰς φυσικὰς λεκάνας, ἐν αἷς τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς συνάγεται. Ἀφ᾽ ἑνὸς βλέπει τις τὸ ὕψωμα τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, μὲ τὴν πρὸς τὰ ἄνω κάμπτουσαν

ὁδόν, καὶ τὴν λευκολαμπῆ Κέρκυραν, εἶτα τὰς ἐλαιοφύτους κατωφερείας τοῦ χωρίου Μπογδανάτικα καὶ Βλαχοπλάτικα, δεξιᾷ τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ἁγίου Ἠλία, ἀριστερᾷ τὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἑκατέρωθεν τὴν θάλασσαν, ἥτις ἀριστερᾷ μὲν περιβάλλεται ὑπὸ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς, δεξιᾷ δὲ εἶναι ἀπέραντος. Πρὸ αὐτοῦ ἔχει τις τὸ ἐλαιόφυτον δάσος, τοὺς Ἀντιπάξους καὶ τὰς μακρὰν κειμένας νήσους τῆς Λευκάδος, Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας. Κατ' ἀμφότερα τὰ πλάγια τῆς ἀκρωρείας ταύτης ἐκτείνεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν (ἐσωτερικὴν) θάλασσαν βαθὺ αὐλακοπέδιον, ἐκβάλλον κάτω εἰς τὸν Τράφον τῆς Λαγκάδας καὶ χωριζόμενον ἐξ ἑνὸς μέρους ἀπὸ ἐκείνου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Κάτωθεν τῆς ἀκρωρείας τοῦ Σκάρου κατέρχεται ἡ ἀτραπὸς εἰς τὸν Τράφον τῆς Λαγκάδας, ὃν συναντᾷ ἄλλη ἀτραπός, ἡ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ξύλα κομίζουσιν, ἔνθα ἀμφότεροι οἱ βραχίονες τοῦ χειμάρρου συνδέονται. Ὀλίγαι ἐλαῖαι καὶ πρὸ πάντων θαμνώδεις σχῖνοι καλύπτουσι τὸ ἰσχνὸν πετρῶδες ἔδαφος τῆς κοιλάδος καὶ τῆς κλιτύος. Ἀριστερᾷ ἄνω φαίνονται αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Γιαννισάτικα. Σχῖνοι καί τινες μυρσίναι φύονται παρὰ τὴν χειμαρροκοίτην, ἥτις κατὰ τόπους εἶναι κατάφυτος, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ χθαμαλαὶ ἀειθαλεῖς δρύες. Περαιτέρω ὁ χείμαρρος κάμνει μικρὰν στροφήν, ἡ δὲ κοιλὰς καθίσταται μᾶλλον ἐπικλινὴς καὶ εὐρυτέρα, εἶτα στρέφουσα δεξιᾷ ἀφικνεῖται εἰς ἐλαιόφυτον λεκάνην παρὰ τὰ πλάγια τῆς κροκαλώδους κοίτης, ἐν ᾧ ἑκατέρωθεν αἱ κλιτύες περιβάλλονται ὑπὸ θάμνων, ἰδίως δὲ μυρσινῶν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ κεῖται βαθὺ φρέαρ, Πηγάδι τῆς Κάτω Λαγκάδας, ὑπὸ ὀγκωδῶν πετρῶν περιβαλλόμενον κατὰ τὸ στόμιον καὶ ὑπὸ ἀκατεργάστου μικροῦ ποτιστηρίου. Τὸ φρέαρ τοῦτο εἶναι βαθύτατον, ἐμπεριέχει ὅμως μόνον ὀλίγον ὑφάλμυρον ὕδωρ. Ἡ λεκάνη εἶναι κατάφυτος ἐκ πολλῶν ἐλαιῶν, ὧν ὅμως ὁ καρπὸς σήπεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνεπείᾳ τοῦ ὑγροῦ ἐδάφους, πολλαὶ δὲ ἐλαῖαι ἀναθάλλουσι

καὶ ἐν μέσῳ τῆς κροκαλώδους κοίτης τοῦ ῥύακος. Ἀφικνούμενός τις εἰς τὴν παραλίαν τῆς Λαγκάδας, βλέπει πρὸς τὰ δεξιὰ παλαιὰν οἰκίαν μὲ δύο ἁψιδωτὰς θύρας καὶ δύο ἁψιδωτὰ παράθυρα, μὲ πρὸς τὰ ἔσω βεβυθισμένον τόξον, νῦν πλέον ἄστεγον, ἥτις ἐχρησίμευε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἄγγλων ὡς τελωνοφυλακεῖον κατὰ τοῦ λαθρεμπορίου. Πλησίον εὑρίσκεται καὶ ἄλλη μικροτέρα, ἧς ἡ στέγη ὑφίσταται εἰσέτι.

Ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ Παπᾶ Γερασίμου ἄγει πετρώδης ἀτραπός, ἔμπροσθεν ἀειθαλῶν τινων δρυῶν ἐπὶ τοῦ πετρώδους ὑψώματος τοῦ Ἱερομονάχου, τοῦ ἔχοντος εὐρεῖαν ἀκρώρειαν καὶ προεξεχούσας, ὑπὸ τῆς βροχῆς διηυλακισμένας πέτρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐλαῖαί τινες θάλλουσιν. Ἀπὸ τῆς ὑψίστης πρὸς τὸν Γάϊον θέσεως, τῆς ἐχούσης πετρῶδες διάστημα μὲ θαμνώδεις σχίνους ἀνὰ μέσον, δεσπόζει τις ὡραῖα ὁλοκλήρου τοῦ πορθμοῦ καὶ τμήματος τοῦ Γαΐου, ἔχει δηλ. σχεδὸν τὴν αὐτὴν θέαν, οἵαν ἀπὸ τοῦ μύλου τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι βλέπει τμῆμά τι τοῦ Γαΐου. Ἡ ἑπομένη ἀκρώρεια, περιλαμβάνουσα εἰς τὸ ἄκρον κυπαρίσσους τινάς, στέφεται ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ῥίγανης, ἔνθα ἀφικνεῖταί τις διερχόμενος ἔμπροσθεν οἰκιῶν τινων τοῦ χωρίου Μπαστάτικα:

Τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κεῖται ἐν λαμπρᾷ τοποθεσίᾳ, ἀπέναντι τοῦ μύλου τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, δεσπόζον ἅπαντος τοῦ νοτίου μέρους τῆς νήσου καὶ τῶν Ἀντιπάξων, καθὼς καὶ τῆς δυτικῆς θαλάσσης, καί, ἀνὰ μέσον τῶν ἐλαιοκορυφῶν, μέρους τινὸς τοῦ πορθμοῦ μετὰ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς ἀκρωρείας, ἥτις τὸ μὲν γυμνὴ καὶ πετρώδης, τὸ δὲ ἐξ ἐλαιῶν κατάφυτος, κατευθύνεται πρὸς τὸν Γάϊον. Ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας ὑψοῦνται ἔμπροσθεν κυπάρισσοι, πρὸς τὰ ὀπίσω ἐλαῖαί τινες καὶ ἐγκαταλελειμμένα μνημεῖα. Ἡ ἁπλῆ καὶ λευκῶς ἐπικεχρισμένη

ἐκκλησία ἔχει ἀπέριττον κωδωνοστάσιον μὲ δύο τόξα κάτω, φέροντα τὴν συνήθη κεφαλίδα, καὶ ἓν ἄνω. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἔχει δύο ἁψιδωτὰ παράθυρα, ἕνα ῥομβοποίκιλτον πυλῶνα καὶ μίαν μικρὰν τετραγωνικὴν θύραν μὲ μηνοειδὲς παράθυρον ἄνωθεν. Ἔμπροσθεν εὑρίσκεται κατεστραμμένος πρόναος, ἔνθα νῦν κυπάρισσοι φύονται, ἀριστερᾷ τῶν ὁποίων ὑπάρχει μικρὰ οἰκία. Ἡ ἐκκλησία ἔχει κατὰ μῆκος λιθόκτιστον ἑδώλιον. Ἐσωτερικῶς ἔχει στασίδια πέριξ καὶ καλὴν πλακόστρωσιν, ἄκομψον ὑπερῷον ἔμπροσθεν, ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης καὶ μικρόν, λίθινον, λευκῶς ἐπικεχρισμένον εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ δύο βαθμίδες ἄγουσιν. Δεξιᾷ εἶναι ὁ βωμίσκος τοῦ πτερυγωτοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, μὲ ἀργυρᾶ, ἔμπροσθεν ἀνηρτημένα, ἀναθήματα. Ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι ἡ Παναγία μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ καί τινες Ἅγιοι.

Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατευθύνεται ὁδὸς διὰ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς ἀκρωρείας μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν πρὸς τὴν κωμόπολιν τοῦ Γαΐου. Ἑτέρα ἐπί τινων βαθμίδων μεταξὺ τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας κατάγει ἀπ' εὐθείας εἰς Γάϊον, δεσπόζουσα τοῦ πορθμοῦ. Ἀπότομος κακὴ ἀτραπὸς μᾶς φέρει κάτω εἰς τὰ Κλονάτικα ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν πορθμὸν ἐστραμμένης κλιτύος· πρὸς τὰ ἄνω ἀπαντῶμεν εὐθὺς δεξαμενήν, ἔχουσαν βεβαθυσμένην πλακόστρωσιν καὶ τετράγωνον φρεατοστόμιον ἐν τῷ μέσῳ. Αἱ οἰκίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ὁδὸς ἄγει ἐπὶ φυσικῶν βαθμίδων, κοσμοῦνται συνήθως δι' ἀνθοδοχείων, καὶ ἡμικεκρυμμέναι ὑπὸ τῶν ἐλαιῶν, περιβάλλονται ὑπό τινων ὀπουντίων καὶ ῥοιῶν. Ὀλίγοι ἀνεξέργαστοι, ἐλαφρῶς κωνικοὶ στῦλοι κληματίδος ὑπάρχουσι πρὸ μιᾶς οἰκίας, ὑποκάτω τῆς ὁποίας κεῖται, ἐντὸς περιφράγματος ἐκ ξηροῦ τείχους, στρογγύλη, χωνοειδῶς βεβαθυσμένη, πλακόστρωτος δεξαμενή, ἔχουσα τετραγωνικὸν στόμιον. Διερχομένη πρὸ ἐλαιοτριβείου, κατευθύνεται ἡ ὁδὸς μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν καὶ ἔρχεται ἐπί τινων βαθμίδων ἔμπροσθεν ἀκόμψου, λευκοχρίστου, μικροῦ παρεκκλησίου

τῆς Παναγίας. Εὐθὺς κατόπιν ἀπαντᾶται ἡ ἀπὸ Φουντάνας ἐρχομένη καὶ δεξιᾷ εἰς Γάϊον κατευθυνομένη ὁδός. Ἀριστερᾷ ἄγει ἀτραπὸς εἰς Σουρδάτικα, ἔνθα ὑπάρχουσι δύο οἰκίαι μετὰ μικρᾶς δεξαμενῆς, πλησίον τῶν ὁποίων ὀλίγαι ἀμυγδαλέαι καὶ λεμονέαι φύονται. Ὁδὸς κατάγει ἐντεῦθεν εἰς Λαγκάδαν. Ἀπὸ τῆς κατωφερείας ταύτης εἶναι μεγαλοπρεπὴς ἡ ἄποψις τῆς θαλάσσης καὶ τῆς κάτω ἐλαιοφύτου κλιτύος. Κάτωθεν τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Σουρδάτικα ὑπάρχουσιν ἐπιπεδόστρωτά τινα, ὑπὸ κυπαρίσσων περιστοιχιζόμενα, ἔνθα καλλιεργοῦνται ἀμυγδαλέαι, ὀλίγα κλήματα καὶ λαχανικά. Κάτω φαίνεται ἡ νῆσος τῆς Παναγίας καὶ ἡ βαθεῖα κοιλάς, Λόγγος τοῦ Ζίμπα καλουμένη. Ἀσμένως διαμένει τις ἐνταῦθα θεώμενος ἐν τῇ μονήρει ἡσυχίᾳ τὸν πορθμόν. Ἐντεῦθεν ἡ ὁδός, δεσπόζουσα τῆς προμνημονευθείσης κοιλάδος, βαίνει εἰς τὴν δευτέραν ἐλαιόφυτον ἀκρώρειαν, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον ὑπερβῇ τὴν ἑτέραν ἀπὸ Φουντάνας εἰς Γάϊον ἄγουσαν ὁδόν. Ἀριστερᾷ κατάγει ἀτραπὸς εἰς τὰ Καφηρέϊκα ἔν τινι οἰκίᾳ. Ἀπὸ τῆς ὑψηλοτέρας ἐλαιοφύτου ἀκρωρείας, ἥτις κεῖται ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, ἐπισκοπεῖ τις λαμπρῶς τὸν Γάϊον καὶ τὸν λιμένα αὐτοῦ, ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἀπόψει, ὡσεὶ ἐπὶ χάρτου ἐξηπλωμένον. Ἡ ὁδὸς κατευθύνεται ὑπὲρ τὸν Τράφον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου εἰς Γάϊον, ποιοῦσα μίαν στροφὴν καὶ ἔχουσα μικρὰς κακὰς βαθμίδας μεταξὺ τῶν ὀρθίων βράχων, ἔνθα μόνον ἐλαῖαί τινες βλαστάνουσιν. Ἡ ἀριστερὰ τοῦ λιμένος, εἰς ὃν ἀφικνούμεθα, λεκάνη καλεῖται Τράφος τοῦ Μανέσκου.

Ἀπὸ τῆς ἤδη περιγραφείσης προεξοχῆς τοῦ Ἱερομονάχου, ὁπόθεν ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Γαΐου, προχωροῦμεν ἐπὶ τῆς κατωφεροῦς ῥάχεως, τῆς διῃρημένης εἰς εὐρέα ἐπιπεδόστρωτα καλοῦ ἐδάφους καὶ ὑπὸ ὡραίων ἐλαιῶν περιβαλλομένης, ἔνθα κεῖται ἡ ἤδη μνημονευθεῖσα οἰκία ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Καφηρέϊκα. Ὀλίγον χθαμαλώτερον πρὸς τὰ κάτω ἀπαντῶμεν ὡραίας ἐλαιοφύτους

κατωφερείας μὲ ἐξαίρετον ἔδαφος καὶ τὴν ἄποψιν τῆς κλιτύος τῆς περιοχῆς Σουρδέϊκα, τῆς κοιλάδος τῆς χωριζούσης τὴν προεξοχὴν ταύτην ἀπὸ ἐκείνης, τῆς Πούντας καὶ τῶν μικρῶν σκοπέλων τοῦ Λογγοῦ, τῆς μακρὰν κειμένης Κερκύρας καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς. Ὁδὸς διὰ ξηρῶν τοίχων περιβαλλομένη κατάγει ἐντεῦθεν, μεταξὺ τῶν ἐλαιοφύτων κατωφερειῶν, ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου, λίαν πετρώδους ἄκρας. Αἱ ἐλαῖαι γίνονται ἀραιότεραι εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἔνθα ὑπάρχει ἀσβεστοκάμινος, εἰς τέσσαρας διῃρημένη βαθμίδας, φύονται δὲ θαμνώδεις σχῖνοι καὶ κύτισοι, διὰ τῶν ὁποίων καίεται ἄσβεστος ἀπὸ τῶν ἐκεῖ νομισματολίθων, καὶ τοῦ πυκνοῦ, ἐλευθέρου ἀργίλλου, τρηματώδους ἀσβεστολίθου.

VII

ΑΚΤΑΙ

Πρὸς περιγραφὴν τῶν ἀκτῶν τῶν Παξῶν θέλομεν λάβει ὡς ἀφετηρίαν τὸν ἤδη γνωστὸν ἡμῖν λιμένα τοῦ Γαΐου, ὅπως, ἀκολουθοῦντες πρὸς νότον τὴν παραλίαν, αὖθις εἰς τοῦτον ἐπανέλθωμεν.

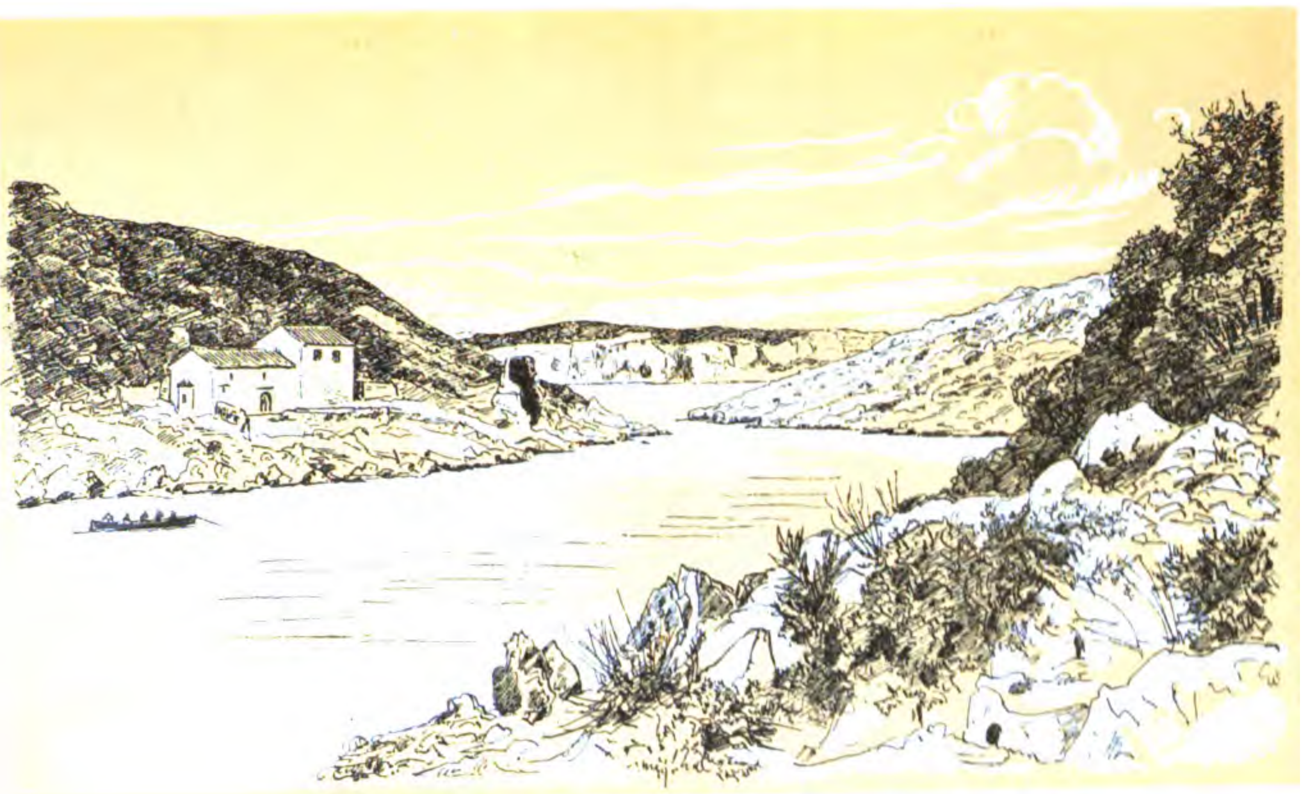
Ἅμα τῷ ἀπὸ τοῦ λιμένος ἔκπλῳ, μετὰ τὸν κάβον τῆς Μπούκας τοῦ Γιαννᾶ, ἔνθα εὑρίσκεται ἡ οἰκία τοῦ ἁλιέως, ἐξέχει ἡ πρώτη ἄκρα, Πλάκες 'ςτ' Ἀμπέλια καλουμένη, ὅπου παρὰ τὴν ἀκτὴν ὑπάρχει ἐλαφρὰ θειώδης ὀσμή. Ἐν τῷ κολπίσκῳ εἶναι μικρὰ κροκαλώδης παραλία, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἀσβεστοκάμινος εἰς δύο διῃρημένη βαθμίδας. Ἡ ἄκρα ἔχει ὁριζόντια κατακρημνισμένα στρώματα, ὀγκώδη, μελανωπά, κατὰ τῶν ὁποίων ἡ θάλασσα θραύεται. Εἶτα κάτωθεν τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ὁδὸς ἐπιβαθύνεται, ἄρχεται ἡ μικρὰ κροκαλώδης παραλία, Σπιάντσα 'ς τὴν Κάβα, ἢ καὶ Σπιάντσα 'ςτ' Ἀμπέλια καλουμένη, ἔνθα ἐλαφρὰ ἴχνη θείου ὑπάρχουσιν. Ἕπεται κατόπιν ἡ ἄκρα 'ς τοῦ Γιάννη τοῦ Γερόλυμου ἢ 'ς τ' Ἀπάνω Ἀμπέλια, ἔχουσα κάτω ὀγκώδη, ἐν μέρει συντετριμμένα, ἄνω λεπτότερα καὶ κρητιδώδη στρώματα, μεθ' ὃ ἔρχεται ἡ ὁμώνυμος κροκαλώδης Σπιάντσα. Περαιτέρω προέχει γεώδης ἄκρα, ἔχουσα ἐπίπεδα, τὸ μὲν σκωριωδῶς ὑπέρυθρα, τὸ δὲ λευκὰ στρώματα, κάτωθεν τῆς ὁποίας αἱ ἐλαῖαι καθικνοῦνται μέχρι τῆς Σοφιᾶς τὸ Σάλτο. Ἕπε-

ται κατόπιν κροκαλώδης παραλία, ἡ Σπιάντσα τοῦ Σιὸρ Σταμάτη, εἶτα ἡ ἄκρα ’ς τὶς ’Αμυγδαλιὲς τοῦ Γιοῦρε, οὕτω καλουμένη ἐκ τῶν ὀλίγων ἀμυγδαλῶν, αἵτινες εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν ἐλαιῶν, ἐντὸς χώρου διὰ τοίχων μὲ προεξέχοντας λίθους κεκλεισμένου, φύονται, καὶ τὰ θολωτὰ κρημνώδη στρώματα στέφουσιν. Ἡ ἑπομένη λεπτὴ κροκαλώδης παραλία, μέχρι τῆς ὁποίας φθάνουσιν αἱ ἐλαῖαι λεκανοπεδίου, καλεῖται Σπιάντσα τῆς Σουλάνενας. Κατόπιν ἔρχεται ὁ κάβος Τοῦ γαϊδάρου τ’ αὐτιά, οὕτω καλούμενος ἐκ δύο σκοπέλων, οἵτινες οἱονεὶ ὦτα ὄνου σχηματίζουσιν. Ἡ ἐπακόλουθος μικρὰ κροκαλώδης παραλία καλεῖται ’ς τὸ Λητρουβιό, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἐκτείνεται μικρὰ λοχμώδης λεκάνη. Εἶτα ἕπεται ἡ ἄκρα Μπαλοποῦλι, ἔχουσα ἐν τοῖς ὁριζοντίοις στρώμασι τέσσαρας μικρὰς κοιλότητας, ὧν μία μετὰ προεξεχούσης στήλης καὶ μικρᾶς θειούχου ἐκροῆς. Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἐπακολουθοῦντα στρώματα, τὸ μὲν σιγμοειδῶς, τὸ δὲ κυματοειδῶς συνελισσόμενα, ἄνωθεν τῶν ὁποίων καθικνοῦνται ἐλαῖαι. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ ἐλαιοστεφής, ἡ πρὸς τὰ ἐκτὸς κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένη, ἐν μέρει κυματοειδής, φαλακρά, ἀνεμόπληκτος, ὑπὸ ὀλίγων μόνον σχίνων περιβαλλομένη ἄκρα ’ς τὸν Μπάλο, ἥτις ἐκπέμπει πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Ὀζώδους λιμένος (porto Spuzzo) ὑπόλευκον προεξοχήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄλλη μικρὰ καὶ ἀποτεθραυσμένη ἐκτείνεται εἰς τὴν βραχεῖαν Σπιάντσαν τοῦ Μπάλου, ἔνθα πλοῖον ἐκ Λιβόρνου, φορτωμένον μὲ μάρμαρα, σκοπίμως ἀπωλέσθη, ὡς φέρον μέγα ῥῆγμα. Ἕπεται κατόπιν ἡ Σπιάντσα ’ς τὸ Καμῖνι, οὕτω καλουμένη, διότι ὑπάρχει ἐκεῖ μικρὰ ἀσβεστοκάμινος, τὸ Καμῖνι τοῦ Κατσίμη, εἶτα ὀδοντωτὴ πετρώδης προεξοχὴ τὸ Χονδρομούτσουνο τοῦ Μπάλου ἢ κάβος εἰς τὸ καμῖνι, μέ τινας ἀνεμοπλήκτους σχίνους.

Ἔρχεται μετὰ ταῦτα λοχμώδης ἄκρα ὑπὸ τοίχου περιβαλλομένη, μεθ’ ἣν ἐξέχει ὁ Κάβος ’ς τὸ Λιονισκάρι, παρου-

σιάζων πρὸς τὰ ἔσω κατὰ τὴν ἀκτὴν ἴχνη θείου, λευκαίνοντος τὰς πέτρας καὶ ἰσχυρὰν ἀναδίδοντος ὀσμήν. Ἐπακολουθεῖ μικρὰ κοιλὰς μὲ λοχμώδη κατωφέρειαν καὶ ἐξέχοντας βράχους. Ἡ μικρὰ κροκαλώδης ἀκτὴ καλεῖται Σπιάντσα 'ς τὸ Λιονισκάρι. Ἡ ἑπομένη ἄκρα, ἥτις παρουσιάζει ἐπίσης εἰς τὴν ἀκτὴν ἴχνη θείου, καὶ τὴν ὁποίαν πρὸς τὰ ἄνω στέφουσιν ἐλαῖαι, καλεῖται 'ς τὴ Βαρδιόλα, οὕτως ὀνομαζομένη ἕνεκα κατεστραμμένου φυλακείου. Παρὰ τὸν αἰγιαλὸν εὑρίσκεται μεγάλη ἀσβεστοκάμινος, τὸ Καμῖνι τοῦ Καλόγερου, ἐγγὺς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι δύο πλατεῖαι πρὸς ἀνέλκυσιν μικρῶν πλοίων εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἤδη εὑρισκόμεθα εἰς τὸν ὀρθῶς κληθέντα Ὀζώδη λιμένα.

Εὐθὺς δεξιᾷ ἐκτείνεται εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος εὐθαλὲς λεκανοπέδιον, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Μαρίνης, ἀμυγδαλέαι τινὲς καὶ πρὸς τὰ ἄνω οἰκίσκος, εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Ζιζυφιές. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἥτις συνίσταται ἐξ ἀνομοίων στρογγύλων λιθαρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνονται εἴς τινα θέσιν καὶ κίτρινα ἴχνη θείου, ὀλίγοι ἄγνοι φύονται. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μαρίνης εἶναι ἐρείπιον, μὲ ἁπλοῦν προέχον Ἅγιον Βῆμα, ὅπερ πρὸς τὰ ἄνω εἶναι ὁμαλὸν καὶ κοῖλον. Διατηρεῖται ὁ πρόσθιος τοῖχος τοῦ ναοῦ μὲ τὸν ἁψιδωτὸν πυλῶνα, νῦν πλέον ἡμικεχωσμένον καὶ διὰ λίθων πεφραγμένον, διότι καὶ ἐντὸς ἔχουσι ῥίψει στρογγύλους λίθους ἐκ τῶν ἐγγὺς καλλιεργουμένων κτημάτων. Θαμνώδεις βάτοι φύονται πανταχοῦ καὶ βλαστοὶ ἡλιάνθων ἀνὰ μέσον ἐξέχουσιν. Ἐν τῷ τείχει εἶναι πολλάκις ἀναμεμιγμένοι μετὰ τῶν πετρῶν κοῖλοι κέραμοι. Ἀριστερᾷ τοῦ ἐρειπίου τῆς Ἁγίας Μαρίνης εὑρίσκεται ἐπίσης κατεστραμμένον παροικοδόμημα. Ἐν τῷ ἐγγὺς ὀπωροκήπῳ ὑπάρχουσι τρεῖς ζίζυφοι, βερικοκκίαι τινὲς καὶ ὀλίγαι ῥοδακινέαι. Πλησίον εἶναι μικρὸν φρέαρ μὲ ὑψωτῆρα μοχλὸν πρὸς ἄντλησιν ὕδατος ὑπὸ τὴν σκιὰν εὐθαλοῦς συκῆς· καὶ ἕτεραι δὲ συκαῖ φύονται οὐ μακρὰν ἐντεῦθεν.

Ὁ πορθμὸς τοῦ Καλκιονησίου.

ἐκεῖ ἔνθα ἕτερον φρέαρ ὑπάρχει ἔχον λιθόστρωτον χῶρον καὶ στρογγύλον στόμιον. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κάτωθεν τοῦ οἰκίσκου ἐπιπεδόστρωτά τινα καλλιεργημένα μὲ δύο ἐν τῷ μέσῳ πίτυας. Ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιθοστρώτου χώρου τοῦ δύο θύρας καὶ δύο παράθυρα ἔχοντος οἰκίσκου ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Ὀζώδους λιμένος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς Ἁγίας Μαρίνης πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ τῶν δύο πιτύων ὑπάρχει ἕτερον φρέαρ μὲ ὑψωτῆρα μοχλόν, μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ μικρὰν τετραγωνικὴν δεξαμενὴν εἰς τὸ ἑπόμενον ἐπιπεδόστρωτον. Εἶτα ἔρχεται ἐλαφρῶς ἀνωφερής, τὴν ῥάχιν ἀποτελοῦσα κοιλάς, μὲ θάμνους σπάρτων, μυρσινῶν, σχίνων καὶ ἀκανθῶν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ὄπισθεν τείχους ἀνερχομένου εἰς τὸ Ποντικονῆσι, ὅπερ παρουσιάζει κατὰ βαθμίδας προέχοντα στρώματα. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει ἄγριον ἐπιπεδόστρωτον μέ τινας κυπαρίσσους. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς κοιλάδος εἶναι μικρόν, τετραγωνικόν, περιτετειχισμένον, ἐπίπεδον μέρος, μὲ μικρὸν φρέαρ ἐν τῷ μέσῳ.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος, ἀπαντῶμεν μετὰ τὴν κοιλάδα Ζιζυφιὲς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ποντικονησίου μὲ τὴν εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην αὐτῆς κλιτύν, ἣν κυπάρισσοι καὶ ἐλαῖαι στέφουσι, καὶ μὲ ὁριζόντια στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται Μισοράχη. Ἡ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόλπον, ἐκ τεθραυσμένων λιθαρίων, ἄκρα καλεῖται Πλάκα.

Ὁδός τις ἄγει ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἐπὶ τῶν φυσικῶς προεχόντων πλακωδῶν βράχων παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ποντικονησίου εἰς τὸν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἀβαθῆ μυχὸν τοῦ λιμένος, ὅστις ὀνομάζεται Στενό, ἔνθα ὑπάρχει ἐφθαρμένον κρηπίδωμα, μῶλος καλούμενον, συνδέον τὴν χερσόνησον ταύτην μετὰ τῆς νήσου τοῦ Μογγονησίου· διὰ τοῦ στενοῦ τούτου διέβαινον ἄλλοτε αἱ ἐλαίας συλλέγουσαι γυναῖκες.

ρον φρέαρ ὑπάρχει ἔχον λιθόστρωτον χῶρον
ον στόμιον. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κάτωθεν τοῦ
εδόστρωτά τινα καλλιεργημένα μὲ δύο ἐν τῷ
Ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιθοστρώτου χώρου τοῦ
ὶ δύο παράθυρα ἔχοντος οἰκίσκου ὁμαλὰ εἶναι
Ὀζώδους λιμένος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς Ἁγίας
ς τὰ ἐμπρὸς καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς πρὸς
εταξὺ τῶν δύο πιτύων ὑπάρχει ἕτερον φρέαρ
μοχλόν, μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ μικρὰν τετρα-
μενὴν εἰς τὸ ἑπόμενον ἐπιπεδόστρωτον. Εἶτα
ρῶς ἀνωφερής, τὴν ῥάχιν ἀποτελοῦσα κοι-
υς σπάρτων, μυρσινῶν, σχίνων καὶ ἀκανθῶν.
στερὰ εἶναι ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ὅπι-
ἀνερχομένου εἰς τὸ Ποντικονῆσι, ὅπερ παρου-
αθμίδας προέχοντα στρώματα. Πρὸς τὰ δεξιὰ
ν ἐπιπεδόστρωτον μὲ τινας κυπαρίσσους. Ἐπὶ
ας θέσεως τῆς κοιλάδος εἶναι μικρόν, τετρα-
τετειχισμένον, ἐπίπεδον μέρος, μὲ μικρὸν φρέαρ

ῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος ἀπαντῶμεν μετὰ
Ζιζυφιὲς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ποντικονησίου μὲ
ιόστρωτα διῃρημένην αὐτῆς κλιτύν, ἣν κυπά-
λαῖαι στέφουσι, καὶ μὲ ὁριζόντια στρώματα
ν· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται Μισοράχη. Η
ιπερικὸν κόλπον, ἐκ τεθραυσμένων λιθαρίων,
ι Πλάκα.
ἔγει ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἐπὶ τῶν φυσικῶς προεχόντων
ράχων παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ποντικονησίου
ς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἀβαθὴ μυχὸν τοῦ
ς ὀνομάζεται Στενό, ἔνθα ὑπάρχει ἐφθαρμένον
μῶλος καλούμενον, συνδέον τὴν χερσόνησον
τῆς νήσου τοῦ Μογγονησίου διὰ τοῦ στενοῦ
αινον ἄλλοτε αἱ ἐλαίας συλλέγουσαι γυναῖκες

ἐκεῖ ἔνθα ἕτερον φρέαρ ὑπάρχει ἔχον λιθόστρωτον χῶρον καὶ στρογγύλον στόμιον. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κάτωθεν τοῦ οἰκίσκου ἐπιπεδόστρωτά τινα καλλιεργημένα μὲ δύο ἐν τῷ μέσῳ πίτυας. Ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιθοστρώτου χώρου τοῦ δύο θύρας καὶ δύο παράθυρα ἔχοντος οἰκίσκου ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Ὀζώδους λιμένος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς Ἁγίας Μαρίνης πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ τῶν δύο πιτύων ὑπάρχει ἕτερον φρέαρ μὲ ὑψωτῆρα μοχλόν, μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ μικρὰν τετραγωνικὴν δεξαμενὴν εἰς τὸ ἑπόμενον ἐπιπεδόστρωτον. Εἶτα ἔρχεται ἐλαφρῶς ἀνωφερής, τὴν ῥάχιν ἀποτελοῦσα κοιλάς, μὲ θάμνους σπάρτων, μυρσινῶν, σχίνων καὶ ἀκανθῶν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ὄπισθεν τείχους ἀνερχομένου εἰς τὸ Ποντικονῆσι, ὅπερ παρουσιάζει κατὰ βαθμίδας προέχοντα στρώματα. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει ἄγριον ἐπιπεδόστρωτον μέ τινας κυπαρίσσους. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς κοιλάδος εἶναι μικρόν, τετραγωνικόν, περιτετειχισμένον, ἐπίπεδον μέρος, μὲ μικρὸν φρέαρ ἐν τῷ μέσῳ.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος, ἀπαντῶμεν μετὰ τὴν κοιλάδα Ζιζυφιὲς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ποντικονησίου μὲ τὴν εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην αὐτῆς κλιτύν, ἣν κυπάρισσοι καὶ ἐλαῖαι στέφουσι, καὶ μὲ ὁριζόντια στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται Μισοράχη. Ἡ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόλπον, ἐκ τεθραυσμένων λιθαρίων, ἄκρα καλεῖται Πλάκα.

Ὁδός τις ἄγει ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἐπὶ τῶν φυσικῶς προεχόντων πλακωδῶν βράχων παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ποντικονησίου εἰς τὸν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἀβαθῆ μυχὸν τοῦ λιμένος, ὅστις ὀνομάζεται Στενό, ἔνθα ὑπάρχει ἐφθαρμένον κρηπίδωμα, μῶλος καλούμενον, συνδέον τὴν χερσόνησον ταύτην μετὰ τῆς νήσου τοῦ Μογγονησίου· διὰ τοῦ στενοῦ τούτου διέβαινον ἄλλοτε αἱ ἐλαίας συλλέγουσαι γυναῖκες.

ἐκεῖ ἔνθα ἕτερον φρέαρ ὑπάρχει ἔχον λιθόστρωτον χῶρον καὶ στρογγύλον στόμιον. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κάτωθεν τοῦ οἰκίσκου ἐπιπεδόστρωτά τινα καλλιεργημένα μὲ δύο ἐν τῷ μέσῳ πίτυας. Ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιθοστρώτου χώρου τοῦ δύο θύρας καὶ δύο παράθυρα ἔχοντος οἰκίσκου ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Ὀζώδους λιμένος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς Ἁγίας Μαρίνης πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ τῶν δύο πιτύων ὑπάρχει ἕτερον φρέαρ μὲ ὑψωτῆρα μοχλόν, μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ μικρὰν τετραγωνικὴν δεξαμενὴν εἰς τὸ ἑπόμενον ἐπιπεδόστρωτον. Εἶτα ἔρχεται ἐλαφρῶς ἀνωφερής, τὴν ῥάχιν ἀποτελοῦσα κοιλάς, μὲ θάμνους σπάρτων, μυρσινῶν, σχίνων καὶ ἀκανθῶν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ὄπισθεν τείχους ἀνερχομένου εἰς τὸ Ποντικονῆσι, ὅπερ παρουσιάζει κατὰ βαθμίδας προέχοντα στρώματα. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει ἄγριον ἐπιπεδόστρωτον μέ τινας κυπαρίσσους. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς κοιλάδος εἶναι μικρόν, τετραγωνικόν, περιτετειχισμένον, ἐπίπεδον μέρος, μὲ μικρὸν φρέαρ ἐν τῷ μέσῳ.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος, ἀπαντῶμεν μετὰ τὴν κοιλάδα Ζιζυφιὲς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ποντικονησίου μὲ τὴν εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην αὐτῆς κλιτύν, ἣν κυπάρισσοι καὶ ἐλαῖαι στέφουσι, καὶ μὲ ὁριζόντια στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται Μισοράχη. Ἡ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόλπον, ἐκ τεθραυσμένων λιθαρίων, ἄκρα καλεῖται Πλάκα.

Ὁδός τις ἄγει ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἐπὶ τῶν φυσικῶς προεχόντων πλακωδῶν βράχων παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ποντικονησίου εἰς τὸν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἀβαθῆ μυχὸν τοῦ λιμένος, ὅστις ὀνομάζεται Στενό, ἔνθα ὑπάρχει ἐφθαρμένον κρηπίδωμα, μῶλος καλούμενον, συνδέον τὴν χερσόνησον ταύτην μετὰ τῆς νήσου τοῦ Μογγονησίου· διὰ τοῦ στενοῦ τούτου διέβαινον ἄλλοτε αἱ ἐλαίας συλλέγουσαι γυναῖκες.

ἐκεῖ ἔνθα ἕτερον φρέαρ ὑπάρχει ἔχον λιθόστρωτον χῶρον καὶ στρογγύλον στόμιον. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κάτωθεν τοῦ οἰκίσκου ἐπιπεδόστρωτά τινα καλλιεργημένα μὲ δύο ἐν τῷ μέσῳ πίτυας. Ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιθοστρώτου χώρου τοῦ δύο θύρας καὶ δύο παράθυρα ἔχοντος οἰκίσκου ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Ὀζώδους λιμένος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς Ἁγίας Μαρίνης πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ τῶν δύο πιτύων ὑπάρχει ἕτερον φρέαρ μὲ ὑψωτῆρα μοχλόν, μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ μικρὰν τετραγωνικὴν δεξαμενὴν εἰς τὸ ἑπόμενον ἐπιπεδόστρωτον. Εἶτα ἔρχεται ἐλαφρῶς ἀνωφερής, τὴν ῥάχιν ἀποτελοῦσα κοιλάς, μὲ θάμνους σπάρτων, μυρσινῶν, σχίνων καὶ ἀκανθῶν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ὄπισθεν τείχους ἀνερχομένου εἰς τὸ Ποντικονῆσι, ὅπερ παρουσιάζει κατὰ βαθμίδας προέχοντα στρώματα. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει ἄγριον ἐπιπεδόστρωτον μέ τινας κυπαρίσσους. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς κοιλάδος εἶναι μικρόν, τετραγωνικόν, περιτετειχισμένον, ἐπίπεδον μέρος, μὲ μικρὸν φρέαρ ἐν τῷ μέσῳ.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος, ἀπαντῶμεν μετὰ τὴν κοιλάδα Ζιζυφιὲς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ποντικονησίου μὲ τὴν εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην αὐτῆς κλιτύν, ἣν κυπάρισσοι καὶ ἐλαῖαι στέφουσι, καὶ μὲ ὁριζόντια στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται Μισοράχη. Ἡ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόλπον, ἐκ τεθραυσμένων λιθαρίων, ἄκρα καλεῖται Πλάκα.

Ὁδός τις ἄγει ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἐπὶ τῶν φυσικῶς προεχόντων πλακωδῶν βράχων παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ποντικονησίου εἰς τὸν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἀβαθῆ μυχὸν τοῦ λιμένος, ὅστις ὀνομάζεται Στενό, ἔνθα ὑπάρχει ἐφθαρμένον κρηπίδωμα, μῶλος καλούμενον, συνδέον τὴν χερσόνησον ταύτην μετὰ τῆς νήσου τοῦ Μογγονησίου· διὰ τοῦ στενοῦ τούτου διέβαινον ἄλλοτε αἱ ἐλαίας συλλέγουσαι γυναῖκες,

ἐκεῖ ἔνθα ἕτερον φρέαρ ὑπάρχει ἔχον λιθόστρωτον χῶρον καὶ στρογγύλον στόμιον. Πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κάτωθεν τοῦ οἰκίσκου ἐπιπεδόστρωτά τινα καλλιεργημένα μὲ δύο ἐν τῷ μέσῳ πίτυας. Ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιθοστρώτου χώρου τοῦ δύο θύρας καὶ δύο παράθυρα ἔχοντος οἰκίσκου ὡραία εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ Ὀζώδους λιμένος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς Ἁγίας Μαρίνης πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς πρὸς τὰ ὀπίσω. Μεταξὺ τῶν δύο πιτύων ὑπάρχει ἕτερον φρέαρ μὲ ὑψωτῆρα μοχλόν, μὲ ὀλίγον ὕδωρ καὶ μικρὰν τετραγωνικὴν δεξαμενὴν εἰς τὸ ἑπόμενον ἐπιπεδόστρωτον. Εἶτα ἔρχεται ἐλαφρῶς ἀνωφερής, τὴν ῥάχιν ἀποτελοῦσα κοιλάς, μὲ θάμνους σπάρτων, μυρσινῶν, σχίνων καὶ ἀκανθῶν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἐλαῖαί τινες ἀνεμόπληκτοι, ὄπισθεν τείχους ἀνερχομένου εἰς τὸ Ποντικονῆσι, ὅπερ παρουσιάζει κατὰ βαθμίδας προέχοντα στρώματα. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει ἄγριον ἐπιπεδόστρωτον μέ τινας κυπαρίσσους. Ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας θέσεως τῆς κοιλάδος εἶναι μικρόν, τετραγωνικόν, περιτετειχισμένον, ἐπίπεδον μέρος, μὲ μικρὸν φρέαρ ἐν τῷ μέσῳ.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος, ἀπαντῶμεν μετὰ τὴν κοιλάδα Ζιζυφιὲς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ Ποντικονησίου μὲ τὴν εἰς ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένην αὐτῆς κλιτύν, ἣν κυπάρισσοι καὶ ἐλαῖαι στέφουσι, καὶ μὲ ὁριζόντια στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται Μισοράχη. Ἡ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόλπον, ἐκ τεθραυσμένων λιθαρίων, ἄκρα καλεῖται Πλάκα.

Ὁδός τις ἄγει ἀπὸ Ζιζυφιὲς ἐπὶ τῶν φυσικῶς προεχόντων πλακωδῶν βράχων παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ποντικονησίου εἰς τὸν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἀβαθῆ μυχὸν τοῦ λιμένος, ὅστις ὀνομάζεται Στενό, ἔνθα ὑπάρχει ἐφθαρμένον κρηπίδωμα, μῶλος καλούμενον, συνδέον τὴν χερσόνησον ταύτην μετὰ τῆς νήσου τοῦ Μογγονησίου· διὰ τοῦ στενοῦ τούτου διέβαινον ἄλλοτε αἱ ἐλαίας συλλέγουσαι γυναῖκες.

καὶ σήμερον δέ, ἐπὶ ἀμπώτιδος, εἶναι τὸ μέρος διαβατόν. Ὁ μικρὸς πορθμὸς κεῖται μεταξὺ ῥηγματωδῶν, ἐξεχόντων ὀδοντωτῶν βράχων, ὧν τινες ἐν μέρει φράσσουσι τοῦτον, ἐξ οὗ Γεφῦρι καλεῖται, καὶ μόλις εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ παρέχει δίοδον. Εἰς πολλὰς δὲ θέσεις δύναταί τις νὰ μεταβῇ ὑπεράνω τῶν βράχων ἀβρόχοις ποσίν, ἀπὸ τῆς μιᾶς νήσου εἰς τὴν ἑτέραν. Τὸ μέρος εἶναι ἐπίπεδον, ἰδιόρρυθμον, διὰ βαθειῶν διασχιζόμενον ῥωγμῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἰσορμᾷ ἡ θάλασσα, ἀγρίως εἰς τρικυμιώδεις ἡμέρας ἠχοῦσα. Εἶναι ὁμαλὰ στρώματα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἐτμήθη οἱονεὶ ὁδός, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα τὸ μὲν βροχερόν, τὸ δὲ θαλάσσιον ὕδωρ ἐναπομένει.

Ἀκολουθοῦντες περαιτέρω τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος, ἀπαντῶμεν τὴν ἑπομένην, πρὸς τὸ Στενὸ χθαμαλῶς προέχουσαν, ἤδη εἰς τὸ Μογγονῆσι ἀνήκουσαν ἄκραν Ἁλωνάκι, ἔνθα ὑπάρχει ἐλαιόφυτος κατωφέρεια, μία οἰκία μὲ διττῶς ἐπικλινῆ στέγην καὶ ἐγγὺς ἀσβεστοκάμινος. Τὸ κατόπιν ἐρχόμενον λεκανοπέδιον, οὗτινος αἱ ἐλαῖαι ἀφικνοῦνται μέχρι τῆς ἀκτῆς, ὀνομάζεται Ἁλῶνι, ἔχον ἄνωθεν τὰς πετρώδεις κατωφερείας τῆς προεξοχῆς τῆς Μπούκας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ στόμιον, ἔνθα μεταξὺ τῶν προεχουσῶν πετρῶν μόνον σχῖνοι καὶ ἕτεροι θάμνοι φύονται. Ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ μέρους τούτου, ὅπερ εἶναι τὸ βαθύτερον, δύναταί τις ἄριστα νὰ ἀγκυροβολήσῃ. Ἔν τινι σχισμῇ ἐκρέει ἄφθονον θεῖον. Ἐν γένει δὲ καθ' ὅλην τὴν γειτονικὴν ἀκτήν, Ἀγριλίδα καλουμένην, ἐκρέει πανταχοῦ θεῖον, καὶ δὴ ἀφθονώτατον μάλιστα εἰς τὸ μέρος, ἔνθα παραλαμβάνουσιν ἀσβεστόλιθον διὰ τὸ Καμῖνι τοῦ Λέκκα, καθὼς καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἄκραν. Τὸ ὕδωρ προσλαμβάνει εἴς τινας θέσεις ὑπεράνω τῶν λευκῶν πετρῶν κιτρινόφαιον χρῶμα, ἡ δὲ ὀσμὴ εἶναι λίαν ἰσχυρά, ἰδίως εἰς θερμάς, νηνέμους ἡμέρας. Διαφορὰν ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ ὕδατος δὲν ἠδυνήθην ὅμως, μὲ ὅλας τὰς πολλὰς ἐρεύνας, νὰ καταδείξω. Ἡ ἐξωτάτη ἄκρα τῆς προεξοχῆς τῆς μπούκας καλεῖται κάβος τοῦ Πουλιῇ ἢ τοῦ Κάονα, ἐν ᾧ ἡ ἐγγυτέρα,

ἔχουσα κατεστραμμένον τεῖχος, τοῦ Φράγκου τ' ἀμπέλι ὀνομάζεται.

Ἐγκαταλείψωμεν νῦν τὸν Ὀζώδη λιμένα, ἵνα τὴν ἐξωτερικὴν ἀκτὴν τοῦ Μογγονησίου περαιτέρω ἀκολουθήσωμεν. Ἡ πρώτη ἄκρα, ἣν ἀπαντῶμεν, εἶναι ὁ κάβος τοῦ Μοσκοφίλη, ἐκτεταμένος καὶ διαβεβρωμένος ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ ἄκρα Γράβα τοῦ Ἀγγουράκη καὶ μετὰ ἐλαιοστεφῆ πρὸς τὰ ἄνω κοιλάδα, ἡ ἐκτεταμένη ἄκρα τοῦ κάβου τοῦ Ἀγγουράκη, ἀποτελοῦσα τὴν εἴσοδον ἢ μποῦκαν τοῦ στενοῦ καὶ μόνον εἰς λέμβους προσιτοῦ πορθμοῦ μεταξὺ τῶν δύο νήσων Μογγονῆσι καὶ Καλκιονῆσι καὶ ἀφοριζομένη πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπὸ τῶν κατωφερῶν τοῦ Μογγονησίου κλιτύων, αἵτινες εἶναι κατεσπαρμέναι ὑπὸ φαιῶν, μεταξὺ τῶν θάμνων ἐξεχόντων βράχων. Ἑκατέρωθεν τοῦ πορθμοῦ, κάτωθεν καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος εἶναι ἐπαισθηταὶ θειώδεις ἀναθυμιάσεις.

Τὸ Καλκιονῆσι παρουσιάζει πρὸς τὸ μέρος τοῦ πορθμοῦ ὁμαλὰς καὶ μόνον εἰς τὰ κάτω ἀποτετμημένας κατωφερείας, καταφύτους ἐξ ἀειθαλῶν δρυῶν, μέχρι κάτω ἀφικνουμένων, καὶ ἐξ ἀνεμοπλήκτων σχίνων καὶ ἄλλων ἀναμὶξ εἰς τὸ κατώτερον μέρος θάμνων. Μεμονωμένος παρὰ τὴν ἀκτὴν λίθος καλεῖται Παιδί. Κατόπιν ἔρχεται ἀνεμόπληκτος ὁμαλὴ κατωφέρεια μὲ τὴν ἄκραν τὴν καλουμένην Πλάκα, ἔνθα βραχώδεις πλάκες ὑπάρχουσιν· ἔπειτα τὸ Ψηλὸ μὲ ὀδοντωτούς, ὑπὸ τοῦ ὕδατος διαβεβρωμένους βράχους, πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀντιπάξων· κατόπιν ἡ Ξέρα, ὕφαλος φθάνουσα μέχρι τῆς ἐπιφανείας παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ ὕστερον πάλιν ὁ πορθμός. Τὸ Καλκιονῆσι ἔχει πρὸς τὸν πορθμὸν τὸ μικρὸν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, εἰς ὃ 6 βαθμίδες ἀνάγουσι καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ἔνδον ξυλίνην κυανόχρουν ὀροφήν, ἐξ ἧς κατακρέμανται λυχνίαι τινές, μεταξὺ τῶν ὁποίων μία ὑαλωτή· ἔχει στασίδια πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἁπλοῦν, μὲ ὀλίγας εἰκόνας εἰκονοστάσιον, πρὸ τοῦ ὁποίου κρέμαται πλοῖον. Ἐν τῷ

ἀκόμψῳ, ὑπὸ ἑνὸς παραθύρου φωτιζομένῳ Ἁγίῳ Βήματι, ὑπάρχει Ἁγία Τράπεζα μετὰ θόλου. Δεξιᾷ μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος μὲ Ἁγίους ἐπὶ ξυλίνης τραπέζης. Ἡ ἐκκλησία ἔχει ἀψιδωτὴν θύραν, ἕνα ἀπὸ δύο πασσάλων κατακρεμάμενον κώδωνα μὲ τὴν χρονολογίαν 1805 καὶ μικρὸν ἐπίπεδον πλησίον, δεσπόζον τοῦ πορθμοῦ, ἔνθα εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Παπᾶ Δημήτρη. Ἔμπροσθεν συνέχεται μὲ τὴν ἐκκλησίαν οἰκία ἔχουσα τετράγωνον θύραν, ὑπάρχει δὲ καὶ μικρὰ δεξαμενή. Μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς οἰκίας ἀνάγουσι βαθμίδες καὶ εὑρίσκεται ἡ ὀπισθία εἴσοδος τῆς οἰκίας, πρὸ τῆς ὁποίας ὑπάρχει κλίβανος. Ἴα τινὰ καὶ ἄλλα ἄνθη, λείψανα παλαιᾶς καλλιεργείας, φύονται μεταξὺ τῶν πετρῶν. Πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν στόμιον τοῦ πορθμοῦ εἶναι κατεστραμμένη κάμινος. Τὴν φυτείαν ἀποτελοῦσιν ἀειθαλεῖς δρύες, θαμνώδεις σχῖνοι καὶ ἡ ἀσφάκα, καθὼς καὶ ἄγριαί τινες ἐλαῖαι. Ἀτραπὸς ἀνωφερὴς ἄγει ἐπὶ βαθμίδων πρὸς τὰ ἄνω, ἔνθα πολλαὶ ὑψίκορμοι ἀειθαλεῖς δρύες καὶ ὀλίγαι κυπάρισσοι φύονται, εἴς τινα οἰκίσκον, μεταξὺ ξηρῶν τοίχων, πλησίον τῶν ὁποίων ἀμυγδαλέα βλαστάνει. Ὁ νῦν ἐγκαταλελειμμένος οἰκίσκος ἔχει φυσικὴν πετρώδη πλακόστρωσιν, σταυρὸν ἐν τῷ τοίχῳ καὶ ὁρατὴν τὴν δόκωσιν τῆς στέγης, παρέχει δὲ τερπνὴν τὴν θέαν τῆς Κερκύρας, τοῦ νοτίου πορθμοῦ, τῆς νήσου Παναγίας καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς. Ἡ ὑψίστη ἀκρώρεια, κατάφυτος ἀπὸ πολλὰς ἀσφάκας, μεταξὺ τῶν ὁποίων μόνον σχῖνοί τινες καὶ σκίλλαι καὶ κύτισοι βλαστάνουσιν, εἶναι στρογγύλη καὶ παρέχει μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν τῶν ἐγγὺς Ἀντιπάξων μὲ τοὺς κρημνοὺς αὐτῶν, τῆς μεμακρυσμένης ἀκτῆς πρὸς τὸν κόλπον τῆς Ἄρτης καὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης. Ὡραία εἶναι ὡσαύτως ἡ ἄποψις τῶν Παξῶν μὲ τὰ ὑψώματα τοῦ Μογγονησίου, τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, τὸν ἀνεμόμυλον τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, τὴν προεξοχὴν τοῦ Ἱερομονάχου, τὴν νῆσον τῆς Παναγίας, τὴν Κέρκυραν καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀκτὴν τοῦ

νοτίου πορθμοῦ. Ἐρασμία εἶναι προσέτι ἡ θέα τῶν Παξῶν ἀπὸ τῆς κατωφερείας, τῆς ἐχούσης ἀγρούς τινας πρὸς τὸ μέρος τῆς γειτονικῆς νήσου. Ἀτραπὸς παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Μπούκας ἄγει ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Μογγονησίου ἐπὶ λίαν πετρώδους καὶ ἐξ ὀλίγων σχίνων, μυρσινῶν, σπάρτων καὶ ἀειθαλῶν δρυῶν καταφύτου ἐδάφους. Ὑποκάτω βλέπει τις τὸ Καλκιονῆσι, μὲ τὸ ἐκκλησίδιον, πυραμιδοειδῶς ἐξέχον, καὶ ὄπισθεν εἰς τὸ βάθος τὰς Ἀλβανικὰς ἀκτὰς καὶ τὸν νότιον πορθμόν. Ἡ ἀτραπὸς προχωρεῖ δεσπόζουσα τῆς κατωφερείας καὶ μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τῶν Ἀντιπάξων καὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης παρέχουσα. Ἀπὸ τῆς ὑψίστης κορυφῆς, ἐφ᾿ ἧς χθαμαλοὶ σχῖνοι, ἀσφάκαι, κύτισοι καὶ ἀσφόδελοι φύονται, ἔχει τις ὡραίαν τὴν ἄποψιν τοῦ τε ὑψώματος τοῦ Καλκιονησίου, οὗτινος δεσπόζει, καὶ τοῦ νοτίου πορθμοῦ, τῆς Λευκάδος καὶ τῶν ἐγγὺς Ἀντιπάξων. Ὑψηλὰ πρὸς τὰ ἄνω ἵσταται οἰκίσκος, οὗτινος ἡ στέγη συνίσταται ἐν μέρει ἐκ πλακῶν, καὶ μία ὁμοίως ἐστεγασμένη καλύβη πλησίον, μέ τινα ἐγκαταλελειμμένα ἐπιπεδόστρωτα, ἄλλοτε ἀμπελῶνας, καὶ μὲ ἀπαγριωθείσας ἐλαίας. Ἐντεῦθεν ἐκτείνονται κάτω πρὸς τὸν Ὀζώδη λιμένα καὶ τὸν πορθμὸν πολλαὶ ἐλαῖαι καὶ κερατέαι τινές. Ἀπότομος ἀτραπὸς κατάγει ἀπὸ τοῦ ὑψώματος εἰς τὴν στενήν, ἤδη γνωστὴν ἡμῖν δίοδον τοῦ Στενοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δύναταί τις ἄριστα νὰ ἀναβῇ τὴν κλιτὺν τοῦ Ποντικονησίου, ὁπόθεν ἀπολαύει τῆς ὡραίας ἀπόψεως τῆς Γεφύρας καὶ τοῦ Μώλου. Ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς φαλακρᾶς ἀκρωρείας, ἐφ᾿ ἧς ὀλίγοι θαμνώδεις σχῖνοι καὶ ἀειθαλεῖς ῥάμνοι φύονται, ἔχει τις καλὴν τὴν ἄποψιν τῶν ὑψωμάτων Σγούμπου τὰ καλύβια, καὶ κατερχόμενος εἰς τὴν βαθεῖαν αὔλακα τὴν χωρίζουσαν ἀπὸ τούτων τὴν χερσόνησον, ἀπαντᾷ πρὸς τὰ ἔσω αὐτῆς μικρὸν περιτετειχισμένον ἐπίπεδον διάστημα καὶ περαιτέρω ἐπὶ τῆς κατωφερείας, τῆς πρὸς τοὺς Παξούς, ἕνα οἰκίσκον. Ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου, καθὼς καὶ πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Ὀζώδους λιμένος, εὑρίσκον-

ται ἐγκαταλελειμμένα ἐπιπεδόστρωτα ἀμπελώνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων μόνον ὁ σχῖνος, ἡ ἀγρία ἐλαία, τὸ σπάρτον, ἡ μυρσίνη, ὁ κύτισος καὶ ἄλλαι θαμνώδεις ἄκανθαι εἰσέτι φύονται. Βαθύτερον φαίνονται προσέτι ἐν τοῖς ἐπιπεδοστρώτοις πολλαὶ νεαραὶ κυπάρισσοι, καὶ ἐπὶ τῆς κατωφερείας, τῆς πρὸς τὸν Ὀζώδη λιμένα, ὃν μεγαλοπρεπῶς ἐπισκοπεῖ τις, ἐλαῖαί τινες.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐξωτερικῶν ἀκτῶν. Εὐθὺς ὄπισθεν τοῦ μικροῦ πορθμοῦ τοῦ Καλκιονησίου παρουσιάζεται πολύοχθος τιτανώδης ἀκτή, μὲ τὴν ἄκραν τοῦ Μογγονησίου, παρέχουσα ἡμῖν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τὸ μέγα ἄντρον, Γράβα τοῦ Καλκιονησίου, εἰς ἣν δύναταί τις νὰ εἰσπλεύσῃ διὰ μεγάλης λέμβου, καὶ ἥτις ἔχει μέγαν βραχώδη θόλον, ἐξ οὗ καταστάζει ὕδωρ, εἶτα ἔρχεται ἡ μικρὰ γράβα Ἀνεμότρυπες, καὶ μετὰ ταῦτα κατωφερής, ὑπὸ τῆς βροχῆς διαυλακωθείς, φαιὸς κρημνός, ᾧ ἕπεται ἕτερον ἄντρον, μὲ σκωριόχροα κοιλώματα ἄνω, καὶ κατακρεμαμένους, φατνωματώδεις βράχους. Κατόπιν ἔρχεται ἡ βαθεῖα προβολὴ τῆς Γεφύρας, καλουμένη καὶ Μποῦκα τῶν Παργινῶν, σχεδὸν διατετμημένη, ὄπισθεν τῆς ὁποίας εἶναι τὸ Στενὸ τοῦ Πόρτου Σπούτσου, περὶ οὗ ἤδη πολλάκις λόγος ἐγένετο. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀνόματος Μποῦκα τῶν Παργινῶν, διηγοῦνται ὅτι, ἄνθρωποι ἐλθόντες ἐκ Πάργας εἶπον: Τί θαῦμα ἔκαμαν οἱ Πάξιοι ἀποφράξαντες τὴν ὁδόν; Τοσαύτη εἶναι ἐκ τῶν ἔξω ἡ ὁμοιότης μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλκιονησίου ἢ τῆς κυρίας μπούκας.

Οἱ κρημνοὶ καθίστανται μετὰ τὸ Γεφῦρι χθαμαλώτεροι καὶ κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένοι, ἔχοντες εἰς τὴν ἀκτὴν σηκῶδες, εὐρὺ ἄντρον, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα ἐλαφρῶς ῥοχθεῖ, μετὰ τὸ ὁποῖον ἔρχεται ἄλλο ὑψηλότερον καὶ μία μεγάλη προεξοχή, ᾗ ἕπονται αἱ ὑπὸ τῆς βροχῆς διαυλακισθεῖσαι σπογγώδεις κατωφέρειαι, καὶ κατόπιν πάλιν κρημνοὶ μὲ δύο θαλάσσια ἄντρα, ὧν ἓν ὑψηλὸν καὶ βαθύσχι-

στον, μὲ προεξέχοντας βράχους. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ χθαμαλή, ὀλίγον ὑψηλοτέρα τῆς προηγουμένης, ῥάχις, μέχρι τῆς ὁποίας τὸ πᾶν καλεῖται Ἀνεμότρυπες. Κατόπιν ἔρχονται μεγάλα, ὁριζόντια, πρὸς τὰ ἄνω διασταυρούμενα στρώματα μὲ σκωριοειδῆ, γογγρώδη ὑψώματα ἐν τῷ μεταξύ, πρὸς τὰ κάτω ἀπόκρημνα, ὡς φυσικὸς βραχοθώραξ, ἔνθα τὸ πᾶν Καμάρα καλεῖται, ὑποκάτω μεγάλης, στρογγύλης, πρὸς τὰ ἔξω ἐλαφρῶς ἐπικλινοῦς ἀκρωρείας τοῦ Τσενοῦ. Ὑπάρχουσι μεγαλείτερα καὶ λεπτότερα ὁριζόντια στρώματα, ὧν ἔνια ἀποτελοῦσι γεισοειδῶς προεχούσας ἐξοχάς, καὶ βάθυσμα Γράβα τοῦ Τσενοῦ καλούμενον. Ἔπειτα εἶναι μικρόν, βουνῶδες ἄντρον, ἡ Γράβα τοῦ Λέκκα. Τὸ ἄκρον τῆς ἀγρίας ταύτης ἀκτῆς ἀποτελεῖ φυσικὴν καμάραν, Γκενεραλᾶτο καλουμένην, διότι εἷς γκενεράλης (στρατηγὸς) ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ἔφαγεν, ἔχουσαν ἔμπροσθεν μέγαν προέχοντα τραπεζοειδῆ βράχον καὶ τὴν ἔξωθεν ταύτης κειμένην ὁριζοντίαν ὕφαλον, Ξέραν τοῦ Γκενεραλάτου. Ὕδωρ καταστάζει ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καμάρας καὶ μεγαλοπρεπεῖς διαφαίνονται οἱ Ἀντίπαξοι καὶ αἱ μεμακρυσμέναι ἠπειρωτικαὶ ἀκταί, μὲ τὰς λεπτοτάτας κυανᾶς ἀποχρώσεις. Ἕπονται νῦν ὁριζόντιοι κρημνοί, καὶ μέγα, πρὸς τὰ ἄνω εὐρύτατον θαλάσσιον ἄντρον, τοῦ Λία ἢ Γράβα, ἀβαθής, μὲ διπλοῦν κατὰ τὴν βάσιν θάλαμον, ἔχουσα ἄνωθεν ἀγρίαν συκῆν. Ἔρχονται κατόπιν ἀποτεθραυσμένα στρώματα, ἀποτελοῦντα εἶδος προεχούσης τραπέζης, Κάθισμα καλουμένης, μὲ λευκὸν λίθον ἐπάνω, εἶτα συνεστραμμένα, μικρὸν ἄντρον παρουσιάζοντα στρώματα, ὄπισθεν τῶν ὁποίων καταστάζει ἀπὸ τοῦ ὕψους ὕδωρ, Νερὸ τῆς Καμάρας καλούμενον. Ἡ πηγὴ αὕτη ἐκβλύζει ἐντὸς μικροῦ, διὰ ξύλου ὑποστηριζομένου κοιλώματος, ἔχοντος χθαμαλὸν ξηρὸν τεῖχος ἄνωθεν, καὶ καταρρέει ἀπὸ τῶν ὁριζοντίων στρωμάτων ἐπὶ πόας καὶ θάμνων. Βλέπει δέ τις κακὴν βαθμιδωτὴν ὁδόν, ἐκ τεχνητῶς τοποθετημένων βαθμίδων, ἀπὸ τοῦ ὕψους εἰς ταύτην κατάγουσαν. Ἄγριαί τινες συκαῖ στέφουσι τὸν κρημνόν.

Πρὸ τῆς Καμάρας ὑπάρχει ἐπίπεδος, τραπεζοειδὴς ὕφαλος, Πλάκα τῆς Καμάρας καλούμενος, εἶτα χθαμαλὸν μικρὸν θαλάσσιον ἄντρον, μὲ πλάκας, προεξοχὰς καὶ ὑφάλους, Ξέρες τῆς Καμάρας, κατόπιν ἔρχεται μικρά, σπογγώδης ὕφαλος, Ξέρα τοῦ Τρυπητοῦ, πετρώδης, μὲ δύο ὑψώματα καὶ ὑποβρυχίους τινὰς ὑφάλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύναταί τις νὰ πλεύσῃ. Καὶ νῦν παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν ὁ ἐξαίσιος, ὁ μεγαλοπρεπὴς Τρυπητός, μία τῶν πρώτων καλλονῶν τῶν Παξῶν, μὲ τραπεζοειδῆ βάσιν, ὡς γιγάντειος στυλοβάτης ἐν τῇ θαλάσσῃ. Εἶναι ὑποκάτω πλωτός, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ προσθίου μέρους, διότι μεγάλη ὕφαλος ἡμιαποφράσσει τὴν εἴσοδον, ἡ δὲ προεξέχουσα τραπεζοειδὴς βάσις καθιστᾷ τὸ ὕδωρ ἀβαθές, ἐν ᾧ ἐκ τοῦ δυτικοῦ, πέριξ τοῦ γιγαντείου στύλου, εὐκόλως πλέουσιν ὑπὸ τοῦτον λέμβοι καὶ δύνανται νὰ προσορμισθῶσιν εἰς τὴν ὑφ᾽ ἡμῶν Ποσειδώνειον κληθεῖσαν εὐρεῖαν πετρώδη ἀκτήν. Ἡ ἐντύπωσις, ἣν προξενεῖ, εἶναι ἐκπληκτική, μυθώδης, δύναταί τις εἰπεῖν. Νομίζει τις ἑαυτὸν πυγμαῖον ἐν μέσῳ τῆς μεγαλοπρεπείας ταύτης, διότι ἀληθῶς οὐδὲν δύναται νὰ φαντασθῇ ὡραιότερον, ἢ τὴν θαλάσσιον ἄρωμα ἐκχέουσαν τράπεζαν, ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐν τῷ γλαυκῷ ἀέρι τεταμένην ἁψῖδα, ἀληθὲς ἐνδιαίτημα θαλασσίων θεῶν καὶ Νηρηΐδων, ἀκουσίως δὲ ὀνειροπολεῖ ἡ φαντασία ἐκεῖ μυθολογικὰς παραστάσεις. Εἶναι σχεδὸν μεθυστικὸν νὰ κάθηταί τις ἐκεῖ καὶ νὰ ἀκροᾶται τὴν θάλασσαν, ἀναπνέουσαν ἐν μέσῳ τῶν θαλασσίων φυκῶν, καὶ τὰς κοιλότητας ῥοφώσας τὰ κύματα, ἅτινα φαίνονται τοὺς διαβεβρωμένους βράχους θωπεύοντα, οἱονεὶ πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ τὰ πολλὰ σκληρὰ κτυπήματα, δι᾽ ὧν εἰς τρικυμιώδεις ἡμέρας ἡ θάλασσα ματαίως προσπαθεῖ νὰ ἀποσπάσῃ τὸν γιγάντειον πόδα τοῦ Τρυπητοῦ. Ὕδωρ καταστάζει ἀπὸ τοῦ γιγαντείου θόλου εἰς μεγάλας, πελωρίας σταγόνας. Ὁ Τρυπητὸς συνίσταται ἐκ δύο εἰδῶν ἀσβεστολίθου, ἑνὸς μᾶλλον κοκκώδους καὶ ἑνὸς λεπτοτέρου καὶ λευκοτέρου,

Ὁ Ἀχάνδακας.

ἀμφοτέρων πυκνῶν καὶ ἐλευθέρων ἀργίλλου. Ὁ ἐν γένει χρωματισμὸς εἶναι σκοτεινέρυθρος καὶ λευκωπός, τὴν δὲ γραφικὴν αὐτοῦ ἐντύπωσιν μεγαλύνει σφόδρα ὁ ἥλιος.

Μετὰ τὸν Τρυπητὸν ἔρχεται ἡ ἄκρα τῆς Βάβως ἡ Γοῦρνα μὲ ἐκτεταμένα, μέχρι κάτω ἐξικνούμενα, ἐπιπεδόστρωτα ἄλλοτέ ποτε ἀμπελώνων, τοὺς Μύλους, ὑποκάτω δὲ εἶναι ἐξέχουσαι ὕφαλοι καὶ ἀπότομος, ὑψηλὴ αὐλακωτὴ κοιλάς, Τράφος τοῦ Χοίρου καλουμένη. Ἡ χωνοειδὴς κοιλότης τοῦ Ἀχάνδακος παρέχει θέαμα παράδοξον: πρὸς τὰ ἔσω κροκαλώδης ἀκτή, πρὸς τὰ ἐκτὸς θυροειδὲς στόμιον, ὑπὸ τῶν προεξεχουσῶν ὑφάλων προασπιζόμενον, μὲ σταλακτιτοειδῆ κατακρημνισμένα συμφυρματώδη πετρώματα. Ἀριστερᾷ τῆς εἰσόδου, ἣν χωρίζει βαθεῖα πλευρά, ὑπάρχει ἑτέρα σχισμή, ἄγουσα εἰς ἄντρον ὀλίγον βαθύ.

Ἡ λίαν ἐξέχουσα σπογγώδης, ὑπὸ τοῦ ὕδατος διαβεβρωμένη ἄκρα, ἥτις ἤδη παρουσιάζεται ἡμῖν, ἔχουσα ὁριζόντια, ἐνιαχοῦ πρὸς τὰ ἄνω ἀποτεθραυσμένα στρώματα, καὶ μεμονωμένην ὕφαλον, Ξέραν τοῦ Χοίρου, εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, εἶναι ἡ Ποῦντα τοῦ Χοίρου, περατοῦσα τὸν κόλπον τοῦ Μουσμούλη, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους ὑπὸ τῆς ἄκρας τῆς Στέρνας ὁρίζεται. Ὁ κολπίσκος ἔχει ὑψηλούς, ὀγκώδεις κρημνούς, μὲ πλακοειδεῖς ἐξοχὰς καὶ πολλὰ ἄντρα, ἰδίως δύο μεγάλα ἀνοικτά, Γράβαι τοῦ Χοίρου καλούμενα. Ἐν πρώτοις ὑπάρχει μέγα θαλάσσιον ἄντρον, μὲ κροκαλώδη παραλίαν καὶ τραπεζοειδεῖς προεξοχὰς ἄνωθεν. Ἀμέσως ὄπισθεν εἶναι ἐξόχως ὡραία βαθεῖα σχισμή, ἐκ τῶν ἄνω μέχρι τῆς θαλάσσης καθικνουμένη, ἔχουσα μικρὸν θολοειδὲς μέρος ἐντὸς καὶ σκωριοειδεῖς κρημνούς. Μετ' αὐτὴν ἕπεται διαβεβρωμένη ὑπὸ τοῦ ὕδατος προεξοχή, μὲ ὑψηλούς, ἀγρίους, ἐξέχοντας κρημνώδεις τοίχους. Τὰ ὑποκάτω τοῦ Μουσμούλη ὁριζόντια στρώματα παρουσιάζουσι τραπεζοειδὲς τμῆμα καὶ πολλὰ ἄντρα, Γράβαι τοῦ Μουσμούλη καλούμενα. Ἡ πρώτη γράβα, ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας σχισμὰς τῆς

ὁποίας καταστάζει ὀλίγον ὕδωρ, εἶναι γιγάντειος, ἡ δευτέρα καὶ τρίτη ὀλιγώτερον βαθεῖαι, ἡ τελευταία ἔχει εὐρὺ μέν, ἀλλὰ χθαμαλὸν κοίλωμα, εἰς ὃ δύναταί τις νὰ εἰσπλεύσῃ, καὶ τραπεζοειδῆ προεξοχὴν πέριξ, πρὸς τὰ ἄνω δὲ καταδήλους, ὡσεὶ τεχνητῶς ἐπεξειργασμένας πλάκας· δεξιᾷ ταύτης ὑπάρχει μικρόν, πολὺ χθαμαλὸν θαλάσσιον ἄντρον. Μετὰ ταῦτα ἐξέχει μικρά, ἐκ πολλῶν ἐπαλλήλως κειμένων πλακῶν συνισταμένη ἄκρα, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἀνοίγει ἕτερον θαλάσσιον ἄντρον, σκοτεινὸν καὶ βαθύ, εἰς ὃ δύναταί τις νὰ εἰσπλεύσῃ, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ὁμαλάς, δίκην στέγης προεξοχὰς κάτωθεν τῶν ὑψηλῶν λευκῶν τοίχων τοῦ Μουσμούλη. Ἕπονται εἶτα ὕφαλοί τινες, εἰς τὴν ἀκτὴν προσερειδόμεναι, καὶ ὄπισθεν μικρὰ κροκαλώδης παραλία (σπιάντσα), κατόπιν ἑλικοφόρα στρώματα καὶ ἡ μεγάλη σπιάντσα τοῦ Μουσμούλη, ὑποκάτω τῶν ὑψηλῶν, ἀγρίων βραχωδῶν κρημνῶν, ὧν τὰ ἄκρα στέφουσιν ἐνιαχοῦ τὸ σπάρτον, ὁ σχῖνος καὶ τὰ εὐφόρβια. Ἐνταῦθα οἱ τοῖχοι εἶναι ὑψηλότατοι, εὐρεῖα δὲ πλὰξ εἰς τὴν ἀκτὴν καλεῖται τοῦ Τρυγόνη ἡ Πλάκα, εἰς τὴν ὀπισθίαν ἀρχὴν τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὸν θαλάσσιον ἄντρον γεῶδες. Κατόπιν οἱ κρημνοὶ καθίστανται ὀλίγον χθαμαλώτεροι, πάντοτε ὅμως κατὰ τὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένοι καὶ προέχοντας πλακοειδεῖς πρόποδας ἔχοντες. Ἐπάνω ὑψηλὰ φαίνονται τὰ τείχη τῶν ἀμπελοκήπων. Ἐνίοτε τὰ στρώματα ἀποτελοῦσι κυματώδεις συνελιγμούς, ἄλλοτε εἶναι ἐλαφρῶς τοξοειδῆ, καὶ κάποτε ἔχουσι σχεδὸν καθέτους ῥωγμάς. Ἐξοχὴ σχεδὸν τρίκωχος, Ῥόγγια καλουμένη, περατοῖ τὰ ὁριζόντια στρώματα, εἰς ὧν τὰ ἐν μέρει θάλλοντα ἀκροτοίχια συχνὰ βλέπει τις βόσκοντα πρόβατα. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, ἔνθα ὑπάρχει τμῆμα τοίχου, ἐξέχουσι κάκτοι τινές. Πρὸς τὰ ἄνω σχηματίζουσιν οἱ τοῖχοι τῶν βράχων κοιλώματα, εἶτα πολὺ ὑψηλὴν σχισμὴν καὶ κατόπιν θαλάσσιον ἄντρον, εἰς ὃ διὰ λέμβου νὰ εἰσπλεύσῃ τις δύναται, Γράβα τῆς Στέρνας καλούμενον. Ἕπεται πρὸ τοῦ τέλους

ἕτερον, εἰς ὃ δύναταί τις ἐπίσης νὰ εἰσπλεύσῃ βαθέως καὶ ἐξ οὗ καταστάζει ὕδωρ. Τὸ ἄντρον τοῦτο, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει πλὰξ ἐπικλινῶς ἀνιοῦσα, παρέχει μεγαλοπρεπῆ κυανοῦν τῆς θαλάσσης χρωματισμόν.

Εὑρισκόμεθα εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Στέρνας, οὗτινος τὸ ἄκρον καλεῖται Πεζοῦλι, ἔχον μεγαλοπρεπῆ ἐξέχοντα λίθον. Ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους ἐκπέμπει τοῦτο μικρὰν ἄκραν, μεθ' ἣν ἔρχεται βαθεῖα μικρὰ κοιλάς, Μπουγάζι τῆς Στέρνας ἢ Πορτίκιο καλουμένη, ἔνθα πλοιάρια καὶ ἐπὶ μεγάλης θαλασσοταραχῆς ἀσφάλειάν τινα εὑρίσκουσιν. Εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς δεικνύει ἡ αὖλαξ τῆς κοιλάδος ἐπικλινῆ στρώματα, κατ' ἀμφότερα δὲ τὰ πλάγια φαίνονται ἄνω ξηροὶ τοῖχοι, σχῖνοι καὶ εὐφόρβια. Εἶτα προβάλλει ἡ διαβεβρωμένη ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἄκρα Νησάκι (παρὰ τὴν θέσιν Καμπάνες), ἔχουσα βράχον ἐν τρικυμίᾳ κινούμενον καὶ ὀδοντωτὴν προεξοχήν, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὸς κολπίσκος μὲ ἀπότομα τοιχώματα. Περαιτέρω ἕπονται ἐπικλινῆ στρώματα, μὲ κατακρημνισμένα τινὰ τεμάχια καὶ μεγάλας προεξοχάς, καταλήγοντα εἰς οὐχὶ ὑψηλήν, τὸ μὲν ὑπόλευκον, τὸ δὲ σκωριοειδῆ ἄκραν. Μετὰ μεγάλους πολυόζους βράχους εἰς τὴν ἀκτήν, ἔρχεται μικρὸς κολπίσκος μὲ ὁριζόντια, ἐλαφρῶς βεβυθισμένα στρώματα, 'ς τὴ Μάνδρα, ἐνιαχοῦ ὑπὸ ξηρῶν τοίχων στεφόμενα, τοῦ Λωλῆ οἱ πεζοῦλες καλούμενα.

Νῦν προεξέχει ἡ Ξυφαδοῦρα ἢ Γλυφαδοῦρα, Πράσσες καλουμένη, ἀπότομος, μακρὰ προεξοχή, ἔχουσα ἀποτεθραυσμένα, εἰς τὸ τέλος κοιλώδη τμήματα. Μετὰ ὀγκώδη κεφαλήν, κατὰ τῆς ὁποίας ἀναπηδῶσι τὰ κύματα, εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀκρωτηρίου Πράσσες, ἐκτείνεται ὁ βαθύς, εὐρὺς κόλπος τοῦ Αὐλακίου τοῦ μέρους Φαναριωτάτικα ἢ Πράσσες, ὁριζόμενος ἀπὸ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ὑπὸ τοῦ κάβου τοῦ Λάντου καὶ τοῦ Ὀρθολίθου. Ἡ ἄκρα εἶναι πρὸς τὸν κολπίσκον τοῦτον πλήρης ὀδοντωτῶν πετρῶν. Τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἄγριοι τοῖχοι ἔχουσι μικρὰς ἐν τῷ μεταξὺ κατωφερείας

καὶ εἶναι κεκαλυμμένοι ἐξ εὐφορβίων, καλεῖται Μυρτιές. Περαιτέρω προέχει ἄκρα ἐν μέρει ἀποτεθραυσμένη, ὄπισθεν τῆς ὁποίας παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ἐν Φαναριωτάτικᾳ μεγάλων γεωδῶν κρημνῶν ἐκτείνεται ἡ σπιάντσα Κουκοῦλι εἰς τὸν Γκρεμὸν Πράσσες, πρὸ τῆς ὁποίας, ὄπισθεν ἀποτόμων τοίχων, παρουσιάζεται μικρὰ γωνία, προασπιζομένη ὑπὸ τῆς προμνημονευθείσης ἄκρας. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψηλοῦ γεώδους τοίχου ἐκτείνεται ἡ ἐκ χονδρᾶς ἄμμου ἀποτελουμένη ἀκτή, καὶ κατόπιν, μετὰ ὕφαλον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἔρχονται κατακρημνισμέναι πέτραι καὶ μικρά, προέχουσα, ὑπό τινων σπάρτων ἐπιστεφομένη ἄκρα, ἔχουσα ὁριζόντια, σπειροειδῆ, ὑπόλευκα στρώματα καί τινας κατακυλισθέντας βράχους. Εἶτα ἕπεται μικροτάτη ῥάχις, κατὰ λεπτὰ στρώματα διατεταγμένη, μέ τινας προεξεχούσας πέτρας εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ ὕστερον ἡ ἐκ μεγάλων κροκάλων ἀποτελουμένη σπιάντσα τῆς Νεραντοῦς, ὅπου καταστάζει ὕδωρ καὶ ὑπάρχουσι μεγάλοι κατακυλισθέντες βράχοι εἰς τὴν ἀκτήν, μεθ' οὓς πολὺ μικροὶ ἀποτεθραυσμένοι λίθοι.

Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Πράσσες ὑπάρχει μικρὸς προέχων βράχος, ἔχων πρὸς τὰ ἐκτὸς ἠρέμα ἐπικλινὲς ἐπίπεδον, καὶ πρὸς τὰ ἔνδον ὄρθια ὁριζόντια στρώματα, ὄπισθεν τῶν ὁποίων παρουσιάζεται ὁ μικρὸς λιμὴν τοῦ ἐν Φαναριωτάτικᾳ Αὐλακίου μὲ τὴν κροκαλώδη ἀκτὴν τοῦ Στέφου εἰς τὰ ἐνδότατα. Πρὸς τὰ ἔξω εὑρίσκεται ἐξέχουσα ὕφαλος καὶ ἑτέρα ἡμιυποβρύχιος ἀριστερά. Πρὸς τὰ ἐντὸς ὁ βράχος εἶναι ἡμισυνδεδεμένος μετὰ τῆς ἀκτῆς, ἡ θάλασσα ὅμως τὸν διαπερᾷ· ἐκεῖ εὑρίσκεται μικρόν, εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον θαλάσσιον ἄντρον, ἐν ᾧ καταστάζει ὕδωρ. Ἡ ἀκτὴ τοῦ μικροῦ τούτου λιμένος εἶναι βραχώδης, ἀλλ' οὐχὶ ὑψηλή, προέχει δακτυλοειδῶς ἀποτελοῦσα ἄκραν, ἥτις παρουσιάζει πρὸς τὰ ἐντὸς ὀδοντωτὰς πέτρας καὶ περικλείει διὰ τῶν προμνημονευθέντων βράχων τὸν μικρὸν λιμένα. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη θέσις εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτήν, ἔνθα δύναται νὰ ἀνασυρθῇ

πλοιάριον ἐν ἀσφαλείᾳ. Ἰδίως ἀριστερᾷ ταύτης ὑπάρχουσι θειώδεις ἀναθυμιάσεις, ὥστε ἐν χθαμαλῇ καταστάσει τοῦ ὕδατος αἰσθάνεταί τις ἰσχυρὰν ὀσμὴν θείου. Αἱ ὄχθαι εἶναι πρὸς τὰ δεξιὰ κατωφερεῖς καὶ πετρώδεις, περιβαλλόμεναι ὑπὸ ἰσχνῶν, εἰς τὰς πτυχὰς τῶν πετρῶν φυομένων σχίνων καὶ ἄλλων θάμνων. Ἡ τὸν Στέφον ἐν μέσῳ χωρίζουσα φαλακρὰ ἀκρώρεια καθιστᾷ εὐδιάγνωστον ἀπὸ τῆς θαλάσσης τὸν κολπίσκον τοῦ μικροῦ λιμένος. Κατόπιν ἔρχεται ἀπότομος, μὲ κατωφερεῖς ὄχθας, αὖλαξ, μεθ' ἣν ἕπεται μέγα ἀκρωτήριον, Ἄγριλας καλούμενον, ἔχον πρὸς τὸ μέρος τοῦ κόλπου ἀποτόμους κρημνούς, καθισταμένους εἶτα λίαν ὑψηλούς, σκωριοειδεῖς καὶ κοιλώδεις, πρὸς τὰ ἄνω ὑπό τινων σχίνων στεφομένους καὶ ἐν τῷ μέσῳ βαθὺ ἄντρον παρουσιάζοντας, ὑπὸ τὴν μεγάλην καμάρωσιν, ἔνθα συκαῖ τινες φύονται. Ἀπὸ τοῦ γιγαντώδους τούτου ἄντρου, ἔχοντος εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ δύο ἕτερα καὶ ἄγριον τὸ ὀπίσθιον βάθος, ἀληθῶς μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ θέα τῆς εὐηλίου ἄκρας μὲ τοὺς ὑπὸ σχίνων στεφομένους τοίχους αὐτῆς. Τὸ μετὰ χθαμαλοῦ θόλου δεύτερον ἄντρον ἔχει ὀλίγους σταλακτίτας καὶ εἶναι μακροτενὲς πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν. Ὕδωρ καταστάζει ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὕψους πρὸς τὸ μέρος τῆς κυανῆς χρώσεως. Μετὰ τοὺς ἀποκρήμνους τοίχους τοῦ Γκρεμοῦ τοῦ Ἄγριλα ἔρχεται μεμονωμένος βράχος καὶ δύο ῥηγματώδη κοιλώματα, μεθ' ἃ ἀπότομος αὖλαξ. Ἡ ἀπόκρημνος ἄκρα τοῦ κάβου τοῦ Ἄγριλα προέχει, μὲ μικρὰν ὑπὸ κέδρων στεφομένην καμάραν, ὑποκάτω τῆς ὁποίας οἱ βράχοι ἐξέχουσι τραπεζοειδῶς καὶ μόνον μικρὰν δίοδον ἐν τῷ μέσῳ ἐπιτρέπουσι, καλεῖται δ' αὕτη καμάρα τοῦ Μαστρίπα. Κατόπιν ἔρχονται ὑψηλοὶ τοῖχοι τοῦ μετώπου τῆς ἄκρας μετὰ μικρᾶς κοιλότητος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἔπειτα ὁ κόλπος τοῦ Κουτσέλη τὸ Αὐλάκι, οὗτινος ὁ μυχὸς παρουσιάζει λεπτὴν κροκαλώδη ἀκτήν, τὸ στόμιον τοῦ Τράφου Παληάμπελο παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἀγρίας προεξοχῆς τοῦ Ὀρθολίθου, ἔνθα δύνα-

ταί τις ἐξαίρετα νὰ ἀνασύρῃ λέμβους. Αἱ ἑκατέρωθεν ὁμαλαὶ κατωφέρειαι ἔχουσι χθαμαλοὺς θάμνους σχίνων, κέδρων καὶ μυρσινῶν, καί τινας ὑψηλοτέρας ἀειθαλεῖς δρῦς.

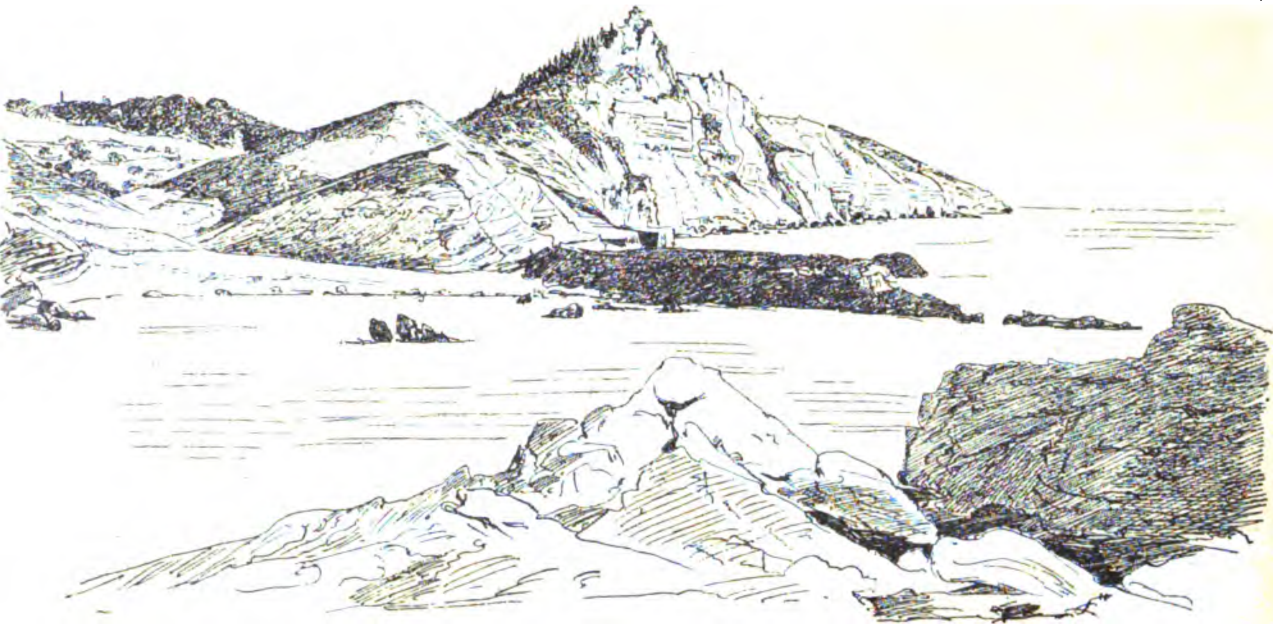
Πρὸς τὸν κάβον τοῦ Λάντου (ἢ κάβον τοῦ Αὐλακιοῦ εἰς τὰ Βλαχοπλάτικα ἢ εἰς τοῦ Κουτσέλη καλούμενον), ὅστις, ὡς εἴπομεν, μετὰ τῆς Ξυφαδούρας ἀποτελεῖ τὰ ὅρια τοῦ κόλπου Πράσσες, ὑπάρχουσι πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀπόκρημνοι τοῖχοι, σκωριόχροοι καὶ κοιλώδεις, μέ τινας σταλακτίτας καὶ ἓν μικρὸν ἄντρον. Εἰς τὸν μυχὸν ὑπάρχει ἄνω ἕτερος τοιοῦτος, μὲ μέγα θαλάσσιον ἄντρον ὑποκάτω, πρὸ τοῦ ὁποίου ἵσταται στῦλος, καὶ εἰς ὃ νὰ εἰσπλεύσῃ τις δύναται· εἰς τὸ βάθος ἔχει ἀπότομον ἀκτήν. Εἶτα ἔρχονται κάθετοι τοῖχοι, κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένοι, οἵτινες βραδύτερον καθίστανται χθαμαλοὶ καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους εὐρεῖαι ἐκτείνονται αἱ θαμνώδεις κατωφέρειαι. Ἕπεται κατόπιν ἡ Ξέρα τοῦ Πετρίτη, σπογγοειδὴς ὕφαλος, πρὸ τῆς ὁποίας εὑρίσκεται μικρὸν θαλάσσιον ἄντρον, μὲ τραπεζοειδῶς προεχούσας πλάκας, ἔπειτα τὸ ἀπέναντι τοῦ Ὀρθολίθου βάθυσμα, ὅπερ μετὰ τῆς κυανῆς θαλάσσης, τοῦ μεγαλοπρεποῦς γιγαντείου ἄντρου, Γράβα τοῦ Πετρίτη καλουμένου, εἰς ἣν εὐκόλως νὰ εἰσπλεύσῃ τις δύναται, ἀποτελεῖ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν καὶ εἶναι ἓν τῶν ὡραιοτέρων τῆς νήσου. Ἀλλ᾿ ὅμως κατ᾿ ἐξοχὴν ἑλκυστικὸς εἶναι ὁ ἄγριος, ὁ ὑπὸ θαλασσίων λάρων κατοικούμενος Ὀρθόλιθος, οἱονεὶ γιγάντειος μιλιοδείκτης τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνυψούμενος, μία τῶν κυριωτέρων καλλονῶν τῶν Παξῶν. Τολμηροί τινες νεανίαι ἀνέβησαν ἐπ᾿ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς, ἔνθα σχηματίζει τέσσαρας χλοερὰς βαθμίδας, ἐφ᾿ ὧν κίτρινα ἄνθη καὶ θάμνοι βλαστάνουσι, τὴν δ᾿ ἑσπέραν ἠχοῦσιν ἐκεῖ αἱ φωναὶ τῶν λάρων, ὡς τόνοι ἅρπας, οἵτινες ἐν τῇ ἐρημίᾳ χάνονται.

Μετὰ τὴν Γράβαν τοῦ Πετρίτη ἔρχονται λίαν ἀπόκρημνοι τοῖχοι, τὸ μὲν λευκοί, τὸ δὲ σκωριόχροοι, ἔχοντες μέγα, ὑψηλόν, ἀλλ᾿ οὐχὶ βαθὺ ἄντρον, ἄκρας ἀγριότητος. Τινὲς

τῶν τοίχων τούτων, οἱ ὁποῖοι καταλέγονται μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων τῆς νήσου, εἶναι ὅλως λεῖοι. Τῇδε κἀκεῖσε ἀναβλαστάνει ἡ κέδρος καὶ ὁ ἀνεμόπληκτος σχῖνος εἰς τὸ χεῖλος τῶν κρημνῶν. Οἱ τοῖχοι καθίστανται εἶτα ἀποτεθραυσμένοι, ἔχοντες βραχεῖαν ἀπότομον αὔλακα ἄνω καὶ ὑποκάτω ἄντρον ἀνοικτόν. Οἱ ἐκ τῆς Λάκκας μεταβαίνουσιν ἐκεῖ, ὅπως συλλέξωσιν ἀγρίας βοτάνας, καὶ ἰδίως ἀγριολάχανα, ἅτινα βραστὰ τρώγουσι. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Ποῦντα 'ς τὸ Κασσάρι, καλουμένη καὶ Ποῦντα τοῦ Ἀρσένη, μὲ τὰς βραχώδεις πλάκας τῶν πρὸς τὰ ἔξω ἐπικλινῶν ὁριζοντίων στρωμάτων. Περαιτέρω εἶναι ἀπότομος αὖλαξ, ἔνθα βλέπει τις τὸ ἤδη μνημονευθὲν Καμῖνι παρὰ τὸ Ἀχάϊον, καὶ τὴν προεξοχὴν Τοῦρκος, ἥτις περιλαμβάνει τὸν ἀποκρήμνους τοίχους ἔχοντα κολπίσκον τοῦ Ἀχαΐου. Ἐνιαχοῦ ἐξέχει ἐκ τῶν ἄνω θαμνωδῶν κατωφερειῶν κορυφαῖος λίθος· πρὸς τὸ τέλος τῶν τοίχων, οἵτινες εἶναι κατά τι ὑψηλότεροι, ὑπάρχουσι στῆλαί τινες σταλακτιτῶν. Μετὰ ταῦτα ἔρχονται αἱ ἀπολελυμέναι, ἐκ τριῶν κυρίων συμπλεγμάτων ἀποτελούμεναι σειραὶ τῶν ὑφάλων τοῦ Ἀχαΐου, οὗτινος ἡ γνωστὴ ἤδη ἡμῖν πηγὴ κεῖται κάτωθεν μικροῦ σπηλαίου. Εἶτα ἐξέχει ὄπισθεν δύο ὀδοντωτῶν ὑφάλων τραπεζοειδὴς θέσις καὶ κατόπιν κροκαλώδης ἀκτή, ἔχουσα λευκούς, κατὰ στρώματα διατεταγμένους, εὐθρύπτους, ἀργιλλοτιτανούχους κρημνούς, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἐκτείνονται μέχρι τῆς Πούντας εἰς τὰ Μποϊκάτικα θάλλουσαι θαμνώδεις κατωφέρειαι, μόνον δὲ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης εὑρίσκονται κρημνοί, ἔχοντες προέχοντα στρώματα, εἰς τὸ χεῖλος τῶν ὁποίων ἐξέχουσι μεγάλαι τινὲς κέδροι. Μετὰ τὴν κροκαλώδη ἀκτὴν ἔρχεται θαλάσσιον ἄντρον μὲ μικρὸν στόμιον καὶ μὲ ἀμμώδη καὶ κροκαλώδη παραλίαν εἰς τὸν μυχόν. Τοῦτο συνέχεται διὰ μικρᾶς ὀπῆς μετὰ τοῦ παρακειμένου, ὅπερ ἔχει μέγα ἀψιδωτὸν στόμιον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου μεγάλη ἀγρία ἐλαία φύεται, ἔχει μίαν ὕφαλον παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ γιγάντειον

χωνοειδὲς στόμιον ἄνω πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει ὀπή, δι' ἧς συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ γειτονικοῦ, ἀργυρολαμποῦς καὶ κεκαλυμμένου μεγάλου ἄντρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ θάλασσα εἰσορμᾷ διὰ τοῦ εὐρέος κυρίου στομίου. Τὸ ἄντρον τοῦτο, Ἀχάνδακας καλούμενον, εἶναι ἓν τῶν ὡραιοτέρων θαλασσίων ἄντρων τῆς Μεσογείου, καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ Τρυπητοῦ καὶ τοῦ Ὀρθολίθου ἓν τῶν τριῶν μεγίστων θαυμάτων τῆς νήσου. Συνέχεται δὲ μετὰ τῆς ἑτέρας Γράβας τοῦ Ἀχαΐου. Ἀπὸ τῆς κροκαλώδους ἀκτῆς τοῦ πρώτου ἄντρου ἡ θέα εἶναι ὡραιοτάτη, διότι βλέπει τις ἀμφότερα τὰ στόμια.

Μετὰ τὸ δεύτερον ἢ κύριον στόμιον τοῦ ἄντρου τοῦ Ἀχαΐου ἔρχεται ἕτερον θαλάσσιον ἄντρον, ἐν τοῖς ἔνδον μελανώτατον, εἶτα συνελισσόμενα στρώματα, πολλαὶ προέχουσαι ἄκραι εἰς τὴν βάσιν ἀποτόμου αὔλακος, κατόπιν προεξοχὴ καὶ ἡ ἔχουσα τρυπητὴν δίοδον, δι' ἧς δύναταί τις νὰ πλεύσῃ διὰ λέμβου ἐξαίρετα, ἄκρα τοῦ Τούρκου, Ἀποτρυπητὸ ἢ κάβος τοῦ Τούρκου καλουμένη· ἔχει δ' αὕτη πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐπικλινῆ στρώματα καὶ λεπτὸν τὸ τελευταῖον ἄκρον. Περαιτέρω ἔρχονται κάτω μεγάλα, ἄνω λεπτότερα, λευκὰ στρώματα, μὲ μικρὰν ἄκραν πρὸς τὰ ἔξω, Βρωμονέρι καλουμένην, διότι καταστάζει ὕδωρ, ἔχον ὀσμὴν πίσσης (ξεροπίσσι) καὶ μὲ ὑποβρύχιον ὕφαλον. Ἄνω ἐπὶ τῆς Πούντας φαίνονται ξηροί τινες τοῖχοι, αἱ δὲ κατωφέρειαι εἶναι ὁμαλαὶ καὶ ἀραιῶς θαμνώδεις· εἶτα σχηματίζει ἡ ἀκτὴ βραχώδη ἄκραν, ὄπισθεν τῆς ὁποίας, μετὰ μικρὸν ἄντρον, ἐξέχει τραπεζοειδὴς πλάξ, ἀκολούθως αὖθις ὁριζόντια στρώματα μὲ κρημνοὺς εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ βαθεῖαν σχισμήν, μετὰ τὴν ὁποίαν τὰ πρὸς τὰ ἔσω ἐπικλινῆ στρώματα προέχουσι τραπεζοειδῶς. Ἕπεται τούτοις ὁ κόλπος τοῦ Ἐρημίτη, οὗτινος φαίνονται αἱ πηγαὶ μὲ τὰς δύο ἀψῖδας καὶ τὰ ἐπιπεδόστρωτα ὑπεράνω. Ἐπὶ τῆς ὑψηλὰ κειμένης κοιλάδος μεταξὺ Πούντας τοῦ Τούρκου καὶ Ἐρημίτη φύονται ὀλίγαι ἀειθαλεῖς δρύες.

Ὁ Φάρος τῆς Λάκκας.

Ἔρχονται κατόπιν οἱ ὑψηλοὶ λευκοὶ τοῖχοι, εἰς οὓς εἶναι οἱ Φωκότρυπες, ἔχοντες πολλὰς ἔμπροσθεν ὑφάλους παρὰ τοὺς πρόποδας αὐτῶν, ἔνθα εἰς κοίλην τινὰ θέσιν ὑπάρχει τμῆμα κροκαλώδους ἀκτῆς. Τρεῖς μεγάλαι προέχουσαι ὕφαλοι παρέχουσι μετὰ τῶν ὄπισθεν κειμένων πηγῶν τοῦ Ἐρημίτη ἐξαίρετον εἰκόνα ἀπείρου ἀγριότητος· εἶτα ἔρχονται δύο ὕφαλοι καὶ ἕτεραι μεγάλαι τοιαῦται κατακυλισθεῖσαι εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀγρίων, λευκῶν, βραχωδῶν τοίχων τοῦ Γκρεμοῦ τοῦ Ἐρημίτη, οἵτινες συνίστανται ἐκ σχεδὸν πυκνοῦ ἢ λεπτοκόκκου ἀσβεστολίθου, ἐνέχοντος πολὺ μικρὰν ποσότητα ἀργίλλου, καὶ ἐξ ἀργιλλοτιτανούχων, πολλαχῶς συνεστραμμένων, μετὰ πολυαρίθμων πυριτολίθων ἀναμεμιγμένων πετρῶν. Κλιματιὲς ὀνομάζεται τὸ ὑψηλότερον μέρος, ὁλόκληρον ἐξ ἑλικοειδῶν στρωμάτων συνιστάμενον καὶ κάθετον.

Τινὲς τῶν κατωτέρων τοίχων εἶναι πάλλευκοι, παρὰ τοὺς πρόποδας δ᾿ αὐτῶν εὑρίσκονται μελανωποὶ βράχοι καὶ ἡ Γράβα τῆς Ὅμαλης, μεθ᾿ ἣν ἕπεται ἡ ἀγρία πετρώδης προεξοχὴ κάβος τοῦ Ἐρημίτη ἢ Παιδὶ καλουμένη, ἔνθα ἡ ἀκτή, κατακυλισθέντας βράχους ἔχουσα, εἶναι ἀγριωτάτη. Ἔπειτα ἔρχεται μικρὸν θαλάσσιον ἄντρον, καὶ μετὰ λίαν ὑψηλούς, ὅλως ἀποκρήμνους τοίχους, ὑποκάτω τῶν ὁποίων εἰς τὸ χλοάζον πετρῶδες ἀκροτοίχιον εὑρίσκεται τὸ παλαιὸν κρησφύγετον Σπίτια ἑλληνικά, περὶ ὧν ἤδη ἐγένετο λόγος, ὑπάρχει ὁ μικρὸς κόλπος τῆς Γράβας τοῦ Γραμματικοῦ ἢ ἄντρον τῶν φωκῶν, ἔνθα συνήθως πολλαὶ κατοικοῦσι φῶκαι, αἵτινες ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὁρώμεναι φαίνονται ἰδιαζόντως ἄγριαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Ἡ Γράβα τοῦ Γραμματικοῦ εἶναι μεγαλοπρεπὲς εὐρὺ ἄντρον σπανίας ἀγριότητος, εἰς τὸ ὁποῖον, ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι ἀτάραχος, τοῦθ᾿ ὅπερ εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς σπανίως συμβαίνει, εὐκόλως δύναταί τις διὰ λέμβου νὰ εἰσπλεύσῃ· πρέπει ὅμως νὰ προσέχῃ πολύ, καὶ νὰ ταξειδεύῃ κάτακρα εἰς τὴν πετρώδη ἀκτήν, ὅπως μὴ τραυματισθῇ ὑπὸ τῶν πάντοτε ἐκ τῶν ἄνωθεν λατομείων καταπιπτόντων

λίθων· ἔχει ἰσχυρὰ στρώματα· ἐν τοῖς ὁριζοντίοις δέ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ὀροφήν, φαίνονται μεγάλοι πυριτόλιθοι· παρουσιάζει εἶδος διπλοῦ πορθμοῦ, δεξιᾷ δὲ τῷ εἰσπλέοντι ὑπάρχει μικρὰ ὕφαλος. Τὸ τέλος τοῦ ἄντρου τούτου σχηματίζει εὐθὺν τοῖχον, καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐκτείνεται γιγαντεία πλάξ. Ἐντεῦθεν δὲν βλέπει τις τὸ ἐξωτερικὸν φῶς τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ λυκόφωτι διακρίνει τὴν κροκαλώδη παραλίαν, ἔνθα αἱ φῶκαι ἀναπαύονται. Ἰσχυρὰ ναρκωτικὴ ὀσμὴ θείου ἀναδίδεται ἐξ ὅλου τοῦ ἄντρου, ἐὰν δέ τις θελήσῃ νὰ προχωρήσῃ ἀπὸ τῆς παραλίας περαιτέρω πρὸς τὰ ἐντός, τὸ φῶς σβέννυται. Οἱ ἄνθρωποι λέγουσιν ὅτι ἐκτείνεται μέχρις ὑποκάτω τῆς Ὑπαπαντῆς, τοῦθ᾽ ὅπερ εἶναι βεβαίως μῦθος. Προφανῶς φθάνει εἰς τὰ ἔνδον μόνον δώδεκα μέτρα ἀπὸ τῆς παραλίας.

Μετὰ τὴν Γράβαν τοῦ Γραμματικοῦ ἔρχεται τριπλοῦν ἄντρον, κατόπιν ἀγρίας προεξοχῆς, Πιτυκάρι ἢ Πέραμα ὀνομαζομένης, καὶ ὁμαλὸν βάθυσμα, 'ς τὸ Φοῦρνο καλούμενον, μὲ τρία μικρὰ θαλάσσια ἄντρα. Ἰδιαζόντως ἀγρία εἶναι προέχουσα στήλη, ὑποστηρίζουσα τμῆμα τῶν ἀποκρήμνων τοίχων. Εἶτα ἔρχεται ὁμαλωτέρα κατωφέρεια, κάτωθεν τῆς Καστανίδας, μὲ τέσσαρας ἰσχυρούς, πετρώδεις καὶ διερρωγότας κρημνούς, εἰς τοὺς τοίχους τῶν ὁποίων φαίνονται δύο λευκαὶ μεγάλαι ταινίαι. Ἀπέναντι τοῦ κολπίσκου τῶν φωκῶν κεῖται ἡ μεγάλη, μέλαινα μεμονωμένη ὕφαλος τοῦ Κατέργου, ἔχουσα πρὸς τὰ ἐκτὸς μὲν ἐπίπεδον τράπεζαν, πλάκα τοῦ Κατέργου καλουμένην, πρὸς τὰ ἔσω δὲ ὀδοντωτὴν ὑψηλὴν κεφαλήν. Ἐπὶ τοῦ ὕψους βλέπει τις τὸν ἤδη γνωστὸν ἡμῖν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Δημάρχου τῆς Λάκκας οἰκίσκον, ὅστις κεῖται ἀκριβῶς ἀπέναντι.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἔρχονται δύο ἄκραι, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ Κασέλα, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ κάτω ποῦντα τοῦ Κολοσύρτη, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῆς νήσου καὶ εἶναι διατεταγμένη ὁριζοντίως, ἔχουσα προέχοντα στρώματα, κατὰ

τὴν ἀκτὴν κοιλότητας σχηματίζοντα, πρὸς τὰ ἄνω κατωφερῆς καὶ ἀραιῶς θαμνόφυτος. Εἶτα παρουσιάζεται βαθεῖα αὖλαξ μὲ χθαμαλοὺς κρημνοὺς ὑποκάτω, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔρχεται πάλιν λόφος, ἔνθα παραλλήλως κεῖνται τρεῖς ἐξέχοντες λίθοι. Ἡ ἀκτὴ εἶναι λευκή, εὔθρυπτος καὶ γεώδης, ἔχουσα τραπεζοειδεῖς πλάκας, ὧν μία λίαν προέχουσα ἀποτελεῖ εἶδος γεφύρας, ὑποκάτω τῆς ὁποίας ἡ θάλασσα θραύεται. Μετ᾽ ἀποτεθραυσμένους τοίχους, ἔχοντας κατακυλισμένας πέτρας εἰς τὴν ἀκτήν, σχεδὸν ἰσοϋψεῖς, πρὸς τὰ ἄνω πού καί που διὰ ξηρῶν τοίχων στεφομένους, ἐκπέμποντας τὴν ἄκραν Περιβόλι καὶ τὴν μικρὰν ἄκραν Βεργί, ἀνυψοῦται ὁ φάρος, δεσπόζων τῆς ὑψίστης τοποθεσίας. Κατόπιν ἔρχονται ὀλίγα μεγάλα, ὁριζόντια εἰς τὴν ἀκτὴν στρώματα, πρὸ τῶν ὁποίων ῥέει ὕδωρ, ᾽ς τὸ Νερὸ καλούμενα, καὶ μετά τινα λευκὰ στρώματα, ἐξέχει ἡ ἀποτεθραυσμένη ἄκρα Καλάμι. Βλέπομεν δὲ ἐνταῦθα λευκά, γεώδη, θολοειδῆ ὑψώματα καὶ βράχους εἰς τὴν ἀκτήν, ὧν εἷς σχηματίζει τοξοειδῆ τρυπητὴν δίοδον ἐκ συμφυρματωδῶν πετρωμάτων, Ἀποτρυπητὸ καλουμένην, ὑποκάτω τῆς ὁποίας δύναταί τις νὰ πλεύσῃ. Ἔμπροσθεν αὐτῆς εἶναι δύο ὕφαλοι εἰς τὴν ἀκτήν.

Μετὰ τὸ Ἀποτρυπητὸ ὑπάρχει μικρὸς στρογγύλος κολπίσκος, ἀπέναντι τῆς ξέρας τοῦ Ψηλοῦ κείμενος, εἶτα ἕτερον φυσικὸν τόξον καὶ τὸ ὑποκάτω τοῦ γεώδους, ἀποτεθραυσμένου. λόφου ἐξέχον Ψηλό, μὲ τὴν ὕφαλον ἐγγύς, μεθ᾽ ὃ ἕπεται μικρὸς κόλπος, ᾽ς τὸν Ἄμμο καλούμενος, διότι ὑπάρχει ἐκεῖ ἀμμώδης μυχός. Περαιτέρω ὑπάρχουσι δύο ὕφαλοι, μεγάλαι καὶ ἀπ᾽ ἀλλήλων κεχωρισμέναι, Λιθαράκια καλούμεναι, ὧν ἡ μία ἐπίπεδος, ἡ δὲ ἄλλη μετὰ ῥάχεως, καὶ ὁ ἀποτεθραυσμένος, ἐξ ὀλίγων μεμονωμένων ὑφάλων συνιστάμενος, κάβος τοῦ Λάκκου. Ἕπεται ἡ παραλία ᾽ς τοὺς Πλάνους, λεπτή, κροκαλώδης ἀκτή, μέ τινας βράχους καὶ μίαν μεμονωμένην ὕφαλον ἔμπροσθεν. ἔνθα, ὡς προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν, ἀπεβιβάσθησαν κατὰ πρῶτον οἱ

Ἄγγλοι εἰς Παξούς. Ὄπισθεν ἐκτείνεται λεκανοπέδιον, ἔχον εἰς τὸ βάθος ἐλαιόφυτον ῥάχιν, εἶτα παρουσιάζεται ἡ μεγάλη ὕφαλος Μέσα Λιθαρῖνα, ὁπόθεν ὡραῖα φαίνεται ἡ ἀκτὴ μετὰ τοῦ φάρου. Ἀπέναντι κεῖται ἡ ποῦντα τοῦ Κούερα, ἔχουσα μικρὸν κόλπον μεταξὺ δύο γεωδῶν λόφων, ἑλιγματώδεις κρημνούς, ἀραιὰν θαμνοφυτείαν, καὶ ὑπό τινων ξηρῶν τοίχων στεφόμενον ὕψωμα. Παρουσιάζεται νῦν ἡμῖν ἰδιάζουσα ἄκρα, ἔχουσα τραπεζοειδῆ πλάκα καὶ ὅλως ἑλιγματώδη κρημνὸν ἐν τῷ λευκῷ, εὐθρύπτῳ πετρώματι, τῆς Καλῆς ἡ Ῥάχη καλουμένη, μὲ κέδρους τινὰς ἄνωθεν. Μεγαλοπρεπεστάτη εἶναι ἡ θέα ἀπὸ τῆς τραπεζοειδοῦς πλακός, ἥτις πρὸς τὰ ἔνδον μακρότερον ἐπιμηκύνεται. Παρὰ ταύτην κεῖνται κρημνοί, ’ς τὴν Πίσσα καλούμενοι, διότι ἀνθρακώδης ἄσφαλτος μεταξὺ τῶν λεπτῶν στρωμάτων ἐμφανίζεται. Οἱ μετὰ λεπτῶν, ἀποτεθραυσμένων στρωμάτων λόφοι προέχουσι στυλοειδῶς, ἐνιαχοῦ πάλιν ἑλικοειδῶς, ἑνὸς μάλιστα ἔχοντος τρυπητὴν δίοδον εἰς τὴν θάλασσαν, μεθ’ ὃ ἕπεται ἡ κροκαλώδης παραλία εἰς τὸ ἄκρον αὐλακωτῆς κοιλάδος, ἡ σπιάντσα τοῦ Μπουσανᾶ. Κατόπιν ἔρχονται μεμονωμέναι ὕφαλοι, ’ς τὰ Σφογγάρια, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι κροκαλώδεις λίθοι εἰς τὴν ἀποτεθραυσμένην ἀκτήν. Ἡ ἐνταῦθα εὑρισκομένη ἐξωτερικὴ βραχώδης ὕφαλος, ἐκ τεσσάρων ἀποτελουμένη, καλεῖται Ἐξωλίθαρον· ἡ μία ὑψηλὴ καὶ μέλαινα πρὸς τὰ ἔξω, ἔχουσα σχισματώδη ὀπὴν ἐν τῷ μέσῳ, εἶναι ἄνω τραπεζοειδής, αἱ δύο ἕτεραι εἶναι ἐπίπεδοι καὶ σπογγώδεις καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔσω τετάρτη μικροτέρα. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἀπὸ τῶν ὑφάλων τούτων ἡ θέα τῆς ἀκτῆς.

Ὁ μετὰ τὰ Σφογγάρια λόφος σχηματίζει στενωτάτην ῥάχιν, ἔχουσαν κροκαλώδη παραλίαν, σπιάντσα τοῦ Κομμένου, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν μικρῶν γεωδῶν κρημνῶν. Ἀσυνήθως ἑλιγματώδη εἶναι τὰ στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν. Ἐν τῷ κολπίσκῳ τούτῳ εὑρίσκεται ὑποβρύχιος ὕφαλος, εἶτα ἔρχεται ὁ τελευταῖος λόφος, ἐφ’ οὗ ἐξέχει ἡ ἐκκλησία τοῦ

ἁγίου Θωμᾶ, μὲ τὴν προέχουσαν, ἀποτεθραυσμένην ἄκραν τοῦ κάβου τῆς Μισοράχης, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν στροφὴν τῆς ἀκτῆς πρὸς τὸν πορθμόν· ὁ δεύτερος, ὁ μέσα κάβος τῆς Μισοράχης σχηματίζει τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῆς Λάκκας.

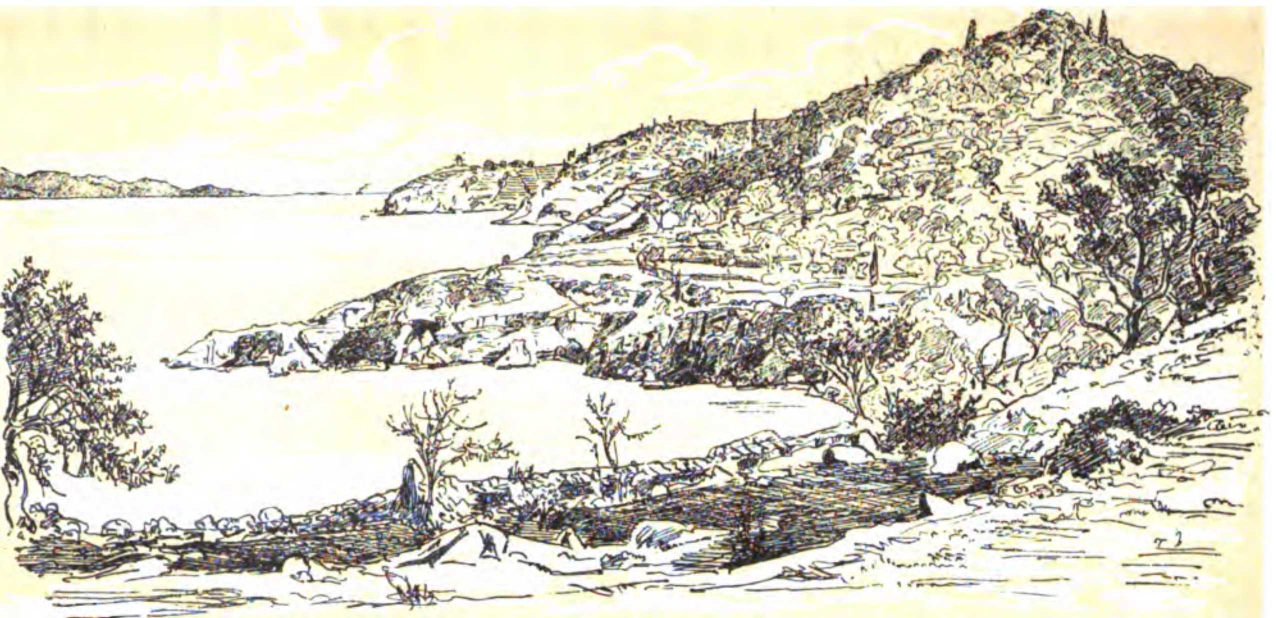
Ἡ πέραν ἀκτὴ τοῦ λιμένος περιλαμβάνει τὴν ἄκραν τοῦ Ἀνεμομύλου, κάβον τῆς Βίγλας καλουμένην, ἔχουσαν ὡς ἡ προηγουμένη κατακρημνισμένα στρώματα εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ περιστεφομένην ὑπ' ὀλίγων μόνον ἐλαιῶν καὶ χθαμαλῶν θάμνων. Εἶτα ἔρχεται πλακοειδὴς προεξοχή, τοῦ Καλόγερου ἡ Τρῦπα, ἀφ' ἧς ἡ ἀκτὴ καθίσταται ὁμαλωτέρα, ἔχουσα ἐλαιόφυτα ὑψώματα. Μετὰ μικρὰν αὔλακα ἔρχεται κολπίσκος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μικρὰ ὕφαλος. Ἀρκουδάκι καλεῖται θέσις, ἔνθα παρὰ τὴν ἀκτὴν ῥέει ὕδωρ ἐντὸς μικροῦ θολωτοῦ χώρου, νῦν κατεστραμμένου, ἐφ' οὗ ἀδίαντοί τινες φύονται. Τὸ ὕδωρ εἶναι ἄριστον, ἐκρέον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τοῦ θέρους. Εἰς τὴν παραλίαν ὑπάρχουσι συμφυρματώδη πετρώματα καὶ ἁδροὶ ἀμμολιθώδεις βράχοι. Αἱ ἄνωθεν τῆς ἐπακολούθου πετρώδους ἄκρας, Ἀγκαθερὸ καλουμένης, κλιτύες ἦσαν ἄλλοτε ἀμπελῶνες, νῦν δὲ φύονται ἐπ' αὐτῶν μόνον μυρσίναι, σκίλλαι, ἐρεῖκαι καὶ πολλαὶ πτέριδες. Πρὸς τὰ ἄνω ἐξέχει μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν ἡ λευκὴ μικρὰ οἰκία τοῦ Παπαμάρκου. Ἡ ἄκρα τοῦ Ἀγκαθεροῦ, πολλαχῶς διερρωγυῖα, ἔχει βραχώδεις πλάκας, προεχούσας κάτωθεν τῶν χλοαζουσῶν κλιτύων. Τὸ τελευταῖον ἄκρον εἶναι ὁ κάβος τοῦ Ὀρκοῦ, πεπλατυσμένος, μὲ μικρὰν μεμονωμένην ὕφαλον ἔμπροσθεν, μεθ' ὃ ἕπεται εὐθαλὴς ἐλαιόφυτος λεκάνη μὲ ἁδρὰν ἀμμώδη παραλίαν, σπιάντσα 'ς τὸν Ὀρκό, μέχρι τῆς ὁποίας φθάνουσιν αἱ ἐλαῖαι· ὄπισθεν αὐτῆς εἰς τὸ βάθος ὑψοῦται ὁ λόφος τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Κατ' ἀμφότερα τὰ πλάγια τῆς κοιλάδος φύονται μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν κυπάρισσοι. Πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχουσι κατακρημνισμένοι βράχοι, κάτωθεν τῶν μικρῶν κρημνῶν, ἐπίσης πρὸς τὰ ἀριστερά, ἔνθα φύονται θάμνοι, εἰς τὰ Χαλάσματα ἢ τὴν Φυσα-

ρου, οὕτω καλουμένην ἐκ σχισμῆς ἀναφυσώσης τὸ θαλάσσιον ὕδωρ. Τὰ πρὸς τὴν ἀκτὴν στρώματα εἶναι ἐν μέρει ἑλιγματώδη, πρὸς τὰ ἄνω ὑψηλὰ ἐξ ἁδρῶν συμφυρματωδῶν πετρωμάτων. Αἱ κατωφέρειαι τῆς ἑπομένης ἄκρας τῆς Γουαρδιόλας ἦσαν ἄλλοτέ ποτε ἀμπελόφυτοι, νῦν δὲ φύονται ἐπ' αὐτῶν μόνον μυρσίναι, πτέριδες καὶ ἀειθαλεῖς δρύες· μέρη τινὰ εἶναι διῃρημένα εἰς ἐπιπεδόστρωτα, περιβαλλόμενα ἐξ ἐλαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει ἐνιαχοῦ κυπάρισσος. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἄκρας τῆς Γουαρδιόλας, ἔνθα ὀλίγαι ἀπιδέαι καί τινες ἀειθαλεῖς δρύες καὶ κάκτοι ὑπάρχουσιν, ἔχει τις μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας κλιτύος εἶναι ἡ πρὸς τὸν Λογγὸν ἄποψις ἀληθῶς μαγευτική. Ἡ ἄκρα τῆς Γουαρδιόλας ἔχει Κάτω κάβον καὶ Ἐπάνω κάβον, τοῦ τελευταίου ἔχοντος ἑλιγματώδη καὶ ἀποτεθραυσμένα στρώματα παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ἐλαιοφύτων κατωφερειῶν. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ κροκαλώδης παραλία τοῦ Λάκκου, ἔχουσα ὄπισθεν ἀπόκρημνον ἐλαιόφυτον λεκάνην, ἐν ᾗ κυπάρισσοί τινες ἐξέχουσιν. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς κατωφερείας, ἄνωθεν τῆς γραφικῆς, ἀποτεθραυσμένης ἄκρας τῆς Στραπούντας τοῦ Λάκκου, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους περικλείει τὸν κόλπον, ὑπάρχει μικρὸς οἰκίσκος. Ἡ ὄπισθεν τὴς ἄκρας ταύτης ἀνυψουμένη ἀκρώρεια καλεῖται Λαμιά, ἀνήκουσα εἰς τὰ Γερακέϊκα, ἔνθα τρεῖς οἰκίαι ὑπάρχουσιν. Ἀτραπὸς ἔμπροσθεν ἀειθαλῶν δρυῶν, ὡραῖα ἀποτελουσῶν συμπλέγματα, μὲ μεγαλοπρεπῆ τὴν θέαν τοῦ νοτίου πορθμοῦ τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς ἀναβιβάζει ἐκεῖσε. Ἡ ὑψίστη ἀκρώρεια, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπισκοπεῖ τις καλῶς τὴν ἄκραν τοῦ Λογγοῦ, περιλαμβάνει ὡραῖον μικρὸν δάσος ἐξ ἀειθαλῶν δρυῶν καὶ κυπαρίσσων ἐγγὺς τῶν οἰκιῶν, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀγροί τινες μετὰ κυάμων. Αἱ κλιτύες εἶναι πέριξ κατάφυτοι ἐξ ἐλαιῶν. Αἱ οἰκίαι, ὑπό τινων πορτοκαλεῶν περιβαλλόμεναι, κεῖνται πρὸς τὴν μικρὰν κοιλάδα.

Ἡ Στραποῦντα τοῦ Λάκκου ἔχει μικρὰν ὕφαλον ἔμπροσθεν. Μετ᾿ αὐτὴν ἔρχονται τὰ ὑπόλευκα, χθαμαλὰ στρώματα εἰς τὸ Κομμάτι, αἱ κατωφέρειαι ἐκτείνονται πρὸς τὰ κάτω πετρώδεις, μεταξὺ τῶν κατακρημνισμένων βράχων φύονται ἀειθαλεῖς δρύες καὶ ἄλλοι θάμνοι, καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐλαῖαι. Εἰς τὸ Κομμάτι ὑπάρχει μικρὸν φρέαρ, εἶτα κατὰ στρώματα διατεταγμένη ἀκτὴ καὶ πάλιν ἄλλη θέσις, ἐν ᾗ ἐκρέει ὕδωρ. Εἰς δύο μέρη εἶναι μικραὶ κροκαλώδεις ἀκταί, ἀπέναντι τῶν ὁποίων κεῖται ἡ Ξέρα εἰς τὸ Κομμάτι. Ἡ ἐπακόλουθος ἄκρα, ἔχουσα προέχουσαν πλακοειδῆ προεξοχήν, καλεῖται Πλάκα τοῦ Ῥοδίτη. Ἕπεται μικρὰ αὖλαξ μὲ στενὴν κροκαλώδη ἀκτὴν ὑποκάτω. Αἱ ἐλαῖαι ἐξέχουσι μέχρις ἄνω τῶν πετρωδῶν στρωμάτων. Κομψοὶ εἶναι οἱ βραχώδεις τοῖχοι, ἐξ ἀειθαλῶν δρυῶν κατάφυτοι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κροκαλώδους ἀκτῆς, σπιάντσα εἰς τὸ Μονοδένδρι καλουμένης, μέχρι τῆς ὁποίας φθάνουσιν αἱ ἐλαῖαι ἐν διπλῇ κοιλάδι, χωριζομένῃ ἐν τῷ μέσῳ δι᾿ ἀκρωρείας κατωφεροῦς. Ἡ ἐπακόλουθος Ποῦντα εἰς τὴν Σταφίδα ἔχει τοίχους μὲ ἀποτεθραυσμένα στρώματα, ὑπ᾿ ἀειθαλῶν δρυῶν καὶ σπάρτων στεφομένους, τὸ μὲν εἰς τὴν ἀκτὴν κατακρημνισμένους, τὸ δὲ ἐξ ἁδροῦ συμφυρματώδους πετρώματος συνισταμένους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναθάλλει συκῆ, εἰς δὲ τοὺς κατακρημνισμένους βράχους ὑπάρχουσι πολλὰ κάρυα πυριτολίθου, ὧν τινα μεγαλοπρεπῆ, σκοτεινά, λευκόστικτα, ἕτερα φαιά. Ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου ὑψώματος τῆς Πούντας τῆς Σταφίδας, τοῦ ἔχοντος ὀλίγας ἀειθαλεῖς δρῦς, ἐλαιόδενδρα καὶ θαμνώδεις σχίνους μεταξὺ τῶν βράχων, ἔνθα εὑρίσκεται παλαιὰ δεξαμενὴ καὶ κατεστραμμένη οἰκία, βλέπει τις ἀφ᾿ ἑνὸς ὡραίαν τὴν ἄκραν εἰς τοῦ Παπᾶ Ἀποστόλη τὰ ἀμπέλια καὶ τὴν τῆς Κουκούτσας, ἀφ᾿ ἑτέρου τὴν κροκαλώδη παραλίαν καὶ τὴν λεπτὴν πλάκα τοῦ Ῥοδίτη. Τερπνὴ εἶναι ἀπὸ τοῦ ἑπομένου κόλπου ἡ ἀνασκόπησις τῆς Πούντας τῆς Σταφίδας. Ἕπονται νῦν ἑλιγματώδη, ἀποτεθραυσμένα στρώματα, ἔχοντα μικρὰ κοιλώματα,

ἔνθα ὑπάρχουσι κροκαλώδεις ἀκταί, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἔρχεται ἡ Γλυφάδα, ἐν ᾗ ἐκρέει θεῖον ὑποκάτω μικροῦ κοιλώματος, ὅπερ ἀπόζει ἰσχυρῶς. Πανταχοῦ ἐξέχουσιν ἐν τῷ ὕδατι αἱ λευκαὶ πομφόλυγες, ὡς ἐν τῷ Ὀζώδει λιμένι. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται κροκαλώδης παραλία μὲ δύο ἀποκρήμνους ἐλαιοφύτους κοιλάδας, καθὼς καὶ ἡ μεσαία προεξοχή, καὶ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐπικλινῆ στρώματα· τῇδε κἀκεῖσε στέφουσι τὰ ὕψη εὐφόρβια. Ἡ νῦν προέχουσα ἄκρα Ποῦντα εἰς τοῦ Παπᾶ Ἀποστόλη τὰ ἀμπέλια (ἢ Ποῦντα τῆς Γλυφάδας), ἔχουσα πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐπιπέδους βράχους εἰς τὴν ἀκτήν, εἶναι γεώδης, ἄνω κατάφυτος ἐξ εὐθαλῶν ἐλαιῶν, τμῆμα δέ τι ἐκ θάμνων καί τινων κυπαρίσσων. Ὑψηλὰ πρὸς τὰ ἄνω φαίνεται ἡ ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν. Κατόπιν ἔρχεται ἡ μικρὰ σπιάντσα εἰς τὰ Φύκια, μὲ μικρὰν αὔλακα εἰς τὸ βάθος, ἔχουσαν ἐπιπεδόστρωτα ἐλαιῶν, καὶ εἶτα ἡ λευκή, γεώδης, ἐξ ἀργιλλοτιτάνου συνισταμένη Ποῦντα τῆς Κούκουτσας, ἐφ' ἧς ἐξέχουσιν οἱ δύο τοῦ Λογγοῦ ἀνεμόμυλοι, μὲ τὰ ἐγκαταλελειμμένα ἄλλοτε ἀμπελώνων ἐπιπεδόστρωτα. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κολπίσκου εἶναι ἡ ὑποβρύχιος Ξέρα εἰς τὰ Φύκια. Ἡ πρὸς τὸν κολπίσκον τοῦτον προεξοχή, ἔχουσα ὑφάλους τινὰς ἔμπροσθεν, καλεῖται εἰς τὰ Ἀμπέλια. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται μικρά, ἐπιπεδόστρωτος, ὑψηλὴ κοιλάς, ἔχουσα κατακρημνισμένα ἐπιπεδόστρωτα, ἐλαιόδενδρά τινα καὶ στενὴν κροκαλώδη παραλίαν, μεθ' ἣν ἕπονται οἱ ἑλιγματώδεις κρημνοὶ τῆς Πούντας τῆς Κουκούτσας, μὲ δύο προέχοντας βράχους εἰς τὴν ἀκτήν, οἵτινες δεικνύουσι τὴν γωνίαν, καὶ ὁ κάβος τοῦ Μύλου, ἡ ἀρχὴ τοῦ λιμένος τοῦ Λογγοῦ. Εἶναι δ' ὁ κάβος οὗτος πετρώδης, χθαμαλή, ἐξέχουσα ἄκρα μετὰ μικρὰν κροκαλώδη παραλίαν, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι βραχώδεις πλάκες, ἔνθα ἑλκύουσι τὴν Τράτταν καὶ καλεῖται εἰς τὴν Πίσσαν, διότι ἐκρέει ἐκεῖ τοιαύτη.

Ἀποχωροῦντες ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Λογγοῦ ἀπαντῶμεν εὐθὺς μετὰ τοὺς θελκτικοὺς κρημνοὺς τῆς οἰκίας τοῦ Ἀνε-

'Απὸ τὴν Γουαρδιόλαν.

μογιάννη τὴν πετρώδη ἄκραν, Νοβροχιὸν καλουμένην, ἥτις στέφεται ὑπὸ τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς κάτωθεν τοῦ μύλου ἐπιπεδοστρώτου κατωφερείας. Ἔρχεται ἀκολούθως ἡ σπιάντσα τοῦ Νοβροχιοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ τηλεγραφικὸν καλῴδιον κατευθύνεται πρὸς τὴν Κέρκυραν καὶ ὅπου εὑρίσκεται ὁ πρὸς τοῦτο οἰκίσκος. Ὡραία ἐλαιόφυτος κοιλὰς ἐκτείνεται ἐντεῦθεν πρὸς τὰ ἄνω. Εἶτα ὁ κάβος εἰς τὸ Μαρμάρι μὲ ἀποτεθραυσμένους βράχους ('ς τοῦ Μπάρμπα Σταματελῆ) εἰς τὴν ἀκτήν, οὕτω καλούμενος, διότι πρὸ ἐτῶν ἐβυθίσθη ἐκεῖ πλοῖον μὲ φορτίον μαρμάρων. Ἡ πετρώδης ἄκρα τούτου ἐκτείνεται πρὸς τὰ ἔνδον, ἔχουσα ἐλαιόφυτον λεκάνην ὄπισθεν κροκαλώδους παραλίας. Ὀγκώδη μάρμαρα εἶναι εἰσέτι ὁρατὰ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἄκρας Μαρμάρι, ἔνθα μυρσίναι καὶ θαμνώδεις σχῖνοι ὑπάρχουσιν, ἔχει τις ὡραίαν τὴν θέαν τοῦ κολπίσκου Μαρμάρι μετὰ τῆς λαμπρᾶς παραλίας καὶ τῶν ἀπέναντι τῆς Ταρτάνας ὑφάλων, τῶν καλουμένων Λιθάρια.

Αἱ ὕφαλοι Λιθάρια εἶναι τέσσαρες. Ἔμπροσθεν τῆς πρώτης ὑφάλου, ἥτις εἶναι ἡ μεγίστη, ὑπάρχει, ἀπὸ τῆς ἄκρας προερχομένη, μικροτέρα μόλις ἐξέχουσα. Πολλαὶ ὑποβρύχιοι, καθὼς καὶ ἀβαθὴς πυθμὴν τῆς θαλάσσης, συνδέουσι τὰς ὑφάλους μετὰ τῆς ἄκρας τῆς ξηρᾶς· ἐν τούτοις μεταξὺ τῆς ἄκρας καὶ τῶν ὑφάλων, καθὼς καὶ ἀνὰ μέσον τούτων, δύναταί τις διὰ λέμβου νὰ πλεύσῃ. Συχνότατα ἐπισκέπτονται τὰ ὕδατα αὐτῶν ἁλιεῖς ἐχίνων μὲ τὰ πλοιάριά των, οἵτινες γραφικώτατοι φαίνονται, ὅταν διὰ τῆς ἁρπάγης τοὺς συλλαμβάνωσιν ἢ διὰ τῆς τριαίνης ἐξάγωσι τοὺς ὀκτάποδας. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἀπὸ τῶν ὑφάλων τούτων ἡ θέα τῆς μεμακρυσμένης ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, ἰδίως πρὸς τὴν ἑσπέραν, ὅταν τὰ ὄρη λάμπωσιν ἐν τῷ χαλυβοκυάνῳ χρωματισμῷ. Ἀπωτέρω πρὸς τὰ ἔξω ὑπάρχει καὶ ἄλλη ὑποβρύχιος ὕφαλος ἡ ξέρα εἰς τὰ Μαρμάρια ἢ τοῦ Λογγοῦ, ἣν εὑρίσκει τις πλέων ἀπὸ τοῦ Λογγοῦ πρὸς τὴν Πάργαν· συνίσταται δὲ ἐκ

λίθου καὶ εἶναι εἰς βάθος 2-2 ½ ὀργυιῶν ὑπὸ τὴν θάλασσαν.

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀκρωτηρίου Ταρτάνα, ὅπερ ἔχει αὐχμηροὺς θάμνους, ἐλαίας τινὰς καὶ κυπαρίσσους, μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ θέα τῶν ὑφάλων καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς εἰς τὸ βάθος. Μαγευτικωτάτη ὅμως εἶναι ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω ἄποψις ἀμφοτέρων τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ Λογγοῦ, τῆς Κερκύρας καὶ τοῦ νοτίου πορθμοῦ μετὰ τοῦ μεμακρυσμένου Μούρτου. Τὸ ἀκρωτήριον Ταρτάνα, ἔχον ἀποτεθραυσμένους κρημνοὺς καὶ ὕφαλον ἐν τῇ ἀρχῇ, παρουσιάζει εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ μικρὰν προεξοχὴν μὲ δύο βραχώδεις πλάκας, αἵτινες ἔχουσιν ἀνὰ μέσον κροκαλώδη παραλίαν καὶ σχηματίζουσι τὴν ἀρχὴν τῶν διόδων τῶν ὑφάλων Λιθάρια. Ἀπωτέρω ὑπάρχει μικρὸν θαλάσσιον ἄντρον καὶ ἀποτεθραυσμέναι, ἐκ τῶν ὑπὸ τὰ γεώδη ὑψώματα παχέων στρωμάτων κατακρημνισθεῖσαι ὕφαλοι, ὧν μία ἐξέχει πλειότερον. Εἶτα ἔρχεται, παρὰ τοὺς πρόποδας γεωδῶν κρημνῶν, μικρὰ κροκαλώδης παραλία, ἣν στέφουσιν ἐγκαταλελειμμένα ἐπιπεδόστρωτα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυπάρισσοί τινες φύονται· ἕπονται αὖθις γεώδεις, κατὰ στρώματα διατεταγμένοι κρημνοί, εἰς τὴν Κιαρέτταν, μὲ κατακρημνισμένους βράχους εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῆς, ἐφ' ἧς ἐξέχει ἐλαία. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται λεκανοπέδιον μὲ κροκαλώδη παραλίαν, σπιάντσα τοῦ Κήπου, οὕτω καλουμένη ἐκ περιτετειχισμένου λαχονοκήπου ἐκεῖ ὑπάρχοντος. Περαιτέρω εὑρίσκονται ἀποτεθραυσμένοι φυλλώδεις κρημνοί, τὸ μὲν ἑλιγματώδεις μετὰ συμφυρματωδῶν ὀγκωδῶν πετρωμάτων εἰς τὴν ἀκτήν, τὸ δὲ ὑπὸ κυπαρίσσων στεφόμενοι, κάβος τοῦ Κήπου καλούμενοι, γεώδεις τοίχους ἔχοντες, οὓς θαμνώδεις σχῖνοι στέφουσι, καὶ κατακρημνισμένους βράχους εἰς τὴν ἀκτήν. Τὸ πρὸς τὸν ἑπόμενον κολπίσκον ἄκρον, εἰς ὃ αἱ βραχώδεις πλάκες δεικνύουσιν ἐν μέρει στρώματα συμφυρματώδη, καλεῖται κάβος τῆς Ζώνας, ἔνθα τινὰ τῶν κατωτέρων στρωμάτων εἶναι τὸ μὲν ἀποτεθραυσμένα, τὸ δὲ ὅλως προέχοντα. Τὰ τείχη τῶν ἄλλοτε ἀμπελώνων

στέφουσι τὰ ὑψώματα, ἐφ᾽ ὧν καί τινες ἀνεμόπληκτοι ἐλαῖαι ἐξέχουσι, καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἰδιαζόντως ἄγρια εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Κόντρα, ἔνθα ἡ ἄκρα στρέφει πρὸς τὰ ἐντός. Ἕπεται κατόπιν ἡ εὐρεῖα κροκαλώδης παραλία, ἔχουσα βαθὺ φρέαρ, ἡ σπιάντσα εἰς τὸ Νέο πηγάδι. Ἡ ἀκτὴ εἶναι ἐνταῦθα ὁμαλή, μεταξὺ δὲ δύο λεκανοπεδίων ὑψοῦται ἐλαιοστεφὴς λόφος μέ τινας κατακρημνισμένους βράχους πρὸς τὰ ἐκτός, εἶτα διπλοῦν λεκανοπέδιον μὲ δύο ἀποτόμους ἀνωφερεῖς αὔλακας, κατόπιν ἔρχονται ὑπέρυθροι κρημνοὶ μὲ λεπτὰ σκωριόχροα στρώματα καὶ μεγάλα ἀποτεθραυσμένα, πρὸς τὰ ἄνω ἐπίπεδα καὶ ἐλαιοστεφῆ· τὸ μέρος δὲ τοῦτο καλεῖται τοῦ Ντσάουλα. Μετὰ τοὺς ἀποτεθραυσμένους βράχους τῆς ἀκτῆς, ὧν τινες προεξέχουσιν, ἔρχεται ἡ ἐξ ἁδρῶν συγκραμάτων ἀποτελουμένη Ποῦντα τοῦ Κιαβαρῆ, ἔχουσα ἐγκαρσίως ἐπικλινῆ στρώματα, ὧν τινα εἶναι λεπτότερα, ἄλλα παχύτερα, σκωριόχροα καὶ λευκωπά, μεταξὺ τῶν ὁποίων θαμνώδεις σχῖνοι θάλλουσιν. Ἕπεται μετὰ ταῦτα ἡ σπιάντσα εἰς τὸ Ἁλάτι, μὲ ὑπολεύκους βράχους πρὸς τὰ δεξιά. Ἡ ἄμμος εἶναι λεπτοτάτη, τινὲς δὲ τῶν στρογγύλων λίθων μικρότατοι. Εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς κοιλάδος ἐκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω μεταξὺ τῶν ἐλαιῶν ἀπότομος κοίτη ῥύακος.

Ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τοῦ ἀκρωτηρίου Κιαβαρῆ, ὅπερ περιβάλλεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ θαμνωδῶν μυρσινῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων νεαραί τινες κυπάρισσοι καὶ σχῖνοι φύονται, ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὸν λίαν προέχοντα κάβον τοῦ Κήπου καὶ ὁλόκληρον τὴν πρὸς τὸ νησίδιον τῆς Παναγίας ἀκτήν, ἥτις ἐκπέμπει τρία ἀκρωτήρια. Τὸ κατόπιν ἐρχόμενον ἀκρωτήριον, κάβος εἰς τ᾽ Ἁλάτι λεγόμενον, ἔχει ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ἀποτεθραυσμένας πλάκας καὶ ἀνήκει εἰς ἀκρώρειαν περιβαλλομένην ὑπὸ θάμνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑψοῦνται κυπάρισσοι, καὶ διὰ μέσου τῆς ὁποίας μόνον ξηροί τινες τοῖχοι ἐκτείνονται καὶ ὀλίγαι ἐλαῖαι ἐξέχουσιν. Αἱ πλάκες τῆς ἐπακολούθου ἀκτῆς κατευθύνονται

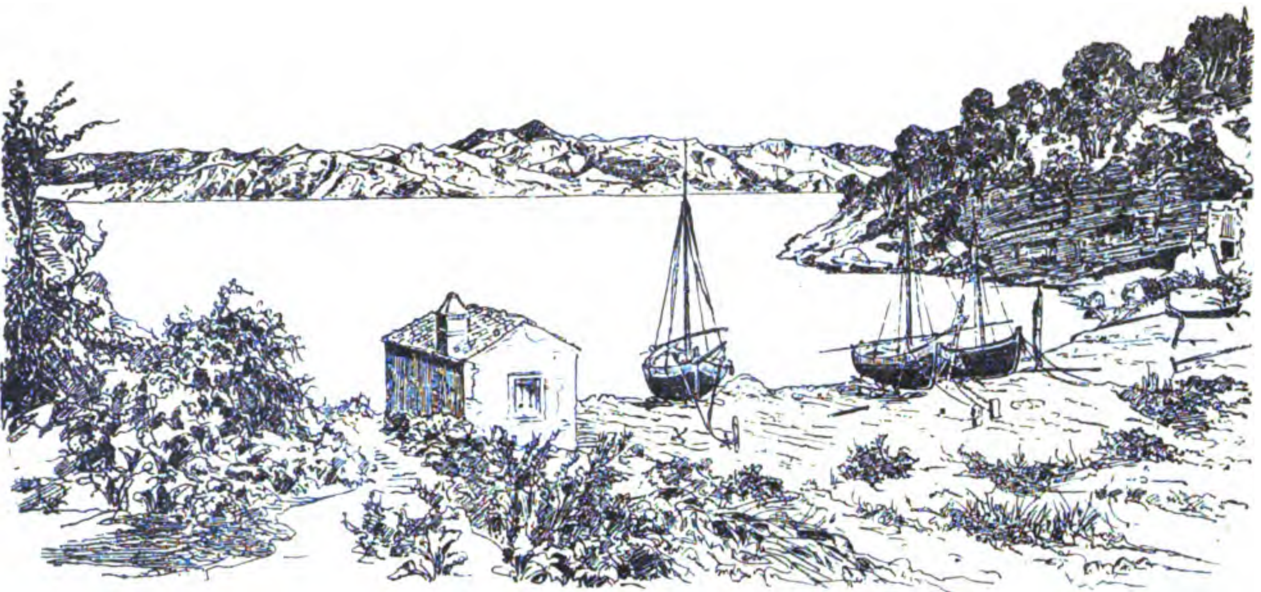
πρὸς τὰ κάτω ἀπότομοι εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Πρινάρια, διότι ἰδίως πρὸς τὴν ἑπομένην μικρὰν κοιλάδα πολλαὶ ἀειθαλεῖς δρύες βλαστάνουσιν. Ὁ μετὰ ταῦτα ἐρχόμενος μικρὸς κόλπος, παρὰ τοὺς πρόποδας ἀποτεθραυσμένων βράχων, οἵτινες ἔχουσιν ἐπικλινῆ πρὸς τὴν θάλασσαν στρώματα, δύο μικρὰ κοιλώματα καί τινας μεμονωμένας ὑφάλους, παρουσιάζει δύο ἐξαιρέτους ἀκτάς, ἐχούσας μετὰ καρυοειδῶν, ἑλιγματωδῶν στρωμάτων βαθύσματα, ἅτινα ἀειθαλεῖς δρύες ἐπιστέφουσιν. Εἰς τὴν ἀκτὴν ὑπάρχουσι κροκαλώδεις λίθοι, καθὼς καὶ ἐντὸς τῶν δύο μικρῶν χθαμαλῶν ἄντρων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἡ θάλασσα εἰσδυομένη θραύεται. Τὸ τελευταῖον εἶναι ὡσεὶ προεκτισμένη γέφυρα, μὲ μικρὰν πρὸς τὰ ἄνω κοιλότητα.

Τὸ πλησιέστερον ἀκρωτήριον εἰς τὸ Νερὸ τῆς Κακῆς Λαγκάδας παρουσιάζει πρὸς τὰ ἔξω ἐπικλινῆ στρώματα, ἅτινα ἐν μέρει προέχουσι, καὶ ὑπὸ σπάρτων καὶ μυρσινῶν περιστεφόμενα ἀκροτοίχια δεικνύουσιν. Ὑποκάτω τούτου ὑπάρχει βραχεῖα κροκαλώδης παραλία, ἔνθα εὑρίσκεται ἄντρον, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ἐξέχει ἀγρία συκῆ, καὶ ὅπου πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐντὸς μικροῦ σπηλαίου καταρρέει ὕδωρ, καὶ μάλιστα ἐξαίρετον, ἐν λάκκῳ στενῷ. Κατόπιν ἔρχεται ἄκρα μὲ κατακρημνισμένους βράχους καὶ ἀποτεθραυσμένα στρώματα, ὁ Κάτω κάβος τῆς Κακῆς Λαγκάδας, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ἵσταται εἷς τῶν τεσσάρων σταυρῶν, οἵτινες εἶναι τοποθετημένοι εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τῆς νήσου. Ἕπεται ἡ εὐρεῖα κροκαλώδης παραλία τοῦ χειμάρρου τῆς Λαγκάδας, μὲ τοὺς δύο ἤδη γνωστοὺς ἡμῖν οἰκίσκους, εἶτα ἡ ἄκρα Ἐπάνω κάβος τῆς Κακῆς Λαγκάδας μὲ ἑλιγματώδη στρώματα, κατόπιν κόλπος μὲ κροκαλώδη ἀκτὴν καί τινας ἐν τῇ λεκάνῃ ἐλαίας, αἵτινες φύονται μεταξὺ τῶν θάμνων εἰς τοῦ Κλονῆ τὸ Γουλί. Περαιτέρω ἔρχονται πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπικλινῆ στρώματα ἔν τινι κοιλάδι, ἔνθα ὑπάρχει ἑτοιμόρροπος ἀσβεστοκάμινος, τὸ Καμῖνι τοῦ Παπᾶ Μένιγου, μὲ λεπτὰ στρογ-

γύλα λιθάρια καί τινας μεγάλας κροκάλας. Αἱ ἐλαῖαι ἐκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης. Εἶτα ἡ ἀκτὴ γίνεται ὑψηλοτέρα, ἔχουσα μικρὰν ὑποβρύχιον ὕφαλον, τὴν ξέραν εἰς τὰ Χαλάσματα. Τὰ ἀποτεθραυσμένα λεπτὰ στρώματα παρουσιάζουσι τὸ μὲν ἀπεσχισμένα, τὸ δὲ ἑλιγματώδη τμήματα καὶ μικρὸν ἄντρον, εἶτα ἓν μεγαλείτερον, τὴν γράβαν εἰς τὰ Χαλάσματα μὲ ἑλικοειδῆ, ἐν μέρει σκωριοειδῶς κεχρωσμένα στρώματα. Πλησίον στάζει ὕδωρ μεταξὺ τῶν βράχων. Οἱ κρημνοὶ χθαμαλώτεροι γινόμενοι ἐκτείνονται, κατόπιν μικροῦ κολπώματος, Καντοῦνι καλουμένου, ἕνεκα στενῆς κοιλάδος, εἰς τὰ πετρώδη, πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐπικλινῆ στρώματα τοῦ κάβου τοῦ Ἱερομονάχου, ὅστις διὰ τῆς προεξοχῆς του εἰς τὴν Ἐληὰ τοῦ Μαστροβαγγέλη, ἣν ἤδη γνωρίζομεν, ἀποτελεῖ τὸν λιμένα τοῦ Γαΐου.

Ἐν τῷ μεταξὺ Παξῶν καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς πορθμῷ κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Γαΐου, καὶ τρία περίπου μίλια τούτου ἀπέχουσα, ἡ ἐπικίνδυνος σύρτις τῆς Παναγίας, secca della Madonna, σημειουμένη διὰ μεγάλου, πρὸ μικροῦ τοποθετηθέντος σημαντῆρος, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἦτο πρότερον ἕτερος ὑπὸ τῆς τρικυμίας ἀποσπασθείς, ἔνθα ὅμως θὰ ἀντικαθίστατο ἄριστα σημαντὴρ διὰ κώδωνος, ἢ κάλλιον πυργίσκος. Ὁ σημαντὴρ εὑρίσκεται πάντοτε νοτίως τῆς ὑφάλου, ὅπου κεῖνται εὐρεῖς καὶ ὑπὸ φυκῶν περιβαλλόμενοι βράχοι πλακώδεις, εἰς βάθος τριῶν ἕως τεσσάρων ποδῶν ὕδατος. Ἡ ἀβαθεστέρα θέσις εἶναι νοτιοανατολικῶς τοῦ σημαντῆρος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 850 πόδας. Εἰς τὸ μέρος τοῦ σημαντῆρος εἶναι 4 $^1/_2$ ὀργυιαί, βορείως 5 ὀργυιαὶ καὶ εὐθὺς μεταβαίνει εἰς 8 ὀργυιάς. Ἐπί τι διάστημα ἐξακολουθεῖ 4 $^1/_2$, μέχρις οὗ εὑρίσκει τις 2 ὀργυιὰς καὶ φθάνει μέχρι δύο ποδῶν, ἔνθα ἐνίοτε, ἐπὶ λίαν χθαμαλῆς καταστάσεως τοῦ ὕδατος, αἱ ὕφαλοι ἔρχονται μέχρι τῆς ἐπιφανείας. Εἶτα μεταπίπτει ἀμέσως εἰς 6 ὀργυιάς.

ΑΝΤΙΠΑΞΟΣ

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀγραπιδιᾶς ἐν Ἀντιπάξοις.

I

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

'Αφ' οὗ ἐγνωρίσαμεν τοὺς Παξούς, ἂς στρέψωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν μικροτέραν ἀδελφὴν νῆσον. Ἡ κυρία ἀποβάθρα κεῖται, καθὼς εἰς Παξούς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, τουτέστι τὴν ἐσωτερικήν, ἢ τὴν τοῦ πορθμοῦ. Εἶναι δ' αὕτη ὁ μικρὸς λιμὴν τῆς 'Αγραπιδιᾶς, ὅστις ὅμως εἰς μεγαλείτερα πλοῖα εἶναι ἀπρόσιτος, ἀλλὰ καὶ εἰς μικρότερα δὲν παρέχει ἀρκοῦσαν ἀσφάλειαν, ὥστε αἱ γ‹α›ῖται τῶν 'Αντιπάξων δέον νὰ ἀνασυρθῶσιν εἰς τὴν κροκαλώδη παραλίαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξίν των.

Ὁ λιμὴν τῆς 'Αγραπιδιᾶς περικλειόμενος βορείως μὲν ὑπὸ τοῦ κάβου τῆς 'Αγραπιδιᾶς, νοτίως δὲ ὑπὸ τῆς πούντας Κοῦλλες, ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ ὁμαλήν, ὑπὸ θάμνων περιβαλλομένην ἀκτήν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄγουσα ὁδὸς ἀνέρχεται. Περατοῦται δὲ μὲ ἐξεχούσας πλάκας, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς ἀποβάθρα, μῶλος καλουμένη, μεθ' ἣν ἕπονται δύο ἄντρα, ὧν ἓν γεφυροειδὲς μὲ ἐξέχουσαν συκῆν ἐν τῷ μέσῳ. Εἶτα ἔρχεται ἡ σπιάντσα τῆς 'Αγραπιδιᾶς, ἔχουσα μικρὸν οἰκίσκον καὶ κροκαλώδη παραλίαν, ἐν ᾗ αἱ γαῖται ἀνελκύονται. Πρὸς τοῦτο δὲ εἶναι ἐμπεπηγμέναι σανίδες ναυαγήσαντος πλοίου καὶ μικρὸν τηλεβόλον ὡς ἀνελκυστικὸς στροφεύς. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς κροκαλώδους παραλίας εἶναι τὸ καμῖνι τοῦ 'Ανάστου, ἀποτεθραυσμένη

καὶ ἀκατέργαστος κωνοειδὴς οἰκοδομή, ἐν μέρει ἐπὶ ἀφθονούντων πυριτολίθου συγκραματωδῶν πετρωμάτων λελαξευμένη. Παλαιὰ σανὶς πλοίου χρησιμεύει ὡς ἐπίθυρον. Μετὰ τὴν ἀσβεστοκάμινον ἔρχονται οἱ ἐκ κυματοειδῶν στρωμάτων τῆς ἑτέρας ἀκτῆς κρημνοί, οἵτινες ὑπὸ ὡραίων συμπλεγμάτων ἀειθαλῶν δρυῶν καί τινων κυπαρίσσων στέφονται, καὶ εἶτα κατωφερῶς προέχοντες καταλήγουσιν εἰς τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν ποῦνταν Κοῦλλες.

Ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας δύσβατος ἀτραπὸς ἄγει ἄνω ἐπὶ τοῦ ὑψώματος διὰ μέσου χθαμαλῶν μέν, ἀλλὰ θαλερῶν θάμνων ἐπὶ εὐθρύπτου συγκραματώδους ἐδάφους καί τινων ὀρυκτῶν ξυλοκορμῶν ἐκ τῆς ὑπερκειμένης κρητῖδος. Καθ' ὅσον ἀνέρχεταί τις, ἔχει ὡραίαν τὴν θέαν τοῦ μικροῦ ὑποκάτω κειμένου λιμένος καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν, ἀφικνεῖται δὲ εἰς ἐπιμελῶς περικεκλεισμένον, μὲ προέχοντας λίθους χῶρον, νῦν μὲν εἰς τὸν Παπᾶ Μουρίκην, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸν Παπᾶ Συμεῶνα ἀνήκοντα. Ἡ οἰκία τοῦ Παπᾶ Μουρίκη εἶναι εἰς μίαν τῶν ὡραιοτέρων τοποθεσιῶν· πρὸ αὐτῆς ὑπάρχει φυσική, πετρώδης πλακόστρωσις καὶ πλησίον ἐκτείνονται τὰ ἐπιμελῶς πεφυτευμένα ἐπιπεδόστρωτα τοῦ ἀμπελῶνος. Κινάραι, κύαμοι καὶ κρόμμυα φύονται ἐν τῷ γειτονικῷ καλῷ ἐδάφει. Κλῖμαξ ἐκ 10 βαθμίδων ἄγει εἰς τὸ μετὰ κληματοστέγης μικρὸν ἐπιπεδόστρωτον, ὁπόθεν μεγαλοπρεπῶς ἐπισκοπεῖ τις τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν, τὸ ἀκρωτήριον τῶν Παξῶν μὲ τὸ Καλκιονῆσι, τὴν Παναγίαν καὶ τὴν Κέρκυραν. Ὄπισθεν εἶναι μικρὰ πορτοκαλέα καὶ ἐν τῷ βράχῳ καλλιεργημένα κλήματα. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἐπιμελῶς καλλιεργημένα, μὲ ἀμυγδαλᾶς πεφυτευμένα ἐπιπεδόστρωτα, ἔχοντα τείχη ἐκ λευκοῦ ἀσβεστολίθου μετὰ μικρᾶς ἀργίλλου ποσότητος καὶ συνιστάμενα κυρίως ἐκ μεγάλων κογχιτολίθων, προσέτι μία μικρὰ οἰκία, ἔχουσα μεγαλοπρεπῆ τὴν ἄποψιν τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς.

Ἡ ὁδὸς καθισταμένη νῦν ἐπίπεδος ἀφικνεῖται ὀλίγα

βήματα πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὰ ἐπιπεδόστρωτα τοῦ πρώτου χωρίου. Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὰ κάτω ἀνατολικῶς ἀνήκουσιν αἱ οἰκίαι εἰς τὸ Ἀρβανίτικο κάτω χωριό, καὶ βορειοδυτικῶς εἰς τὸ Βλαχοπλάτικο ἐπάνω χωριό. Βλέπει δέ τις πολλὰς ἀμυγδαλέας, συκᾶς τινας καὶ ὀλίγας ἐλαίας, αἵτινες ἀπὸ τῶν περιτετειχισμένων ἐπιπεδοστρώτων ἐξέχουσι, καὶ ἀνερχόμενος ὀλίγον ἀφικνεῖται εἰς τὸ ἐπιμελῶς περιτετειχισμένον κτῆμα τοῦ Παπᾶ Κωνσταντίνου, ὅπερ ἔχει ἀκατέργαστον κιγκλιδωτὸν διάφραγμα, ἄγον εἰς τὸν ἐντὸς εὑρισκόμενον μικρόν, ξηρῶς ἐκτισμένον οἰκίσκον, τὸν ἔχοντα ἔμπροσθεν κληματοστέγην, στηριζομένην ἐπὶ στύλων ἁπλῶν. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εἶναι μεγαλοπρεπὴς ἡ ἄποψις τῆς κατωτέρας κλιτύος μὲ τὸν παλαιὸν μύλον, τοῦ σχεδὸν μέχρι κάτω ἀποτεθραυσμένου ὑψώματος, ἔνθα περαιτέρω εὑρίσκεται τὸ Νερὸ εἰς τὸ Παλαιὸ πηγάδι, καὶ τῆς Ἀλβανικῆς ἀκτῆς.

Περιτετειχισμένη ὁδὸς πλησίον μεγάλης ἀγρίας ἀπιδέας ἄγει ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀμυγδαλεῶν καί τινων ἄλλων δένδρων εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τῶν Ἀντιπάξων, τὴν ἀφιερωμένην εἰς τὸν ἅγιον Αἰμιλιανόν. Ἔχει δ' αὕτη ἁπλοῦν, μὲ ἓν ἀψιδωτὸν παράθυρον, ἅγιον Βῆμα, γειτνιάζον εὐρείᾳ πλατείᾳ, ἐφ' ἧς ἐλαία εὑρίσκεται. Ἡ βάσις εἶναι ἐλαφρῶς ἐπικλινής, ὁ δὲ κώδων ἀπὸ πασσάλου κατακρέμαται. Ἡ ἀριστερὰ κυρία μετωπιαία πλευρά, ἥτις εἶναι ἐστραμμένη εἰς ἀνυψωμένην πλατεῖαν, εἰς ἣν τέσσαρες βαθμίδες ἀνάγουσιν, ἔχει κτιστὸν ἑδώλιον, μίαν τετραγωνικὴν θύραν καὶ δύο ἀψιδωτὰ παράθυρα. Ὁμοίως ἡ δεξιὰ πλευρά. Ἔμπροσθεν ἔχει τετραγωνικὴν θύραν, ἓν μηνοειδὲς παράθυρον καὶ πέριξ λίθινα ἑδώλια. Τὸ ἐσωτερικὸν παρουσιάζει ἐπίπεδον ὀροφήν, κιγκλιδωτὸν ὑπερῷον ἄνω τῆς εἰσόδου καὶ ξύλινα στασίδια ὑποκάτω καὶ πέριξ. Μία βαθμὶς ἀναβιβάζει ἐπὶ τῶν δύο πλαγίων πυλώνων. Τὸ ἁπλοῦν λίθινον εἰκονοστάσιον ἔχει εἰκόνας νεωτέρας τέχνης καὶ εἶναι λευκῶς ἐπίχριστον, καθὼς καὶ τὸ ἅγιον Βῆμα, ἀπὸ τοῦ παραθύρου τοῦ ὁποίου μαγευ-

τικὴ φαίνεται ἡ ἠπειρωτικὴ ἀκτή. Πρὸς τὰ δεξιὰ εἶναι ὁ μικρὸς βωμὸς τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ. Λευκῶς ἐπικεχρισμένη θύρα μετὰ ἀετώματος ἄγει ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν ἐκκλησίαν πλατείας διὰ στενῆς ὁδοῦ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καλογήρου τῶν Ἀντιπάξων, τὴν ἔχουσαν ὡραῖον ἀμπελῶνα, ἀμυγδαλέας καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα, καθὼς καί τινας πορτοκαλέας καὶ λεμονέας. Ὀξίνη πορτοκαλέα ἵσταται ἔμπροσθεν τοῦ ὅλως μικροῦ οἰκίσκου, εἰς ὃν 7 βαθμίδες ἀνάγουσιν. Ἐγγὺς ὑπάρχει ἕτερος οἰκίσκος καὶ πέριξ τῆς μικρᾶς λιθοστρώτου αὐλῆς λίθινα ἑδώλια. Ἐπὶ τῶν θυρῶν ἀμφοτέρων τῶν οἰκιῶν εἶναι ἐζωγραφημένοι σταυροί. Ὄπισθεν τούτων ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ὑψώματος πολλὰ ἐπιπεδόστρωτα, ἐν οἷς ἀμυγδαλέαι, συκαῖ καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα φύονται, καὶ ὁπόθεν μαγευτικὴ εἶναι ἡ ἄποψις τῆς Ἠπείρου μετὰ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς νήσου καὶ τῆς ἀκρωρείας Κουτσουπιές, τοῦ ἐπιπέδου, μέλανος βράχου Δασκάλια καὶ τοῦ γραφικοῦ ὀπισθίου βάθους μετὰ τῆς Λευκάδος, τοῦ κόλπου τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς μακρὰν κειμένης Ἰθάκης. Ἀληθῶς κλασσικὴ τοποθεσία, ἀναψυκτικὸς δὲ εἶναι ὁ ἀὴρ κατὰ τὰς ὡραίας ἡμέρας ἐπὶ τούτου τοῦ ὑψώματος. Ὄπισθεν εἶναι ὁ ὕψιστος λόφος τῆς ἀκρωρείας τοῦ Λυχούδη, ἔνθα ὑπάρχουσι τρεῖς οἰκίαι, ὧν μία λευκῶς ἐπικεχρισμένη μεταξὺ τῶν συκῶν, καὶ κομψὸς ἀμπελών, εἰς ἐξαίρετα διῃρημένος ἐπιπεδόστρωτα. Ὁλόκληρον δὲ τὸ ὕψωμα τῆς ῥάχεως ἔχει καλλιεργημένα ἐπίπεδα. Πρὸς βορρᾶν φαίνεται δευτέρα ἀκρώρεια, ἡ καλουμένη Μυρτίλλας. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀφετηρίαν ἡμῶν, τὸν λιμένα τῆς Ἀγραπιδιᾶς, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται λοχμώδης κοιλάς, εἰς δύο χωριζομένη ὑπὸ στρογγύλης ἐν τῷ μέσῳ προεχούσης ἀκρωρείας. Ἀριστερᾷ τῷ ἀνερχομένῳ κατευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τῆς θαμνώδους κατωφερείας ἀτραπός, παρέχουσα τερπνὴν τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω ἄποψιν τοῦ λιμένος μετὰ τῶν εἰς τὴν παραλίαν ἀνειλκυσμένων γαΐτῶν καὶ τῆς ἀκτῆς εἰς τὸ βάθος, ἀφικνεῖται δέ τις εἰς

τὴν ῥάχιν, ἔνθα εὑρίσκονται καλλιεργημένα τινὰ κτήματα καὶ αἱ οἰκίαι εἰς τοῦ Μπιτσιτσῆ, ἔχουσαι περιτετειχισμένα γήπεδα μὲ ἐξέχοντας λίθους, ἐλαίας τινὰς καὶ πολλὰς ἀμυγδαλέας. Ἡ νέα λευκόχριστος οἰκία τοῦ Μπιτσιτσῆ, ἔχουσα μικρὸν περιτετειχισμένον ἐπιπεδόστρωτον, παρ' ᾧ φύονταί τινες ἀμυγδαλέαι, κάκτοι, κάλαμοι, ὀλίγαι ἐλαῖαι καὶ ὁλόκληρον σύμπλεγμα θαλερωτάτων σχίνων, κεῖται κομψοτάτη, μεγαλοπρεπὴς δὲ διαφαίνεται, μεταξὺ τῶν συνεστραμμένων κορμῶν τῶν σχίνων, ἡ κυανῆ θάλασσα καὶ ἡ Ἀλβανικὴ ἀκτή· Ὡραῖοι ἀμπελῶνες πλησίον εὑρίσκονται, καὶ ὄπισθεν δὲ ὑπάρχουσι τοιοῦτοι ἐν τῷ μελανῷ ἐξαιρέτῳ ἐδάφει, ἔνθα ἄλλοτε ἦσαν σχῖνοι. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν Ἀντιπάξων εὑρίσκει τις εἰς πολλὰς θέσεις ὅμοιον, διὰ τῆς φυτικῆς γῆς τῶν σχίνων κεκοπρισμένον ἔδαφος.

Ὁ πρὸς τὴν θάλασσαν λόφος, ὅστις δεσπόζει τοῦ λιμένος, καλεῖται Ῥάχη τοῦ Λαμασκῆ, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁποίας εὑρίσκεται μικρὸν λατομεῖον ἐν τοῖς ὁριζοντίοις στρώμασι καὶ πλησίον φύονταί τινες μέγιστοι δενδροειδεῖς σχῖνοι. Ἡ πρὸς νότον κατωφέρεια περιλαμβάνει δύο - τρεῖς οἰκίας καὶ καλλιεργημένα κτήματα. Γιγάντειοι εἶναι σχῖνοί τινες, μαγευτικὴ δὲ ἡ ἄποψις τῆς θαυμασίας Ἀλβανικῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς Ῥάχης ἡ θέα εἶναι ἰδιαζόντως ὡραία μὲ τὸ ὀπίσθιον βάθος τοῦ μεγαλοπρεποῦς κόλπου τῆς Πρεβέζης. Δεξιᾷ φαίνονται ὀλίγαι κυπάρισσοι, ἔμπροσθεν εὐθαλεῖς σχῖνοι, χαμηλότερον πρὸς τὰ κάτω διπλῆ ἐξέχουσα ἀκρώρεια, ἐφ' ἧς οἰκίαι τινὲς εὑρίσκονται, κάτω ὁ λιμήν, ἀπέναντι οἱ λόφοι τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπεράνω τῆς θαμνώδους ῥάχεως ἐξέχουσιν ὁ ἅγιος Ἴσαυρος, τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Καλκιονησίου, εἶτα ὁ Παντοκράτωρ τῆς Κερκύρας, ἄνωθεν τὸ Λευκὸν ἀκρωτήριον, ὁ νότιος πορθμὸς καὶ ἡ ἄκρα τοῦ Μούρτου.

Περιτετειχισμένη ὁδὸς ἄγει εἰς τοὺς δύο οἰκίσκους τοῦ Τίτα ἄνωθεν τῆς πούντας εἰς τὸ Καράβι μὲ εὐθαλῆ ἀνὰ

μέσον πορτοκαλέαν ὀξίνην. Πολὺ εὐχάριστον εἶναι νὰ κάθηταί τις ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ δένδρου τούτου ἐν τῇ μικρᾷ αὐλῇ, τῇ νῦν τὸ πλεῖστον ὑπὸ βάτων καὶ σκιλλῶν καταφύτῳ, καὶ νὰ καταθεᾶται ἀμφότερα τὰ ἀκρωτήρια, ἅτινα τὸν λιμένα σχηματίζουσιν. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ὑψώματος τῆς προεξοχῆς ταύτης ὑπάρχει λιθόστρωτον ἁλώνιον, μὲ ἀνυψωμένον χεῖλος καὶ παλαιὰν ἐντὸς κυπάρισσον. Περαιτέρω πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι κομψὸν ἄλσος κυπαρίσσων, εὐρυκλάδων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δένδρων, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ οἰκία τοῦ Σπύρου τῆς Κατέρως, ἔχουσα ἀμυγδαλέας τινάς, βαθύτερον δὲ ἐπὶ τῆς κατωφερείας, ἔνθα ἀειθαλεῖς δρύες εὑρίσκονται, ὑπάρχει ἀσβεστοκάμινος. Ἔξοχος εἶναι ἐντεῦθεν ἡ θέα τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ τοῦ ἀκολούθου ἀκρωτηρίου, ὅπερ ἔχει πολλὰ εὐθαλῆ βαθυπράσινα συμπλέγματα ἀειθαλῶν δρυῶν. Ἐνιαχοῦ παρουσιάζεται ἀγρία ἐλαία ἢ ἀπιδέα. Ἀπὸ τοῦ μεγαλειτέρου ὑψώματος τῆς ἀκρωρείας ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὰς πέριξ θαμνώδεις κατωφερείας τῆς νήσου, τὸ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκ κυπαρίσσων ἄλσος, τὸ ἀκρωτήριον τῶν Παξῶν, τὴν νῆσον τῆς Παναγίας καὶ τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν. Δύο εὐθαλῆ νεαρῶν ἀειθαλῶν δρυῶν συμπλέγματα εὑρίσκονται ἔμπροσθεν τοῦ θαμνώδους δάσους. Καθ' ὅσον ἀνέρχεταί τις τὴν λοχμώδη κατωφέρειαν, δεσπόζει τῆς διπλῆς ἀκρωρείας Ἁγνιά, μὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς ὀπίσθιον βάθος. Μεταξὺ τοῦ θαμνώδους δάσους ὑπάρχουσι πολλὰ μικρὰ λατομεῖα ὑπολεύκου συμπαγοῦς ἀσβεστολίθου. Ἀφικνούμεθα δὲ ἐπὶ τοῦ καλλιεργημένου ὑψώματος, ὅπερ ἔχει πολλὰς συκᾶς καὶ τέσσαρας οἰκίας τοῦ Σπύρου τῆς Κατέρως, τὸ πᾶν περιτετειχισμένον, μεθ' ὃ ἔρχεται ἡ ἀκρώρεια εἰς Κουτσουπιές. Μεγαλοπρεπεῖς ἀμπελῶνες ἐπὶ ἐξαιρέτου ἐδάφους ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ πρώτου ὑψώματος μέχρι τῆς νέας οἰκίας τοῦ Μπιτσιτσῆ, μὲ εὐθαλεῖς σχίνους πλησίον καὶ ὡραίας κληματίδας ἔμπροσθεν. Ὁδὸς ἐπὶ τῆς καλῶς καλλιεργημένης κατωφερείας ταύτης κατάγει πρὸς τὸν λιμένα.

Ὄπισθεν τῆς νέας οἰκίας τοῦ Μπιτσιτσῆ κεῖται τὸ ἐπίπεδον ὕψωμα Ἁλῶνι, οὕτω καλούμενον ἐκ τοῦ ἐν τῷ βράχῳ κατεσκευασμένου ἁλωνίου, τοῦ ἔχοντος μόνον ἁπλοῦν χεῖλος ἐκ λίθων ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ τῆς βεβαθυσμένης πλευρᾶς. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κουτσουπιές, ὅπερ ἔχει πολλὰς κερατέας, ὧν μία πολὺ μεγάλη, εὑρίσκεται μεγαλοπρεπὴς ἐλαία καὶ παλαιά, διὰ ξηρῶν λιθίνων στύλων ὑποστηριζομένη συκῆ πλησίον εὐθαλῶν θαμνωδῶν σχίνων. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τῆς Ἀγριλίδας, οὕτω καλουμένου ὡς ἐκ τῆς ἐκεῖ φυομένης ἀγρίας ἐλαίας, εὐθὺς ὄπισθεν τῆς θέσεως Κουτσουπιές, ὑπάρχει αὖθις μεγάλη ἐλαία, πλησίον δὲ εὑρίσκεται μικρὰ στρογγύλη οἰκοδομὴ ἐκ ξηροῦ τείχους, ἐν ᾗ κρύπτονται οἱ ἄνθρωποι, ὅπως κυνηγῶσι τὰς ἐπὶ τῆς ἐλαίας καθημένας τρυγόνας. Ἡ ἀκρώρεια αὕτη ἀποτελεῖ ἓν τῶν τριῶν ὑψωμάτων τῆς νήσου, ἅτινα εἶναι ἡ Βίγλα, τοῦ Λυχούδη καὶ ἡ Ἀγριλίδα. Ἀπὸ τῆς λίαν κροκαλώδους καὶ ὕστερον ὑπὸ σχίνων καταφύτου ἀκρωρείας ἐπισκοπεῖ τις μεγαλοπρεπῶς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, τὴν Λευκάδα, Ἰθάκην, Κεφαλληνίαν, τὰ ἐγγὺς Δασκάλια μὲ τὰς περιβαλλούσας αὐτὰ ὑφάλους καὶ τὴν Πρέβεζαν.

Κάτωθεν τῆς Ἀγριλίδας ἐκτείνεται ἐξαίρετος ὁδὸς πρὸς νότον, δεσπόζουσα τῆς κατωτέρας προεξοχῆς. Βλέπει δέ τις ἐκεῖθεν τὴν ἄκραν Ἁγνή, ἐπιμήκη προεξοχήν, εἶτα τὸ Σκίδι, ἐκτεταμένην, στρογγύλην ἄκραν ἀποτελοῦν, πρὸ τῆς ὁποίας ἐκτείνεται λεκάνη ἔχουσα ἡμίσειαν δωδεκάδα δρεπανοειδῆ ἐπιπεδόστρωτα, ἐν οἷς σιτηρὰ καὶ βρόμη καλλιεργοῦνται, ὑπάρχουσι δὲ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τοῦ Κάγκα λεγόμενον, καί τινες ἀπιδέαι, μία ἐλαία καὶ μία συκῆ. Εἶτα ἀνερχομένη ἡ ὑπὸ ζώνης ἁβρῶν μυρσινῶν καὶ σχίνων περιβαλλομένη ὁδός, συναντᾷ μακρὸν ξηρὸν τεῖχος περικλεῖον θαμνῶδες δάσος εἰς τὲς Κουτσουπιὲς τοῦ Λέπου, μεθ' ὃ ἕπονται πολλὰ καλλιεργημένα, λιθώδη, ὑπὸ σχίνων περιστοιχιζόμενα ἐπιπεδόστρωτα, ἐν οἷς ἐλαῖαί τινες καὶ πολλαὶ ἀπιδέαι ἐξέχουσιν.

Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τρεῖς μικραὶ οἰκίαι, ὧν μία κατεστραμμένη εἰς τὸ μέρος τοῦ Σαλέτου λεγόμενον, ἑτέρα δὲ εὑρίσκεται ἐγγύτατα δύο γιγαντείων παχυκόρμων σχίνων, ὧν εἷς ἀποτεθραυσμένος. Εἶτα βλέπει τις πολλὰς συκᾶς καί τινας παχυκόρμους, ἀνεμοπλήκτους κερατέας, μεθ' ὃ παρουσιάζεται πάλιν νέα λεκάνη, εἴς τινα μόνον μέρη καλλιεργημένη. Κατόπιν ἔρχεται κροκαλωτὸν βραχῶδες ὕψωμα, Ῥάχη τοῦ Δέπου καλούμενον, ἔνθα πολλοὶ ἀσφόδελοι καὶ ὀλίγαι ἀπιδέαι φύονται. Ἐντεῦθεν ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὴν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινομένην κοιλάδα εἰς τὲς Κουτσουπιὲς τοῦ Δέπου, ὅπου πολλὰ ἐπιπεδόστρωτα εὑρίσκονται μεταξὺ τοῦ ὑψώματος τούτου καὶ τοῦ τῆς Ἀγριλίδας· βλέπει τοὺς δύο μύλους τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, τὴν κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου, τὴν Κέρκυραν, τὸν νότιον πορθμόν, τὴν ἄκραν τοῦ Μούρτου καὶ τὴν Ἀλβανικὴν ἀκτήν, πρὸς νότον δὲ μεγαλοπρεπῶς τὴν νῆσον καὶ τὸν κόλπον τῆς Ἄρτης μετὰ τῶν χιονοσκεπῶν ὑψωμάτων εἰς τὸ βάθος. Τὸ νότιον ἄκρον τῆς νήσου παρουσιάζει μικροτάτην ἀκρώρειαν, τοῦ Πιερρῆ καλουμένην, εἶτα τὴν τελευταίαν ἀκρώρειαν τοῦ Ὀβοροῦ. Ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τοῦ Πιερρῆ, τοῦ ἔχοντος τρεῖς κατεστραμμένας καλύβας καὶ ἐγκαταλελειμμένα ἐπιπεδόστρωτα, ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου καὶ εἰς τὸ βάθος τὴν Κέρκυραν, πρὸς δὲ τμῆμα τοῦ Καλκιονησίου καὶ τῆς Παναγίας.

Τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τῶν Ἀντιπάξων εἶναι λίαν λιθῶδες καὶ μόνον ὑπὸ χθαμαλῶν σχίνων καὶ πολλῶν ἀσφοδέλων κατάφυτον. Δεξιᾷ, τουτέστι πρὸς δυσμάς, ἐκτείνεται ὁ Τράφος τοῦ Ῥούσαλη, ἀπέναντι δὲ τούτου, πρὸς ἀνατολάς, μικρὰ λεκάνη φθάνει κάτω μέχρι τῆς θαλάσσης, ἔνθα ὑπάρχει ὁ μικρὸς κόλπος καὶ ἡ παραλία τοῦ Ὀβοροῦ. Ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ὀβοροῦ, ὅπερ εἶναι λίαν λιθῶδες, μὲ προέχοντας τῇδε κἀκεῖσε βράχους, μεταξὺ τῶν ὁποίων φύονται σχῖνοί τινες καὶ ἀπιδέαι, ἔνθα οἱ λάροι καὶ οἱ ἱέρακες περιΐπτανται, εὑρίσκεται δὲ καὶ ἑτοιμόρροπος καλύβη, ἐπισκοπεῖ τις μεγα-

λοπρεπῶς τὰς νοτίους ἀκτὰς καὶ πρὸς δυσμὰς τὰς κατωφερείας Σφογγάρια, χαριεστάτη ὅμως εἶναι ἡ θέα τῶν βράχων Δασκάλια μὲ τὰς ὄπισθεν κειμένας νήσους. Πενιχρὰ τοὐναντίον εἶναι ἡ ἄποψις τῶν θαμνωδῶν Ἀντιπάξων, ἐπὶ τοῦ ὕψους τῶν ὁποίων, ὄπισθεν τῆς ἀκρωρείας τῆς Ἀγριλίδας, ἐξέχει ἡ νέα οἰκία τοῦ Λυχούδη. Εἰς πολλὰς θέσεις φαίνονται ἄλλοτε ὑπάρχοντα λατομεῖα. Προχωροῦντες περαιτέρω ἀπὸ τοῦ Ὀβοροῦ καὶ ποιοῦντες κύκλον πρὸς δυσμάς, ἀπαντῶμεν τὴν θέσιν τὴν κολουμένην τῆς Στέλλιενας, φαλακρὰν κλιτύν, ᾗ ἕπεται ἡ προεξοχὴ Σφογγάρια. Ἐκεῖ ἐκτείνονται βαθέα ἐπιπεδόστρωτα σιτηρῶν, εἶτα ἔρχεται σειρὰ λατομείων, ὧν τὸ μεγαλείτερον εἶναι πρὸς τὰ ἔξω, ἔνθα κόπτουσι πλάκας καὶ κατασκευάζουσι πλυνούς. Ὑπάρχουσιν ἀληθῆ ἄντρα ὑπὸ τὰ ὁριζόντια στρώματα, ὧν τινα βαθέως εἰσχωροῦντα, ἔχουσι τὰς πλάκας κεχωρισμένας ἀπὸ τοῦ χθαμαλοῦ θόλου. Πέριξ εὑρίσκεται πληθὺς λιθοθραυσμάτων καὶ ἐκ πολλῶν στύλων κατεσκευασμένα προστεγάσματα καὶ καλύβαι ἐκ τεμαχίων λίθων. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἐντεῦθεν ἡ θέα τῶν λευκῶν λατομείων, τῶν βράχων Δασκάλια, τῶν παρὰ τὴν ἀκτὴν Σφογγάρια ὑφάλων καὶ τῶν μακρὰν νήσων. Κατόπιν ἔρχεται λεκάνη, εἰς ἓξ διῃρημένη ἐπιπεδόστρωτα, ᾗ ἕπεται ἡ ἀκρώρεια τῆς Βοδίνας, εἰς τῆς ὁποίας τὰς ἰσχνὰς καὶ μόνον ἐξ ὀλίγων ἀνεμοπλήκτων σχίνων πεφυτευμένας κατωφερείας ὑπάρχουσι καὶ λατομεῖα πλακῶν. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος εὑρίσκονται συμφυρματώδη πετρώματα, μεγαλοπρεπὴς δὲ εἶναι ἐκεῖθεν ἡ ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἄποψις τοῦ ἐπιπέδου θαμνώδους πέρατος τῆς νήσου, τῶν ἐγγὺς βράχων Δασκάλια, τῆς Λευκάδος, Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας, καθὼς καὶ τῶν μαγευτικῶν τοπίων τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, καὶ ὁλοκλήρου τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτης, ὡραῖα δὲ δεσπόζει τις τοῦ ὑποκάτω παρὰ τὴν ἀκτὴν κειμένου Κατέργου τῆς Βοδίνας καὶ τῶν μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἁλικὲς κατωφερειῶν. Καθ᾽ ὅσον κατέρχεταί τις, διερχόμενος πρὸ τεσσάρων ἐπὶ τοῦ πετρώδους

ἐδάφους ἀλωνίων, ἐπισκοπεῖ τὴν εἰς πολλὰ κομψὰ ἐπιπεδόστρωτα σιτηρῶν διῃρημένην κοιλάδα Λαγκάδια, ἥτις ἐκβάλλει εἰς τὸ Πορτίκιο Σαρακίνικο. Πλησίον τῆς περιτετειχισμένης παραλίας ὑπάρχει φρέαρ, ὅπερ ὅμως παρέχει κακὸν ὕδωρ καὶ τὸ θέρος ἀποξηραίνεται. Ἀπὸ τῆς παραλίας, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τῆς ὁποίας, μετὰ τὸν δεύτερον βράχον, ἐκρέει θεῖον, ὁδός τις ἀνέρχεται πρὸς τὰ ἄνω, ἔμπροσθεν τῶν λατομείων τῆς Καλαμίτσας, παρέχουσα τερπνὴν τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω θέαν τοῦ Πορτίκιο Σαρακίνικο. Τὰ κάτω, ἐν τῷ ὁριζοντίῳ βράχῳ, ὃν στέφουσι σχῖνοί τινες καὶ ἀπιδέαι, λατομεῖα εἶναι τὰ μέγιστα, τινὰ δὲ τούτων ἔχουσι βαθέα σπήλαια, ἀφ᾽ ὧν ἐξάγουσι τὰς πλάκας καὶ τοὺς γωνιολίθους καὶ εἰς τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται καὶ τεμάχια σταλακτιτῶν. Αἱ πέτραι συνίστανται ἐκ λευκῆς συμπαγοῦς ἀργιλλοτιτάνου καὶ ἐκ λεπτοκόκκου, λευκοῦ ἢ κιτρινοφαίου, συνήθως μεστοῦ τρηματωδῶν κογχυλίων, ἀσβεστολίθου, ἔχοντος μετρίαν ἀργίλλου ποσότητα. Μετὰ τὰ λατομεῖα ταῦτα προέχει ὄπισθεν ἐλαφρῶς θαμνώδης μεγάλη ἄκρα, κάτωθεν τῆς ἀκρωρείας τοῦ Κόνταρη, εἰς τὴν κλιτὺν τῆς ὁποίας ἀνιοῦσα ἡ ὁδὸς ἀφικνεῖται εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ Δράκου, ἔνθα πλησίον ἐλαίας, ὀλίγων συκῶν καὶ ἀμυγδαλεῶν εὑρίσκεται οἰκίσκος. Ἕπεται νῦν τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Γκούτση, εἰς πολλὰ διῃρημένον ἐπιπεδόστρωτα, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου προεξοχῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τρία λατομεῖα πλακῶν.

Ἄνωθεν τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Γκούτση κεῖται πρὸς τὴν Ἀγριλίδα ῥάχις, ἔχουσα κομψὴν νέαν ἄμπελον, εἰς τὴν θέσιν Πρικοσυκιά, ἔνθα ὑπάρχει μεγάλη σωρεία ἐξηγμένων λίθων. Ὄπισθεν τῆς ἐπιπέδου, λιθώδους, ὑπ᾽ ὀλίγων μόνον σχίνων καταφύτου ἀκρωρείας, τῆς μεταξὺ Λυχούδη καὶ Ἀγριλίδας κειμένης, ἔνθα πυριτόλιθοί τινες παρουσιάζονται, εἶναι ἡ οἰκία τοῦ Ἀνάστου μέ τινας ἐλαίας πλησίον. Εἶναι δ᾽ αὕτη μακρὰ οἰκία, ἡμικεκρυμμένη ὄπισθεν τῶν μεγάλων εὐθαλῶν σχίνων, ὧν τινες ὑψίκορμοι ἀποτελοῦσι μεγαλοπρεπὲς λοχ-

μῶδες σύμπλεγμα. Πλησίον εὑρίσκεται μεγάλη ἐλαία. Ὁδός τις ἐξακολουθεῖ ἐκτεινομένη ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ῥάχεως τῆς νήσου, ἐφ' ἧς ὡραῖοι σχῖνοι ἐξέχουσι, καὶ ἀφικνεῖται εἰς Χριστάκη, ἔνθα γιγάντειοι, εὐρύκλαδοι σχῖνοι φύονται, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὁποίων εὑρίσκονται οἰκίαι τινές. Πλησίον τούτων ἐκτείνεται ἐν ἀρχῇ κατωφερές, εἰς ἐπιπεδόστρωτα ἀμπελώνων διῃρημένον, μηνοειδὲς λεκανοπέδιον, ὅπερ καταλήγει εἰς τὸν τράφον Καλογῆρι, ἀφ' οὗ διέλθῃ ἐν μέσῳ θαμνώδης προεξοχή. Δύο ὁδοὶ ἄγουσιν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος εἰς τὸ ὕδωρ, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀκολουθεῖ ἓν λεκανοπέδιον. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς κοιλάδος τοῦ τράφου κεῖται ἡ πηγή, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁδός, δεσπόζουσα τοῦ τράφου, ἄγει ἐπί τινος τείχους εἰς τὴν θάλασσαν. Πέραν ὑπάρχει παλαιὸν λιθοτομεῖον. Ἡ πηγὴ ἔχει διπλοῦν θολοειδὲς ἐπίβλημα, ἐπίπεδον ἐκ πλακῶν ὀρόφωμα, τμήματα τόξων καὶ δύο βαθύσματα ἐν τῷ στηθαίῳ πρὸς εὐκολωτέραν ἄντλησιν τοῦ ὕδατος. Ἐν τῷ μέσῳ ἐξέχει γεῖσον καὶ ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή.

ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΕΝΟΝ
ΤΟΝ ΧΡΟΝΟΝ
1833
ΛΟΡΔ ΝΟΥΓΕΝΤ
ΛΟΡΔ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΡΜΟΣΤΟΥ

Τὸ ὕδωρ ῥέει ἀπὸ δύο μεγάλων στρογγύλων τόξων, ἔνθα ἀδίαντος φύεται, ἐντὸς μιᾶς μόνης λεκάνης, ὑπεράνω τῆς ὁποίας τόξον χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων τοὺς δύο θόλους. Τὸ περισσεῦον καταρρέει εἰς τὸν τράφον, ὅπου βλέπει τις τοὺς βοῦς, ἔχοντας χονδροειδῆ, ἐπὶ ξυλίνου περιτραχηλίου προσδεδεμένον κώδωνα, ἐρχομένους ὅπως πίωσιν ὕδωρ. Εἰς πολλὰς θέσεις παρουσιάζονται συμφυρματώδη πετρώματα.

Ὄπισθεν τοῦ τράφου Καλογῆρι ἐκτείνεται ἡ ἀκρώρεια τῆς Κουτρουλῆς, θαμνώδης καὶ στρογγύλη, πρὸς τὴν ὁποίαν

ἄγει ὁδός. Ἀπὸ τῆς κατωφερείας ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὴν κοιλάδα τῆς πηγῆς καὶ τὰς δεσποζούσας τῶν δύο λεκανοπεδίων ἀμπέλους, ἀφ' ὧν συκαῖ καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα ἐξέχουσι. Τὰ ὑψώματα ταύτης, τὰ κάτωθεν τοῦ Λυχούδη ἐκτεινόμενα, πέμπουσι πρὸς τὴν θάλασσαν μεγάλην, δύο στρογγυλότητας ἔχουσαν, πρὸς βορρᾶν ἐστραμμένην ἀκρώρειαν, Ἁλικὲς καλουμένην, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ἐκτείνεται ὁ βαθύς, δρεπανοειδὴς τράφος τοῦ Ῥοδοβάνη, ἐκβάλλων παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ Πορτικίῳ, ἔνθα μεγάλα λατομεῖα μαρμάρων ὑπάρχουσι. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ ἄποψις τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης πρὸς δυσμάς. Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκρώρειαν Ἁλικές, ἀφικνούμεθα ἐπὶ τοῦ ὕψους ταύτης εἰς τὸ Ἁλῶνι τοῦ Σταύρου, ἐπὶ φυσικῶν πλακῶν κατεσκευασμένον καὶ ἔχον πέριξ ἀκατέργαστον λίθινον κύκλον, οὐ μακρὰν δὲ τούτου ὑπάρχει παλαιόν, ὅλως κατεστραμμένον καλύβι. Ἐντεῦθεν ἐπισκοπεῖ τις ἄριστα ἅπαν τὸ νότιον μέρος τῆς νήσου μετὰ τῆς ἄνω ἐξεχούσης ἀκρωρείας τῆς Ἀγριλίδας, τὴν προεξοχὴν Πορτίκιο Σαρακίνικο καὶ τὰς ὑφάλους Δασκάλια, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἐκτείνονται τὰ γραφικὰ ὄρη τῆς Λευκάδος καὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτης. Ὑπεράνω τῶν οἰκιῶν τοῦ Ἀνάστου βλέπει τις πάλιν τμῆμα τοῦ πορθμοῦ, βαίνων δὲ περαιτέρω ἀφικνεῖται εἴς τινα ῥάχιν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀκρώρειαν Μυρτίλλα, οὕτω καλουμένην ἐκ τῶν λίαν ἀφθόνων μυρσινῶν, αἵτινες τὴν ἐνταῦθα λόχμην σχηματίζουσιν. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος ὑπάρχει μικρὸν λιθοτομεῖον εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα ἐν τῷ μέσῳ τῆς λόχμης. Ἰδιαζόντως ἀγρία εἶναι ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Μυρτίλλα ἡ θέα τῶν λευκῶν κρημνῶν, κυρίως πρὸς τὴν μικρὰν νῆσον τοῦ Ῥοδοβάνη. Ὁδός τις ἄγει κάτω εἰς τὸ ὁμώνυμον Πορτίκιον, ὅπερ ἐπισκοπεῖ τις ἐξαίρετα, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐκβάλλουσι δύο λεκανοπέδια, ὁ τράφος τοῦ Ῥοδοβάνη καὶ τοῦ Κούκου ἡ συκιά, ἥτις εἶναι ἀπότομος καὶ βραχεῖα. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κατωφερειῶν ταύτης καὶ ἐγκαρσίως τῆς κλιτύος τοῦ Ῥοδοβάνη

ὑπάρχουσι δύο σειραὶ λατομείων μαρμάρων καὶ πλακῶν, ἔξωθεν τῶν ὁποίων βλέπει τις τὰ ἐξαχθέντα ὑπολείμματα. Δύο ὁδοὶ ἄγουσιν ἀπὸ τὴν κάβα Κουκουσυκιὰ κάτω εἰς τὴν θάλασσαν, ἔνθα τὰ ὡραῖα λευκὰ τεμάχια κεῖνται εἰς τὴν παραλίαν. Ἡ ἑτέρα σειρὰ λατομείων ὑπεράνω τοῦ τράφου Ῥοδοβάνη καλεῖται Παληόστανη. Τὸ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Μυρτίλλα εἰς Πορτίκιο ἐκτεινόμενον ἔδαφος συνίσταται εἰς πολλὰς θέσεις ἐξ εὐθρύπτου γῆς καὶ συγκραματωδῶν πετρωμάτων. Ὄπισθεν τῆς ἐκ μεγίστων λευκῶν κροκαλῶν ἀποτελουμένης παραλίας τοῦ Πορτίκιο, καθὼς καὶ εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα τοῦ Ῥοδοβάνη, φύονται ἄγνοι τινές. Πρὸς τὰ δεξιά, κάτωθεν τῶν σχινοφύτων βράχων ἐκβλύζει ὕδωρ, ὅπερ ὅμως εἶναι κακὸν καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀποξηραίνεται· ἐκεῖσε δ᾽ ἄγει τμῆμα λιθόστρωτον. Ἀνερχόμενός τις βλέπει κομψοτάτην τὴν μικρὰν νῆσον Ῥοδοβάνη ὑπὲρ τὴν παραλίαν τοῦ Πορτίκιου. Ἀπὸ τῆς ὄπισθεν κλιτύος, ἔνθα ἐκτὸς τῶν συνήθων θάμνων, κέδροι προσέτι φύονται, ἐπισκοπεῖ τις ἐξαίρετα τὴν κοιλάδα τοῦ τράφου Ῥοδοβάνη, καὶ βλέπει ἐκεῖ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Μυρτίλλαν πλευρᾶς λατομεῖά τινα, κάβες τοῦ Μυρτίλλα καλούμενα. Ὄπισθεν τῆς ἀκρωρείας Κουκουσυκιᾶς ἕπεται ἡ ἐκ δύο αὐλάκων συνισταμένη κοιλὰς τοῦ Ῥοδοβανοπούλου, εἶτα προεξέχει τὸ ἀκρωτήριον Κέδρος καὶ θαμνώδης, ὑψηλὴ ὀγκώδης ἀκρώρεια, ἐν ᾗ πρὸς τὴν θάλασσαν πολλαὶ κάβαι ὑπάρχουσιν.

Αἱ πολλαὶ κάβαι τῆς Κουκουσυκιᾶς εἶναι βαθέα σπήλαια, ἔχοντα χθαμαλὴν μὲν ἀλλ᾽ εὐρεῖαν εἴσοδον ἐν τῷ συγκραματώδει βράχῳ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται αἱ πλάκες καὶ τὰ μάρμαρα. Πολλαὶ κάβαι βαίνουσι κατὰ βάθος σχηματίζουσαι τυπικὰ σπήλαια, ἀφοῦ χρησιμοποιηθῶσιν ἐνίοτε πρὸς διακαμάρωσιν τῆς εἰσόδου τινὰ τῶν μεγάλων ὁριζοντίων στρωμάτων. Κατασκευάζουσι δὲ ἰγδία, πλυνούς, παραστάδας θυρῶν καὶ παραθύρων, καθὼς ἐπίσης μεγάλας καὶ μικρὰς πλάκας. Εἴς τινα σπήλαια τὰ ἀνώτερα ὁριζόντια στρώματα

ὑποστηρίζονται διὰ ξηρῶν στύλων, εἰς ἓν δὲ τούτων περιέρχεταί τις ὁλόκληρον τὸν βράχον καὶ ἐξέρχεται δι' ἑτέρου στομίου. Τὰ συντρίμματα ἐπιστοιβαζόμενα ἑκατέρωθεν σχηματίζουσιν εἶδος ὁδοῦ, ἀγούσης πρὸς τὰ ἔνδον μεταξὺ ξηρῶν τοίχων. Ὁ πυθμὴν τῆς κοιλάδος εἶναι μία ὁλόκληρος κάβα, ἔνθα μέγιστοι λατομοῦνται λίθοι. Ὑπάρχουσι δὲ πολὺ παχέα στρώματα κάτω καὶ μικρότερα ἄνω. Πλάκες τινὲς εἶναι δίχρωμοι, κυαναῖ καὶ ὑποκίτρινοι, αἱ πρῶται, ὡς ἤδη εἴπομεν, εἶναι ἰσχυρότεραι. Ἄνωθεν τῆς Κουκουσυκιᾶς ἐκτείνεται μηνοειδὴς λεκάνη, εἰς λιθώδη ἐπιπεδόστρωτα διῃρημένη καὶ ἔχουσα τινὰς ἀπιδέας, ἐλαίας, ἀμυγδαλέας καὶ κάκτους πολλάς.

Παρακολουθοῦντες ἀπὸ τῆς Κουκουσυκιᾶς τὴν σειρὰν τῶν λατομείων πρὸς τὴν Λουρίδαν, ἀπαντῶμεν μέγα βαθύτατον σπήλαιον, ἔχον τριπλῆν εἴσοδον καὶ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ στύλων τὸ μὲν φυσικῶν, τὸ δὲ ἐκ λιθοθραυσμάτων κατεσκευασμένον. Δροσερὸς ἀὴρ ἐξορμᾷ ἐν ἡμέραις θερμαῖς ἀπὸ τοῦ σπηλαίου τούτου, ἐν ᾧ ἡ λευκάκανθα, ὁ κύτισος καὶ ἡ βάτος, τὰ ὑπεράνω τῶν ὀγκωδῶν, ὁριζοντίων, σκωριοχρόων, παχέων στρωμάτων φυόμενα, ὑπὸ τῆς θαλασσίας αὔρας σαλεύονται. Μέγα σπήλαιον ὑπάρχει καὶ ἐν Λουρίδᾳ, πεφραγμένον ὅμως σήμερον. Ὁλόκληρος σειρὰ σπηλαιωδῶν βόθρων, μὲ γιγάντειον ὑλικὸν ἔμπροσθεν, ἐκτείνεται ἐκεῖσε μετὰ τὸ πρῶτον μέγα σπήλαιον, μεγαλοπρεπὲς δὲ εἶναι νὰ περιπατῇ τις μεταξὺ τῶν μυρσινῶν καὶ νὰ καταθεᾶται τὸ Πορτίκιο, τὸ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῶν λευκῶν κρημνῶν τοῦ Σάλτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῶν ὁμαλῶν κλιτύων τῆς νήσου Ῥοδοβάνη ὁριζόμενον, καὶ νὰ παρακολουθῇ διὰ τοῦ βλέμματος τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, αἵτινες λίθους εἰς τὴν ἀκτὴν μεταφέρουσι. Περαιτέρω βαίνων βλέπει τοὺς βόθρους τοῦ Μυρτίλλα καὶ τῆς Παληόστανης, τοὺς τελευταίους ἐγκαταλελειμμένους πλέον.

Ἀπὸ τῆς ἤδη ἐν ἀρχῇ μνημονευθείσης οἰκίας τοῦ Παπᾶ Κωνσταντίνου ἐκτείνεται περιτετειχισμένη ἡ κυρία ὁδός,

καταλαμβάνουσα σχεδὸν τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος καὶ παρέχουσα μαγευτικὴν τὴν ἄποψιν τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Ἐγκαταλείποντες ἐλαίας τινὰς πρὸς τὰ δεξιά, διερχόμεθα ἔμπροσθεν οἰκίσκου, ἔχοντος στέγην ἐκ πλακῶν, ἔνθα τὸ πετρῶδες ἔδαφος συνίσταται ἐξ ἁδρομεροῦς, λατυπογενοῦς νομισματολιθικῆς ἀσβέστου, ἥτις εἰς πολλὰ μέρη ἐπὶ τοῦ ὕψους τῶν Ἀντιπάξων παρουσιάζεται. Ἡ ὁδὸς προχωροῦσα ἐπίπεδος ἐν μέσῳ ἐπιμελῶς καλλιεργημένων ἀγρῶν, ἔνθα πολλαὶ πτέριδες φύονται καὶ πολλαὶ μεγάλαι ἀπιδέαι καί τινες συκαῖ εὐδοκιμοῦσιν, φθάνει εἰς τὴν Ψηλὴν καλουμένην θέσιν. Ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς Ῥάχης τοῦ Ἀρβανιτάκη κεῖται τὸ μικρὸν κελλίον τοῦ ἐρημίτου Δωροθέου, ἔχον ἁπλοῦν φεγγίτην καὶ χθαμαλὴν θύραν, ἀπέναντι δὲ εἶναι τὸ μικρὸν μαγειρεῖον ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὡραίων συκῶν καὶ ὀλίγον περαιτέρω ὁ κλίβανος. Ἡσυχωτέραν, εἰρηνικωτέραν, ἐρημιτικωτέραν κατοικίαν δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ. Τὸ πᾶν εἶναι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν παλαιῶν συκῶν, ὧν ἡ ἀρχαιοτέρα ἦτο ἤδη μεγάλη, ὅτε ὁ 81 ἔτους ἐρημίτης ἦτο εἰσέτι παῖς. Παρὰ τὴν ἤρεμον κατοικίαν τοῦ ἐρημίτου ὑπάρχει εὐρεῖα πετρώδης πλατεῖα, ἔνθα μεγάλαι τινὲς ἀπιδέαι φύονται καὶ ὁπόθεν μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ ἄποψις τῆς Λευκάδος καὶ τῶν βράχων Δασκάλια.

Πέραν τῆς Ψηλῆς σχηματίζεται μικρὰ λεκάνη εἰς τὸ μέρος τοῦ Τσίκη, κατόπιν τῆς ὁποίας παρουσιάζεται τὸ κύριον ὕψωμα τῆς Βίγλας, τὸ μεγαλείτερον τῆς νήσου, ἀμέσως δὲ ἕπονται αἱ κατωφέρειαι τοῦ Σταματελῆ. Προχωροῦντες περαιτέρω διὰ μέσου τῶν καλλιεργημένων κατωφερειῶν, αἵτινες ἔχουσι πολλὰς εὐθαλεῖς ἐλαίας καί τινας μεγάλους σχίνους, βλέπομεν κάτω ὄπισθεν τῆς παραλίας, τὸ μικρὸν τέλμα, Λίμνη εἰς τὸ Βουτοῦμι καλούμενον, καὶ διερχόμεθα κατόπιν ἔμπροσθεν οἰκίας, πρὸ τῆς ὁποίας ὑπάρχει μεγάλη κληματὶς καὶ πλησίον μεγαλοπρεπὴς σχῖνος. Ἡ ὁδὸς προχωρεῖ μεταξὺ τειχῶν μὲ προέχοντας λίθους, ἔμπροσθεν κερα-

τεῶν, ἐλαιῶν καὶ κάκτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐθαλεῖς σχῖνοι τῇδε κἀκεῖσε ἐξέχουσι, καὶ οὕτως ἀφικνούμεθα εἰς τὴν λίαν λιθώδη, διὰ κροκαλῶν κατεσπαρμένην καὶ ὑπ' ὀλίγων σχίνων πεφυτευμένην ἀκρώρειαν τῆς Βίγλας, ἐφ' ἧς ἄγριαί τινες ἀπιδέαι ὑπάρχουσιν. Ἀπὸ τῆς ὑψίστης κορυφῆς, ἔνθα εὑρίσκεται παλαιὸς ξηρὸς τοῖχος καὶ μεγάλη ἀνεμόπληκτος ἐλαία φύεται, ἡ ἄποψις εἶναι μεγαλοπρεπής. Καταφαίνονται ὁλόκληροι οἱ Παξοὶ καὶ ἡ Κέρκυρα, αἱ ἠπειρωτικαὶ ἀκταί, τὸ ἀκρωτήριον Καράβι, ἡ οἰκία τοῦ Παπᾶ Μουρίκη, ἡ ἐκκλησία, αἱ δύο οἰκίαι τοῦ Λυχούδη καὶ τοῦ κέντρου τῆς νήσου, καὶ μαγευτικαὶ εἰς τὸ βάθος ἡ Λευκάς. αἱ μεμακρυσμέναι ἀτμώδεις νῆσοι καὶ ἡ εὐρεῖα ἀνοικτὴ θάλασσα. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς ἔχει τὸ ὕψωμα τῆς Βίγλας περιτετειχισμένα τινὰ ὁμαλὰ ἐπιπεδόστρωτα ἔχοντα ὀλίγα κλήματα. Πλησίον εἶναι ἄγριαί τινες ἀπιδέαι.

Κάτωθεν τῆς Βίγλας, παρὰ παλαιᾷ ἀνεμοπλήκτῳ ἐλαίᾳ, εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Σταματελῆ ὁλόκληρος σειρὰ παλαιῶν, ἐγκαταλελειμμένων, κατεστραμμένων καλυβῶν, μὲ πέντε ἐλαίας, μίαν συκῆν καὶ μίαν κερατέαν πλησίον, ἔνθα μεγάλοι βόθροι μαρμάρων ὑπάρχουσι καὶ ὅπου ἰγδία, πλυνοὶ κτλ. κατασκευάζονται. Ὁ λίθος εἶναι λευκωπός, συμπαγὴς καὶ ἀποτελεῖ παχέα στρώματα. Ἀπὸ ἑνὸς ἔτους δὲν ἐργάζονται ἐκεῖ, ὅλα τὰ λατομεῖα εἶναι ἀνοικτά, ὑπάρχει δὲ καὶ τέλειον προτείχισμα παλαιοτέρου λατομείου. Ἐντεῦθεν ἄγει ἀπότομος ὁδὸς διὰ τῆς κλιτύος, ἐν ᾗ πλὴν τῶν συνήθων θάμνων καὶ πολλαὶ ἀειθαλεῖς δρύες φύονται, κατευθυνομένη εἰς τὴν ἐκ λεπτῆς ἄμμου ἀποτελουμένην παραλίαν τῆς Κατωβρίκας, ἔνθα τὰ μάρμαρα φορτώνονται. Βορειοδυτικῶς τῆς Βίγλας ἐκτείνεται ἡ ἀκρώρεια Ῥουμάνου Καλύβια, θαμνώδης πρὸς τὴν κυανῆν θάλασσαν ἀποχωριζομένη, ἐφ' ἧς δύο κατεστραμμένα καλύβια εὑρίσκονται. Ἐν μέσῳ τοῦ θαμνώδους δάσους καὶ πέραν ἐξέχει τὸ ἀκρωτήριον Κέδρος, τὸ ὕψιστον καὶ μέγιστον τῆς νήσου, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου

πλησίον παλαιῶν τινων ἀπιδεῶν, ὑπάρχει ἀκόμη παλαιὰ κατεστραμμένη καλύβη καὶ εὐρεῖα περιτετειχισμένη, προφανῶς ἄλλοτε καλλιεργημένη θέσις. Ὡραία εἶναι ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου πρὸς τὰ κάτω ἡ θέα τοῦ Πορτίκιο-Ῥοδοβάνη μετὰ τῆς ἀποκεχωρισμένης νήσου, καθὼς καὶ τῶν ἐγγὺς Παξῶν, τῆς νήσου Παναγίας καὶ τῆς Κερκύρας. Ὁλόκληρον τὸ πέρας τοῦ ἀκρωτηρίου Κέδρος εἶναι ἐπίπεδον καὶ ἐλαφρῶς θαμνῶδες, εἰς τὸ τέλος γυμνόν, μέ τινας κέδρους, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κλιτύων αὐτοῦ ἰδιαζόντως ὡραία εἶναι ἡ θέα τοῦ Πορτίκιου. Ἀγρία δὲ εἶναι ἡ ἄποψις ἄνωθεν τοῦ Σάλτου πρὸς τὰ ἐντός, ἔνθα πολλοὶ κέδροι φύονται καὶ ὅπου ὑπάρχει περίφραγμα διὰ λίθων καὶ ἀκανθωδῶν θάμνων, ἵνα μὴ ἀνέρχωνται τὰ ζῷα καὶ χάνωνται εἰς τοὺς κρημνούς.

Μετὰ τὸν γῦρον τοῦ Κέδρου ἔρχεται ἑτέρα ἐξέχουσα ἀκρώρεια, ἄνωθεν τῆς ὁποίας κεῖνται αἱ προμνημονευθεῖσαι καλύβαι τοῦ Σταματελῆ. Ἡ προέχουσα αὕτη κορυφὴ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ Κέδρου διὰ μικροῦ, μέχρις ἄνω φθάνοντος λεκανοπεδίου, ἔνθα ἐν τῇ λόχμῃ συμφυῆ ἴχνη ἐπιπεδοστρώτων φαίνονται. Ὡραία εἶναι ἐκ τῶν ἄνω ἡ θέα τῶν σπουδαίων κρημνῶν τοῦ ἀκρωτηρίου Κέδρος, οἵτινες ἔχουσιν ὀγκώδεις βράχους, χλοάζοντα ἀκροτοίχια καὶ ἐπιπέδους ἀνὰ μέσον κλιτῦς. Μαγευτικὸν εἶναι νὰ κάθηταί τις ἐνταῦθα καὶ νὰ καταθεᾶται ἐκ τῶν ἄνω τοὺς ἐν τῷ βάθει περιϊπταμένους θαλασσίους λάρους. Μετά τινα ἐν τῷ θαμνώδει δάσει βήματα, εὑρισκόμεθα ἄνωθεν τῶν ὑψηλῶν κρημνῶν τῆς βορείου ἀκτῆς, οἵτινες ἐν ἀρχῇ μὲν Γκρεμὸς τοῦ Ῥουμανῆ, κατόπιν δὲ εἰς τὰ Χελιδόνια ὀνομάζονται, διότι πολλαὶ πετροχελιδόνες ἐκεῖ φωλεύουσι. Φρίκην διεγείρει ἡ θέα τῆς ἀκτῆς μὲ τὰ ἐξέχοντα ἀκρωτήρια, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας φαίνονται ἡ Ἤπειρος, οἱ ἐγγὺς Παξοί, ὁ νότιος πορθμὸς καὶ ἡ ἄκρα τοῦ Μούρτου.

Ἐνταῦθα ἡ ἀκτὴ ποιεῖται στροφὴν πρὸς τὸν πορθμὸν διὰ

τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Κατωβρίκας καὶ εἶτα τοῦ ἐν τῷ μέσῳ στρογγύλου τῆς Μισοράχης, τὰ ὁποῖα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς ἐκ λευκῆς ἄμμου παραλίας τῆς Κατωβρίκας. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Πούντας τῆς Κατωβρίκας, ἐφ' ἧς παλαιοὶ κατάξηροι κέδροι φύονται, ἐπισκοπεῖ τις μεγαλοπρεπῶς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ τοὺς ἐγγὺς Παξούς. Ἰδίως ἀπὸ τοῦ πρώτου μεγαλειτέρου λοφίσκου τοῦ ἐκ τριῶν ὑψωμάτων ἀποτελουμένου τούτου ἀκρωτηρίου, ἀγρία εἶναι ἡ θέα τῶν κατωτέρων κρημνῶν. Ἀνερχόμενος δέ τις ἐκ τῶν κάτω ἐπὶ τῆς χλοερᾶς θαμνώδους κατωφερείας δὲν ὑποπτεύει ποσῶς ὅτι διὰ μιᾶς τὸ ὄρος μεθ' ὅλου αὐτοῦ τοῦ ὕψους κατακρημνίζεται ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀφικόμενος ἐκεῖ βλέπει πῶς οἱ λάροι διὰ μιᾶς ἀπὸ τῶν πετρωδῶν ἀκροτοιχίων, ἔνθα ἀπαρατήρητοι ἀνεπαύοντο, ἔκφοβοι ἀφίπτανται, ἀρχίζοντες ἐκ νέου τοὺς ἀστάτους κύκλους των, ἐν ᾧ κάτω ἡ θάλασσα ἠπίως ἠχεῖ ἐπὶ τῶν βραχωδῶν πλακῶν, αἵτινες σχηματίζουσι τοὺς πρόποδας τοῦ κρημνοῦ, ἢ παταγωδῶς θραύεται ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τῶν κατακρημνισμένων γιγαντωδῶν βράχων. Ἰδίως δὲ τὴν ἑσπέραν, ὅταν δύῃ ὁ ἥλιος, καὶ οἱ γιγάντειοι κρημνοὶ εἰς τὰ Χελιδόνια καὶ εἰς τὸν Γκρεμὸν τοῦ Ῥουμανῆ φαίνωνται σκοτεινοί, ἡ θέα ἔχει ἀνυπέρβλητον μεγαλεῖον. Ἐπίσης ὡραία, ὡραιοτέρα μάλιστα, εἶναι ἡ θέα τῶν τρεῖς ἐξοχὰς ἀποτελούντων ἀγρίων τοίχων τοῦ ἀκρωτηρίου Κέδρος, Χελιδόνια καὶ αὐτῆς τῆς Κατωβρίκας. Ἐνταῦθα σχηματίζουσι τὰ στρώματα πλάκας ἐν εἴδει ἑδωλίων, ἐφ' ὧν εὐαρέστως κάθηταί τις ἔχων μεγαλοπρεπῆ πρὸς τρία μέρη τὴν θέαν· εἶναι οἱονεὶ προεκβεβληκυῖα θαλασσία σκοπιὰ τῆς νήσου, ἔνθα ἀσμένως ὀνειροπολεῖ τις κλασσικοὺς χρόνους ἐν τῇ εὐωδίᾳ τῶν κέδρων καὶ τῶν χρυσανθῶν κυτίσων, μέχρις οὗ ὁ ἐγγύτατα κτύπος τῶν πτερύγων τῶν ἀργυρῶν λάρων, ἐξεγείρων ἀπὸ τοιούτων ὀνειροπολημάτων, τὸν μεταφέρῃ αὖθις εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ παρουσίαν τῆς ὡραίας, αἰωνίως νεαρᾶς φύσεως.

Μετὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κατωβρίκας ἕπεται ἡ ἀκρώρεια τοῦ Γκίνη, ἔχουσα μίαν καλύβην, τρεῖς ἐλαίας καὶ μίαν ἀνεμόπληκτον ἀπιδέαν, καθὼς καί τινας ἑτοιμορρόπους καλύβας καὶ τείχη ἄλλοτε καλλιεργημένων ἀγρῶν. Ἀπὸ τῆς κλιτύος ταύτης ἐπισκοπεῖ τις ὡραῖα τὸν σχεδὸν ἀπὸ τῆς λοιπῆς ξηρᾶς κεχωρισμένον λοφίσκον τῆς Μισοράχης, ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τῆς ὁποίας, ἄνωθεν τοῦ Σαλιμβούργου, ἔνθα κυρίως μυρσίναι φύονται, ἔχει τις τερπνὴν τὴν ἄποψιν τῶν ἐσωτερικῶν λόφων, τῆς ἐκκλησίας, τῆς οἰκίας τοῦ Παπᾶ Μουρίκη, τὸ ἐγγὺς ἐξέχον ἀκρωτήριον τῆς Πλάκας καὶ τὴν λεπτὴν ἄκραν Καράβι. Μαγευτικωτάτη εἶναι ἡ θέα τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, ὡς καὶ τῶν ἐγγὺς Παξῶν. Ἡ ὑψίστη ἀκρώρεια εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ θαλερῶν μυρσινῶν καί τινων σχίνων, σπάρτων καὶ ἀειθαλῶν δρυῶν.

Ἀτραπὸς διὰ τῆς θαμνώδους κλιτύος κατάγει εἰς τὴν Βρύσιν τοῦ Γκίνη, πηγὴν μέ τινας ἐν ἡμικυκλίῳ τοποθετημένους λίθους, ἥτις ὅμως παρέχει ὀλίγιστον, καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀποξηραινόμενον, ὕδωρ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑδατοκόρεις ἐπιπλέουσιν. Ἀκολουθοῦντες περαιτέρω τὴν κλιτύν, ἀφικνούμεθα ἄνωθεν τῆς κοιλάδος τῆς λίμνης εἰς τὸ Βουτοῦμι, ἔνθα εὑρίσκεται ἐπίπεδος λεκάνη μετὰ τελματώδους τενάγους, ὑπὸ ἄγνων καί τινων σχίνων περιβαλλομένου. Εἶναι δ᾽ αὕτη τὸ τέλος τοῦ ὑψηλὰ μέχρι τοῦ μέσου τῆς νήσου ἀνερχομένου τράφου εἰς τὸ Βουτοῦμι. Ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν εὑρίσκονται τῇδε κἀκεῖσε ὄγκοι πυριτολίθου ἐν τοῖς ἐξ ἀσβεστολίθου βράχοις. Ἡ μικρὰ κοιλὰς τῆς λίμνης εἰς τὸ Βουτοῦμι παρουσιάζει κομψὸν ἐπίπεδον κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῆς πρὸς τὰ ἀριστερά, καί τινα λίαν λιθώδη ἐπίπεδα περαιτέρω. Τὸ τέναγος τῆς λίμνης εἶναι λίαν ἀβαθὲς καὶ σχηματίζεται ὑπὸ τῆς βροχῆς, ἔρχονται δ᾽ ἐκεῖ τὸν χειμῶνα νῆσσαι, ἱμαντόποδές τινες, καὶ συχνά, πτηνὰ τοῦ αἰγιαλοῦ περιίπτανται. Ἀριστερᾷ ὑπάρχει θέσις, μίαν περίπου ὀργυιάν, ἐν εἴδει φρέατος, βεβαθυσμένη, ἥτις καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀκόμη ἐμπε-

ριέχει ὕδωρ, ἐν ᾧ ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης ἐντελῶς ἀποξηραίνεται. Ἡ κροκαλώδης παραλία εἶναι ἰσχυρῶς ἀνεσκαμμένη καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ ὕδωρ δὲν δύναται νὰ ἐκρεύσῃ. Ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀκρωρείας βλέπομεν μικρὸν βάθυσμα ἐν τοῖς ὁριζοντίοις στρώμασιν, ἔνθα ῥέει τὸ ὕδωρ, Νερὸ εἰς τὸ παλαιὸ πηγάδι τῆς Πλάκας καλούμενον, εἰς τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τοῦ Μυρτίλλα ἐπισκιαζόμενον, κατάγουσι βαθμίδες τινές. Εἶναι δ' αὕτη ἤρεμος, προσφιλεστάτη γωνία, ὅπως κάθηταί τις καὶ ὀνειροπολῇ. Πρὸς τὰ ἐκτὸς παρουσιάζει τὸ ἀκρωτήριον πολλοὺς συγκραματώδεις βράχους, καὶ μετὰ τὴν μικρὰν κοιλάδα εἰς τὴν Μπαράκα ἕπεται ἡ προεξοχὴ τῆς Ἀγραπιδιᾶς, κάτωθεν τῆς οἰκίας τοῦ Παπᾶ Μουρίκη. Εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Μπαράκας ὑπάρχουσι δεξιᾷ (πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένα) ἐπιπεδόστρωτά τινα μὲ συκᾶς καὶ μικρὸν οἰκίσκον. Παραπλεύρως εἶναι μικρὸν λατομεῖον. Βαίνων τις πάντοτε ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ ἀκρωτηρίου, ἔνθα συγκραματώδεις βράχοι καί τινες ἀειθαλεῖς δρύες ὑπάρχουσι, καὶ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἄμπελοι, ἀφικνεῖται εἰς τὸν λιμένα.

II

Α Ι   Α Κ Τ Α Ι

Ἡ Ποῦντα εἰς τὲς Κοῦλλες, περικλείουσα ἐκ τοῦ νοτίου μέρους τὸν λιμένα, εἶναι κατάφυτος ἐκ κομψῶν ἀειθαλῶν δρυῶν. Τὸ πέρας τοῦ ἀκρωτηρίου εἶναι λίαν ἑλιγματῶδες, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ἔχει ὅλως ἰδιάζοντα στρώματα, ἅτινα σχηματίζουσιν οἱονεὶ στρογγύλα πλακούντια. Εἶτα ἕπεται ὁ μικρὸς κόλπος εἰς τὸ Καμῖνι, οὕτω καλούμενος ἐκ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ τῆς θαμνώδους κατωφερείας κειμένης ἀσβεστοκαμίνου. Εἶναι στενὴ πρὸς τὴν ῥάχιν παραλία, ἧς ἕπεται ἡ Ποῦντα εἰς τὸ Καράβι, ἔχουσα κομψοὺς θάμνους ἀειθαλῶν δρυῶν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὁριζόντια λεπτὰ καὶ παχέα στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν, ἅτινα σχηματίζουσιν ἠρέμα πρὸς βορρᾶν ἐπικλινεῖς πλάκας καὶ ἠρέμα κατακυλισμένας τοιαύτας ἄνωθεν. Αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου καθίστανται ἐντεῦθεν πάντοτε ὁμαλώτεραι, ἔχουσαι πρὸς τὰ ἄνω θαμνώδεις, στρογγύλας, ἐπιμήκεις κατωφερείας ἄνευ κρημνῶν.

Τὸ πέρας τοῦ ἀκρωτηρίου Καράβι, Ἐπάνω κάβος εἰς τὸ Καράβι καλούμενον, παρουσιάζει δύο σπογγοειδεῖς, ἐξεχούσας ὑφάλους καὶ βράχους τινὰς κατακυλισμένους εἰς τὴν ἀκτὴν κατὰ μῆκος τῶν πρὸς τὰ ἔξω ἐπικλινῶν στρωμάτων, ἅτινα εἶναι ἑλιγματώδη πρὸς τὰ ἄνω, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς τὰ κάτω· ἔχει προσέτι τὴν μικρὰν κροκαλώδη παραλίαν Κάτω Ἁγνί, μὲ ἰσχυρὰ ἑλικοειδῆ στρώματα, ἅτινα δεξιᾷ τῆς ἀκτῆς

θολοειδῆ ὄντα σχηματίζουσι φυσικὴν ὑπεράνω γεφύρωσιν. Κατόπιν ἔρχεται ἡ προεξοχὴ Μέση, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας βράχος ἐν τῇ θαλάσσῃ εὑρισκόμενος καλεῖται Παιδί. Μετὰ τὴν κροκαλώδη παραλίαν εἰς τὸ Ἐπάνω Ἁγνὶ κατὰ τὴν ἔξοδον μικρᾶς κοιλάδος μὲ λεπτὰ στρογγύλα λιθάρια, ἐξέχει ὁ κάβος εἰς τὸ Ἁγνί, ἔχων ἀποτεθραυσμένα ἑλικοειδῆ στρώματα, ὧν ὀλίγα κατακυλισμένα εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ. Εἶτα παρουσιάζεται μικρὰ κοίλανσις. ἐν ᾗ ὑπάρχει συκῆ, κατόπιν μικρὰ αὖλαξ, μὲ στενωτάτην κροκαλώδη παραλίαν, ὑπὸ ἐπικλινῆ στρώματα, Κουτσουπιὲς καλουμένη, ᾗ ἕπεται τὸ ὁμώνυμον κατωφερὲς ἀκρωτήριον. Περαιτέρω ἔρχεται ἡ κροκαλώδης παραλία εἰς τὴ Συκιά, ἀπότομος, μεταξὺ ὁριζοντίων, ἑκατέρωθεν ἐξεχόντων στρωμάτων, μὲ κατακρημνισμένους βράχους πρὸς τὰ δεξιά, ἔνθα ὑπῆρχέ ποτε μεγάλη συκῆ, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα. Μετὰ ταῦτα προέχει ἡ κατωφερής, χθαμαλή, θαμνώδης ἄκρα εἰς τὸ Σκίδι, ἔχουσα ὀλίγον μόνον ἀποτεθραυσμένας, ὁμαλὰς ἀκτάς. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ Πλάκα εἰς τοῦ Πιερρῆ, ἔχουσα ἠρέμα κατωφερῆ στρώματα εἰς τὴν ἀκτήν, καὶ κατόπιν εἰς τὸ πέρας μικρᾶς λεκάνης ἡ σπιάντσα εἰς τὸν Ὀβορὸ μὲ ἀπιδέας τινὰς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀλίγας κερασέας, μεθ' ἣν ἐξέχει τὸ μέγα ἀκρωτήριον τοῦ Ὀβοροῦ, ὅπερ ἔχει λίαν χθαμαλά, κατωφερῆ, πρὸς τὰ ἔξω ἐπικλινῆ στρώματα καὶ ἐκπέμπει πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τρεῖς μικρὰς προεξοχάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι μικραί, στεναὶ κροκαλώδεις ἀκταί, ὧν ἡ πρώτη εἰς τὸ Φύκι ὀνομάζεται.

Ἡ ἄκρα τοῦ κάβου τοῦ Ὀβοροῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ νότιον ἄκρον τῆς νήσου, ἔχει μικρὸν κολπίσκον, εἰς τοῦ Παπᾶ Δημήτρη καλούμενον καὶ πολλὰς κεχωρισμένας, χθαμαλὰς ὑφάλους, αἵτινες τὴν στροφὴν τῆς ἀκτῆς πρὸς νότον σχηματίζουσι. Μεγαλοπρεπῶς βλέπει τις ἐντεῦθεν τὰ Δασκάλια. Ἡ ἀκτὴ τοῦ Ὀβοροῦ, λίαν χθαμαλὴ οὖσα, ἔχει τὴν Ξέραν εἰς τὸν Ὀβορόν, μεταξὺ τῆς ὁποίας καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου

δύναταί τις διὰ λέμβου νὰ πλεύσῃ. Ἡ Ξέρα εἶναι λίαν χθαμαλὴ καὶ σπογγώδης καὶ ἰδιάζοντα τὰ ἀπέναντι αὐτῆς κείμενα στρώματα, ὧν αἱ πλάκες σχηματίζουσιν ἐξεχούσας κοιλότητας καὶ πολλὰ εἶναι ἠρέμα ἐπικλινῆ. Ὑπάρχει μικρὸν ἄντρον, Γράβα εἰς τὸν Ὀβορὸν καλούμενον, χθαμαλὸν καὶ σκοτεινόν, μὲ μικρὰν κροκαλώδη παραλίαν εἰς τὸ ἄκρον. Ξηρὸν τεῖχος φθάνει μέχρι τῆς θαλάσσης, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τῆς σπιάντσας τοῦ Ὀβοροῦ, κλείει ὁλόκληρον τὴν προεξοχὴν αὐτοῦ. Αἱ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς πλάκες, πάντοτε κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμέναι καὶ ἐνιαχοῦ ἑλικοειδεῖς, σχηματίζουσι μικρὰ προπετῆ μέρη, στεγοειδῶς ἐξέχοντα, μεθ' ἃ ἕπονται αἱ κατωφέρειαι Σφογγάρια, ἔνθα ὑπάρχουσι προέχουσαί τινες ὕφαλοι ἔμπροσθεν μικρᾶς κροκαλώδους ἀκτῆς. Μία μεγαλειτέρα ὕφαλος ὑπάρχει ἀνωτέρω μεταξὺ τῶν ὁριζοντίων λευκῶν στρωμάτων, ἔνθα εὑρίσκεται θαλάσσιον ἄντρον, ὅπερ ἔχει τρυπητὴν δίοδον ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν· ὑπάρχει προσέτι κροκαλώδης παραλία ἔν τινι μικρῷ κολπίσκῳ, Μάνδρα εἰς τὰ Σφογγάρια καλουμένη, ἔχουσα ὑποβρυχίους ὑφάλους καὶ συκᾶς εἰς τὰς βραχώδεις πλάκας πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἄνω στέφουσι τὰς κατωφερείας τείχη ξηρά. Τὰ στρώματα πρὸς τὰ Σφογγάρια εἰς τὸ Ψηλό, ἔνθα αἱ πολλαὶ κάβαι εὑρίσκονται, εἶναι πρὸς τὰ ἄνω ὁριζόντια, ἐνιαχοῦ ὅμως ἑλικοειδῆ, πάντα πρὸς τὴν θάλασσαν ὄρθια ἱστάμενα. Βλέπει δέ τις τὰς ἤδη περιγραφείσας καλύβας τῶν λιθοτόμων μὲ τὰς ἀκατεργάστους, προεχούσας στήλας. Τὸ ἄκρον τοῦ κάβου Σφογγάρια εἶναι χθαμαλόν, πετρῶδες, σπογγῶδες, μὲ κεχωρισμένην τελικὴν ὕφαλον, μεθ' ὃ ἕπεται ἡ σπιάντσα εἰς τὰ Σφογγάρια, ἔχουσα ἔμπροσθεν ἐξεχούσας τινὰς ὑφάλους, μεγάλους λευκοὺς στρογγύλους λίθους καὶ ὀλίγους ἄγνους. Κατόπιν ἔρχεται τὸ ἀκρωτήριον Βοδῖνα μέ τινας μεμονωμένους καὶ πολλοὺς μέλανας βράχους εἰς τὴν ἀκτήν, εἶτα λίαν ἰδιάζοντας ἔν τινι κολπίσκῳ, ὅστις παντοῦ καλεῖται

εἰσέτι Βοδῖνα, καὶ ἔχει κροκαλώδη παραλίαν ἐν τῷ μυχῷ· Τέλος ἕπεται ἄκρα ἔχουσα ὑπέρυθρα καὶ λευκωπὰ στρώματα καὶ τὴν πετρώδη ὕφαλον Κάτεργο τῆς Βοδίνας, μεταξὺ τοῦ ὁποίου καὶ τῆς ἄκρας, ἐφ' ἧς πολλὰ λατομεῖα ὑπάρχουσι, δύναταί τις νὰ πλεύσῃ.

Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ἀποτελοῦν τὰ ὅρια τοῦ κόλπου Πορτίκιο Σαρακίνικο, ἔχει χθαμαλόν, ἐκ χαλαρῶν βράχων συνιστάμενον ὁμώνυμον κάβον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου κεῖνται αἱ ὁμώνυμοι Ξέραι, Κατεργάκια προσέτι καλούμεναι. Ὁ λιμὴν κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν σχηματίζεται ὑπὸ τῆς κατωφεροῦς ἄκρας τοῦ κάβου, ὅστις ἔχει ἀποτεθραυσμένας ἀκτὰς καὶ κοιλάνσεις ὑπὸ τὰς ἐξεχούσας πλάκας. Ἕπεται μετὰ ταῦτα ἡ κροκαλώδης παραλία εἰς τὸ Σαρακίνικο, μὲ τὸ τεῖχος ὄπισθεν, ἔνθα ὑπάρχει ἡ ἤδη μνημονευθεῖσα Γλύφα ἢ φρέαρ, ὁπόθεν ἐκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω ἡ κοιλάς, εἶτα ἔρχεται στρογγύλη ἀκρώρεια καὶ στενὴ κροκαλώδης παραλία παρὰ τοὺς πρόποδας δύο ἀποτόμων λεκανοπεδίων, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὰ θειώδης ἀναθυμίασις κάτωθεν συγκραματωδῶν πετρωμάτων. Κατόπιν ἀποτεθραυσμένων στρωμάτων μὲ μικρὰν ὑποβρύχιον ὕφαλον, ἔρχεται ὁ κολπίσκος τῆς Καλαμίτσας μὲ ἀπόκρημνον μικρὰν κοιλάδα, ἀποτεθραυσμένην ἀκτὴν καὶ κροκαλώδη παραλίαν ὑποκάτω, παρὰ τὴν ὁποίαν κεῖνται προέχουσαί τινες ὕφαλοι. Τὰ μετὰ ταῦτα ἀκρωτήρια ἔχουσι κάτωθεν τῶν καμαρωτῶν στρωμάτων δύο μικρὰ θαλάσσια ἄντρα, ἐν οἷς νὰ εἰσπλεύσῃ τις δύναται. Τὰ ἄκρον, καλούμενον εἰς τοῦ Κόνταρη, παρουσιάζει μεγάλας κατακρημνισμένας βραχώδεις πλάκας καὶ πολλὰς ὑποβρυχίους ὑφάλους. Εἰς τοὺς ἀγρίους τοίχους τοῦ Κόνταρη ὑπάρχουσι δύο μικρὰ θαλάσσια ἄντρα. Ὁ κάβος τοῦ Κόνταρη προεξέχει νῦν ἀπὸ τῆς ἐξ ἰσχυρῶν ὁριζοντίων στρωμάτων συνισταμένης ἄκρας, ἐνιαχοῦ ἀποτεθραυσμένος, ἄνω σπογγώδης καὶ μετὰ πολλῶν κοιλωμάτων, μεθ' ἃ ὑπάρχει μικρὰ αὖλαξ, εἶτα ἀκρώρεια, ἔχουσα ἀποτεθραυσμένα

ἑλικοειδῆ στρώματα. Κατόπιν ἔρχεται τῆς αὐλακωτῆς κοιλάδος ὁ κόλπος εἰς τὸ Διαπόρι, ἔχων μεγάλα πρὸς τὰ δεξιὰ ἐξέχοντα κοιλώματα, λίαν ἀλλόκοτα ἑλικοειδῆ στρώματα καὶ μικρότατον σκοτεινὸν ἄντρον ὑποκάτω. Ἡ νῦν ἐρχομένη ἄκρα καθὼς καὶ ὁ ἀνώτερος χῶρος καλεῖται Γκοῦτσι, τὰ δὲ πρὸς τὸ ἄκρον αὐτῆς ἐλαφρῶς καμαρωτὰ πλακοστρώματα σχηματίζουσι φυσικὴν γέφυραν. Μετὰ τὰς δίκην ἀμανιτῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ προεχούσας ὑφάλους ὑπάρχει μεγάλη γεφύρωσις, ἀπέναντι τῆς ὁποίας εὑρίσκεται μεμονωμένη ὕφαλος, καλουμένη Κατεργάκι εἰς τὸ Γκοῦτσι. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου δύναταί τις νὰ διαπλεύσῃ. Περαιτέρω σχηματίζουσι τὰ ὁριζόντια στρώματα τρίτην τοιαύτην φυσικὴν γεφύρωσιν.

Οἱ κρημνοὶ εἶναι ἤδη ὑψηλότεροι, λευκοί, πολλαχῶς ἑλικοειδεῖς, ἐκπέμποντες τὸν μικρὸν κάβον τοῦ Καλογήρη· ἔνθα παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Τράφου ἐκτείνεται ὁ βαθὺς κολπίσκος, μὲ τὴν καλὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὁδόν, ἥτις ἀνάγει εἰς τὴν ἤδη γνωστὴν ἡμῖν πηγὴν τοῦ Καλογήρη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναβιβάζουσί τινες ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμέναι βαθμίδες, ἔνθα ἄνωθεν ἀποτεθραυσμένης ἐν μέρει διπλῆς κλίμακος τὸ διὰ σιδηρῶν σωλήνων ἐξοχετευόμενον ὕδωρ, ὅπερ νῦν εἶναι λίαν σπάνιον, καταρρέει ἐκ τοῦ μέσου παραθυροειδοῦς ὀπῆς κατευθυνόμενον ὑποκάτω τῆς ὁδοῦ. Πλησίον τοῦ Καλογήρη ὑπάρχει πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς μικρὰ θειώδης ἀναθυμίασις. Μετὰ τὴν χλοάζουσαν ἀκρώρειαν, κάτωθεν τῆς ὁποίας βράχοι πλακώδεις ἐξέχουσιν, ἔρχεται πάλιν αὐλακωτὴ κοιλάς, καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω ἡ γράβα τοῦ Καλογήρη, ἥτις εἶναι τὸ μέγιστον τῆς νήσου ἄντρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναταί τις διὰ λέμβου νὰ πλεύσῃ· ἔχει δὲ τοῦτο κατωφερῆ πετρώδη βάσιν πρὸς τὰ δεξιά, ἐν τῷ μέσῳ εἶναι ὑψηλότερον, θολοειδῶς καμαρωτόν, μὲ κροκαλώδη παραλίαν εἰς τὸ ἄκρον, εἰς ἣν δύναταί τις νὰ ἀποβιβασθῇ. Ἐν τοῖς ἔνδον ὑπάρχει ἀριστερᾷ στρογγύλος

ὑποβρύχιος βράχος. Ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ ἄντρου τούτου τερπνὴ εἶναι διὰ τοῦ στενοῦ στομίου ἡ θέα τῆς γειτονικῆς εὐηλίου ἄκρας. Ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ καταστάζει ὕδωρ, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ φωκῶν.

Νῦν προβάλλει ἡ μεγάλη Ποῦντα Ἁλικιές, ἔχουσα ἐξεχούσας πλάκας εἰς τὴν ἀκτήν, ἔνθα αἱ γυναῖκες τῆς νήσου παρασκευάζουσιν ἅλας εἰς τὰ φυσικὰ τῶν πετρῶν κοιλώματα. Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ καί τινες μεγάλαι κατακρημνισμέναι πλάκες. Ἰσχυρὸν προέχει ἤδη τὸ ἀκρωτήριον Χελιδονόγραβα, ἔχον μέγα κοίλωμα, οὗτινος ὁ θόλος ὑποστηρίζεται ἐν τῷ μέσῳ διὰ μεγαλοπρεπεστάτου λίθου, ὃν δύναταί τις νὰ περιέλθῃ· ἐν τῷ ἄντρῳ τούτῳ φωλεύουσιν αἱ χελιδόνες, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Πλησίον τῆς Χελιδονόγραβας εἶναι μικρὰ ὑποβρύχιος ὕφαλος. Κατόπιν ἔρχονται μεγάλοι λευκοὶ τοῖχοι εἰς τοῦ Γούλιου τὸν Γκρεμόν, ἀπέναντι τῶν ὁποίων κεῖται ἡ νῆσος Ῥοδοβάνη, ἔχουσα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο λευκοὺς κρημνούς, καὶ εἰς τὸ ἕτερον κατωφερές, ἄγριον μέτωπον. Μεταξὺ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς ἀκτῆς εἰς τὸ ὁμώνυμον Πορτίκιο, δύναταί τις νὰ πλεύσῃ μεταξὺ τῶν πολλῶν ὑφάλων, αἵτινες τὴν μικρὰν νῆσον μετὰ τῆς ξηρᾶς συνδέουσι, πρέπει ὅμως νὰ εἶναι νηνεμία καὶ νὰ διολισθαίνῃ τις μετὰ προσοχῆς. Ὄπισθεν τῆς διόδου ταύτης εἶναι μικρὰ κροκαλώδης παραλία, εἶτα κατὰ στρώματα διατεταγμένη ἄκρα καὶ ἡ σπιάντσα Ῥοδοβάνη, ἔνθα φρέαρ ἢ γλύφα εὑρίσκεται. Μετ᾽ αὐτὴν ἔρχεται λευκὸς κρημνὸς τῆς χλοερᾶς ἀκρωρείας καὶ τοῦ Ῥοδοβανοπούλου, ἰσχυρῶς προέχουσα ὕφαλος, ᾗ ἕπεται ἡ κροκαλώδης παραλία σπιάντσα Ῥοδοβανόπουλο, παρὰ τοὺς πρόποδας αὐλακωτῆς κοιλάδος, ἔνθα κάβαι ἄνω ὑπάρχουσι. Κατόπιν ἄρχονται αὖθις οἱ λευκοὶ κρημνοί, πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένοι, κάτωθεν τῶν ὁποίων εὑρίσκονται κάβαι καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἰσχυρῶς προέχουσαι τραπεζοειδεῖς πλάκες.

Οἱ βράχοι τοῦ Σάλτου, οἱ παρουσιαζόμενοι ἡμῖν ὡς ἐξέχοντα ἀκρωτήρια, εἶναι ἐπίσης ὡραῖοι, ἐὰν παρατηρήσῃ τις αὐτοὺς τὴν μεσημβρίαν, ὅταν πλημμυρῶνται ὑπὸ τοῦ φωτός, ἢ τὴν ἑσπέραν ὅταν αἱ σκιαὶ μεγεθύνωνται καὶ αἱ ἄγριαι σκιαγραφίαι φαίνωνται μέγισται.

Ὄπισθεν τῆς φαντασιώδους ἄκρας τοῦ Σάλτου, ἥτις ἔχει ἔμπροσθεν ὑποβρύχιον ὕφαλον καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας αὐτῆς ἄλλην τοιαύτην μεγίστην, μὲ λευκὰ στρώματα, ἔρχεται ὁ διὰ λευκῶν τοίχων περιβαλλόμενος κολπίσκος τῆς Μάνδρας, ὅστις περικλείεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ ἐξέχοντος Σάλτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ ἀγρίου, πυργοειδοῦς ἄκρου τοῦ ἀκρωτηρίου Κέδρος, τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ σημεῖον τῆς στροφῆς τῆς ἀκτῆς, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει λευκὴν κροκαλώδη παραλίαν καὶ πολλοὺς μελανωποὺς βράχους πρὸς τὸ τέλος ἐν τῇ θαλάσσῃ κειμένους. Ἄνωθεν τοῦ Σάλτου παρουσιάζουσιν οἱ τοῖχοι μικρὰν φυσικὴν καμάραν. Τὰ στρώματα τοῦ Κέδρου εἶναι πρὸς τὰ ἄνω λίαν ἑλικοειδῆ, οἱονεὶ ἐκ μαλακοῦ φυράματος συνιστάμενα, καὶ πρὸς τὰ κάτω ἰσχυρότατα. Τὸ ἄκρον ἔχει τρεῖς προεξοχάς· μεθ' ἃς ἕπονται ὑψηλοί, κάθετοι τοῖχοι, κατὰ ὁριζόντια στρώματα διατεταγμένοι, ἐνιαχοῦ ἑλικοειδεῖς, λίαν προεχούσας ὑποβρυχίους ὑφάλους παρουσιάζοντες. Ἔν τινι θέσει ἀπὸ τῶν ἰδιαζόντως ὑψηλῶν τοίχων καταρρέει ὕδωρ, ἐξ οὗ οἱ βράχοι εἶναι μελανωποί. Εἰς ἑτέρας θέσεις ὑπάρχουσι στεναὶ κροκαλώδεις παραλίαι καὶ πανταχοῦ ἐξέχοντες καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης μελανισθέντες βράχοι. Εἰς διάφορα μέρη βλέπει τις μικρὰ σπήλαια, ἐν οἷς λατομοῦνται πλάκες καὶ μάρμαρα. Ἅπαν τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται Γκρεμὸς τοῦ Ῥουμάνου. Πρὸς τὸ τέλος ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ὁριζοντίοις στρώμασιν ἐσχηματισμένα κοιλώματα μὲ στυλοειδῆ στηρίγματα καὶ στρογγύλα ὑποκάτω λιθάρια. Ἔν τινι θέσει καταστάζει ἀπὸ τοῦ ὄρους ὕδωρ, οἱ δὲ ἐν τοῖς λατομείοις ἐργαζόμενοι ἄνδρες κατεσκεύασαν μικρὰν ὀπήν, ἐν ᾗ τοῦτο

συνάγεται. Εἰς πολλὰ μέρη ῥέει ὕδωρ μεταξὺ τῶν ὁριζοντίων στρωμάτων, κατὰ τῶν ὁποίων ἡ θάλασσα θραύεται. Οἱ τοῖχοι οὗτοι εἶναι ἰδιαζόντως ἄγριοι, ἑκατοντάδες δὲ λάρων πέριξ αὐτῶν περιίπτανται. Εἰς πολλὰς θέσεις ἐξέχουσιν ὑποβρύχιοι ὕφαλοι. Κάτωθεν τοῦ βεβαθυσμένου μέρους, ἔνθα τὸ καταρρέον ὕδωρ κατέστησε τοὺς τοίχους μελανωπούς, ὑπάρχει μικρὰ λευκὴ κροκαλώδης παραλία καὶ δύο προέχοντες μεγάλοι βράχοι, μετὰ μικρὰν δὲ σπαρτοστεφῆ ἄκραν ἕπονται οἱ λευκοὶ τοῖχοι εἰς τὰ Χελιδόνια. Τινὰ τῶν ἀνὰ μέσον ὁριζοντίων στρωμάτων εἶναι ἐλαφρῶς σκωριόχροα, τὰ δὲ μεγάλα ἐνιαχοῦ ἑλικοειδῆ. Οἱ ἐξέχοντες τοῖχοι, ἔχοντες παρὰ τὴν βάσιν γιγαντώδεις βράχους, σχηματίζουσιν εἶδος ἀκρωτηρίου ἐκ τῶν κατακυλισθέντων κρημνῶν. Τῇδε κἀκεῖσε ἀναρριχᾶται ὁ κισσός, εἰς τοὺς ἀγρίους τοίχους προσκολλώμενος, ἐν ᾧ τὸ σπάρτον, ὁ κέδρος καὶ ἄλλοι θάμνοι περιβάλλουσι τὰ ἀκροτοίχια, ἢ ἐξέχει ἀπὸ τῶν τοίχων ἀγρία συκῆ, ἰδίως εἰς τὰς θέσεις ἐκείνας, εἰς ἃς καταρρέει ὀλίγον ὕδωρ. Ὑποβρύχιοί τινες ὕφαλοι κεῖνται εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῶν, ἔνθα ἡ θάλασσα εἶναι ἐν γένει ἀρκετὰ ἀβαθής. Ἰδιαζόντως ῥωμαντικὸν εἶναι εἰς ὡραίας ἡμέρας νὰ ἀποσύρηταί τις ἐκεῖ καὶ νὰ θεᾶται τοὺς ἀναριθμήτους, ὡς φρουροὺς ἐπὶ τῶν τοίχων καθημένους, ἀργυροῦς λάρους καὶ τὰ παράδοξα στρώματα, τὰ ἄλλοτε μὲν ἐξ ὑπαμοιβῆς λευκὰ καὶ σποδοειδῆ, ἄλλοτε δὲ ἀποτελοῦντα μεγάλα ἑλικοειδῆ κάρυα, καὶ νὰ ἀκροᾶται τὸν ἤπιον θόρυβον τῆς εἰς τὰς ἐξεχούσας ὑφάλους θραυομένης δυτικῆς θαλάσσης, πάταγον, ὅστις κατ' ἀντήχησιν ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ἀγρίων κρημνῶν.

Νῦν ἐξέχει ἀπὸ τῶν ἰδίων, πάντοτε ὅμως χθαμαλωτέρων καθισταμένων τοίχων, οἵτινες ἔχουσι μεγάλα, ὀγκώδη στρώματα, ὁ κάβος τῆς Κατωβρίκας, πρὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἐν τοῖς βράχοις εἶδος κοιλώματος, οὗτινος ἀπέναντι εὑρίσκεται ὑποβρύχιος ὕφαλος, ἀφικνουμένη μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ

ὕδατος. Κέδροι τινὲς στέφουσι τὰ ὕψη τῶν τοίχων. Εἰς τὸ ἐκ καρυοειδῶς ἑλικοφόρων στρωμάτων συνιστάμενον ἄντρον δύναταί τις νὰ εἰσπλεύσῃ διὰ λέμβου εἰς νηνέμους ἡμέρας. Τὸ ἄντρον τοῦτο παρουσιάζει χθαμαλὴν εἴσοδον, εἰς ἣν δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῶν χειρῶν ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν κωπῶν, ἀπὸ τῆς θαλάσσης δεικνύει ἐρυθροὺς βράχους καὶ εἰς τὸ ἄκρον, ἔνθα ὁ θόλος εἶναι ὀλίγον ὑψηλότερος, ἔχει κροκαλώδη παραλίαν. Ἐν αὐτῷ ἐνδιαιτῶνται συνήθως φῶκαι. Εἶτα ἔρχεται ἀκτὴ βαθέως πρὸς τὰ ἔσω διήκουσα, μετὰ σχισμὴν τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἀναρραντίζουσαν, Φυσαροῦ καλουμένην, ἥτις εἰς τρικυμιώδεις ἡμέρας προξενεῖ τῇ βροντῇ προσομοιάζοντα πάταγον.

Τὸ πέρας τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Κατωβρίκας λίαν ἑλικοειδὲς ὄν, ἔχει πολλοὺς ἀνὰ μέσον πυριτολίθους καὶ πρὸς τὰ ἔνδον στέφεται ὑπὸ κέδρων, σχίνων καὶ μυρσινῶν. Σχηματίζει τὴν στροφὴν τῆς ἀκτῆς τῆς νήσου πρὸς τὸν πορθμόν, καὶ παρ' αὐτῷ κεῖνται ὑποβρύχιοί τινες ὕφαλοι. Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἑλικοειδῆ στρώματα, τὰ μὲν καρυοειδῆ, τὰ δὲ στρογγύλα, σχηματίζοντα εἰς ἓν μέρος πλάκα ἐν εἴδει ἑδωλίου προέχουσαν. Νῦν ἕπεται μικρὸς κόλπος μὲ τὴν σπιάντσαν τῆς Κατωβρίκας τὴν ἔχουσαν λεπτοτάτην ἄμμον λευκήν, μεθ' ἣν ἐξέχει ἡ ἄκρα Σαλιμβοῦργος, ὑπὸ τοῦ στρογγύλου λόφου τῆς Μισοράχης ἀποτελουμένη, ἄνω θαμνώδης καὶ στρογγυλωπὴ μετὰ πολλῶν κοιλωμάτων. Πρὸς τὰ ἄνω παρουσιάζει ἐπὶ τοῦ μετώπου ἰσχυρὰ στρώματα, πρὸς τὰ κάτω συγκεχυμένως ἑλικοειδῆ. Ὕφαλος κεῖται πρὸ τοῦ πέρατος αὐτῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἐξώτατον ἀποτελεῖται ἀπὸ τῆς ἰδιαζόντως ἐξεχούσης ἀκτῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ ἄκρον σχηματίζει προεξοχὴν ὁμοίαν πρὸς ἄγαλμα, καλεῖται Σαλιμβοῦργος, ἐκ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἀγάλματος τοῦ Σχούλεμβουργ. Ἡ μία γωνία ἀποτελεῖ πρὸς τὰ ἔνδον φυσικὸν τόξον, κατόπιν ἔρχεται ἡ σπιάντσα Μεσαβρίκα, ὁριζομένη ὑπὸ τῆς διεσχισμένης ταύτης ἄκρας καὶ ἔχουσα ὕφαλον ἔμπροσθεν. Συνίσταται δὲ ἐκ

παχέων στρογγύλων λίθων καὶ εἶναι ἀνυψωμένη ἀρκετά. Περαιτέρω ἔρχεται ἀκρωτήριον μὲ λίαν ἑλικοφόρα καρυοειδῆ στρώματα καὶ δύο εἰς τὸ τέλος προεχούσας ὑφάλους, εἰς τὴν Ξέρα καλουμένας· πρὸς τὰ ἄνω εἶναι θαμνῶδες καὶ στρογγυλωπόν, παρουσιάζον μικροὺς κρημνούς, μεθ' ὃ ἕπεται ὁ ἄλλος κολπίσκος, ἡ σπιάντσα εἰς τὸ Βουτοῦμι, ἔχουσα λεπτὴν ἄμμον, λίαν παχέα λευκὰ στρογγύλα λιθάρια, καὶ σκωριόχροα μετὰ λευκῶν ἐναλλασσόμενα ὁριζόντια στρώματα ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς, ἔνθα συκῆ φύεται. Ὄπισθεν τῆς σπιάντσας εἶναι τὸ μικρὸν τέναγος τῆς Λίμνης, περὶ ἧς προηγουμένως λόγος ἐγένετο. Μετὰ τοῦτο ἐξέχει ἡ χθαμαλοὺς κρημνοὺς ἔχουσα ἄκρα τῆς Πλάκας εἰς τὸ Βουτοῦμι, πρὸ τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὸν σπήλαιον μετὰ κροκαλώδους παραλίας· ὅμοιον μικρὸν εὑρίσκεται μετὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἀποτεθραυσμένων στρωμάτων. Τὸ ἄκρον ἀποτελεῖται ἐκ χθαμαλῶν, ἐπιπέδων, ὁριζοντίων στρωμάτων καὶ ἔχει ὀγκώδεις, ἐκ τῶν ἄνω κατακρημνισθέντας λίθους, ὧν δύο κυρίως εἶναι πολὺ μεγάλοι. Ἡ ἀκτὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀκρωτηρίου μέχρι τοῦ ἐγγυτάτου κάβου τῆς Πλάκας, παρουσιάζει τὴν προέχουσαν ὕφαλον τοῦ Γκρεμοῦ τῆς Πλάκας, ἔνθα στενὴ κροκαλώδης παραλία εὑρίσκεται. Συνίσταται δὲ τὸ ἀκρωτήριον ἐξ ἰσχυρῶς ἑλικοειδῶν στρωμάτων, τινῶν ὅλως ᾠοειδῶν, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἄσφαλτος. Ἔξωθεν τοῦ κάβου τῆς Πλάκας εὑρίσκεται ὑποβρύχιος σύρτις. Ἐπὶ τῆς κατωφεροῦς πλευρᾶς τοῦ ἀκρωτηρίου εἶναι δύο μικρὰ κοιλώματα μὲ κροκαλώδη παραλίαν, μεθ' ἃ ἕπεται ἡ μικρὰ σπιάντσα τῆς Πλάκας, ὁριζομένη ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῶν πρὸς ταύτην ἀνιόντων στρωμάτων, ἔνθα ὑπάρχουσι λατομεῖά τινα εἰς τὴν ἀκτήν. Κατόπιν ἔρχεται ὁ κάβος τῆς Ἀγραπιδιᾶς μετὰ τῶν κατωφερειῶν αὐτοῦ, αἵτινες εἶναι διῃρημέναι εἰς ἐπιπεδόστρωτα ἀμπελώνων, καὶ ὅστις περικλείει τὸν λιμένα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξεπορεύθημεν.

Ὑπολείπεται ἡμῖν ἔτι νὰ ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν

νοτίως τῶν Ἀντιπάξων κειμένων καὶ τῇ θαλασσοπλοΐᾳ ἐπικινδύνων βράχων, Δασκάλια καλουμένων, ὅπως τὴν ἡμετέραν περιγραφὴν τῶν νήσων Παξῶν περατώσωμεν.

Ὁ ἐξώτατος σκόπελος τῶν βράχων Δασκάλια καλεῖται Μπουρδουμπού. Πρὸ αὐτῆς κεῖται ἡ μόλις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν φθάνουσα ξέρα τῆς Μπουρδουμποῦς, ἥτις εἶναι μικρὰ καὶ ἐπὶ τεταραγμένης θαλάσσης ἐπικλύζεται ὁλοσχερῶς. Πρὸς δυσμὰς ταύτης εἶναι μικρά, ὑψηλὴ ὕφαλος, τουτέστιν ὀρθία πλάξ, ὡς ὀδοὺς καρχαρίου ἐξέχουσα, ἐφ' ἧς συνήθως οἱ λάροι κάθηνται. Πέριξ ἡ θάλασσα εἶναι ἀβαθής. Πλοῖον αὐστριακὸν ἐξώκειλεν ἐκεῖ.

Πλέων τις περαιτέρω ἀπαντᾷ τὴν Μακρυὰν ξέραν, συνισταμένην ἐκ μεγάλων ἐπαλλήλων πλακῶν, ἔνθα καὶ ὀλίγη πόα φύεται, καὶ ἐφ' ἧς οἱ λάροι συνήθως φωλεύουσι. Πρὸς τὰ ἔσω ὑπάρχουσιν ἑλικοειδῆ τινα στρώματα, ἔχοντα πρὸς δυσμὰς κεχωρισμένον, ὁριζοντίως διατεταγμένον τμῆμα, ἔνθα αἱ πλάκες κεῖνται ἀλλεπάλληλοι. Ἐγγὺς εἰς τὴν Μακρυὰν ξέραν πρὸς τὰ ἔνδον, ὅπου τὸ ὕδωρ εἶναι ἀβαθές, ἐξέχουσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἕξ ὕφαλοι.

Ὅλως ἰδιάζον καὶ ἄγριον εἶναι τὸ Ψηλό, ἔχον πρὸς τὰ κάτω μελανάς, πρὸς τὰ ἄνω λευκὰς πλάκας καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τὸ βάθος τὴν Ἀλβανικὴν ἀκτήν. Μετὰ τοῦτο ἔρχονται πρὸς τὰ ἔσω τρεῖς ὕφαλοι.

Μόνον εἷς τῶν σκοπέλων Δασκάλια εἶναι ἄξιος τοῦ ὀνόματος μικρᾶς νήσου, δηλονότι τὰ κυρίως Δασκάλια, ἔχοντα περίπου 250 βημάτων μῆκος καὶ 100 πλάτος. Τὸ πρῶτον ὅπερ συναντᾷ τις, ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ Ψηλό, εἶναι ὁ Τρυπητός, οὕτω καλούμενος ἕνεκα μεγάλης, ἤδη καταπεπτωκυίας καμάρας, πρὸ τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὰ ὑποβρύχιος ξέρα. Ὁ Τρυπητός, ἔχων νοτιοανατολικῶς ὄρθια εὔθρυπτα στρώματα, συνδέεται μὲ τὰ Δασκάλια μόνον διὰ χθαμαλοῦ περάματος ἐκ βραχωδῶν πλακῶν. Ἐπιχειροῦντες τὸν περίπλουν τῆς νήσου ἀπαντῶμεν παρὰ τὰς πλάκας τοῦ Τρυπητοῦ

σπογγοειδῆ, ἀποκεχωρισμένην ὕφαλον, εἶτα τὸ κατὰ στρώματα διατεταγμένον μέτωπον τῆς νήσου Δασκάλια, ἔνθα ὑπάρχει γράβα, δι' ἧς εἰσορμᾷ ἡ θάλασσα καὶ ἐν ᾗ καταστάζει ὕδωρ. Διὰ πλαγίας ὀπῆς δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ ἕρπων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κοίλωμα, ὅπερ ἀποτελεῖ εἶδος σχισμῆς ἐν τῷ συμφυρματώδει πετρώματι, δι' ἧς ἡ θάλασσα εἰσδύει ὑπὸ τοὺς βράχους. Ἡ νότιος πλευρὰ τῆς νήσου Δασκάλια παρουσιάζει ἀποτεθραυσμένα, ὁριζόντια, μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκανόνιστα στρώματα, ἔχοντα ἐξεχούσας πλάκας βράχων ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ κατακρημνισμένας πέτρας εἰς τὴν βάσιν καὶ ἰδίως πρὸς τὸ ἄκρον, ἔνθα ὁτὲ μὲν παχύτερα, ὁτὲ δὲ λεπτότερα προέχουσι στρώματα, ἅτινα ἐλαφρῶς ἀνιόντα νοτιοδυτικῶς, μὲ τέσσαρας ὑποβρυχίους ὑφάλους ἔμπροσθεν, σχηματίζουσι τὸν κάβον, ἔνθα τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἐξώκειλε. Τὸ ἄκρον τῆς νήσου συνίσταται ἐκ μεγάλων πλακῶν, τραπεζοειδῶν, μᾶλλον ἢ ἧττον προεχουσῶν, ἔχει δὲ λίαν παχέα στρώματα πρὸς τὰ ἄνω, χθαμαλώτερα κάτω καὶ εἰς τὴν βάσιν κατακρημνισμένα τμήματα, πρὸ τῶν ὁποίων κεῖται κεχωρισμένη, σπογγώδης ὕφαλος. Εἶτα ἕπεται τμῆμα, ἐν ᾧ οἱ κρημνοὶ ἔχουσι πρὸς τὰ ἄνω λεπτὰ στρώματα καὶ ἐν μέρει ἑλικοειδῆ, πρὸς τὰ κάτω δὲ παρουσιάζουσιν ἰσχυρότερα καὶ ἐν μέρει κοῖλα, μεθ' ἃ χθαμαλοὶ καθίστανται, οἱ δὲ βράχοι προέχουσιν ἐπίπεδοι καὶ τραπεζοειδεῖς, ὁπόθεν εὐκολώτατα ἀναβαίνει τις ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς νήσου. Τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται Πορτίκιο. Κατόπιν ἔρχεται πάλιν ἡ χθαμαλὴ κατωφέρεια τοῦ κάβου Τρυπητοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξεπλεύσαμεν.

Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ βραχώδης τράπεζα, ἡ ἐν τῇ ἀποβάθρᾳ τῆς νήσου Δασκάλια εὑρισκομένη, ἔνθα εἶναι τὸ Πορτίκιο, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου, ὅταν ἡ θάλασσα δὲν εἶναι πολὺ τεταραγμένη, δύναται μικρὸν πλοιάριον νὰ σταθῇ. Εὐχαρίστως κάθηταί τις ἐκεῖ, θεώμενος τοὺς ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ ὑψώματος φωλεύοντας λάρους. Ἀνερχόμενος δὲ ἀπὸ τοῦ Πορτίκιου, ἔνθα οἱ βράχοι χρησιμεύουσιν ὡς

Ἡ οἰκία τοῦ καλογήρου τῶν Ἀντιπάξων.

φυσικαὶ βαθμίδες, ἀφικνεῖται εἰς παλαιάν τινα οἰκίαν. ἔχουσαν ἐγγὺς κλίβανον, ἄστεγον πλέον οὖσαν καὶ ὑπὸ βοτανῶν περιβαλλομένην, ἀπὸ τῆς σχισμῆς τοῦ ἀκροτοιχίου τῆς ὁποίας ἐξέχει συκῆ. Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ταύτης εἶναι ἐκτισμένοι ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ λόφου.Ὑψηλότερον φαίνονται εἰς δύο θέσεις κατεστραμμένα ξηρὰ τείχη. Ἡ νῆσος εἶναι ἄνω ἐπίπεδος, πρὸς νότον ἀνωφερὴς καὶ κατάφυτος ὑπὸ βοτανῶν, πολλοῦ θαλασσίου μαράθρου, ὀλίγων σκιλλῶν, ἀγρίων ἀσπαράγων, ὀλίγων μικρῶν ἀειζώων καὶ πολλῶν ἀνδραχνῶν, ἅτινα σὺν τῇ ὀλίγῃ πόᾳ, ἥτις χρησιμεύει πρὸς διατροφὴν δύο ἰσχνῶν βοῶν, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν Ἀνάστον τῶν Ἀντιπάξων, ἀποτελοῦσι τὴν πενιχρὰν νομήν. Φαίνονται δ' ἐκεῖ καὶ παλαιά τινα κλήματα, λείψανα ἄλλοτέ ποτε καλλιεργείας. Ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐπισκοπεῖ τις ἐξαίρετα τὰ πρὸς ἀνέλκυσιν τοῦ σιδήρου καὶ τῶν ναυαγίων τοῦ ἐκεῖ ἐξοκείλαντος πολεμικοῦ τουρκικοῦ πλοίου ἐργαζόμενα πλοιάρια, ἅτινα τῇ βοηθείᾳ τῆς ὑάλου ἀνασύρουσι τὰ ἐσκωριασμένα λείψανα. Ἀγρίως ῥωμαντικὴ εἶναι πρὸς τὰ κάτω ἡ θέα τῆς ὅλως ἐπιπέδου καὶ ὑπὸ λεπτῶν σχισμῶν διελαυνομένης λευκῆς πλακὸς τοῦ νοτίου κάβου καὶ τῆς εὐρείας θαλάσσης. Τὸ μέγιστον ὕψωμα τῆς νήσου εἶναι ἄνωθεν τοῦ κρημνοῦ πρὸς δυσμάς, νοτίως καὶ ἄνωθεν τοῦ μέρους, ἐν ᾧ εὑρίσκεται τὸ σπήλαιον. Μεγαλοπρεπῶς ἐπισκοπεῖ τις ἐντεῦθεν τὰς ἄλλας ὑφάλους καὶ μαγευτικὴ εἶναι ἡ θέα τῆς ἀκτῆς τῆς νήσου καὶ τῆς Ἠπείρου, καθὼς καὶ τῶν λευκῶν, ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου φαλακρῶν Ἀντιπάξων. Τὰ ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς νήσου Δασκάλια εὑρισκόμενα ξηρὰ τείχη ἐγένοντο κυκλοτερεῖς περιβολαὶ πρὸς τοποθέτησιν σκηνῶν διὰ τοὺς ναυαγοὺς Τούρκους. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου, ἔνθα ὑπάρχουσι στερεοὶ λίθοι, διανοοῦνται ν' ἀνεγείρωσι φάρον, εἶναι δὲ πράγματι ἡ καταλληλοτέρα θέσις. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐπραγματοποιεῖτο ταχέως ὁ διὰ τὴν ἐν τοῖς ὕδασιν ἐκείνοις θαλασσοπλοΐαν τοσοῦτον ἐπωφελὴς σκοπός.

Ἐν τῷ πορθμῷ, τῷ μεταξὺ τῆς νήσου Δασκάλια καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ὀβοροῦ τῶν Ἀντιπάξων, κεῖνται τὰ Κάτεργα, δύο ἐκ διαφόρων χαλαρῶν λίθων συνιστάμεναι ὕφαλοι καὶ ἑτέρα σπογγώδης, μεμονωμένη πρὸς τὰ ἔνδον, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύναταί τις νὰ πλεύσῃ.

Μνημονευτέον ἐν τέλει δύο ἔτι ὑποβρυχίων ὑφάλων: τῆς Ξέρας εἰς τὰ Σφογγάρια πρὸς τὰ ἔξω τῆς θέσεως Σφογγάρια, νοτιοδυτικῶς τῆς Μπουρδουμποῦς, καὶ τῆς τρία μίλια ἐντεῦθεν ἀπεχούσης Ἔξω Ξέρας εἰς 18 ὀργυιῶν βάθος. Τὴν τελευταίαν εὑρίσκει τις ἐν ᾧ σημείῳ ὁ Ἅγιος Αἰμιλιανὸς μετὰ τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου καλύπτονται. Τὴν νύκτα χρησιμεύει ὡς γνώρισμα ὁ κάβος Καράβι μετὰ τοῦ φανοῦ τῆς Παναγίας.

ΜΟΡΦΑΙ

Καθὼς τὰ διάφορα τοπία χώρας τινὸς ἔχουσι χαρακτηριστικὰς σκιαγραφίας, δι᾿ ὧν δύναταί τις ἐν ὀλίγαις γραμμαῖς νὰ ἐξεικονίσῃ τρόπον τινὰ τὴν φυσιογνωμίαν ὁλοκλήρου τοῦ τόπου, οὕτως ὑπάρχουσι καὶ μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ μορφαί, τὸν χαρακτῆρα τούτου ἐμφαίνουσαι, ἐξ ὧν δύναταί τις νὰ ἐκφέρῃ, οὕτως εἰπεῖν, κρίσιν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Παραθέτω λοιπὸν ἀναμὶξ ποικίλας τοιαύτας ἐν τέλει τοῦ βιβλίου, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ φαντασθῇ τὰ περιγραφέντα τοπία μὲ τὰς πραγματικὰς εἰκόνας τῶν προσώπων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν αὐτῶν.

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Εἰκόνα μεγαλειτέρας εὐχαριστήσεως, μεγαλειτέρας ψυχικῆς γαλήνης οὐδαμοῦ δύναταί τις νὰ εὕρῃ, ὡς εἰς τὸν ἐρημίτην τοῦ χωρίου Μποϊκάτικα, τὸν γηραιὸν ναυτικόν, τὸν καλόγηρον μαρινέρον, ὡς ἁπλῶς τὸν ὀνομάζουσι, τὸν ἐρημίτην, τὸν ναύτην. Πράγματι τί δύναται μεγαλειτέραν ἐνδόμυχον εὐχαρίστησιν νὰ προξενήσῃ, ἢ ἡ βαθεῖα θρησκευτικὴ πεποίθησις, ἡ σταθερὰ πίστις, ἡ βεβαιότης τῆς ὀρθότητος τῶν πράξεων αὐτοῦ πρὸς ἐπίτευξιν εὐτυχοῦς πέραν κόσμου! Πρέπει νὰ τὸν ἴδῃ τις ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν πεποίθησιν ταύτην, καθὼς ἐγὼ τὸν εἶδον, ὀψὲ περὶ τὰς δειλινὰς ὥρας, ἐνώπιον τῆς μακρὰν κειμένης εὐρείας θαλάσσης,

ἣν ἐν τῇ νεανικῇ καὶ ἀνδρικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ τοσάκις διέσχισεν, ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἧς εἶναι φύλαξ, ἔμπροσθεν τῆς βαθείας κοιλάδος τοῦ Ἐρημίτου καὶ τῶν ἀγρίων, κιμωλιωδῶν ἀποκρήμνων βράχων, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων ἡ θάλασσα θραύεται ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς γυναικός του καθήμενον καὶ μετ' ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως λέγοντα, αὕτη εἶναι ἡ πλάξ, ὑπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ θὰ ἀναπαυθῶ. Νομίζει τις ὅτι δὲν ἀκούει πλέον ἄνθρωπον, ἀλλὰ μακαρίαν τινὰ μορφὴν ἐκ τοῦ ἄλλου κόσμου. Ἡ ἰσχὺς τῆς πίστεως ἔχει ἤδη ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον κἄτι τι ἐκ τοῦ ἐπιγείου, στρέφει δέ τις τὸ βλέμμα περὶ ἑαυτὸν ἐξετάζων, ἂν πράγματι ἀκόμη ζῇ, ἂν ἡ περιβάλλουσα φύσις εἶναι εἰσέτι ἡ ἀληθὴς ἐπίγειος, καὶ ἐν τῷ μαγευτικῷ τούτῳ τόπῳ σχεδὸν δυσκολεύεται περὶ τούτου νὰ κρίνῃ, μέχρις οὗ ἡ ἠχηρὰ κραυγὴ τῶν περικυκλούντων τοὺς ἀποκρήμνους βράχους λάρων ὑπομνήσῃ αὐτῷ τὴν πραγματικότητα.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἀσκητεία ἔχει ἐπὶ τῶν Παξῶν κἄτι τι τὸ εὐάρεστον, οὖσα τερπνὴ ἅμα καὶ ἐξιλαστήριος. Ἀσμένως κάθηταί τις ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ὕψους ἐκείνου, ἑνὸς τῶν ὡραιοτέρων τῆς νήσου, καὶ ἀκροᾶται τὸν Καλόγηρον διηγούμενον τὰ ταξείδια καὶ τὰ περιπετειώδη αὐτοῦ συμβεβηκότα, μέχρις οὗ ὁ ἥλιος ἐν τῷ μεταξὺ καταδύεται ἐπὶ τῆς ἀπεράντου θαλάσσης καὶ μόνον ἡ ἀντανάκλασις τῶν λευκῶν τοίχων λάμπει εἰσέτι. Τότε πορεύεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκίαν του. Κατοικεῖ εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ χωρίου Μποϊκάτικα ἥσυχον καὶ εἰρηνικὸν οἰκίσκον, ἐφ' ᾧ εἶναι ὑπερήφανος, ὡς πᾶς ναυτικός, καὶ μετὰ χαρᾶς τὸν δεικνύει καὶ διηγεῖται ὅτι ἐστοίχισε 300 ὁλόκληρα τάληρα. Κεῖται δὲ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἐλαιῶν καὶ ἀπέναντι τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, ἔχων ἔμπροσθεν εὐθαλεῖς τινας λεμονέας καὶ πορτοκαλέας, αἵτινες εὐχυμοτάτους παρέχουσι καρπούς, οὓς προθύμως διανέμει, λέγων, ὅτι ὀφείλει τις νὰ ἐκτιμᾷ καὶ νὰ δοξάζῃ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ. Συχνὰ ἐπεσκεπτόμην αὐτὸν ἐν τῷ ἡσύχῳ

ἀσκητηρίῳ του, καὶ εὐχαρίστως ἀνέπνεον τὴν ἐξιλαστήριον καὶ εὐτυχῆ ἀτμόσφαιραν τοῦ κελλίου του. Ἡμέραν τινὰ σφόδρα ἀνεμώδη καὶ θυελλώδη ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ ἐσχεδιογράφησα τὴν εἰκόνα του· τότε μοὶ διηγήθη ὁλόκληρον τὸν βίον του μὲ τὴν εἰλικρίνειαν προσηλύτου καὶ μὲ τὴν ἔνθερμον πίστιν ἑνὸς τῶν πρώτων χριστιανῶν. Ἐν τῷ μεγάλῳ δωματίῳ του ἔδειξέ μοι μικρὸν εἰκονοστάσιον, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, κομψὸν ἐντοίχιον βωμὸν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὃν τῷ εἶχε κατασκευάσει ξυλουργός τις τῶν ἐκεῖ καὶ πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκαίετο λαμπτήρ. Ὁ γηραιὸς ἀνὴρ ἠτένισεν ἐπ᾽ αὐτοῦ μετ᾽ εὐέλπιδος πεποιθήσεως καὶ μαργαριτῶδες δάκρυον κατέρρευσεν ἐπὶ τῶν ὠχρῶν γεροντικῶν παρειῶν του. «Πολὺ ἐταξείδευσα εἰς τὴν θάλασσαν, πολλὰς παρεκτροπὰς ἐν τῇ νεότητί μου διέπραξα, ἤδη δὲ προσπαθῶ, ἀφιερῶν τὴν ζωήν μου εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἐπανορθώσω ταύτας». Ἀλλὰ ποία ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ἥτις σὲ παρεκίνησεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην; προσέθηκα ἐγώ. «Ἰδού», μοὶ εἶπεν, ἀφ᾽ οὗ κατασκοπῶν παρετήρησε πέριξ αὐτοῦ, ὡσεὶ ἤθελε νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἤμεθα μόνοι, καὶ τοὺς κοίλους ὀφθαλμοὺς ἄφησεν ἐπί τινα χρόνον νὰ ἀναπαυθῶσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, «ἰδού, ἡμέραν τινά, ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου ἡ προσφιλής μου σύζυγος, τῆς ὁποίας μοὶ μένει εἰσέτι ἐπὶ τῆς γῆς μόνον ὁ τάφος καὶ ἡ προσφιλὴς ἀνάμνησις, ἐκαθήμεθα ἔμπροσθεν τοῦ βωμοῦ τούτου καί μοι εἶπε: Θὰ ἐπροτίμων κάλλιον νὰ ἀποθάνω πρὸ σοῦ, ἀγαπητὲ Μίλος, παρὰ νὰ δοκιμάσω ποτὲ τοιοῦτον πόνον, ὁποῖον ἡ ἀπώλειά σου ἤθελε μοὶ προξενήσει· ἐγὼ δὲ προσέθηκα: Ἐὰν ἀποθάνῃς πρότερον, ὃ μὴ γένοιτο, ἐγὼ θὰ εἶμαι διὰ τὸν κόσμον τοῦτον νεκρός, καὶ σοὶ ὀμνύω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι θὰ γίνω καλόγηρος. Ἤμεθα ἀμφότεροι ὑπερεβδομηκοντούτεις, ἀλλ᾽ εἰσέτι ῥωμαλέοι καὶ ἰσχυροί. Ὁ Θεὸς τὴν ἐκάλεσε πλησίον του καὶ ἐγὼ ἐτήρησα τὸν ὅρκον μου». Ὁ Καλόγηρος ἐσιώπησεν, οἱ κοῖλοι ὀφθαλμοί του κατώπτευσαν ἐπὶ

τὴν θάλασσαν, δὲν ἦσαν τώρα δακρύβρεκτοι, ἀλλ' ὑαλώδεις καὶ ἀτενεῖς, τὰ χείλη του κατέστησαν κυανωπά, τὸ δὲ πρόσωπόν του ὠχρότερον τοῦ συνήθους. Θάρρος, Καλόγηρε, προσεφώνησα αὐτῷ· ἔκαμε τὸν σταυρόν του τρὶς καὶ ἐγένετο φαιδρὸς ὡς πρότερον. 'Αλλὰ δὲν εἴχετε τέκνα; τὸν ἠρώτησα· «μόνον μικρὰν θυγατέρα, ἥτις προώρως ἀποβιώσασα, κεῖται παρὰ τῇ συζύγῳ μου, καὶ ἐγὼ δὲ εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἀναπαυθῶ πλησίον ἀμφοτέρων, ἅμα θελήσῃ ὁ Θεός». «Ὑπάγωμεν ὑπὸ τὰς πορτοκαλέας», εἶπε, καὶ ἤδη μεγίστη ἦτο ἡ θλῖψις τῆς ψυχῆς του. Ὁ ἄνεμος ἐμαίνετο, καὶ ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἐθραύετο ἐν λευκῷ ἀφρῷ εἰς τὴν ἀκτήν, ἀλλ' ἡμεῖς ἀμφότεροι ᾐσθανόμεθα μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν εἰς τὴν ἐλευθέραν φύσιν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐρημίτης ἔλαβε καλάθιον, οἱ δὲ προσφιλεῖς μικροὶ ἀνεψιοί του παρελάμβανον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τὰ ὑπὸ τοῦ θυελλώδους ἀνέμου καταπεσόντα πορτοκάλια. Τότε ὁ ἐρημίτης ἤντλησε νέαν ζωήν, ἡ εἰκὼν εὐτυχοῦς παιδικῆς ἡλικίας ἐξήγειρεν αὐτὸν αὖθις, ὁ γέρων ἀνέζη ἐν τοῖς προσφιλέσι μικροῖς.

Τὸ θέρος κατοικεῖ ὁ Καλόγηρος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς 'Αντιπάξους, μεταβαίνων ἤδη ἐκεῖσε πρωΐμως τὴν ἄνοιξιν ὅπως κλαδεύσῃ καὶ ἐπισκάψῃ τὴν ἄμπελον. Ἐκεῖ δύναταί τις νὰ τὸν ἴδῃ, μὲ τὸν παλαιὸν μαῦρον καλογηρικὸν σκοῦφον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, μὲ τὸν φαιὸν μανδύαν διὰ σχοινίου περὶ τὴν ὀσφὺν δεδεμένον, μὲ δεσμίδα ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς μίαν τῶν ἐκεῖ γαΐτῶν σπεύδοντα καὶ μὲ τὴν δροσερότητα νεαροῦ ναυτόπαιδος τὴν διαπεραίωσιν ἐκτελοῦντα. Ὅταν ὁ ἄνεμος εἶναι σφοδρός, συγκρατεῖ τὸν σκοῦφον διὰ σπάγου δεδεμένον, «Ho terzarolato il berretto», μοὶ εἶπεν ἡμέραν τινά, καὶ διαπλέει πρὸς τὸν ἀγαπητὸν βράχον. Ἡ κατοικία του εἶναι ἐπάνω ὑψηλά, καθὼς ἐκείνη τῶν Παξῶν, ἐνώπιον τῆς δυτικῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἔτι ἡσυχωτέρα καὶ ἐρημιτικωτέρα ἐκείνης, ἐν μέσῳ τῆς σκιᾶς εὐθαλῶν συκῶν καὶ ἐπι-

Καλόγηρος Δωρόθεος.

μελῶς καλλιεργημένων λαχανικῶν καὶ ἀμπελοκλημάτων. Συχνὰ τὸν ἐπεσκεπτόμην αὐτόθι. Τὸ κελλίον του ἦτο τόσον μικρόν, ὥστε δὲν εἴχομεν ἐν αὐτῷ θέσιν, ἐκαθήμεθα δὲ ἔμπροσθεν ἐπὶ λιθίνου ἑδωλίου, συνδιαλεγόμενοι εὐθύμως μετ᾽ ἀλλήλων, ἐν ᾧ οὗτος ἔθλιβε λεμόνια, προσέθετε τεμάχιον σακχάρου ἐκ παλαιοῦ λευκοσιδηροῦ κυτίου καί μοι προσέφερε λεμονάδαν. Συχνὰ μοὶ ἐδώρει ἀγκινάρας ἢ λεμόνια. Ἑκάστοτε μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας ἐφαίνετό μοι ὅτι εὑρίσκω ὥραν τινὰ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καθήμενος παρ᾽ αὐτῷ ἐπί τινα χρόνον. Τὴν τελευταίαν φοράν, ὅτε τὸν εἶδον, ἐπεβιβάζετο δι᾽ Ἀντιπάξους, ἐγὼ δὲ ἀκριβῶς ἀπέπλεον. «Ἔλθετε καὶ εἰς Ἀντιπάξους», ἐφώναζε πρός με, νεύων μοι διὰ τῆς χειρὸς καὶ διὰ τοῦ σκούφου. «Θὰ ἐπανέλθω», ἐφώνησα αὐτῷ. Ὁ Θεὸς νὰ σοὶ δωρήσῃ ἑκατὸν ἔτη ζωῆς, καλὲ ἄνθρωπε τῶν ἀδελφῶν νήσων.

ΚΑΠΙΤΑΝ ΣΠΥΡΟΣ

Ὁ θέλων νὰ ἴδῃ κατ᾽ ἄλλον τρόπον εἰκόνα ἡσυχίας καὶ ἐσωτερικῆς εὐχαριστήσεως, ἂς ζητήσῃ νὰ γνωρίσῃ τὸν καπιτὰν Σπύρον. Δὲν εἶναι ἐνταῦθα ἡ ἐνθουσιώδης ἀσκητεία, ἀλλ᾽ ἡ ἤρεμος ἑσπέρα ἀνδρός, οὗτινος ἡ συνείδησις μαρτυρεῖ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπεθύμησε τὸ ἀγαθὸν καὶ προσηκόντως τὸ καθῆκόν του ἐξεπλήρωσε. Καίπερ ὀγδοηκοντούτης, εἶναι εἰσέτι τόσον ῥωμαλέος καὶ νεαρός, ὡς ἐὰν ἦτο μόλις ἑξηκοντούτης. Φιλόφρων, μειδιῶσα μορφή, μικρός, ἐλαφρῶς εὔσαρκος, ὠτοφόρον σκοῦφον φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας του, εἶναι ἡ παραμένουσα σκιαγραφία εἰς πᾶν ἐν Λάκκᾳ ἀφικνούμενον πλοῖον. Πράγματι εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἐκεῖ διαρκῶς παραμένουσα ἐξουσία, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς Λάκκας, ὁ μόνος, δύναταί τις εἰπεῖν, ἐν τῷ λιμένι κατοικῶν εὐπαίδευτος ἀνήρ, διότι κατά τινας ἡμέρας ὁ Δήμαρχος εὑρίσκεται εἰς τὸ κυνή-

γιον ἢ εἰς τὴν οἰκίαν του, ὁ δὲ ὑγειονόμος εἰς Πετράτικα, ἀλλ' ὁ καπιτὰν Σπύρος εἶναι ἐκεῖ, οἱ μεγάλοι μετὰ ἰσχυρῶν βλεφαρίδων ὀφθαλμοί του κυλινδοῦνται ἐπὶ τοῦ λείου λιμένος, ἢ ἀτενίζουσιν ἔξω πέραν τῶν κυματοπλήγων βράχων πρὸς τὰς ὑφάλους τοῦ Λευκοῦ ἀκρωτηρίου (capo Bianco). Μόνον ἅπαξ τοῦ μηνὸς διαπεραιοῦται διὰ λέμβου εἰς Γάϊον, ἵνα λάβῃ τὴν γλίσχραν ἀντιμισθίαν του, ὡς πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι παλαιοὶ πλοίαρχοι, παρὰ τοῦ λιμενάρχου. Κάθηται ἤρεμος εἰς τὴν πρύμνην μὲ σοβαρότητα ναυάρχου, παροτρύνων διὰ λόγων τοὺς κωπηλατοῦντας παῖδας.

Οἷος ὁ ἀνήρ, τοιαύτη καὶ ἡ οἰκία, ἣν παρὰ τοῦ πατρός του ἐκληρονόμησεν, ηὔρυνεν ὅμως καὶ ἐξωράϊσεν αὐτός. Ἀληθὴς εἰκὼν μεμονωμένης, ἡσύχου καὶ εὐχαριστημένης ὑπάρξεως, ἓν τῶν ἀσύλων ἐκείνων, ἅτινα μόνον ὁ πολυμήχανος ἐν τῷ βίῳ παλαιὸς θαλασσοπόρος δύναται νὰ δημιουργήσῃ. Εἶναι κομψός, χαρίεις οἰκίσκος, θαμβωτικῶς διὰ λευκοτάτης κονίας ἐπικεχρισμένος, ὡς ἀραβικὴ οἰκία, μὲ προέχοντα ἐξώστην, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου μεγάλη κληματίς, ἀνέρπουσα ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἐξαπλοῦται ὡς τελεία στέγη. Ἐκεῖ ὑπάρχει τὸ στόμιον τῆς δεξαμενῆς, ἥτις ἐπιμελῶς πεφροντισμένη, παρέχει ὕδωρ ἐξαίρετον. Πρασινόχρους κιγκλὶς ἄγει εἰς τὴν ἀνωφερῆ κλίμακα. Ἕλικες περιπλέκουσι τὰ στηρίγματα τῆς ἀναδενδράδος, ἐν ᾧ ποικίλα ἀνθοδοχεῖα παρουσιάζουσι τὸν ἀνθόκοσμόν των πρὸς τὰ κάτω περιελισσόμενον. Διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας βλέπει τις ὑδατογραφίαν παριστῶσαν τὸν καθελκυσμὸν τοῦ πλοίου «Ἐνυὼ» ἐν Βενετίᾳ. Ἑκατέρωθεν ὑπάρχουσι δύο δωμάτια εὐάερα καὶ μεγάλα, τὸ ἓν μετὰ ἐξώστου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θεᾶταί τις τὸν λιμένα, κεκοσμημένα δ' ἀμφότερα διὰ ποικίλων εἰκόνων. Μεταξὺ ἄλλων βλέπει τις τὸ ἐν Μασσαλίᾳ ζωγραφηθὲν Βρίκιον τοῦ καπιτὰν Σπύρου, ὅπερ μέχρι πρὸ ἓξ ἐτῶν εἶχεν ἰδικόν του καὶ ἐκυβέρνα. Ἡ μία εἰκὼν παριστᾷ τὸ βρίκιον ἐν γαληνιαίᾳ θαλάσσῃ πλησίστιον εἰσπλέον εἰς Μελίτην, ἡ ἑτέρα τὸ αὐτὸ πλοῖον ἐν

τρικυμιώδει θαλάσση ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μελίτης μὲ διπλοῦν συνεσταλμένον ἱστίον. Μετὰ μειδιάματος εὐχαριστήσεως καὶ εὐφροσύνου βλέμματος τὸ παρατηρεῖ ὁ καπιτὰν Σπύρος, ἀναμιμνησκόμενος τὰς πολλὰς τρικυμιώδεις ἡμέρας, ἃς ἐπὶ τῆς θαλάσσης διήγαγεν. Ἐταξείδευε πάντοτε ἄνευ δευτέρου πλοιάρχου. Ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο ὡραῖος, ἐκοιμᾶτο τὰς ὥρας του ἡσύχως, ἀλλ' ὅταν ἦτο τρικυμιώδης, ἠγρύπνει ἡμέραν καὶ νύκτα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· οὕτω δὲ ἡ ἐκ τῶν κακοκαιριῶν μελάγχρους καταστᾶσα ἰσχυρὰ μορφὴ συνείθισεν εἰς ὅλας τὰς τρικυμίας καὶ ἐγένετο φύσις χαλυβδίνη.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον ἢ ὁ καπιτὰν Σπύρος φιλόφρων εἶναι ἡ σύζυγός του, ἣν ἐν τῇ δροσερᾷ ἡλικίᾳ τῶν 80 ἐτῶν ἐνυμφεύθη. Παχεῖα, μικρά, μὲ παρειὰς ὁλοστρογγύλους, κάθηται ὑπὸ τὴν ἀναδενδράδα καὶ παρατηρεῖ τὴν μικρὰν πλατεῖαν, ἢ φλυαρεῖ μετὰ τῶν γνωρίμων καὶ πλέκει. Ἦτο ἤδη χῆρος ἀπὸ πολλοῦ ὁ καπιτὰν Σπύρος, ὅτε τῷ ἐπῆλθεν ἁπλῶς ἡ ἰδέα νέου γάμου, καθὼς λέγει, ἵνα ἔχῃ ἄνθρωπον συνδεόμενον πρὸς τὰ συμφέροντά του. Οὕτω νυμφευθεὶς τὴν ἤδη πεντηκοντούτιδα γυναῖκα, ἔχαιρε παιδικῶς βλέπων αὐτὴν παχυτέραν γενομένην καὶ νομίζων ὅτι ἦτο ἔγκυος. Τὰ ἔτη ὅμως τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο παρήρχοντο καὶ ὁ πόθος του δὲν ἐξεπληροῦτο. Ἀντὶ ἰδίων τέκνων ἔχει ἤδη παρ' ἑαυτῷ δύο ἀνεψιούς, ἐν Λευκάδι συνήθως διαμένοντας, μεθ' ὧν ἀστείως καὶ εὐθύμως ζῇ ὁ γηραιὸς ἀνήρ. Ἡμέραν τινὰ—ἦτο ὡραία νήνεμος μεταμεσημβρία—ἦλθε πρός με ἐπὶ τοῦ πλοίου μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του, τῆς συζύγου του, διαφόρων στενῶν συγγενῶν του καὶ τῆς κομψῆς θυγατρός του, ἥτις νυμφευθεῖσα ἔμπορόν τινα τῶν ἐκεῖ, ἦτο ἤδη μήτηρ χαριεστάτου τέκνου. Μὲ ποίαν εὐχαρίστησιν καὶ ἱκανοποίησιν ἐδείκνυεν ὁ γηραιὸς ναυτικὸς εἰς τὴν σύζυγόν του ὅλα τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ πλοίου, πόσον ἐφλέγετο τὸ πλῆρες νεανικοῦ θάρρους καὶ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος βλέμμα του, διότι ᾐσθάνετο ἑαυτὸν αὖθις ἐπὶ σανίδων, καὶ

πόσον εὐχαριστημένος ἦτο ὅταν ἡ σύζυγός του τῷ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἀπαράλλακτα καθὼς εἰς μίαν οἰκίαν. Καλλίτερα μάλιστα παρὰ εἰς τὴν οἰκίαν, προσέθηκε, μαργαριτῶδες δὲ δάκρυον κατέρρευσεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, ὅταν μετὰ τρυφερότητος ἔλεγε: Ναί, ἡ θάλασσα, ἡ θάλασσα!—Ναί, ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι ἔστωσάν σοι εὐμενῆ, σοί, ὦ Καπιτὰν Σπύρο, ἐπὶ πολλά, πολλὰ ἔτη, προσέθηκα ἐγώ· εἴθε ἕκαστος νὰ διδαχθῇ ἐν σοὶ τί δύναται νὰ δώσῃ ἡ ἀρετή, ἡ φιλεργία καὶ ἡ εὐτυχὴς ἐπὶ τῶν κυμάτων ζωή.

Ἡμέραν τινά, ὁπότε ἐπρόκειτο νὰ ἀποπλεύσω καὶ ὁ καιρὸς ἦτο ἀνεμώδης καὶ βροχερός, τὰ δὲ κύματα ἐν τῷ πορθμῷ ἰσχυρῶς ἐμάστιζον ἐκ τοῦ νοτιοδυτικοῦ, εἶπον αὐτῷ, δὲν ἔχω σχεδὸν ἄνθρακας καὶ ἑπομένως δὲν ἔχω ἕρμα. Δὲν πειράζει ἀπεκρίθη. Πῶς, ἀπήντησα ἐγώ, θὰ ἐταξειδεύετε μὲ τὸ πλοῖόν σας ἄνευ ἕρματος; Ἐγώ; ναί, εἶπεν ἐνεργητικῶς, ἐὰν ὁ ἄνεμος εἶναι εὐνοϊκός. Ἀλλ' ἐὰν εἶναι δυσμενής, παρετήρησα αὐτῷ, δὲν θὰ δύνασθε νὰ λοξοπλοῆτε. Περὶ τούτου φροντίζει ὁ Θεός, ἀπεκρίθη ὁ Καπιτὰν Σπύρος, καὶ ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἀπεπλεύσαμεν· ἐν μέσῳ δὲ τῆς τρικυμίας καὶ τῆς βροχῆς καὶ τῆς κραυγῆς τῶν ὁδοιπορικῶν πτηνῶν, ἅτινα κατέφυγον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἔβλεπον ἀκόμη εἰς τὴν ἀκτὴν τὴν σκοτεινὴν σκιαγραφίαν τοῦ Καπιτὰν Σπύρου, ἐστηριγμένου ἐπὶ τῆς βακτηρίας του. Ὁ Θεὸς ἐφρόντισε περὶ τούτου καὶ ὁ ἄνεμος ἔμεινεν εὐνοϊκός.

Ο ΝΙΚΗΤΑΣ

Ὁ μικρὸς Νικήτας, καίτοι ἐκ Σπετσῶν, εἶναι τὸ πρότυπον Παξίου νεανίου, δύναμαι μάλιστα νὰ εἴπω, ὅτι ὑπερτερεῖ αὐτόν. Ὡς τέλειον ἀμφίβιον ζῇ σχεδὸν μᾶλλον ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἢ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Οὐδεμία λέμβος εἶναι δι' αὐτὸν πολὺ κακή. Σήμερον περιφέρεται μὲ λέμβον ἄνευ κώπης, ἄνευ πηδαλίου, ἄνευ ἱστίου· σανὶς δὲ τῷ χρησιμεύει ὡς

κώπη καὶ κάλυμμά τι ἢ ὁ χιτωνίσκος του ὡς ἱστίον. Διάβροχος, ῥακώδης, περιπλέει μὲ ἀμεριμνησίαν παιδίου καὶ μὲ θάρρος μεγάλου θαλασσοπόρου. Ἄλλοτε κάθηται σοβαρὸς εἰς τὸ πηδάλιον τῆς λέμβου τοῦ Ὑγειονομείου κεκοσμημένης διὰ μεγάλης σημαίας, μὲ τὸ ἀγέρωχον ὕφος ὑπαλλήλου, ἀφίνων τοὺς φαροφύλακας ἐπιδεξίως νὰ κωπηλατῶσι, πλησιάζει τὰ ἀφικνούμενα πλοῖα, τὰ ἐρωτᾷ περὶ τῆς προελεύσεώς των καὶ τοῦ φορτίου των, προσοικειοῦται ταχέως μετὰ τοῦ πληρώματος, κατορθῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ λάβῃ κἄτι τι παρ' αὐτῶν, εἴτε δεσμίδα ξηρῶν σύκων, εἴτε περιπλοκάδα σκορόδων, ἀμύγδαλά τινα ἢ κάρυα, ἢ ὁ,τιδήποτε, τὰ ὁποῖα ἐπιμελῶς ἀποκρύπτει ἐντὸς τῆς λέμβου του. Ἀλλ' ὅταν ἔρχηται πολεμικὸν πλοῖον, αὐτὸς εἶνε ὁ διαρκὴς ξένος. Μένει ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὡς ἐὰν ἀνῆκεν εἰς τὸ πλήρωμα, τρώγει ἐκεῖ, παρ' ὀλίγον δὲ καὶ ἐκεῖ θὰ ἐκοιμᾶτο. Ὅταν δὲν ἔχῃ λέμβον, πηδᾷ ἐπὶ ἑνὸς τῶν παραπλεόντων πλοιαρίων, ἅτινα εἰς ἁλιεῖς ἐχίνων ἀνήκουσι, δύναται δέ τις νὰ τὸν ἴδῃ ἐπὶ ὥρας ἁλιεύοντα ἐν τῷ λιμένι ὑπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον. Μὴ ἐπιτυχὼν τέλος εἰς τοῦτο, ὁρᾶται δίκην ὄρνιθος, ἧς οἱ νεοσσοὶ ἦσαν νῆσσαι καὶ κολυμβῶσιν ἐλεύθεραι, πορευόμενος κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὅπως διὰ τῆς τριαίνης ἀγρεύσῃ ἰχθῦς τινας.

Ὡς εἶναι εὔτολμος καὶ ἐπιχειρηματίας ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὁμοίως εἶναι ὁ Νικήτας καὶ εἰς τὴν ξηράν, ὁ φόβος ὅλων τῶν συμπαικτόρων του, ὁ βασιλεὺς τοῦ ὁμίλου τῶν ἀγυιοπαίδων τοῦ Γαΐου. Τὸν βλέπει τις εἰς ἑκάστην γωνίαν φιλοφρόνως ἀφαιροῦντα τὸν πιλίσκον καὶ διὰ θλίψεως τῆς χειρὸς χαιρετίζοντα· ἐνίοτε περιφέρεται κρατῶν μικρὰν βακτηρίαν τοῦ περιπάτου, ὡς μικρὸς κομψευόμενος δανδῆς, ἄλλοτε ὅμως εἶναι πλήρης βορβόρου, ῥακώδης καὶ κατάκοπος ἐν μέσῳ τῆς εὐθυμίας τοῦ παιγνιδίου, διότι εἶναι περιπαθὴς παίκτης, γνωρίζων ἐντελέστατα πάντα τὰ ἐπὶ τῆς νήσου συνηθιζόμενα παιγνίδια, πολλάκις δὲ παρετήρησα αὐτὸν ἐν

μέσῳ τῆς βροχῆς κτυποῦντα τοὺς πόδας ἐξ ὀργῆς διὰ τὸ ἀπολεσθὲν παιγνίδιον. Εἶναι τὸ φόβητρον, ὁ κυρίαρχος τῶν ἀγυιοπαίδων, ἀλλ᾽ εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ φίλος αὐτῶν, ὁ εὐεργέτης τῶν πτωχῶν, ὁ εὐαίσθητος καὶ καλοκάγαθος Ἕλλην.

ΜΑΡΙΑ

Ζωηρὰ καὶ εὔθυμος φλύαρος καὶ ἀστεία, ὡς πᾶσα πλύντρια, ἀλλὰ προσέτι εἰκὼν κοσμίας καθαριότητος, ἀληθὴς Παξία εἶναι ἡ Μαρία. Εἶναι εἰς πάντας γνωστή, μετὰ πάντων φλυαρεῖ. Ἐν λευκῷ χιτωνίσκῳ ὄπισθεν τῆς ἀνθοδόχης τῶν γαρυφάλλων της, φέρουσα ἄνθος πορτοκαλέας ἐπὶ τῆς κορακείου κόμης, ἀσμένως προσφωνεῖ ἓν καλημέρα ἢ καλησπέρα εἰς τοὺς διερχομένους γνωρίμους. Εἰς ὑψηλὰ κείμενον οἰκίσκον, ὄπισθεν τοῦ ἰδικοῦ της εὑρισκόμενον, κάθηται παρὰ στοᾷ ἑτοιμορρόπῳ φλυαροῦσα καὶ νήθουσα. Πόσον εὔστροφος εἶναι ἡ ἄτρακτος εἰς τὴν χεῖρά της, καὶ πόσον ἐπίχαρις ἡ κίνησις αὐτῆς, καὶ πόσον βαρυσήμαντος, ὅταν φέρουσα τοὺς δακτύλους εἰς τὸ στόμα, ὅπως ὑγράνῃ τὸ νῆμα, φαίνηται ὡσεὶ φίλημα ῥίπτουσα εἰς διερχόμενον νέον. Συχνὰ τὴν ἔβλεπον περὶ τὴν δείλην ἐκεῖ καθημένην· ἐφαίνετό μοι δὲ ὅτι ἐλλείπει κἄτι τι ἐκ τοῦ περιπάτου, ἐὰν δὲν ἔβλεπον ἐκεῖ τὴν εὐγενῆ ὡς ἄγαλμα μορφήν της, καθὼς εἶναί τις συνηθισμένος νὰ συναντᾷ ὡραῖον ἄγαλμα εἰς πλατεῖαν ἢ κῆπον. Ἐνίοτε τὴν ἤκουον ἤδη μακρόθεν τονίζουσαν γλυκυθύμους μελῳδίας, εἰς στρογγύλας πλήρεις λέξεις ἀντηχούσας μακράν. Ἡμέραν τινὰ ἠκροώμην ὄπισθεν κορμοῦ ἐλαίας τὴν συμφώνως πρὸς ὅλα τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας ῥυθμιζομένην φωνήν. Ἦτο τὸ ᾆσμα τῆς χελιδόνος, ἐν ᾧ ἡ κόρη στέλλει εἰς τὸν ἐραστήν, διὰ τῶν πρὸς νότον πορευομένων χελιδόνων, ἓν φίλημα· πόσων δ᾽ ἐρωτικῶν λόγων δὲν ἦτο ἡ χελιδὼν ἡ κομίστρια! Τέλος προέβην, ἐκείνη ἠρυθρίασεν, ἀλλ᾽ εἶπεν εὐθὺς μετὰ ζωηρότητος ἑλληνικῆς τὸ σύνηθες μειδιῶν καλησπέρα.

Ἐνίοτε τὴν συνήντων εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Νοζιᾶ, ἔνθα ὑπὸ φίλων συνοδευομένη μετέβαινεν εἰς περίπατον, καὶ συχνὰ ἀντηλλάσσομεν ἀστεῖον λόγον. Ἐπιστρέφων οἴκαδε ἐκ τῆς θαλάσσης, τὴν ἔβλεπον μὲ τὸ μαντήλιον εἰς τὸ παράθυρόν της χαιρετίζουσαν, τὴν ἔβλεπον δὲ καὶ ὁπότε ἀπεπλέομεν, μέχρις οὗ τέλος ἡ ἀνθοδόχη τῶν γαρυφάλλων, ἡ κόρη, τὸ παράθυρον· καὶ ἡ οἰκία ἐξηφανίσθησαν καὶ μόνον σημεῖόν τι διέκρινον εἰσέτι εἰς τὸν ὁρίζοντα, Ἀλλ' ἀκόμη πάντοτε ἡ ἀνάμνησίς της, ἐν ᾧ βλέπω μακρὰν τοὺς Παξούς, φαίνεται ἐνώπιόν μου ὡς αἰγλήεσσα μορφή. Ἆρά γε αὕτη ἐνθυμεῖται τὸν ξένον, ὅταν ἵσταται εἰς τὸ παράθυρόν της, ἢ ὅταν εὐθύμως ᾄδῃ, ἢ πέμπει αὐτῷ μετὰ τῶν πρὸς βορρᾶν πορευομένων τρυγόνων καὶ ὀρτύγων ἀσπασμόν; Δὲν τὸ γνωρίζω, πιστεύω ὄχι. Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ πέμπω, χρηστὸν τέκνον, μὲ τὰ κύματα, ἅτινα θραύονται ὑπὸ τὸ παράθυρόν σου, τὴν εὐχήν, νὰ δωρηθῇ εἰς σὲ εὐτυχία καὶ εὐχαρίστησις ἐπὶ τῆς γῆς ἐπαξίως τῆς ἀρετῆς σου.

ΤΑΣΙΑ

Τασία, ἡ ὡραία λιθοφόρος εἶναι πασίγνωστος ἐν Γαΐῳ· δύναταί τις καθ' ἑκάστην νὰ τὴν ἴδῃ κατερχομένην τὴν ὁδὸν τοῦ χωρίου Μπογδανάτικα, ἐλαφρὰν ὡς δορκάδα ὑπὸ τὸ βαρὺ φορτίον, γυμνόπουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῶν κρασπεδούντων τὴν ὁδὸν λιθίνων πλακῶν πεζοδρομοῦσαν, καὶ τοὺς δορκαδείους ὀφθαλμοὺς ἠπίως καταβιβασμένους ἔχουσαν. Εἶναι μόλις δεκαεπταέτις, ἀλλὰ ῥωμαλέα καὶ τελεία τὴν διάπλασιν. Ὁ φέρων τὴν κομψὴν μικρὰν κεφαλὴν τράχηλος εἶναι ὡς ἐκ τοῦ φορτίου αὐτῆς εὔρωστος καὶ ἐλαφρῶς προέχων, ὥσπερ ἐκεῖνος Καρυάτιδος. Λύπην προξενεῖ νὰ βλέπῃ τις τοιοῦτον φορτίον ἐπάνω εἰς τόσον θελκτικὴν κεφαλήν. Εἶναι εἰς ἄκρον πτωχή, ἀλλ' ὅμως εὔχαρις καὶ φαιδρά. Ὁ μητρυιός της ἐργάζεται τὰς λιθίνας πλάκας καθ'

ὅλον τὸ ἔτος, ὡς μὴ ἔχων οὐδεμίαν ἐλαίαν ἰδικήν του, αὐτὴ δὲ καὶ ἡ μήτηρ της, ἧς εἶναι τὸ μόνον τέκνον, διανέμουσι μεταξύ των τὴν ἐργασίαν, ὅπως μεταφέρωσι κάτω εἰς τὸν λιμένα τοὺς παρεσκευασμένους λίθους. Τοιουτοτρόπως ἐργάζεται ἀκαμάτως, καθ' ὅλον τὸ ἔτος, χειμῶνά τε καὶ θέρος, μετ' ἴσης δὲ ἐλαφρότητος πατεῖ τὸν ἀληθῶς ἀγαλματώδη πόδα ἐπὶ τοῦ βορβόρου, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς κόνεως· τὸ πολὺ κερδίζει μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν. Ὁποία σκληρὰ διαρκὴς ἐργασία, πόσαι ἐν τῇ ὡραιότητι αὐτῆς ἤθελον ζητήσει ἐλαφροτέραν τύχην, ἀλλ' αὐτὴ ὡς Παξία προτιμᾷ βαρεῖαν μὲν ἐργασίαν, εὐσχήμονα ὅμως συμπεριφοράν.

Ὡς πῶλος ἀπὸ τοῦ ἀναβάτου ἐλευθερωθείς, σκιρτᾷ ἀνερχομένη τὴν ὁδόν, εὐθὺς ὡς ἀπαλλαγῇ τοῦ φορτίου, ἢ κάμνει νὰ ἀντηχῇ ἐκ τῶν εὐθύμων ᾀσμάτων της ἡ χειμαρρώδης κοιλὰς τῆς δεξαμενῆς τοῦ Μανδροπούλου, ἧς τὴν σύντομον ὁδὸν τρέπεται, ποιεῖ δὲ πλήρης εὐγνωμοσύνης τὸν σταυρόν της διερχομένη πρὸ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ὁδοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Τασία ἔχει τὴν ἀνάπαυσίν της τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, ὁπότε τὴν βλέπει τις φέρουσαν μετὰ σπανίας χάριτος τὸ χρυσοκίτρινον μαντήλιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἀνεστραμμένον κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα, οὕτως ὥστε νὰ προεξέχῃ τῆς μικρᾶς κεφαλῆς ἐν εἴδει τιάρας, καὶ νὰ καταπίπτῃ πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς πτυχάς, καταθεᾶται δὲ τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ παραθύρου οἰκίας τινὸς παρὰ τῇ ὁδῷ καὶ ἀποτείνει ἀστεῖον λόγον πρὸς τοὺς γνωρίμους διαβάτας. Ὅταν τὴν παρατηρῇ τις, καταβιβάζει τοὺς ὡραίους μεγάλους ὀφθαλμούς, τὸ πρόσωπον καθίσταται αὖθις σοβαρόν, φαίνεται δ' ἡμῖν ὅτι βλέπομεν πρὸ αὐτῆς ἔνσαρκον Καρυάτιδα, ἥτις ἀστειεύεται καὶ γελᾷ, ἀλλ' ἡ χρηστοήθης παρθένος θέλει ῥίψει τὸ πυρῶδες βλέμμα μόνον ἐπὶ τοῦ νεανίου, ὅστις θὰ θέσῃ εὐτυχῶς εἰς τοὺς δακτύλους της τῆς μνηστείας τὸν δακτύλιον.

Ὅταν ὁ ἥλιος δύῃ εἰς τὸν ὁρίζοντα καὶ ἔχῃ ἤδη ἐξαφα-

νισθῇ ὄπισθεν τῶν ὑψωμάτων τῆς νήσου, μόνον δὲ αἱ κορυφαὶ τῶν ἐλαιῶν φεγγοβολοῦσιν εἰσέτι ἐν τῷ χρυσῷ τῆς ἑσπέρας καὶ θερμὸν σκιόφως ἐξαπλοῦται εἰς τοὺς πόδας των, ἰδιαζόντως ζωηρὰ κίνησις ζωῆς παρατηρεῖται εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Ματέρι, ἔνθα εἶναι ἡ συνέντευξις ὅλων τῶν παρθένων τῆς γειτονίας. Γοργῶς καὶ ταχέως βλέπει τις αὐτὰς κατερχομένας ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων, μὲ τὴν κενὴν στάμνον ἐπικλινῶς τοποθετημένην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ἐκεῖ δύναται νὰ σπουδάσῃ ὅλους τοὺς τρόπους, καθ' οὓς ῥίπτεται τὸ μαντήλιον. Ὁτὲ μὲν τὰ δύο ἄκρα φέρονται ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, σχηματίζοντα εἶδος τιάρας, ὁτὲ δὲ κατακρέμανται ἀμφότερα πρὸς τὰ ὀπίσω, ἄλλοτε τὸ ἓν ἄκρον ῥίπτεται περὶ τὸν τράχηλον, περιβάλλον μετ' ἰδιαζούσης χάριτος τὸν πώγωνα, ὡς ἡ καλύπτρα μοναχῆς, ἄλλοτε ῥίπτει τοῦτο ἡ κόρη διὰ τῆς χειρὸς φιλαρέσκως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου πλαγίου τοῦ τραχήλου, καὶ εἶτα, ἐλευθερωθεῖσα τῆς στάμνου, ῥίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ τῆς ἰδιαζούσης σειστικῆς κινήσεως τῆς χαίτης, ἀμφότερα τὰ ἄκρα καὶ ἀνεγείρει τὴν κεφαλήν.

Ἐν ᾧ αἱ κόραι αὗται ἔρχονται μὲ τὰς κενὰς στάμνους, βαδίζουσιν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκεῖσε ἕτεραι μὲ πλήρεις τοιαύτας· βλέπει δέ τις αὐτὰς κατὰ σειρὰς ἀναρριχωμένας τὰς κλιτῦς, μὲ τὸν ἀσφαλῆ πόδα αἰγός· ἡ στάμνος ἐπικάθηται τόσον ὡραῖα ἐπὶ τῆς μικρᾶς κεφαλῆς των, ὡς ἐπὶ ἀρχαίας κανηφόρου, σπανίως τὴν στηρίζουσι διὰ τῆς χειρός, ἀλλὰ τηροῦσι τὴν ἰσορροπίαν διὰ χαριεστάτης περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ τραχήλου. Ἀσμένως παρακολουθεῖ τις τὰς σειρὰς ταύτας, μέχρις οὗ ἐξαφανισθῶσιν ἐν τῷ σκιόφωτι τῶν πυκνῶν ἐλαιῶν, ἢ ἀνέλθωσι τὰς ἀνθοστολίστους κλίμακας τῆς τερπνῆς κατοικίας των. Ἀλλ' ἔτι ἀσμενέστερον ἀκροᾶται παρ' αὐτῷ τῷ φρέατι τὴν φαιδρὰν συνομιλίαν των. Ἡ μὲν μέμφεται τὴν ἑτέραν ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὰ εὐκίνητος εἰς τὸ τρέχειν, ἡ δὲ ὅτι δὲν ἔχει ἀρκοῦσαν δεξιότητα εἰς τὸ ᾄδειν, καὶ οὕτω γεννᾶται συχνὰ ἀγών, μετὰ τὸν

ὁποῖον βλέπει τις αὐτὰς εἴτε ταχείας ὡς βέλος ἀπερχομένας ἢ φαιδρὰ ᾄσματα ᾀδούσας. Οἱ ἐκ πτερίδων τάπητες τοῦ ἐδάφους τῆς κοιλάδος ἐγένοντο ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ ζωηρῶς σμαραγδοπράσινοι, βαθεῖς ἐλαιοπράσινοι, αἱ ὑψικόρυφοι ἐλαῖαι στίλβουσι χαλυβοκύανοι, φαίνονται δὲ ἤδη αἱ στῆλαι τοῦ καπνοῦ τῶν εἰρηνικῶν ἑστιῶν μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῶν ἐλαιῶν ἀνερχόμεναι, καὶ βαθμηδὸν ἐπέρχεται ἡσυχία ἐν Ματέρι. Καλησπέρα προσφωνοῦσιν ἡμῖν αἱ κόραι ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἐγὼ δὲ μόνον εἶμαι εἰσέτι εἰς τὸ φρέαρ μόνος μετὰ τῆς Μαρίας.

ΚΑΠΙΤΑΝ ΓΕΩΡΓΗΣ

Τίς δὲν τὸν γνωρίζει εἰς τὰ ὕψη τῆς νήσου τὸν γηραιὸν Καπιτὰν Γεώργην; Τίς δὲν ἠξεύρει νὰ διηγηθῇ κἄτι τι περὶ τῆς νεότητός του, ὁπότε ὡς κομψὸς νεανίας διέσχιζε τὴν ἀφρώδη θάλασσαν; Ἀλλὰ τώρα πλέον ἐγήρασε, καὶ διά τινων μέσων, ἅπερ συνέλεξε, ζῇ εἰρηνικῶς ἐπὶ τῶν ἐλαιοφύτων ὑψωμάτων τῆς νήσου. Ὁ πρὸς τὴν θάλασσαν ὅμως ἔρως του διατηρεῖται εἰσέτι ἐν αὐτῷ ἄγρυπνος, καὶ καθ᾽ ἑκάστην πορεύεται ἐπί τινος κυρίας ὁδοῦ εἰς εὐήλιον καὶ καθαρὸν τόπον, θεώμενος ἔξω μακρὰν τὴν εὐρεῖαν δυτικὴν θάλασσαν. Ὁποῖαι σκέψεις ἆρά γε ἀνέρχονται εἰς τὴν μνήμην του, ὅταν τὸ κοῖλον καὶ ὑαλῶδες ὄμμα προσατενίζῃ εἰς μόλις ὁρατὸν μικρὸν σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, ὅταν τὰ κεκυφότα νῶτα στηρίζῃ ἐπὶ βράχου καὶ συμπτύσσῃ τὰς χεῖρας ἐν τῷ κόλπῳ τῆς πλατείας κυανῆς ἀναξυρίδος, εἰς τὰς πτυχὰς τῆς ὁποίας ἡ ὡς στήριγμα χρησιμεύουσα αὐτῷ βακτηρία φαίνεται ἡμικεκρυμμένη, καὶ ἄνθρωποι ἐπ᾽ ἀνθρώποις ἀπαρατήρητοι πρὸ αὐτοῦ διέρχωνται; Οὕτω κάθηται ἐπὶ ὥρας εὐφραινόμενος εἰς τὸν δυτικὸν ἥλιον. Σχεδὸν καθ᾽ ἑκάστην τὸν συνήντων εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, καὶ ἐν ᾧ τῷ ἔσφιγγον τὴν χεῖρα, ἐμειδία ὀλίγον τὸ πρόσω-

πόν του, τὸ μέτωπον καθίστατο ὀλιγώτερον ῥυτιδῶδες, φλογερὰ δὲ νεανικὴ δροσερότης ἐφαίνετο πρὸς στιγμὴν ζωογονοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀλλ' ὅμως δὲν ἦτο εἰμὴ σπινθήρ, διότι αἱ πτυχαὶ ἀμέσως συνέπιπτον αὖθις, τὸ ὄμμα ἐγίνετο ὑαλῶδες ὡς πρότερον καὶ ἐκ νέου ἠτένιζεν ὁ γέρων πρὸς τὴν δύσιν. Πολλάκις διηρώτησα ἐμαυτόν, τί ἆρά γε ἑλκύει πρὸς δυσμὰς τὴν προσοχήν του; Πιστεύω ὅτι εἶναι ὁ πόθος τοῦ ἀπολαῦσαι ἔτι πλειότερον τὸν ἥλιον, ἡ ἐπιθυμία οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἔχειν ἀκόμη καὶ τὴν τελευταίαν εὐεργετικὴν ἀκτῖνα.

Εἴς τινας ἑορτασίμους ἡμέρας παρουσιάζεται ὁμοῦ μὲ ὀλίγους ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τῆς γειτονίας. Οἱ ἄλλοτε νεανικοὶ φίλοι παίζουσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἑνὸς τῶν ἐγγὺς μαγαζείων ἓν χαρτοπαιγνίδιον, ἢ εὑρίσκουσιν ἐν ποτηρίῳ πυρώδους Ἰθακησίου οἴνου νέαν δύναμιν, ὅπως, μεμετρημένῳ βήματι, πορευθῶσιν αὖθις οἴκαδε.

ΣΙΟΡ ΚΕΚΚΟΣ

Ὁ Σιὼρ Κέκκος εἶναι χαρακτηριστικὴ μορφή, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, τὴν ῥῖνα ἔχων κυρτήν, τοὺς ὀφθαλμοὺς σπινθηροβόλους ὑπὸ πυκνῶν προεχουσῶν ὀφρύων ἐπισκιαζομένους καὶ μακρὰν κυμαινομένην γενειάδα λευκοπόλιον. Ἐξ εὐπόρου οἰκογενείας, ἦτο ἐν τῇ νεότητί του σπουδαστὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Πίζῃ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁμιλεῖ ἐξαίρετα τὴν Ἰταλικήν. Αἱ ταραχαὶ τοῦ 48 ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ πεδίον, ἐπολέμησε μετὰ τῆς Πανεπιστημιακῆς φάλαγγος κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐτραυματίσθη καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν συντρόφων του τὸ ὄνομα τοῦ bravo Greco. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα διήγαγε περιπετειώδη βίον καὶ κατέκτησε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ τῶν Παξῶν. Βραδύτερον ἐνυμφεύθη καὶ νῦν ζῇ ἐν μεμονωμένῳ, οὐ μακρὰν τῆς Καστανίδας, οἰκίσκῳ μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῶν ἐνηλίκων ἤδη θυγατέρων του,

διότι, ὡς λέγει, εἶναι καλλίτερον νὰ εὑρίσκηται μακρὰν τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ μὴ ἐνοχλῇ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴ ἐνοχλῆται. Ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ἐν παντὶ τόπῳ· ταχὺς εἰς τὰς κινήσεις καὶ καλὸς πεζοπόρος, συναντᾶται πανταχοῦ, φαιδρῶς πορευόμενος, ὁτὲ μὲν εἰς Γάϊον, ὁτὲ δὲ εἰς Λογγὸν καὶ ἄλλοτε εἰς Μαγαζιά. Ἐκ τοῦ μικροῦ μισθοῦ, ὡς γραμματεὺς τοῦ Δημάρχου τῆς Λάκκας, ὅστις εἶναι ἀδελφός του, συντηρεῖ τὴν ζωήν του. Φιλόφρων καὶ περιποιητικὸς πρὸς πάντας, εἶναι μία τῶν τυπικῶν ἐκείνων φύσεων, αἵτινες μόνον πρὸς νότον ἀπαντῶνται καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς χαρακτῆρας ὑπενθυμίζουσι. Σοβαρὸς ἐν ὅλῃ τῇ φαιδρότητι, ἔχει τὴν συμπεριφορὰν μεγάλου αὐθέντου καὶ τὴν εὐπροσηγορίαν Ἕλληνος. Εἶναι εἷς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οὓς εὐχαρίστως συναντᾷ τις αὖθις, καὶ οἵτινες μένουσιν ὡς σκιαγραφίαι ἀνεξαλείπτως ἐντετυπωμέναι, καθὼς εἰς τὰ τοπία τῶν Παξῶν ὁ Ὀρθόλιθος καὶ ὁ Τρυπητός. Addio Sior Checco!

ΚΙΚΗΣ

Κίκης ὁ ἁλιεὺς εἶναι ἐφ' ἁπάσης τῆς νήσου γνωστός, διότι σήμερον μὲν τὸν ὠθεῖ ὁ ἄνεμος πρὸς τὴν βόρειον, αὔριον δὲ πρὸς τὴν νότιον ἀκτήν, κυρίως ὅμως τὸ μέρος τοῦ πορθμοῦ εἶναι ὁ τόπος τῆς συνεντεύξεώς του διὰ νὰ σύρῃ τὴν Τράτταν εἰς τὴν ἀκτὴν τῶν βραχωδῶν ἄκρων, ὧν μία πλησίον τοῦ Γαΐου φέρει μάλιστα τὸ ὄνομά του. Μικρός, ἰσχνός, μὲ πρόσωπον ἐρρυτιδωμένον, ἡλιοκαές, ὑπὸ τὸν λευκὸν ἀλβανικὸν μάλλινον σκοῦφον, τὸν μετὰ τῆς παλλεύκου κόμης, ἣν ἤδη τριακοντούτης εἶχε, συμμιγνύμενον, μὲ μικροὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς, ἡμικεκρυμμένους ὑπὸ τὰς ῥυτίδας, ἕνεκεν τῆς ἀενάου προσατενίσεως τῆς στιλπνῆς εὐηλίου ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἔχει ἐν τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ τοιαύτην δεξιότητα περὶ τὰς κινήσεις, ἣν μόνον ὁ ἐλεύθερος ἐπὶ τῶν κυμάτων βίος δύναται νὰ διατηρήσῃ.

Ἡμέραν τινὰ ἠθέλησα νὰ παραλάβω τὸν Κίκην μετ' ἐμοῦ διὰ τῆς λέμβου, ὅπως ἐξελέγξω τὰ ὀνόματα τῶν ἀκτῶν, καὶ ἴδω ἂν ἔχει καλῶς ἡ προγενεστέρα ἐξέτασις· ἀλλ' ὅμως τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν τῷ ἤρεσε· τὸν εὗρον ἐπὶ ἁλιευτικοῦ πλοιαρίου πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου Παναγίας καί μοι εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι καλά, ὅτι ἔχει κοψίματα καὶ εὐθὺς κατεκλίθη ὕπτιος ἐν τῷ πλοιαρίῳ· ἔχων δὲ τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐκάπνιζεν εὐφροσύνως τὸ σιγαρέττον του καὶ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ κινηθῇ· μάτην τῷ προσέφερα μεγαλειτέραν ἀμοιβήν, μάτην τὸν προέτρεπον οἱ σύντροφοί του νὰ μὲ παρακολουθήσῃ. Οὔτε ἡ ἰδέα τοῦ κέρδους, οὔτε ἡ ἰσχὺς τῆς πειθοῦς ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν γνώμην του. Ἀμέριμνος διέρχεται τὸν κόσμον, εὐχαριστημένος εἰς ὅ,τι ἔχει, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ πλειότερον. Περὶ τὴν ἑσπέραν τὸν συνήντησα εἰς τὴν ἀγορὰν εὔθυμον καὶ φαιδρόν· ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν ἁλιεύων μόλις ἡμίσειαν δραχμὴν ἐκέρδησεν, ἐν ᾧ ἐγὼ τῷ εἶχον προσφέρει 8, καὶ ὅμως ἦτο εὐχαριστημένος. Εἰσελθὼν εἴς τι μαγαζεῖον διὰ νὰ πίῃ τὴν ἡμίσειαν δραχμήν, εἶπε πρός με μειδιῶν: «Νά, ἐντρέπομαι τοὺς γειτόνους μου μὲ τόση εὐκολία νὰ κερδίζω τόσα, εἶμαι καλλίτερα εὐχαριστημένος εἰς τὸ ὀλίγο μου». Ἰδιοτροπίαι ἀνθρωπίνων σκέψεων! Καὶ ὅμως ζῇ τοιουτοτρόπως ἄνθρωπος εὐτυχέστερος καὶ μᾶλλον εὐχαριστημένος ἢ πλεονέκτης καὶ πλούσιος.

Οἱοσδήποτε εἶναι ὁ καιρός, ὁ Κίκης εὑρίσκει σχεδὸν πάντοτε ἐργασίαν, δὲν ἔχει, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ ἐκεῖ ἁλιεῖς, οὔτε πλοιάριον, οὔτε δίκτυον, μόνον τὰς ἀπεσκληρυσμένας χεῖράς του καὶ τὸ φαιὸν ὡς ἐκ τῶν κακοκαιριῶν στῆθός του· ἐργάζεται ὁτὲ μὲν εἰς τὸ ἕν, ὁτὲ δὲ εἰς τὸ ἄλλο ἁλιευτικὸν πλοιάριον· ἐνίοτε μεταβαίνει διὰ μικρᾶς λέμβου μέχρι Λογγοῦ, ἁλιεύων διὰ τῆς ὁρμιᾶς ἢ διὰ τῆς τριαίνης. Ἐπάνω εἰς τὰ ὕψη, ὄπισθεν τῶν Βλαχοπλάτικα ἔχει ὁ Σωκράτης — διότι τοῦτο εἶναι τὸ πομπῶδες ὄνομά του — ὁ καλὸς Κίκης, τὴν

κατοικίαν του, εἰρηνικὸν οἰκίσκον ἐν μέσῳ ἄλσους ἐλαιῶν, ἔνθα κατοικοῦσιν ἡ σύζυγός του καὶ αἱ ἐνήλικοι ἤδη θυγατέρες του· ὁ υἱός του ἐργάζεται εἰς Κέρκυραν ἔν τινι ἐργοστασίῳ. Εἰς ὅλας τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας μεταβαίνει ὁ Κίκης εἰς τὴν οἰκίαν του, πολλάκις δὲ καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, ἀλλ' ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι εὐνοϊκός, μένει εἰς Γάϊον, ἵνα καὶ τὴν νύκτα ἁλιεύσῃ, ὁπότε τὸν βλέπει τις, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ἑσπέραν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Porto spuzzo πεζῇ πορευόμενον, ὅπως τὴν νύκτα ἁλιεύσῃ ἐκεῖ τὰς παλαμύδας. Μεταβαίνει συνήθως μόνος ἐκεῖσε, χαιρετίζων τὸν συναντῶντα αὐτὸν διὰ τοῦ χαιρετισμοῦ: «Καλὸ ἀπάντημα νὰ ἔχῃς», φαιδρότατος δὲ εἶναι τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν μὲ πλουσίαν ἄγραν παλαμύδων ἵσταται ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Ο ΑΝΕΨΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Κανονᾶ Ἀνέστης εἶναι ἀληθὲς πρότυπον παιδικῆς Παξίου εὐφυΐας καὶ ἐρασμιότητος. Καίπερ μόλις δεκαετής, φέρεται ὡς τέλειος κύριος, καὶ τὸν πῖλον εἰς τὴν χεῖρα κρατῶν, πλησιάζει τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον γνώριμον καὶ σφίγγει τὴν χεῖρά των, εὐθὺς ὡς συναντήσῃ αὐτούς. Μὲ ῥαβδίον τοῦ περιπάτου ἐν τῇ πυγμῇ βαδίζει κατ' εὐθεῖαν ἐκεῖ, τρέχων μὲ βῆμα ἄξιον Ἰταλοῦ ἀκροβολιστοῦ. Εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ Μακράτικα καὶ τὰ Κατσιμάτικα φίλος ὅλων, πᾶσα δὲ γυνὴ δεξιοῦται αὐτόν. Ἅπαντες τὸν γνωρίζουσι καὶ αὐτὸς γνωρίζει ἅπαντας. Ἡμέραν τινὰ ἐλθὼν ἐπὶ τοῦ πλοίου παρετήρει τὰ πάντα μετὰ μεγίστης νοημοσύνης, ἐξετάζων καὶ ἐρωτῶν δι' ὅλα, καὶ ζητῶν τὸν λόγον περὶ ἑκάστου μικροῦ πράγματος. Ἄλλην φορὰν ἤθελε νὰ ἔλθῃ πάλιν μαζὶ μὲ ἄλλους γνωρίμους, ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἐτόλμησαν· τότε στρέψας πρός με τὸ πολυδύναμον βλέμμα, παρεκάλει ἐπὶ τέλους, ἐὰν ἠδύνατο νὰ συνταξειδεύσῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν λέμβον μου. Ἀλλὰ μόλις ἀπήλθομεν καὶ εὑρέθημεν μόνοι,

βλέπων ὅτι κατελήφθη ὑπὸ φόβου, εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ τὸν ἐπανέφερον· ἀλλὰ μάτην· τὸν ἀπεβίβασα αὖθις. Ἅμα ὅμως ἡ λέμβος ἀπεμακρύνθη, τὸν κατέλαβε πάλιν ὁ πόθος. Συμπτύσσων τὰς χεῖρας μὲ παρεκάλει, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν συμπαραλάβω· καὶ τίς θὰ ἠρνεῖτο εἰς τὸν προσφιλῆ μικρόν; Τότε ὑπερηφανεύετο διὰ τὸ θάρρος του καὶ διεσκέδασε θαυμάσια. Οὕτω μορφοῦνται πραγματικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἐπιχειρηματικὰ πνεύματα. Θριαμβευτικῶς εἶτα ἐπέστρεψεν, ἀφ᾿ οὗ πολλάκις περιῆλθεν ἄνω καὶ κάτω τὸ κατάστρωμα, φθάσας δὲ εἰς τὴν ξηράν, ἐχλεύαζε τοὺς δειλοὺς συμπαίκτοράς του.

ΕΡΜΙΝΙΑ

Ἐκ μητρὸς μὲν Ἰθακησίας, ἐκ πατρὸς δ᾿ ἐντοπίου ἡ μικρὰ Ἑρμινία εἶναι ἡ κομψοτέρα καὶ ἐπιδεξιωτέρα τῶν μαθητριῶν τοῦ Γαΐου. Ξανθή, τὴν κόμην ἔχουσα ἐν ἁδρῷ πλοκάμῳ συνδεδεμένην, τὴν ἐσθῆτα βραχεῖαν, ἐπιτρέπουσαν νὰ φαίνηται ἡ ἀνεπτυγμένη εὔρωστος κνήμη, περιφέρεται ὡς τελεία γυνή. Ἐν μέσῃ ἀγορᾷ προϋπαντᾷ τινα διὰ νὰ σφίγξῃ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Ἀλλ᾿ εἶναι λίαν εὐχαριστημένη, ὅταν ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ σχολείου χαιρετίζῃ τοὺς γνωρίμους διὰ τῆς κομψῆς χειρός, διότι εἶναι ἡ ἐπιμελεστάτη τῶν μαθητριῶν, πεπροικισμένη δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως, προοδεύει καταφανῶς.

Εὐγενὴς τοὺς τρόπους καὶ ἀξιέραστος ὡς ἡ Ἑρμινία δύσκολον νὰ εἶναί τις· εἶναι δὲ πάντοτε φαιδρά, ἔχει ὅμως τὴν δροσερὰν καὶ σπινθηροβόλον ἐκείνην φαιδρότητα, τὴν ὁποίαν δὲν δίδουσι μόνον τὰ ἔτη, ἀλλ᾿ ἥτις ὡς φυσικὸν θεῖον δῶρον δέον νὰ θεωρῆται. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου γνωρίμου, λαμβάνει σκαμνίον, στηρίζει τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἐσθῆτος καὶ ἀκροᾶται τῆς συνδιαλέξεως ἢ ἀναμιγνύεται εἰς αὐτὴν μετὰ πρωτοτύπου πάντοτε χάριτος.

ΑΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΑΙ

Ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, οὐ μακρὰν τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας, ὑπάρχει παλαιὰ οἰκία, ἥτις ἔνθεν μὲν δεσπόζει μακρὰν τῆς δυτικῆς θαλάσσης, ἔνθεν δὲ μέγα μέρος τοῦ νοτίου τῆς νήσου ἐπισκοπεῖ. Ἀνήκει αὕτη εἰς δύο γηραιὰς ἀδελφάς, αἵτινες ἀμφότεραι ἄγαμοι οὖσαι, διάγουσιν ἐκεῖ εἶδος ἐρημιτικοῦ βίου. Ἐν τῇ νεότητί των ἔτυχε νὰ ἔχωσιν οὐκ ὀλίγας προτάσεις καλοῦ γάμου, ἀλλὰ πάντοτε ἠρνήθησαν. Εἶχον ἆρά γε τὴν ἐλπίδα νὰ εὕρωσι καλλιτέραν τύχην ἢ εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μένωσιν ἄγαμοι καὶ ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Θεόν; Δὲν γνωρίζω περὶ τούτου νὰ κρίνω. Κατοικοῦσιν εἰς τὴν οἰκίαν των, μακρὰν τοῦ λοιποῦ κόσμου, ἥσυχοι καὶ μεμονωμέναι. Ἔχουσι μικρὰν ἐξωτερικὴν κλίμακα, ἣν τὸ ἑσπέρας ἀποσύρουσιν. Ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ ἔχουσι δεξαμενήν, καὶ κάτω τοὺς σταύλους τῶν αἰγῶν των, διότι κατέχουσιν ὁλόκληρον ποίμνιον τῶν ζωηρῶν καὶ κομψῶν τούτων ζῴων. Τὴν πρωΐαν δὲ ἢ περὶ τὴν δείλην βλέπει τις αὐτὰς μετὰ τοῦ ποιμνίου των περιφερομένας ἐπὶ τῶν γειτονικῶν ὑψωμάτων καὶ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου Ἰσαύρου. Ἔχουσι πρὸς τούτοις τοὺς μόνους τράγους τῆς νήσου, καὶ οὕτως, οἱονεὶ ὡς χλευαστικὴν παρῳδίαν τῆς παρθενίας των, ἐπιμελοῦνται τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ζῴου τούτου τῶν Σατύρων καὶ τοῦ Πανός. Ἀλλ' ἔχουσιν ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν κλεῖδα τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, φροντίζουσαι κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς, ὁμοῦ μετ' ἄλλων γυναικῶν τῆς γειτονίας, νὰ πλύνωσι καὶ σαρώνωσι λίαν ἐπιμελῶς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· τὴν πέριξ δὲ πλατεῖαν καθαρίζουσι διὰ κλάδων κυπαρίσσων καὶ τὰς βαθμίδας μετὰ προσοχῆς δι' ἀσβέστου λευκαίνουσιν.

Συχνά, σχεδὸν καθ' ἑκάστην, συνήντων κατὰ τὰς ὁδοιπορίας μου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τὰς καλὰς γυναῖκας. Πάντοτε μὲ ἐχαιρέτιζον φιλοφρονέστατα, μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ χαιρετισμοῦ τῶν νησιωτισσῶν, ὃν

παρὰ τῶν Τούρκων ἡμιπαρέλαβον. Ἐνυπῆρχε δέ τι τὸ ἰδιαζόντως πρᾷον ἐν τῇ ἐκφράσει αὐτῶν, οὐχὶ ὁ εὐγενὴς τῶν χαρακτήρων σχηματισμός, ὁ δεικνύων πρὸ πολλοῦ πλέον ἐξαφανισθεῖσαν ὡραιότητα, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν ἦτο κάτοπτρον τῆς εὐχαριστήσεως ἐκείνης καὶ ἠρεμίας τῆς ψυχῆς, ἣν μόνον ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις παρέχει. Περὶ τὸ λυκόφως, ὅταν ἡ σκιαγραφία αὐτῶν, ἐπὶ λίθου καθημένων, καθίστατο ἐπιφανεστέρα ἀπέναντι τῆς εἰσέτι χρυσολαμποῦς δυτικῆς θαλάσσης, αἱ δὲ αἶγες περὶ αὐτὰς ἐμηκῶντο, ἀπετέλουν εἰκόνα, ἀξίαν ἑνὸς τῶν Ὁλλανδῶν ἀριστοτεχνῶν, εἰκόνα, ἥν, ἐάν τις ἴδῃ, οὐχὶ εὐκόλως λησμονεῖ.

ΠΑΠΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν προσωπικοτήτων τῶν Παξῶν δὲν δύναταί τις νὰ παραλείψῃ τὸν Παπᾶ Δημήτρην νὰ μνημονεύσῃ. Γηραιός, λευκογένειος, ἀλλ' εἰσέτι ῥωμαλέος καὶ εὐθυτενής, κατέρχεται καθ' ἑκάστην τὴν ἀπότομον ὁδὸν τοῦ χωρίου Λεκάτικα μὲ τὴν ζωηρότητα νεανίου. Πάντοτε μειδιῶν, πάντοτε φιλόφρων πρὸς πάντας, ἔχει ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐκπεφρασμένην τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν μόνη ἡ ἥρεμος συνείδησις δύναται νὰ δώσῃ. Εὐπροσήγορος τοῖς πᾶσιν, ἐφαρμόζει τὰς ἀληθεῖς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ. Πτωχός, ἀλλ' ἐν τῷ ὀλίγῳ αὐτοῦ ἐπαναπαυόμενος, φέρει παλαιά, πολλάκις ἐσχισμένα, οὐχὶ ὅμως καὶ ῥυπαρὰ ἐνδύματα. Ναὶ μὲν τὸ βαθὺ πράσινον ὕφασμα ἔλαβε κιτρίνας ἢ λευκοπρασίνους ἀποχρώσεις, καὶ τὸ παλαιὸν ἱερατικὸν κάλυμμα εἶναι ἤδη περὶ τὸ χεῖλος φαιόν, ἀλλὰ τὸ πᾶν φορεῖ μετὰ καθαριότητος, μετὰ χάριτος, ὥστε προθύμως τὸ συγχωρεῖ τις. Ἐν αὐτῷ βλέπει τις τὸν ἀληθῆ ἱερέα, καθὼς ἐν γένει εἰς πολλοὺς τῶν Παξῶν. Ἐνίοτε τὸν συνήντων κατερχόμενον μετὰ ἀνθοδέσμης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ εὐωδεστάτων βαθυκιτρίνων ἴων, καὶ δὲν ἡσύχαζε μέχρις οὗ διανείμῃ πάντα τὰ διένεμε

δὲ μὲ τόσον φαιδρῶς μειδιῶσαν ὄψιν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τὰ δεχθῇ τις μετὰ χαρᾶς.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΑΚΗ

Ὁ θέλων νὰ ἴδῃ ὡραῖα, ῥωμαλέα καὶ φαιδρὰ παιδία, ἂς σπεύσῃ ἐπὶ τοῦ ὕψους τῶν Ἀντιπάξων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χριστάκη, ἥτις κεκρυμμένη ἐν μέσῳ θαμνωδῶν σχίνων, κατέχει μίαν τῶν ὑψηλοτέρων θέσεων τῆς νήσου. Ἀλλ' εἰ καὶ ἡ καταιγὶς ἔξω μαίνεται καὶ ὁ ἄνεμος ἐκ Πρεβέζης μαστίζει σφοδρῶς τὸ ὕψος, ἐκεῖ ἐπικρατεῖ νηνεμία ἐμποδιζομένου τοῦ ἀνέμου ὑπὸ τοῦ πυκνοῦ δάσους, ἀναψυκτικὴ ὅμως νηνεμία, ὡς ἐκ τῆς δροσερότητος τοῦ σταθεροῦ ῥεύματος τοῦ ἀέρος, νομίζει δέ τις ὅτι εὑρίσκεται ἐν κεκαθαρμένῃ ἀτμοσφαίρᾳ. Ἐκεῖ παίζουσι καὶ πηδῶσι τὰ παιδία, εἰς τὴν ἐλευθέραν φύσιν τοῦ Θεοῦ, μακρὰν τοῦ κόσμου, ἀπομεμακρυσμένα ἀπὸ ὅλας τὰς κακὰς ἀναθυμιάσεις, ὑπὸ τὴν ἀρωματικὴν σκιὰν τῶν δενδροειδῶν σχίνων. Ὡς συμπαίκτορας ἔχουσι πολυαρίθμους ἐκεῖ περιφερομένας ἰνδικὰς ὄρνιθας, καὶ ὡς κυρίαν διασκέδασιν τὰ πολλὰ ὁδοιπορικὰ πτηνά, ἅτινα τὸ σκιερόν, ἥσυχον ἄλσος κατὰ προτίμησιν ἀναζητοῦσιν.

Ἐκεῖ ἵστανται πρὸ ἐμοῦ τὰ προσφιλῆ μικρά, ἡ χαρὰ τῶν γονέων των, τὸ ἓν ὡραῖον καθὼς τὸ ἕτερον, ἔχοντα τὴν ἑλληνικὴν κανονικὴν καλλονήν, ἥτις οὐδέποτε ἀπαντᾶται εἰς τὰ βόρεια μέρη· πράγματι δὲ εἶναι καὶ γνήσιοι Ἕλληνες, διότι οἱ προπάτορες αὐτῶν ἦσαν πρόσφυγες Σουλιῶται, καταφυγόντες ἐπὶ τῶν εἰρηνικῶν Ἀντιπάξων, ἔνθα ἵδρυσαν τὴν ἥσυχον φωλεάν των. Τώρα δὲν ἀσχολοῦνται πλέον οἱ γονεῖς εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν γεωργίαν. Εἴθε, ὦ μικρά, νὰ τύχητε καὶ τῆς εὐτυχίας ταύτης, νὰ εὕρητε ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς γῆς, τὴν ἀληθῆ, τὴν ὑψίστην χαράν, καὶ ζῆτε διαρκῶς εὐτυχῆ ἐπὶ τῆς ἠρέμου καὶ ἡσύχου ὑμῶν νήσου!

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΑΝΤΙΠΑΞΟΣ

ΜΟΡΦΑΙ

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν σελ. 180 ὑποσημ. γραπτέον spiaggia ἀντὶ spiazzia.
» » 253 » στέφεται » στρέφεται.

ΑΘΗΝΑΙ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ„ Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ—4395

